

Αριθμ. Πρωτ. 94953
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

94953
Τ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΤΣΕΒΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

ΚΑΙ

ΤΗΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΘΗΒΑΪΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ
ΔΙΟΝΥΣΙΑΙΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ
ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΡΑΖΑΚΗΣ

32401
938.914
ΤΣΕ

19437

ΕΚ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ 'ΚΑΔΜΟΣ,

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΡΟΔΗ

ΟΔΟΣ ΡΟΜΗΣ 16

1928

Συλλογή ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΛΕΒΑΔΕΙΑΣ

14 11/2/1971

Συλλογή ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΛΕΒΑΔΕΙΑΣ

32401

Συλλογή ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΛΕΒΑΔΕΙΑΣ

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Εἰς πάσαις τὰς πεπολιτισμένας χώρας, ἡ γνῶσις τῆς ἱστορίας τῆς πατρίδος, ἐν ἣ ἔγεννήθη πᾶς ἄνθρωπος, καὶ τῆς χώρας ἐν ἣ κατοικεῖ. ἔθειω-
ρήθη ὡς γνώσις σπουδασιώτατη καὶ ἐπωφελεστάτη, ἀλλὰ καὶ ὡς ἱερὸν καθή-
κον καὶ ὡς φόρος εὐγνωμοσύνης καὶ τιμῆς πρὸς τὰ ἔργα τῶν προγόνων.
Λιὰ τοῦτο πάντα τὰ ἔθνη, πᾶσαι αἱ χώραι, πᾶσαι αἱ πόλεις, ἐφρόντισαν νὰ
γράψωσι τὴν ἱστορίαν αὐτῶν. Οὐδὲ ὑπάρχει σήμερον πόλις ὡς αἱ Θῆβαι καὶ
χώρα ὡς ἡ Βοιωτία ἄνευ ἱστορικοῦ μνημείου.

Αἱ Θῆβαι, ἡ νῆσος αἴτη τῶν μακάρων τοῦ Κάδμου· αἱ χουσοχίτωνες
καὶ κωκιάμπικες Θῆβαι τοῦ Πινδάρου· αἱ μεγάλαι Θῆβαι τοῦ Δικαιάρχου·
τὸ μέγα Ἄστυ τοῦ Σύλλα· αἱ Διρκαῖαι καὶ Ἄσωπίδες καὶ εὐίπποι καὶ πο-
λυάρματοι τῶν μεγάλων ποιητῶν τῆς ἀρχαιότητος· αἱ Ὠγύγαι Θῆβαι ἔνθα
ἐπαχθίσαν δρόματα συνταράξαντα ὀλόκληρον τὴν παλαιὰν ἀνθρωπότητα
καὶ συγκινοῦντα ἔτι καὶ νῦν τὸν πεπολιτισμένον κόσμον· αἱ Θῆβαι αἱ ἐπιτά-
πυλοι, ἐν αἷς μόναις αἱ θιγαὶ τίκτουσι Θεοὺς· αἱ Θῆβαι τέλος, αἵτινες ἠγε-
μόνευσαν τῆς ὅλης Ἑλλάδος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς αὐτῆς, κατὰ δὲ
τὴν Βυζαντινὴν περίοδον διετέλεσαν πρωτεύουσα τοῦ θένματος αὐτῆς καὶ
ἐπὶ Φραγκοκρατίας πρωτεύουσα τοῦ Δουκάτου Ἀθηνῶν, παραμένουσαι
εἰσέτι ἄγνωστοι, οὐ μόνον εἰς τὸν ξένον κόσμον, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς
τοὺς Θηβαίους ἔλλειψαι ἱστορίας.

Τὴν πληρωσάν τοῦ μεγάλου τούτου κενοῦ ἀπεφάσισα νὰ ἀναλάβω ἐγὼ
ἐν γνώσει τοῦ μεγέθους τῆς ἐπιχειρήσεως, τῶν μεγάλων δυσχερειῶν καὶ
τῶν μικρῶν μέσων, ἵτινα διέθετον. Στερούμενος βοηθημάτων, διότι τὰ
ἔργα τῶν περὶ Θηβῶν καὶ Βοιωτίας γραψάντων ἀπώλλοντο πρὸ μακροῦ,
μετέβαλον τὴν οἰκίαν μου εἰς βιβλιοθήκην καὶ εἰς τὰς μυριάδας τῶν σελί-
δων τῶν τε ἀρχαίων καὶ νεωτέρων συγγραφέων, ἀνεζήτησα κατὰ τὰς
ἄρας τῆς σχολῆς μακροὺς σειρὰς ἐτῶν, τὴν ἐν αὐταῖς κατεσπαρμένην ἱστο-
ρικὴν ἕλην, μὲ τὴν ἐπιμέλειαν ἐργατικῆς μελίσης, ἐκμυζώσης ἐκ παντὸς
ἀνθους τὴν χρῆσιμον διὰ τὸ ἔργον τῆς οὐσίας, καὶ μὲ τὴν ὑπομονὴν καὶ
προσοχὴν καὶ ζῆλον χουσοχούχου, διευθερῶντος καὶ διονυχίζοντος μεγά-
λους ἄγκους γῆς, πρὸς εἴρεσιν ψηγμάτων χουσοῦ. Ὡς δὲ ἐκεῖνος, διὰ τοῦ
χρόνου, ἐκ τῆς ἐργασίας ταύτης δημιουργεῖ περιουσίαν καὶ κτίζει ἀνάκτο-
ρον, οὕτω καὶ ἐγὼ διὰ τῆς μακροχρονίου ἐργασίας μου, ἠδυνήθη νὰ
συγγράψω τὴν ἱστορίαν τῶν Θηβῶν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἱστορία τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν, εἶναι συνυφασμένη μετὰ
τῆς ἱστορίας τῆς Βοιωτικῆς ὁμοσπονδίας, τοῦ ὅλου δηλονότι Βοιωτικοῦ
κράτους, περιέλαβον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Θηβῶν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Βοιω-
τίας ὀλοκλήρου καὶ τὸ ἔργον μου τοῦτο ὠνόμασα «Ἱστορίαν τῶν Θηβῶν
καὶ τῆς Βοιωτίας». Ἀποβλέψας δὲ εἰς ἀρχαιοτάτας παραδόσεις, καὶ εἰς
τοὺς μεγάλους ἱστορικοὺς σταθμοὺς, δι' ὧν ἡ χώρα αὕτη διήλθεν, διήρεσα

τὴν ἱστορίαν ταύτης εἰς δύοδεκα περιόδους, ἐκάστην τῶν ὁποίων περιέλαβον εἰς ἓν βιβλίον, ἐν ᾧ ἱστορεῖται τὸ πρόσωπον, ὅπου αἱ Θῆβαι καὶ ἡ Βοιωτία ἔπαιξαν κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς.

Καὶ ἐν μὲν τῷ Α' βιβλίῳ περιέλαβον τὴν Προϊστορικὴν ἢ Μυθικὴν περίοδον, ἐν ἣ ἐκτίθενται αἱ ἀρχαιόταται παραδόσεις, περὶ πρώτων κατοίκων, περὶ Καβείρων, περὶ Κάδμου καὶ διαδόχων αὐτοῦ. Περὶ Ἡρακλέους, Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, τῶν κατὰ Θηβῶν πολέμων τῶν Ἀργείων καὶ τοῦ Τρωϊκοῦ, μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς χώρας τῶν Καδμείων καὶ Μινυῶν ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν, ἤτοι μέχρι τοῦ 1124 π. Χ.

Ἐν τῷ Β' βιβλίῳ περιλαμβάνεται ἡ τῶν πρώτων ἱστορικῶν χρόνων περίοδος μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων (1124—490 π. Χ.)

Ἐν τῷ Γ' ἢ περίοδος τῶν Περσικῶν χρόνων μέχρι Πελοποννησιακοῦ πολέμου (490—431) π. Χ.)

Ἐν τῷ Δ' ἢ περίοδος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς Σπάρτης (431—378)

Τὸ Ε' βιβλίον περιλαμβάνει τὴν περίοδον τῆς ἡγεμονίας τῶν Θηβῶν μέχρι τῆς ἐν Χερσωνείᾳ μάχης (378—338).

Τὸ Ϛ' τὴν περίοδον τῆς Μακεδονικῆς ἡγεμονίας (338—146).

Τὸ Ζ' τὴν τῆς Ρωμαγοροκρατίας (146 π. Χ.—395 μ. Χ.)

Τὸ Η' βιβλίον περιλαμβάνει τὴν περίοδον τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς Βοιωτίας ὑπὸ τῶν Φραγκῶν (395—1204 μ. Χ.).

Τὸ Θ' τὴν περίοδον τῆς Φραγκοκρατίας (1204—1460).

Τὸ Ι' τὴν τῆς Τουρκοκρατίας (1460—1821).

Τὸ ΙΑ' τὴν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως (1821—1829).

Καὶ τὸ ΙΒ' τὴν περίοδον τῆς συγχρόνου Βοιωτίας, ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῆς μέχρι τέλους τῆς βασιλείας Γεωργίου τοῦ Α' 1830—1914.

Πρὸς συγγραφήν αὐτῆς, ἀνήλθον ἀπὸ τῶν μεγάλων πηγῶν τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, μέχρι τῶν τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος, χωρὶς ἐν τῇ μακρᾷ ταύτῃ ἀναβίσει, νὰ ἀρήσω ἀνεξερεύνητον καὶ τὸ ἐλάχιστον οὐκίον, ὅπου καθ' ὁδὸν συνήντησα. Ὁ Ὅμηρος, ὁ Ἡσίοδος, ὁ Πίνδαρος, ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Ξενοφῶν, ὁ Διόδωρος, ὁ Λικαίσαρχος, ὁ Πολύβιος, ὁ Στράβων, ὁ Ἀπολλόδωρος, ὁ Ἀρριανὸς, ὁ Πλούταρχος, ὁ Πανσανίας, ὁ Κορνήλιος Νέπωσ, ὁ Ραγκαβῆς, ὁ Πολυαῖδης, ὁ Παπαρηγόπουλος, ὁ Λάμπρος, ὁ Καρολίδης, ὁ Καββιάδης, ὁ Κεραιμόπουλος, ὁ Κούρτιος (ἑλλην. ἱστορία) ὁ Σλουμπροζε (Βυζαντινὴ ἐποποιία) ὁ Χρίστ (ἱστορία λογοτεχνίας) ὁ Μισαῖ (ἱστορ. λογ.) ὁ Κωνσταντινίδης (ἱστορ. Ἀθηνῶν βραβευθεῖσα) ὁ Τριζούλης, ὁ Ὄκωνμου, ὁ Ἰερ. Κυριακίδης ἀπετέλεσαν τὰς μεγάλας πηγὰς τοῦ ἔργου μου.

Ἀτυχῶς, τὰ ἔργα πάντων τῶν περὶ Θηβῶν καὶ Βοιωτίας γραφέντων ἀρχαίων συγγραφέων ἀπώλοντο, ἐν οἷς καὶ τὰ τῶν Θηβαίων ἱστορικῶν Ἀριστοφάνους, γράψαντος τὰ «Βοιωτικά», εἰς τὰ ὅποια ἀναφέρεται ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ κακοηθείας τοῦ Ἡροδότου ἔργῳ του· Κημισσοδώρου γράψαντος τὴν ἱστορίαν τοῦ ἱεροῦ πολέμου Ἀνάξιος καὶ Διονυσόδωρου γράψαντων ἱστορίαν μέχρι Φιλίππου ἀναφορῆσεως. Πάντες οἱ Θηβαῖοι οὗτοι συγγραφεῖς, μετὰ τοῦ Ἐφόρου, ὅστις ἦτο ἡ κυρία πηγὴ τῶν χρόνων τῆς ἡγεμονίας τῶν Θηβῶν, καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ γράψαντος τὴν Ἀσσιπίδα, ἱστορίαν τῆς Βοιωτίας, ἦσαν πηγαί, ἐξ ὧν ἤντησεν ὁ Διόδωρος Σικελιώτης καὶ ὁ Πλούταρχος.

Τὰ νομίματα τῶν Θηβῶν καὶ τῆς λοιπῆς Βοιωτίας ὡς καὶ τὰ πᾶσις ἐποχῆς σωζόμενα μνημεῖα, ἀπετέλεσαν διὰ τὸ ἔργον μου πλουσιωτάτην πηγὴν ἱστορικῆς ἴλης.

Ἐξ τὴν συγγραφὴν τῆς παρούσης ἱστορίας, δὲν μὲ ὠδήγησεν πόθος πρὸς ἀπόκτησιν φιλολογικοῦ ἄθλου, οὐδ' ἐλπίς κέρδους οἰουδήποτε, διότι γνωρίζω, ὅτι ὅσον δύσκολος εἶναι ἡ συγγραφὴ ἔργου ἄνευ ασφαλείων, καὶ ὅσον εὐκόλος ἡ κατὰ κράτος καὶ τοῦ τελειοτάτου τῶν ἔργων. Σκοπὸς μου μόνος εἶναι, νὰ παρουσιάσω εἰς πάντα Θηβαῖον καὶ πάντα Βοιωτὸν, μίαν ἱστορίαν πλήρη καὶ ἀληθῆ τῆς πατρίδος του, ἀπηλλαγμένην τῶν σκαφαντιῶν καὶ δυσφημιῶν, αἵτινες ἐπιβαρύνουσιν ἤδη αὐτήν, καὶ αἵτινες ἐμπεσοῦσαι εἰς τὴν ἱστορικὴν δόξην, μετατρέχονται ἀμελετήτως καὶ σταθεροτάτως ἀπὸ ἱστορίας εἰς ἱστορίαν καὶ διδάσκοντα ὡς ἱστορικὰ ἀλήθειαι, ἐπὶ βλάβῃ τοῦ γοήτρου αὐτῆς τῆς μεγάλης καὶ ἐνδόξου πατρίδος του. ἵτις ἐν τῇ γενικῇ τοῦ ἔθνους σταδιοδρομίᾳ ἐμεγαλοῦργησεν ἐπὶ τοσαῦτον, ὥστε νὰ δύναιται νὰ σεμνύνεται πᾶς Βοιωτὸς, διότι ταύτην ἔχει πατρίδα. Τοιοῦτον ἐπέθεξε τὸ κίνητρον, ἄλλο μὲ ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀνίληψιν τοῦ παρόντος ἔργου, διὰ τὴν ἀρτιωτέραν ἐμφάνισιν τοῦ ὁποῖου διέθεσα ἀπίσας μου τὰς δυνάμεις.

Ἀθήναι Ἰανουάριος 1928

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΤΣΕΒΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Εἰδήματα χρυσοχ(των) λερότατον ἀγαλμα (τάβα) (1)

Πινδάρου ὠδ. 104 (172).

Ἡ Βοιωτία, ὅπως νῦν, οὕτω καὶ τὸ πάλαι, ἦτο χώρα ἄριστος τῇ Ἀττικῇ, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐχώριζεν αὐτὴν ὁ Κιθαιρῶν καὶ ἡ Πάριος. Κεμιένῃ δὲ βορειοδυτικῶς τῆς Ἀττικῆς, ἦτο σχεδὸν ἰσομήκης πρὸς ταύτην καὶ ἐκτεινομένη δίκην ταινίας, ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμίας, ἀπὸ Εὐβοϊκῆς θαλάσσης μέχρι Κριουίου κόλπου, ἦτο χώρα εὐφορος, τριθάλαττος καὶ πολυλλίμανος, διὰ ὑπερείχε πασῶν τῶν ἡμέρων χωρῶν κατὰ τε τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν. Ταῦτα βεβαιοῦνται ὑπὸ τοῦ Στράβωνος καὶ τοῦ Ἐφόρου, ὅστις ἀποφαίνεται ὅτι ἡ Βοιωτία ἦτο πλουσιωτέρη τῶν ἡμέρων ἐθνῶν, διότι τριθάλαττος οὖσα καὶ πολλοὺς λιμένας ἔχουσα, ἐπεκινῶνται διὰ μὲν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου μετὰ τῆς Ἰταλίας, Σικελίας καὶ Αἰθίως, διὰ δὲ τῶν ἐπὶ τῆς Εὐβοϊκῆς θαλάσσης καὶ Εὐβοϊκῆς κόλπου τοιούτων, μετὰ τῆς Μακεδονίας, Θράκης, Αἰγύπτου, Κύπρου καὶ Ἀσίας. Ἐπαινῶν δὲ τὴν χώραν ὁ Ἐρμῆος, προσέειπεν ὅτι ἡ Βοιωτία εἶχε προικισθῆ ὑπὸ τῆς φύσεως νὰ ἡγεμονεύη.

Ἡ Βοιωτία ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο περὶ τὰ τέλη τοῦ 12ου π. Χ. αἰῶνος, ὅτε οἱ Βοιωτοὶ ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας ὀρηκθῆντες, κατέλαβον αὐτήν. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἡ χώρα αὕτη οὐδέποτε εἶχεν ὀλόκληρον κοινόν τι ὄνομα, διότι ἡ μὲν ἀνατολικὴ Βοιωτία ἐκαλεῖτο Καδμηίς, ἀπὸ τοῦ Κάδμου καὶ πρότερον Ἀονία, ἀπὸ τῶν κατοίκων τῆς Ἀόνων· ἡ δὲ δυτικὴ ἐκαλεῖτο Μινυάς ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μίνυου καὶ πρότερον Ἀνδρηίς ἀπὸ τοῦ πρώτου αὐτῆς βασιλέως καὶ οὐκιστοῦ Ἀνδρέως. Ἐγὼ, πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως, θέλω ὀνομάσει πάντοτε τοὺς κατοίκους Βοιωτοὺς καὶ τὴν χώραν ταύτην Βοιωτίαν, ὡσεὶ αὕτη, οὐδέποτε εἶχεν ἄλλο ὄνομα, ἀφοῦ μάλιστα ἀπὸ τῆς καταλήψεώς της ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν, διατηρεῖ ἀδιακόπως καὶ ἀδιαλείπτως τὴν ὀνομασίαν ταύτην.

Κατὰ τὸν Πανσαντιαν (βιβλ. 9—1) ἡ Βοιωτία ἀνομάσθη οὕτω, ἀπὸ Βοιωτοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰώνου καὶ ἐγγίνου τοῦ Ἀμφικτύου καὶ τῆς νύμφης Μελευσίπης. Καθ' Ἡσύχιον, ἡ χώρα ἐ-

ΣΥΛΛΟΓὴ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΛΕΒΑΣΣΕΙΑΣ

κλήθη οὕτω ἐκ τῶν πλουσίων νομιῶν, ἃς ἔχει πρὸς βόσκησιν βοῶν, ὅπως καὶ ἡ Εὐβοία, ἣτις ἀπετέλει συνέχειαν τῆς Βοιωτίας, διακοπέσαν ἐκ τῆς τομῆς τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Εὐρῆπου. Οἱ ἐχθροὶ ὅμως τῶν Βοιωτῶν ἐθιέωρον τὴν ὀνομασίαν ταύτην. ὡς χαρακτηριστικὴν τοῦ ἥθους τῶν κατοίκων καὶ ἐχλεύαζον τοὺς Βοιωτοὺς ἀποδίδοντες αὐτοῖς παντὸς εἴδους κατηγορίας, ὧν ἡ ἐπιεικεστέρα ἦτο ἡ τοῦ εὐήθους. Κατ' ἄλλους, οἱ Βοιωτοὶ ἀπεκλήθησαν οὕτω διότι ἄμουςοι ὄντες, δὲν ἠσθάνοντο τὰ θέλγητρα τῆς Μουσικῆς, ὁμοιάζοντες κατὰ τοῦτο πρὸς τοὺς βόας, ὧν τὰ ὄτα εἶναι ἀναίσθητα εἰς πάντα τόνον μουσικόν. Ἡ γνώμη ὅμως αὕτη, ἀντιτίθεται πρὸς τὰ πράγματα, διότι οἱ Βοιωτοὶ ἦσαν τόσον φιλόμουσοι καὶ εἶχον τόσην κλίσιν πρὸς τὸ αὐλεῖν, ὥστε προκειμένου περὶ φλυᾶρου, οἱ Ἀθηναῖοι ἔλεγον, ὅτι αὐλεῖ ὡς Βοιωτός. Ἡ δὲ τέχνη τοῦ Κλονᾶ, τῆς Μύρτιδος, τῆς Κορίννης καὶ τοῦ Πινδάρου ἐν αὐτῇ τῇ Βοιωτίᾳ εἶχε τὰς ρίζας.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ πλοῦτος καὶ ὁ σπάταλος βίος τῶν Βοιωτῶν εἶχον κινήσει τὸν φρόνον τῶν γειτόνων των. Ἡ δὲ ὑπεροψία καὶ στρατιωτικὴ των ὑπεροχὴ, εἶχον προκαλέσει τὴν ἀγανάκτησιν αὐτῶν. Μὴ δυνάμενοι δὲ ἄλλως οἱ ἐχθροὶ νὰ ἐκδικηθῶσι τοὺς Βοιωτοὺς παρηγοροῦντο, ἀποδίδοντες εἰς αὐτοὺς παντὸς εἴδους κακίας καὶ ἐλαττώματα. Μήπως καὶ σήμερον τὸ μῖσος καὶ ἡ ἀγανάκτησις δὲν ἄγει τὰ ἀντίπαλα κράτη νὰ ἀλληλοὑβρίζωνται διὰ τῶν χυδαιοτέρων ὕβρεων; Μήπως καὶ σήμερον ὁ φρόνος δὲν ἄγει τὰ πλήθη ν' ἀποδίδωσιν εἰς τοὺς ἀνωτέρους καὶ ἰσχυροτέρους των ἀνυπάρχτους κακίας; Τοιοῦτόν τι συνέβαινε καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐκείνην ἐποχὴν, ὅποτε ἡ δύναμις τοῦ ἰσχυροτέρου ἦτο ὁ μόνος νόμος, ὁ δὲ φρόνος, τὸ μῖσος καὶ ἡ διαβολὴ τὸ μόνον ὄπλον ἀμύνης καὶ παρηγορίας εἰς τοὺς ἀσθενεστέρους καὶ τοὺς ἀδικουμένους.

* * *

Ἡ προῖστορικὴ περίοδος ὑπῆρξεν ἔνδοξος διὰ τὴν Βοιωτίαν. Ὁ Κάδμος ἐκτελῶν θεῖαν ἐντολήν, ἢ ἡγούμενος στρατιᾶς Φοινίκων, φθάνει εἰς Θήβας περὶ τὰ μέσα τοῦ 15 αἰῶνος π.Χ. Καταβάλλει πρῶτον τοὺς βαρβάρους λαοὺς, οἵτινες κατεῖχον τὴν χώραν· εἶτα ἀθροίζει, ἐνώνει καὶ οἰκίζει αὐτοὺς εἰς πόλεις. Εἰσάγει τὴν λατρείαν τῶν Θεῶν· διδάσκει τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, τὴν κτηνοτροφίαν, τὰς τέχνας καὶ ἐν φρονίᾳ μιᾷ μεταφέρει τὰ φῶτα τῆς προηγηθείσης ἐν πολιτισμῷ Ἀσίας εἰς τὴν

Βοιωτίαν. Ἐπειτα πρὸς προστασίαν τῆς χώρας ταύτης ἀπὸ ξενικῆς ἐπιδρομῆς καὶ διατήρησιν τῆς ἀρχῆς, κτίξει φρούριον ὀχυρώτατον τῆς Καδμείας, ἐφ' ἧς ἐγκαθίσταται ὡς ἄρχων ἀπόλυτος, καὶ ἀπὸ ταύτης διοικεῖ τὸ κράτος, ὅπερ ἐδημιούργησε μετ' ἀπολύτου δικαιοσύνης καὶ ἰσότητος. Θνήσκων δὲ ἀφήνει ἀξιους διαδόχους, οἵτινες ἔκτισαν πλησίον τῆς Καδμείας πόλιν, τὰς Θήβας, καὶ διετήρησαν τὴν ἀρχὴν μέχρι τῆς τῶν ἐπιγόνων στρατείας, ἡγουμένοι πάντοτε τοῦ μεγίστου μέρους τῆς Βοιωτίας καὶ κυβερνῶντες τὴν χώραν συμφώνως πρὸς τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς δυναστείας, εἰς ὃν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἀποδίδονται θεῖαι τιμαί.

Ἦμισυν αἰῶνα ὕστερον, ἢ καὶ ἔτι πλεόν, τῆς ἐν Βοιωτίᾳ ἐγκαταστάσεως τοῦ Κάδμου, ἕτερος ἀπόστολος τῶν τότε Θεῶν, ὁ Ἄνδρεις, ἐγκαταλιπὼν τὰ ἱερά ἕδατα τοῦ Θεσσαλικοῦ Πηγιοῦ, ἐγκαθίσταται παρὰ τὰς ἄχθιας τοῦ Βοιωτικοῦ Κηφισσοῦ, ἡγεμὼν λαοῦ ἰσχυροῦ, εὐφροῦς καὶ ἀκριαίου. Παραχωρήσας δὲ εἰς τὸν βύθηθήσαντα αὐτὸν Ἀθάμαντα, τὴν περὶ Κορώνειαν καὶ Ἀλιαρτίαν χώραν, ἐκράτησε δι' ἑαυτὸν τὴν ὑπόλοιπον τῆς Λυτικῆς Βοιωτίας, ἣν διὰ τῆς ἐργασίας τοῦ φιλοπόνου καὶ πεπολιτισμένου λαοῦ του, μετέβαλεν εἰς παράδεισον. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου καὶ τῶν διαδόχων του καὶ ἰδίως τοῦ Μινύου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι ὠνομάσθησαν Μινύαι καὶ τοῦ Ὀρχομενοῦ, ἐξ οὗ ἡ πόλις ὠνομάσθη Ὀρχομενός, ἡ χώρα αὕτη κατέστη περιώνυμος, διὰ τε τὸν πλοῦτον, τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς, ἣν διετήρησε μέχρι τοῦ Τρωικοῦ πολέμου.

Περὶ πάντων τούτων μαρτυροῦσι τὰ λείψανα τῶν ὑδραυλικῶν ἔργων, δι' ὧν τὰ ὕδατα διωχετεύοντο ὑπὸ τὰ ὄρη, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ καθίστατο καλλιεργήσιμος ἢ πλουσία πεδιάς, ἥτις βραδύτερον ἀποφραγέντων τῶν ὑπογείων ὄχετῶν, ἀπετέλεσε τὴν λίμνην τῆς Κοπαΐδος.

Οὕτω βλέπομεν ἐν Βοιωτίᾳ δύο ὑπερόχους, διὰ τὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν πλοῦτον πολιτείας, τῶν Καδμείων καὶ τῶν Μινυῶν, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν Θηβῶν καὶ τοῦ Ὀρχομενοῦ. ὧν ἡ ἀκμὴ διακηρύττεται ὑπὸ τῶν παραδόσεων καὶ τῶν ποιητῶν, ἐπιβεβαιοῦται δὲ ὑπὸ τῶν ἀφῶνων ἀλλ' ἀψευδῶν καὶ ἀθανάτων μνημείων.

Ὅτι ἡ πόλις τῶν Θηβῶν, κατὰ τὴν παναρχαίαν ταύτην ἐποχὴν ὑπερεῖχεν ἐν παντὶ πάσης ἄλλης ἡπειρωτικῆς ἑλληνικῆς χώρας, καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς πληθύος τῶν γλαυροῶν καὶ θαυμασιῶν μύθων, οἵτινες ὑφάνθησαν ἐν αὐτῇ. Οἱ τραγικοὶ μῦθοι περὶ Νιόβης, Λίρκης καὶ Ἀντιόπης καὶ ἡ τραγωδία τοῦ οἴκου τοῦ Οἰδίποδος ἀποδεικνύουσι κοινωνίαν ἀνεπτυγμένην καὶ πεπολιτι-

οιμένην, διὸ ἐνέπνευσαν καὶ μετὰ χρόνους μακροῦς, δραματικὰ ἔργα, ἅτινα ἔτι καὶ νῦν συγκινοῦσι τὸν πεπολιτισμένον κόσμον.

Ἄλλὰ καὶ τὸ πρωτεῦον πρόσωπον, ὅπερ ἔπαιξεν ἡ Βοιωτία, κατὰ τὰς μεγάλας κοινὰς ἐπιχειρήσεις τῶν ἡρωικῶν χρόνων τῶν Ἑλλήνων, τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν, τοὺς κατὰ Θηβῶν πολέμους τῶν Ἀργείων καὶ τὸν Τρωικὸν πόλεμον ἀποδεικνύει τὴν δύναμιν καὶ τὸν πολιτισμὸν αὐτῆς. Ἐκ τούτων ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία, εἰς δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὅλος Βοιωτικὴ ἐπιχειρήσις, ἥς μετέσχον καὶ ἦρωες ἄλλων χωρῶν, πάντως δέον ν' ἀναγνωρισθῇ τὸ πρόσωπον τοῦ πρωταγωνιστοῦ εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἀφοῦ ἐν αὐτῇ ἐγεννήθη ὑπὸ τοῦ Βοιωτοῦ Ἀθάμαντος ὁ λόγος τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας ἐν βοιωτικῷ λιμένι, ὑπὸ τοῦ Βοιωτοῦ Ἄργου υἱοῦ τοῦ Φοῖβου ἐναυπηγήθη ἡ Ἀργώ· Βοιωτὸς ἦτο ὁ κυβερνήτης αὐτῆς Ἴφιτος· ἐκ Βοιωτῶν ἀπετελεῖτο, κατὰ πολὺ, τὸ πλήρωμα αὐτῆς· ἐκ Βοιωτικοῦ λιμένος ἀπέπλευσεν καὶ εἰς αὐτὸν ἐπανῆλθεν ἡ Ἀργώ.

Ἢ δὲ δευτέρα ὑπὸ τὸν Ἀδραστον κοινὴ ἐπιχειρήσις τῶν ἐπὶ ἐπὶ Θήβας ἡρώων, ὡς καὶ ἡ τῶν ἐπιγόνων τοιαύτη, τὰς Θήβας ἀπέβλεπεν καὶ κατὰ τῶν Θηβῶν κατηυθύνετο, ἀφοῦ πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῶν καὶ ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν, πολύνεκροι μάχαι συνήρθησαν μεταξύ Θηβαίων καὶ ἐπιδρομῶν. Οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ταύτῃ, αἱ Θῆβαι ἀπέτελεσαν τὸν σπουδαιότερον ἐκ τῶν παραγόντων αὐτῆς.

Ἢ δὲ τρίτη καὶ μεγαλειότερη καὶ σπουδαιότερα κοινὴ τῶν Ἑλλήνων ἐπιχειρήσις, ἡ ἐπὶ Τροίαν στρατεία, εὔρε τοὺς Βοιωτοὺς προθύμους νὰ μετέσχωσιν αὐτῆς, πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Ἑλένης καὶ τῶν ἀρπαγέντων θησαυρῶν καὶ πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς τρωθείσης τιμῆς τῶν Ἑλλήνων. Καὶ ὁ μέγας ὕμνωδὸς τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν μετασχόντων αὐτῆς ἑθνῶν, τίσσει πρῶτον τοὺς Βοιωτοὺς, οἵτινες ὑπὸ τοὺς ἡγεμόνας Πηνέλαον, Λήιτον, Ἀρκεσίλαον, Προθοήνορα, Κλονίον, Ἀσκάλαφον καὶ Ἰάλμενον, μετέσχον τῆς πολυθρῦλῆτου ταύτης ἐκστρατείας, δι' ὄγδοήκοντα πλοίων, ἅτινα ἦσαν τὰ μέγιστα τοῦ ὅλου ἐκπλεύσαντος στόλου καὶ δέκα σχεδὸν χιλιάδων νεαρῶν εὐγενῶν Βοιωτῶν. Κατὰ δὲ τὸν Παυσανίαν, ἅπασα ἡ δύναμις αὕτη διετέλει ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν Θεοσάνδρου, ὅστις ἔπεσεν ἐν Μυσίᾳ ἡρωικῶς μαχόμενος, ὡς καὶ πάντες οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες τῆς Βοιωτικῆς στρατιᾶς, πλὴν Λήιτου, ἔπεσαν γενναίως μαχόμενοι ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ.

Ὁ λιμὴν ἐνθά σπηθηροῖσθῃ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος σύμπας, ἡ

Αὐλῖς, ἦτο λιμὴν τῆς Βοιωτίας. Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ἀγαμέμνων ἐξέλεξε τὸν λιμένα τοῦτον, ὡς τόπον συναντήσεως ὄλων τῶν συμμάχων, δὲν φαίνεται ἄσχετος πρὸς τὴν τιμὴν, ἣτις ὠφείλετο εἰς τὴν Βοιωτίαν, διὰ τὴν προέχουσαν θέσιν της καὶ τὴν γενναίαν συνδρομὴν εἰς ἄνδρας καὶ πλοῖα. Τὸ δὲ μέγεθος τῶν βοιωτικῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα μετὰ τινος ἐπιδίξεως ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει πρῶτα καὶ ὡς τὰ μέγιστα πάντων, δὲν φαίνεται ἄσχετον πρὸς τὴν τελειότεραν τέχνην τῶν ναυπηγῶν τῆς Βοιωτίας καὶ τὴν ἀκμὴν αὐτῆς. Ἡ δὲ βραδύτης τοῦ ἀπόπλου τοῦ στόλου, δὲν νομίζω νὰ εἶχε ὡς αἰτίαν τὴν ἔλλειψιν οὐρίου ἀνέμου, ἀλλὰ μᾶλλον ὠφείλετο εἰς τὴν πρόθεσιν τῶν συμμάχων, νὰ ἀναμείνωσι τὴν προσέλευσιν τῶν Βοιωτῶν, οἵτινες, φαίνεται, διὰ λόγῳ ἔσωτερικῶν ἐρίδων μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν Θερασάνδρου καὶ τῶν λοιπῶν ἡγεμόνων ἐβράδυνον νὰ προσέλθωσι καὶ οἵτινες δὲν ἔπρεπεν ἄλλ' οὐδενὶ λόγῳ, νὰ μείνωσιν ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, διότι θ' ἀπετέλουν κίνδυνον εἰς τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν. Τὴν ἀκμὴν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς Βοιωτίας ἀδεικνύει καὶ τὸ γεγονός, ὅτι αὕτη ὑπῆρξεν γενέτειρα πατρὶς Θεῶν. Διότι, κατὰ τὴν μυθολογίαν, ἐν Θήβαις ἐγεννήθη ὁ Διόνυσος καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἐν Τανάγρα ὁ Ἐριχθῆς ἐν Ἀλαλκομεναῖς ἢ Ἀθηναῖς ἐν Τεγύραις ὁ Ἀπόλλων ἐν Ὀρχομενῶν αἱ Χάριτες ἐν Ἐλικῶνι αἱ Μοῦσαι ἐν Λεβαδείᾳ ὁ Τροφῶπιος καὶ ὁ Ἀγαμέμνων.

Ἐκ πάντων τούτων καθίσταται κατάδηλον, ὅτι κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἢ μυθικὴν ταύτην ἐποχὴν, καθ' ἣν σκότος, ζόφος καὶ ἔρεβος ἐβασίλευεν ἀπανταχοῦ, ἐν Βοιωτίᾳ ὑπῆρξεν πραγματικὸς πολιτισμὸς, ἀνώτερος πάσης ἄλλης οἰασθήποτε ἡπειρωτικῆς ἑλληνικῆς χώρας. Περὶ τούτου μαρτυρεῖ καὶ ὁ Γερμανὸς συγγραφεὺς τῆς πεντατόμου Ἑλλ. Ἱστορίας Ἐρν. Κούρτιος, ὅστις ἐν τῷ Δ' τόμῳ καὶ ἐν σελίδι 401 γράφει τὰ ἐπόμενα.

Ἡ Βοιωτία ἦτο ἐκ τῶν εὐτυχεστάτων χωρῶν. Κεκλιμένη ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Ἑλλάδος, περιφρουρουμένη ὑπὸ ὄρεων καὶ βρεχομένων ὑπὸ τριῶν θαλασσῶν ἀπέλαυνεν ἀφθύνως τῶν ἀπὸ γῆς καὶ θαλάσσης ἀγαθῶν. Παχεῖαι νομαὶ ἠπλοῦντο περὶ τὰς λίμνας καὶ τοὺς ποταμούς· σιτηρὰ δὲ καὶ ἄμπελοι ἠδδοκίμου ἀφθύνως· διὰ δὲ τῆς κηπείας ὑπερεῖχεν ἡ χώρα πιασῶν τῶν περικεκλιμένων. Ἦτο δὲ πολυανθρωποτάτη, οἰκουμένη ὑπὸ φύλου ὑγιούς, ἐπαφρομένης τῆς γόμης τῶν ἀνδρῶν τῆς Βοιωτίας καὶ τῆς καλλονῆς τῶν γυναικῶν τῶν Θηβῶν. Παντοῖαι δὲ μεταναστεύσεις, ἀπὸ τε γῆς καὶ θαλάσσης εἶχον ἀγάγει εἰς τὴν Βοιωτίαν τὰ ἀπέρ-

ματα ἄνωτέρου πολιτισμοῦ, ἐν ἧ ἐλατρεύετο ὁ Ἀπόλων καὶ ὁ Λιόνυσος καὶ ἐλειτούργουν μαντεία πλείονα πάσης ἄλλης οἰασδῆποτε χώρας. Αἱ δὲ ἐπτάφυλοι Θῆβαι εἶναι ἀπασῶν τῶν πόλεων τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν ἐκείνη, ἐν ἧ τὸ πρῶτον ἀπαντῶμεν ἀνώτερον πολιτισμόν, ἔτι δὲ καταφανέστερον μαρτυρεῖται εἰς ἡμᾶς ἡ αἴγλη καὶ ὁ πλοῦτος τοῦ Μινυείου Ὀρχομενοῦ, εἴπερ δέ τι καὶ ἄλλο καταπλήσσει τὸν ὕδοιπόρον ἢ ἰδέα τῶν ἐρειπίων τῶν παναρχαίων πόλεων, αἵτινες ἄλλοτε ποτέ, δίκην πυκνοῦ στεφάνου περιέβαλλον τὴν λεκάνην ταύτην (τὴν λίμνην τῆς Κωπαΐδος).

Οὕτως εὐφρήμως ἐκφράζονται περὶ Θηβῶν καὶ Βοιωτίας, πάντες οἱ περὶ αὐτῶν ἀσχοληθέντες συγγραφεῖς ἡμέτεροι καὶ ξένοι.

* *

* *

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 12ου αἰῶνος, ἡ πεπολιτισμένη καὶ πλουσία αὕτη χώρα, ἣν ἀπετέλουν αἱ περίφημοι πολιτεῖαι τῶν Καδμείων καὶ τῶν Μινυῶν, κατελήφθη ὑπὸ τῶν ἐκ Θεσσαλίας ἐκδιωχθέντων Βοιωτῶν καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἀπεκλήθη Βοιωτία. Ἡ κατάκτησις δὲ αὕτη ἀνέκοψε τὴν πύοδον καὶ τὸν πολιτισμόν αὐτῆς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι δὲν ἐξέλιπον τὰ σπέρματα τοῦ πολιτισμοῦ, οὔτε περιῆλθεν εἰς κατάστασιν βαρβαρῶδη ἡ χώρα, διότι οἱ κατακτηταὶ ἀποδεχθέντες τὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα τῶν κατακτηθέντων, ἀνέθεσαν εἰς τοὺς εὐγενεῖς Ἀθιμαντίδας τὴν ἐαιμέλειαν αὐτῶν καὶ οὕτω ἐξηκολούθησαν νὰ λατρεύονται οἱ θεοὶ καὶ νὰ τελῶνται αἱ ἀρχαῖαι ἐορταὶ τῶν Μουσῶν ἐν Ἐλικῶνι, τῶν Χαρίτων ἐν Ὀρχομενῷ καὶ τοῦ Ἡρακλέους ἐν Θῆβαις, ἐν τούτοις οἱ Βοιωτοὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συμφιλιωθῶσιν πρὸς τ' ἀρχαῖα τοῦ τύπου στοιχεῖα, διότι ἐν μὲν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἄσωποῦ διετηρήθησαν οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι οἵτινες ἦσαν Ἴωνες, εἰς τὴν διαφορὰν δὲ τῆς φυλῆς, λέγεται, ὅτι ὠφείλετο ἡ μεταξὺ Θηβαίων καὶ Πλαταιῶν χρονία ἔρις, ὃ δὲ Ὀρχομενὸς βαρῆως φέρων τὸν ζυγὸν τῶν Βοιωτῶν, παρέμεινε προσκεκολλημένος εἰς τὰς παραδόσεις τῶν Μινυῶν, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτοῦ, ἄσβεστον διατηροῦντες τὸ κατὰ τῶν Βοιωτῶν μῖσος, παρέδιδον αὐτὸ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Οἱ νόμοι τῆς νέας πολιτείας δὲν ἦσαν δίκαιοι ἵνα ἐτιρέωσι τὴν συνδιαλλαγὴν, διότι οἱ κατακτηταὶ εἶχον διαφυλάξει δι' ἑαυτοὺς μόνον δικαιώματα, εἰς δὲ τοὺς κατακτηθέντας εἶχον ἐπιβάλλει μόνον ὑποχρεώσεις. Ἡ ὑπὸ Φιλολάου γενομένη ἀπόπειρα νομοθετικοῦ διακανονισμοῦ τῶν σχέσεων τῶν πολι-

τῶν ἀπέτυχε, διότι διὰ τῆς νομοθεσίας τοῦ Φιλολάου, ἀντὶ τὰ βελτιωθῆ ἢ θέσις τοῦ λαοῦ, ἐνομιμοποιήθησαν τὰ διὰ τῆς βίας καὶ τῆς αὐθαιρεσίας ὑπὸ τῶν γαιοκτημόνων εὐλατριδῶν κτηθέντα.

Καίτοι ὅμως οἱ Βοιωτοὶ ὑπελείποντο τῶν ἀρχαίων κατοίκων κατὰ τὸν πολιτισμὸν καὶ κατὰ τὴν ἀβελγητίαν τῶν τρόπων καὶ τὴν ἐν γένει συμπεριφορὰν, ἐν τούτοις ἔτρεφον πρὸς τὴν μουσικὴν καὶ τὴν λυρικὴν ποίησιν ἀγάπην ζωηράν. Τὴν δὲ αὐλητικὴν, ἣτις ἦτο ἐπιχώριος τῶν Βοιωτῶν μουσική, ὑπεβοήθει μεγάλως ὁ ἐξαιρέτος αὐλητικὸς κάλαμος τῆς Κωπαίδος καὶ τοῦ Ἀσωποῦ. Λέγεται ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Πίνδαρος τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς τέχνης του ὄφειλεν εἰς τὴν πάτριον γῆν. Ἡ δὲ ὑπαρξίς ποιητριῶν, οἷαι ἡ Μύρτις ἢ Ἀνθηδονία καὶ ἡ Κόριννα ἢ Ταναγραία, αἵτινες ὑπῆρξαν διδάσκαλοι τοῦ Πινδάρου καὶ αἵτινες διηγωνίσθησαν πρὸς αὐτόν, περὶ στεφάνου, ἀποδεικνύει κατὰ τρόπον κατάδηλον τὴν μεγάλην διάδοσιν τῆς ποιήσεως καὶ τῆς μουσικῆς ἐν ἀπάσῃ τῇ Βοιωτίᾳ.

Οἱ Βοιωτοὶ οἷτινες ἦσαν λαὸς νοήμων, ἰσχυρὸς καὶ ἀκμαῖος, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἀπέβαλον τὴν χωρικὴν αὐτῶν σκαιότητα καὶ ἀποδεχθέντες, ἐν μέρει, τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῶν κατακτηθέντων, ἠδυνήθησαν νὰ ἰδρῦσωσι πολιτείας, νὰ περιτελισώσι τὰς πόλεις καὶ νὰ ἐνώσωσιν ἀπάσας εἰς μίαν, τὴν Παμβοιωτικὴν συμπολιτείαν. ἣτις ἀπετέλεσε κρατὸς ὁμοσπονδιακὸν ἰσχυρὸν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν Θηβῶν, ὅπερ ἠδυνήθη νὰ ζῆσῃ ἐν ἰσυχίᾳ, εἰρήνῃ καὶ ἀκμῇ, ἐπὶ ἑξακόσια περίπου ἔτη μέχρι τῶν Περσικῶν χρόνων. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τῆς περιόδου ταύτης τῶν πρώτων ἱστορικῶν χρόνων, ἡ Βοιωτία καίτοι δὲν ἀνέκτησε τὴν ὑψηλὴν θέσιν τῶν προϊστορικῶν χρόνων, ἐν τούτοις παρήγαγεν ἄνδρας ἐξόχους, οἷς οὐδεμία ἄλλη πολιτεία ἠδυνήθη νὰ παραγάγῃ. Τὸν Ἡσίοδον, τὸν πατέρα τοῦ διδακτικοῦ ἔπους καὶ τῆς θεογονίας. Τὸν Ἀκουσίλαον ἔξοχον λογογράφον τὴν Μύρτιδα περίφημον ποιήτριαν, διδάσκαλον τοῦ Πινδάρου τὴν Κόρινναν, διάσημον ποιήτριαν, πεντάκις νικήσασαν τὸν Πίνδαρον. Ταῦτα πάντα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἐν Βοιωτίᾳ, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, καὶ ἰδίως κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ αὐτῆς, ὑπῆρξε ποίησις, τέχνη, πολιτισμὸς, ὅσον εἰς ὀλίγα ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Παρὰ ταῦτα, οἱ Βοιωτοὶ τῆς περιόδου ταύτης, κατακρίνονται ὡς νοῦθοι, σκαιοὶ καὶ ἀγροῖκοι, φροντίζοντες μόνον περὶ συμποσίων καὶ ἀπολαύσεων σωματικῶν, περιφρονοῦντες πάντα νόμον καὶ πᾶν δίκαιον.

* *

Ἡ περίοδος τῶν Περσικῶν χρόνων, ἣτις ὑπῆρξεν ἔνδοξος, δι' ὅλους τοὺς Ἑλληνας, ἐθεωρήθη ὡς περίοδος «αἰσχίτου ὀνειδούς» διὰ τοὺς Βοιωτοὺς καὶ ἰδίως τοὺς Θηβαίους, ὧν οἱ ἄρχοντες προσχωρήσαντες εἰς τὸν ἐχθρὸν, ἐκάλουν εἰς πλούσια συμπόσια τοὺς Πέρσας μεγιστάνας ἐν Θήβαις καὶ ὠδήγουν τὰ πλήθη νὰ μάχωνται ὑπὲρ τῶν βαρβάρων ἐν Πλαταιαῖς. Ἡ κρίσις αὕτη τῶν ἱστορικῶν εἶναι δικαία κατ' ἐπίφασιν, κατὰ βάθος ὅμως εἶνε ὅλως ἄδικος, διότι ὁ μηδισμὸς τῶν Βοιωτῶν καὶ τῶν Θηβαίων, ὡς ἐν οἰκείῳ τόπῳ λεπτομερῶς θέλει ἐξετασθῆ, ἦτο ἀποτέλεσμα ἀναποδράστου καὶ ἀναποφεύκτου ἀνάγκης· ἄλλως ἦτο ἔργον ὀλίγων ἀνδρῶν, οἵτινες παρανόμως καταλαβόντες τὴν ἀρχὴν, ἤγαγον τὰ πλήθη ἀναγκαστικῶς παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Περσῶν. Ὁ τελευταῖος παγκόσμιος πόλεμος, ἄφησεν εἰς ἡμᾶς ἀναιμιφισβήτητα παραδείγματα πολλῶν κρατῶν, τὰ ὅποια ἠναγκάσθησαν νὰ μετασχωσιν αὐτοῦ, παρὰ τὴν θέλησιν τῶν λαῶν των, διὰ μόνης τῆς πίεσεως καὶ ἐπιβολῆς ξενικῶν δυνάμεων καὶ τῆς βίας τῶν δικτατορικῶν των κυβερνήσεων. Τὸ γεγονός τοῦτο, τὸ ἀναιμιφισβήτητον, δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς σκέψεις ὀρθότερας· ἐκείνους οἵτινες εἶχον τὴν ἀξίωσιν νὰ μὴ μηδίσῃ ὁ λαὸς τῆς Βοιωτίας ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν τὰς Βοιωτικὰς πεδιάδας κατεπλημμύρουν τὰ ἀναρίθμητα Περσικὰ στῆρα, τὰς δὲ ἀρχὰς τῆς Βοιωτικῆς συμπολιτείας εἶχον περιβληθῆ ἄνδρες τῆς ἀπολύτου τῶν Περσῶν ἐμπιστοσύνης.

Οἱ Θηβαῖοι ἐν Πλαταιαῖς ἀπώλεσαν τὴν ἐπὶ τῶν Βοιωτικῶν πόλεων ἡγεμονίαν καὶ περιήλθον ὑπὸ τῶν ζυγῶν τῶν Ἀθηναίων, ἀπέδειξαν ὅμως, καίτοι ἀναγκαστικῶς μαζόμενοι, ἐν ἀγῶνι ἀντεθνικῇ καὶ ἀσυμπαθεῖ, ἀνδρείαν ὑπέροχον, ὀργάνωσιν θαυμασίαν καὶ δύναμιν ἀκαταμάχητον, ὑποχωρήσαντες, μετὰ τὴν πανωλεθρίαν τῶν Περσῶν, ἐν τάξει εἰς Θήβας, ἔνθα νικηφόρος, ἐπὶ εικοσήμερον, ἡμῖν ἔθησαν κατ' ὄλου τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ, καθ' ἣν ἡ ἱστορία τῶν Θηβῶν φέρει τὸ στίγμα τοῦ μηδισμοῦ καὶ τὴν μομφὴν τοῦ βαρβαρισμοῦ, αἱ Θῆβαι ὡσεὶ διαμαρτυρόμεναι, παρήγαγον τὸν Πίνδαρον, τὸν ὑψηπετέστερον τῶν ποιητῶν ὅλων τῶν ἐποχῶν καὶ ὅλων τῶν αἰώνων, τὸν θερμότερον καὶ ἀχραιρνέστερον ὑμνητὴν τῶν κατορθωμάτων τῶν Ἑλλήνων.

* *

Ἡ περίοδος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, καθ' ὃν ἀσκόπως κατηναλώθησαν πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος, παρέσχεν εἰς τοὺς Θηβαίους καὶ τοὺς Βοιωτοὺς τὴν εὐκαιρίαν νὰ ταπεινώσῃσι τὰς Ἀθήνας, διὸ συνετάθησαν πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας πάντες οἱ Βοιωτοὶ καὶ καθ' ὅλην τὴν μακρὰν διάρκειαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἠγωνίσθησαν παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτῶν. Ἐπὶ τούτῳ κατεκρίθησαν οἱ Θηβαῖοι καὶ ἀπεδόθη εἰς αὐτοὺς ἡ μοιφή, ὅτι ἐλαυνόμενοι ὑπὸ φθόνου κατὰ τῶν ἀκριζόντων Ἀθηναίων, ἐπροκάλεσαν διὰ ῥαδιουργιῶν τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ ἀρωγή, ἣν πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας παρέσχον οἱ Θηβαῖοι εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον, ἦτο τόσοσιν μεγάλη καὶ τόσοσιν σπουδαία, ὥστε ἄνευ αὐτῆς ἡ Σπάρτη θὰ εὗρισκετο ἐν ἀδυναμίᾳ νὰ νικήσῃ τοὺς Ἀθηναίους· ἴσως δέ, ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τῶν Βοιωτῶν ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ, ἡ Σπάρτη ἐδίσταξε νὰ κατέλθῃ εἰς αὐτόν. Καίτοι πανταχόθεν βεβαιοῦται, ὅτι ἡ νίκη τῆς Σπάρτης ὀφείλεται εἰς τὴν βοήθειαν τῶν Θηβαίων, ἐν τούτοις τὴν στάσιν αὐτῶν, δὲν φαίνεται νὰ ἐρρῦθμισεν ὁ φθόνος, ἀλλ' ἡ παλίμβουλος καὶ ὑποπτος πολιτικὴ τῶν Ἀθηναίων, ἣν ἐξέλαβον οἱ Βοιωτοὶ, ὡς πόνον ὑποδουλώσεως αὐτῶν. Ἀπόδειξιν τούτου παρέχει ἡ ἄμα τῆ ταπεινώσεως τῶν Ἀθηναίων διαγωγὴ τῶν Θηβαίων, οἵτινες ἀποσχισθέντες ἀμέσως τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἀναλαβόντες τὴν ἡγεμονίαν τῆς κατ' αὐτῶν κινήσεως, παρέσχον ἄσυλον εἰς τοὺς φυγάδας Ἀθηναίους. Περιφρονήσαντες δὲ τὴν ὀργὴν καὶ τὰ ἀπειλὰς τῆς παντοδυνάμου τότε νικητρίας Σπάρτης, ἐξησφάλισαν οὐ μόνον τροφὴν καὶ στέγην εἰς τοὺς εἰς Θήβας καταφυγόντας Ἀθηναίους ἀλλὰ καὶ ποικιλοτρόπως ἐνίσχυσαν αὐτοὺς πρὸς κατάλυσιν τῆς Σπαρτιατικῆς τυραννίδος.

Πάραυτα ἐξέλιπεν ἡ μεταξὺ τῶν δύο πόλεων δυσπιστία καὶ ἐχθρὰ καὶ συνέστη ἐν Βοιωτίᾳ κόμμα σκοποῦν νὰ ἀγάγῃ εἰς συμφιλίωσιν τὰς δύο πόλεις, νὰ ἐκπλόνῃ τὸ Περσικὸν ὄνειδος, καὶ νὰ παρασκευάσῃ ἐπιφανεστέραν θέσιν εἰς τὰς Θήβας. Εἰς τὸ νεοβοιωτικὸν τοῦτο κόμμα προσεχώρησαν ἡ εὐγενέστεροι τῶν νέων ἀπάσης τῆς Βοιωτίας. Ἀπόγονοι οἰκῶν ἀρχαίων ἐκ τῶν οἰκούντων τὴν χώραν, πρὸ τῆς καταλήψεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν ἐγένοντο εἰσηγηταὶ τῶν νέων ἰδεῶν καὶ ἀνέλαβον νὰ ὠθήσωσι τὸν λαὸν εἰς εὐθυτέραν ὁδόν.

Μεταξὺ τῶν οἰκῶν τούτων συγκατελέγετο καὶ ὁ τοῦ Πολύμνιδος, ὅστις ἀνήγε τὸ γένος αὐτοῦ μέχρι τῶν Σπαρτιῶν τοῦ Κάδμου. Ἄλλ' ὁ οἶκος οὗτος ἀποβαλὼν πρὸ μακροῦ τὴν ἀρχαίαν αἰγλήν, ἔζη ἐν ἀφανείᾳ μακρὰν τοῦ σπατάλου βίου τῶν Βοιωτῶν,

καλλιερῶν ἐν ἡσυχίᾳ τὰ σπέρματα ἀνωτέρας παιδείσεως, ἅτινα διεσώζοντο εἰσέτι ἐν Θήβαις καὶ τὰ ὅποια ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Ταραντίνου Φιλολάου ἀνεβλάστησαν καὶ ἀπέδωκαν καρποὺς εὐχρημοτάτους.

Ὁ Φιλόλαος ὅστις ἦτο μαθητὴς τῆς σχολῆς τοῦ Πυθαγόρου, μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ σχολῶν αὐτοῦ, κατέφυγεν εἰς Θήβας ἔνθα ἴδρυσε σχολήν. Μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ φιλομαθῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἦσαν ὁ Σιμμίας καὶ ὁ Κέβης (1), οἵτινες τῇ προτροπῇ τοῦ Φιλολάου ἐπεδόθησαν εἰς φιλοσοφικὰς μελέτας, εἶτα δὲ μετέβησαν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐγένοντο μαθηταὶ τοῦ Σωκράτους. Καὶ ὁ μὲν Κέβης, ὅστις εἶχε ἀπελευθερώσει τὸν Φαίδωνα, ἵνα τὸν ἐκπαιδεύσῃ φιλοσοφικῶς, ἦτο εἰς τῶν ἀκαταπανήτων ὁμιλητῶν αὐτοῦ, ὁ δὲ Σιμμίας, ὅστις εἶχε καταστήσει τὴν οἶκον αὐτοῦ ἐντευκτήριον τῶν φιλοσοφούντων, ἐξετιμᾶτο μεγάλως ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος, διότι ὑπεκρίνει καὶ ἑκάστην νέα προβλήματα, ὧν τὴν λύσιν ἐπιμόνος ἐπεδίωκεν. Οὕτω διὰ τῶν δύο τούτων σοφῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἀνήκον εἰς τὴν ἀνωτάτην κοινωνικὴν τάξιν, αἱ Θῆβαι συνεδέθησαν πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ διὰ τοῦ δεσμοῦ τῆς φιλοσοφίας.

Τὸν Φιλόλαον τοῦτον, ὅστις εἶχε καταστήσει τὰς Θήβας ἐστὶαν τῆς Πυθαγορείου φιλοσοφίας, διεδέχθη μετὰ τινα χρόνον ὁ Ταραντίνος Λῦσις, ὅστις φεύγων τὴν καταδίωξιν, ὑφ' ἣν διέτλουν οἱ Πυθαγόρειοι μετέβη εἰς Θήβας, τὴν ἐποχὴν τοῦ Πηλεπονηνησιακοῦ πολέμου καὶ φιλοξενηθεὶς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Πολύμνιδος, καίστη σπινός τῆς οἰκογενείας φίλος καὶ διδάσκαλος τῶν τέκνων αὐτοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ Καφισίου. Ἐντὺς δὲ ὀλίγων ἐτῶν ἡ σοφία τῆς Λύσεως, τῆς Ἰωνίας καὶ τῶν Ἀθηναίων εἶχε διαβιβασθῆ εἰς Θήβας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας εἶχε κατανοήσει τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ εἶχε καταστή Ἕλληνα.

Τότε ὁ Ἐπαμεινώνδας συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἀναδείξῃ τὰς Θήβας, ἵνα αὐταὶ ἀναλάβωσι τὴν ἡγεμονίαν τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων, ἀφοῦ αἱ Ἀθηναὶ εἶχον περιέλθει εἰς κατάστασιν ἀπολύτου ἀδυναμίας, ἡ δὲ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης ἀπετέλει τυραννίδα ἀτιμᾶζουσαν ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ του ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐχρησιμοποίησε τὴν δύναμιν τῆς φιλίας. Συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἰσχυρῶν ἀνδρῶν Παμμένους καὶ Γοργίδου προσεῖλκυσε εἰς τὴν φιλίαν του, τοὺς ζωηροὺς καὶ

αἰσθηματίας νέου Μίκυθον, Ἀσώπιζον, Κημισόδωρον καὶ ἄλλους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ ἐπισημότερος πάντων ἦτο ὁ Πελοπίδας, ὁ μεγάλθυρος καὶ τολμηρὸς ἐκείνος ἀνὴρ, ὅστις κατέστη ὁ ἀχώριστος αὐτοῦ σύντροφος μέχρι τοῦ θανάτου του. Ὁ Πελοπίδας μὴ ἔχων κλίσιν εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἠρέσζετο νὰ διατρέβῃ εἰς κρημέσια καὶ ἐνόπλους ἀσκήσεις, ἐκοσμεῖτο ὅμως ὑπὸ χαρισμάτων, ἅτινα ἀνύφουν αὐτὸν μέχρι τοῦ Ἑταμεινώνδου. Τοιοῦτος ὢν ὁ Πελοπίδας προσεχώρησεν εἰς τὸ Νεοβιοιωτικὸν κόμμα οὗτινος τάχιστα ἀπέβη τὸ κυριώτερον στήριγμα. Λόγῳ τοῦ πλοῦτος, τοῦ εὐγενοῦς χαρακτῆρος καὶ τῆς ἀπαραιτήτου καὶ ἀφθάστου ἀνδρείας του. Τὸ κόμμα τοῦτο, μετὰ τὴν Ἀνταλκίδειον εἰρήνην, ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν ἐν Βοιωτίᾳ, ἐνθα αἱ βιοπραγίαι τῶν λακωνιζόντων Βοιωτῶν ἦσαν μεγάλαι, τέλος δὲ ἐφίτασαν μέχρι τοῦ σημείου νὰ παραδώσῃσι τὰς Θήβας εἰς χεῖρας τοῦ Φοιβίδου. Μετὰ τὴν προδοτικὴν ταύτην προᾶξιν, οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν Λεοντιάδης, Φίλιππος, Ἰοχίας, Ὑλάτης καὶ ἄλλοι περιβάλλοντο ἐκ περικοπῆς τὰς ἀρχὰς τῆς πολιτείας καὶ παρεῖχον ἅπαντα τὰ ἀξιώματα εἰς τοὺς ὀπλοδούκων. Διψοῦν τὰς Θήβας δίκην τυράννων, τὴν δ' ἀνωτάτην ἐξουσίαν ἔσχουν οἱ ἀρμοσταὶ τῆς Σπάρτης, ἥτις μετεχειρίζετο σύμπασαν τὴν Βοιωτίαν ὡς χώραν ὑποτελή. Ὁ δὲ Ἀγησίλαος, ἵνα δείξῃ τὰ ἐπὶ τῆς Βοιωτίας ἐπικυριαρχικὰ δικαιώματα, μετεκόμισεν ἐκ τῆς Ἀλιάτου εἰς τὴν Σπάρτην τὰ ὄντα τῆς Ἀλκιμήνης προσηγορίας τῶν Ἡρακλειδῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν ἔπραττον οἱ Σπαιοῦται ἐν Βοιωτίᾳ, οἱ ἐν Ἀθήναις ὅμως 300 ἢ 400 Θηβαῖοι φηγάδες, οἵτινες εἶχον καταφυγεῖν ἐκεῖ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς καταλήψεως τῆς Καδμείας ὑπὸ τοῦ Φοιβίδου, εἰργάζοντο ἀκαταπαύστως καὶ ἀκαταπονήτως καὶ ἡ δύναμις αὐτῶν εἶχεν ἀυξήσει, ὡς καὶ ἡ κατὰ τῶν Σπαιοτιῶν ἀγανάκτησις τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες τὸς περὶ ἀπελάσεως τῶν Θηβαίων ἀξιώσεις τῆς Σπάρτης εἶχον ἀποκρούσει θαρραλέως καὶ ἐξολοθύνουν νὰ παρέχωσιν εἰς αὐτοὺς στέγην καὶ τροφήν.

Οὕτω διέφρενε χρόνικὸν διάστημα δουλείας τεσσάρων μαζῶν ἑτῶν, κατ' αὐτὸ οἱ Θηβαῖοι πολλάκις ἔσχον τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελον ἐξεγερθῆ κατὰ τῆς Σπάρτης. Πάντοτε ὅμως αἱ ἐλπίδες αὐτῶν διεφείσθησαν, διότι ὁ ἄημος τῶν Ἀθηναίων εὐρίσκετο ἐν ἀδυναμίᾳ ν' ἀναλάβῃ τοιοῦτον ἀγῶνα. Λιὰ τοῦτο οἱ Θηβαῖοι ἀπεράσισαν νὰ κατέλθωσι μόνοι εἰς τὸν ἀγῶνα ἐλπίζοντες ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ ἤθελον τύχει τῆς βοηθείας τῶν

Ἀθηναίων καὶ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ, μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἀνδροκλείδου, ἀνέλαβεν ὁ Πελοπίδας, καίτοι ἐκ τῶν νεωτάτων. Οἱ δὲ τύραννοι ἐπὶ τοσοῦτον ἐπλανῶντο, ὥστε τὴν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν κλίσιν τῶν ἐν Θήβαις διαμενόντων Θηβαίων, ἐξελάβαν ὡς παραίτησιν ἀπὸ πάσης ἰδέας ἐλευθερίας. Αὐτὸς ὁ Ἀρχίας καὶ ὁ Λεοντιάδης, παρίσταντο εἰς τὰς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Σιμμίου γιγνομένης διαλέξεις, καίτοι ὁ οἶκος οὗτος ἦτο τὸ ἐντευκτήριον τῶν κατὰ τῆς τυραννίδος συνομοτῶν.

Οἱ ὑπὸ τὸν Πελοπίδαν συνομόται φθάσαντες εἰς Θήβας, ἠδυνήθησαν ἐντὸς ὀλίγων νυκτίων ὥρῶν νὰ φρονεῦσῃσι τοὺς τυράννους καὶ προδότας τῆς πατρίδος τῶν. Ἡ τιμωρία αὕτη ἐκρῖθη παρὰ πάντων ὡς δικαιοτάτη καὶ ἡ ἡμέρα αὕτη ὑπῆρξεν ἡμέρα ἀναγεννήσεως τῶν Θηβῶν. Οὕτω ἀπελευθερώθησαν αἱ Θῆβαι. Ἀπανταχοῦ ἐθαυμάσθη ἡ γενναία αὕτη πράξις καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Σπάρτῃ ἔτυχον συμπαιθεῖων παρὰ τῇ λαῶ οἱ ἦρωες τῆς ἐλευθερίας. Μετὰ τὸ κατόρθωμα τοῦτο αἱ Θῆβαι ἀπέκτησαν μέγα γόητρον ἐν ἀπάσῃ τῇ Βοιωτίᾳ. Τὸ δὲ νεοβοιωτικὸν κόμμα ἔχον ὀπαδοὺς καὶ εἰς ἄλλας Βοιωτικὰς πόλεις, ὧν οἱ ἄρχοντες ἴδια συμφέροντα ὑπηρετοῦντες ἦσαν ὑπέρομαχοι τῆς αὐτονομίας τῶν πόλεων, κατόρθωσεν τὴν ἡμέραν τῆς ἀπελευθερώσεως νὰ ἐπιβάλῃ τὴν γνώμην του καὶ νὰ ἐκλεγῶσιν οὐχὶ πολέμαρχοι, ὡς πρότερον, ἀλλὰ Βοιωτάρχαι, (1) δηλαδὴ ἄρχοντες καὶ στρατηγοὶ τῆς ὅλης Βοιωτίας. Οὕτω ἡ Βοιωτικὴ ὁμοσπονδία ἀνευρέθη ἐπὶ βάσεων στερεωτέρων, οἱ δὲ νέοι Βοιωτάρχαι, ὧν ἡ ἐκλογή μετὰ χαρᾶς ἠκούσθη εἰς ὀλόκληρον τὴν Βοιωτίαν, ἀνέλαβον τὴν ἐξουσίαν, ἵνα καταστήσωσι τὰς Θήβας, ἀντιπροσώπους καὶ ὑπερμάχους οὐχὶ πλέον τῶν Θηβῶν, ἀλλὰ τῆς ὅλης Βοιωτίας, ἠνωμένης εἰς ἓν συγκροτήματα, εἰς μίαν πολιτείαν, ὡς αἱ Ἀθῆναι ἐν τῇ Ἀττικῇ (2) καὶ διὰ τοῦτο οἱ πολῖται τῶν Θηβῶν, δὲν ὀνόμαζον πλέον ἑαυτοὺς Θηβαίους ἐπισήμως, ἀλλὰ Βοιωτοὺς ἐν Θήβαις. (3)

* * *

Αἱ δυσχέρεια ὅμως πρὸς ἐπίτευξιν τοιοῦτου σκοποῦ δηλαδὴ πρὸς ἀνάληψιν τῆς ἡγεμονίας τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων, ἦσαν μεγάλα, διότι ἄνδρες συντελέσαντες εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν, ἀπέ-

(1) Κορυ. Ἱστ. τ. Α' σ. 131.

(2-3) Κορυ. Ἱστ. τ. Α' 431-132.

βησαν ἐχθροὶ τοῦ νέου καίλευτος παραγωνισθέντες. Οἱ νέοι οὐδὲν ἠγάθει τοῦ Ἀλφίου ἔδει νὰ μεριμνήσωσι πρὸς ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας, ἵνα δυναθῆ ἡ Βοιωτία νὰ καταλάβῃ τὴν ἐμπροσθοῦσαν θέσιν. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐμβληθῆ ἀμέσως τὸ προσήκον φρόνημα εἰς τὰ πλήθη, τὰ ὅποια ἐπὶ μακρὸν χρόνον εὐρίσκοντο μακρὰν τῆς διοικήσεως τῶν δημοσίων πραγμάτων, οἱ ἠγέτορες τοῦ ἔργου τῆς ἀναγεννήσεως, ἐσκέφθησαν νὰ ἐμφυσήσωσι τὰς ἀρετὰς τοῦ πολίτου πρῶτον εἰς μικρὰς ομάδας, ἅς νὰ καταστήσωσιν ὑποδείγματα πρὸς μίμησιν.

Πρῶτον τοιούτης φύσεως ἔργον ἦτο ἡ συγκροτήσις λόχου λογάδων ἐκ τῶν εὐγενεστέρων καὶ ρωμαλεωτέρων νέων, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον τῶν λοιπῶν, ὅστις ὠνομάσθη Ἰερός Λόχος καὶ ἦτο ἐκείνος κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ ὁποίου ὀργανώθησαν αἱ Βοιωτικαὶ στρατιαί, αἵτινες ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἀπέχρυσαν τὰς εἰς Βοιωτίαν πολυαριθμούς εἰσβολὰς τοῦ Κλεομβρότου καὶ Ἀγησιλάου καὶ ἐκείνος ὅστις κατήγαγε τὴν νίκην τῶν Λεύκτρων.

Ὁ Ἰερός Λόχος δὲν ἀπετέλει θεσμόν τελείως νέον, διότι συνεδέετο πρὸς ἀρχαιότερον παρόμοιον θεσμόν. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀλφίου μνημονεύονται τριῶν οἰσίων, οἵτινες διεγωνίσθησαν ὡς Ὀμηρικοὶ ἦρωες πρὸ τῶν μαχομένων ἀντιπάλων στρατιῶν, συνηνωμένοι ἀνὰ δύο πρὸς ἀλλήλους, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἔφερεν τὸ ὄνομα τοῦ ἡνιόχου, ὁ δὲ τοῦ παραβαίου, κατ' ἀνάμνησιν τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ ἐπὶ ἀομάτων μαχομένοι ἠγωνίζοντο ἐμπροσθὲν τῶν πεζῶν καὶ ἦσαν ἡνωμένοι ἀνὰ δύο. Φαίνεται ὅτι τὰ πολεμικὰ ἄρματα διετηρήθησαν ἐν Βοιωτίᾳ ἐπὶ μακρὸν, ἢ δὲ χρῆσις τῆς προσωνυμίας ἡνιόχων καὶ παραβατῶν, ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ ἄρματος. Ὁ ἀρχαῖος λοιπὸν οὗτος θεσμὸς ἀνενοώθη ὑπὸ τοῦ Γοργίδου καὶ Ἐπαμεινώνδου, οἵτινες ἐθεωρήθησαν ὡς ἰδρυταὶ τοῦ Ἰεροῦ Λόχου τῶν Θηβῶν. Τότε δὲν ἦτο, ὡς τὸ πάλαι, προνόμιον τῶν εὐγενῶν ἢ κατὰτάξις εἰς τοὺς τριακασίους. Πᾶς γενναῖος καὶ αἰσθηματίας νεανίας, προπαρασκευασθεὶς εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ μίαν θέσιν ἐν τῷ Ἰερῷ Λόχῳ. Πάντες δὲ οἱ πρόμαχοι οὗτοι τῆς πατριδος συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλους διὰ θεσμῆς φιλίας καὶ ὁμόφρονος ζήλου καὶ διεγωνίζοντο ἐν ταῖς μάχαις ὡς ὑπερκόσμια ὄντα— ἰδίως ἀνὰ δύο— περιφρονοῦντα πάντα κίνδυνον καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον. Ὁ Ἰερός Λόχος συγκροτηθεὶς καὶ διατηρηθεὶς ἐπὶ τῇ

βιάσει ἠθικῶν ἐπιχωρίων ἐθίμων μετὰ Πυθαγορείων ἀρχῶν ἠγωνίασθαι πάντοτε ὑπὲρ τῶν ὑψηλῶν σοφῶν τῆς πατριδος, ὑπῆρξε πάροχος μεγάλων ἀγαθῶν καὶ ἀπέβη ἀθάνατον μνημεῖον τῆς ἐπινοίας τῶν ἰδρυτῶν αὐτοῦ.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Θηβῶν ἀπὸ τοῦ Σπαρτιατικοῦ ζυγοῦ ἐξήτησε, βδελυσσόμενος τὴν χύσιν ἐλληνικοῦ αἵματος, νὰ συμφιλωθῇ μετὰ τῆς Σπάρτης. Ἀποτυχὼν δὲ ἠμύνθη ἐρρωμένως καὶ ἠδονήθη νὰ ἀποκρούσῃ ἀπάσας τὰς εἰς Βοιωτίαν εἰσβολὰς τῶν Σπαρτιωτῶν ὑπὸ τὸν Κλεόμβροτον καὶ τὸν Ἀγησίλαον. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 371, ἐνεκα τῶν συχῶν καὶ ἀλλεπαλλήλων πολέμων, γενικὴ ἠγέρθη κατακραυγὴ κατὰ τοῦ πολέμου, καὶ τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν Ἀθηναίων συνεκροτήθη ἐν Σπάρτῃ Πανελλήνιον συνέδριον εἰρήνης, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ Βοιωτία ἀντεπροσωπεύθη ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου. Ἐνῶ δὲ ἡ Ἑλλὰς ἀνέμενεν, ἵνα ἐξ τοῦ συνεδρίου τούτου προβάλλῃ ἡ ἰλαρὴ καὶ γλυκεῖα μορφή τῆς εἰρήνης, αἴφνης προκύπτει τὸ τρομακτικὸν πρόσωπον τοῦ Ἄρεως. Καὶ μετὰ τρεῖς ἑβδομάδας ὁ βασιλεὺς Κλεόμβροτος ἐκτελῶν διαταγὴν τῆς Σπάρτης καὶ ἄγων ἰσχυρὰν στρατιὰν ἔφθασεν εἰς Λεῦκτρα. Ἡ ἀστραπιαία ἐμφάνισις τοῦ Κλεομβρότου εἰς τὰ πρόθυρα τῶν Θηβῶν, κατετάραξε καὶ κατεθορύβησεν ἐν ἀρχῇ τοὺς Θηβαίους, ἀλλὰ ταχέως τὴν ταραχὴν διεδέχθη ἡ ψυχικὴ γαλήνη καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ θανάτου ὑπὲρ βιωμῶν καὶ ἐσπιῶν. Ἡ γενναία καὶ ψύχραιμος αὕτη ἀπόφασις ἐπήνεγκε τὸ ἀνέλπιστον ἐκεῖνο ἀποτέλεσμα, ὅπερ κατέπληξε τὸν τότε γνωστὸν κόσμον. Εἰς τὸ πενυχτὸν καὶ ἄσημον ἕως τότε χωρίον τῶν Λεῦκτρων, ἐνθα συνεκρούσθη ὁ γηραιὸς δεσποτισμὸς τῆς Σπάρτης πρὸς τὴν νεοβοιωτικὴν πολιτείαν τῶν Θηβῶν, ἀντὶ νὰ ἡτηθῇ, ὡς παρὰ πάντων ἐπιστεύετο καὶ ἀνεμένετο ἡ νεοῦ πολιτεία τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ Πελοπίδου, συντριβῆ ἡ δεσποτικὴ Σπάρτη τοῦ Ἀγησίλαου, καὶ ὁ κόσμος ἔκπληκτος καὶ ἐκστατικός ἐμαίεν ὅτι τὰ Λεῦκτρα ἐγένοντο ὁ Μαραθὼν τῶν Θηβῶν καὶ αἱ Θῆβαι ἡγεμῶν τῆς Ἑλλάδος. (1).

Ὁ Ἐπαμεινώνδας μετὰ τὴν νίκην ταύτην, ἥτις λόγῳ ἀποτελεσμάτων ἦτο ἡ μεγαλυτέρα μετὰξὺ Ἑλλήνων νίκη, διότι διὰ ταύτης κατελύθη ἡ Σπαρτιατικὴ τυραννία καὶ ἠλευθερώθη ὁλόκληρος ἡ Ἑλλὰς, δὲν προσεβλήθη ὑπὸ μεγαλομανίας, οὐδὲ εἰσεχώρησεν εἰς τὴν ψυχὴν του πνεῦμα ἐκδικήσεως, ἀλλ' ἐξήτησεν ὡς καὶ ἄλλοτε νὰ συμφιλωθῇ μετὰ τῆς Σπάρτης. Ἐπειδὴ δὲ ὁμοῦ αὕτη

1) Κοῦτ. Ἰστ. Α. 601.

μετὰ πείσματος ἠρνήθη πᾶσαν διαλλαγὴν, ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἀφ' οὗ ἐξήντησεν καὶ τὴν τελευταίαν προσπάθειαν εἰρηνικῆς λύσεως τῶν μετὰ τῆς Σπάρτης διαφορῶν, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον τετρακίς ἐπὶ κεφαλῆς πολυαριθμοτάτων καὶ ἀξιολογωτάτων στρατιῶν. Καταβαλὼν δὲ τὴν Σπάρτην δὲν ἐλησμόνησεν ὅτι αὐτὴ ἦτο ὁμόφυλος. Καίτοι δ' ἐγνώριζεν ὅτι ἐὰν ἐνίκων οἱ Σπαρτιάται, ἤθελον, ὡς εἶχον διακηρύξει, ἐξολοθροῦσαι τὰς Θήβας, αὐτὸς ἀπέφυγε τὰς ἀματηρὰς μάχας, ἄπασαι δὲ αἱ στραιεῖαι αὐτοῦ, ἔν τῃ Πελοποννήσῳ καὶ τῇ Θεσσαλίᾳ, προεκλήθησαν οὐχὶ ἐκ φιλοδοξίας ἢ ἐκδικήσεως, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης ἀνυπερβλήτου.

Αἱ Θῆβαι τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχον πολλοὺς ἀνδρας μεγαλόφρονας δυναμένους νὰ μεγαλοουργήσωσιν. Τούτους ὅμως πάντας ἐπεσκόπασεν ἡ αἴγλη τοῦ Πελοπίδου καὶ Ἐπαμεινώνδου. Ἀμφότεροι ἦσαν φίλοι πιστοὶ καὶ ἀπετέλεσαν φιλικὸν ζεῦγος οἷον οὔτε πρότερον οὔτε ὕστερον εἶδεν τὸ Ἑλληνικόν.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας μετὰ τοῦ Πελοπίδου σκοποῦντες ὡς ἀλλοιωτὸ εἶποεν νὰ καταστήσωσι τὴν πατρίδα των ἰκανὴν νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς ὅλης Ἑλλάδος, ἦν νὰ ἀσκήσῃ μετὰ μείζονος ἢ αἱ Ἀθηναὶ καὶ ἡ Σπάρτη δικαιοσύνης καὶ ἐλευθερίας. συνήψαν σχέσεις μετὰ τῶν Δελφῶν καὶ τῆς Περσίας, διότι αὐταὶ ἦσαν ἀναγκαῖαι, διὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ἡγεμονίας. Ἐπραξαν δὲ τοῦτο χωρὶς ν' ἀποβλέψωσιν εἰς τὸν Περσικὸν χυρσὸν ὡς οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι πολλάκις ἀπέβλεψαν καὶ ἤγαγον τὴν Ἑλλάδα εἰς ἐξάρτησιν ἀπὸ τῆς Περσίας.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας θεωρῶν ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ τὴν προστασίαν τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης διὰ πόλιν ἔχουσιν τὴν ἀξίωσιν νὰ ἠγῆται τῶν Ἑλλήνων, εἰργάσθη καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὰς Θήβας τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἐπέτυχεν ὥστε ἡ ῥητορεία νὰ διαδοῖθῃ εἰς τὸν λαόν. Αἱ δὲ ἐπιτυχίαι τῆς εἰς Σοῦσα ὑπὸ τὸν Πελοπίδαν ἀποσταλείσης πρεσβείας ἀποδεικνύουσι καὶ τὴν ἐν τῇ διπλωματίᾳ πρόοδον τῶν Θηβῶν.

Καὶ εἰς πάντας τοὺς κλάδους παρετηρήθη πνευματικὴ κίνησις ἀξιόλογος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περιόδου ταύτης. Ὁ μὲν Ἄναξικς καὶ ὁ Λιονυσίδωρος ἔγραψαν τὴν ἱστορίαν τῆς Βοιωτίας· ὁ δὲ Ἀριστείδης ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς ἐργαστηρίου γραφικῆς καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ διακρινόμενα διὰ τὴν σεμνὴν καὶ εὐπρεπῆ τέχνην καὶ τὴν βαθεῖαν καὶ σαφῆ παράστασιν κατέστησαν αὐτὸν περιρρήμιον εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα.

Τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης λαμπρὸν δεῖγμα

παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς τὰ ἔτι καὶ νῦν σωζόμενα θαυμάσια ἐρείπια τῶν ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου κτισθέντων τειχῶν τῆς Μεσσήνης.

Καὶ ἡ γλυπτικὴ καὶ ἡ πλαστικὴ ἡκμαζον τότε ἐν Θήβαις ἐνθα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κορινθιακοῦ πολέμου ἐλειτούργει ἀξιολογιμότερον ἐργαστήριον χαλκοτυπίας, ὅπερ διηύθουνον οἱ Θηβαῖοι τεχνῖται Ὑπατόδωρος καὶ Ἀριστογείτων, οἵτινες χαλκοῦς τοὺς ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας κατεσκευάσασιν.

* * *

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἡγεμονίας τῶν Θηβῶν βλέπομεν ὅτι ἡ κατάστασις τῶν μεγάλων πόλεων μετεβλήθη αἰφνιδίως καὶ τελείως. Αἱ Θῆβαι ἀνυψοῦνται ἀποτόμως· νικῶσι καὶ ταπεινώνουσι τὴν ὑπερήφανον Σπάρτην, ἣν περιορίζουσιν εἰς τὸ ἡμισυ τῆς χώρας αὐτῆς· ἀνεγείρουσι καὶ κτίζουσι πόλεις ἐν Πελοποννήσῳ· ἀναγκάζουσι τὴν Θεσσαλίαν εἰς συστράτευσιν καὶ τὴν Μακεδονίαν εἰς παράδοσιν τῶν βασιλοπαίδων αὐτῆς ὡς ὁμήρων· συνενώνουσι τὸ Βυζάντιον καὶ τὴν Ρόδον εἰς συμμαχίαν κατὰ θάλασσαν καὶ διαπραγματεύονται μετὰ ξένων, ὡς πόλις ἄρχουσα τῆς Ἑλλάδος.

Περὶ τῆς ἡγεμονίας τῶν Θηβῶν καὶ Ἐπαμεινώνδου πραγματευόμενος ὁ Κούρτιος (1) λέγει· «κατὰ πόσον ὁ Ἐπαμεινώνδας ἠθέλε δυνηθῆναι νὰ ἐξασφαλίσῃ μόνιμον ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ κρίνωμεν. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν εἶναι ὅτι τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου του ἡ Ἑλλὰς ἔκειτο ἐξηντηλημένη πρὸ τῶν ποδῶν του καὶ ἡ δύναμις τῶν Θηβῶν ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου μέχρι Μακεδονίας περιελάμβανε δὲ καὶ τὰς πρώτας ναυτικὰς πόλεις τοῦ Αἰγαίου».

Αἱ Θῆβαι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμεινώνδου δὲν ἐστερήθησαν ἡγητόρων ἰκανῶν, οὐδ' ἀπόλεσαν τὴν ἡγεμονίαν, ὡς κοινῶς πιστεύεται ἐν Μαντινείᾳ, διότι καὶ μετὰ τὴν μάχην ταύτην παρέμειναν ἡ ἰσχυροτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος, κατὰ δὲ τὸν Ἰερὸν πόλεμον (353-348) ἠγοῦντο τῶν ἀπὸ Ὀλύμπον μέχρι Κορινθιακοῦ κόλπου λαῶν. Ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν διετηρήθη μέχρι τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης, ὅποτε κατελύθη ἡ ἐλευθερία ὁλοκλήρως τῆς Ἑλλάδος.

(1) Κούρτ. Ἰστ. Ἑλλ. τ. Α. σ. 610.

* *

Ἐν Χαιρωνείᾳ συνεκρούσθη ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλάς πρὸς τὸ νειρὸν κράτος τῶν Μακεδόνων καὶ ἐν τῇ γιγαντομαχίᾳ ταύτῃ ἐνίκησεν ὁ Φίλιππος, οὐχὶ διότι αἱ Θῆβαι καὶ αἱ Ἀθῆναι εἶχον παρακράσει, ἀλλὰ διότι ὁ Φίλιππος ἦτο ἰσχυρότερος καὶ στρατηγικώτερος. Οἱ Θηβαῖοι ἠδύναντο ν' ἀποφύγωσι τὴν σύρραξιν πρὸς τὸν Φίλιππον, ἀφίνοντες τὴν διὰ τῆς Βοιωτίας διέλευσίν του ἐλευθέραν, ὡς οὕτως ἐξίτηι ὑποσχόμενος μάλιστα ἀποζημιώσιν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπραξαν, προτιμήσαντες τὸν πόλεμον ἀντὶ τῆς οὐδετερότητος, ἣτις ἤθελεν ἐκθέσει αὐτοὺς εἰς τὸν κίνδυνον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀπὸ φύσεως προδόται τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος, διότι ὁ Φίλιππος δὲν ἐνεφανίζετο ὡς Ἕλληνας, ἀλλ' ὡς κατακτητῆς.

Οἱ Θηβαῖοι, καίτοι ὑπέστησαν δεινὴν ἥτταν ἐν Χαιρωνείᾳ, δὲν ἐδίσταν μετὰ τρία ἔτη νὰ ἐπαναστατήσωσι καὶ πολιορκήσωσι τὴν ἐν Καδμείᾳ Μακεδονικὴν φρουράν, ἣν εἶχεν ἐκεῖ ἐγκαταστήσει ὁ παμφηρεὶ στρατηγὸς καὶ αὐτοκράτωρ τῆς Ἑλλάδος Φίλιππος. Ἡ κεραυνοβόλος μετὰ τοῦτο ἐμφάνισις τοῦ Ἀλέξανδρου πρὸ τῶν Θηβῶν, ἡ ἐπακολουθήσασα καταστροφή αὐτῶν, ἡ σφαγὴ ὀλοκλήρου τοῦ μαχίμου πληθυσμοῦ καὶ ὁ ἔξανδραποδισμὸς τῶν ὑπολοίπων κατοίκων αὐτῶν, βεβαιοῦσι τὴν γνώμην ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε προμελετήσει τὴν καταστροφὴν τῶν Θηβῶν καὶ ἐδράξατο τῆς παρουσιασθείσης εὐκαιρίας νὰ ἐξαφανίσῃ αὐτὰς ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, διότι ὅπως εἶχον τότε τὰ πράγματα μόνον τοὺς Θηβαίους ἐφοβεῖτο. Μετὰ τὸ τρομακτικὸν τοῦτο γέγονός, ὅπερ εὐτυχῶς παραμένει ἀκόμη μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου, Ἑλλάς δὲν ὑπῆρχε διότι τρομοκρατηθεῖσα σύμλασα παρεδόθη ἄοπλος εἰς τοὺς Μακεδόνας, ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν ὁποίων κατέστη ἀπόλεμος καὶ ἄμαχος. Ὅταν δὲ ἐπῆλθεν ἡ μοιραία παρακμὴ τῶν Μακεδόνων, ἡ Ἑλλάς ἀνίκανος ν' ἀμυνθῆ, περιῆλθεν ἀμαχητὶ εἰς τὸν ζυγὸν τῶν Ῥωμαίων καὶ μετ' αὐτῆς καὶ ἡ Βοιωτία ὀλόκληρος.

* *

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ῥωμαιοκρατίας ἡ Βοιωτία δεινὸν ὑπέστη πλῆγμα, διότι κατέστη θέατρον τῶν μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Μιθριδάτου πολέμων, ἐληλατήθη καὶ ἠρημιώθη ἐπὶ τοσοῦτον.

ὥστε καὶ αὐταὶ αἱ Θῆβαι, ἐπὶ Στραβίωνος οὔτε κόμης ἀξιολόγου τύπον ἔσωζον. Βραδύτερον δέ, ὅταν ἐπασχέθη αὐτὰς ὁ Πανσανίας, καίτω πόλις δὲν ὑπῆρχε καὶ οἱ ὀλίγοι ὑπάρχοντες Θηβαῖοι κατοικοῦν ἐπὶ τῆς Καδρείας, ἦν ὠνόμαζον Θήβας. Ἡ σύλληψις τῶν μνημείων τῆς Βοιωτίας, ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τῶν Ρωμαίων, ἐξηκολούθησε κατ' ὄλην τὴν διάρκειαν τῆς Ρωμαιοκρατίας· αἱ φοβερότερα ὅμως καταστροφαὶ συνέβησαν κατὰ τὸν 3ον καὶ 4ον αἰῶνα ὑπὸ τῶν εἰσβαλόντων εἰς αὐτὴν βαρβάρων, οἵτινες ἀνενοχλήτως ἐληλάτησαν πάντα τὰ ἐθνικὰ μνημεῖα, ἀποκορίσαντες πᾶν ὅτι εἶχε διαφύγει τὴν ἀρπαγὴν τῶν Ρωμαίων, διότι οἱ κάτοικοι αὐτῆς, ἐπὶ 460 περίπου ἔτη ὑπὸ δουλείαν ζῶντες, εἶχον ἀποβάλλει πᾶσαν πρὸς πόλεμον ἱκανότητα. Καὶ αὐτὸς ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἀρήρυσεν ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἑλικῶνος τὰ ἀγάλματα τῶν Μουσῶν, ἅτινα μετεκόμισεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, πρὸς στολισμὸν τῶν ἀνακτόρων του.

* *

Ἡ Βοιωτία ἐπὶ Βυζαντινῆς ἡγεμονίας (395—1204 μ. Χ.) καίτοι ἡ διοίκησις δὲν ἦτο ἀξιοζήλευτος, ἀνέλαβε ταχέως οἰκονομικῶς καὶ ἰδίως αἱ Θῆβαι, αἵτινες ἠδυνήθησαν ἐντὸς ὀλίγου, σχετικῶς, χρονικοῦ διαστήματος ν' ἀναπτύξωσι πολλὰς καὶ ποικίλας πλουτοφόρους βιομηχανίας καὶ νὰ ὑπερβάλωσι κατὰ τὸν πλοῦτον, ἀπάσας τὰς ἐκτὸς Ἰσθμοῦ πόλεις, νὰ κατιστῶσι πρωτεύουσα τοῦ θέματος τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 565 μέχρι τοῦ 1204 ἡμεῖς ἐπὶ 639 ὀλίγια ἔτη. Τὰ μεταξουργεῖα, τὰ τυπητουργεῖα, τὰ βιοποδοτεῖα καὶ τὰ βιομηχανικὰ καὶ γεωργικὰ αὐτῶν προϊόντα κατέστησαν τὰς Θῆβας περιωνόμους καὶ περιλαλήτους εἰς τὸν τότε γνωστὸν κόσμον. Οὔτε ἡ ἐπιδρομὴ τοῦ Βουλγάρου Ἀνθίμου (1040), οὔτε ἡ τῶν Νορμαννῶν (1147) λεηλατησιῶν αὐτὰς, ἠδυνήθησαν ν' ἀνακόψωσι τὴν πρὸσδον αὐτῶν, διότι καὶ μετὰ τὰ παιθήματα ταῦτα, αἱ Θῆβαι παρέμειναν πολυανθρώποτα καὶ ἐμπορικωτέρα τῶν Ἀθηνῶν(1).

* *

Ἡ οἰκονομικὴ αὐτὴ εὐδαιμονία τῶν Θηβῶν ἐξηκολούθησε καὶ ἐπὶ Φραγκοκρατίας (1204—1460), κατὰ τὴν περίοδον τῆς

(1) Παπαρ. Ἰστ. Ἑκδ. Β' τομ. Α' σ. 143 καὶ 209 μῦθ. Β'.

ὁποίας αἱ Θῆβαι ἦσαν πρωτεύουσα καὶ ἔδρα τοῦ Λουζαίου Ἀθηνῶν Ἡβῶν καὶ ἡ πλουτοφόρος Ἐπαρχία, ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς ὁποίας διαιροῦντο μίαι τῶν λαμπροτέρων ἡγεμονικῶν αὐλῶν τῆς Ἑσθίας καὶ ἀξιόλογος στρατὸς πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ Λουζαίου. Ὀλίγον δὲ βραδύτερον, τῷ 1373 εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἠθικῆς ἀκμῆς εἶχον φθάσει αἱ Θῆβαι, ὥστε ἐν αὐταῖς ὁ Πάπας Γρηγόριος ὁ Γ' ἐκάλεσε Πανερωπαϊκὸν συνέδριον, εἰς ὃ προσήλθον πάντες οἱ αὐτοκράτορες, οἱ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες τῆς Ἑσθίας καὶ συνεζήτησαν περὶ τῆς καταπολεμήσεως τῶν Τούρκων ἀπειλούντων τὴν Ἑσθίαν. Ὑπὸ τοὺς Φράγγους ἡ Βοιωτία ἔχρησε σχετικῶς καλλίτερον τῶν ἄλλων Φραγκοκρατούμενων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ διοίκησις τῶν Γάλλων καὶ Ἰταλῶν Λουζῶν ὑπῆρξε, κατὰ κανόνα, φιλάνθρωπος καὶ εὐτακτικῆς. Περὶ τῆς διοικήσεως ὅμως τῶν Καταλιανῶν δὲν κρατεῖ ἀγαθὴ γνώμη.

* *

Ἡ οἰκονομικὴ ἀκμὴ τῶν Θηβῶν, ὡς καὶ τῆς λοιπῆς Βοιωτίας, ἀνεκόπη ἅμα τῇ καταστῆσει αὐτῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οἱ Βοιωτοὶ γενόμενοι δούλοι τοῦ ἀγριωτέρου τυράννου, τοῦ Τούρκου, ἀπόλεσαν τὰς γαίας καὶ τὴν λοιπὴν περιουσίαν των. Ἐκάστη ἡμέρα παρερχομένη ἐπεδείκνυεν τὴν κατάστασιν αὐτῶν καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ ἔλθῃ στιγμή, κατ' ἣν αἱ μὲν εὐφοροὶ πεδιάδες τῆς Βοιωτίας ἔμειναν ἄνευ καλλιεργητῶν, τὰ δὲ ἐργοστάσια τῶν Θηβῶν ἄνευ ἐργατῶν. Πάντες ἐφευγον, τεχνίται, ἐργάται, διδάσκαλοι, ἐπιστήμονες καὶ ὅτιαν κατώρθωνον νὰ ἐφευθῶσαν εἰς μέρος ἀσφαλές, ἠὲ χαρισίτων τῶν Θεῶν ἐπὶ τῇ διασώσει των. Οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ φύγωσιν ἔμεινον ἐν τῇ πατρίῳ γῇ καὶ εἰργάζοντο εἰς τὰ κτήματα τῶν μεγιστάνων Τούρκων ὡς δούλοι. Οἱ ἄγέστοροι τὸ σῶμα καὶ τὸν νοῦν ἀπειμακρύνοντο ὅσον ἠδύναντο τῶν πόλεων. Οὔτω τὰ πεδινὰ καὶ παραθαλάσσια μέρη τῆς Βοιωτίας ἠρημώθησαν κατοίκων τῶν μὲν καταφυγόντων εἰς τὰ ἄγωνα ἄρεινὰ χωρία αὐτῆς, τῶν δὲ ἐκπατρισθέντων. Ἡ χώρα, προϊόντος τοῦ χρόνου ἐστερήθη καὶ χειρῶν καὶ κεφαλῶν. Οὐδεὶς ἐκαλλιεργεῖ τὴν γῆν, οὐδεὶς ἐγνώριζε γράμματα. Τὰ μοναστήρια ἦσαν τὰ μόνον ἄστυα, ἐν οἷς διεσώθησαν τὰ γράμματα καὶ ἡ γλῶσσα.

Τὰ πλαισιούοντα τὴν Βοιωτίαν ὄρη εἶχον περισσotέρους κατοίκους τῶν εὐφοροτάτων πεδιάδων αὐτῆς καὶ τῶν τέως πολυαν-

θρωπιωτάτων και πλουσιωτάτων Ἑηβῶν. Λύπη και κατήφεια ἐβασίλευεν ἀπανταχοῦ και μόνον εἰς τὰς βραχόδεις τῶν ὄρεων κορυφῆς ἠκούετο ὁ θλιβερός ἤχος τῆς φλογέρας και τοῦ ἀλοῦ τῶν ποιμενοπαίδων, ὃν διεδέχετο τραγοῦδι πένθιμον, ὑπενθυμίζον τὰ δεινὰ τῆς δουλείας και σπαράττον ψυχὴν και καρδίαν. Οὕτω διέρρευσε χρονικὸν διάστημα τεσσάρων μαζῶν αἰῶνων, αἰῶνων δυστυχίας, τρώμου, φρίκης, ἀποτόκων δουλείας σκληρῆς και ζητηώδους.

* * *

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τῆς γενικῆς καταστροφῆς και ἐρημώσεως ἐκορυφώθη και ἐν Βοιωτίᾳ, ὡς ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἢ κατὰ τῶν τυράννων ἀγανάκτησις και ἀπερασίσιθι ἢ συμμετοχὴ αὐτῆς εἰς τὸν κροκοροῦμενον ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα. Ἡ Βοιωτία μετέσχεν ἐκ τῶν πρώτων τοῦ ἱεροῦ και ἔθνικοῦ τούτου ἀγῶνος και ἀντιμετώπισεν ἐπὶ ἐννέα ὀλόκληρα ἔτη τὴν μάχαιραν τοῦ τυράννου, εἰς ἀπειραγίθμους μάχας και ἀψιμαχίας, καθ' ἃς ἀνέλαμψεν ἡ πάτριος ἀνδρεία τῶν τέκνων τῆς οὐ μόνον ἐντὸς, ἀλλὰ και ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς χώρας τῆς. Αἱ μάχαι τοῦ Φαλήρου και τοῦ Χαῖδαριου, τῆς Ἐλευσίνοσ και τοῦ Κεραταινίου, εἶναι ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν, ὃν ἐκτὸς τῆς Βοιωτίας μετέσχον τὰ ἄλκιμα τέκνα αὐτῆς. Αἱ μάχαι τῆς Λομβραίνης και τῆς Ἀραχόβης, τοῦ Λιστόμου και τοῦ Ἀνηφορίτου ἔδωκαν τὸ θάρρος εἰς τοὺς Βοιωτοὺς νὰ ἀποβλέψωσι μετὰ βασιμίων ἐλπίδων εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐλευθερίας των. Παρὰ πάντα ὅμως ταῦτα, αὐτὴ ἐβράδυνεν νὰ ἔλθῃ, διότι ἐνῶ ἠλευθερώθη ἡ Πελοπόννησος, ἡ Στὲρεὰ Ἑλλάς κατέχετο εἰσέτι ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἡ μάχη τῆς Πέτρας, καθ' ἣν πάντες οἱ Βοιωτοὶ ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Ὑψηλάντου γενναίως ἐπολέμησαν, ἐσήμανε τὸ τέλος τοῦ σκληροῦ τούτου ἀγῶνος. Ὁ ἐχθρὸς ἠττηθεὶς ἐγκατέλιπε τὸ Βοιωτικὸν ἔδαφος και ἡ Βοιωτία, ἣτις ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς καταστροφῆς τῶν Ἑηβῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης, ἐδούλευσεν ὑπὸ διαφόρους κατακτητὰς ἐπανεῦρε τὴν ἐλευθερίαν τῆς τὴν 12ην Σεπτεμβρίου 1829.

Οὕτω ἐπετεύχθη ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Βοιωτίας. Ἀλλὰ τὴν ἐπομένην τοῦ εὐτυχοῦσ τούτου γεγονότος οἱ Βοιωτοὶ ἀνιήσαντες ἐκ τῆς ἐννεαετοῦσ συνεχοῦσ πολεμικῆς μέθης και συνελθόντες εἰς ἑαυτοὺς εὐρέθησαν πρὸ σκληρῆς και στυγνῆς πραγματικότη-

τος, πρὸ τῆς πείνης. Τότε, πᾶς Βοιωτὸς ἠγνόησεν, ὅτι εἶχεν ἕνα ἀκόμη ἀθλον νὰ ἐπιτελέσῃ, τὸν δυσκολώτερον ἴσως, τὸν ἀθλον τῆς ἐξευρέσεως τῶν πόρων τῆς ζωῆς. Ἐυφελεῖς ἄστεγος, ἀκτήμιον, ἄπορος, δὲν ἀπεγοιτεύθη, δὲν ἀπηλπίσθη, ἀλλὰ πλήρης θάρρους κατῆλθε καὶ εἰς τὴν κονίστραν ταύτην καὶ ἐργασθεῖς πεινῶν καὶ γυμνός, ἐνίκησε καὶ ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ. Ἀποκτήσας πρῶτον καλύβην, εἶτα οἰκίαν, ὕστερον ἀμπέλους, ἀγρούς, ἐλαιῶνας, ποιμνία, κατέστη βραδύτερον αὐτάρκης καὶ νῦν ἐξάγει προϊόντα πολλά, τὰ πλείστα τῶν ὁποίων εἶναι ὀνομαστά καὶ περιζήτητα καὶ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Βοιωτίας καὶ Ἑλλάδος καὶ ἰδοὺ σήμερον ἡ Βοιωτία ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἀνακτήσεως τῆς ἀρχαίας αὐτῆς ὑλικῆς εὐδαιμονίας.

Ἡ χώρα αὕτη, ἣς εἰκόνα ὠχρὰν καὶ ἀσθενῆ ἤδη παρεθέσαμεν κατηγορηθεῖσα, διαβληθεῖσα καὶ δυσφημισθεῖσα, ὕσον οὐδεμία ἄλλη Ἑλληνικὴ χώρα, δὲν κατέχει ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ τιμητικὴν θέσιν. Οὐδ' ὑπήρξεν ὕβρις καὶ κακία, ἣτις νὰ μὴ ἀπεδόθη εἰς αὐτήν, ἰδίως κατὰ τὴν Περσικὴν περίοδον. Διὰ τὴν ἀρά γε ἡ τόση καταφορά κατὰ τῶν Βοιωτῶν καὶ μάλιστα τῶν Θηβαίων; Τὴν ἀπορίαν ταύτην ἐκφράζει καὶ ὁ αἰόδιμος Παπαρρηγόπουλος καὶ ὡσεὶ ἀγανακτῶν ἀναφωνεῖ «διὰ τὴν τόσην κατακραυγὴν, ἀφοῦ αἱ Θῆβαι παρήγαγον ἄνδρας, δι' οὓς καὶ αὕτη ἡ τῶν Ἀθηναίων πολιτεία ἠδύνατο νὰ καυχήθῃ;» Ἀφορμὴν ἐκ τῶν λόγων τούτων λαβὼν ἀνεξήτησα τὰ αἰτία τῆς κατὰ Θηβαίων κατακραυγῆς, καὶ, καίτοι ἀνεδίφησα πάντας τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, οὐδαμοῦ εὐρὸν τι δυνάμενον νὰ δικαιολογήσῃ ταύτην, διότι πλὴν τῆς ὀρισμένης κατηγορίας ἐπὶ μηδισμῷ, οὐδεμία ἄλλη σοβαρὰ ἀποδίδεται αὐτοῖς. Αἱ ἄοριστα ἐκεῖναι κατακρίσεις καὶ διαβολαί, καθ' ἃς οἱ Βοιωτοὶ ἦσαν ἀγροῖκοι, αὐθαίρετοι, ὕβρισται καὶ σπάταλοι, οὐδεμίαν δύνανται νὰ ἔχωσι σπουδαιότητα, διότι οὐδεμία χώρα στερεῖται τοιούτων ὄντων. Οἱ Θηβαῖοι βεβαίως δὲν ἦσαν ὑποδείγματα εὐγενείας καὶ ἀβροότητος, ἀλλ' ἡ τραχύτης καὶ σκαιότης τῶν τρόπων των, αἱ σὺθαιρεσίαι, αἱ χειροδικίαι, αἱ σπατάλαι καὶ τὰ πλούσια γεύματα καὶ αἱ καθημεριναὶ εὐωχίαι, ἐλαττώματα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τῆς ἀπαιδεύτου μάζης, ἦσαν μὲν ἱκανὰ νὰ κινήσωσι τὸν φθόνον ἢ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν γειτόνων τῶν, δὲν ἦσαν ὅμως καὶ μειονεκτήματα ἀναγοῦντα

πᾶσαν ἄλλην ἀρετὴν ὀλοκλήρῳ τοῦ Βοιωτικοῦ λαοῦ. Αὐτοὶ οἱ Βοιωτοὶ καὶ μάλιστα οἱ Θηβαῖοι εἶχον πολλὰς καὶ θαυμασίας ἀρετὰς ὡς πολῖται καὶ ὡς στρατιῶται. Εἰς τὰς καταφορὰς τῆς τύχης ἦσαν ψυχραῖοι καὶ καρτερικοί. Ἄν παρεσύροντο ὑπὸ τῶν ἐκτάκτων περιστάσεων εἰς ἀποφάσεις καὶ πράξεις σκληρὰς, ἀπρεπεῖς καὶ ἀναρμόστους. Οἱ Θηβαῖοι δὲν ἐρόνευσαν τὸν Ἐπαμεινώνδαν καὶ Πελοπίδαν, παρὰ νόμιμον κατακρατήσαντας τὴν ἀρχήν, πέραν τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένης προθεσμίας, διότι ἐπέεισθησαν ὅτι ἢ ὑπερβασία αὕτη τῶν στρατηγῶν ἐπεβίβλετο ὑπὸ ἀνωτέρας ἀνάγκης. Ἐν Θήβαις δὲν εἰσηκούοντο οὔτε οἱ Κλέωνες οὔτε οἱ Ἄλκιβιάδαι. Οἱ Θηβαῖοι οὔτε τοὺς φιλοσόφους τῶν ἐρόνευσαν οὔτε βωμοὺς ἀνήγειραν εἰς θνητούς, οὔτε εἰς τοὺς κατακτητὰς καὶ καταλυτὰς τῆς ἐλευθερίας ἔστησαν ἀνδριάντας ὡς οἱ Ἀθηναῖοι. Ὑπῆρξαν πάντοτε συνετοὶ καὶ σοβαροὶ καὶ ἠγωνίσθησαν κατὰ πάσης τυραννίας. Πάντες οἱ μεγάλοι ἄνδρες τῶν Θηβῶν ἔπασαν ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Ἐν δὲ τῇ γενικῇ τοῦ ἔθνους σταδιοδρομίᾳ, οὐ μόνον δὲν ὑπέβησαν, ἀλλὰ καὶ πρωτηγωνίστησαν οἱ Θηβαῖοι εἰς ἀπάσας τὰς ἐποχάς, εἰς πάντα τὰ στάδια καὶ εἰς πάντας τοὺς κλάδους.

Κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν ἡ Βοιωτία προηγῆθη ἐν πολιτισμῷ πάσης ἄλλης ἡπειρωτικῆς Ἑλληνικῆς χώρας. Κατὰ δὲ τὰς μετέπειτα ἐποχὰς ἔσχεν ἄνδρας μεγάλης ἀξίας, τινὰς δὲ ὄχι μόνον πανελληνίου, ἀλλὰ καὶ παγκοσμίου φήμης :

Ἐν τῇ ποιήσει τὸν Ἡσίοδον, τὸν Κλονᾶν, τὴν Μύρτιν, τὴν Κόρινναν, τὸν Πίνδαρον, τὸν Χερσίαν.

Ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ τὸν Ἀκουσίλαον, τὸν Ἀριστοφάνη, τὸν Κηφισόδορον, τὸν Ἄναξιν, τὸν Λιονυσόδορον, τὸν Πλούταρχον.

Ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τὸν Κέβητα, τὸν Σιμμίαν, τὸν Κράτητα.

Ἐν τῇ Ἠλαστικῇ (Κεραμευτικῇ) τὰ περίφημα ἀγάλματα τῆς Τανάγρας.

Ἐν τῇ χαλκοτυπίᾳ τὸν διάσημον Μύρωνα, τὸν Ἀριστωνίδα, τὸν Ὑπατόδορον καὶ Ἀριστογείτονα.

Ἐν τῇ Γλυπτικῇ (ἀγαματοποιίᾳ) τὸν Ἀσκαρον, τὸν Ξενοκράτη, τὸν Εὐβιον, τὸν Καλλιστόνιζον, τὸν Ἀριστομήδη, τὸν Σωκράτη, τὸν Πυθόδορον καὶ ἄλλους.

Ἐν τῇ Γραφικῇ (Ζωγραφικῇ) τὸν πανελληνίου φήμης Ἀριστείδην.

Πολιτικούς δὲ καὶ στρατηγούς ἔσχεν ἀπείρους τὸν Παγώνδαν, τὸν Ἰσημνίαν, τὸν Ἐπαμεινώνδαν, τὸν Μέλλωνα, τὸν Ξε-

νοζράτη, τὸν Γοργίδαν, τὸν Παμμένη, τὸν Χάρωνα, τὸν Θεόπομπον, τὸν Φερένικον, τὸν Λαίψαντον, τὸν Ἰολαΐδαν καὶ πλείστους ἄλλους μεγάλης ἀξίας ἄνδρας.

Ὀλυμπιονίκας δὲ καὶ Ἰσθμιονίκας καὶ Νεμεονίκας καὶ Πυθιονίκας ἔσχεν ἀπειραρίθμους, ἐν οἷς ὁ πρῶτος Κλειτόμαχος, ὁ Ἀρχεσίλαος καὶ ὁ Λίχας, ὧν ἀγάλματα εἶχον στηθῇ ἐν Ὀλυμπίᾳ.

Ἐκ τούτων φέρεται ὅτι οἱ Βοιωτοὶ καὶ μάλιστα οἱ Θηβαῖοι δὲν περιορίσθησαν μόνον εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων, ὡς κατεκρίθησαν, ἀλλ' ἐπεξέτειναν τὴν μερίναν αὐτῶν, πρὸς πάσας τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, ἐν πλείσταις τῶν ὁποίων πανελληνίως ἐπρότευσαν.

Πάντα ταῦτα ἀποδεικνύουσιν ὅτι αἱ Θῆβαι ἐδικαιοῦντο νὰ κατέχωσιν ὑψηλοτέρην θέσιν ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ διανοουμένου κόσμου. Θὰ κατεῖχον δὲ ἀναμφιβόλως τοιαύτην ἐὰν ἐγκαίρως εἶχον τύχει ἱστορικοῦ, ὅστις ἐρευνῶν τὰς πηγὰς ἠθελε φέρει εἰς φῶς, ὁλόκληρον τὴν ἱστορίαν αὐτῶν, ὅποτε αὐταὶ ἠήελον κοιθῆ ἰσότιμοι πρὸς τὰς Ἀθήνας. Μέχρι σήμερον ὁ κόσμος ὁ πολὺς γνωρίζει τὰς Θῆβας καὶ τὴν Βοιωτίαν μόνον ἐκ τῶν ἐλαττωμάτων αὐτῶν. Γνωρίζει μόνον ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἐμῆδισαν, δηλαδή ὑπῆρξαν προδόται. Τίς προδότης δύναται νὰ ἔξη θέσιν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ; Γνωρίζει ἐπίσης ὅτι 400 Θηβαῖοι ἠχθίσαν ὡς αἰχμάλωτοι ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου εἰς Θερμοπύλας, ἐπολέμησαν ἀναγκαστικῶς ἐκεῖ καὶ ὡς εἶδον ὅτι τὰ πράγματα ἔκλινον ὑπὲρ τοῦ Ξέρξου ἠτόμολησαν πρὸς αὐτὸν καὶ ἐστιγματίσθησαν. Ταῦτα μόνον γνωρίζει ὁ πολὺς λαὸς περὶ Θηβαίων, διότι ταῦτα ἔγραψαν ὁ Προδότος καὶ ὁ Ξενοφῶν, οἵτινες μεροληπτουντες ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν ὧν ἦσαν φίλοι καὶ ἑμισιοὶ, ἀπέκρυψαν πᾶσαν μεγάλην προᾶξιν τῶν Θηβαίων, ἀφοῦ καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ μεγάλου κατορθώματος τῶν Λεύκτρων, ὁ Ξενοφῶν ἐκφράζεται ὡς περὶ ἀσημάντου γεγονότος εἰς ὀλίγας γραμμὰς, χωρὶς ν' ἀναφέρει οὐδὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν Θηβαίων Ἐλαμεινώνδου, οὔτε ἄλλου Βοιωτάρχου ἢ στρατηγοῦ Θηβαίου.

Διὰ τὸν Ξενοφῶντα οἱ Θηβαῖοι οὐδέποτε εἶχον στρατηγόν, διότι εἰς πάσας τὰς μεταξὺ Θηβαίων καὶ Σπαρτιατῶν μάχας, οἷτος ἀποσιωπᾷ τὸ ὄνομα τῶν Θηβαίων στρατηγῶν. Διὰ τὴν μειώσιν δὲ τὴν δόξαν τοῦ Πελοπίδου, ἀποσιωπᾷ ἐκ προθέσεως τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἀποδίδων εἰς τὸν Μέλλωνα τὴν πρωτοβουλίαν τῆς

ἀπελευθερώσῃ τῶν Θηβῶν ἀπὸ τοῦ Σπαρτιατικοῦ ζυγοῦ (Ξεν. 5--5--19). Ὁ Ξενοφῶν ἐπειδὴ παραμορφώνει τὴν ἱστορίαν κατὰ τρόπον κατὰδηλον καὶ φαιτωμιστικόν, θεωρεῖται ἀναξιόπιστος, ὑπὸ πάντων τῶν συγγραφέων ὁσάκις πραγματεύεται διαφοράς Θηβαίων καὶ Σπαρτιατῶν. Τὸ ἐνδιαφέρον του ὑπὲρ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ μάλιστα ὑπὲρ τοῦ Ἀγησιλάου εἶναι τόσον μέγα, ὥστε πᾶσαν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ ἀποδίδει εἰς τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν ἰκανότητα αὐτοῦ, πᾶσαν δὲ ἐπιτυχίαν τῶν Θηβαίων εἰς τὴν τύχην καὶ τὴν σύμπτωσιν (Κούρτ. Ἑλλ. ἱστ. τ. Α'. σ. 427 σημ.).

Ὁ Πρόδοτος μένεα πνέων κατὰ τῶν Θηβαίων, ὧν οἱ ἀρχοντες ἀπήλασαν αὐτὸν ἐκ Θηβῶν κατὰ τὰς παραμονάς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅποτε εὐρισκόμενος εἰς Θήβας εἰργάζετο νὰ ὠθήσῃ τὴν νεολαίαν τῶν Θηβῶν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων, παραμορφώνει καὶ οὗτος ἐπὶ τοσοῦτον τὴν ἱστορίαν τῶν ἐν Θερμοπύλαις ἀγωνισθέντων Θηβαίων, ὥστε παρίστανται ὡς ἀναγκαστικῶς πολεμήσαντες καὶ τέλος ὡς αὐτομολήσαντες πρὸς τὸν Ξέρξην καὶ στιγματισθέντες ὑπ' αὐτοῦ.

Ἀμφότεροι οἱ συγγραφεῖς οὗτοι, ἐνῶ συγχωροῦσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ Σπαρτιάτας νὰ ἔρχωνται εἰς συνεννόησιν πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα καὶ νὰ δέχωνται δῶρα πλοῦσια καὶ χρήματα ἄφθονα, εἰς δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ φέρωσι καὶ δόγμα τοῦ μεγάλου βασιλέως καταλύοντος τὴν Ἑλληνικὴν ἐνότητα, καταλαμβάνονται ὑπὸ ἀγανακτήσεως διὰ τὸν μηδισμὸν τῶν Θηβαίων καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐπιδίωξιν τῆς φιλίας τοῦ μεγάλου βασιλέως, καίτοι αὕτη ἐπέζητεῖτο πρὸς ἀπόκρουσιν ὁμοίων ἐνεργειῶν τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν καὶ δὴ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἀθηναίων.

Εἰς ἄλλους συγγραφεῖς, ἐκ τῶν νεωτέρων, παρατηρεῖται τάσις καὶ προσπάθεια ν' ἀποδοῖη εἰς τὸν Ἑπαιμεινώνδαν καὶ μόνον εἰς αὐτόν, τὸ μεγαλεῖον τῶν Θηβῶν. Εἰς τοῦτο δὲν θὰ εἴχομεν οὐδεμίαν ἀντίρρησην, ἐὰν ἦτο ὀρθὴ καὶ δικαία ἡ γνώμη των αὐτῆ. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἐσφαλμένη καὶ τείνει νὰ μειώσῃ τὴν θέσιν τῶν Θηβῶν καὶ τὸ μέγα καὶ πατριωτικὸν ἔργον τῶν προδρόμων τοῦ Ἑπαιμεινώνδου, θὰ προσπαθίσω νὰ ὑποδείξω εἰς αὐτοὺς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου.

Εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ Ἑπαιμεινώνδας ὑπερέβη κατὰ τὴν μεγαλοφυΐαν καὶ μεγαλοουργίαν οὐ μόνον πάντας τοὺς ἄλλους Θηβαίους, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς μεγάλους πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς ἄνδρας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Λιότι, ἐνῶ περὶ πάντων τούτων ἠκούσθησαν καὶ ἔπαινοι καὶ κατηγορίαι, περὶ τοῦ Ἑπα-

μεινώνδου μόνον ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια ἠκούσθησαν. Ὁ Ἐπαμεινώνδας εἶναι ὁ τελειότερος τύπος μεγάλου ἀνδρός. Συνδυασμὸν φιλοσόφου, στρατηγοῦ καὶ πολιτικοῦ ὡς ἐν τῇ προσώπῳ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, πιθανώτατα δὲν εἶδεν ἄλλον ὁ κόσμος. Ταῦτα πάντα εἶναι ἀληθῆ, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ἀληθές, ὅτι ὁ Ἐπαμεινώνδας δὲν εἶναι ὁ μόνος δημιουργὸς τῆς ἀκμῆς καὶ τοῦ μεγαλείου τῶν Θηβῶν. Ἄν εἶναι μετέωρον, ὡς ἠθέλησαν νὰ παραστήσωσιν οἱ ἀγνωστοὶ τὴν ἱστορίαν τῶν Θηβῶν, φωτίσαν καὶ καταναύσαν τὸν σκοτεινὸν ὁρίζοντα τῶν Θηβῶν, ὅστις μετὰ τὴν ἔκλειψιν αὐτοῦ ἐβυθίσθη εἰς τὸ πρότερον οὐκ εἶδος σκοτός. Λοιπὸν οἱ Θηβαῖοι οὔτε πρὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, οὔτε μετ' αὐτόν, ἐστερηθήσαν ἱκανῶν ἡγήτορων. Ἐὰν ἠτήθησαν ἐν Καιρονείᾳ δὲν σημαίνει ὅτι ἐστεροῦντο καλοῦ στρατηγοῦ. Πρὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἠπῆρξαν Θηβαῖοι, ὧν τὰ ἔργα εἶναι ἀγνωστα εἰς τοὺς πολλούς, εἶναι ὅμως τόσον μεγάλα, ὥστε νὰ μὴ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ ἀκμὴ τῶν Θηβῶν ἀνέτειλε μὲ τὴν γέννησιν τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ ἔδυσσε μὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ἡ στρατιωτικὴ ἰδίως ὁργάνωσις τῶν Θηβῶν εἶναι πολὺ ἀρχαία καὶ πολὺ γνωστὴ. Κατεδηλώθη καὶ κατεδείχθη ἐν Πλαταιαῖς, ἐν Τανάγρα, ἐν Κορωνείᾳ, ἐν Ἀλφίῳ διὰ λαμπρῶν νικῶν κατ' ἀντιπάλων ἐπισημοτάτων καὶ ἰσχυροτάτων. Ἡ μάχη τοῦ Ἀηλίου, κατ' ἡμᾶς ἦν 20 χιλ. Βοιωτοὶ ὑπὸ τὸν Παγώνδαν ἐνίκησαν 25 χιλ. Ἀθηναίους ὑπὸ τὸν Ἰπποκράτην, στρατηγὸν ἐγνωσμένης ἀξίας, καθιστᾶ κατάδηλον τὴν στρατιωτικὴν ὁργάνωσιν τῶν Βοιωτῶν. Τὰ ἔργα τοῦ στρατηγοῦ Ἰσμηνίου, ὅστις νικήσας κατέλυσε τὸ κράτος τῶν Λακεδαιμονίων ἀριστῶν ἐν Φαρσάλῳ, Ἡρακλείᾳ καὶ Φωκίδι, ὡς καὶ πάντα τὰ ἀνωτέρω, ἐπράχθησαν πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἐπαμεινώνδου. Ἡ δὲ κατάλυσις τῆς Σπαρτιατικῆς τυραννίας καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Θηβῶν εἶναι ἔργον τοῦ Πελοπίδου, τοῦ Χάρωνος, Μέλλωνος καὶ τῶν συνεργατῶν αὐτῶν. Ὁ ἀείμνηστος Παπαρηγόπουλος (τ. Α' μ. Β' σ. 356 ἐκδ. Ε') περὶ τοῦ θέματος τούτου ἀσχολούμενος λέγει:

«Αἱ Θῆβαι ἀηλλάγησαν τῆς Σπαρτιατικῆς τυραννίας ἄνευ τοῦ Ἐπαμεινώνδου· ἐνίκησαν τὸ πρῶτον τοὺς Σπαρτιάτας ἄνευ τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ ἀνέκτισαν τὴν Βοιωτικὴν ἡγεμονίαν ἄνευ τοῦ Ἐπαμεινώνδου». Ἐκ τούτων ἔπεται κατὰ τριπλὸν κατάδηλον καὶ ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ Ἐπαμεινώνδας δὲν εἶναι ὁ μόνος δημιουργὸς τοῦ μεγαλείου τῶν Θηβῶν, διότι αὐτοῦ προηγῆθησαν ἄνδρες μεγάλης ἱκανότητος καὶ ἀξίας, ὁ Παγώνδας, ὁ

Ίσμηνίας, ὁ Γοργίδας, ὁ Ἀνδροκλείδας, ὁ Πελοπίδας, ὁ Χάρων, ὁ Μέλλων καὶ πλείστοι ἄλλοι, οἵτινες διαπρέψαντες ὡς στρατηγοὶ καὶ πολιτικοὶ προήγαγον εἰς ἀκμὴν τὰς Θήβας καὶ προητοίμασαν τὸ μεγαλοῦργημα τοῦ Ἐπαμεινώνδου. Θεωρεῖται βέβαιον, ὅτι ἄνευ τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Ἐπαμεινώνδου αἱ Θῆβαι δὲν ἦθελον ἀνυψωθῆ μέγχι τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἑλλάδος, θεωρεῖται ὅμως ἐπίσης βέβαιον ὅτι ἄνευ τῆς προαγωγῆς τῶν Θηβῶν ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἦθελεν ἀπολεσθῆ, διότι δὲν ἦθελεν εἶναι ἕδαφος κατάλληλον ἵνα ἐκδηλωθῆ, οὐδὲ ὄργανον ἵνα ἐνεργήσῃ.

Εὐτυχῶς πλὴν τῶν μνημιονευθέντων ὑπάρχουσιν καὶ ἄλλοι δόκιμοι συγγραφεῖς μὴ ἐπηρεαζόμενοι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν, οἵτινες ἀμερολήπτως κρίνοντες ἱστορήσαν τὴν ἀλήθειαν. Ἐκ τούτων καὶ ἐκ κρίσεων ἡμετέρων καὶ ξένων συγγραφέων ἀντλήσας ἔγραψα τὰ ἐπίμαχα μέρη τῆς παρούσης ἱστορίας, ἐλπίζω δὲ ὅτι οἱ ἀναγνώσται αὐτῆς θὰ δυνηθῶσι νὰ ἴδωσι τὰ πράγματα ὑπὸ τὴν ἀληθῆ καὶ πραγματικὴν αὐτῶν ὄψιν καὶ κρίνοντες θὰ προέλθωσιν εἰς συμπεράσματα ὀρθὰ καὶ δίκαια, ἀρκεῖ νὰ μελετήσωσιν αὐτὴν ἐπισταμένως καὶ ἄνευ προκαταλήψεως.

BIBLION A:

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΩΤΗ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ

ΧΡΟΝΟΙ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΙ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΛΕΒΑΔΕΙΑΣ

Τὸν προϊστορικὸν χρόνον τῶν Ἑλλήδων καὶ τῆς Βοιωτίας γνωρίζομεν ἐκ μυθικῶν παραδόσεων, ἃς διέσωσαν ἀρχαῖοι ποιητὰ καὶ λογογράφοι καὶ ἐκ μνημείων, τὰ ὁποῖα διατηρήθησαν μέχρι σήμερον ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς λείψανα ναῶν, θεάτρων, δημοσίων κτιρίων, φρουρῶν, ἀκροπόλεων καὶ ὑπὸ τὴν γῆν, ὑπὸ διαφόρους μορφάς καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι ἤδη γνωστὰ εἰς πάντας ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *ἀρχαῖα* ἢ *ἀρχαιοθῆτες*. Τὸ Καβείριον ἱερόν, ἐνῶ ἐμυθολογεῖτο ὅτι ἐτελοῦντο τὰ πολυθρόνητα Καβείρια μυστήρια ὁ ἱησαυρὸς τοῦ Μινύου ἐνῶ ἐλέγετο ὅτι ἐκρύπτοντο τ' ἀπόθηρα πλοῦτη τοῦ ζαλλοῦτου Μινύου· τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κάδμου, εἰς τὰ ὁποῖα κατήρχετο καὶ αὐτὸς ὁ Ζεὺς καὶ συνητᾶτο μετὰ τῆς περικαλλοῦς τοῦ Κάδμου θυγατρὸς Σεμέλης, ὅπως προεξίστη τὸν χρόνον μετὰ τὸν θεὸν τῆς εὐθυρίας καὶ τῆς χαρᾶς, τὸν Λιώνισσον, ἦσαν μυθικαὶ παραδόσεις, εἰς ἃς ὀλίγοιτο ἔδιδον πίστιν καὶ οὗτοι μὲ κίνδυνον νὰ θεωρηθῶσιν, ὡς φῦσει εὐπιστοὶ, προφορισμένοι νὰ πιστεύωσιν πᾶσαν παραδοξολογίαν καὶ πάντα μῦθον. Πᾶσαι ὅμως αἱ παραδόσεις αὗται, αἵτινες ἐθεωροῦντο ὡς μῦθοι γλαφυροὶ, ἱκανοὶ νὰ τέρψωσι τὴν ψυχὴν τῶν ἀφελῶν καὶ εὐπίστων, μετὰ τὰς γενομένας ἀνασκαφάς, αἵτινες ἔφερον εἰς φῶς τὸ ἱερόν τῶν Καβείρων, παρὰ τὰς Θήβας, τὸν ἱησαυρὸν τοῦ Μινύου ἐν Ὀρχομενῶ καὶ τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κάδμου ἐν Θήβαις, μετέστησαν ἀφηνιδίως καὶ ὀριστικῶς ἐκ τῆς σφαίρας τῆς μυθολογίας, εἰς τὰς δέξτους τῆς ἱστορίας καὶ ἀποτελοῦσιν ἤδη ἱστορικὴν ἀλήθειαν ἀνεμφισβήτητον. Οὗτοι δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι οἱ λίθοι καὶ οἱ τάφοι τῶν ἀρχαιοτάτων προγόνων ἡμῶν εἶναι αἱ πηγαὶ τῆς ἱστο-

ἐν ἑταύτῳ Θήβῃ. Ὁ Πυθαγόρας (1) ὁμιλεῖ περὶ Φοινίκων κα-
ταλαβόντων τὴν Βοιωτίαν ὑπὸ τὸν Κάδμον, ὡς περὶ πράγματος
βεβαίον καὶ ἀναιρητήρητον. Περὶ Ἑλλήνων δὲ καὶ Πελοισγῶν
ἀσχολούμενος λέγει ὅτι τὰ εἴδη ταῦτα ἦσαν τὰ προκοιτότερα τῆς
ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ὁ Θουκυδίδης ἐν τῇ εἰσαγωγῇ αὐτοῦ εἰς τὴν
ἱστορίαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐκφράζει τὴν βεβαιότητα
ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν κατορεῖτο τὸ πάλαι καὶ ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι
αὐτῆς προήρχοντο ἐκ μεταναστεύσεων. «Φαίνεται γὰρ ἡ νῦν Ἑλ-
λὰς καλουμένη οὐ πάλαι βεβαίως οἰκουμένη, ἀλλὰ μεταναστῆσεις
τε οὔσαι τὰ πρότερα» (2). Ἐξ τούτων ἔπεται ὅτι οὐδὲ ἡ Βοιωτία
κατορεῖτο τὸ πάλαι καὶ ὅτι καὶ ταύτης οἱ πρῶτοι κάτοικοι προήλ-
θον ἐκ μεταναστεύσεων.

Κατὰ Στραβῶνα (3) ἀρχαίαινα περὶ τὰ τέλη τοῦ τελευταίου
π. χ. αἰῶνος «ἡ Βοιωτία πρῶτον μὲν ὑπὸ βαρβάρων ὄριστο Ἄρ-
νων, Τερμίζων, Λελέγων καὶ Ὑάντων. Εἶτα Φοίνιζες ἔσχον αὐ-
τήν, οἱ μετὰ Κάδμου, ὃς τὴν τε Καδμείαν ἐτείχισε καὶ τὴν ἀρχὴν
τοῖς ἐγγόνοις κατέλιπε. Ἐκεῖνοι δὲ τὰς Θήβας τῇ Καδμείᾳ προσ-
έκτισαν καὶ συνεφύλαξαν τὴν ἀρχὴν ἡγούμενοι τῶν πλειόνων
Βοιωτῶν ἕως τῆς τῶν ἐπιγόνων στρατείας». Κατὰ ταῦτα πρῶτοι
κάτοικοι τῆς Βοιωτίας ἦσαν οἱ βάρβαροι Ἄρνες, Τερμίζες, Λελέ-
γες καὶ Ὑάντες. Ἐπειτα κατέλαβον αὐτήν οἱ Φοίνιζες ὑπὸ τὸν
Κάδμον, ὅστις περιέβαλε διὰ τείχους τὴν Καδμείαν καὶ κατέ-
λιπε τὴν ἀρχὴν εἰς τοὺς ἀπογόνους του. Ἐκεῖνοι δὲ ἔκτισαν
πλησίον τῆς Καδμείας τὰς Θήβας καὶ διετήρησαν τὴν δυναστείαν
αὐτοῦ, ἡγούμενοι τοῦ μεγίστου μέρους τῶν Βοιωτῶν μέχρι τῆς
στρατείας τῶν Ἐπιγόνων.

Κατὰ τὸν Πανσανίαν (4) γράφοντα περὶ τὸ τελευταῖον τέταρ-
τον τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, πρῶτοι κάτοικοι τῆς Θη-
βιαίδος ἦσαν οἱ Ἐκτηγες, ὧν βασιλεὺς αὐτόχθων ἦτο ὁ Ὠγάργος
ὑπὸ τοῦ ὀνομασίου αἱ Θήβαι ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν πενητῶν Ὠγάργια
καὶ ὅστις φέρεται βασιλεύσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου π. χ. αἰῶ-
νος. Τοὺς Ἐκτηγας δὲ τούτους ἀπολεσθέντας ὑπὸ Λοιμῶδους γά-
σου, διεδέχθησαν ἐν τῇ χώρᾳ οἱ Ὑάντες καὶ οἱ Ἄρνες, αἵτινες
κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Πανσανίου δὲν εἶχον ἔλθει ἐκ ξένης χώρας,
ἀλλ' ἐξ ἄλλου μέρους τῆς Βοιωτίας. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰσέβα-

(1) Ἡρόδ. Ε. 58.

(2) Θουκυδ. Α 2

(3) Στραβ. 9.

(4) Πανσ. 9, 5, 1-2.

οίας της προϊστορικής περιόδου, ήτις καὶ αὐτὴ εἶναι περίοδος ιστορική, ἀφοῦ στηρίζεται ἐπὶ μνημείων, ἅτινα εἶναι ἀπομνημονεύματα πάσης ἄλλης ἐγγράφου πηγῆς. Ἐάν δὲ ἀνομιάζομεν τὴν περίοδον ταύτην προϊστορικήν, τοῦτο πράττομεν πρὸς ἀνέγκαιον αὐτῆς ἀπὸ τῶν κυρίως ιστορικῶν χρόνων, ὧν ἡ γνώσις στηρίζεται ἐπὶ κειμένων γραπτῶν.

Πότε ἄρχεται ἡ προϊστορική περίοδος διὰ τὰς Θήβας καὶ τὴν λοιπὴν Βοιωτίαν δὲν εἶναι εὐκόλως νὰ οὐρίσθωμεν. Αἱ ἀρχαὶ τῶν Θηβῶν καὶ ἐντὸς αὐτῶν γενόμενα ἀνασκευαὶ ἔφερον εἰς ᾧὃς τάφοις καὶ κτίσματα ἀνοχοζόμενα μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς νεοτέρας Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ἤτοι μέχρι τῆς 15ης π.Χ. ἐκατονταετηρίδος. Τὰ τοιχογραφήματα καὶ γλυπτὰ κοσμήματα, τὰ εὑρεθέντα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κάδμου, ὅμοια ὄντα πρὸς τὰ τοῦ ἑστέρου ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ ἀνάγονται εἰς τὴν περίοδον τὴν ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὰ ἔτη 1600—1410 πρὸ π.Χ. (1). Ἡ δὲ καταστροφὴ τῆς οἰκίας τοῦ Κάδμου ἐγένετο μετὰ τὴν λήξιν τῆς περιόδου ταύτης, ἤτοι μετὰ τὸ 1410 π.Χ. Τῆς αὐτῆς περιόδου ἐποχῆς εἶναι καὶ τὰ ἀλλοιωτῆρα τῆς Βοιωτίας εὑρεθέντα ἀρχαιότερα μνημεῖα, ὡς καὶ ὁ θολωτὸς τάφος τοῦ Ὀρχομενοῦ, ὁ θησαυρὸς τοῦ Μινύου καὶ ἡ ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἀκτῆ τῆς Κοιλαίδος ἀκρόπολις, καλωμένῃ ἤδη Παλαιόκαστρον ἢ Γλᾶ. Τὰ ἐν Ὀρχομενῷ ὅμοια ἀποκαλυφθέντα ζωγραφικὰ κτίσματα θεωροῦνται ὡς πολὺ ἀρχαιότερας ἐποχῆς μνημεῖα, δυνάμενα νὰ ἀνέλθωσι μέχρι τῆς 3ης ἢ 4ης π.Χ. χιλιετηρίδος (2). Πρὸς ἐξακριβώσιν ὅμοιος τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ἄλλων πολλῶν ἐπιβάλλεται ἡ ἐνέργεια ἐπιστημονικῶν ἀνασκευῶν εἰς ἀεὶ ἄρᾳ τῆς Βοιωτίας μέση καὶ ἰδίως ἐν Θήβαις, ἐν Ὀρχομενῷ καὶ ἐν Τανάροισι.

49. Πρώτοι κάτοικοι τῶν Θηβῶν καὶ τῆς Βοιωτίας

Πρὸ τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Βοιωτίας, πλὴν Διτράβλωνος καὶ Πυρραϊσίου, οὐδεὶς ἄλλος ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ποιεῖται λόγος. Ὁ Ὀμήρος (3) ὁ ἀρχαιότερος τῆς ἑλληνικῆς ιστορίας μόνος μόνον περὶ Βοιωτῶν καὶ Μινυῶν καὶ Κάδμου ἀμείβει. Ὁ Ἡσίοδος (4) εἰσὶν μόνον περὶ Κάδμου καὶ Ἀρμονίας

1) Κρακοπούλου οἰκία Κάδμου σελ. 106.

2) Καββαδίου προϊστορ. ἀρχαιολ. σελ. 316.

3) Ὀμήρ. 12, 17, 493—516, Ὀδύσ. Ε, 333.

4) Ἡσίοδ. Ἔργα. Πυρ. σελ. 62, Θεσμογ. σ. 975.

λεν εἰς τὴν Βοιωτίαν ὁ Κάδμος καὶ ἠγοούμενος πολυαφίδμου στρατιᾶς Φοινίκων καλῶς ὀργανωμένον κατέλαβε τὰς Θήβας μετὰ μάχην, καὶ ἦν οἱ μὲν Ὑάντες ἠττηθέντες ἐδραπέτευσαν τὴν ἐπομένην τῆς μάχης νύκτα, οἱ δὲ Ἄονες ὑποταχθέντες παρέμειναν ἐν τῇ γῶρᾳ μετὰ τῶν κατακτητῶν. Ἐπειτα τοὺς Ἄονας τούτους, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν ὑποίων ἢ Θηβαῖς τότε ἐκαλεῖτο Ἄονία, κατὰ κόμας πρότερον βιοῦντας ᾤρισεν εἰς τὴν Καδμείαν. Αὐξηθείσης δὲ ὕστερον τῆς πόλεως καὶ ἐκταθείσης πρὸς τὰ κάτω, ἡ Καδμεία ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἀκρόπολις τῶν κάτω Θηβῶν, τῶν Ὑποθηβῶν.

Ἡ νεότερα ἐπιστήμη διὰ τῆς συγκρίσεως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης πρὸς τὰς Ἀσιανάς, ἔφθασεν εἰς τὸ ἀσφαλέςτατον συμπέρασμα, ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ ἀπίσως τῆς Εὐρώπης, προήλθον ἐξ Ἀσίας, ἥτις προηγηθεῖσα ἐν πολιτισμῷ, ὡς τοῦτο βεβαιοῦται ὑπὸ ἀναμφισβητήτων μνημείων, θεωρεῖται ὡς ἡ κοινὴ τοῦ ἀνθρώπινου γένους κοιτίς (1). Ἐκ τούτων ἔπεται ὅτι καὶ τῆς Βοιωτίας οἱ κάτοικοι ὡς καὶ ὀλοκλήρῳ τῆς Ἑλλάδος οἱ πρῶτοι κάτοικοι ἦλθον ἐξ Ἀσίας. Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν οὗτοι ἐρχόμενοι ἔφερον διάφορα ὀνόματα, βραδύτερον δὲ ὡς περιελήφθησαν ὑπὸ μίαν μόνην προσωνυμίαν, τὴν τῶν Πελασγῶν, οἵτινες φαίνεται ὅτι ἀπετέλουν τὴν ἐπισημοτάτην τῶν ἐξ Ἀσίας ἐρχομένων φυλῶν, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ ὀλοκλήρῳ ἡ παναρχαία ἐκείνη ἐποχὴ ὀνομάσθη Πελασγική. Αἱ φυλαὶ αὗται ἦσαν συγγενεῖς τῶν ἐπέπειτα ἐπιχρυσάντων Ἑλλήνων, ὧν ὅμως ὄν εἶχον τὸν ἠρωϊκὸν καὶ μάχιμον χαρακτήρα, ἀλλὰ διῆγον βίον εἰρηνικόν, διατηροῦσαι καὶ τινὰς τῶν δουλικῶν ἔξων τῆς Ἀσίας (2). Ὁ Ἡρόδοτος (3) ἐθεώρει τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ὡς κλάδον, ἀποσχισθέντα σὺν τῷ χρόνῳ τοῦ Πελασγικοῦ, ἤδη θεωρεῖται ὅτι ὁ Πελασγὸς ἦτο ὁ Προέλλην καὶ Πελασγικὴ ἐποχὴ ἦτο ἡ προελληνικὴ (4).

Οἱ Πελασγοὶ οἵτινες θεωροῦνται, ὡς οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Βοιωτίας, ἐνεφανίσθησαν τὸ πρῶτον ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ κατ' ἄλλους ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐκείθεν ἐξηλωθήσαν εἰς τὴν μέσην Ἑλλάδα, συγχρόνως δὲ ἔφθασαν εἰς Βοιωτίαν (5) καὶ Ἀττικὴν.

(1) Παπαρ. τ. Α' σ. 55.

(2) Παπαρ. τ. Α' σ. 57 ἔξδ. πέμμη.

(3) Ἡρόδ. I 58.

(4) Καρὸλ. εἰσαγ. Ἱστορ. Παπαρ.

(5) Πολυτοῖδ. Ἑλλ. σ' 34. Ραγκαβ. εἰσαγωγή Ἑλλ. 63 ἔσ.

Παρά τοὺς Πελασγοὺς ταυτοχρόνως ὑφίσταντο ἐν Βοιωτία καὶ ἄλλαι φυλαί· οἱ Ἑκτινες, ὃν ἠγεῖτο ὁ Ὠγυγος μετὰ τὴν ἐξ Ἄττιζῆς ἀναχώρησίν του· οἱ Ἄονες καὶ οἱ Τέρμικες, οἵτινες ᾤκουν καὶ ἐν Βοιωτία καὶ ἐν Ἄττιζῇ· οἱ Ὑαντες οἵτινες ὑστερον ἀπηλάθησαν εἰς Φωκίδα· οἱ Λέλεγες καὶ οἱ Κάρες, οἵτινες διῆγον βίον πλάνητα. Πασῶν τῶν φυλῶν τούτων ἢ πρὸς τοὺς Πελασγοὺς σχέσις παρουσιάζει ἀγνωστος (1). Θεωρεῖται πιθανώτατον ὅτι αἱ ἐν λόγῳ φυλαὶ διέμενον ἐν Βοιωτία τῇ ἀνοχῇ τῶν Πελασγῶν, οἵτινες κατέχοντες τὰ πλουσιώτερα τῆς Βοιωτίας μέρη, ἐξ ὃν ἀπελάμβανον ἀφθόνως πάντων τῶν ἀγαθῶν τῆς γῆς, οὐδένα λόγον εἶχον νὰ ἐπιζητήσωσι τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ἄλλων φυλῶν, ἅς ἴσως ἐχρησιμοποιοῦν εἰς τὰς γεωργικὰς καὶ κτηνοτροφικὰς τῶν ἐργασίας ἐπὶ μισθῷ ἢ καὶ ὡς δούλους.

Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος τῶν Πελασγῶν ὑπάρχουσιν διάφοροι γνώμαι. Κατὰ τὸν Στράβωνα(2) τὸ ὄνομα τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ πελαργός, ὡς ὀνόμαζον τοὺς Πελασγοὺς οἱ Ἄττικοί, διότι ἐπλανῶντο εἰς διαφόρους χώρας. Κατὰ νεωτέρους συγγραφεῖς, τὸ ὄνομα τοῦτο παράγεται ἐκ τοῦ π λ ἄ ρ ε ι ν καὶ π ἔ λ α γ ο ς διότι οὗτοι ἦλθον διὰ τοῦ πελάγους εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ δὲ τὸν Εὐστάθιον (3) ἐκ τῆς π ἔ λ α ς γ ῆ ς τῆς πλησίον χώρας ἣτοι ἐκ τῆς γειτονικῆς Ἀσίας. Οἱ δὲ Γερμανοὶ (4) ἀρχαιολόγοι παράγουσι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ π ἔ λ ε ι ν καὶ ἄ ρ γ ο ς διότι συνήθως οἱ Πελασγοὶ κατελάμβανον καὶ ᾤκουν χώρας καρποφόρους. Νομίζομεν ὅτι ἡ γνώμη τοῦ Εὐσταθίου εἶναι ὀρθότερα.

Περὶ τοῦ βαιθμοῦ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν πρώτων οἰκιστῶν τῆς Βοιωτίας οὐδεμίαν ἔχομεν εἶδησιν, διὸ ὡς μέτρον ἐκτιμήσεως θέλομεν λάβει τὰ σωζόμενα μνημεῖα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὰ λείψανα τῶν τευχῶν τοῦ Ὄρχομενοῦ, τοῦ Παλαιοκάστρου τῆς Κωπαΐδος καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Βοιωτίας εὕρισκόμενα, ἅτινα ἀποτελοῦνται ἐξ ὀγκωδεσταίων πολυγώνων λίθων, σχεδὸν βριάχων, τεχνικώτατα συνηρμοσμένων ἄνευ ἀμμοκονίας, τὰ κοινῶς λεγόμενα Κ υ κ λ ὶ π ε ι α τεῖχη, ἢ ἔργα Κυκλώπων ἢ Κυκλωπικά, δεικνύουσιν ὅτι οἱ κατασκευάσαντες ταῦτα εἶχον

(1) Πολύς. Ἑλλ. ἱστ. σ. 37.

(2) Στράβ. Β. 1.

(3) Εὐσταθ. εἰς Λιονόσιον περιηγητήν.

(4) Μόλλερ. Ὄρχομενός σελ. 125.

οὐ μόνον μεγίστην σοματικὴν δύναμιν, ἀλλὰ καὶ διανοητικὴν τοιαύτην ἱκανὴν καὶ ἀπόφασιν μονίμου ἐγκαταστάσεως, διότι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οὐδεὶς ἐφρόντιζε νὰ ἐγκατασταθῇ μονίμως ἐν τινὶ χώρῳ, διότι πάντες ἐγνώριζον ὅτι ταχέως ἤθελον ἐκτοπισθῆ ὑπὸ ἄλλων ἰσχυροτέρων καὶ πολυπληθεστέρων φυλῶν. Μάλιστα δὲ αἱ εὐφοροὶ γῶραι μετέβαλλον συχνάκις κατοίκους. Ἡ Βοιωτία ὡς ἔχουσα εὐφορον γῆν «ὑπὸ ἀλλοφυλῶν ἐπεβουλεύετο», ἐνῶ ἡ Ἀττικὴ διὰ τὸ λεπτόγειον ἦτο «ἀστασίαστος» καὶ εἶχε τοὺς αὐτοὺς πάντοτε κατοίκους. (1)

Ἐὰν ἀποδώσωμεν εἰς τοὺς Πελασγοὺς τὰ θαυμάσια πρὸς ἀποξήρανσιν τῆς Κωπαίδος λίμνης γενόμενα ἔργα, τοὺς τεραστίους δηλονότι ὑπογείους ὄχετους, δι' ὧν τὰ ὕδατα αὐτῆς διωχεταιύοντο ὑπὸ τὰ ὄρη εἰς τὴν θάλασσαν, τότε θὰ ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι οὗτοι ἦσαν κάτοχοι γνώσεων τεχνικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἀξίων θαυμασμοῦ. Ἄλλ' εἴτε εἰς τούτους ἀποδώσωμεν τὰ ἔργα ταῦτα, εἴτε εἰς τοὺς μετέπειτα Καδμείους ἢ Μινύας, ὧν οἱ τελευταῖοι ἀπετέλουν τὸν ἐξοχώτατον ἐκ τῶν Πελασγικῶν λαῶν, ἐν συνάγωγῳ συμπεράσματι, ὅτι τὰ κολοσσιαῖα ταῦτα ἔργα κατεσκευάσθησαν ὑπὸ κοινῆς ἀνεπτυγμένης καὶ ὀργανωμένης κατὰ τρόπον δεσποικῶν καὶ ὑπηρετουμένης ὑπὸ δούλων πολλῶν. Ὅσονδήποτε πλουσία καὶ ἂν ἦτο ἡ Βοιωτία τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτύχῃ τοιαύτης σπουδαιότητος καὶ τοιούτου ὄγκου ἔργα διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς χειρῶν καὶ τῶν ἰδίων αὐτῆς πόρων. Τὰ ἔργα ταῦτα εἶναι προϊόντα πρακτικοῦ πνεύματος καὶ ἐγένοντο πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἔργα τῶν Αἰγυπτίων, οἵτινες ἐγείροντες πυραμίδας καὶ τάφους ἐγκολαπτοὺς ἔδιδον δείγματα μόνον ὑπερφιάλου κενοδοξίας. Οἱ Πελασγοὶ καταλαβόντες τὰ μᾶλλον εὐφορὰ πεδία τῆς Βοιωτίας τὰ ὑπὸ ποταμῶν καὶ ρυάκων διαρρεόμενα, ἐχρησιμοποιοῦν τὰ μὲν ἐξ αὐτῶν πρὸς καλλιέργειαν δημοτριακῶν καρπῶν, τὰ δὲ πρὸς νομὰς τῶν κτηνῶν. Οὕτω ὁ φίλεργος οἶτος λαὸς ἠδυνήθη νὰ κτίσῃ οἰκίας στερεὰς εἰς ὄχρὰ μέρη ἅτινα περιέβαλεν δι' ἀπορθητῶν φρουρίων, ὡς πολλαχού τῆς Βοιωτίας βλέπομεν. Μονίμως ἐγκατασταθεὶς, κατ' ἣν ἐποχὴν οὐδεὶς ἐφρόντιζε περὶ τῆς αἰῶνος, εἰργάζετο πρὸς συντήρησιν καὶ ἀσφάλειάν του, καλλιεργῶν τὰς εὐφύρους πεδιάδας τῆς Βοιωτίας καὶ νεμόμενος τὰ πλούσια λειβάδια αὐτῆς.

Πλὴν τῶν εἰρημένων φυλῶν, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦλθον εἰς

(1) Ησυχαστ. Β. 1. 3. 6.

Βοιωτίαν και Θράκας, ἐκ τῆς παρὰ τὸν Ὀλυμπον Πιερίας ὀρηώμενοι. Οὗτοι ὡς καὶ οἱ Πελασγοὶ ἦσαν ἔθνος συγγενὲς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, πρὸς τοὺς ὁποίους βραδύτερον συνεχωνεύθησαν καὶ οὕτω ἐξηγεῖται διὰ τὸ μόνον καιρὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους παρουσιάζονται. Καὶ οἱ μὲν Πελασγοὶ ἦσαν οἱ εἰσηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι τῆς καλλιτεργείας τῆς γῆς, τῆς κτηνοτροφίας καὶ τῶν λοιπῶν βιοποριστικῶν ἔργων, οἱ δὲ Θραῖκες ἢ Πιερεῖς εἰσήγαγον τὴν λατρείαν τῶν Μουσῶν ἐν Βοιωτίᾳ καὶ ἐγκατασταθέντες ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τοῦ Ἐλικῶνος, τῶν εἰς τὰς Μούσας καθιερωμένων τούτων ὁρέων πετέδωκαν τὴν λατρείαν ταύτην εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ὀρφεύς, ὁ Λίνος, ὁ Μουσαῖος, ὁ Θάμυρις καὶ ὁ Εὐμόλπος διακεκριμένην κατεῖχον θέσιν μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ ὅλως μυθικῶν ποιητῶν, ἀοιδῶν καὶ μουσικῶν Θρακῶν.

Ὡς πόλεις δὲ πανάρχαιαι τῶν Θρακῶν τούτων ἀναφέρονται ἢ ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τοῦ Παρνασσοῦ Λαυλῖς παρὰ τὴν νῦν Λαύλειαν, ὅπου ἦσαν τὰ βασιλεία τοῦ Τηρέως ἢ ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τοῦ Ἐλικῶνος Νύσα, ἐνθα ὑπῆρχεν ὁ ἀρχαιότερος ναὸς τοῦ ἐκεῖ ἀνατραφέντος Λιονύσου καὶ ἢ παρὰ τὰς Θεσπιάς Ἄσκη, ὅπου ὕστερον ἠρμασεν ἢ σχολὴ τοῦ Παιόδου. Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι εἰς τοὺς Πελασγοὺς καὶ Θραῖκας Πιερεῖς ὀφείλονται τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς μορφώσεως τῆς Βοιωτίας.

Κατὰ τὸν Πausανίαν ὅμως αἱ Μοῦσαι ἐλατρεύθησαν πρῶτον ἐν Ἐλικῶνι ὑπὸ Ὠτου καὶ Ἐφιάλτου υἱῶν τοῦ Ποσειδῶνος, οἵτινες ὠνόμασαν καὶ τὸ ὄρος ἱερὸν. (1).

Κατὰ τὴν μυθολογίαν προπάτωρ τῶν Ἑλλήνων ἐπομένως καὶ τῶν Βοιωτῶν ἦτο ὁ Δευκαλίων, υἱὸς τοῦ Προμηθέως καὶ τῆς Πανδώρας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ὁποίων συν. βῆ ὁ νέος κατακλυσμός, ὅστις ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Δευκαλίωνος καὶ ὁ ὁποῖος, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν ἀσχολουμένων περὶ τὰς χρονολογίας τῶν μυθικῶν παραδόσεων, ἐγένετο βασιλεύσας ἐν Ἀττικῇ τοῦ εἶτα εἰς Θήβας καταφυγόντος Ὠγύγου τῷ 1796 π. Χ. (2).

Ὁ Λεσάρμ (3) ἐν τῇ Μυθολογίᾳ του ὀνομάζει τὸν κατακλυσμὸν τοῦτον Βοιωτικὸν καὶ θεωρεῖ αὐτὸν πραγματικόν. «Ἐν Βοιωτίᾳ ἔλεγον, ὅτι ὁ κατακλυσμὸς οὗτος συνέβη τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὠγύγου ἀνδρὸς ἀπόχθινοιο πρώτου τῆς χώρας βασιλέως. Ὁ Βοιωτικὸς οὗτος κατακλυσμὸς ἀναμφιβόλως ἔχει πραγματικὴν τινα βία-

1) Πaus. 9, 29, 1, 2.

2) Παπαρ. 1, Α. σ. 7.

3) Λεσάρμ σ. 283.

σιν. Αί ἀφηγήσεις, αἵτινες ὁμιλοῦσιν περὶ τοῦ κατακλισμοῦ τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων καὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλευσίνας ἐπὶ τῶν ὄχθων τῆς Κορυθαῖδος, ὡς καὶ αἱ ἀφηγοῦμενα πῶς ὁ Ἡρακλῆς ἐνέφραξε τὰς ὑπογείους διόδους, δι' ὧν χέεται τὸ ὕδωρ τοῦ Κηφισσοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, εἶναι ἀνομφιβόλως διατηροῦμενα ἀναμνήσεις παλαιῶν τινος κατακλισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἡ γεωλογικὴ κατασκευή τῆς Βοιωτίας ἀρκεῖ νὰ ἐξηγήσῃ». Ἐκ τούτων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Δευκαλίονος γένος κατακλισμὸς ἔλαβε χώραν ἐν Βοιωτίᾳ καὶ προήλθεν ἐξ ἀπομάρξεως τῶν εἰς τὴν θάλασσαν ἀποληγόντων φυσικῶν ὑδροαγωγῶν συνεπείᾳ μεγάλων σεισμῶν ἢ ἄλλων γεωλογικῶν μεταβολῶν.

Ὁ Δευκαλίων σωθεὶς μετὰ τῆς Πύρρας ἐν τῇ κιβωτῇ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Παρνασσοῦ ἐκ τοῦ κατακλισμοῦ, δι' οὗ ἐξηράνισεν ὁ Ζεὺς τὸν ἀσεβῆ λαόν του, καὶ ἀνανεώσας τὸ ἀνθρώπινον γένος διὰ τῶν λίθων, οἷς ἐρριπτε διαταγῇ τοῦ Διὸς μετὰ τῆς Πύρρας, ἐξ ὧν οἱ ὑπ' αὐτοῦ ριπτόμενοι ἐγένοντο ἄνδρες, οἱ δὲ ὑπὸ τῆς Πύρρας γυναῖκες, ἐγκατέλειπεν ἀποθανόντων δύο τέκνα, τὸν Ἑλληνα καὶ τὸν Ἀμφικτύονα. Καὶ ἐκ μὲν τοῦ Ἀμφικτύονος ἔλαβε τὸ ὄνομα τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, ὅπερ ἦτο θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν συνέδριον ἑλληνικῶν φυλῶν ἀποτελουσῶν ὀρεσπονδίαν, ἐκ δὲ τοῦ Ἑλληνος ἔλαβον τὸ ὄνομα οἱ κάτοικοι Ἀττικῆς, Βοιωτίας, Φθιώτιδος, Φωκίδος, Αἰτωλίας, Ἀκαρνανίας καὶ Θεσσαλίας καὶ ἐκ τῶν τέκνων αὐτοῦ Δώρου, Αἰόλου καὶ τῶν ἐγγόνων Ἀχαιοῦ καὶ Ἴωνος (τέκνων τοῦ υἱοῦ του Ξούθου) αἱ τέσσαρες φυλαὶ ἐξ ὧν ἀπειτέλεσθη ὁλόκληρον τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος· οἱ Δωριεῖς, οἱ Αἰολεῖς, οἱ Ἀχαιοὶ καὶ οἱ Ἴωνες. Παρὰ ταῦτα, τὸ ὄνομα τοῦ Ἑλληνος δὲν ἐχρησιμοποιήθη ὡς κοινὸν ὄνομα τοῦ ἔθνους, εἰ μὴ μετὰ πολλοὺς αἰῶνας ὕστερον. Ὁ Ὀμηρὸς (1) μόνον τοὺς περὶ τὸν Ἀχιλλέα Φθιώτας ὀνομάζει Ἑλληνας. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων δὲ πρῶτος ὁ Ἡσίοδος (2) καὶ ἔπειτα ὁ Ἀρχιλόγος, ὁ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων ἐθνικὸς ποιητὴς μετεχειρίσθησαν τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Ἑλληνος εἰς ἔννοιαν γενικὴν. Δυνάμεθα ὅθεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Βοιωτὸς Ἡσίοδος ὑπῆρξεν ἀνάδοχος τῶν Ἑλλήνων, ὡς ὑπῆρξε καὶ ὁ ἀνάδοχος τῆς ἀρχαίας θρησκείας καὶ τῶν θεῶν, διότι αὐτὸς μετὰ τοῦ Ὀμήρου ἦσαν «οἱ ποιῆσαντες θεολογίαν Ἑλλησι καὶ τὰς ἐπωνυμίας δόντες καὶ τιμὰς καὶ τέχνας διελόντες καὶ εἶδεα αὐτῶν σημείναντες» (3).

1) Ὀμυρ. Α' 3.

2) Ἡσίοδ. Ἔργα· Ἡμερ. σ' 528 καὶ 623.

3) Ἡσίοδ. Β' 53.

Ὁ πρεσβύτερος τοῦ Ἑλληνος υἱὸς Αἰόλος, διαδεχθεὶς τὸν πατέρα αὐτοῦ παρῆνεν ἐν Φηλιάδι, ἔνθα ἀπέκτισε πολλὰ τί-
ζνα, ἅτινα μὴ δυνάμενα νὰ ζήσωσι πάντα αὐτόθι, ἐλλείπει περι-
ουσίας, διότι μόνον ὁ πρεσβυτάτος ἐκλήρονται τοὺς γονεῖς του,
ἀπερμακρύνθησαν τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως καὶ ἠγοούμενοι Αἰο-
λέων μεταναστῶν ἦσαν πολλὰς πόλεις τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλά-
δος, μεταξὺ τῶν ὁλοίων καὶ τῶν Ὀρχομενῶν καὶ πλείστας ἄλλας
πόλεις τῆς Βοιωτίας. «Ἦάντες γὰρ οἱ ἐκτὸς Ἰσθμοῦ, πλὴν Ἀθη-
ναίων καὶ Μεγαρέων καὶ τῶν περὶ Παρνασσὸν Λωριέων καὶ νῦν
ἔτι Αἰολεῖς καλοῦνται» (1). Κατὰ ταῦτα πάντες οἱ κάτοικοι τῆς
Βοιωτίας ἦσαν Αἰολεῖς, οἵτινες ἀνατιθέσαντες ἰδίαν διάλεκτον ἐνε-
φανίσθησαν ἐπὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ὡς ἡ ἐπικρατεστέρα ἐν τῇ
κεντρικῇ Ἑλλάδι γῆ. Τὸν Αἰολικὸν χαρακτήρα τῆς Βοιωτίας
βεβαίωσι ὁ Θουρυδίδης (2). Ἡ δὲ διάλεκτος τῶν Βοιωτῶν ἰ-
χαρακτηρισθῆ ὡς Αἰολικὴ Λωριέουσα καὶ ὡς Λωρικὴ Αἰο-
λίξουσα, διότι ἦτο μίγμα τῶν ὄσῳ διαλέκτων. Οἱ Βοιωτοὶ
ἐπειδὴ προήρχοντο ἐξ Ἠπείρου, ὅποθεν εἶχον μεταναστεῦσαι εἰς
Θεσσαλίαν καὶ ἐλάλουν τὴν Λωρικὴν διάλεκτον, ὅταν κατέλαβον
τὴν ἐπ' αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν Βοιωτίαν, ἀνερίχθησαν μετὰ τῶν
αὐτοχθόνων Καυσιέων καὶ Μινυῶν, φύλων Αἰολικῶν καὶ διὰ
τοῦτο ἢ ἐκ τῆς μίξεως ταύτης παραχθεῖσα διάλεκτος ἐχαρακτηρί-
σθη καὶ Αἰολίς μετὰ Λωρισμῶν καὶ Λωρίς μετὰ Αἰολισμῶν (3).

Αἱ τῶν Αἰολέων πολιτεῖαι ἠκμασαν εἰς πολλὰ μέρη, ἰδίως ὁ-
μως κατέστη περίφημος διὰ τὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν πλοῦτον ἢ
τοῦ Μινυεῖου Ὀρχομενοῦ Αἰολικὴ πολιτεία, ἥς τὸ κράτος ἠῤῥη-
σεν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε περιελάμβανεν, οὐ μόνον τὸ μέγιστον μέρ-
ος τῆς Βοιωτίας, ἀλλὰ καὶ πολλὰς τῆς Θεσσαλίας πόλεις, ἐν
αἷς ἢ Ἰωλκὸς καὶ αἱ Φεραί. Καὶ αὐταὶ αἱ Θῆβαι ἦσαν φόρου ὑπο-
τελεῖς τοῦ Ὀρχομενοῦ, οὗτινος ὁ πλοῦτος ἐκδειάζεται καὶ ὑπὸ
τοῦ Ὀμήρου.

Δέον ὁμως νὰ σημειωθῇ ὅτι μέρη τινὰ τῆς Βοιωτίας κατω-
κοῦντο ὑπὸ Ἰώνων, οἵτινες κατὰ τὸν Κούρτιον (4) εἶχον ἐγκαθι-
δρυθῆ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἀκτῶν τοῦ πορθμοῦ τοῦ Εὐβοίου καὶ
ἐν τῇ νοτίᾳ Βοιωτίᾳ ἰδίως ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἀσωποῦ καὶ τὰς

1) Στραβ. Β. 8.

2) Θουρ. Ζ. 57. 5.

3) Χατζηδ. Ἀναδημησιὰ τόμ. Α' σ. 59.

4) Κούρ. τ. Α' σ. 89.

πρὸς τὴν θάλασσαν ἐστραμμέναις κλιτύας τοῦ Ἐλικῶνος. Κατὰ ταῦτα οἱ κάτοικοι τῆς Αὐλίδος, Ἰανάγρας, Ἐρμιόφων, Πλαταιῶν καὶ Θιάβης, ὡς καὶ οἱ κάτοικοι Ἐτεωνοῦ καὶ Πανάκτου μετὰ τῆς πέριξ αὐτοῦ χώρας, ἦτοι πάντες οἱ μεσημβρινῶς τοῦ Ἄσσοιοῦ οἰκοῦντες ἦσαν Ἴωνες. Ἡ δὲ νότιος ἀκροῦ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ ἡ παραθαλασσία χώρα τῆς Ἰμβρούσου καὶ Σαβίνας καὶ Βούλιδος ἠρκεῖτο ἐπίσης ὑπὸ Ἴωνων (1).

ΟΙ ΚΑΒΕΙΡΟΙ

Ναοὶ Κελευθίων. Κάβειροι μυστήρια.

Οἱ Πελασγοί, οἵτινες μετέφεραν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Βοιωτίαν τὰ πρῶτα φῶτα τοῦ πολιτισμοῦ εἰσήγαγον σὺν τῇ λατρείᾳ τοῦ Διὸς, τοῦ Ἑρμοῦ, τοῦ Λιονύσου καὶ ἄλλων Θεῶν καὶ τὴν περιεργωτάτην λατρείαν τῶν Καβείρων.

Οἱ Κάβειροι ἦσαν μυστηριώδεις δευτερεύουσα ὑποχθόνιοι θεότητες λατρευόμεναι ὑπὸ τῶν Πελασγῶν ἐν Δήμῳ, Ἰμβρῳ, Σαρποθράκῃ καὶ Βοιωτίᾳ. Ἐκ τῶν μερῶν τούτων καὶ ἰδίως ἐκ Βοιωτίας μετεδόθη ἡ τῶν Καβείρων λατρεία εἰς πολλὰ μέρη τῆς ἰσχυρᾶς Ἑλλάδος. Οἱ Κάβειροι ἐθεωροῦντο ὡς βραχεῖς τὸ ἀνάστημα μετὰ μεγάλων γεννητικῶν ὑργάνων καὶ ὡς ὑπερφυσικὰ πνεύματα, ἐκπροσωποῦντα τὸ ὑποχθόνιον πῦρ καὶ τὰς μεταλλευτικὰς ἐργασίας. Ὁ Ἡρόδοτος παραδέχεται αὐτοὺς ὡς υἱοὺς τοῦ Ἰφραίστου ἀναπληροῦντας πρὸς αὐτῷ τοὺς Χαλκίεις Κόζλωπας. Ἡ Φερεζόδης ἐπίσης, προσθέτει ὅτι εἶχον μητέρα τὴν Κοβείην, κόρην τοῦ Προτέως. Κατ' ἄλλην παράδοσιν ἦσαν τέκνα τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥλέκτρας δηλαδὴ τῆς ἀκτινοβολούσης ἡλιόθεος. Αἱ ἡμιστειογενεῖς νῆσοι Δήμος, Ἰμβρος καὶ Σαρποθράκη εἶχον ἀγρεωθῆ ἢ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάσας ταύτας ὑπῆρχον ἱερὰ τῶν Καβείρων.

Ἐν Βοιωτίᾳ οἱ Κάβειροι Προμηθεὺς καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Αἰναιὸς ἴδρυσαν δύο ναοὺς, ἐν οἷς ἐτελεῖτο ἡ τῶν Καβείρων μυστηριώδης λατρεία, τὰ Κοβείρια μυστήρια, ἴσως παραμικρῆ πρὸς τὰ Ἑλεσινία μυστήρια. Ἡ παράδοσις ἔφερε λειτουργοῦντα τὸν ἕνα ναὸν ἀλησιῶν τῶν Θεβῶν καὶ ἐν Ἀνθηρόνι τὸν ἕτερον ἔνθα τὸ ἄλλοτε καὶ τὸ ἱερὸν τῶν δαιμόνων τούτων ἐγχετνίαζε πρὸς τὸν ναὸν τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης. Λέγεται ὅτι ἡ Δήμητρα καταγενοῦσα εἰς Βοιωτίαν ἐδίδαξε τοὺς Καβείρους,

2) Κοῦρ. τ. Α', σ. 171.

Προμηθεΐα καὶ Αἰτναίων τὴν ἐκτέλεσιν τῶν Καβειρικῶν μυστηρίων, τὰ ὅποια ἐξετέλουν οὗτοι κατοῖν, ἔχοντες καὶ ἄλλος ἱερὸν τῆς Καβείριας Λήμητρος.

Κατὰ τὸν Πανσανίαν (1) τὸ ἄλλος τοῦτο τῆς Καβείριας Λήμητρος καὶ Κόρης ἔκειτο 25 στάδια πέραν τῶν Θηβῶν καὶ ἡ ἰσοδος ἐπετρέπετο μόνον εἰς τοὺς μηνιμείους. Τὸ δὲ Καβείριον ἱερὸν ἔκειτο ἑπτά στάδια πέραν τοῦ ἄλλος καὶ ἐκεῖ ὑπῆρχε ποτὶ πόλις, ἣς οἱ κάτοικοι ὀνομαζόντο Καβείροι (2).

Ὁ Πανσανίας φοβούμενος τὴν ὀργὴν τῶν Καβείρων ζητεῖ συγγνώμην διότι δὲν λέγει τί ἦσαν οἱ Κάβειροι καὶ τί ἔπραττον αὐτοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν. Ἀναφέρει ὅμως ὅτι ἡ Λήμητρα ἐλθοῦσα εἰς Βοιωτίαν ἐδίδαξεν εἰς τοὺς Καβείρους τὰ Καβειρικὰ μυστήρια καὶ ἀνέθεσεν εἰς τούτους τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ἐκτέλεσιν αὐτῶν, ἀποκαλεῖ δὲ τὴν τελετὴν τῶν μυστηρίων τούτων δῶρον τῆς Λήμητρος πρὸς τοὺς Καβείρους (3).

Τὰ περὶ Καβείρων ἐθεωροῦντο παρὰ πάντων ὡς μῦθος τετυπνός. Ἀνασχιφαί ὅμως γενόμενα πρὸς δυσμὰς τῶν Θηβῶν, παρὰ τὸν Θέσπιον (Κανάβιοι) ποταμὸν μεταξὺ Θηβῶν καὶ Βαγίων ἔφερον εἰς φῶς τὸν μυθικὸν ναὸν τῶν Καβείρων μετὰ περιεργωτάτων μηνιμείων, εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Πανσανίου αναφερόμενον μέρος, ἀπέχον περίπου 6 1/2 χιλόμετρα τῶν Θηβῶν. Τὸ ὄνομα Κάβειρος κατὰ τὸν Γρῶτ προέρχεται ἐκ τοῦ σημιτικοῦ Καβριμ ὅπερ σημαίνει ἰσχυρός. Ὁ Βίξερ ὅμως καὶ ὁ Μωρὸν παραδέχονται τὸ ὄνομα Ἑλληνικὸν σχηματιζόμενον ἐκ τοῦ ρήματος καίω.

Οἱ Κάβειροι γενικῶς ἐθεωροῦντο ὡς πνεύματα κακοποιά, ὡς δαίμονες κακοί, οἵτινες ἐκ τοῦ βάρους τῆς γῆς καὶ τοῦ βυθοῦ τῆς μητρὸς τῶν θαλάσσης ἐξηκόντιζον πῦρ καὶ ἔσειον τὴν γῆν. Εἰς τούτους ἀπεδίδοντο οἱ σεισμοὶ καὶ αἱ πυρκαϊαί. Ἡ τῶν Καβείρων θρησκεία καὶ αἱ μυστηριώδεις αὐτῶν ἱεροτελεστίαι ἐνέπνεον ἀπανταχοῦ φόβον καὶ τρόμον, διότι οἱ Κάβειροι ἐθεωροῦντο ὡς σκληρότατοι εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῶν τιμωριῶν. Ἡ ὀργὴ τῶν Καβείρων ἐξέσπα εἰς φρικώδη ἀποτελέσματα. Ναυπάκτιοι πολῖται τολμήσαντες νὰ μιμηθῶσι τὰ ἐν Θήβαις τελούμενα, ἐτιμωρήθησαν ἀμέσως καὶ σκληρῶς. Μακεδόνες στρατιῶται, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Θηβῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τολμήσαντες νὰ εἰσέλθω-

1) Πανσαν. 9, 25, 5.

2) Πανσαν. 9, 25, 6.

3) Πανσα. 9, 25, 6.

οιν εἰς τὸ ἱερόν τῶν Καβείρων διὰ ζεραυνῶν καὶ ἀστραλῶν βληθέντες ἀπέθανον. Τὴν αὐτὴν τύχην εἶχον Ἰσοστίη καὶ τοῦ Μαρδονίου ἀπλῆται, οἵτινες ἐτόλμησαν νὰ εἰσελθῶσιν εἰς τὸν ναὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Περσικῆς ἐπιδρομῆς. Οὗτοι παραφρονήσαντες ἐσφίβησαν ἀπὸ ζοιμῶν εἰς τὴν θάλασσαν (1).

Οἱ μυούμενοι εἰς τὰ μυστήρια τῶν Καβείρων, ἐθεωροῦντο ὡς ἀπέχτων δύνανται ν' ἀποφεύγῃ τοὺς κινδύνους, νὰ ἐπιτυχάνωσιν εἰς τὰς μάλλον ἐπισημαεῖς ἐπιχειρήσεις καὶ νὰ καταβάλλωσι τοὺς ἐχθρούς. Εἰς τὰ μυστήρια ταῦτα ἐμυοῦντο ἐν καιρῷ νεκρῶν ἄνδρες γυναῖκες καὶ παιδιά, ἀφοῦ προηγουμένως ἐκαθαρίζοντο καὶ ἐλούοντο. Οἱ μέλλοντες νὰ μυηθῶσιν ἐξομολογοῦντο τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν εἰς ἱερεῖα, ὅστις ἐκαλεῖτο Κόης. Εἶτα ὑπεβάλλοντο εἰς νηστείαν. ὑπεροεῦντο δὲ νὰ παρουσιάξωσι κηδεμόνα βεβαιοῦντα τὴν καλὴν διαγωγήν καὶ ἐγγυώμενον περὶ αὐτῶν διὰ τὸ μέλλον. Τέλος οἱ μυούμενοι ὀρκίζοντο ὅτι θὰ διάγωσι βίαν χρηστὴν καὶ ὅτι θὰ τηρήσωσι πάντα ταῦτα μυστικά. Εἰς τὰς διατυπώσεις ταύτας ὑπεβάλλοντο ἀδιακρίτως πάντες, οἰανδήποτε θύσαν καὶ ἂν κατεῖχον. Ὁ Λύσανδρος, κατὰ τὸν Πλούταρχον, θελήσας νὰ μυηθῇ εἰς τὰ Καβείρια μυστήρια ἐν Σαμοθράκῃ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποφύγῃ τὰς διατυπώσεις ταύτας, διότι ὁ ἱερεὺς ἦτο ἄτεγκτος καὶ ἀδυσώπητος. Ἐφ' ὅσον δὲ χρόνον διήρουν αἱ μυστηριώδεις ἐορταὶ τῶν Καβείρων ἐσβέννυντο ὅλα τὰ πρὸς καὶ ἠνίπτοντο νέα ἐκ τοῦ ἱεροῦ πυρσοῦ, ὅστις ἐχομιζέτο ἐκ Δήλου.

Ἐν Βοιωτίᾳ διεκόπη ἡ λατρεία αὐτῶν ἐπὶ τινα χρόνον κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Ἐπιγόνων, διότι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Θηβῶν ἀπηλάθθησαν οἱ Κάβειροι ὑπὸ τῶν Ἀργείων, ἀνενεώθη δὲ ὕστερον ὑπὸ Πελαργῆς θυγατρὸς τοῦ Ποιπέως καὶ τοῦ συζύγου αὐτῆς Ἰσθιάδου, οἵτινες ἀνεσύστησαν τὴν λατρείαν καὶ ἐτέτρεψαν τὴν ἔδραν αὐτῆς εἰς χωρὸν τι Ἀλεξιάρου καλούμενον. Ἐκεῖ ὁ Τηλώνδας καὶ ὅσοι ἄλλοι ἐκ τοῦ γένους τῶν Καβείρων ἔξω συνηθροίσθησαν καὶ ἐτέλουν ὄργια (2) πρὸς τιμὴν τῶν ἀνακλιθέντων ἐκ τῆς ἐξορίας Καβείρων, οἵτινες ἔφερον τὰ ἀπόκρυφα ὀνόματα Ἀξίφρος, Ἀξιόφροτος, Ἀξιόφροτος, ἅτινα ἴσως ἀντεστοίχουν πρὸς τὰ Ἄδης, Αἴμητρα, Περσεφόνη καὶ τὰ ὅμοια διέσωσεν ἡμῖν ὁ Μνασίως.

Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ Καβείρια ἱερά ἰδοῦντο εἰς σεισμώδη καὶ ἠφαισιώδη καὶ μεταλλιοφόρα μέρη (Θῆβαι, Ἴρ-

1) Πασ. 9, 25, 9, 10.

2) Ἐτέλουν ἐορταὶ ἐορταζόντων

βους, Σαμοθράκη, Αἴθνα, Ἀνθιδόνη) ἀγόρευε νὰ πιστεῦσωμεν ὅτι τὰ Καβείρια μυστήρια ἐτελοῦντο πρὸς ἐξευμενισμόν τῶν Καβείρων, οἵτινες ἐθεωροῦντο, ὡς ὑποχθόνιοι θεότητες βοηθητικαὶ τῶν μεγάλων θεοτήτων, δυνάμενα νὰ μεσιτεύσωσιν παρ' αὐταῖς, πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἀπὸ τοῦ σρισμοῦ καὶ πυρὸς κινδύνων καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν ἐν ταῖς μεταλλευτικαῖς ἐργασίαις.

Οἱ Κάβειροι παρ' ἄλλων ἐθεωροῦντο ὡς εὐφρογυτικοὶ δαίμονες, συντελοῦντες εἰς τὴν εὐδοκίμησιν τῶν δένδρων καὶ μάλιστα τῆς ἀμπέλου. Ἦδη εἶναι γνωστὸν ὅπως ἡ ἀμπέλος εὐδοκμεῖ εἰς ἡφαιστιώδη μέρη καὶ ὅπως ὁ οἶνος τῶν μερῶν τούτων εἶναι λαμπρὸς καὶ εὐμετακόμιστος. Φαίνεται ὅτι καὶ τὸ πάλαι τοῦτο ἦτο γνωστὸν εἰς τοὺς προγόνους ἡμῶν. Διότι ὁ Διοσκύδος περιιστᾷ τοὺς Ἀργοναύτας, ὡς ἐφοδιασθέντας ὑπὸ τῶν Καβείρων δι' ἔξαισίου οἴνου. Ὁ Τίτυς, ὁ κυβερνήτης τῆς Ἀργούς, ἐκκινῶν ἐκ Σιφῶν τῆς Θιάβης διὰ τὸ μακρὸν ταξίδιον πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ χρυσοῦ δέντρος, ἐμερίμησε μεταξὺ ἄλλων νὰ ἀληρώσῃ τοὺς πύλλους τῆς Ἀργούς ἐκ τοῦ λαμπροῦ οἴνου, ὃν ἐπρομήθευσαν εἰς αὐτὸν οἱ Κάβειροι ἐκ τῶν ἀμπέλων αὐτῶν, αἵτινες φαίνεται ὅτι ἔκειντο κατὰ τὴν περιφέρειαν Βαγίων, ὧν ὁ οἶνος καὶ σήμερον εἶναι τὰ μάλα ἀρωματώδης. Ὁ οἶνος οὗτος ἔχων μεγάλην ποσότητα οἰνοπνεύματος ἐκέζητο τὴν ιδιότητα οὐ μόνον νὰ εὐφραίνῃ ὑπερμέτρως τὰς καρδίας τῶν ἠρώων Ἀργοναυτῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ διατηρῆται ἀβλαβής, καὶ ὅλην τὴν διάοικίαν τῆς μακρῆς καὶ περιπετειώδους ταύτης ἐξοστρατείας.

Εἰς τὴν Ρώμην ἐτιμῶντο οἱ Κάβειροι ὡς θεότητες ἐφρόσται, τῶν ὁποίων ἡ λατρεία εἰσῆχθη ἐκ Φοινίκιας, ὅπου καὶ ὄρος ἦτο ὀνομαζόμενον Κάβειρος.

Ἡ λατρεία τῶν Καβείρων ἐν Θήβαις καὶ ἐν Ἀνθιδόνη, δὲν νομίζομεν ὅτι εἶχε σκοποὺς ἀνηθίζους, ὡς κοινῶς πιστεύεται. Ἦτο λατρεία πρὸς τοιαύτας θεότητας, ἣτις ἐγένετο κατ' ἰδιάζοντα μυστηριώδη τρόπον. Ὁ σκοπὸς τῶν προσερχομένων εἰς τὴν μύησιν ἦτο νὰ ἀποκτήσωσι τὴν εὐνοίαν τῶν Καβείρων, οὓς ἐθεώρουν ὡς μικροὺς θεοὺς, οὕτως εἰλεῖν, ὡς ἄγχιος ὡς τὰ ἐλέγομεν σήμερον, δυνάμενους νὰ μεσιτεύσωσι πλεῖστον τῶν ἄλλων θεῶν πρὸς ἐκλήρωσιν τῶν πόθων αὐτῶν. Τὸ μυστήριον κινεῖ πάντοτε τὴν περιέργειαν καὶ τὴν ὑποψίαν. Οἱ μὴ θέλοντες καὶ οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ μνηθῶσιν εἰς τὸ μυστήριον ταῦτα γλευρίζουσι καὶ λοιδοροῦσι καὶ ὀβριζοῦσι τοὺς μνηθέντας εἰς οὓς ἀποδίδουσι παντὸς εἴδους κακίας. Ὅταν ὄμως

παρὰ τὰς διαδόσεις καὶ τὰς ὑποψίας τὸ μυστήριον παρέρχεται τοιοῦτον, σημαίνει ὅτι δὲν ὑπάρχει τι τὸ δυνάμενον νὰ κέρη ἐντόπων κοινολογούμενον. Ἐὰν εἰς τὰ ἱερὰ τῶν Καβείρων ἐτελοῦντο ὄργια, ὡς διεδίδετο καὶ ἐπιστεύετο, ταῦτα θὰ κατονομάζοντο καὶ θὰ ἦσαν γνωστὰ εἰς ἡμᾶς ἐκ παραδόσεως. Εἶναι φυσικῶς ἀδύνατον ἢ τήρησις μυστικοῦ, παρὰ μυριάδων ἀνθρώπων, οἵτινες μετέσχον τῶν Καβειρίων καὶ Ἐλευσινίων μυστηρίων.

Εἰς τὴν ἐποχὴν ἡμῶν ὁ τεκτονισμὸς ἀποτελεῖ μυστήριον καὶ, ὡς λέγεται, τελεῖ μυστήρια καὶ ἑξάστην. Ἐὰν δὲ τὸ μυστικὸν δὲν ἀποκαλύπτεται, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει μυστικόν. Οὕτω εἰς τὰ Καβείρια καὶ Ἐλευσίνια μυστήρια, δὲν ἐτελεῖτο, καὶ ἡμᾶς, οὐδὲν τὸ ἀνήθικον, ἀλλ' ἱεροτελεστικά τις θρησκευτικῆ, ἥτις διὰ τὴν ἀποκτήσῃ σημασίαν, περιεβάλλετο ὑπὸ διαφόρων τύπων, ἦτο ὅμως τόσον ἀγνή καὶ ἀπλή ὥστε οἱ μυσούμενοι, οὐδὲν εἶχον ν' ἀνακοινώσωσι. Λιὰ τοῦτο τὰ μυστήρια ταῦτα παρέμειναν διὰ μέσου τῶν αἰώνων μυστήρια.

Ὁ Κάδμος δεχόμενος τὰς συμβουλὰς τῆς Ἀθηνᾶς.

(Ἐξ ἀγγείου τῆς Ἀ' ἐξακονταετηρίδος π. Χ. εὑρισθέντος εἰς τὸν Κυμνίον Ἰόνιον ἄστυ, ἢ τῆ δ' εὐμεταπέγου εἰς τὸ Μοναστεῖον Πετροπολέως.)

Ο ΚΑΔΜΟΣ ΕΝ ΘΗΒΑΙΣ (1)

ΚΑΔΜΟΣ ΕΝ ΘΗΒΑΙΣ

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους ταύτους χρόνους, οἷος ἡ ἱστορία καλεῖ συνήθως Πελοποννησιακῶς, πρὸς διαστολὴν τῶν μετέπειτα ἐπελθόντων Ἑλληνικῶν ἢ Προϊκῶν, ἦλθεν καὶ ἐγκαθιδρυθῆσαν πολλὰ ἀποικία ξένων ἐν Ἑλλάδι. Πρώτη τοιαύτη λέγεται, ὅτι ἦλθεν ἡ ὑπὸ τὸν Κέκροπα ἐξ Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἀττικὴν περὶ τὰ 1500 π. Χ. Ὀλίγον βραδύτερον ἦλθεν ἑτέρα ὑπὸ τὸν Λαωνῶν, ἐπίσης ἐξ Αἰγύπτου, εἰς τὸ Ἄργος. Κατὰ δὲ τὰ μέσα τῆς 15 π. Χ. ἐκατοντηριίδος ἦλθεν ὁ Κάδμος εἰς Θήβας καὶ κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα ὁ Πέλοπ εἰς Πελοπόννησον.

Τὸ ὄνομα Κάδμος κατὰ τὴν γνώμην ἐγκρίτων ἱστορικῶν εἶναι Ἑλληνικῆς καταγωγῆς (ἐκ τῆς ρίζης Καδ νεκασμένος, κόσμος). Οἱ θεωροῦντες αὐτὸ ξένον τὸ παράγουσιν ἐκ τοῦ Ἀραβικοῦ Κάδμ - ἔπηλυς, ξένος (2). Ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι ἡ γνώμη τῶν ἐγκρίτων ἱστορικῶν εἶναι πολὺ ἀνύψαιστος, διὰ τοῦτο δὲν πιστεύομεν εἰς αὐτήν, φρονοῦντες ὅτι τὸ ὄνομα Κάδμος εἶναι φοινικικόν.

Ὁ Κάδμος κατὰ τὴν μυθικὴν παράδοσιν ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Φοινίκης Ἀγήνορος, ὅστις συζευχθεὶς τὴν Τηλεφάσσαν ἀπέκτησε τρεῖς υἱοὺς τὸν Κάδμον, τὸν Κύλικα καὶ τὸν Φοίνικα καὶ μίαν θυγατέρα τὴν Εὐρώπην, τὴν ὁποίαν ἀτήγαγεν ὁ Ζεὺς μεταμορφωθείς εἰς Ταῦρον. Ὁ Ἀγήνωρ βασιλεὺς γέγονεν τὴν ἀπαγωγὴν τῆς κόρης του, ἀνέθεσεν εἰς τοὺς υἱοὺς του νὰ τὴν ἀνεύρωσι καὶ τὴν ἐπαναφέρωσιν εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν, ἐν ἐναντίᾳ δὲ περιπτώσει νὰ μὴ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ βασίλειόν του. Καὶ ὁ μὲν Κύλιξ καὶ Φοίνιξ συνεισθιανθέντες τὴν ἀδυναμίαν των πρὸς ἐκτέλεσιν τοιοῦτου καθήκοντος παρητήθησαν πάσης ἐρεῦνης καὶ φυγόντες ἐκ τοῦ κράτους τοῦ πατρῶος των, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς Ἀσιατικὰς γῆρας, αἵτινες ἔλαβον ἔκτοτε τὰ ὀνόματά των, εἰς τὴν Κυλικίαν καὶ τὴν Φοινίκην. Ὁ δὲ Κάδμος τολμηρότερος καὶ ἀποφασιστικώτερος τῶν ἄλλων ἀδελφῶν, ἀνέλαβε τὴν φροντίδα τῆς ἀνευρέσεως τῆς ἀπαχθείσης ἀδελφῆς του Εὐρώπης καὶ παραλαβὼν συνεπέκουρον τὴν μητέρα του Τηλεφάσσαν, μετέβη εἰς πολλὰ μέρη καὶ τελευταῖον εἰς Θράκην, ὅπου ἡ μήτηρ του ἀπα-

1) Ἀπολλοδ. 3. 3. 2.

2) Παπαρ. Α' σ. 59 ἐκδ. 5η.

βίωσαν. Μετὰ τοῦτο, ἀπορῶν περὶ τοῦ λιμαζέου, μετέβη εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Ἀελφῶν καὶ ἐζήτησε τὴν συμβουλὴν του. Ἡ Πυθία συνεβούλευσεν αὐτὸν νὰ παύσῃ τὰς ματαίας ἐρεῦνας καὶ λαμβάνων ὄδηγόν μίαν δάμαλιν, τὴν ὁποῖαν θὰ συναντήσῃ καθ' ὁδόν, νὰ παρακολουθήσῃ αὐτὴν μέχρι τοῦ σημείου, ὅπου αὕτη θὰ καταπέσῃ ἀπυδῶσα ἐκ τοῦ δρόμου. Ἐκεῖ νὰ κτίσῃ πόλιν, ἣτις θ' ἀποβῆ περιώνυμος. «Περὶ μὲν Εὐφρότης μὴ πολυπραγμονεῖν, χρῆσθαι δὲ καθοδηγῶ βοῖ καὶ πόλιν κτίζειν ἔνθα αὕτη πέσῃ καμουῖσα. (1)

Κατὰ τὸν Πausανίαν καὶ τὸν Ὑγῖνον, ἡ δάμαλις ἦν συνήνητησεν ἐν Φωκίᾳ καὶ ἔλαβεν ὡς ὄδηγόν του ὁ Κάδμος ἔφερεν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν αὐτῆς τὸ σημεῖον τῆς σελήνης. κατέπεσε δὲ ἀπυδῆσασα ἐν τῷ μέσῳ περιόλου τῆς Βοιωτίας. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἐβουλόθησεν τὴν δάμαλιν εἰς τὴν Ἀθηναίων ὁ Κάδμος, ἔχων δὲ ἀνάγκην ὕδατος ἀπέστειλε τοὺς δούλους του νὰ φέρωσι τοιοῦτον ἐκ τῆς παρακειμένης πηγῆς τοῦ Ἄρεως. Ἀλλὰ τὴν κρήνην ταύτην ἐρύλαττεν ἄγρυπνος δράκων, ὅστις καταπάραξε τοὺς πλείστους τῶν δούλων. Μετὰ τὸ γεγονός τοῦτο ὁ Κάδμος μεταβαίνει αὐτοπροσώπως, φονεῖται τὸν δράκοντα καὶ τῇ συμβουλῇ τῆς Ἀθηναίας ἀποσπᾷ τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ, οὓς διασπείρει εἰς παρακειμένην αὐλάκα. Γόττε τελεῖται μέγα θαῦμα. Ἐξ ἐκάστου ὀδόντος ἐκφυέται εἰς ἔνοπλος ἀνήρ καὶ συμπλοκῆς γενομένης μεταξὺ αὐτῶν φονεύονται οἱ πλείστοι. Ἐκ τῶν Σπαρτῶν τούτων ἀνθρώπων ἐπέζησαν μόνον πέντε ὁ Οὐδαῖος, ὁ Χθόνιος, ὁ Ἐχίων, ὁ Πέλωρ καὶ ὁ Ὑπερήνωρ (2), οἵτινες θεωροῦνται ὡς γενάρχαι τῶν Θηβαίων, φυλὴ δὲ τις Βοιωτικὴ ἔφερεν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ὕστερον τὸ ὄνομα «Σπαρτοί» καὶ πλείστοι Θηβαῖοι ὑπερηφανεύοντο ἀνάγοντες τὴν καταγωγὴν αὐτῶν μέχρι τῶν τοιούτων σπαρτῶν ἡρώων μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὁ Κρέων, ὁ Μενονικεύς, ὁ Τειρεσίας, ὁ Ἀκταίων καὶ πλείστοι ἐκ τῶν εὐγενῶν Θηβαίων.

Ἐπὶ τοῦ σημείου, ἐφ' οὗ ἀποκαμουῖσα ἔπεσε ἡ ὄδηγός δάμαλις ὁ Κάδμος ἔκτισεν πόλιν ἐπιτάφυλον, τὰς ἐπιταφύλους Θήβιας καὶ περὶ αὐτὰς Ἀκρόπολιν, ἣν ὠνόμασε Καδμείαν. Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣτις διεσώθη μέχρι σήμερον διὰ μέσον τῶν 35 αἰώνων, οἵτινες ἔκτοτε διέφθουσιν, καὶ κατὰ τὴν ὁποῖαν

1) Ἀπολλοδ. 3. 3. 2. 6. 79.

2) Ἀπολλοδ. 3. 3. 2. 20. 79.

ἡ ἐξλογὴ τῶν Θηβῶν ὡς προτενοῦσιν τῆς Βοιωτίας ἦτο ἔργον τῆς θείας προνοίας, ἣν ἐξαρροσῶσαι ὁ Πύθιος Ἀπόλλων. Κατὰ τὸν Πausanίαν (9. 5. 1.) ὁμοίως ὁ Κάδμος κατέλαβε τὰς Θήβας κατόπιν μάχης· ὁ δὲ Ὅμηρος (Ὀδυσ. Α. 260) τὴν κτίσιν τῶν Θηβῶν ἀποδίδει εἰς τὸν Ἀμφίωνα καὶ Ζῆθον, τέκνα τῆς Ἀντιόπης θυγατρὸς τοῦ Ἀσωποῦ. Περὶ τούτων ὁμιλῶν ὁ πατήρ τῆς ποιήσεως λέγει :

Τὴν δὲ μετ' Ἀντιόπην ἴδον Ἀσωποῖο θυγάτρα
 ἢ δὴ καὶ Διὸς εὔχετ' ἐν ἀγκοίνῃσι λαῦσαι
 καὶ ὃ' ἔτεκεν δύο παῖδ', Ἀμφίωνά τε Ζῆθόν τε,
 οἱ πρῶτοι ἔδος ἔκτισαν ἑπταπύλοιο
 πύργωσιν τ', ἐπεὶ οὐ μὲν ἀπύργωτόν γε δύναντο
 ναίεμεν εὐρύχορον Θῆβην κρατερῶ περ ἔόντε.

Κατὰ ταῦτα οἱ παῖδες τῆς Ἀντιόπης, Ἀμφίων καὶ Ζῆθος, ἔκτισαν τὰς ἑπταπύλους Θήβας καὶ περιτείχισαν αὐτὰς διότι δὲν ἠδύναντο νὰ διαμένωσιν εἰς τὴν εὐρύχορον ἀλλ' ἀτείχιστον Θῆβην ἀσφαλεῖς, καίτοι ἦσαν κρατερώτατοι. Κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Πausanίου (2. 6. 4.), ὁ Ὅμηρος λέγων ταῦτα ἠγνοεῖ ὅτι ὁ Ἀμφίων καὶ ὁ Ζῆθος ἔκτισαν τὴν κάτω πόλιν, τὴν ἐκτὸς τῆς Καδμείας. Οὕτω συμβιβάζονται αἱ δύο παραδόσεις : ὁ μὲν Κάδμος ἔκτισε τὴν ἄνω πόλιν, τὴν ἐπὶ τοῦ λόφου πόλιν, τὴν Καδμείαν, ὁ δὲ Ἀμφίων καὶ Ζῆθος βραδυτέρον τὴν κάτω πόλιν καὶ τὰ τεῖχη αὐτῆς, ἐκτεινομένης ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς Καδμείας.

Ὁ Κάδμος καταλαβὼν τὰς Θήβας, εἴτε τῇ ὑποδείξει τῆς Πυθίας, εἴτε ὡς ἡγεμῶν στρατιᾶς Φοινίκων ἔφερε μετ' ἑαυτοῦ καὶ ὄργανωμέναις συνεργεῖα τεχνιτῶν πρὸς κατασκευὴν ὁδῶν, φερρῶν, λιμενικῶν καὶ ὑδραυλικῶν ἔργων. Οἱ Φερραῖοι, οἵτινες διέπρεπον μεαξὺ τούτων, ἐπλούτισαν τὰς Θήβας διὰ θεμασίων ὑδραγωγείων καὶ λοιπῶν ὑδραυλικῶν ἔργων τόσοσιν ἵα πρῶν. ὥστε ἡ Καδμεία περιορισμένη ὑπὸ δύο ποταμῶν, τοῦ Ἰσημνοῦ καὶ τῆς Ἀρκῆς καὶ διαρροεμένη ὑπὸ ἀπείρων τεχνιτῶν ρυαζίων ἀπεκλήθη ν ἡ σ ο ς τ ῶ ν μ α κ ἄ ρ ω ν. (1) Ὁ Δικαιόμοχος ὅστις ἐπεσκέφη τὰς Θήβας περὶ τὰ τέλη τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος περιγράφων αὐτὰς ἀναφέρει ὅτι ὕδαρ ἀφανὲς διήροχετο τῆς πόλεως εἰς ὑδραγωγείου τοῦ Κάδμου προερχόμενον. Πρὸς φρονοῦμεν ὅτι καὶ τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦ Ἰσημνοῦ (Ἀγιάνη) ὡς καὶ τὸ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔ-τος, νοτίως τῆς πόλεως παρὰ τὴν ἀμαξιτὸν ὁδὸν Θηβῶν-Κριεκουζίου ἢ Ἀθηνῶν, ἀνακαλυφθὲν τοιοῦτον, ὅπερ διὰ τῶν δραστηρίων ἐνε-
 ΣΥΜΜΟΝΥ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΛΕΒΑΔΕΙΑΣ

1) Κούρτ. τ. Α' σ. 121. Αὐτόφρονος Κασσάνδρα στήλ. 1204.

γειών του φιλοτίμου κοινοτικοῦ συμβουλίου καὶ δασιάνειας τῆς κοινοτικῆς Θηβῶν καθαρσίδην, ἐκλούπισε τὴν πόλιν διὰ μεγάλης ποσότητος θαυμασίου ὕδατος, εἶναι ἔργα πανάροια δυνάμενα ν' ἀναγλυθῶσιν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Κάδμου ἢ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ.

Οἱ Γεφυραῖοι μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ὑδρανλικῶν ἔργων τῶν Θηβῶν ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ταναγραϊκὴν, ἥτις ἔλαχεν αὐτῶν ὡς κληρὸς, ὡς μερίδιόν των. Ἐξεῖθεν ἐπεξευιάθησαν μέχρι τοῦ Ὀροποῦ καὶ τῆς ἔναντι ἀκτῆς τῆς Εὐβοίας. Μετὰ δὲ τὴν κατάληψιν τῆς γῆρας των ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν, ἀπῆλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς Ἀθήνας. Ἐκ τῶν Γεφυραίων τούτων τῆς Τανάγρας κατήγοντο οἱ τυραννοκτόνοι Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων. (1)

Μετὰ τοῦ Κάδμου ἦλθον εἰς Θήβας καὶ Φοίνιζες ἀλιεῖς τῶν κόγχων τῆς βασικῆς πορφύρας καὶ μετ' αὐτῶν ἕφραται καὶ βαφεῖς πρὸς προμήθειαν τῶν πρώτων χρωστικῶν ὀλῶν, ὡς ἡ Βοιωτικὴ παραλία παρεῖχε. Οἱ μεγατῆνες τῆς Ἀνατολῆς ἐνεδύοντο δι' ὑφασμάτων πορφυροβαφῶν, ὧν τὸ χρῶμα παρεῖχεν ἡ κογχύλη ἢ καλουμένη πορφύρα, ἐκαστὴ τῶν ὁμοίων εἶχε μεγάλην ἀξίαν. Τοιαύτας κογχύλας παρεῖχον αἱ Βοιωτικαὶ ἀκταὶ καὶ μάλιστα αἱ πρὸς τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον ἐστραμμένα καὶ αἱ τῆς Βούλιδος ἐπὶ τοῦ Κρησαίου κόλπου καὶ αἱ τῆς Κρεσίδος ἐπὶ τοῦ Κερυνθιακοῦ. Εἰς τοὺς ἀλιεῖς τούτους τῆς βασικῆς πορφύρας φαίνεται, ὅτι παρεχομένησαν αἱ γῆραι αὐταί, ἥτοι τὰ παράλια τῆς Ἀνθηδονίας, τῆς Χαλίας, τῆς Θίσβης καὶ τῆς Βούλιδος μέχρις Ἀμφύσου. Εἰς δὲ τὴν Ἀνθηδόνα οἱ Φοίνιζες εἶχον ναυτικὸν σταθμὸν καὶ ἐργαστήρια ἐν οἷς ἐκ τῶν κογχυλίων ἐξέθλιβον τὸν χρωστικὸν αὐτῶν χυρὸν, ὡς ἐν Γυθείῳ, Κυθήροις καὶ Ἀγίῳ Γεωργίῳ Σαλαμῖνος. Καὶ ὁ μῦθος τοῦ Γλαύκου δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν βιομηχανίαν ταύτην τῶν Φοινίκων. Αἱ πορφύραι ἦσαν ἄστρακα ὀγκώδη καὶ βαφεῖα ὃ δὲ βαφικὸς αὐτῶν ὁπὸς ἐλάχιστος, ἐπεβάλλετο ἄθεν ἢ πλησίον τῶν τόπων τῆς ἀλιείας ἐπεξεργασία αὐτῶν πρὸς ἀποφυγὴν τῶν μεγάλων διαπανῶν τῆς μεταφορῆς, διὰ τοῦτο ἐν Ἀνθηδόνῃ εἶχον κατασκευασθῆ ἔργαστήρια, ἐν οἷς ἐκόπτοντο τὰ ἄστρακα καὶ παροσφραζέτο διὰ βρώσεως ἢ χρωστικῆς οὐσίας. Ἡ ἀλιεία τῶν πορφυροῦσων κογχυλίων καὶ ἡ ἐξέλιψις τοῦ βαφικοῦ ὁποῦ, ἦτο ἐργασία τόσον σπουδαία καὶ προσοδοφόρος, ὥστε οἱ ἀλιεῖς καὶ οἱ ἐργάται τῶν ἔργο-

1) Ἡρόδ. 5, 55-57.

συσίων ἀπῆλλασσοντο καὶ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ἡ βιομηχανία δὲ αὕτη ἐξηκολούθησε μέχρι τῶν μέσων αἰώνων. (1) Καὶ τὰ δάση τῆς Βοιωτίας εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν ἄφησαν ἀνεκμετάλλευτα οἱ Φοίνιζες, διότι ἐν αὐτοῖς εὗρισσον πλουσίαν ὕλην χρωστικῆς καὶ βυροποικτικῆς οὐσίας, ὡς καὶ στερεωτάτην καὶ ἀφθονοτάτην ξυλείαν πρὸς ναυπήγησιν πλοίων.

Ἐκ τούτων καθίσταται κατάδηλον ὅτι ὁ Κάδμος διέδωκε τὰ φῶτα τῶν τεχνῶν καὶ τοῦ πολιτισμοῦ εἰς πάντα τὰ σμμεῖα τῆς Βοιωτίας. Οἱ θεοὶ ἐνθουσιασθέντες ἐκ τῶν ἔργων καὶ πράξεων τούτων τοῦ Κάδμου ἔδωκαν αὐτῷ σύζυγον τὴν περικαλλῆ θυγα-

2) Ἡ Ἀπόλλων καίρων τὴν φόρμιγγα καὶ αἱ Μοῦσαι.

τέρα τοῦ Ἄρεος καὶ τῆς Ἀφροδίτης καὶ κατ' ἄλλους τὴν θυγατέρα τοῦ Λιὸς καὶ τῆς Πέριπτος, Ἄρμονίαν. Εἰς τὸν θεόδοτον τοῦτον Ὑμέναιον παρεστήσαν ἐν Καμυρία ἐξ Ὀλύμπου κατεβάνοντες ἅπαντες οἱ θεοὶ καὶ πᾶσαι αἱ θεαὶ καὶ ἐκ τοῦ Ἑλικῶνος αἱ Μοῦσαι καὶ Χάριτες. Καθ' ἣν δὲ στιγμήν, εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κάδμου κατέβηλγον τοὺς προσκεκλημένους ἄδουσαι τὸν γαμήλιον ὕμνον αἱ Μοῦσαι ὀδηγούμεναι ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἡ

1) Λαμπρ. Α' σ. 47.

Ἀρμονία ὑπηρετούμενη ὑπὸ τῶν Χαρίτων καὶ ἀκτινοβολοῦσα ἐκ χαρᾶς καὶ κάλλους ἐδέχετο πολύτιμα δῶρα παρὰ τοῦ Κάδμου, ἐν οἷς πέλлон ἰδιοχείρως ὑφανθέντα παρὰ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ χρυσοῦν ὄρμον ἰδιώχειρον ἔργον τοῦ Ἥφαιστου. (1)

Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἐγεννήθησαν τέσσαρες θυγατέρες, ἡ Ἰνώ, ἡ Σεμέλη, ἡ Ἀυτονόη καὶ ἡ Ἀγανὴ καὶ εἰς υἱός, ὁ Πολύδωρος. (2) Ἐκ τούτων ἡ Σεμέλη κατιστάσα ἐρωμένη τοῦ Λιδῶς καὶ εἰς τὰ δίκτυα τῆς Ἥρας ἐμπλακεῖσα ἀπόλετο. Ἡ Ἥρα φθονήσασα τὴν Σεμέλην ᾤθησεν αὐτὴν νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ Λιδῶς νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιόν της μετὰ τῆς μεγαλοπρεπείας ἐκείνης μεθ' ἧς προσῆλθε πρὸ τῆς Ἥρας ὅταν τὴν ἐμνηστεύθη, τὸν δὲ Δία ἔπεισε νὰ μὴ ἀντιτάξῃ ἄρνησιν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην τῆς Σεμέλης. Ὁ Ζεὺς ὑποσχεθεὶς προσῆλθεν εἰς τὸν θάλαμον τῆς Σεμέλης ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς ἄρματος καὶ ἐν συνοδείᾳ ἀστραπτῶν, βροντῶν καὶ κεραυνῶν. Ἡ Σεμέλη καταπλαγεῖσα ἐκ τοῦ τρομεροῦ τούτου θείαματος καὶ φοβηθεῖσα ἔτεκε προύρως ἑξαμηναῖον βρέφος καὶ αὐτὴ μὲν ἀπέθανε, τὸ δὲ βρέφος ἀρπιάσας ὁ Ζεὺς ἔρραψεν εἰς τὸν μηρὸν τοῦ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ χρόνου τῆς κυήσεως.

Μετὰ τρεῖς μῆνας γεννᾶται ὁ Διώνυσος, ὁ δὲ Ζεὺς ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὸ παιδίον, τὸ ἔδωκε διὰ τοῦ Ἐρμῆ, εἰς τοὺς θεῖους τοῦ Ἰνώ καὶ Ἀθάμαντα, οἵτινες ἀνέλαβον νὰ τὸ ἀναθρέψωσιν ὡς κόρην. Ἀγανακτήσασα ἐπὶ τούτῳ ἡ Ἥρα, ἀφῆρσε παρ' αὐτῶν τὸ λογικὸν καὶ ὁ μὲν Ἀθάμας ἀπέκτεινε τὸν πρεσβύτερον υἱὸν αὐτοῦ Λέαρχον, ἐκλαβὼν αὐτὸν ἐν τῇ μανίᾳ του ὡς ἔλαφον· ἡ δὲ Ἰνώ ἐβύβησε τὸν υἱὸν τῆς Μελικέρτην ἐντὸς βράζοντος λέβητος καὶ ἀφοῦ τὸν εἶδε νεκρὸν ἐρρίφθη μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, ἔνθα ὑπὸ τὸ ὄνομα Λευκοθέα μὲν αὐτὴ, Παλαίμων δὲ ὁ υἱὸς ἐγένοντο ἀμφότεροι θαλάσσιοι θεοὶ σωτῆρες τῶν κινδυνευόντων ἐν αὐτῇ. (3) Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Μελικέρτου ἐτέθη ὁ ἀγὼν τῶν Ἰσθμίων—τὰ Ἰσθμία—ὁ δὲ Ζεὺς, ἵνα σώσῃ τὸν Διώνυσον ἐκ τῆς ὀργῆς τῆς Ἥρας τὸν μαιεμόρφωσεν εἰς ἐρῖφιον, ὅπερ λαβὼν ὁ Ἐρμῆς ἔφερεν εἰς τὴν Νύσαν τοῦ Ἐλικῶνος, ὅπου τὸ παρέδωκεν εἰς Νήμφας, αἵτινες ἀνέλαβον τὴν ἀνατροφὴν αὐτοῦ.

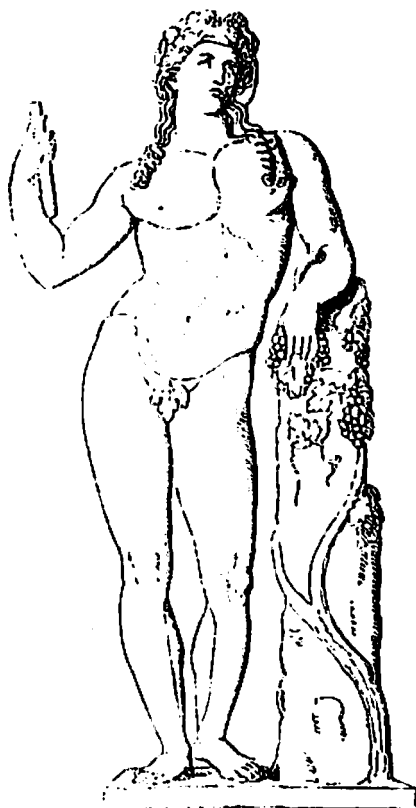
Ὁ Διώνυσος ἐνηλικιωθεὶς ἐφέρεε τὴν ἄμπελον, ἥτις κατὰ

1) Ἀπολλόδ. 3. 3. 2.

2) Ἠσίοδ. Θεογον.—Ἀπολλ. 3. 4. 2. 4.

3) Ὀμ. Ἰσθμία. Ε' 333. Ἀπολλ. 3. 4. 2. 4.

τούς Θηβιαίους ἐφύη τὸ πρῶτον ἐν Θήβαις. Ἡ δὲ Ἥρα, ἣτις δὲν ἔπαυσε νὰ μηνίη καὶ αὐτοῦ, διὰ νὰ τὸν ἐκδικηθῆ, τῷ ἐνέβαλε τὴν μανίαν τῆς πλάνης ἀνὰ τὸν κόσμον, Ὁ Διώνυσος ὑπὸ τὸ κράτος τῆς μανίας ταύτης διατελῶν πλανᾶται εἰς Αἴγυπτον, Συρίαν, Φρυγίαν ἀκολουθούμενος ὑπὸ σιήνους Βακχῶν καὶ Σατύρων.

3) Ὁ Διώνυσος

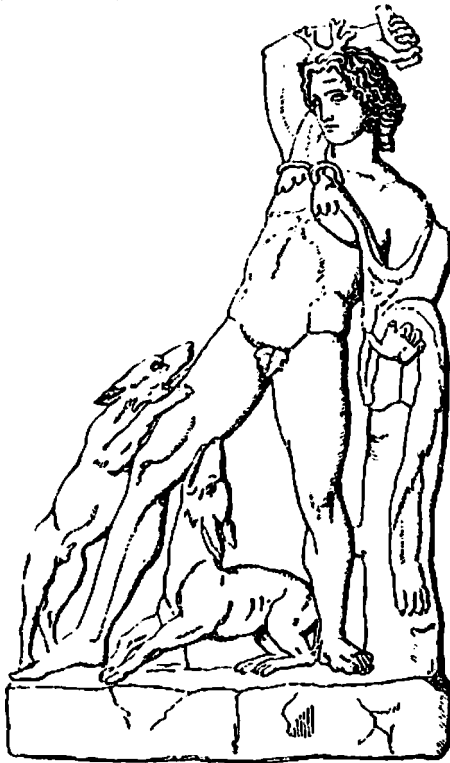
Ἐπειτα διὰ Θράκης ἔφθασεν εἰς Ἰνδιζὴν καὶ στήσας ἐκεῖ στήλας ἐπανῆλθεν εἰς Θήβας, ἔνθα ἐδίδαξε τὸν λαὸν νὰ χρησιμοποιοῖ τὸν ὄπὸν τῆς σταφυλῆς, τὸν οἶνον εἰς τὰς ἐορτὰς καὶ τὰς διασκεδάσεις. Συνειθίσασαι τὴν πόσιν τοῦ οἴνου αἱ γυναῖκες, ἐγκατέλιπον τὰς οἰκίας των καὶ μεταβῆσαι εἰς Κιθαιρῶνα ἐβιάζον καὶ ὠργιάζον. Τότε ὁ Πενθεὺς ὁ υἱὸς τοῦ Σπαρτοῦ Ἐζίωνος καὶ τῆς Ἀγαυῆς διαχειριζόμενος τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἦν τῷ εἶχεν δώσει ὁ πάππος του Κάδμος ἐζήτησε νὰ παρακολύσῃ τὸ κακὸν τοῦτο. Ἐνῶ δὲ εἶχε μεταβῆ εἰς Κιθαιρῶνα, ἵνα πείσῃ τὰς Βάκχας νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὰς οἰκίας των, διεμελίσθη ὑπ' αὐτῶν πρωτοστατούσης τῆς μητρὸς του, ἣτις εὗρισκετο, μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἦτις ὑπὸ τὸ κράτος ὀξείας μανίας διατελοῦσα ἐξέλαβεν

αὐτὸν ὡς θηρίον. (1)

Ἡ δὲ Ἀλτωνόη ἐκ τοῦ μετὰ τοῦ Ἀρισταίου γάμου τῆς ἀπέκτησε τὸν περίφημον διὰ τὸ κάλλος του Ἀκταίωνα. Οὗτος διδάχθεις τὴν ἡγήραν παρὰ τοῦ σοφοῦ περὶ τὰ τοιαῦτα, ἐν Κιθαιρῶνι διαμένοντος Κενταύρου Χείρωνος, κατέστη διάσημος κωμηγός. Κατοικῶν ἐν Θήβαις καὶ μεταβαίνων πρὸς ἡγήραν

1) Ἀπολλ. 3. 5. 1. 3.

εἰς τὴν δάση τοῦ Κιθαρώνοσ ἠκολούθειτο ὑπὸ πολλῶν ὑπηρετῶν καὶ ὑπὸ πεντήκοντα λαμπρῶν κυνῶν. Παρὰ τὰς Ὑσιᾶς (νῦν Βεργουτιάνι) ὑπῆρχε πηγὴ καὶ παρ' αὐτὴν βράχος. Ἐπὶ τοῦ βράχου τούτου, λέγεται, ὅτι ἀνελαύετο ὁ Ἀκταίων ζουραζόμενος ἐκ τῆς θήρας καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου, γαίνεται, ὅτι εἶδε τὴν Ἄρτεμιν λουομένην ἐν τῇ πηγῇ. Ἀγανακτήσασα ἐπὶ τούτῳ ἡ Ἄρτεμις μετεμόρφωσεν εἰς τὰ ὄρηματα τῶν κυνῶν τὸν Ἀκταίωνα εἰς ἔλα-

4) Ἀκταίων ἔργονοσ τοῦ Κάδμου.

φρον, οἱ δὲ κύνεσ ἐξαπατηθέντεσ κατεσπάραξαν αὐτόν. Κατὰ τὸν Ἀκουσίλων, ὁ Ἀκταίων κατεβρώθη ὑπὸ τῶν ἰδίων του κυνῶν κατ' ἀπόφασιν τοῦ Αἰῶσ, ἀγανακτήσαντοσ διότι οὕτωσ ἐμνηστεύθη τὴν Σεμέλην. Κατὰ τὸν Σιτησίχορον τὸν Ἱμεραῖον ἡ Ἄρτεμισ παρεσχεύασε τὸν θάνατον τοῦ Ἀκταίωνασ, μνηστῆροσ τῆσ Σεμέλησ φθονήσασα τὴν τύχην αὐτῆσ. Ὁ Πανσανίας (1) πιστεύει ὅτι δὲν πρόκειται περὶ μύθου, ἀλλ' ὅτι οἱ κύνεσ προσβληθέντεσ ὑπὸ λύσσησ κατεσπάραξαν τὸν ἀτυχή Ἀκταίωνα. Μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν δὲ αὐτοῦ οἱ κύνεσ ἀνεξήτουν τὸν κίριόν των ὀρνούμενοι καὶ μὴ εὐρίσκοντεσ αὐτόν κατέφυγον εἰσ τὸ τοῦ Χείρωνοσ ἐν Κιθαρώνι ἄντρον, ὅστισ διὰ τὴν κατωπαύσῃ τὴν λύπην τῶν κυ-

νῶν κατεσχεύασεν εἶδωλον τοῦ Ἀκταίωνασ, ὅπερ βλέποντεσ οἱ κύνεσ ἠσύχαζον. Ὁ Ἀπολλόδοροσ διέσωσε τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισημοτέρων κυνῶν, Ἄρκυα, Λυγκεῖσ, Λίνετόσ, Ἀμάρυνθοσ, Σπαρτόσ, Ὠμαροσ καὶ Βορῆσ.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ τύχη τῶν θυγατέρων τοῦ Κάδμου καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ἔργονον του Πηνελόεωσ καὶ Ἀκταίωνασ. Ὁ δὲ

1) Πουα. 9 2. 3. 1.

Κάδμος μετὰ τῆς Ἀρμονίας, ἐπὶ μακρὰ καὶ εὐτυχῇ ἔτη ἐν Θήβαις ζήσαντες καὶ ἐξαιρωτικῶν τιμῶν τυχόντες ἀνεχώρησαν περὶ τὸ τέρας τῆς ζωῆς των ἐκ Θηβῶν καὶ μετέβησαν εἰς Ἴλλυριαν. Ἐκεῖ, λέγεται, ὅτι ἀφ' οὗ ἐβασίλευσαν ἐπὶ τινα χρόνον καὶ ἀπέκτισαν νῆδον Ἴλλυριὸν ὀνόματι μετεμορφώθησαν εἰς δράκοντας ὑπὸ τοῦ Λιός, ὅστις ἀμείβων αὐτοὺς διὰ τὰς ἀγαθὰς των πράξεις κατέταξεν εἰς τὰ Ἰλλύσια πεδία (1) ἐνθα ἀτέρωμον καὶ ἀτελεύτητος γαλήνη καὶ εὐδαιμονία περιβάλλει αὐτοὺς. Κατ' ἄλλην παράδοσιν ἢ μεταμόρφωσις εἰς δράκοντας ἐγένετο ἐν Θήβαις, καὶ κατ' ἄλλον ὅτι ἀπεβίωσαν ἐν Θήβαις ἐν βαθεῖ γήρατι. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θεωρεῖται βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Κάδμος καὶ ἡ Ἀρμονία, οἵτινες ἐν ὄσφ ἔζων ἐτύγγανον ἐκτάκτων τιμῶν καὶ ἐξαιρωτικῶν σεβασμοῦ ἐν τῇ χώρῃ ἐν ἣ διὰ σπατάλου χειρὸς ἔσπειρον παντὸς εἶδους πολιτισμοῦ καὶ εὐδαιμονίας σπέρματα, μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν ἐτιμῶντο ὡς ἐπιχώριοι θεότητες ἐν Θήβαις καὶ ἐν ἀπάσῃ τῇ Βοιωτίᾳ.

Τὸ ὄνομα Θήβαι

Περὶ τῆς ἔτυμολογίας καὶ σημασίας τοῦ ὀνόματος Θήβαι πολλὰ ὑπάρχουσιν γνῶμαι, ὡς καὶ περὶ τοῦ ἀναδόχου τῆς πόλεως. Γνωρίζομεν ἤδη ὅτι εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἣν ἔκτισεν ὁ Κάδμος ἐδούθη τὸ ὄνομα Θήβη ἢ Θήβαι, ὄνομα τῆς πολυθρόνου ἑκατονταπύλου πρωτεύουσος τῆς Αἰγύπτου. Τίς λοιπὸν ὁ ἀνάδοχος τῶν Βοιωτικῶν Θηβῶν; Ἐὰν ἦτο ὁ Κάδμος διατὶ αὐτὸς Φοῖνιξ ὢν, ὠνόμασε τὴν πόλιν, ἣν αὐτὸς ἔκτισε, δι' ὄνοματος Αἰγυπτιακοῦ ἐνῶ εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ Φοῖνικες εἰς πάντα τὰ κτίσματα αὐτῶν ἔδωσαν ὀνόματα Φοινικικὰ καὶ ὀνόματα πόλεων τῆς πατρίδος των: Φοινίκη, Φοινίκις, Σαλαμίς, Ταμασός, κ. λ. π. Καὶ οἱ μὲν λέγουσιν ὅτι ὁ Κάδμος ἦτο ἐκ πατρὸς Αἰγύπτιος, διότι ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἀγήνωρ, λέγεται ὅτι ἐξ Αἰγύπτου μετέβη εἰς Φοινίκτην, ἐπομένως οὐ μόνον ἐγνωρίζε τὴν Αἰγυπτιακὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ ἠσθλάνετο συμπάθειαν πρὸς τὴν πατρῴαν πατρίδα καὶ μάλιστα πρὸς τὴν ἑκατόμυλον πρωτεύουσαν αὐτῆς, τῆς Αἰγύπτου Θήβας, λέγεται δὲ ἐπίσης ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ζεὺς Αἰγύπτου ἀπήγαγε τὴν Εὐρώπην εἰς Κρήτην. Οἱ δὲ ὅτι ὁ

1) Ἀπολλ. 3. 5. 4.

2) Παπαρ. τομ. Α' 137 ἔκδ. 4η.

Κάδμος μόνον τῆ: Ἀζροπόλεως τῶν Θηβῶν, ἣν ὠνόμασε Καδμείαν ὑπῆρξεν ἀνάδοχος, τῆς δὲ πόλεως ἀνάδοχοι ὑπῆρξαν Αἰγύπτιοι οἵτινες ἤλθον βραδύτερον καὶ ὠνόμασαν τὴν πόλιν διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς πολυθρυλήτου πρωτεύουσῆς τῆς Αἰγύπτου, ἣτις ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτῶν ἐκαλεῖτο T a a r i u T a r ἤτοι πόλις τῶν θρόνων (1) δηλαδή πρωτεύουσα καὶ κατὰ τὸν Wilkinson πόλις κεφαλὴ καὶ κατὰ Καρολίδην (2), πόλις τοῦ Ἄλιδος, τοῦ Θεοῦ Ἄλιδος. Ἡ λέξις αὕτη μετεφέρθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διὰ τῆς λέξεως Θήβη, ἵσως δὲ νὰ ἐπρωφέρειτο κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ δικαιολογητῆ ὁ τοιοῦτος ἐξελληνισμὸς αὐτῆς. Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην τὸ ὄνομα τῆς Αἰγυπτιακῆς πρωτεύουσῆς, ἐδόθη εἰς τὴν πόλιν τοῦ Κάδμου, ἣτις ὠνομασίθη Θήβη καὶ μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν συνοικισμῶν Θῆβαι καὶ διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ὠνόμασαν κατοπιν οἱ Ἕλληνες τὴν Αἰγυπτιακὴν πρωτεύουσαν.

Κατ' ἄλλους τὸ ὄνομα Θήβη παράγεται ἐκ τοῦ ἐπιθέτου Θηβῶς = θαυμασίος, ἢ Θῆβος = θαῦμα. Ἄλλοι θεωροῦσιν ὅτι τὸ ὄνομα Θῆβαι εἶναι Πελασγικόν (3) σημαίνον πέτραν ἢ ἀκρόπολιν καὶ ὅτι δὲν ἔχει οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τὸ τῶν Αἰγυπτίων Θηβῶν. Τὴν τελευταίαν ἐκδοχὴν θεωροῦμεν ὡς ὅλως ἀπίθανον, διότι τὸ ἔδαφος τῶν Θηβῶν στερούμενον καὶ τῆς ἐλαχίστης πέτρας ἀποκλείει πᾶσαν τοιαύτην σκέψιν. Κατὰ Πausανίαν (9. 5. 6.) καὶ Ἀπολλόδορον (3. 5. 5. 6.) αἱ Θῆβαι ἔλαβον τὸ ὄνομα τῆς συζύγου τοῦ Ζήθου Θήβης.

Καθ' ἡμᾶς ἀνάδοχος τῆς πόλεως εἶναι ὁ κτίσας αὐτὴν Κάδμος, ὅστις δὲν εἶναι πρόσωπον μυθικόν, ὅπως δὲν εἶναι πρόσωπα μυθικά, οὔτε ὁ Κέκροψ, οὔτε ὁ Δαναός, οὔτε ὁ Πέλοψ. Εἶναι πιθανόν ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν εἰς τούτους ἀποδιδομένων ἔργων εἶναι ἔξωγωμμένα καὶ μυθώδη, ἐν τούτοις ἡ ἔλευσις καὶ ἡ ἐκπολιτιστικὴ ἐπιρροή αὐτῶν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀναντίρρητος. Ὁ Κάδμος ἐὰν ἐχρησιμοποίησε τὸ ὄνομα τῆς Αἰγυπτιακῆς πρωτεύουσῆς, διὰ νὰ ὀνομάσῃ τὴν πόλιν, ἣν ἔκτισεν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Βοιωτίας, οὐδόλως εἶναι ἐκπληκτικόν. Σοφὸς καὶ πολυπείροσ ἀνὴρ ὢν, καὶ ἂν δὲν ἦτο ἐκ πατρὸς Αἰγύπτιος, καὶ ἂν δὲν ἐγνώριζε τὴν Αἰγυπτιακὴν γλῶσσαν, πάντως θὰ εἶχεν ἀκούσει καὶ θὰ ἤξευρε τὸ ὄνομα τῆς περιφήμου ἑκατονταπύλου πρωτεύουσῆς τῆς Αἰγύπτου, ὅπερ ἐφέρετο ἀνὰ τὰ στόματα τοῦ τότε κόσμου,

1) Παυσ. τοῦ. 1. σ. 137 ἔδ. 4η.

2) Καρ. εἰσ. ἰστ. 92ζ.

3) Παυσ. Α' τομ. σ. 59 Ἰσυχ. λέξ. 59.

ὅπως σήμερον τὰ ὀνόματα τῶν πρωτευουσῶν τῶν μεγάλων δυνάμεων. Κτίσας λοιπὸν πόλιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς Βοιωτίας καὶ ὀνειρευθεὶς νὰ καταστήσῃ αὐτὴν μεγάλην καὶ ἔνδοξον ἔδωκεν αὐτῇ τὸ ὄνομα τῆς πολυκλύτου τότε Αἰγυπτιακῆς πρωτευούσης, ὅπερ, ὡς εἶπομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις μεταφράσθη ὑπὸ τῶν κατοίκων αὐτῆς ὡς Θήβη. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ Κάδμος ὀνόμασε τὴν πόλιν, ἣν ἔκτισε καὶ ἐν ἣ συνήγαγε μέγα πλῆθος λαοῦ, T^a—ar^u T—ar=Θήβην, πρωτεύουσαν, κεφαλὴν, ἢ Θεούπολιν, διότι προώρισεν αὐτὴν ὡς πρωτεύουσαν τῆς πέριξ αὐτῆς ἐκτεινομένης πλουσιωτάτης χώρας. Καὶ εἶτε ἀνωτέρα δύναμις, τὸ μαντεῖον τῶν Αελαῶν, ὑπέδειξεν αὐτῷ τὴν μνησθεῖσαν θέσιν, εἶτε αὐτοβούλως ἐξέλεξε ταύτην, τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι τὸ ἐκλεγέν σημεῖον, ἐφ' οὗ ἐκτίσθη ἡ πόλις ἦτο πεπρωτισμένον ὑπὸ τῆς φύσεως, ὑπὸ τῶσων σπανίων προσόντων, ὥστε ἦτο ἀδύνατον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νὰ εὐρεθῇ ἄλλο μέρος δυνάμενον καὶ πόρρωθεν νὰ συγκριθῇ πρὸς τοῦτο.

Ἦτο ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Βοιωτίας, τῆς ὑπὸ Πάονηθος, Κιθαρωνῶνος, Κορινθιακοῦ κόλπου, Ἐλικῶνος, Παρνασσοῦ καὶ Εὐβοϊκῆς θαλάσσης περιβαλλομένης εὐφορωτάτης χώρας, ἐχούσης ἔκτισιν ἴσην σχεδὸν πρὸς τὴν τῆς Ἀττικῆς καὶ δυναμένης νὰ περιλάβῃ καὶ διαθρέψῃ πληθυσμὸν μεγαλείτερον τοῦ τῆς τότε Ἀττικῆς. Εἶχε πέριξ αὐτῆς πεδιάδα εὐφορωτάτην ἐτοιμὴν νὰ παράσχῃ τοὺς μητριακοὺς αὐτῆς κόλπους, εἰς πάντα τὰ εἶδη τῶν διημητριακῶν καρπῶν, πρὸς τὴν ἄμπελον καὶ τὴν ἐλαίαν, πρὸς πάντα τὰ εἶδη τῶν φυτῶν καὶ τῶν δένδρων καὶ πρὸς πάντα τὰ γένη τῶν ζώων. Ἀνατολιζομεσημβρινῶς τῆς πόλεως ἔκειντο αἱ πηγαὶ τοῦ Ἰσμηνοῦ, ὁ νῦν Ἀγιάνης, ὅστις διασχίζων αὐτὴν πρὸς ἀνατολὰς ἐξεχύνετο πρὸς τὴν πεδιάδα πρὸς βορρᾶν τῶν Ἀγίων Θεοδώρων. Νοτιωδυστικῶς δὲ αὐτῆς ἔκειντο αἱ πηγαὶ τῆς Αἰόκης, τοῦ περιρῆμου ἐκείνου ποταμοῦ, ὅστις διασχίζων τὴν πόλιν πρὸς Δυσμὰς κατέλιγεν εἰς τὴν πεδιάδα παρὰ τὸ χωρίον Πυρί, φέρων πλοῦτον καὶ εὐτυχίαν εἰς τοὺς φιλέργους γεωργοὺς τῆς εὐφόρου ἐκείνης χώρας. Πλὴν τούτων ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι μικρότεραι πηγαί, αἵτινες εἰς πλείστα σημεῖα μεσημβρινῶς τῆς πόλεως, ἀνέδιδον ὕδωρ ἄφθονον, εὐγεστον καὶ καθαρὸν, χρυστάλλινον καὶ ψυχρὸν ἐκ τῶν σπλάγγων τῶν γειτονικῶν ὄρεων προσερχόμενον καὶ δυνάμενον νὰ ἐπαρκῆσῃ πλουσίως εἰς τὰς ἀνάγκας πολυπληθεστάτης πόλεως. Πέντε ἢ ἕξ χιλιόμετρα νοτίως τῆς πόλεως, διήρ-

χετο ὁ βαθυδινήεις Ἀσωπὸς ποταμὸς, ὅστις ἀπὸ τοῦ Κιθαιρώνος πηγάζων, διέσχισε τὴν μεσημβρινοανατολικὴν πλευρὰν τῆς Ἀνατολικῆς Βοιωτίας ἐκχυνόμενος εἰς τὴν θάλασσαν παρὰ τὸν Ὠρωπὸν.

Τὰ περιβάλλοντα καὶ στεφανοῦντα τὴν Βοιωτίαν ὄρη, ὁ Παρνασσός, ὁ Κιθαιρῶν, ὁ Ἐλικῶν, ἡ Πάρνης, ὁ Ὑπατος, τὸ Πτόιον πλούσιαν παρείχον ξυλίνην ὕλην πρὸς οἰκοδομίην καὶ θέρμανσιν· αἱ δὲ ὑπάρχειαι καὶ αἱ δευράδες καὶ τὰ ὄροπέδια αὐτῶν, πλούσια χειμερινὰ καὶ θερινὰ λειβάδια, διὰ τὰ ποιήμια τῶν προβάτων καὶ τῶν αἰγῶν καὶ διὰ τὰς ἀγέλας τῶν ἵππων καὶ τῶν βοῶν καὶ τῶν λοιπῶν κτηνῶν καὶ ζῴων. Αἱ ἀπτόμεναι τῆς Βοιωτίας θάλασσαι, Εὐβοϊκὴ καὶ Κορινθιακὴ, φέρουσαι αὐτὴν εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ ἔξω κόσμου ἐξυπηρέτουν θαυμασίως τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως τοῦ Κάδμου. Αἱ δὲ λίμναι μὲ τοὺς παχυτάτους ἰχθῦς αὐτῶν καὶ τὰς εὐγέστους ἐγγέλεις, ὧν τὸ πένθος καὶ τὴν γλυκύτητα ὑμνεῖ ὁ Πausanίης, καὶ τὰ διάση μὲ τοὺς ἀγριοχοίρους, τὰς ἐλάφους καὶ τὰς δορκάδας αὐτῶν, μεγάλως συνέβαλλον εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πόλεως.

Τοιαύτη ἦτο ἡ Γεωγραφικὴ καὶ Πλουτολογικὴ θέσις τῆς πόλεως, ἣν ἔκτισεν ὁ Κάδμος καὶ ὠνόμασε Θήβην καὶ μετὰ τῶν πέριξ συνοικισμῶν Θήβας. Οἱ αἰῶνες ἀπέδειξαν ὅτι ὀρθῶς καὶ καλῶς ἐξελέγη ἡ τοποθεσία αὐτὴ καὶ ἐπιτυχῶς ὠνομάσθη Θήβη πρωτεύουσα ἢ ἐπ' αὐτῆς κτισθεῖσα πόλις, διότι ταχέως αὐτὴ κατέστη πρωτεύουσα τοῦ κρατιδίου τῆς Βοιωτικῆς Ὀμοσπονδίας. Σὺν τῷ χρόνῳ ἐπεξέτεινε τὴν ἐπιρροὴν αὐτῆς, ἐπὶ Φοκίδος, Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας· ἐπὶ μακρὸν ἡγεμονίῃσιν τὴν ἡγεμονίαν τῆς ὅλης Ἑλλάδος καὶ ἐπὶ τινι χρόνῳ εὐδοκίμως ἡγεμόνευσεν αὐτῆς. Ἐπὶ Βυζαντινῆς ἐποχῆς ὑπῆρξε πρωτεύουσα τοῦ θέρματος τῆς Ἑλλάδος· ἐπὶ Φραγκοκρατίας ὑπῆρξε πρωτεύουσα τοῦ Λουκάτου Ἀθηνῶν καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἔδρα Σερρασκέρη καὶ στρατιωτικοῦ σώματος. Ὑπῆρξε μία τῶν ἀρχαιοτέρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος ἦτις μετὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης ἡμιλλᾶτο περὶ τῆς τιμῆς τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἦτις ἐκείξεν εἰς ἀπάσας τὰς ἐποχὰς καὶ πάντας τοὺς αἰῶνας πρύσωπον σπουδαῖον καὶ πρωτεῖον καὶ λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως ὑπῆρξεν ὁ ἀκμῶν πάσης ἐξωτερικῆς ἐπιδουροῦσας, ὑπῆρξεν ἡ ἀτυχεστέρα καὶ πολυπαθεστέρα, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνδοξοτέρα πόλις τῆς ἀρχαιότητος, ἣς ἔκαστος λίθος φέρει καὶ ἐν ἐνδοξῶν ὄνομα.

Ὁ Κάδμος ὑπῆρξε καὶ χομιστὴς τῶν σημείων τῆς γροφῆς, τὰ

ὅποια τότε ὀνομάσθησαν καθιμίμα, ὕστερον φοινικίμα καὶ βοσ-
δύτερον γραμίματα, δηλαδή ὁ Κάδμος πρῶτος εἰσήγαγε καὶ ἐδί-
δαξε τὰ γραμίματα εἰς τὰς Θήβας καὶ διὰ Θηβῶν εἰς ὀλόκληρον
τὴν Ἑλλάδα. Τὸ Καθιμίμον δὲ τοῦτο Φοινικικὸν ἀλφάβητον
ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν ἐπομένων 22 γραμμιάτων.

⋈ aloph (= βοός).	= ἄλφα
⋈ beth (οἶκος).	= βῆτα
> gimel (κάμηλος).	= γάμμα
Δ daloth (θύρα).	= δέλτα
⊖ he (θυρίς).	= ἕψιλον
⋈ nau (ἦλος).	
⊖ zajin (= ?).	= ζῆτα
⊖ cheth (φραγμός).	= ἦτα
⊖ leth (ὄφις ?).	= θῆτα
⋈ yod (χείρ).	= ἰῶτα
⋈ kaph (φοινίξ).	= κάππα
⋈ lamed (βούκεντρον).	= λάμβδα
⋈ mem (ὑδωρ).	= μῦ
⋈ nun (ἰχθύς).	= νῦ
⊖ samech (= ?)	= ξῦ
⊖ ajin (ἔμμη).	= ο
⋈ p̄ (στόμα).	= πῖ
⋈ tsade (?)	
⊖ gophi (πίθηκος;)	
⋈ resh (κεφαλή).	= ρῶ
⋈ shin (ἔδους).	= σῖγμα
+ tau (σταυρός).	= ταῦ

Τὸ ἀλφάβητον τοῦτο μὴ ἐπνοηθὲν ὑπὸ Ἑλλήνων δὲν ἦτο
δυνατὸν νὰ ἐκφράσῃ τοὺς φθόγγους τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.
Οἱ Φοίνικες οἵτινες ὑπῆρξαν οἱ κομισταὶ καὶ διδάσκαλοι αὐτοῦ
εἰς Βοιωτίαν, τοῦ χρόνου προϊόντος, σὺν τῇ μεταβολῇ τῆς φωνῆς,
μετέβαλον καὶ τὸν οὐθῆρον τῶν γραμμιάτων, ἅτινα παραλαβόντες
οἱ ἐν Βοιωτίᾳ Ἴωνες μετεφωθίμωσαν συμφώνως πρὸς τὴν γλῶσ-

σαν των και χρησιμοποιούντες αυτά διεκρίνουν ότι ταυτο εισηγαγον οι Φοίνικες. (Προδ. 5--58) Το Φοινικόν αλφάβητον κατά τον Χατζιδάκη, παραληφθὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, μεταρρυθμισθὲν συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης και συμπληρωθὲν διὰ νέων στοιχείων ἐχρησιμοποιήθη πρῶτον ἐν Ἰωνίᾳ. Ἡ ἐργασία αὕτη, φαίνεται ὅτι ἐτελέσθη βραδύτατα διότι μόλις περὶ τὸν 10 π. Χ. αἰῶνα τὸ αλφάβητον τοῦτο ἐγένετο γνωστὸν ἐν Ἑλλάδι. Ἐκ τοῦ Φοινικικοῦ αλφάβητου διετηρήθησαν τὰ ἐξῆς εἴκοσι γράμματα μετὰ τοῦ Μωαβυτικῶ Y : Α, Β, Γ, Δ, Ε, Ζ, Η, Θ, Ι, Κ, Λ, Μ, Ν, Ξ, Ο, Π, Ρ, Σ, Τ, Υ. Εἰς ταῦτα προσετέθησαν νέα, τὰ Φ, Χ, Ψ, Ω και οὕτω ἐμφανίζεται τέλειον τὸ αλφάβητον κατά τὸν 7ον π. Χ. αἰῶνα, τὸν αἰῶνα τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν. (1)

Παρὰ ταῦτα ὁ Ἡρόδοτος (5-58), ρητῶς ἀναφέρει ὅτι «οἱ Φοίνικες οἱ σὺν Κἀδίῳ ἀπικόμενοι, ἄλλα τε πολλὰ οἰκίσαντες ταύτην (Βοιωτίαν) τὴν χώραν, εἰσήγαγον διδασκάλια ἐς τοὺς Ἑλληνας και διή και γράμματα οὐκ ἔόντα πρὶν Ἑλλήνοι. Περίκειον δὲ σφέας τὰ πολλὰ τῶν χώρων τοῦτον τὸν χρόνον Ἑλλήνων Ἰωνες οἱ παραλαβόντες διδασχὴν παρὰ τῶν Φοινίκων τὰ γράμματα μεταρρυθμίσαντες σφέων ὀλίγα ἔχοντο, χροόμενοι δὲ ἐράτισαν, ὥσπερ και τὸ δίκαιον ἔφερε ἔσαγαγόντων Φοινίκων εἰς τὴν Ἑλλάδα φοινικίᾳ καλεῖσθαι». Οὕτω δηλοῦται σαφῶς ὅτι οἱ Ἰωνες ἐχρησιμοποίησαν τὰ γράμματα, ἅτινα οἱ Φοίνικες ἐδίδξαν εἰς αὐτούς. Εἶτα βεβαιοῖ ὅτι αὐτὸς εἶδεν, ἰδίους ὄμμασι, Κἀδμήμια γράμματα ἐν τῇ ἐν Θήβαις τῆς Βοιωτίας ἱερῇ ναῶ τοῦ Ἰσημνίου Ἀπόλλωνος, ἐπὶ τριῶν τριπόδων ἐγγεγραμμένα, ὧν τὰ πολλὰ ἦσαν ὅμοια πρὸς τὰ Ἰωνικά.

Και ὁ μὲν εἰς τῶν τριπόδων ἔφερον ἐπίγραμμα ἔχον οὕτω·

Ἄμφιτροῦν μ' ἀνέθηκεν ἰὼν ἀπὸ Τηλεβοῖαν

«Ταῦτα ἡλικίην ἂν εἶη κατά Λαῖον τὸν Λαβδάκου τοῦ Πολυδώρου τοῦ Κἀδμου» (Πο. 5-59).

Ὁ ἕτερος ἔφερε τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα·

Σκαῖος πυγμαχέων με ἐκηβόλιον Ἀπόλλωνι
Νιχίσις ἀνέθηκε τεῖν περικαλλῆς ἀγαλμῳ

Τὸν τρίποδα τοῦτον θεωρῶν ὡς ἀνάθημα Σκαίου τοῦ Ἰπποκῶντος ἀνάγει εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Οἰδίποδος και Λαῖου (5. 60).

1) Χατζιδ. Ἀκαδημαϊκὰ Α' σ. 151 και 159.

Ὁ δὲ τρίτος τρίτους ἔφερεν ὡς ἐπίγραμμα

Λαοδάμεις τρίποδ' αὐτὸς, εὐκόπως Ἀπόλλωνι

Μουναρχέων ἀνέθηκε τέιν περικυλλῆς ἄγαλμα (5. 61).

Οὕτω βεβαιοῦται ρητῶς ὅτι ἐν Θήβαις ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ γραφή τοῦλάχιστον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λαίου καὶ ἐπὶ Οἰδίποδος Ἐτεοζλέους καὶ Λαοδάμαντος, ἦτοι πολὺ πρὸ τοῦ 10 π. Χ. αἰῶνος, ὅποτε κατὰ Χατζηδάκην ἐγένετο γνωστὸν τὸ ἀλφάβητον ἐν Ἑλλάδι.

Ἡ πεποιθήσις καὶ ἡ βεβαιοσίς τοῦ Ἡροδότου, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐγράφετο, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐκείνων χρόνων, εἶναι ἀξία μεγάλης προσοχῆς. Ἦδη, ὅτε εἶναι ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἐν Αἰγύπτῳ, ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ γραφή, ἀπὸ τῆς 5ης π. Χ. χιλιετηρίδος, καὶ ἦτο ἰσὸν γνωστή, ὥστε ἐκάστη μὲν α ἔφερεν ἀντίγραφον τῆς βίβλου τῶν τεθνεώτων, διατὶ πρέπει ν' ἀπορήσωμεν ὅτι, ἐν Θήβαις, ὡς κατέλαβον οἱ Φοῖνικες, κατὰ τὰ μέσα τῆς 15ης ἑκατονταετηρίδος, ἐγράφετο ἡ γλῶσσα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λαίου, τοῦ Οἰδίποδος καὶ Λαοδάμαντος, ἦτοι 2 ἢ 3 αἰῶνας ὕστερον τῆς καταλήψεως τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Φοινίκων;

Οἱ Φοῖνικες οἵτινες ἦσαν κομισαὶ τῶν γραμμῶν ἐν Θήβαις, ἐδίδαξαν κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (5 - 58) ταῦτα εἰς τοὺς ἐν Βοιωτίᾳ Ἴωνας. Οὗτοι μεταρρυθμίσαντες ταῦτα, συμφώνῳ πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς γλώσσης των, τὸ ἐχρησιμοποίησαν. Δὲν πιστεύομεν δὲ, ὅτι διὰ τὰ μεταρρυθμίσωσι τὰ Φοινικικὰ γράμματα οἱ Ἴωνες ἐχρεώσθησαν πέντε αἰῶνας, Ὁρθῶς οἶδεν φρονεῖ ὁ Ἡρόδοτος ὅτι ἡ γλῶσσα ἐγράφετο ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Λαίου. Οἱ Φοῖνικες, εἶναι φυσικὸν ὅτι ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἐγκατάστασίν των ἐν Βοιωτίᾳ, θὰ ἐζήτησαν νὰ μεταδώσωσιν εἰς τὸν γηγενῆ λαὸν τὰς γνώσεις των. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἦσαν καὶ τὰ γράμματα, ὧν αὐτοὶ ἦσαν γινώσται καὶ τῶν ὁμοίων θὰ ἔχαρνον βεβαίως χρῆσιν εἰς τὰς μεταξὺ των συναλλαγάς. Τότε βεβαίως δὲν ἦσαν δημόσια σχολεῖα, οὐδ' ἦτο εὐκόλος ἡ διδασκαλία τῶν γραμμῶν, ὧν οἱ φθόγγοι θὰ ἦσαν ὅλως ἀκατάληπτοι εἰς τὸν γηγενῆ πληθυσμόν. Πάντως ὅμως θὰ ἦσαν καὶ οἱ θέλοντες καὶ οἱ δυνάμενοι νὰ διδασθῶσιν καὶ μετὰ μίαν, δύο ἢ τρεῖς γενεάς θὰ ἐγράφετο ἔστω καὶ ἀτελῶς ἡ γλῶσσα. Ἡ γραφὴ ὅμως αὕτη εἶναι πιθανὸν ὅτι παρέμεινε κτῆμα ὀλίγων. Ἦτο ἐπιστήμη τότε ἡ γραφὴ καὶ ἐπιστήμονες δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ γίνωσι πολλοί, διότι ἡ ἐκμάθησις ἦτο δύσκολος καὶ τὰ πρὸς γραφὴν μέσα ἀτελῆ καὶ ἑλλιπῆ. Φρονῶ ὅτι, οἱ ποιηταί, οἱ ἔρρεῖς, οἱ μάντιες, οἱ ἱατροὶ καὶ μάλιστα οἱ αἰοδοί,

οί ἔργον ἔχοντες τὴν ἀπαγγελίαν ἡρωϊκῶν ποιημάτων, ἦσαν γνῶσται τῆς γραφῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Οὗτοι διετήρησαν γραπτὰ τὰ ἔργα τῶν προομηρικῶν ποιητῶν, τῶν διδασκάλων τούτων τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου. Ἄνευ τῆς γραφῆς ἦτο ἀδύνατον νὰ διαπλασθῆ καὶ διατηρηθῆ ἡ θαυμασίη γλῶσσα τῶν Ὀμηρικῶν ἑπτῶν. Ἐὰν παρεδίδοτο εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ραψωδῶν ἡ γλῶσσα, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἐκτραπῆ, ἢ μᾶλλον, οὐδέποτε ἤθελε τεθῆ ἐντὸς κανόνων ἢ ἑλληνικῆ γλῶσσα, τὰ δὲ θαυμάσια Ὀμηρικὰ ἔπη καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ μακρὰ, ὡς ἡ Αἰθιοπικὴ ἀποτελουμένη ἐξ 9100 στίχων καὶ ἡ Δαναΐς ἐκ 5500, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ διατηρηθῶσιν ἀναλλοιώτα εἰς τὴν μνήμην τῶν ραψωδῶν. Ἐπὶ πλεον δε, εἶναι δύσκολον νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἢ Ἑλλάς εἶχε τόσους πεπαιδευμένους ἄνδρας, ὥστε νὰ καταστή δυνατὴ ἡ διάσωσις τόσων μακρῶν ποιημάτων, εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν καὶ εἰς γλῶσσαν ὑπὸ κανόνων διεπομένην. Ἄλλ' ἐὰν εἶχε τόσους πεπαιδευμένους ἄνδρας, ἱκανοὺς νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν γλῶσσαν τῶν ποιημάτων ἀπὸ πάσης ἀλλοιώσεως, διατὶ οἱ πεπαιδευμένοι οὗτοι ἄνδρες, δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ μάθωσι παρὰ τῶν Φοινίκων τὰ γράμματα τὰ ὅποια οὗτοι ἔφερον καὶ τὰ ὅποια βεβαίως θὰ ἐχρησιμοτοίουν εἰς τὰς ἀναμεταξύ των τοῦλάχιστον σχέσεις;

Πλὴν τῶν εἰρημένων, φρονῶ, ὅτι καὶ οἱ εὐγενεῖς τῆς Βοιωτίας καὶ μάλιστα τῶν Θηβῶν, θὰ ἐγνώριζον γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν καὶ εἰς τὰς γνώσεις ταύτας ὄφειλεν ὀλόκληρος ἡ Βοιωτία τὴν ἐν πολιτισμῷ καὶ ὀλικῇ εὐδαιμονίᾳ προαγωγὴν τῆς. Παρὰ πάντων ὁμολογεῖται, ὅτι ἡ Βοιωτία καὶ μάλιστα αἱ Θῆβαι ἦσαν ἔδρα ἀνωτέρου πολιτισμοῦ, κατὰ τὴν προϊστορικὴν περίοδον. Πάντες ἠρηνοῦσιν ὅτι ἀνεκτίθη ὁ πολιτισμὸς οὗτος, ἅμα τῇ καταλήψει τῆς χώρας ταύτης ὑπὸ τῶν ἐκ Θεσσαλίας ἐλθόντων Βοιωτῶν, διατηρηθέντων μόνον σπερμάτων τινῶν, εἰς τινὰς εὐγενεῖς οἴκους, ἐν οἷς καὶ ὁ τοῦ Πολύμηδος πατρὸς τοῦ Ἐπαμεινώνδου. Εἰς τί συνέστατο λοιπὸν ὁ πολιτισμὸς οὗτος τῶν Θηβαίων καὶ τῶν Ὀρχομενίων, ὧν ἡ δύναμις ἔξετεινετο εἰς μέγα τῆς Ἑλλάδος μέρος, ἴσως δὲ καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐὰν οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ μάθῃ τὰ γράμματα, τὰ ὅποια πρὸ αἰῶνων ἔφερον εἰς τὴν χώραν των ὁ Κάδμος καὶ τὰ ὅποια βεβαίως θὰ τὰ ἐδίδαξεν οὗτος καὶ οἱ διάδοχοί του, διότι οὐδένα λόγον εἶχον διὰ νὰ τὰ κρατήσωσι μυστικά; Ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὸν ἠρηλικὸν τοῦτον πολιτισμὸν,

ἄνευ τῆς στοιχειωδεστάτης γνώσεως τῆς γραφῆς τῆς γλώσσης, ἣτις ἡδ' ἐχρησιμοποιοῦτο τοῦλάχιστον ὑπὸ τῶν μετὰ Κάδμου ἐλθόντων Φοινίκων ἐν ἀκρίσει τῇ Βοιωτίᾳ καὶ ἣτις ἦτο παλαιῶνως γνωστὴ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Φοινίκῃ, χάρις πρὸς τὰς ὁποίας ἐπεκρινόμην ἡ Βοιωτία ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάσεως τῶν Καδμείων.

Ἄλλὰ καὶ ἂν οὐδεὶς ἄλλος ἐμάνθανε τὰ γράμματα τοῦ Κάδμου καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἐχρησιμοποιοῦσι αὐτά, αὐτὸς ὁ Κάδμος, τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἡ ἀγλή αὐτοῦ καὶ οἱ Σπαρτοί, οἱ ὅποιοι φαίνεται ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ μεγαστάνες Φοίνικες, βεβαίως ἢ ἀτὰρ ἐγνώριζον. Οὗτοι καὶ οἱ ἀπόγονοι τούτων, ἤρχοντο ν' ἀποτελέσουν τὴν πεπαιδευμένην τάξιν, ἐξ ἧς προῆλθον οἱ ποιηταί, οἱ ἱερεῖς, οἱ μάντιες οἵτινες, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ἐγνώριζον γράμματα καὶ διετήρησαν τὰ τε προομηρικὰ καὶ Ὀμηρικὰ ἔπη. Ταῦτα πάντα πείθουσιν ἡμᾶς νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐγράφετο ἐν Βοιωτίᾳ ἢ τοῦλάχιστον ἐν Θήβαις, διὰ Καδμείων γραμμάτων, ὡς ὁ Ἡρόδοτος ῥητῶς καὶ ὠρισμένως βεβαίως, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λαίου καὶ ἴσως πολὺ πρότερον αὐτοῦ, ὑπὸ ὠρισμένης τάξεως ἀνθρώπων, μετὰ τῶν ὁποίων περιλαμβάνοντο πλὴν βασιλέως, μεγαστάνων, λογίων καὶ ποιητῶν, οἱ μάντιες καὶ οἱ ἀοιδοί, οἵτινες διετήρουν ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν γραπτὰ τὰ ἔπη τῶν ποιητῶν, τ' ἀποφθέγματα τῶν σοφῶν καὶ τοὺς χορημοὺς τῶν μαντείων.

Πολύδωρος (1)

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κάδμου οὐτινος ἡ βασιλεία ὑπῆρξε μακροτάτη καὶ εὐτυχεστάτη, βασιλεὺς τῶν Καδμείων Θηβῶν ἀνεκνήρυξθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Πολύδωρος. Περὶ τούτου οὐδὲν ἄλλο γνωρίζομεν ἢ ὅτι γενόμενος βασιλεὺς τῶν Θηβῶν ἐνυμφεύθη τὴν Νυκτέως υἱοῦ τοῦ Σπαρτοῦ Χιονίου καὶ ὅτι ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν Λάβδακον. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς βασιλείας τοῦ Πολυδώρου, φαίνεται ὅτι μετείχε τῆς ἀρχῆς καὶ ὁ ἕγγονος τοῦ Κάδμου Πενθεὺς ὁ υἱὸς τοῦ Σπαρτοῦ Ἐχίονος, (2) ὅστις κατεσπαράχθη ὑπὸ Βακχῶν ἐν Κιθαιρῶνι, θελήσας νὰ ἐμποδίσῃ τὰ ὄργια τὰ ὁποῖα διεπράττοντο ἐκεῖ ὑπὸ γυναικῶν, ὡς πρὸς τοῦτο

1) Ἀπολλ. 3, 5, 4. Παν. 9, 5, 4.

2) Πανσ. 9, 5, 4.

είχεν ώθησει ὁ Λιόνυσος. Ἡ βασιλεία τοῦ Πολυδώρου, φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε καὶ μακρὰ καὶ καλὴ καὶ εὐτυχής, διότι ἡ εὐνομία καὶ ἡ εὐδαιμονία τῆς χώρας ἐξηκολούθουν τὴν θαυμασίαν ὁδόν, ἣν εἶχε χαράξει ὁ Κάδμος. Ὁ Πολύδωρος ἀνήσκαον ἀνέθεσεν τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ του Λ α β δ ά κ ο υ, εἰς τὸν πενθερόν του Νυκτέα, ὅστις αὐτοκτονήσας ἢ ἀποθανὼν ἐκ τῶν τραυματίων του, διεβίβασεν αὐτὴν εἰς τὸν ἀδελφόν του Λύκον, εἰς ὃν οὕτω περιῆλθεν ἡ ἐπιμέλεια τοῦ διαδόχου τῆς βασιλείας Λαβδάκου καὶ ἡ Θηβαίων δυναστεία. Ὁ Λύκος διεχειρισθεὶς τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἐφ' ὅσον ὁ Λάβδακος ἦτο ἀνήλικος, παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν δικαιοῦχον ἄμα τῇ ἐνηλικιώσει του. (1)

Λάβδακος (2)

Ὁ Λάβδακος γενόμενος βασιλεὺς τῶν Καδμείων Θηβῶν, ἐπεχείρησε ν' ἀνακόμη τὴν πρὸς τὰ ὄρηα τοῦ Λιονύσου ὄρεγν τῶν ὑπερκίων του. Λιὰ τοῦτο περιέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπόλετο κατὰ τρόπον παρεμφερῆ αὐτὸς τὸν τοῦ Πενθέως. (3) Ἡ βασιλεία τοῦ Λαβδάκου δὲν φαίνεται νὰ ὑπῆρξε πολὺ μακρὰ. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἡ βασιλεία τῶν Θηβῶν περιῆλθεν εἰς τὸν ἀνήλικον υἱόν του Λ ά ι ο ν, ἄγοντα ἡλικίαν ἐνὸς ἔτους, οὗτινος τὴν ἐπιτροπείαν ἀνέλαβεν ὁ Λύκος, ὅστις διεχειρίσθη τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ 20 ἔτη, κατὰ τρόπον δικτατορικόν. Ὀλίγον δὲ πρὸ τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ Λαῖου ὁ Λύκος καθηρέθη τῆς ἀρχῆς καὶ ἐφρονεύθη ὑπὸ τῶν υἱῶν τῆς Ἀντιόπης, Ἀμφίονος καὶ Ζήθου, οἵτινες καταλαβόντες τὴν ἀρχὴν ἐγένοντο βασιλεῖς τῶν Θηβῶν. Ἀπὸ τοῦ Λαβδάκου τούτου οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κάδμου ἀπεκλήθησαν Λαβδαίδαι, πρὸς διάκρισιν ἴσως, ἀπὸ τῆς παρεμπεσούσης δυναστείας τοῦ Λύκου, Ζήθου καὶ Ἀμφίονος.

Ἀντιόπη, Ἀμφίων, Ζήθος, Νυκτεύ, Λύκος, Δίρκη,

Ἡ Ἀντιόπη ἦτο θυγάτηρ τοῦ ποταμοῦ τῆς Βοιωτίας καὶ παλαιοτάτου ἀνακτος Ἀσωποῦ, καὶ κατ' ἄλλην ἐκδοσιν τοῦ μύθου, θυγάτηρ τοῦ Νυκτέως ἀδελφοῦ τοῦ Λύκου ἐπιτρόπου τοῦ ἀνηλίκου Λαβδάκου, υἱοῦ τοῦ Πολυδώρου τοῦ Κάδμου. Ἡ Ἀντιόπη διὰ τοῦ υπερόχου κάλλους τῆς, σύρουσα ὀπισθὲν τῆς σίμ-

1 2-3) Πασ. 9. 5. 5, Ἀπολλ. 3. 5. 4.

πᾶσαν τὴν εὐγενὴ γενναίαν τῆς Βοιωτίας δὲν ἄφησεν ἀσυγκίνητον οὐδὲ τὸν πατέρα τῶν Θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων. Καταστῆσαι δὲ ἔγκυος ἐκ τῶν μετὰ τοῦ Λύκος σχέσιόν της ἐπροκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ πατρὸς της, ὅστις ἀγνοῶν τὸν αἴτιον τοῦ κακοῦ ἐσκέπτετο νὰ φονεύσῃ τὴν θυγατέρα του. Ἡ Ἀντιόπη ἐννοήσασα τοὺς σκοποὺς τοῦ πατρὸς της ἀπέδρασεν εἰς Σικυῶνα ὅπου κατέστη σύζυγος τοῦ Ἐποπέως βασιλέως τῆς Σικυῶνος. Ὁ Νυκτεὺς καταληφθεὶς ἐξ ἀλογνώσεως ἀτοκτονεῖ ἢ θνήσκει ἐκ λύπης μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιζῆσῃ τοιοῦτον οἰζογενειακοῦ ὀνείδους. Θνήσκων δὲ ζητεῖ ὡς χάριν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Λύκου, εἰς ὃν περιῆλθεν ἡ Θηβαίων δυναστεία καὶ ἡ ἐπιμέλεια τοῦ ἀνηλίκου Λαβδάκου, νὰ τιμορήσῃ ἀνηλεῶς τὴν Ἀντιόπην καὶ τὸν σύζυγόν της Ἐποπέα. Ἐστρατεύσας κατὰ τῆς Σικυῶνος ὁ Λύκος ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν καὶ φονεύσας τὸν Ἐποπέα ἠχμαλώτισεν τὴν Ἀντιόπην ἣν ἔφερε δεσμίαν εἰς Θήβας. (1)

Κατὰ τὸν Πανσανίαν (2) ὁ βασιλεὺς τῆς Σικυῶνος Ἐποπέως ἀπήγαγεν ἀρπάσας τὴν περιφρημον διὰ τὰ κάλλη της Ἀντιόπην, ἣν μετέφερον εἰς Σικυῶνα. Οἱ Θηβαῖοι θεωρήσαντες τὴν πράξιν ταύτην ὡς αἰτίαν πολέμου ἐξεστράτευσαν κατὰ τοῦ Ἐποπέως, ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ πατρὸς τῆς Ἀντιόπης Νυκτέως, ὅστις ἐδυνάσθη τότε τῶν Θηβαίων, ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου Λαβδάκου. Ἐν τῇ μάχῃ, ἣτις συνήφθη πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Σικυῶνος τραυματίζεται μὲν ὁ Ἐποπέως, νικᾶται ὁμοίως καὶ τραυματίζεται θανάσιμως ὁ Νυκτεὺς, ὅστις θνήσκων ἐν Θήβαις ἐνδιὰ μετεκομισθῆ ἐξώρτισε τοὺς Θηβαίους καὶ τὸν ἀδελφόν του Λύκον, εἰς ὃν περιῆλθεν ἡδη ἡ ἐπιτροπεία τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως τῶν Θηβαίων νὰ ἐστρατεύσασιν κατὰ τῆς Σικυῶνος μετὰ μεγάλων δυνάμεων καὶ νικῶντες νὰ ἐξδικήσωσι τὸν θάνατόν του τιμοροῦντες ἀπειλίτως τὴν τε Ἀντιόπην καὶ τὸν σύζυγον αὐτῆς Ἐποπέα. Καὶ ὁ μὲν Ἐποπέως ἠσχολεῖτο φορτίζων τὰ ἐπινύκτια καὶ οἰκοδομῶν ναὸν πρὸς τμήν της Ἀθηνᾶς, ἣτις ἐβοήθησεν αὐτὸν νὰ νικήσῃ, ὁ δὲ Λύκος πιστὸς ἐκτελεστῆς τῆς τελευταίας θελήσεως τοῦ ἀδελφοῦ του ἠτοιμάζετο νὰ ἐστρατεύσῃ μετὰ μεγάλων δυνάμεων κατὰ τῆς Λιγαυείας. Ἐνῶ δὲ εὐρίσκατο ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἐκκινήσεως, ἔραβεν ὅτι ὁ Ἐποπέως ἀπέθανεν, συνεπεία τοῦ τραύ-

1) Ἀπολλ. 8, 5, 4.

2) Πανσ. 2, 6.

ματος, ὅπερ κατὰ τὴν ἔκστρατείαν τοῦ Νυκτέως εἶχε λάβει καὶ ὅπερ εἶχεν ἀμελήσει νὰ θεραπεύσῃ. (1)

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπωπέως ἡ ἔκστρατεία τοῦ Λύκου κατέστη περιττή, διότι ὁ διαδεχθεὶς τὸν Ἐπωπέα βασιλεὺς Δ α μ ε δ ω ν, μὴ θέλων νὰ ἐκθέσῃ τὴν πατρίδα του εἰς τὸν κίνδυνον μιᾶς πάλης, ἣτις ἠδύνατο ν' ἀποβῆ δι' αὐτὴν καταστρεπτική, ἐξέδωκε τὴν Ἀντιόπην πρὸς τὸν Λύκον, ὅστις μεταβὰς εἰς Σικυῶνα ἐπὶ κεφαλῆς ἰκανῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως παρέλαβεν καὶ ἄγων αὐτὴν ἀλυσόδετον ὠδήγει εἰς Θήβας. Ὅταν ὅμως ἔφθασεν εἰς Ἐλευθεράς τῆς Βοιωτίας (2) ἠναγκάσθη νὰ σταματήσῃ διότι ἡ Ἀντιόπη, ἔγκυος οὔσα, κατελήφθη ὑπὸ τῶν ὠδίνων τοῦ τοκετοῦ. Εἰς τὰς Ἐλευθεράς, ὧν ἐρείπια σώζονται μέχρι σήμερον, παρὰ τὸ Ἀττικὸν στόμιον τοῦ στενοῦ τῆς Κάξης, ὀλίγον δεξιὰ τῆς ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Θήβας ἀγούσης ὁδοῦ ἐν σπηλαίῳ, ὅπερ καὶ νῦν δεικνύουσιν οἱ περιόικοι εἰς τοὺς περιηγητάς, ἡ Ἀντιόπη τίττει δύο υἱοὺς τὸν Ἀμφίονα καὶ τὸν Ζῆθον καὶ ἐπὶ τῷ γεγονότι τούτῳ ὁ ποιητὴς Ἄσιος ὁ Ἀμφιπτολέμου ἔγραψε: (3)

Ἀντιόπη δ' ἔτεκε Ζῆθον καὶ Ἀμφίονα δῖον

Ἄσωποῦ κόρη ποταμοῦ βαθυδινήεντος

Ζηνί τε κισσάμενη καὶ Ἐπωπέῃ ποιμένι λαῶν

Καὶ τὰ μὲν παῖδια παραλαμβάνει φιλόανθρωπός τις ποιμὴν, ἅτινα ἀνατρέφει ἐπὶ τοῦ ὄρους Κιθαιρῶνος μετὰ τῶν τέκνων του καὶ τῶν προσβύτων του, ἡ δὲ Ἀντιόπη ἄγεται εἰς Θήβας καὶ κατακρατεῖται σιγήμαλιτος ἐν τοῖς ἀνακτόροις παρὰ τῷ ἀντιβασιλεῖ Λύκῳ καὶ τῇ συζύγῳ αὐτοῦ Αἰρκῇ, πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως βασανιζομένη ὑπ' ἀμφοτέρων.

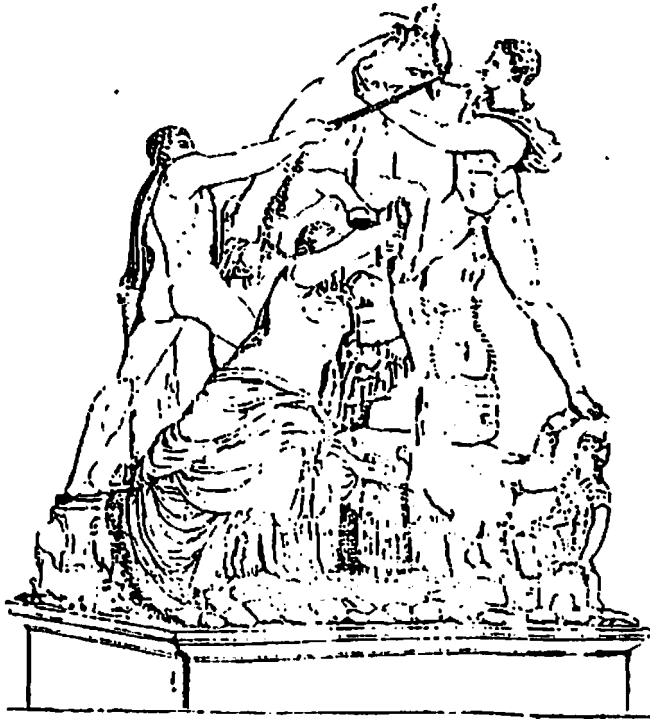
Μετὰ εἰκοσαετῆ περίπου κάθειρξιν, ἡμέραν τινὰ αὐτομάτως καὶ ἀπροσδοκῆτως, ἡ Ἀντιόπη ἀπαλλάσσεται τῶν δεσμῶν αὐτῆς. Ἐλευθερωθεῖσα ἐξέρχεται τῶν ἀνακτόρων καὶ τῆδε κάκεισε τρέχουσα, εὐρίσκει μετὰ τῶν ποιμένων τοῦ Κιθαιρῶνος τὰ τέκνα τῆς, τὰ ὅποια ἀναγνωρίζοντα αὐτὴν ὠρχίσθησαν ἐκδίξασθαι. Ἴνα δὲ ἐπιτύχωσι τὴν κατέληψιν τῶν Θηβῶν, κατήλθον εἰς τὸ μετὰ Κιθαιρῶνος καὶ Θηβῶν πεδίον, ἔνθα ἔκτισαν πόλιν, ἣν ὠνόμασαν Εὐτρησιν καὶ τὴν ὁποῖαν περιετείχισαν. Ἐκεῖθεν προετοιμασθέντες καὶ ὀργανώσαντες στρατὸν, προσβάλλουσι τὰς Θή-

1) Πaus. 2. 6. 2. 3.

2) Ἀπολλ. 3. 5. 4.

3) Πaus. 2. 6. 4.

βιας καὶ νιχῆσαντες φρονεῖναι τὸν Ἀύξων, ἐπιτρολεῖοντα ἤδη τὸν ἀνιήζον υἱὸν τοῦ ἀποθανόντος Λοφιδάκου, Ἀάϊον, (1) τὸν ὁποῖον οἱ φίλοι, ἵνα μὴ ἐκλείψῃ τὸ γένος τοῦ Κάδμου ἐφρόντισαν καὶ μετέφερον εἰς ἀσφαλῆς μέρος· εἶτα αἰχμαλωτίζουσι τὴν Λίρκην, προσδέουσι αὐτὴν ἐπὶ τῶν χειρῶν ἀργύρου ταύρου, ὃν ἀφ' ἑνὸς οὐκ ἐλεύθερον. (2) ταύρος τρέχων τήδε κατέϊσε ὀρητικῶς

β) Σύμπλεγμα ἀγάλματος Λίρκης Ἀντιόπης - Ἀμφίονος - Ζήθου (θερακόμενον ἐν τῇ Μουσείῳ Νεωπόλεως)

φρονεῖ τὴν δυστυχῆ Λίρκην, τῆς ὁποίας τὸ πτώμα φρικωδῶς παραμορφωμένον καὶ αἱμοσταγῆς ρίπτουσι εἰς κρήνην, ἣτις ἔκτετε ὠνομάσθη κρήνη τῆς Λίρκης ἢ Λίρκη. (2) Τὴν τρομερὰν ταύτην παινῆν, ἣν τὰ τέκνα τῆς Ἀντιόπης ἐπέβαλον εἰς τὴν Λίρκην, ὡς ἀντίποινον τῶν δεινῶν τὰ ὅποια αὐτὴ ἐπροξένησεν εἰς τὴν μητέρα τῶν ἀπεικόνισαν οἱ καλλιτέχνη Ταυρίσκος καὶ Ἀπολλώνιος ἐν τῇ περιρρήμῳ συμπλέγματι τοῦ «Φαρνεσίου ταύ-

1) Πασσ. 9. 5. 3.

2) Ἀπολλ. 3. 5. 4.

ρους, όπου εδράζεται εν τῷ Μουσίῳ τῆς Νεαπόλεως καὶ οὕτως εἰκόνα παραθέτομεν ἐνταῦθα. Τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀντιόπης ἐντάσσεται ἐν τῷ συμπλέγματι τούτῳ, δοῦνα δὲ αὐτῆς προώνυμον ἔγραψαν ὁ Εὐφροδίδης καὶ ἐκ τῶν μεταγενεστέρων ὁ Λίβιος, ὁ Ἀνδριανικός καὶ ὁ Παυσάνιος, ἀλλ' οὐδὲν τούτων διςσώθη.

Μετὰ τὸν οὐρανόθεν θάνατον τῆς Δίρκης καὶ τοῦ Λύκου, ἡ τῶν Θηβαίων βασιλεία περιήλθεν εἰς τὰ τέκνα τῆς Ἀντιόπης Ἀμφίωνα καὶ Ζῆνον. Καταστάντες οὗτοι κυρίαρχοι τῆς Καδρείας ἐκτίσαν ὑπ' αὐτὴν πόλιν, ἣν κατὰ Παισαρτίαν (9. 5. 6 καὶ 2. 6. 4) ὠνομασάν Θήβην καὶ τὴν ὁμοίαν ἀπεχόμισαν καὶ περιτείχισαν πρὸς προστασίαν ἀπὸ πάσης ἐχθρῆς προσβολῆς. Πρὸς τούτῳ ἐπέληφθησαν τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου μετὰ ζήλον θαυμαστόν, καὶ ὁ μὲν Ζῆθος οὐρανοδόχος ὢν, μετέβατο παρμεγέθεισι βροχίους καὶ τῶν γειτονικῶν ὄρεων, ὁ δὲ Ἀμφίων παῖδων τὴν λῶραν ἐκωγόνει τοὺς λίθους, οὕτως ἐπὶ τὴν μαγικὴν γοητείαν τῶν ἡχοῦ τῆς περὶ αὐτοὺς, ἐκινῶντο αἰσιματώως καὶ ταπεινωμένοι καταλήλως ἀπέχρισαν τὰ ἀπόσπῃτα τῆς Βοιωτικῆς προσηυφύσης πέτρας. Ταῦτά τε ἀγάλματα τοῦ Ἀμφίονος καὶ τοῦ Ζήθου ἐτάσσονται ἐν τῷ συμπλέγματι τοῦ Φαονεσίου τούτου, εἰς ἓνα δὲ τῶν ὑπὸ τῷ φιλοστράτου περιγραφομένων πινάκων ἀπεικονίζεται ὁ Ἀμφίων λῶραν κρατῶν εἰς χεῖρας καὶ λίθοι ὀγκώδεις παρῆγοντες τὴν ἐντύπωσιν οὗ ἐβαίοντο πρὸς τὰ ἐν τῷ πίνακι ἐκονοζῶμενα τέχνη.

Μετὰ τὴν ἐν Θήβῃσι ἐργασίαν τῶν ἀμφότερων ἐνημερώθησαν οἱ ὁ μὲν Ζῆθος ἐλαβεῖν σύζυγον τὴν Θήβην θυγατέρα τοῦ Ἀσσοπίου, ἡ τοῦ Πανδάρου, τὴν μετέπειτα ἐπισημείωσαν Ἀηδόνα (1) ὁ δὲ Ἀμφίων τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Ταντάλου Νιόβην. Ἀμφότεροι ἦσαν ἡγεμόνες ὀρεῶν, καὶ ὁ μὲν Ζῆθος ἠρχολεῖτο εἰς ἔργα κτηνοτροφικὰ καὶ γεωργικὰ σχολῶν καὶ προαγαγὴ ὀλιγῶς τὴν παιδείαν, ὁ δὲ Ἀμφίων περροικισμένην διὰ προσόντων ἐρηλοτέρων ἐργάζετο καὶ προσάσκη εἰς τὸν λαόν καὶ ἡμίτας ἀποστάσεις. Ἔχον ἄλλαν εἰς τὴν μουσικὴν ἐπεδίωκτο μετὰ ὄλον εἰς αὐτὴν. Αἱ Μούσαι θαυμάσασαι τὴν μελαδίζην αὐτοῦ φωνῆν τῷ ἐδώσαν λῶραν. Κατ' ἄλλην ἔκδοσιν, λῶραν χρῆσιν εἰς τὸν Ἀμφίωνα ἐδώσαν ὁ Ἀπόλλων, ὁ δὲ Ἐρμῆς τῷ ἐδίδαξε τὴν μουσικὴν (2). Κατὰ τὸν Πλούταρχον (περὶ μουσικῆς 3) ὁ Παισαρτίδης ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν ἐν μουσικῇ λέγειται τὴν καθαρωδίαν καὶ τὴν καθαρωδικὴν πρῶτος ἐκέννησεν

1) Οὐμ. Ὀδυσ. 7. σ. 517.
2) Παισαρτ. 9. 5. 1. 8.

ὁ Ἀμφίων διδασκόμενος αὐτὴν παρὰ τοῦ πατρὸς τοῦ Διὸς. Πιστοῦται δὲ τοῦτο διὰ τῆς ἐν Σικυῶνι ἀποκαθήμενης ἀναγραφῆς, ἐνῆ ἀναγερόντι τὰ ὀνόματα ὄλων τῶν ποιητῶν καὶ μουσικῶν. Ἐκ τούτων κατανοεῖ τις μέρῳ ποίου σημείου τελειότητος ὄθησαν οἱ θεοὶ τὴν μουσικὴν ἰδιοφυίαν τοῦ Ἀμφίονος. Τὸ πάλαι ἐπιστεύετο ὅτι μόνον ὁ Θάμυρις, ὁ Μουσαῖος, ὁ Εὐμολπος, ὁ Λίνος καὶ ὁ Ὀρφεὺς ἦσαν ἰσότημοι τοῦ Ἀμφίονος. Εἰς αὐτὸν ἀπεδίδοτο ἡ γνῶσις τῆς Λυδικῆς ἀρμονίας, ἣν ἐδιδάχθη ὑπὸ τῶν Λυδῶν, γοητῶς ὢν τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Ταντάλου, ὡς καὶ ἡ ἐφεύρεσις τῆς τεταύτης χορδῆς, τῆς νήτης, τῆς νεωτέρης, ἡ κατ' ἄλλην ἔκδοσιν τριῶν ἑτι χορδῶν εἰς τὴν λῶραν (1).

Τὰ τέκνη τῶν Θηβῶν δὲν ἦσαν τὸ μόνον ἔργον τῶν μουσικῶν τόνων τῆς λῶρας τοῦ Ἀμφίονος, διότι καὶ οἱ εἰς τὰ θεμέλια τοῦ τάφου του εὐσεβέντες ὀγκώδεις καὶ ἀγοοὶ λίθοι ἐλέγετο ὅτι εἶχον ἀκολούθησεν τὴν ὁδὴν του ἐκ τῶν ὄρεων. Ἐν Θήβῃσι δ' ἐπίστευετο ὅτι, ὅταν ὁ Ἀμφίων ἤδων ἐπαίξε τὴν λῶραν ἢ τὴν κιδάραν τὰ θηρία κατήρχοντο ἐκ τῶν ὄρεων καὶ τῶν διασῶν καὶ ὡσεὶ ἔκνωτισμένα ἐτάσσοντο πῆριξ αὐτοῦ καὶ παρηκολούθουν τὸ θαῦμα.

Ἐνῶ δὲ οὗτο ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ ἔπλεον εἰς πέλαγος εὐδαιμονίας, δαίμων κακός, φθονήσας τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν δόξαν των, ὄθησε τὰς συζύγους αὐτῶν καὶ προσβῶσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν πράξεων, αἵτινες ἐπέσυρον τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν κατὰ τῶν οἰκογενεῶν αὐτῶν. Ἡ Θήβη φθονήσασα τὴν Νιόβην, διὰ τὴν εὐτεχνίον τῆς, ἀπεπειράθη καὶ φονεῖσθαι τὸν πρωτότοκον αὐτῆς υἱόν, ἀποχρήσασα ὅμως ἐφένευσσε τὸν υἱόν τῆς Ἴτυν, καὶ ὁ μὲν Ζῆθος ἀπέθανεν ἐκ λύπης, καὶ δυνήθειε ν' ἀντιση εἰς τὸ μέγεθος τῆς σφῆρας τὴν δὲ Θήβην ἀκαταπόστος κλαίουσαν καὶ θορυβώδη

σπλαχνισθεὶς ὁ Ζεὺς μετεμόρφωσεν εἰς ἀηδὸν ἠοῦσιν τὸν Ἴτυν τῆς. Ἡ δὲ Νιόβη προσβληθεὶς μανίας ἠσέβησε πρὸς τὴν μητέρα τοῦ Ἀπόλλωνος Ἀητό, περὶ ἧς ἐξεφράσθη ἀπορῶς τούτοις οἱ θεοὶ ἀπέσυρον ἀπ' αὐτῶν τὴν ἰσότητα. Ἐπεισαν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἄρτεμιδα προσβληθεῖσαν μητέρα των. Λέγεται Ἡ Νιόβη

Ἄδην ἀκόμη ἠκολούθησεν, ὡς εἰς ἡν ἀνηγγέλθησαν οἱ ἑβροιστικοὶ καὶ τιμορίας του ἐγένετο λόγος. Νιόβης ὀργισθῆ καὶ παρὰ τῶν τέκτων τῆς Ἀρτέμιδος ἠξίωσε τὴν σκληρὰν τιμορίαν αὐτῆς.

1) Παισαρτ. 9. 5. 1. 8. κατήλθον εἰς τὴν γῆν καὶ ὁ μὲν κλυτότοξος

ΣΥΛΛΟΓὴ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΛΕΒΑΔΕΙΑΣ

καὶ ἄπειρ ἦτο τὸ αὐτὸ μὲ τὴν Θηβαΐδα, ἣτις ἀπεδίδοτο εἰς τὸν Ὅμηρον καὶ ἡ ὁποία ἐπραγματεύετο τὰς τύχας τοῦ οἴκου τῶν Λαβδακιδῶν καὶ μάλιστα τὸν πόλεμον τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας (1). Περὶ Θηβαΐδος ἐκφράζεται μετὰ θαυμασμοῦ ὁ ἀναγνούς αὐτὴν Πανσανίας.

Ν Ι Ο Β Η

Ἡ Νιόβη ἦτο θυγάτηρ τοῦ περιφήμου καὶ βαθυαλόουτου βασιλέως τῆς Φουγίας Ταντάλου καὶ σύζυγος τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν Ἀμφίονος. Κατὰ τὸν Ὅμηρον (Ω 602) ἡ Νιόβη ἐκ τοῦ μετὰ τοῦ Ἀμφίονος γάμου ἀπέκτησε δώδεκα τέκνα, ἕξ υἱοὺς καὶ ἕξ θυγατέρας, κατὰ τὸν Ἡσίοδον 20, καὶ Ἡρόδοτον ὁ καὶ κατ' Ἀπολλόδορον 14, ἑπτὰ υἱοὺς, Σίπυλον, Εὐπίνυτον, Ἴσμηνόν, Δαρμασίθωνα, Ἀγήνορα, Φαίδιμον, Τάνταλον καὶ ἑπτὰ θυγατέρας, Νέαιραν, Κλεοδόξην, Ἀστυόξην, Φθίαν, Πελοπίαν, Ἀστυκράτειαν καὶ Ὠγγυίαν. Μέγα φρονοῦσα ἡ Νιόβη ἐπὶ τῷ γένει, τῷ γάμῳ καὶ τῇ πολυτεχνίᾳ, προσῆλθεν ἡμέραν τινα ἐν μεγαλοπρεπεστάτῃ στολῇ ἀκολουθουμένη ὑπὸ πολυαοῖθιμου ὑπερησείας, ἐνόπιον πολυπληθοῦς ὄμιλου Θηβαΐδων, αἵτινες τῇ προτροπῇ τῆς θυγατρὸς τοῦ μάντεως Τειρεσίου Μαντοῦς, προσέφερον θυσίαν εἰς τὴν μητέρα τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος Λητώ, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἴσμηνίου Ἀπόλλωνος.

Τὴ καθοῦσα, εἶπεν, προσφέρετε θυσίαν εἰς ξένην θεότητα, ἢν γνωρίζετε ἐξ ἀκοῆς καὶ περιφρονεῖτε ἐμέ, ἣτις εἶμαι παρούσα; δόνα (1) πατέρα τὸν Τάνταλον εἰς τὸν ὁποῖον μόνον, ἐξ ὅλων τῶν Τανταλῶν Νιόβη ἔσταν οἱ Θεοὶ νὰ παρακαθήσῃ εἰς τὴν τράπεζάν των. Ζῆτος ἡραολεῖτο εἰς αὐτὴν ἡ ἀδελφὴ τῶν Πηλεΐδων, πάλασι μου ὁ Ἄτλας ποσειδη ἕλικως τὴν ἀμύπαντος Ζεὺς. Σύζυγός μου εἶναι ὁ Ἀμφίων, διὰ προσόντων ἐπιλοτίμων ἐνδόξως τῶν Θηβῶν, ἅς ἡ λύρα του κατέκαί ἡ τζάζ ἀπολαύσεις. Ἐὖ κάλλος μου τὸ βλέπετε, ὡς καὶ τοὺς μετὰ ὅλων εἰς αὐτὴν. Αἱ Μοιρῶνας θυγατέρας μου. Γιατί λοιπὸν αὐταῖς ἡσπὴν τῷ ἐδώσανον ἡμῶν ἕξοριστον καὶ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ χρυσὴν εἰς τὸν Ἀμφίονα ἐδώσανον ὅτι νὰ γεννήσῃ πλείονα τῶν δύο ἐπίδαξ τὴν μουσικὴν (2). Κατὰ τὸν Πλούτωνα, ἄποβάλετε τοὺς δαρφίνους (3) ὁ Πουκελίδης ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν οἰκίας σας καὶ μὴ ληλέγειναι τὴν καθαρχίδειαν καὶ τὴν καθαρχιδικὴν ἕ.

1) Ἦμ. Ὀδυσ. Τ. σ. 517.

2) Ἦμ., 9, 5, 4, 8.

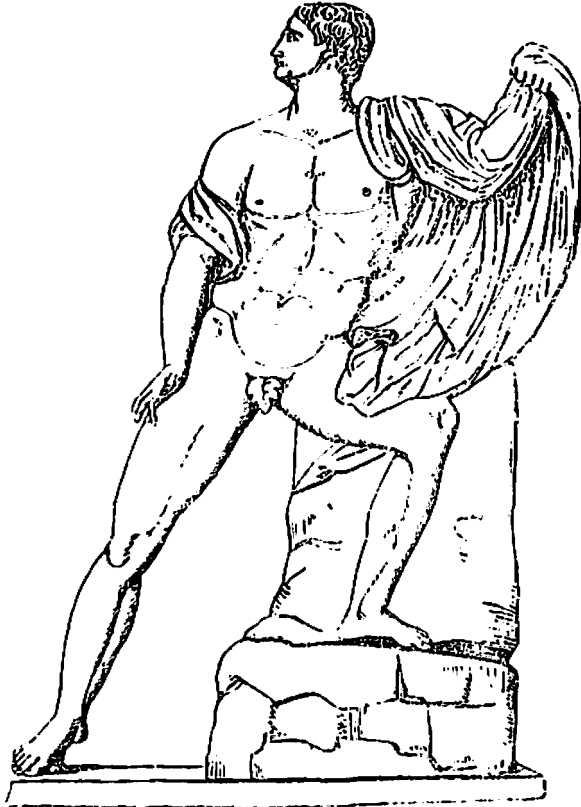
Καὶ αἱ μὲν Θηβαΐδες ὑπέρβουσαν εἰς τὴν Νιόβην, κατέρριψαν τοὺς στεφάνους των ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ κατέπαυσαν τὰς προαι-

7) Ἡ Νιόβη

τέρω θυσίας, ἡ Λητώ ὅμως εἰς ἣν ἀνηγγέλησαν οἱ ὑβριστικοὶ καὶ ὑπεροπτικοὶ λόγοι τῆς Νιόβης ὠργίσθη καὶ παρὰ τῶν τέκτων τῆς Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος ἤξίωσε τὴν σκληρὰν τιμωρίαν αὐτῆς. Οὗτοι πάραυτα κατήλθον εἰς τὴν γῆν καὶ ὁ μὲν κλυτότοξος

νετα ὅτι ἦσαν δεκατέσσαρα, καὶ κατ' ἄλλους 16. Τὰ διάφορα δὲ ἕψη τῶν ἀγαλμάτων δεικνύουσιν ὅτι τ' ἀριστουργήματα ταῦτα ἐστόλιζον ἀέτωμά τι. Ὁ Φειδίας ἐπίσης ἐπειργάσθη ἄγαλμα τῆς Νιόβης ἐπὶ τοῦ περιφήμου θρόνου τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Λιός. Τίφος δὲ αὐτῆς ὑπῆρξεν ἐν Θήβαις καὶ ἐδείκνυτο εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὴν πόλιν.

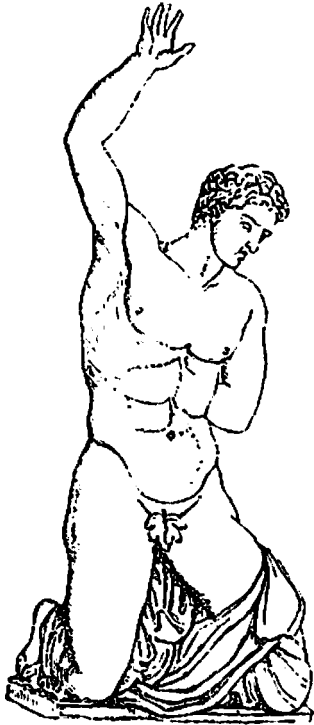

9) Νιοβίδης

Αἱ καλλιτεχνικαὶ παραστάσεις τοῦ τραγικοῦ τούτου μινύματος ὑπῆρξεν πολλαὶ καὶ ποικίλαι. Τοῦτον ὅμως περιφημότερα ὑπῆρξεν ἢ ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Φλωρεντίας ἐφορισσομένη, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ ἀριστούργημα τῶν ἀριστουργημάτων τῆς Ἑλληνικῆς πλαστικῆς. Ἐπίσης ποικίλα εἶναι τὰ δραματικὰ ἔργα, ἅτινα ἢ ποιήσεις ἐνεπνεύσθη ἐκ τῆς τραγικῆς καύτης παραδόσεως. Οὕτω

ὁ Σοφοκλῆς ἔγραψε τὴν «Νιόβην» καὶ τὸν «Γάνταλον», ὁ δὲ Αἰσχύλος τὴν «Νιόβην».

Τοῦ μύθου τούτου πολλὰ ἐγένοντο ἐξηγήσεις, δὲν ἀναφέρω-
μεν οὐδεμίαν, διότι θεωροῦμεν ἀπάσας ἀβυσσοῦς καὶ ἀστηρί-
ζτους. Προτιμῶμεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ μύ-
θου, ἀλλὰ περὶ πραγματικότητος. Θεωροῦμεν πιθανόν, ὅτι τὰ
τέχνα τῆς Νιόβης ἀπέθανον ἐκ λοιμώ-
δους νόσου· ὅτι ὁ Ἄμφίων μὴ δυνάμε-
νος νὰ ἐπιζήσῃ τοιαύτης συμφορᾶς ἠγ-
τοκτόνησε καὶ ἡ φαντασία τῶν προγόν-
ων ἡμῶν μετεμόρφωσεν εἰς Νιόβην
βράζον τινὰ ἐπικαθήμενον τῆς κορυ-
φῆς τοῦ ἐν Σιπύλῳ τῆς Φρυγίας ὄρους,
περὶ οὗ ἐν τοῖς προηγουμένοις διελάβο-
μεν. Τοῦτο πιστεύει καὶ ὁ Πανσανίας
ὅστις (9. 5. 4.) λέγει ὅτι οἱ Θηβαῖοι
ἐπανεφέρουν τὸν Λαῖον εἰς τὸν βασιλι-
κὸν θρόνον τῶν Θηβῶν, εὐθὺς ὡς τὸν
οἶκον τοῦ Ἄμφιονος ἠρήμωσε λοιμώ-
δης νόσος, τὸν υἱὸν τοῦ Ζήθου ἐφόρευ-
σεν ἡ μήτηρ του, καὶ ὁ Ζήθος ἀπέθα-
νεν ἐκ λύπης. Ἄμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ
θανόντες ἐτάφησαν ἐν κοινῷ τάφῳ
(τύμβῳ) περὶ οὗ θὰ γράψωμεν, ὅταν
πραγματευθῶμεν περὶ τῆς τοπογραφίας
τῶν Θηβῶν.

10) Νιοβίδης

Ἐκ τῶν 4 ἐνταῦθα παρατιθεμένων εἰκόνων, ἡ μὲν πρώτη
παριστᾷ τὴν Νιόβην προσπαιθεύσαν νὰ σώσῃ τὴν μικροτέραν τῶν
θυγατέρων τῆς· ἡ δευτέρα μίαν τῶν θυγατέρων τῆς τραπέισαν
εἰς φυγὴν· ἡ τρίτη Νιοβίδην φεύγοντα καὶ βλέποντα ὀπισθεν
τὸν καταδιώκοντα αὐτὸν Θεὸν καὶ ἡ τελευταία Νιοβίδην τρα-
πέντα ὑπὸ βέλους καὶ πίπτοντα ἐπὶ τῶν γονάτων του.

ΗΡΩΪΚΟΣ ΛΙΩΝ

ΑΙΘΗΒΑΙ ΚΑΙ Η ΒΟΙΩΤΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΗΡΩΪΚΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

Ηρωικός καλείται ο αιώνας, καθ' ὃν ὁ ἑλληνικός χαρακτήρ ὑπερ-
νιζήσας πᾶσιν ἀντίστασιν, ἐπεβλήθη δι' ἡρώων κατὰ τοιαύτων διαφόρων ἡρώων, ὡς ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Περσεύς, ὁ Θησεύς καὶ ἄλ-
λοι καὶ διὰ τοιαύτων ἐπιχειρήσεων ἐντός καὶ μακρῶν τῆς Ἑλλάδος,
ὡς εἶναι ἡ Ἀργοναυτική ἐξοστρατεία, ὁ πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θή-
βας, ἡ τῶν Ἐπιγόνων ἐξοστρατεία καὶ ὁ Τρωικός πόλεμος.

Κατὰ τοὺς ἡρωικοὺς τούτους χρόνους ἡ Βοιωτία καὶ μάλι-
στα αἱ Θήβαι ἐπαιξάν πρωτεύον πρόσωπον ὡς θὰ ἴδωμεν ἀ-
μέσως.

* * * * *

Ὁ Ἡρακλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀμφιτρυόνης καὶ τῆς Ἀλκμή-
νης καὶ ἐγεννήθη ἐν Θήβαις, διὸ καὶ Θηβογενὴς ἐλέγετο ἐπίστε,
ὡς καὶ Ἀμφιτροωνιάδης. Ὁ Ὅμηρος ὀνομάζει τοῦτον ὅτι μὲν
υἱὸν Διὸς, ὅτι δὲ υἱὸν Ἀμφιτρυόνης. Ἐὰν παραδεχθῶμεν τὸν
Ἡρακλέα ὡς πρόσωπον πραγματικὸν καὶ ἰστορικόν, πρέπει νὰ θε-
ωρήσωμεν αὐτὸν ὡς υἱὸν τῆς Ἀλκμήνης καὶ τοῦ συζύγου τῆς
Ἀμφιτρυόνης. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ διανοητικὴ τῶν προγόνων
ἡμῶν κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν ἴδιω ἦτο τοιαύτη ὥστε,
πάντα ἡρώα, πάντα ἀσχηγῆτην ἢ ἀπόγονον βασιλευσάμενον,
ἐθεώρουν ὡς γόνον Θεοῦ τινος. Ἐπόμενον λοιπὸν ἦτο τὸν Ἡρα-
κλέα, ὅστις ἐξέπληξε τὸν τότε κόσμον, διὰ τῶν μεγάλων του κα-
ταπολεμημάτων νὰ θεωρήσων ὡς υἱὸν Θεοῦ. Πρὸς τοῦτο ἐπλάσθη
ὁ μῦθος, καθ' ὃν ὁ Ζεὺς μεταμορφωθείς εἰς Ἀμφιτρυόνα διήλθε
τρεις ὀλοζλήρους νύκτας παρὰ τῇ Ἀλκμήνῃ, ἥτις ἐξαπατηθεῖσα
συνέλαβε τὸν τρίτοπερον Ἡρακλέα.

Ὁ Ἀμφιτρυόνης ἐκ τῆς κατὰ Τηλεβοῶν ἐξοστρατείας ἐπανελ-
θὼν καὶ μαθὼν παρὰ τῆς Ἀλκμήνης καὶ τοῦ μάντεως Τειρεσίου,
τὴν ἀπάτην καὶ τὸν ἀπατεῶνα ἐπίστανται, διότι ἡ χεὶρ τῆς ἐκδι-
κίσεως δὲν ἠδύνατο νὰ φθάσῃ μέχρι οὐρανοῦ. Ἡ Ἀλκμήνη ὁ-
μως ἐκνεοποίησε καὶ τὸν σύζυγόν τῆς Ἀμφιτρυόνα, διότι ἔτεξε
δύο υἱούς, ἕνα ἐξ αὐτοῦ, τὸν Ἰφικλέα καὶ ἐκ τοῦ Διὸς τὸν Ἡρα-
κλέα. Ὁ Ἀμφιτρυόνης θέλων νὰ μάθῃ ποῖον ἦτο τὸ γνήσιον τέ-
κνον του ἔροισεν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν δύο δράζοντας καὶ τότε ὁ

μὲν Ἰφικλῆς ὡς υἱὸς Ἰφικλέου ἐτόλμη εἰς φυγὴν, ὁ δὲ Ἡρακλῆς
υἱὸς Θεοῦ, ἐπιτεθεὶς κατένευεν ἀμαρτέτους τοὺς δράζοντας.
Κατ' ἄλλην παραδοσιν ἡ Ἥρα ἀπέστειλε τοὺς δύο δράζοντας
ἵνα κατασπαράξωσι τὸν Ἡρακλέα, θέλουσα νὰ ἐκδικηθῇ τὴν Ἀλ-
κμήνην καὶ τὸν Δία.

Ἡ Ἥρα ἐπίσης, εἶχεν ἐπιθυμοῦναι τὴν γέννησιν τοῦ Ἡρα-
κλέους ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας καὶ εἶχεν ἐπιταχύνει τὴν τοῦ Εὐρουσθέου
κατὰ δύο μῆνας καὶ τοῦτο, ἵνα προηγηθῇ ἡ γέννησις τοῦ Εὐρου-
σθέου. Οὗτος γεννηθεὶς τὸν ἑβδομὸν μῆνα καὶ πρὸ τῆς γεννή-
σεως τοῦ Ἡρακλέους, κατέστη συμφώνως πρὸς προὔπασχον
ἐνοσχον τοῦ Διὸς μέγας καὶ περὶδοξος βασιλεὺς, ἔχων ὑπεροχὴν
καὶ ἐξουσίαν ἐφ' ὅλων, ἐπομένως καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τῆς Ἀλκμήνης
τοῦ Ἡρακλέους.

Τὴν ἀρήρησιν τῆς γεννήσεως τοῦ Ἡρακλέους διεκόσμησεν ὁ
Πίνδαρος διὰ τρεῖς τὸν λεπτομορφεῶν θέλων νὰ προσδώσῃ εἰς
τὸν θεάνθρωπον συμπαιριώτην τὸν μέγιστον σπουδαιότητα καὶ
αἰγλήν. Μεταξὺ ἄλλων λέγει ὅτι ὁ Ζεὺς κατήλθεν εἰς τὸ ἀνάκτο-
ρον τῆς Ἀλκμήνης πρὶ μέσας νύκτας ὑπὸ μορφήν χρυσῆς βο-
υζῆς ὡς ἄλλοτε εἶχε πράξει διὰ τὴν Λανάην.

Ὁ Ἡρακλῆς ἔτυχε λοιπὸς ἀνατροφῆς ἑσθρὶ καὶ σοφῶν συν-
τροφῶν ἴσων, ἵνα καταστήσων αὐτὸν τ' εἰς. Ὁ Ραδάμανθυς,
ὁ κατόπιν κοιτῆς τοῦ Ἄδου ὑπῆρξε διδάσκαλος αὐτοῦ, διδάξα-
σάτω τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀρετὴν. Ὁ Αἶνος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ὀρ-
φέου ἐδίδαξεν εἰς αὐτὸν τὴν μουσικὴν ὁ πατήρ του Ἀμφιτρυόνης
τὴν ἀσματοδομίαν ὁ Ἀντίλοχος τὴν πάλην καὶ ὁ Εὐρύτομος τὸν
χειρισμὸν τοῦ τόξου καὶ ὁ Κίστονος τὴν ὀπλομαχίαν. Ὁ Ἀ-
πόλλων ἐδίδωκεν αὐτῷ ἀλάνθαστον τόξον ὁ Ἐριμῆς ξίφος ὁ
Ἡρακλῆς χρυσοῦν θώρακα καὶ ἡ Ἀθηναῖα μαρτυρῶσα τὸ δὲ φοβε-
ρὸν του ὄπλονον καταστρέψασεν ὁ ἴδιος ἐκ κλάδου γονδροῦ δέν-
δρου, ὅπερ ἀπέκοψεν ἐξ ἱεροῦ ἄλσους. Ἐπιτεθεὶς ἕως ἐν στήθεσιν
παρφορῶς ἐφόρεσεν, διὰ τῆς κατὰ τὸν πῆξος, τὸν διδάσκαλόν
του Αἶνον, ὁ πατήρ του Ἀμφιτρυόνης πρὸς τὴν σοφίαν του καὶ ἵνα
προλάβῃ παρονοσῆαι τὸν ποῦξιν, ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὰ ὄρη
ἐνθα διήλθε τὸν νεανικὸν του βίον μεταξὺ ποιμένων καὶ βοσκῶ-
νων. Ζῶν δὲ ἐφ' ὑψηλῶν ὀρέων, ἐν μέσῳ διασπῶν εὐωδῶν καὶ τρι-
φόμενος ἐκ τῶν προϊόντων πλουσίον ποικνίων, ἀπέκτησε σὺν-
τετοράλην καὶ φυσιογνωμίαν ἀγρίαν, φοβεράν καὶ ἐπιβλητικὴν.
Εἶχεν ὀφθαλμοὺς μεγάλους καὶ πῶρ ἐκπέμποντας, μυῶνας γαλν-

βδίνους και πυγμὴν ἱκανὴν νὰ συντρίψῃ στήθῃ λέοντος. Ἰδύνατο δι' ἑνὸς γρόνθου νὰ φανεύσῃ ταῦρον νὰ μεταφέρει αὐτὸν εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἐπὶ τῶν ὤμων του καὶ ψήσας νὰ καταφάγῃ αὐτὸν ὁλόκληρον. Πρὸς τούτοις ἦτο καὶ ἱκανὸς νὰ χρησιμοποιῇ τὰς κολοσιᾶς ταύτας δυνάμεις καταλλήλως, δὲν ἰστόζει δὲ ποτέ, οὔτε τοξεύων οὔτε ἀκοντίζων. Τὸ πᾶν καθίστα φανερόν ὅτι δὲν ἐφαίνετο, ἀλλ' ἦτο ἀληθὴς παῖς Διὸς.

Τοιοῦτος ὢν ὁ Ἡρακλῆς ἀπεράσθη ἐν ἡλικίᾳ 18 ἐτῶν νὰ ἐξολοθρεύσῃ τὸν ἐν Κιθαιρῶνι διατῶμενον λέοντα, ὅστις ἐλυμαίνετο τὸ τε ὄρος καὶ τὰ παρακείμενα μέρη καὶ ἐφίθειρε τὰ ποίμνια καὶ τὰς ἀγέλας τοῦ βασιλέως Θεσπίου. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διέθεσεν πεντήκοντα ἡμέρας, κατὰ τὰς νύκτας τῶν ὁποίων ἐφιλοξενεῖτο ἐν Θεσπιαῖς παρὰ τῷ βασιλεῖ αὐτῶν Θεσπίῳ, ὅστις μυθολογεῖται ὅτι εἶχε πεντήκοντα θυγατέρας, αἵτινες ἐπόθει νὰ τεκνοποιήσωσιν ἐκ τοῦ Ἡρακλέους. Ὁ Ἡρακλῆς καταστάς ἄξιος τῶν μαγευτικῶν θελημάτων τῶν θυγατέρων τοῦ Θεσπίου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μεγαμῆδης, ἐγέννησεν ἐξ αὐτῶν πεντήκοντα τέκνα, ἀντάξια τῆς ῥόμης αὐτοῦ καὶ τοῦ κάλλους τῶν μητέρων των. Ἐπειδὴ ὁ Ἡρακλῆς εἶχε καὶ ἄλλα τέκνα ἐξ ἄλλων γυναικῶν, τὰ ἐκ τῶν θυγατέρων τοῦ Θεσπίου γεννηθέντα ἀπεκλήθησαν τὰ ἀπὸ Θεσπιάδων. (1) Φανεύσας δὲ τὸν φοβερόν λέοντα τοῦ Κιθαιρῶνος ἐξέδαρεν αὐτὸν ἀμέσως καὶ μετεχειρίσθη τὴν λεοντὴν του ὡς ἔνδυμα, τὸ δὲ δέρμα τῆς κεφαλῆς τοῦ λέοντος ὡς κόσμημα τῆς περικεφαλαίας του.

Μετὰ τὸ κατύρθωμα τοῦτο, ὁ Ἡρακλῆς ἐπέστρεψεν εἰς Θήβας, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τοῦ Μινυεῖου Ὁρχομενοῦ Ἐργίνος ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ὁποίου ἐτέλουν τότε αἱ Θῆβαι καὶ ἐπλήρωνον πρὸς αὐτὸν ἐτήσιον δασμὸν ἑκατὸν βοῶν ἐπὶ 20 ἔτη, ἐζήτησε τὴν παρὰδοσιν τοῦ Ἡρακλέους ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι οὗτος ἐκακοποίησε τοὺς πρόσβεις αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους συνήντησε καὶ ὀδύν, ἐρχομένους νὰ λάβωσι τὸν ὀφειλόμενον εἰς αὐτὸν ἐτήσιον φέρον ὑποτελείας. Κατὰ τὸν Ἀπολλόδορον (2. 4. 10. 11.) «συντυχὸν ὁ Ἡρακλῆς τοὺς κήρυκας ἀπώντας ἐλωθήσατο, ἀποταμιῶν αὐτῶν τὰ ὄντα καὶ τὰς ρίνας καὶ διὰ σκονίων τὰς χεῖρας· δῆσσε ἐκ τῶν τραχήλων, ἐκέλευσεν Ἐργίῳ καὶ Μινύαις τοῦτον δασμὸν κομίζειν». Ἀγανακτῶν λοιπὸν ὁ Ἐργίνος, διότι ὁ Ἡρακλῆς ἀπέκοψε τὰ ὄντα καὶ τὰς ρίνας τῶν πρόσβεων του, τὰ ὁποῖα ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν

1) Ἀπολλ. 2. 7. 7. 6.

ἀντὶ τοῦ φόρου ὑποτελείας, ἐστράτευσε κατὰ τῶν Θηβῶν, ὧν οἱ ἄρχοντες φοβούμενοι τὴν ὀργὴν τοῦ Ἑργίνου ἐσκέπτοντο νὰ παραδώσωσι τὸν Ἡρακλέα. Ἀντιληφθεὶς οὗτος τὰς σκέψεις τῶν ἀρχόντων ἀντέστη καὶ συναϊρωίσας τοὺς συνομιλήκους του, τοὺς ὁποίους ὥπλισε μὲ τὰς ἀριερωμένας εἰς τοὺς ναοὺς τῶν Θεῶν πανοπλίας, διότι ὁ τύραννος Ἑργίνος εἶχεν ἀφαιρέσει ἀπὸ τοὺς πολίτας, ἅπαντα τὰ ὄπλα φόβῳ ἐπαναστάσεως, ἐπετέθη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, οὐτινος ἠγείτο αὐτοπροσώπως ὁ Ἑργίνος. Βοηθούμενος δὲ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του καὶ τῶν Θηβαίων ἐνθαρρυνθέντων ἐκ τῆς γιγαντώδους παρουσιάσεώς του, νικᾷ τὰ πολυάριθμα στρατεύματα τοῦ Ἑργίνου, ἀπαλλάσσει τῆς τυραννίας τὰς Θήβας καὶ καθιστᾷ ὑποτελεῖς τοὺς Ὀρχομενίους εἰς τοὺς Θηβαίους, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀναγκάζει νὰ πληρώνωσι, διπλάσιον φόρον ἐκείνου, τὸν ὅποιον οἱ Θηβαῖοι, μέχρι τοῦδε ἐπλήρωνον εἰς τοὺς Ὀρχομενίους. Τὸν δὲ Ἑργίνον ἀπέστειλεν ἠρωτηριασμένον τὴν γῆν καὶ τὰ ὄπλα πρὸς τοὺς Ὀρχομενίους, διὸ ὠνομάσθη ρινοκολούστης. Ἐπειτα κατέστρεψε τὰ θαυμάσια διοχευτικὰ τῶν ὑδάτων ἔργα τῶν Μινυῶν περὶ τὴν Κωπαΐδα καὶ ἐμφράξας τοὺς ὑπογείους ὄχετοὺς, δι' ὧν τὰ ὕδατα διοχετεύοντο εἰς τὴν θάλασσαν, ἐπροκάλεσε τὴν στάσιν αὐτῶν καὶ τὴν γένεσιν τῆς Κωπαΐδος λίμνης, ἣτις κατέκλυσε τὰς εὐφόρους πεδιάδας τοῦ Ὀρχομενοῦ, ὅστις ἔκτοτε ἀπόλεσε τὴν πρώτην θέσιν ἣν ἐν Βοιωτίᾳ εἶχεν.

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐφρονεύθη ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἀμφιτρώων γενναίως μαχόμενος, ὁ δὲ Κρέων εἰς ὃν εἶχε περιέλθει ἡ Θηβαίων δυναστεία, ἐνθουσιασθεὶς ἐκ τῆς ἀνδρείας καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τὰ ὅποια ἐπέφερεν ἡ ἠρωϊκὴ δρᾶσις τοῦ Ἡρακλέους, παρέδωκεν αὐτῷ τὴν βασιλείαν τῶν Θηβῶν καὶ τὴν θυγατέρα του Μεγάραν, ὡς σύζυγον, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τρεῖς υἱοὺς τὸν Κρεοντιάδην, τὸν Θηρήμαχον καὶ τὸν Ληκρόντα. Πάντα ὁμως τὰ τέκνα του ταῦτα μετὰ τῆς συζύγου του Μεγάρας καὶ δύο τῶν τέκνων τοῦ ἀδελφοῦ του Ἡρακλέους ἐφόνησεν, ἐν στιγμῇ μανιώδους παραφορᾶς, καὶ ἦν, στερηθεὶς στιγμιαίως τοῦ λογικοῦ του, ῥίπτει ἐντὸς πυρᾶς, ἐκλυβάνων ταῦτα ὡς τέκνα καὶ σύζυγον τοῦ Εὐρυσθέως. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὁ Εὐριπίδης ἐδημιούργησεν ἓν τῶν ἀριστουργημάτων του τὸν «Ἡρακλέα μαινόμενον».

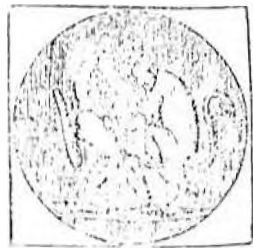
Συνελθὼν εἰς ἐναντὸν ὁ Ἡρακλῆς ἐπὶ τοσοῦτον ἐλυπήθη ὥστε ἀπερίσσειε νὰ καταδικάσῃ ἑαυτὸν εἰς γυγὴν ἐκ τῆς πατρίδος του, ἣτις τότε ἀπετέλει τὴν σκληροτέραν τῶν ποινῶν. Μεταβὰς εἰς

Ανδροφόνος ἐξήτησε παρὰ τοῦ Θεοῦ νὰ τῷ ὀρίσῃ τόπον διαμονῆς. Ἦ δὲ Πυθία τότε τὸ πρῶτον Ἡρακλέα αὐτὸν προσηγάρωσε διὰ τὸ μέγρι τῆς ἐποχῆς ἐξείνης Ἀλκείδης ἐκαλεῖτο, διὰ τε τὴν ἀκμήν του καὶ διότι ἐθεοοεῖτο ἕγγονος τοῦ Ἀλκαίου. Εἰς Τίρυνθα εἶπεν, πρόπει νὰ κατοικήσῃς καὶ ἀφοῦ ἐπὶ δώδεκα ἔτη ὑπερετήσῃς τὸν Εὐρυσθέα καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ διατασσόμενους αἰθλους ἕπιτελέσῃς, ἢ ἀ καταστῆς αἰθάντος (1).

Ὁ Εὐρυσθέας, ὅστις ὡς εἶδομεν, διὰ τῆς πανουργίας τῆς Ἥρας κατώρθωσε νὰ γεννηθῇ παρὰ τοῦ Ἡρακλέους, ἐπομένως νὰ καταστῇ ἀνώτερος αὐτοῦ, γενόμενος ἤδη πανίσχυρος ἡγεμὼν καὶ κυρίαρχος τῶν Μυκηνῶν, ἔβαλε τὴν φήμην τῶν ὑπερανθρώπων κατορθωμάτων τοῦ Ἡρακλέους καὶ καταληφθεὶς ὑπὸ φόβου, ἐσκέφθη νὰ καλέσῃ αὐτὸν εἰς Μυκήνας καὶ νὰ τῷ ἀναθέσῃ τὴν ἐπέλευσιν δυσκόλων ἐπιχειρήσεων, ἐλπίζων νὰ ἀπολεσθῇ εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν. Καλέσας λοιπὸν αὐτὸν εἰς Μυκήνας, τῷ ἀνεχοίνωσεν ὅτι κατ' ἀπόφασιν τοῦ πατρὸς του Λιός, ἔπρεπε νὰ ἐτελέσῃ 12 αἰθλους μετὰ τὴν εὐτυχὴ περιάωσιν τῶν ὁποίων ἢ εἰσῆρχετο εἰς τὴν αἰθνασίαν.

Ὁ Ἡρακλῆς ἀφοῦ ἐπὶ μαζρὸν ἐδυστρούπησε καὶ μὴ ἀνεχόμενος τὴν δουλιχὴν θέσιν, ἣν εἶχε ἀέναντι τοῦ Εὐρυσθέως, ἀπεσύθη εἰς Ὠκεανὸν τῆς Βοιωτίας μηρίων, ὑπεχώρησεν ἐπὶ πέλους, εἰς τὴν ἀμετάσπετον τῶν Θεῶν ἀπόφασιν καὶ ἐμφανισθεὶς παρὰ τοῦ ἀσπόνδου ἐχθροῦ του Εὐρυσθέως εἰς Τίρυνθα ἐξήτησε τὴν ἐπιβολὴν τῶν ἀκλήρων καὶ τυραννικῶν του αἰθλων.

Ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους

11) Ἐξ ἀγρίου λύχνου τινος ἐργάτου Μολόρχου ὀνομαζομένου, φιλοτιμηθεὶς ἐκ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Ἡρακλέους, ὅστις ἐξή-

1) Ἀπολλ. 2. 1. 11. 6.

Ὁ Πρῶτος αἰθλος, ὃν ἐπέβαλεν ὁ Εὐρυσθέας εἰς τὸν Ἡρακλέα, ἦτο νὰ φονεύσῃ τὸν φοβερὸν λέοντα τῆς Νεμέας, ὅστις ἐλιμαίνετο καὶ ἐφθίερε τὰ ποιμνία καὶ τὰς ἀγέλας ὀλοκλήρου τῆς γῆρας καὶ νὰ φέρῃ, ὡς ἀπόδειξιν ἐπιτυχίας, τὸ δέσμα αὐτοῦ. Ὁ Ἡρακλῆς πορευόμενος εἰς Νεμέαν, ἐφιλοξενήθη εἰς Κλεωνᾶς εἰς τὴν οἰλίαν πτωχοῦ

τισε νὰ θυσιάσῃ γάριν τριῆς σφάγιον. Ὁ Ἡρακλῆς ἠρηθή τὴν τριὴν ταύτην καὶ παρεζάλεσεν τὸν ξενίζοντα αὐτὸν Μόλορχον, νὰ φυλάξῃ τὸ σφάγιον ἐπὶ 30 ἡμέρας καὶ τὸ θυσιάσῃ ἂν τὸν ἴδη ἐπιστρέφοντα σῶον καὶ νικητὴν εἰς τὸν Σωτήρα Δία, ἐὰν δὲ μάθῃ ὅτι ἀπέθανε νὰ τὸ θυσιάσῃ πρὸς τριὴν του. Μετὰ τοῦτο ὁ Ἡρακλῆς ἀνεχώρησεν διὰ τὴν Νεμέαν. Ἐκεῖ που συνήνησε τὸν λέοντα καὶ ἤρξατο νὰ τοξεύῃ αὐτόν.

12) Ἀνάγλυφον ἐν Νεαπόλει

Ὅταν δὲ εἶδεν ὅτι οὗτος ἦτο ἄτρωτος, ἀνέτεινε τὸ ροπαλὸν του καὶ κατεδίωξεν αὐτὸν μέγρι τοῦ ἀμφιστόμου σπηλαίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου συνήθως διηγεῖτο. Εἰσελθὼν δ' ἔπειτα εἰς τὸ σπήλαιον, ὀπίσθε τὸ ἐν στόμιον εἶχε κλείσει ἐν τῷ μεταξὺ ἐπετέθη κατὰ τοῦ θηρίου. Μετὰ πάλιν δεινὴν ὀλίγων στιγμῶν, ὁ βασιλεὺς τῶν ζῶων, ὑπὸ τὴν αἴεσιν τῶν χαλυβιδίων δακτύλων τῶν χειρῶν τοῦ ἥρωος,

ὅστις κατώρθωσε νὰ περιβάλῃ τὸν τράχηλον τοῦ θηρίου διὰ τῶν χειρῶν του, κατέστη πῶμα ἀκίνητον ἀνιγεί. Τοποθετήσας δ' ἔπειτα ἐπὶ τῶν ὤμων του τὸν λέοντα, ἔφερεν αὐτὸν εἰς Μυκήνας. Ἴδων τὸ θέαμα τοῦτο ὁ Εὐρυσθέας ἐπὶ τοσοῦτον ἐφοβήθη, ὥστε διέταξε νὰ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν ὁ Ἡρακλῆς, ἀλλὰ ν' ἀναμύνη διαταγὰς ἐκτὸς αὐτῆς μένων. Ἀργεῖα ὅτι ὁ Εὐρυσθέας, κατασχευάσας χάλκινον πῖθον, ἐκρύπτετο ἐν αὐτῷ καὶ ἐκεῖθεν ἀπέστειλε διαταγὰς πρὸς τὸν Ἡρακλέα διὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ του Κοπρέως.

Ἐκ τῶν δύο εἰκόνων ἡ μὲν παριστᾷ τὸν Ἡρακλέα ἀνίγοντα τὸν λέοντα, ἡ δὲ τὸν Εὐρυσθέα προβάλλοντα ἐκ τοῦ πύθου.

Ἀεὺτερος αἰθλος ἐπιβλήθεις εἰς τὸν Ἡρακλέα ἦτο ὁ φόνος τῆς Λεοναίας Ὑδρας, ἣτις ὑπὸ τῆς μυθολογίας παρίστατο, ὡς παρμεγέθης δράκων, φέρον ἐννέα εἰδεχθεὶς κεφαλὰς ὀφιοειδοῦς, ὧν ἡ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν κεμένη, ἦτο αἰθάντος. Λιατομένη εἰς τὰ παρὰ τὴν Ἀργολικὴν λίμνην Λέονην ἔλη, ἐξήρχετο κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ περιτρέχουσα τὰ παρικείμενα μέρη, ἐξολόθρευεν ἀνθρώπους καὶ ζῶα, καὶ ἐφθίερε πᾶσαν ἀν-

13) Ἀνάγλυφον ἐν Νεαπόλει

στοῦ του ἀνεψιοῦ Ἰολάου, ἐφίλασεν εἰς Λέρινην. Ἀνακαλύψας δὲ τὴν χορὴν αὐτῆς παρὰ τὰς πηγὰς τῆς Ἀρμυρόνης, ἤρξατο βάλ-
λων διὰ πεπυρακτωμένων βελῶν. Ἀναγκασθεῖσα αὕτη νὰ
ἐξέλθῃ τῆς φολεᾶς τῆς συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, ὅστις
χορῶν αὐτὴν μεταξὺ τῶν ποδῶν του ἐκτόπι καὶ ἔκοπτε διὰ τοῦ
ροπαλοῦ του τὰς κεφαλὰς τῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ θέσει ἐκάστης
ἀποκολλημένης κεφαλῆς ἐφύοντο δύο ἔτερα, τὴν δὲ ὕδραν ὑπε-

13) Ἄγαλμα ἐν Νεα-
πόλει

βοήθει καρκίνος ὑπερηγέθης, δάκνον τοὺς
πόδας τοῦ Ἡρακλέους, οὗτος ἠναγκάσθη νὰ
κατέσῃ εἰς βοήθειαν τὸν Ἰόλαον, ὅστις θέσας
πῦρ εἰς τὸ παρακείμενον δάσος, ἔκαιε διαδο-
χικῶς τὰς ἀναγνωστένας διπλὰς κεφαλὰς τοῦ
τέρατος, διὰ δαυλῶν, οὓς ἐλάμβανε ἐκ τοῦ
καίοντος δάσους. Τέλος ἀπέκοψε καὶ τὴν
τελευταίαν ἀθάνατον κεφαλὴν, μετ' ἧς ἔβα-
ψεν τὰ βέλη του εἰς τὸ αἷμα καὶ τὴν χορὴν
τοῦ τέρατος, τὰ ὅποια αἰώνιως παρέμειναν

φαρμακερὰ καὶ θανατηφόρα.

Τὸν ἄθλον τοῦτον δὲν ἠθέλησε ν' ἀναγνωρίσῃ ὁ Εὐρυσθεύς,
μεταξὺ τῶν 12 τοιοῦτων, διότι εἰς τὴν νίκην ταύτην ὁ Ἡρακλῆς
ἔτιχε τῆς συνδρομῆς τοῦ Ἰολάου.

Τὸ τρίτος ἄθλος ἐπιβλήθη εἰς τὸν Ἡρακλέα ἦτο νὰ
συλλάβῃ καὶ φέρῃ ζῶσαν τὴν Κερκυνετὴν ἔλαφον εἰς Μυκήνας,
ἣτις ἦτο ἀγερομένη εἰς τὴν Ἀρτεμιν ὑπὸ τῆς νόμφης Ταυγέτης.
Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἔλαφος αὕτη, ἣτις εἶχε κέρατα χρυσοῦ καὶ πόδας
χαλκίους, ἦτο ἱερά, ὁ Ἡρακλῆς ἐδυσκολεύθη μεγάλως νὰ τὴν
συλλάβῃ, διότι ὄφειλε οὔτε νὰ φονεύσῃ οὔτε νὰ τραυματίσῃ
αὐτήν.

Ὑπὸ τοὺς ὄρους τούτους, ἵνα δυνηθῇ νὰ τὴν συλλάβῃ κατε-
τεδίωξεν αὐτὴν ἐπὶ ἓν ὀλόκληρον ἔτος. Τέλος κατώρθωσε νὰ τὴν
καταπονήσῃ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ
Λάδωνος, ἠδυνήθη νὰ τὴν συλλάβῃ. Ἐπειτα λαβὼν αὐτὴν ἐπὶ
τῶν ὄμων του ἔφερεν εἰς τὸν Εὐρυσθεῖαν σῶαν καὶ ἀβλαβή.

Τὸ τέταρτος ἄθλος τοῦ Ἡρακλέους ἦτο νὰ φέρῃ
ζῶντα τὸν Ἑρμάνθιον Κάπρον. Ὁ κάπρος οὗτος, ὅστις ὀρμώμε-
νος ἐκ τοῦ ὄρους Ἑρμάνθου ἐλυμαίνεται ὀλόκληρον τὴν Ψαφίδα
ἔφερεν κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Εὐρυσθεῖος νὰ συλληφθῇ ζῶν καὶ
ν' ἀχθῇ ἐνώπιον αὐτοῦ. Ὁ Ἡρακλῆς μεταβαίνων πρὸς ἐκτέλεσιν

τοῦ ἄθλου, διήλθε διὰ τῆς Φολώης. Ἐκεῖ ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ
Κενταύρου Φόλου, ὅστις εἰς μὲν τὸν Ἡρακλῆ ἔδιδε κρέατα ὀπί, αὐτὸς δ' ἔτρωγεν ὄμια. Ὅταν δὲ ὁ Ἡρακλῆς ἐξήτησεν οἶνον ὁ
ἱππάνθρωπος Φόλος ἠρηθή νὰ δώσῃ, λέγων ὅτι φοβεῖται ν'
ἀνοίξῃ τὸν πίθον, διότι ὁ ἐν αὐτῷ οἶνος ἀνήκει εἰς πάντας τοὺς
Κενταύρους. Ἐνθαρρυνθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους ὁ Φόλος, ἠνοιξε
τὸν πίθον. Τὸ ἄρωμα τοῦ ἐξαισίου τούτου οἶνου, ὃν εἶχε δορῆ-
σει εἰς τοὺς Κενταύρους ὁ Λιόνυσος, προσέβλεψεν αὐτοὺς, πρὸ

15) Ἀνάγλυφον ἐν Ρώμῃ

τοῦ σπηλαίου τοῦ Φόλου ἐνθα ἐξενίξετο ὁ
Ἡρακλῆς. Τοὺς πρῶτους ἀποπειραθέντας
νὰ εἰσελθῶσιν Ἀγριον καὶ Ἀγγιον ἔτρε-
ψεν εἰς φυγὴν ὁ Ἡρακλῆς διὰ δαυλῶν οὓς
ἔτριπτε κατ' αὐτῶν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐτό-
ξευσε διώκων μέχρι Μαλέα. Μετὰ τὸν νό-
νον ὄλων τῶν ἱππάνθρωπων Κενταύρων
ὁ Ἡρακλῆς, μετέβη πρὸς σύλληψιν τοῦ
Ἑρμάνθου κάπρου. Συναντήσας αὐτὸν
ἐντὸς πυκνοῦ δάσους τὸν κατεδίωξεν ἔπειτα
ᾠθήσας αὐτὸν διὰ κραυγῶν ἐντὸς παχείας
ζυνοστοιβάδος τὸν συνέλαβεν καὶ δεδεμένον ἔφερεν καὶ παρέ-
δωκεν εἰς τὸν Εὐρυσθεῖα. Οὕτω ἡ καταδίωξις τοῦ Ἑρμάνθου
κάπρου ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα καὶ τῶν Κενταύρων τὴν κατα-
στροφὴν.

Πέμπτος ἄθλος τοῦ Ἡρακλέους ἦτο ὁ καθαρισμὸς τῆς
κόπρου τοῦ Αὐγείου ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας. Ὁ Αὐγείας ἦτο πανί-
σχυρος βασιλεὺς τῆς Πλιδος, περιβόητος διὰ τὰ ἄπειρα πλοῦτη
του εἰς ποιμνία καὶ ἀγέλας ζώων. Οὗτος εἶχε θυγατέρα
τὴν Ξανθήν Ἀγαμήδην, ἣτις κατὰ τὸν Ὅμηρον (Ἰλ. Α. 741)
ἐγνώριζεν ὅλα τὰ βότανα, ἅτινα ἢ γῆ τρέφει.

Ἡ τόσα φάρμακα ἴδρι ὅσα τρέφει ἡ εὐρεῖα γῶν.

Ὁ Ἡρακλῆς ἐμμανισθεὶς πρὸ τοῦ Αὐγείου ἐπρότεινε νὰ
ἀποκαθάσῃ τοὺς σταύλους του ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας, ἔὰν ἠθελε τῷ
δώσει τὸ δέκατον τῶν κτηνῶν του. Ὁ Αὐγείας ὑπεσχέθη καὶ ὁ
Ἡρακλῆς διενειχθεὶς καταλλήλως τὸν ροῦν τοῦ παρακείμενου
ποταμοῦ ἠδυνήθη ἐντὸς ὀλίγων ὥρων ν' ἀπομακρύνῃ ἐκ τῶν
κτηνοστασιῶν τοῦ Αὐγείου τὴν πολυποίκιλον κόπρον των. Ὁ
Αὐγείας ὅμως, μαίλων ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο, ὁ Ἡρακλῆς ἐξετέλει
κατὰ διαταγὴν τοῦ Εὐρυσθεῖος, ἠρηθή νὰ καταβάλλῃ εἰς αὐτὸν

τὸ δέκατον τῶν ποιμνίων του, ὡς εἶχεν ὑποσχεθῆ. Ὁ δὲ Εὐρυσθεὺς δὲν παρεδέχθη, ὅτι ὁ ἄθλος οὗτος ἐξετελέσθη νομίμως, διότι ὁ Ἡρακλῆς εἰργάσθη ἐπὶ μισθῷ.

16) Δακτυλιόλιθος ἐν Φλωρεντίᾳ

Ἐκτος ἄθλος ἐπεβλήθη εἰς τὸν Ἡρακλέα ἢ ἐξολόθρευσις τῶν Στυμφαλίδων ὄρνιθων. Αὗται ἦσαν μεγάλα τερατώδη πτηνά, φέροντα πτερὰ, ράμφη καὶ πόδας σιδηροῦς. Διαιτώμενοι περὶ τὴν Στυμφαλίδα λίμνην, ἐξώρμων ἐκείθεν καὶ κατέτρωγαν τοὺς διερχομένους ἀνθρώπους, τὰ σπάρτα καὶ τοὺς καρποὺς τῆς πέριξ χώρας. Ὁ Ἡρακλῆς χαλκᾷ κρόταλα παρὰ τῆς Ἀθηνᾶς λαβὼν, ἔκρουε ταῦτα ἐκ τινος παρακειμένου ὄρους. Αἱ δὲ ὄρνιθες φοβούμε-

ναι τὸν κρότον ἐξήρχοντο τῆς λίμνης ὁπότε ὁ Ἡρακλῆς κατετόξευεν αὐτάς. Οὕτω ἠδυνήθη ν' ἀπαλλάξῃ τὴν Ἀργολίδα ἐκ τῶν τερατωδῶν τούτων πτηνῶν, ἅτινα ἐφόρευσε ἀπαντα.

Ἐβδομος ἄθλος ἐπιβλήθη εἰς τὸν Ἡρακλέα ἦτο νὰ ὀδηγήσῃ ζῶντα τὸν Κρητικὸν ταῦρον εἰς Μυκίνας. Ὁ ταῦρος οὗτος ὄν ὁ Ποσειδῶν εἶχε δωρήσει εἰς τὸν Μίνωα ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ τὸν θυσιάσῃ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ, καὶ τὸν ὅποιον ἐξηγγιώσει ὑστερον μὴ ἐκπληρωθείσης τῆς ἐπιθυμίας του, κατέστη τὸ φρόνητρον καὶ ὁ λυμεὼν τῆς Κρήτης. Μεταβὰς εἰς Κρήτην ὁ Ἡρακλῆς ἐζήτησε τὴν ἄδειαν τοῦ Μίνωος ἵνα ἀπαγάγῃ τὸν ἄγριον ταῦρον. Ὁ Μίνως τῷ παρεχώρησε τὴν ζητηθεῖσαν ἄδειαν, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως νὰ παλαίσῃ προηγουμένως καὶ καταβάλῃ αὐτόν. Δεχθεὶς ὁ Ἡρακλῆς τὸν ὄρον τούτον, ἀνεζήτησε τὸν ταῦρον καὶ εὗρον αὐτὸν καὶ δέσας τὸν μετέφερεν πρὸς τὸν Εὐρυσθέα, ὅστις ἀφῆκεν αὐτὸν ἐλεύθερον, ἵνα ἐκθέσῃ ἴσως εἰς νέους κινδύνους τὸν Ἡρακλέα. Ὁ δὲ ταῦρος περιπλανηθεὶς εἰς Σπάρτην καὶ Ἀρκαδίαν διέβη τὸν Ἰσθμὸν καὶ εἰς Μαγαθῶνα φιλάσας ἐλυμαίνετο τὴν χώραν, μέχρις ὅτου, ὁ ἕτερος ἦρωας, ὁ Θησεύς, εἶθεσε τέρμα εἰς τὸ καταστρεπτικὸν του ἔργον.

Ὁ γδοοῦν ἄθλον τῷ Ἡρακλεῖ ἐπέβαλεν ὁ Εὐρυσθεὺς, νὰ φέρῃ τοὺς περιβοήτους ἀνθρωποφάγους ἵππους τοῦ Λιομήδους, βασιλέως τοῦ μαχηωτάτου ἔθνους τῶν Βιστόνων, ἐκ Θράκης εἰς τὴν Ἀργολίδα. Ὁ Ἡρακλῆς πλεύσας μετὰ πολλῶν συμμαχητῶν του, ἐπίπασεν εἰς Θράκην καὶ καταβιβάων τοὺς φύλακας

ἔλαβε τοὺς ἵππους, οὓς ἔφερον εἰς τὴν παραλίαν. Τότε ὁ Λιομήδης ἐνεφανίσθη ἐπὶ κεφαλῆς πολυαρίθμων ὑπηκόων του, οἵτινες ἔνοπλοι ἐπέτεθησαν κατὰ τοῦ Ἡρακλέους. Λεινὴ τότε συνήφθη μάχη, καὶ ἦν ἔπεσεν καὶ αὐτὸς ὁ Λιομήδης. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἐφανεύθη καὶ ὁ σύντροφος τοῦ Ἡρακλέους Ἀβδηρος, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἔκτισε τὴν πόλιν Ἀβδηρα. Ἐπειτα παραβιβάων τοὺς ἵππους ἐπὶ τοῦ πλοίου του ὁ Ἡρακλῆς ἔφερεν αὐτοὺς εἰς τὸν Εὐρυσθέα.

17) Ἀνάγλυφον ἐν Νεαπόλει

Ἐννατὸν ἄθλον ἐπέβαλεν ὁ Εὐρυσθεὺς εἰς τὸν Ἡρακλέα, νὰ φέρῃ πρὸς αὐτόν, τὸν ἀνεκτίμητον ζωστήρα τῆς Ἀμαζόνος Ἴπολύτης, ἣτις ἦτο βασίλισσα τῶν παρὰ τὸν Θερμώδοντα ποταμὸν κατοικοῦσῶν μαχηωτάτων Ἀμαζόνων καὶ ἣτις ἔφερε τὸν ζωστήρα τούτον ὡς σύμβολον τοῦ ἡγεμονικοῦ της ἀξιώματος. Ὁ Ἡρακλῆς πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἄθλου τούτου ἐστρατολόγησε πολλοὺς φίλους του καὶ ἐπιβὰς πλοίου ἐφίθασεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Θεμισκύρας, ἔνθα ὑπεδέχθη αὐτὸν ἡ Ἴπολύτη, ἣτις μαθοῦσα τὸν σκοπὸν τῆς ἐκστρατείας ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ ἐκουσίως τὸν ζωστήρα της, πρὸς ἀποφυγὴν πολέμου. Εἶτα μετανοήσασα, ἐκάλεσε τὰς ὑπηκόους της εἰς ἄμυναν κατὰ τῶν ξένων, οἵτινες ἦλθον νὰ ἀφαιρέσωσι τὴν ἐλευθερίαν των. Ἐπιπολοῦθησε μάχη σφοδρά, καὶ ἦν ἠττήθησαν αἱ Ἀμαζόνες καὶ ὁ Ἡρακλῆς φανεύσας τὴν ἀτυχῆ Ἴπολύτην, ἔλαβε τὴν πολυθρόνητον ζώνην, ἣν ἔφερε πρὸς τὸν Εὐρυσθέα, ὅστις ἐδώρησεν αὐτὴν εἰς τὴν θυγατέρα του Ἀδμήτην.

18) Ἀνάγλυφον ἐν Ρώμῃ

Ὡς δέκατον ἄθλον ἐπέβαλεν ὁ Εὐρυσθεὺς εἰς τὸν Ἡρακλέα, νὰ φέρῃ πρὸς αὐτόν τὰς βοῦς τοῦ Γηρυόνοι, ὅστις εἶχε τριῶν ἀνδρῶν συμφυῆς σῶμα, ἠνωμένον κατὰ τὴν κοιλίαν μόνον. Τὸ γιγάντιον καὶ τερατώδες τοῦτο πλάσμα, ἔχον τρεῖς κεφαλὰς καὶ ἕξ χεῖρας καὶ πόδας, διετήρει μεγάλην ἀγέλην βοῶν, ἧς τὴν φύλοξιν εἶχεν ἀναθέσει εἰς τὸν βουκόλον Εὐρυτίωνα καὶ εἰς τὸν δικέφαλον κύνα Ὀρθρον. Πορευόμενος ὁ Ἡρακλῆς πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἄθλου τούτου, διήλθε διὰ τῆς Ταυτησαῦ ἔνθα ἔστησε τὰς περιφύρους

«στήλιος τοῦ Ἡρακλέους» ἐπὶ τῶν ὁρίων Εὐρώπης καὶ Ἀφρικήs νῦν πορθμοῦ τοῦ Γιβραλτάρ. Θερμαινόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ Ἥλιου κατὰ τὴν πορείαν, ἔστρεψε τὸ τόξον του κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὅστις θαυμάσας τὴν ἀνδρείαν ἐδώρησεν αὐτῷ χρυσοῦν κύπελλον, ἐφ' οὗ διεῖλε τὸν Ὠκεανόν.

19) Ἀνάγλυφον Μουσείου Νεαπόλεως

ορίζονται αἱ βίβες τοῦ Γηρῶνου, ἀπήγαγον αὐτάς, ἀφοῦ πρῶτον ἐφόνευσε τὸν τε φύλακα Εὐρυτίωνα καὶ τὸν κίνα Ὁρῦθρον, ἀποπειραθέντας νὰ τὸν ἐμποδίσωσι. Μαθὼν τὴν ἀρπαγὴν τῶν βιοῶν του ὁ Γηρῶνις ἔσπευσε ν' ἀνακτήσῃ αὐτάς, συγκροσθεὶς δὲ μετὰ τοῦ Ἡρακλέους ἐφρονεῦθη ὑπ' αὐτοῦ τοξευθεὶς. Μετὰ τοῦτο ὁ Ἡρακλῆς διαπλεύσας πάλιν τὸν Ὠκεανὸν ἐφίλασεν εἰς Ταρτησὸν καὶ ἐπιστρέψας τὸ κύπελλον εἰς τὸν Ἥλιον, ἀπῆλθεν καὶ μετὰ μακρὰν πορείαν διὰ τῆς Ἰβηρίας ἦλθεν εἰς Ἑλλάσποντον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μυκίνας, ὅπου παρέδωκε τὰς πολυθρολήτους βίβας εἰς τὸν Εὐρυσιθέα, ὅστις ἐδυσίασεν αὐτάς εἰς τὴν Ἥραν τὴν προσταύδα αὐτοῦ.

Ὡς ἐνδέκατος ἀθλος ἐπεβλήθη εἰς τὸν Ἡρακλέα νὰ φέρῃ εἰς τὸν Εὐρυσιθέα τὰ χρυσαῖα μῆλα τῶν Ἑσπερίδων. Ἦσαν δὲ αἱ Ἑσπερίδες: Ἀίγλη, Ἐρύθεια, Ἑσπερία, Ἀρέθουσα νύμφαι περικαλλεῖς ἀποστολὴν ἔχουσαι τὴν φύλαξιν τῶν μαγευτικῶν παραδείσων, ὧν οἱ καρποὶ ἦσαν τὰ χρυσαῖα μῆλα, τὰ ὅποια ἐφύλαττεν ἐπίσης δράκων ἀθάνατος ἔχων κεφαλὰς ἑκατόν.

Ὁ Ἡρακλῆς ἀποφασίσας νὰ ἐκτελέσῃ τὸν ἀθλον τοῦτον περιῆλθε πολλὰς χώρας τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀφρικήs καὶ μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις καὶ μεγάλα κατορθώματα, ἐφίλασε πλησίον τῶν κήπων τῶν Ἑσπερίδων. Ἐκεῖ ἐπεσκέφθη τὸν βασιτάζοντα ἐπὶ τῶν ὄμων του τὴν γῆν Ἀτλαντα, ὃν παρεκάλεσε νὰ τῷ φέρῃ τὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων, τὰ ὅποια ὁ Προμηθεὺς εἶχε συστήσει νὰ μὴ ζητήσῃ μόνος του.

20) Ἀνάγλυφον ἐν Ρώμῃ

Ὁ Ἀτλας ἀνεχώρησε πρὸς ἀναζήτησιν τῶν χρυσεῶν μύλων, ὁ δὲ Ἡρακλῆς, κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, ἐκράτει τὴν οὐράνιον σφαίραν ἐπὶ τῶν ὄμων του. Ὁ Ἀτλας δραψάμενος τὰ χρυσαῖα

μῆλα, ἔφερε ταῦτα εἰς τὸν Ἡρακλέα, δὴν ἐφαίνετο ὅμως διατεθειμένος νὰ παραλάβῃ πάλιν τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὄμων του. Ἀντιληφθεὶς τοῦτο ὁ Ἡρακλῆς κατέφυγεν εἰς τέχνασμα, ὅπερ ἔσωσεν αὐτὸν ἐκ τῆς αἰωνίας δουλείας, εἰς ἣν εἶχεν ἐκθέσει αὐτόν. Παρεκάλεσε τὸν Ἀτλαντα νὰ τὸν ἀνακουφίσῃ ὀλίγον μέγους ὅτου κατασκευάσῃ κεφαλῶδεςμον. Πεισθεὶς ὁ Ἀτλας κατέθηκε ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὰ μῆλα καὶ ἀνέλαβεν ἐπὶ τῶν ὄμων του πάλιν τὴν γῆν. Παραλαβὼν δὲ ἀμέσως τὰ μῆλα ὁ Ἡρακλῆς ἀπῆλθεν, ὁ δὲ Ἀτλας ἀναμένει αὐτὸν ἀκόμη, ἵνα τὸν ἀνακουφίσῃ.

Ὁ δωδέκατος ἀθλος (1) τοῦ Ἡρακλέους ἀφεῖρα τὴν

21) Ἡ ἐξ Ἄδου ἀπαγωγὴ τοῦ Κερβερου

ἐκ τοῦ Ἄδου παραλαβὴν τοῦ τρικεφάλου φρουροῦ τῶν βασιλείων τοῦ Πλούτωνος Κερβερου. Εἶχεν δὲ οὗτος τρεῖς μὲν κωνὸν κεφαλὰς, τὴν δὲ οὐρὰν δράκοντος καὶ ἐπὶ τῶν νώτων ἔφερεν πολλὰς ὀφιοειδεῖς κεφαλὰς. Μέλλων ὁ Ἡρακλῆς νὰ ἐκτελέσῃ τὸν ἀθλον τοῦτον μετέβη εἰς Ἐλευσίνα, καὶ ἔξαγνισθεὶς ὑπὸ Εὐμόλπου καὶ μυηθεὶς εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια, κατέβη εἰς τὸν Ἄδην, ἔνθα εἶδε τοὺς ἥρωας Πεισίδου, Θηρέα, καὶ Ἀσζάλμαρον.

Ἐπειτα ἐζήτησε παρὰ τοῦ Πλούτωνος τὴν ἐπὶ ἐπιστροφῇ παράδοσιν τοῦ Κερβερου. Ὁ Πλούτων ἐπέτροψε νὰ παραλάβῃ αὐτόν, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως νὰ μὴ τὸν κακοποιήσῃ δι' ὄπλον. Ὁ Ἡρακλῆς εὐφρόν τὸν Κέρβερον εἰς τὴς πύλας τοῦ Ἀχέρωντος ἐφοίτη κατ' αὐτοῦ καὶ προσηλαῶν τὸν τράχηλον διὰ τῶν χειρῶν του καὶ σφίγγων μέγροι ἔξαντήσεως κατέστησεν αὐτὸν κειθήνιον. Οὕτως ἔχοντα ἔφερε τὸν Κέρβερον εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Εὐρυσιθέως, εἶτα δ' ἐπανέφερεν αὐτόν εἰς τὸν Ἄδην καὶ παρέδωκεν εἰς τὸν αἰώνιον αὐτοῦ κρησάχον.

Τοιοιουτοῦτως περατοῦνται οἱ δώδεκα ἀθλοι τοῦ Ἡρακλέους ὅστις ἀπαλλαγεὶς τῆς τυραννίας τοῦ Εὐρυσιθέως ἐπιστρέφει εἰς Θήβας, ἔνθα παραμένει παρὰ τῇ μητρὶ αὐτοῦ ἐφ' ἰζανόν. Ἐκεῖ ἔδωκε τὴν σύζυγόν του Μεγάραν εἰς τὸν ἀνεψιόν του Ἴόλαιον, αὐτὸς δὲ θέλων νὰ νυμφευθῇ ἄλλην γυναῖκα ἐζήτησεν εἰς γάμον τὴν Ἴολην, τὴν περικαλλῆ θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Οἰ-

1) Ἀπολλ. 2. 5. 10. 10. καὶ 2. 5. 11. 11.

χαλίας Εύροτου, ὅστις εἶχε διακηρύξει ὅτι θὰ ἔδιδεν αὐτὴν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἠθέλει νικήσει εἰς τὸ τόξον αὐτὸν καὶ τοὺς τέσσαρας υἱούς του. Ὁ Ἡρακλῆς ἀποκρουσθεὶς ὑπὸ τοῦ Εὐρότου, καίτοι ἐνίκησεν εἰς τὸν γενόμενον ἀγῶνα, ἐρόνευσεν ἐκδιζοόμενος τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἴφιτον κατασημνίσας αὐτὸν ἀπὸ τῶν τειχῶν τῆς Τίρουνας, ἐνθα τότε διέμενε. Ἔνεκα τῆς ἀδίκου ταύτης πράξεως προσεβλήθη ὑπὸ βασιλείας ψυχικῆς νόσου καὶ ἵνα ἀπαλ-

22) Ὁ ταῦρος τῆς Κρήτης

λαγῇ αὐτῆς μετέβη εἰς Λελεφούς ζητῶν θεραπείαν καὶ ἐξαγνισμὸν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Πυθία δὲν συγκατετίθετο νὰ τῷ δώσῃ χρῆσιμόν, ὁ Ἡρακλῆς καταλαβὼν τὸν τρίποδα ἠπέλιπεν ὅτι θὰ συλήσῃ τὸν ναὸν καὶ θὰ κατασκευάσῃ ἴδιον μαντεῖον. Θὰ ἐπραγματοποιεῖ δὲ τὰς ἀπειλάς του, ἐὰν δὲν ἐπενέβαινεν ὁ Ἀπόλλων. Τότε ἐπῆλθε σύγκρουσις μεταξὺ ἀμφοτέρων καὶ τὰ ἀποτελέσματα θὰ ἦσαν τρομερά, ἐὰν ὁ Ζεὺς δὲν διεχώριζεν αὐτοὺς διὰ κεραυνοῦ, ὃν ἔρριψεν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν. Μετὰ τοῦτο λαμβάνει χρῆσιμόν ὁ Ἡρακλῆς, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀπηλλάσσετο τῆς κατεχούσης αὐτὸν ψυχικῆς νόσου, κατεδικάζετο ὅμως νὰ ὑπηρετήσῃ ἐπὶ 3 ἔτη ὡς δούλος τοὺς δὲ μισθοὺς του νὰ δώσῃ εἰς τὸν Εὐρότον. Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ χρησιμοῦ ἀγοράζεται ὑπὸ τοῦ Ἐροῦ, ὅστις μεταπολεῖ αὐτὸν εἰς

τὴν περιόριστον νόμισον Ὀμφάλην, ἣτις ἐβασίλευε τῶν Λυδῶν. (1) Ἐκεῖ ὁ Ἡρακλῆς ἀπὸ δούλου γίνεται ἔραστής τῆς Ὀμφάλης καὶ διέσχεται μίαν τῶν θελκτικωτέρων καὶ ἡδονικοτέρων περιόδων τῆς ζωῆς του.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἡρακλῆς ἐξετέλεσε πολλὰς λαμπρὰς πράξεις ἐξ ὧν αἱ κυριότεραι εἶναι, ἡ μέγρι τινὸς συμμετοχὴ του εἰς τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν ἢ κατὰ τῶν γιγάντων νίκη ἢ ἀνάγρεσις τοῦ Ἀνταίου, ὅστις πίπτων ἐπὶ τῆς γῆς ἀνελάμβανε νέας δυνάμεις ἢ ἐλευθέρωσις τοῦ Προμηθέως, οὗτινος δεδεμένον ὄντος ἐπὶ τοῦ Κάνκασου κατέτρωγε τὸ ἥπαρ αὐτοῦ ἢ ἐκ τοῦ Ἄδου ἀνάβασις τοῦ Θησέως καὶ τῆς Ἀλκίστεως πιστῆς συζύγου τοῦ βασιλέως τῶν Φερῶν Ἀδμήτου καὶ ἄλλαι πολλαί.

Ἐπειτα ὁ Ἡρακλῆς ποιεῖται πολλὰς νικηφόρους στρατείας, κατὰ Λαομέδοντος διὰ 18 πλοίων εἰς Τροίαν κατ' Ἀυγείου εἰς Ἥλιδα. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἥλιδος ἐπολιόρησε τὴν Πύλον καὶ ἀφοῦ ἐκρούευσεν αὐτὴν ἐστράτευσε κατὰ τῆς Λακεδαιμόνος, εἰς τὴν βασιλείαν τῆς ὁποίας ἐπανάφερε τὸν νόμιμον βασιλέα Τινδάρεον. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἡρακλῆς μεταβὰς εἰς Καλυδῶνα ἐξήγησε παρὰ τοῦ Οἰνέως τὴν περιχαλλῆ θυγατέρα του Δημάνειραν εἰς γάμον. Ἀλλὰ τὴν χεῖρα αὐτῆς διεξεδίκευ καὶ ὁ Ἀγελῶς, ὅστις ἐντόπιος ὢν εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ προτιμηθῇ. Τοῦτου ἔνεκεν ἐπῆλθε σύγκρουσις μεταξὺ τῶν δύο γιγάντων καὶ μετὰ πάλιν τρομερὰν ὁ Ἡρακλῆς ἔμεινε κύριος τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ τῆς Δημάνειρας. (2)

Νυμφευθεὶς τὴν Δημάνειραν αὐτὴν νόμισον ὁ Ἡρακλῆς ἔφυγεν ἐκ Καλυδῶνος. Ἐνῶ δὲ ἐφύλασσε μετὰ τῆς συζύγου του πρὸ τοῦ ἀδιαβάτου ποταμοῦ Εὐήνου προσήλθεν ὁ πορθμεὺς Κένταυρος Νέσσος καὶ προσεφέρθη νὰ διαπορθμεύσῃ αὐτὸν μετὰ τῆς συζύγου του. Καὶ ὁ μὲν Ἡρακλῆς διέβη τὸν ποταμὸν πηδήσας, ἢ δὲ σὺζυγὸς του εἰσελθοῦσα εἰς τὸ πορθμεῖον ἀνέμενε τὴν ἐκκίνησιν. Ὁ ἄγριος ὄμιος Κένταυρος Νέσσος πληγείς ἐκ τοῦ κάλλους τῆς Δημάνειρας ἐπεχείρησε νὰ βιάσῃ αὐτήν. Ὁ Ἡρακλῆς μανιώδης καταστάς ἐπὶ τούτῳ ἐρόνευσεν τοξεύσας τὸν Νέσσον ὅστις βληθεὶς εἰς τὴν καρδίαν κατέπεσεν ἐπὶ τοῦ πορθμεῖου του. Ὁ Νέσσος θνήσκων καὶ θέλων νὰ ἐκδικηθῇ τὸν Ἡρακλέα εἶπεν εἰς τὴν Δημάνειραν, ἐὰν θέλῃ νὰ διατηρήσῃ αἰωνίως τὴν ἀγάπην τοῦ

1) Ἀπολλ. 2. 6. 2.

2) Ἀναλλ. 2.7.4.3 καὶ 2.7.6.5.

Ἡρακλέους νὰ συλλέξῃ τὸ ἐκ τῆς πληγῆς του ἕναι αἷμα καὶ ἐμβάψασα εἰς τοῦτο τὸν χιτῶνα του τὸν διαφυλάξῃ. Ἦ Δηιάνειρα ἐξετέλεσε τὴν συμβουλὴν τοῦ Νέσσου καὶ διεφύλαξε τὸν μαγικὸν χιτῶνα, ὃν ἐθεώρει ὡς ἀλάνθιαστον μέσον διατηρήσεως τοῦ ἔρωτος τοῦ συζύγου της.

Ἐκ Καλυδῶνος ὁ Ἡρακλῆς κατηρμήνυθη εἰς τὴν χώραν τῶν Λαυρόπων καὶ ἐκεῖθεν εἰς Τραχίνα πρὸς Κήρυκα παρ' ᾧ ἐφιλοξενήθη. Εἶτα μετέβη παρὰ τῷ βασιλεῖ τῶν Δωριέων Διγμῖφ μετ' αὐτὸν συνεμάχησε. Ἐκεῖ ἐφρόνευσε τὸν Κόκκον υἱὸν τοῦ Ἄρεως βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Ἰόλαιου καὶ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ἐτραυματίασε τὸν Ἄρην θελήσαντα νὰ βοηθήσῃ τὸν υἱὸν του. (1)

Ἐπιστρέψας εἶτα εἰς Τραχίνα προητοίμασε στρατὸν καὶ τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ ἀποτελουμένον ἐξ Ἀρκάδων, Μιλιέων, καὶ Ἐπιζηνυμιδίων Λοκρῶν ἐλαύνει κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Οἰχαλίας Εὐρύτου, ἀρνηθέντος ἄλλοτε νὰ τῷ δώσῃ τὴν κόρην του Ἰόλην ὡς σύζυγον, κυριεύει τὴν πόλιν φρονεῖ τὸν Εὐρύτου καὶ τὰ τέκνα του, ἀπάγει τὴν περικαλλῆ Ἰόλην καὶ ἀποφασίσας νὰ προσφέρει θυσίαν εἰς τὸν Δία προσιατεύσαντα αὐτὸν πρὸς ἐκτέλεσιν τούτων θριαμβῶν, ἀποστέλλει τὸν σύντροφόν του Λίξαν, πρὸς τὴν σύζυγόν του Δηιάνειραν ζητῶν χιτῶνα λευκὸν καὶ ἐσθίητα φορτάσιμον.

Μαθοῦσα ὁμοῦς ἡ Δηιάνειρα ὅτι ὁ Ἡρακλῆς εἶχε μαζί του τὴν Ἰόλην καταλαμβάνεται ὑπὸ θλίψεως ἀράτου καὶ ζηλοτυπίας ἀνεπαφράστου. Κλαίει, ὀργίζεται, ἀγανακτεῖ καὶ τέλος ἐνθυμεῖται τὸ δῶρον τοῦ θνήσκοντος Κενταύρου Νέσσου, ὅστις τῇ εἶχεν ἀφήσει τὸν αἱματοβαρῆ χιτῶνα του, ἵνα δι' αὐτοῦ διατηρήσῃ αἰώνιον τὸν ἔρωτα τοῦ Ἡρακλέους. Ἀγνοοῦσα ἡ Δηιάνειρα τὴν δηλητηριώδη ιδιότητα τοῦ χιτῶνος καὶ φρονοῦσα ὅτι διὰ τούτου θὰ ἐπαναφέρῃ τὸν Ἡρακλέα εἰς τὰ συζυγικὰ καιήχοντα, δίδει εἰς τὸν Λίξαν τὸν ἀπαίσιον χιτῶνα. Ὁ Ἡρακλῆς ἐνδυθεὶς τοῦτον προσέρχεται ἐνώπιον τοῦ βοιοῦ καὶ προσφέρει τῷ Λίπλουσίαν θυσίαν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον αἰσθάνεται τὴν ἐνέργειαν τοῦ δηλητηρίου. Καῦμα καὶ ἄλγος μέγα διατρέχει ὀλόκληρον τὸ γιγαντώδες σῶμα· κορυφαὶ τρομεραὶ καὶ γόοι σπαρακτικοὶ ἐξερχόμενοι τοῦ στόματός του σείουσι τὴν γῆν καὶ ταράττουσι τὴν θάλασσαν. Πᾶσα ἀπόπειρα ὅπως ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοῦ σώματός του τὸν ἀκαίσιον χιτῶνα ἀξάνει καὶ παροξύνει τὰ ἄλγη, διότι ὁ δηλητηριώ-

(1) Ἦσ. Ἄσπις Ἡρακλ. 57, 59, 71.

δης χιτῶν εἶχεν ἴδη σιμῆσθαι μετὰ τοῦ σώματος καὶ ἡ ἀπόσπασις τμήματος ἐξ αὐτοῦ συνοδεύετο μὲ τμήμα ἐκ τῆς σαρκὸς του. (1).

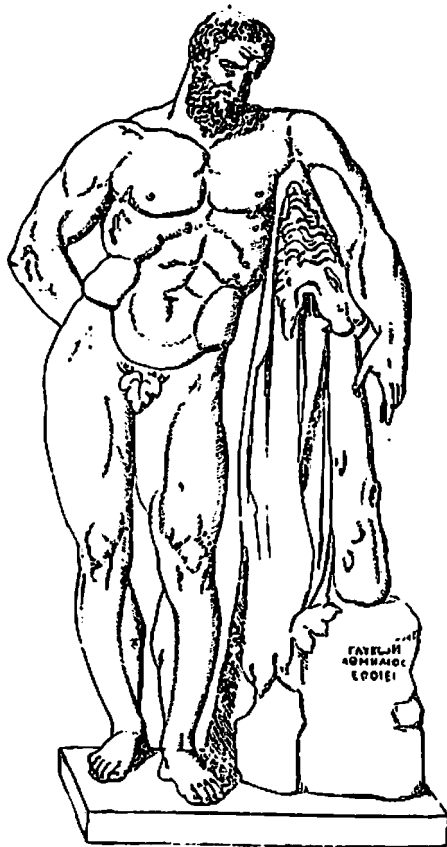
Ἀπελάζεται ὁ ἡμίθεος· καταρᾶται θεοὺς καὶ ἀνθρώπους· φεύγει δρομέως ὡς οἰστρηματούμενος ταῦρος· προχωρεῖ πρὸς τὰ ὕψη τῆς Οἴτης καὶ καθ' ὁδὸν ἐκρίζοι παρμύγιστα δένδρα καὶ κατακορμνίζει πελωρίους βράχους παρακωλύοντας τὴν ἀνάβασίν του. Λίφνης βλέπει τὸν Λίξαν πτήσσοντα καὶ τρέμοντα ὀπισθεν βράχου. Ἀρπάζει τὸν ἀκούσιον φρονέα του ἐκ τῶν ποδῶν, καθ' ἣν στιγμήν ἠτοιμάζετο νὰ γονυπετήσῃ καὶ συστρέψας αὐτὸν τετρακίς τὸν ἐκσφενδονίζει ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς Οἴτης εἰς τὴν Εὐβοϊκὴν θάλασσαν, ἐνθα μετατραπείς εἰς βράχον μὲ ἀνθρωπίνην μορφήν ἵσταται ἐκεῖ μέχρι σήμερον, ἀνομιάζεται Λίξας καὶ διηγεῖται εἰς τοὺς αἰῶνας τὸ πάθημά του.

Μετὰ τοῦτο ὁ Ἡρακλῆς συναθροίζει ξύλα καὶ θάμνους καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ πατρὸς τοῦ Φιλοζιήτου Ποιάντος, (ἡ τοῦ Φιλοζιήτου, ὅστις διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ἔλαβε τὰ ὄπλα τοῦ ἥρωος) ἀνάπτει ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Οἴτης κολοσσαίαν πυρᾶν, ἐφ' ἣς ὄπτει τὰ ὄπλα του. Εἶτα ἀνέρχεται ὁ ἴδιος καὶ ἀπλώσας ἐπὶ τῆς πυρᾶς τὴν δορὰν τοῦ λέοντος τῆς Νεμέας κατεκλίθη ἐν καταπλησσοῦσῃ ἀπαθείᾳ ἐπὶ τῆς λεοντῆς σιγηίζας τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ φροβροῦ τοῦ ἑσπάλου. Μετ' ὀλίγον κωκλωθὲν τὸ σῶμα του ὑπὸ τοῦ παρμάγου πυρὸς μετεβλήθη εἰς σποδόν. Οἱ θεοὶ ἰδόντες ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ Ὀλύμπου τὸ θέαμα τοῦτο κατετρόμαξαν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ὁ πατὴρ αὐτῶν Ζεὺς ἠναγκάσθη νὰ τοὺς ἐνθαυρόνῃ. Εἶτα ἐν βρονταῖς καὶ ἀστραπαῖς ἀνήλθεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐτάχθη μετὰ τῶν ἀθανάτων. Αἰλλαγείς δὲ πρὸς τὴν Ἥραν, ἐνομφεῦθη τὴν θυγατέρα αὐτῆς Ἥβην ἐξ ἣς ἀπέκτησε δύο υἱοὺς τὸν Ἀλεξιάρη καὶ Ἀνίχητον.

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ Ἡρακλέους ὅστις ἐτιμήθη πρῶτον ὡς ἥρωος ὑπὸ τῶν Θηβαίων καὶ εἶτα, μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ τῶν μᾶλλον περρωτισμένων Ἀθηναίων καὶ τέλος ὑφ' ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας ποῦ μὲν ὡς ἥρωος ποῦ δὲ ὡς θεός. Ὡς θεὸν λέγεται ὅτι πρῶτος ἐλάτρευσεν αὐτὸν Αἰόμος ὁ Κολυττοῦ ἐν Ἀθήναις, καὶ τὰ Αἰώμια ἐπανηγυρίζοντο πρὸς τιμὴν του ἐν φαιδρότητι καὶ εὐθυμίαις. Αὐτὴ ἡ Ρώμη ἦτο πλήρης βοιωτῶν τοῦ Ἡρακλέους καὶ τὰ δένδρα τῆς Ἰταλίας ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης, ἦσαν πάντα ἱερὰ ἐν σχέσει πρὸς τὸν Ἡρα-

1) Ἀπολλ. 2.7.6.3 καὶ 2.7.7.6.

κλέα. Ἐν Ἑλλάδι δὲ ἱερὰ ἦτο ἡ λεύκη, ἡ ἐλαία, αἱ θερμαὶ πηγαί, ὁ κισσός. Τὰ γυμνάσια ἐστολίζοντο διὰ γιγαντιαίων ἀγαλμάτων αὐτοῦ, ἅτινα ἐτοποθετοῦντο παρὰ τὰ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ ἐλατρεῦοντο ὁμοῦ παρὰ τῶν φοιτῶντων ἐφήβων. Οἱ ναοὶ καὶ αἱ ἐορταὶ αὐτοῦ ἐκαλοῦντο Ἑράκλεια. Εἰς τὸ ἐν Θήβαις Ἑράκλειον ἀποτελούμενον ἐκ ναοῦ, θεάτρου, γυμνασίου καὶ σταδίου ἐωρτά-

23) Ὁ Ἑράκλης

ζετο μεγαλοπρεπέστατα ἡ ἐορτὴ τοῦ Ἑρακλέους δι' ἀγῶνων οἷτινες προσεῖλκον θεατὰς καὶ ἀγωνιστὰς ἐξ ἀπάσης τῆς Βοιωτίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἑράκλειον ἐπίσης ὑπῆρχεν ἐν Θίβη καὶ ἐν Θεσπιαῖς πιθανώτατα δὲ καὶ ἐν Πανακτίᾳ παρὰ τὸ νῦν Λεοβενοσάλεσι.

Εἰς τὸν Ἑρακλέα ἀπεδίδοντο πολλαὶ ιδιότητες καὶ πλεῖστα

κοσμητικὰ ἐπίθετα : ὡς ἀήττητος ἀθλητῆς καὶ προστάτης τῶν ἀγώνων ἐκαλεῖτο Ἐ ν α γ ώ ν ι ο ς ὡς ἀπανταχοῦ καὶ πάντοτε νικῶν κ α λ λ ῖ ν ι κ ο ς ὡς σχετιζόμενος πρὸς τὰς Μούσας καὶ τερπόμενος ὑπὸ τῆς μουσικῆς Μ ο υ σ α γ έ τ η ς ὡς ἐξολοθρευτῆς παντὸς κακοῦ Ἄ λ ε ξ ῖ κ α κ ο ς. Ἀπεδίδοντο δὲ εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλα ἐπίθετα : πρόμαχος, ἀρχηγέτης, μάντις, βουφάγος, ἀδηφάγος, ὀλύμπιος, παλαίμων, φιλοπότης κ. λ. π.

Ὑπὸ τῆς τέχνης παρίσταται ὡς βρέφος, ὡς νεανίας καὶ ὡς ἀνὴρ. Περιφρῆμιον αὐτοῦ ἄγαλμα ἦτο ὁ ἄ ν α π α υ ο ῦ μ ε ν ο ς Ἡρακλῆς τοῦ Λ υ σ ῖ π ο υ, οὔτινος σφίζεται λαμπρὰ ἀπομίμησις, ἢ τοῦ Ἀθηναίου Γλύκωνος εὐρισκομένη ἐν τῷ Μουσείῳ Ρώμης. Τοῦτου εἰκόνα παραθέτομεν ἐνταῦθα. Οἱ 12 ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους ἐστόλιζον τὰς μετώπας τοῦ ἔτι ἐν μέρει σφισσομένου νοσοῦ τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ τοῦ Θησείου ἐν Ἀθήναις. Ἐπίσης εἰς τὰ ἀετώματα τοῦ Ἡρακλείου Θηβῶν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Πausανίου ἐσώζοντο 10 ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἡ πρὸς Ἄνταϊον πάλι. Εἰκόνας τῶν 12 ἄθλων παραθέτομεν ἐπίσης ἐνταῦθα.

Μετὰ τὴν εἰς Θεοὺς μετάστασιν τοῦ Ἡρακλέους οἱ παῖδες αὐτοῦ φεύγοντες τὴν ἐπιβουλήν τοῦ Εὐρυσθέως κατέφυγον εἰς Κήρυκα βασιλέα τῆς Τραχίνος. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἠπειλήθη διὰ πολέμου ὑπὸ τοῦ Εὐρυσθέως, οἱ υἱοὶ τοῦ Ἡρακλέως ἐγκατέλιπον τὴν Τραχίνα καὶ διωκόμενοι ἔφθασαν εἰς Ἀθήνας ἔνθα καθίσαντες ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ ἑλέους ἐζήτησαν βοήθειαν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀρνηθέντες νὰ ἐκδώσωσιν αὐτοὺς πρὸς τὸν Εὐρυσθέα, ἐξέτέθησαν εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Εὐρυσθέως ὅστις ἐκήρυξε κατ' αὐτῶν πόλεμον. Ἐν τῇ μάχῃ ὅμως ἦτις φαίνεται ὅτι ἔλαβε χώραν εἰς τὰ μεταξὺ Ἐλευσίνος καὶ Μεγάρων στενά, ἠττήθη κατὰ κράτος ὁ Εὐρυσθεὺς καὶ τὰ μὲν τέκνα αὐτοῦ Ἀλέξανδρος, Ἰφιμέδων, Εὐρύβιος, Μέντωρ καὶ Περμῆδης ἐφρονεύθησαν, αὐτὸς δὲ φεύγων ἐφ' ἄρματος πρὸς τὴν Πελοπόννησον κατεδιώκετο μετὰ πείσματος. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν διήρχετο τὰς Σ κ ε ι ρ ω ν ῖ δ α ς Πέτρας (κακὴν σκάλαν) ἐφρονεύθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἡρακλέους Ὑλλου, ὅστις ἀποταμιῶν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἔφερεν εἰς τὴν μητέρα του Ἀλκμήνην ἣτις ἐξώρυσεν τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ κερκίδος. (1) Κατὰ τὸν Πίνδαρον ὁ Εὐρυσθεὺς ἐφρονεύθη παρὰ τὰς Θήβας ὑπὸ τοῦ Ἰολάου.

1) Ἀπολλ. 2. 7. κ. 3. καὶ 2. κ. 1. 2.

Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἡρακλέους, οἱ ἀπὸ Θεσπιάδων ἦσαν οἱ ἑξῆς : Ἐκ τῆς Πρόκριδος ὁ Ἄντιλέων καὶ ὁ Ἴππεύς, διότι ἡ Πρόκρις πρεσβυτάτη αἰσῶν οὔσα ἔτεκε δίδυμα· ἐκ τῆς Πανόπης ὁ Θερσίππας· ἐκ τῆς Λύσης ὁ Εὐμείδης· ἐκ . . . ὁ Κρέων· ἐκ τῆς Ἐπιλάϊδος ὁ Ἀστυάναξ· ἐκ τῆς Κέρθης ὁ Δειόβης· ἐξ Εὐρυβίας ὁ Πολύλαος· ἐκ Πατροῦς ὁ Ἀγγέμαχος· ἐκ Μελίνης Λαοιέδων· ἐκ Κλυτίπης Εὐρύκαπος· ἐξ Εὐβότης Εὐρύπουλος· ἐξ Ἀγλαΐας Ἀντιάδης· ἐκ Χρησιμίδος Ὀνήσιππος· ἐξ Ὀρείης Λαομένης· ἐκ Λυσιδίης Τέλης· ἐκ Μενιπλίδος Ἐντελίδης· ἐξ Ἀνθίπης Ἴπποδρόμος· ἐξ Εὐρυ. . . Τελευταγόρας· ἐκ Καπύλος Ἴππωτος· ἐξ Εὐβοίας Ὀλυμπος· ἐκ Νίκης Νικόδημος· ἐξ Ἀργέλης Κλεόλαος· ἐκ τῆς Ἐξόλης Ἐρύθρας· ἐκ τῆς Ξανθίδος Ὀμόλιππος· ἐκ Στρατονίκης Ἄτρομος· ἐξ Ἴριδος Κελευσιάνω· ἐκ Λαοθόης Ἀντιρος· ἐξ Ἀντιόπης Ἀλόσιος· ἐκ Κλωαμήτιδος Ἀστυβίης· ἐκ Φυληίδος Τίγαις· ἐκ τῆς Αἰσχυρίδος Λενζώνης· ἐξ Ἀνθείας . . . ἐξ Εὐρυπύλης Ἀρχέδικος· ἐκ τῆς Ἐρατοῦς ὁ Δυνάστης· ἐξ Ἀσωπίδος ὁ Μέντωρ· ἐκ τῆς Πύνης Ἀμήστριος· ἐκ Τιφύσης Λυγκεύς· ἐξ Ἀλοκράτης Ὀλυμπούσης· ἐκ τῆς Ἐλικωνίδος ὁ Φαλίας· ἐκ τῆς Ἡουχείης ὁ Οἰστρόβλης· ἐκ Τερψικράτης Εὐρυόπης· ἐξ Ἐλαχείας Βουλεύς· ἐκ Νικίπης Ἀντίμαχος· ἐκ Πυρίπης Πάτροκλος· ἐκ Πραξιθέας Νήφος· ἐκ Λυσιππης Ἐράαιππος· ἐκ Τοξικράτης Λυκοῦργος (Λύκιος)· ἐκ Μάρσης Βουκόλος· ἐξ Εὐρυτέλης Λεύκιππος· ἐξ Ἴπποκράτης Ἴππόζυγος. Οὗτοι, ὡς εἶπομεν, ἦσαν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἡρακλέους ἐκ τῶν θυγατέρων τοῦ Θεσπίου. (1)

Ἐξ ἄλλων γυναικῶν ἦσαν οἱ ἐπόμενοι :

Ἐκ μὲν τῆς Λημανείρας τῆς θυγατρὸς τοῦ Οἰνέως, ὁ Ὑλλος, ὁ Κτήσιππος, ὁ Ἰληνός καὶ ὁ Ὀνεΐτης· ἐκ δὲ τῆς Μεγάρως τῆς θυγατρὸς τοῦ Κρέοντος, ὁ Θηρίμαχος, ὁ Δημόων καὶ ὁ Κρεοντιάδης· ἐκ τῆς Νύμφης Ὀμφάλης ὁ Ἀγέλαος, ἐξ οὗ ἐπήγαγε τὸ γένος τοῦ Κροίσου· ἐκ τῆς Χαλκιώπης τῆς θυγατρὸς τοῦ Εὐρυπύλου ὁ Θεττάλος· ἐκ τῆς Ἐπικάστης τῆς θυγατρὸς τοῦ Αὐγέου ὁ Θεστάλος· ἐκ τῆς Παρθενόπης τῆς θυγατρὸς τοῦ Στυμφάλου ὁ Εὐθήρης· ἐκ τῆς Αὐγῆς τῆς Ἀλεοῦ ὁ Τήλεφος· ἐκ τῆς Ἀστυόχης τῆς Φύλαντος ὁ Τληπόλεμος· ἐκ τῆς Ἀστυδαμείας τῆς Ἀμύντορος ὁ Κτήσιππος· ἐκ τῆς Αὐτονόης τῆς Πειραιώς ὁ Παλαίμων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡρακλέους πολλοὶ ὀνόμασαν ἑαυτοὺς

1) Ἀπολλ. 2, 7, 7, 6. καὶ 2, 7, 8, 3.

ἀπογόνους τοῦ ἥρωος, ἦσαν δὲ τόσον πολλοὶ, ὥστε κατέκλυσαν ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα καὶ οὕτω ἐπλάσθη ἡ ἀληθῶς συνέβη, ἡ περιφημος ἐν τῇ ἱστορίᾳ κἀθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐρυσιθέως οἱ Ἡρακλειδαὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐκυρίευσαν ἀπάσας τὰς πόλεις αὐτῆς. Ἐπειδὴ ὄμως μεγάλη δυστυχία ἐνέσκηφεν εἰς τὴν χώραν ταύτην οἱ Ἡρακλειδαὶ ἐγκατέλιπον τὴν Πελοπόννησον, διότι ἡ Πυθία ἐχρησιμοδότησεν ὅτι ἡ κἀθοδος αὐτῶν ἐγένετο πρὸ τοῦ προσήκοντος χρόνου, ἦτοι προῦρος. Ἀποτυχούσης λοιπὸν τῆς καταλήψεως οἱ Ἡρακλειδαὶ ἀπῆλθον εἰς Μαραθῶνα ὅπου ἐγκατεστάθισαν (1).

Ὁ Ὑλλος ἐκτελῶν τὴν ἐντολὴν τοῦ πατρὸς του ἐνημφεύθη τὴν Ἴολην καὶ μετὰ τρία ἔτη προπαρασκευασθεὶς εἰσέβαλεν εἰς Πελοπόννησον ἐπὶ κεφαλῆς πολυαριθμοῦ στρατιᾶς, παρεξηγήσας τὸν χρησμόν ὃν τῷ ἔδωκεν ἡ Πυθία «νὰ κατέλιθωσιν περιμείναντες τὸν τρίτον καρπὸν». Ἡ ἐκστρατεία αὕτη τοῦ Ὑλλου, ὡς ἦτο ἐπόμενον ἀπέτυχε, διότι ἡ Πυθία τρίτον καρπὸν δὲν ἠννόει τὴν τρίτην ἐσοδείαν τῆς γῆς, ἦτοι τὰ τρία ἔτη, ἀλλὰ τὴν τρίτην γενεάν ἀνθρώπων (2).

Οἱ ἀφορῶντες τὸν Ἡρακλέα μῦθοι εἶναι τόσον πολλοὶ καὶ πραγματεύονται περὶ τόσων ἀπιθάνων καὶ τόσων μηδαμινῶν πραγμάτων, ὥστε τὴν σημερινὴν ἐποχὴν νὰ θεωρῶνται πολλοὶ ὡς ἀφελῆ παραμύθια. Αἱ δὲ γινόμενα τῶν μύθων τούτων ἐρμηνεῖται ἀντὶ νὰ διαφωτισῶσι, συσκοτίζουσιν ἐπὶ τοσοῦτον τὰ πράγματα, ὥστε νὰ μὴ δύναται τις οὐδὲν νὰ πιστεύσῃ. Καθ' ἡμᾶς ὁ Ἡρακλῆς ἢ εἶναι μῦθος ἢ εἶναι ἱστορία. Ἐὰν εἶναι μῦθος, οὗτος ἐπλάσθη διὰ νὰ παραστήσῃ ὅτι εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ὄσσην καὶ ἂν ἔχῃ τις σωματικὴν καὶ διανοητικὴν δυνάμιν καὶ ῥώμην, πάντοτε ἢ εἶναι δούλος δύο μεγάλων καὶ ἀκαταβλήτων δυνάμεων, τῆς θείας δυνάμεως, ἢν ἐξεπροσώπει τότε ὁ Ζεὺς καὶ τῆς πολιτικῆς δυνάμεως ἢν ἐξεπροσώπει ὁ πανίσχυρος ἡγεμὸν τῆς Ἑλλάδος Εὐρυσιθεύς. Ἡμεῖς θεωροῦμεν τὸν Ἡρακλέα ἱστορίαν, δηλαδὴ ἄνθρωπον, υἱὸν τῆς Ἀλκμήνης καὶ τοῦ Ἀμφιτρύωνος. Προικισθεὶς οὗτος ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ σωματικῆς ῥώμης ἀκαταβλήτου, ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν οὐδὲν ὄπλον ἠδύνατο νὰ ἐκηδεύσῃ ταύτην, καὶ διανοητικῆς δυνάμεως μεγίστης, ὡς καὶ αἰσθημάτων εὐποιίας ἠδυνήθη πρῶτον ν' ἀπαλλάξῃ τὴν πατρίδα του, τὰς Θήβας, τῆς δουλείας τοῦ βασιλέως τοῦ Ὀρχομενοῦ. Ἐπειτα κατώρ-

1 2) Ἀπολλ. 2. 9. 1. 2.

ἦυσε σύμπασαν τὴν Βοιωτίαν ν' ἀποκαθάρη καὶ ἀπαλλάξη παντὸς εἶδους κακοποιῦ στοιχείου. Τὰ κατορθώματα ταῦτα κατέστησαν αὐτὸν γνωστὸν εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον, ἐπομένως καὶ εἰς τὸν Εὐρυσθέα, ὅστις ἀνέβησεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς ἐπικρατείας του ἀπὸ παντὸς μαστίζοντος αὐτὴν κακοῦ. Ὁ Ἡρακλῆς αὐτοβούλως καὶ ἐκουσίως ἀνέλαβε τὸ ἔργον τοῦτο καὶ οὐχὶ μόνος, ἀλλ' ὡς ἀρχηγὸς στρατιωτικῆς δυνάμεως ὀργανωμένης καὶ ἀποτελουμένης ἐκ φίλων του ἐκλεκτῶν, κεκτημένων μεγάλῃν σωματικὴν, ψυχικὴν καὶ διανοητικὴν ῥώμην, ὧν προῖστατο ὡς ὑπαρχηγὸς ὁ Ἴόλαος. Περὶ τούτου μαρτυρεῖ καὶ ὁ Πανσανίας (1. 3.) ὅστις λέγει ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἐκυρίευσεν τὴν Ἴλιον, ἡγούμενος στρατιᾶς Ἀργείων, Θηβαίων καὶ Ἀρκάδων. Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ὁ Ἡρακλῆς τὰς ἡρωϊκὰς του πράξεις καὶ τὰ μεγάλα του κατορθώματα δὲν ἐξετέλεσε πάντα μόνος ἀλλὰ μὲ τὴν συνδρομὴν ἄλλοτε ἄλλων δυνάμεων.

Τὰ ἔργα τοῦ Ἡρακλέους ἦσαν βεβαίως μεγάλα, πάντως ὅμως ἦσαν ἔργα ἀνθρώπινα, μεγαλοποιηθέντα μετὰ τὸν θάνατόν του καὶ ἴσως μετὰ πολλοὺς αἰῶνας ὕστερον, μέχρι τοιοῦτου βαθμοῦ ὑπερβολικότητος καὶ ἀπιθανότητος, ὥστε ὁ Ἡρακλῆς νὰ καταστῇ ἀπὸ ἡρώος μῦθος, ἤτοι ψεῦδος. Ἀλλὰ δὲν φαίνεται νὰ ἦτο ψεῦδος ἢτο ἄνθρωπος ὑπερέχων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων κατὰ τὴν ῥώμην καὶ τὴν ἀλκὴν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, διαπράξας ἔργα ἡρωϊκὰ ἐγγίζοντα τὸ θεῖον, διὸ ὀνομάσθη ἡμίθεος, καὶ πολλὰκις θεὸς, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐτιμήθη ἐπὶ αἰῶνας μακροῦς. Ἐὰν οἱ ποιηταί, οἱ μυθογράφοι καὶ οἱ λογογράφοι ἀπέδωκαν εἰς τὸν Ἡρακλέα ἔργα ὑπεράνθρωπα, καὶ ὑπερφυσικά τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ὑπῆρξεν Ἡρακλῆς. Ὁ ὑπερβολικὸς ἢ ψευδὴς διάκοσμος δὲν δύναται ν' ἀναιρέσῃ γεγονότα πραγματικά. Ἐὰν ὁ ποιητὴς ὑμνῶν τὸν ἥρωα Διάκον δείκνυται ὑπερβολικὸς λέγων,

«Τρεῖς ὥρες ἐπολέμαγε μὲ δεκαοκτὼ χιλιάδες»

«Χίλιοι τὸν πᾶν' ἀπὸ μπροστὰ καὶ δυὸ χιλιάδες πίσω»

δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ἠνδραγάδησεν ὁ Διάκος ἢ καὶ ὅτι δὲν ὑπῆρξε ποτὲ Διάκος. (Βιβλ. Ἀπολλ. 2.4.6.1—2.8.1.2. Ἡσιόδου Θεογονία 259—293. 311—317).

Ἡ Ἀλκμήνη (1)

Ἡ Ἀλκμήνη, ὡς ἤδη γνωρίζομεν ἦτο μήτηρ τοῦ Ἡρακλέους,

1. Ἀπολλ. 2—4.8.2 καὶ 2.8.1.2 καὶ 3.1.2.3.

θυγάτηρ τοῦ Ἡλεκτρώωνος καὶ σύζυγος τοῦ Ἀμφιτρώωνος. Μετὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀποθέωσιν τοῦ Ἡρακλέους ἦλθεν εἰς τὴν Ἄττικὴν, μετὰ τῶν Ἡρακλειδῶν, ἔνθα ἐξώρυσε τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἐξήρου τοῦ υἱοῦ τῆς Εὐρουσίεως, ὃν εἶχε φονεύσει ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους Ὑλλος ἢ ὁ Ἰόλαος. Ἡ Ἀλκμήνη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου τῆς Ἀμφιτρώωνος εἶχε νυμφευθῆ τὸν Ῥαδάμανθον ἐν Ὠκαλείᾳ τῆς Βοιωτίας. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ καὶ τούτου ἐπιστρέψασα εἰς Θήβας ἀπέθανεν ἐκ γήρατος κατοικοῦσα περὶ τὴν ἀγορὰν, ἐγγὺς τῶν Ἡλεκτρῶν πυλῶν, ὅπου ἐγεννήθη ὁ Ἡρακλῆς. Κατὰ τὴν ὥραν ὅπως τῆς ταφῆς εὗρον εἰς τὸ φέρετρόν τῆς λίθον ἀντὶ τοῦ σώματος καὶ ἐπιστεύθη ὅτι ὁ Ζεὺς μετέφερεν αὐτὴν εἰς τὴν νῆσον τῶν Μακάρων ἔνθα ἐνυμφεύθη καὶ πάλιν τὸν Ῥαδάμανθον. Κατ' ἄλλην παράδοσιν ἡ Ἀλκμήνη ἑτάφη ἐν Ἀλιάρτῳ ὁπόθεν τὰ ὀστᾶ ὁ Ἀγχισίλαος μετεκόμισεν εἰς Σπάρτην.

Οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ ὀνόμαζον αὐτὴν μητέρα τῶν Ἡρακλειδῶν, ὁ δὲ Αἰσχύλος καὶ ὁ Εὐριπίδης ἔγραφαν ὕμνους πρὸς αὐτὴν ἀπολεσθέντας. Οἱ Θηβαῖοι ἀπέδωκαν τιμὰς ἡρώιδος πρὸς τὴν μητέρα τοῦ Ἡρακλέους κτίσαντες πρὸς τιμὴν τῆς βωμὸν καὶ ἡρώον καὶ ἀριερώσαντες εἰς αὐτὴν τὸ ἄλλος, ἔνθα εἶχε τοποθετηθῆ ὁ ἐντὸς τοῦ φερέτρου αὐτῆς εὐρεθεὶς λίθος. Οὐ μόνον δὲ ἐν Θήβαις ἀπελάμβανε θείας λατρείας ἡ Ἀλκμήνη, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀθήναις ὅπου εἶχε βωμὸν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἡρακλέους.

Ὁ Πausανίας (9.11) διηγεῖται ὅτι ἐπισκευθεὶς τὰς Θήβας εἶδε τὰ ἑρείκια τῆς οἰκίας τοῦ Ἀμφιτρώωνος, ἀριστερᾷ τῶν Ἡλεκτρίδων πυλῶν καὶ ἐν αὐτοῖς διεκρίνετο εἰσέτι τῆς Ἀλκμήνης ὁ θάλαμος, τὸν ὁποῖον εἶχε κτίσει πρὸς χάριν τοῦ Ἀμφιτρώωνος ὁ Τροφώνιος καὶ ὁ Ἀγαμήδης. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ εὗρισκετο τὸ ἐπόμενον ἐπίγραμμα.

Ἀμφιτρώων ὄτ' ἔμελλ' ἀγαγέσθαι δεῖρο γυναῖκα
 Ἀλκμήνην, θάλαμον γ' εἰλίξαιτο ἑαυτῷ
 Ἀγχισίως δ' ἐποίησε Τροφώνιος δ' Ἀγαμήδης.

Ἰόλαος

Ὁ Ἰόλαος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους, ἀδελφοῦ τοῦ Ἡρακλέους. Ἀνεψιὸς ὄνεν τούτου ὢν, συμμετέσχεν ὄλων τῶν ἡρωϊκῶν ἐπιχειρήσεων καὶ κατορθωμάτων τοῦ Ἡρακλέους, οὐτινος διετέλει ἀχώριστος σύντροφος. Ἦτο οἶονεὶ ἠσασπιστὴς αὐτοῦ, ὁδηγὸς τοῦ ἄρματός του καὶ βοηθὸς αὐτοῦ πολέμιος. Ἐν τῇ κατὰ Λακωνίας Ὑδρας πύλῃ καὶ ἐν τῇ πρὸς τὸν Κόκνον τοιαύτη σπουδαίως συνέ-

βαλεν ὁ Ἴολαος εἰς τὴν νίκην τοῦ Ἡρακλέους. Διὰ ταῦτα ὁ Ἴολαος ἀπελάμβανεν ἐν Θήβαις τιμῶν ἥρωος. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πινδάρου καὶ τοῦ Πausανίου (9—23.1) ὑπῆρχε τάφος τοῦ Ἴολάου ἐν Θήβαις, Ἱερῶν καὶ γυμνασίον, φέρον τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ στάδιον ἀφιερωμένον εἰς αὐτόν, ὅμοιον κατὰ πάντα πρὸς τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Ἐπιδαύρῳ τοιοῦτον. Ἐν τῷ σταδίῳ τούτῳ ἐφορτάζοντο μεγαλοπρεπῶς τὰ Ἰολαία, καθ' ἃ πανταχόθεν τῆς Βοιωτίας συνέφερον θεαταὶ καὶ ἀθληταὶ παντὸς εἴδους ἀγώνων. Ὁ Ἴολαος (1) ἀπέθανεν εἰς Σαρδῶν (Σαρδινίαν τῆς Ἰταλίας) ἔνθα εἶχε μεταβῆ ἡγεμὼν στρατιάς Ἀθηναίων καὶ Θεσπιέων, ἐξ ὧν οὐδεὶς ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν πατρίδα του, διότι πάντες ἔπεσαν ἐκεῖ μετὰ τοῦ ἡγεμόνος των ἡρωϊκῶς μαχόμενοι, καὶ κατ' ἄλλην ἐκδοσιν, διότι ἐγκυατασταθέντες ἐκεῖ ἀπετέλεσαν πλουσίαν καὶ εὐδαίμονα ἀποικίαν.

ΑΙ ΘΗΒΑΙ ΚΑΙ Η ΒΟΙΩΤΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΚΟΙΝΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Κατὰ τὴν παναρχαίαν ταύτην ἐποχὴν, φέρονται ὡς λαβόντα χώραν ἐν Ἑλλάδι πολλά γεγονότα σπουδαία. Τούτων ὀνομαστότεροι εἶναι αἱ ἔξις τρεῖς κοιναὶ ἐπιχειρήσεις, εἰς ἃς πρότιστον ἔλαβον μέρος οἱ Βοιωτοὶ καὶ μάλιστα οἱ Θηβαῖοι. Τοιαῦτα γεγονότα εἶναι: ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία, ὁ πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, καὶ ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος.

Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία

Ὁ Ἑρατοσίθηνης λέγει ὅτι ὁ Ἀργοναυτικὸς πλοῦς ἔλαβε χώραν τῷ 1225 π. Χ. ὁ δὲ Τρωϊκὸς τῷ 1192, ὁ δὲ Καλλίνικος ἀναφέρει ὅτι ὁ πρῶτος ἐγένετο τῷ 1169 καὶ ὁ δεύτερος τῷ 1136. Οὕτω ἀμφοτέρω, καίτοι διαφωνοῦντες συμφωνοῦσιν ὅτι ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος ἐγένετο 33 ἔτη μετὰ τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν. Ἐν τούτοις δὲν φαίνεται πιστευτὸν ὅτι μετὰ τῶν δύο τούτων γεγονότων, τόση μικρὰ διαφορὰ χρόνου ὑπάρχει. Διότι αἱ περὶ Ἀργαῶς παραδόσεις παριστάνουσι τοὺς ναυπηγοὺς αὐτῆς ἀπειροὺς περὶ τὴν ναυπηγικὴν τέχνην, ἐνῶ ἡ ναυπηγικὴ τέχνη τῶν

1) Πausan. 9. 23. 1.

πλοίων τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου εἰκονίζεται ὡς ἀρτία καὶ μάλιστα τῶν Βοιωτῶν, τὰ ὅποια ἴσαν τὰ μεγαλειότερα πάντων, ἐκάστου περιλαμβάνοντος 120 ἀνδρας. Ἐνῶ πάντων τῶν ἄλλων ἐθνῶν τὰ πλοῖα περιελάμβανον ὀλιγωτέρους τῶν ἑκατῶν καὶ περισσοτέρους τῶν πενήτηκοντα ἀνδρῶν, «ἐν ἐκάστη Βοιωτῶν κοῦροι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι βαῖνον». Ὀμηρ. Ἰλ. Β. 510 καὶ 719.

Ὁ κύριος αἴτιος τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας ἦτο ὁ Ἀ-

21. Ἡ Ἀργώ.

θάμας βασιλεὺς τοῦ πλουσίου ἐν Βοιωτίᾳ Ὀρχομενοῦ καὶ κατὰ Πausανίαν μόνον τῆς Κορονηείας καὶ Ἀλιαστίας (1). Ὁ Ἀθάμας ἀποπέμφας τὴν πρώτην αὐτοῦ σύζυγον Νεφέλην, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τὸν Φοῖξον καὶ τὴν Ἑλλην, ἐνημφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Κάδμου Ἰνώ. Αὕτη θέλουσα ν' ἀπαλλαγῆ τῶν τέκνων τῆς Νεφέλης, κατώρθωσε δι' ἀπατηλοῦ γηισμοῦ νὰ πείσῃ τὸν Ἀθάμαντα νὰ θυσιάσῃ τὰ ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τέκνα του Φοῖξον καὶ Ἑλλην, ἵνα παύσῃ ὁ κατατρώχων τὴν χώραν λιμὸς, ὅστις ἐὰν ἐξηκολούθει, θὰ ἐπροκάλει τὴν πτώσιν τῆς δυναστείας καὶ τὴν ἀποπομπὴν ἢ τὸν θάνατον ὅλων τῶν μελῶν αὐτῆς. Τὸν δὲ λιμὸν εἶχε προκαλέσει ἡ Ἰνώ πείσασα τὰς γυναῖκας τῆς Βοιωτίας νὰ δίδωσιν εἰς τοὺς ἀνδρας αὐτῶν πρὸς σπορὰν πεφρυγμένον σίτον. «Ἡ δὲ γῆ πεφρυγμένους πυρσοὺς δεχομένη καρποὺς ἐτησίους οὐκ ἀνεδίδου (2). Πρὸς παῦσιν λοιπὸν τοῦ ἐξ ἀφορίας λιμοῦ ὁ

1) Πaus. 9-34-5-7.

2) Ἀπολλ. 1. 8. 6. 3.

Ἀθάμας συγκατετέθη νὰ θυσιάσῃ τὰ τέκνα του. Καὶ κατ' ἴην στιγμὴν προσήγε τὸν Φοῖξον εἰς τὸν βορρὸν ἢ μήτηρ αὐτοῦ Νεφέλη ἐπερβῆσα, ἀπέσυρεν αὐτὸν ἐκ τοῦ ὄλεθρου καὶ δόσασα αὐτῷ κριὸν χρυσόμαλλον, ὃν παρὰ τοῦ Ἐροῦ ἔλαβεν, διέταξε νὰ ἀπέλθῃ πάριοντα. Ἐπὶ τούτου ἀναβάντες ὁ τε Φοῖξος καὶ ἡ Ἑλλη (1) ἔφυγον καὶ φερόμενοι μεταξὺ γῆς καὶ οὐρανοῦ ἐφθάσαν εἰς τὸ μεταξὺ Ἀσίας καὶ Εὐρώπης στενόν. Ἐκεῖ ἡ μὲν Ἑλλ-

25) Φοῖξος - Ἑλλη

λη ἐπνίγη πεσοῦσα εἰς τὴν θάλασσαν, ἥτις ἀπ' αὐτῆς ὀνομασίαθη Ἑλλησποντος, ὁ δὲ Φοῖξος ἐφθάσεν εἰς Κολχίδα καὶ γενόμενος εὐμενῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Λιήτου, ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Χαλκιδόπην. Θύσας δὲ τὸν κριὸν εἰς τὸν Φύξιον Λία, ἐδώκεν τὸ χρυσοῦν δέρας εἰς τὸν Αἰήτην, ὅστις ἀφιέρωσε τοῦτον εἰς τὸ ἱερόν τοῦ Ἄρως ἄλλως καὶ ἐπέστησε φύλακα ἀκούρητον δούλοντα καὶ δύο πυρίπνοους ταύρους (2).

Τὸ χρυσοῦν τοῦτο δέρας ἦτο τὸ θαυμασιώτερον τῆς ἐποχῆς

1) Ησίοτ. 9. 31. 4.

2) Ἀπολλ. 1. 8. 6. 3.

ἐρείνης ἀντιζέμενον καὶ τῆς γενικῆς ἐπιθυμίας ὁ σκαπός. Διὰ τοῦτο, ὅταν ὁ Ἰάσων, υἱὸς τοῦ πρώην βασιλέως τοῦ Ἰωλκοῦ ἀπήγαγε παρὰ τοῦ θεῖου καὶ εὐαιρέτου τοῦ Ἡελίου τὴν παιρῶαν βασιλείαν, οὗτος ὑπεσχέθη ὅτι τότε μόνον ἢ ἀεκαλήρωσεν τὴν αἰτησίαν του ταύτην, ὅταν αλεῦσας εἰς Κολχίδα φέσῃ ἐκείθεν τὸ πολυθρόλον τοῦτο δέρας.

Ἔφευς

Ὁ Ἰάσων ἐνθάσωννθεὶς ὑπὸ χρυσοῦ τῆς Πυθίας ἀνέλαβε προθύμως τὸν ἀγῶνα καὶ προσεκέλευσεν ὡς συνεργάτας τοὺς ἐπισημοτάτους ἥρωας τῆς Ἑλλάδος. Τῆς ἐπιτροπείας ταύτης μετέσχον πενήκοντα ἐκ τῶν ὀνομασιωτάτων, ἐν οἷς Τίφος ὁ Ἀγνίου, κυβερνήτης τοῦ πλοίου· Ζήτης καὶ Κάλαις· Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης· Τελαμών καὶ Πηλεὺς· Ἡρακλῆς καὶ Ἰόλαος. Ὁ Ἀμφιάραος, ὁ Λαέρτης, ὁ Μενότιος, ὁ Μελέαγρος, ὁ Ἐργίνος ὁ Περικλύμενος, Ἄργος ὁ Φοῖξος, Πηνέλεως ὁ Ἰππόλχηρον, Λήϊτος ὁ Ἀλέκτορος, Ἀσκάλαρος καὶ Ἰάλμενος υἱὸς Ἄρως.

Καὶ ὁ μὲν Ἄργος ὁ Φοῖξος τῇ ἐντολῇ τοῦ Ἰάσωνος καὶ τῇ βοηθείᾳ τῆς Ἀθηνᾶς κατεσκεύασε πεντηκόντονον ναῦν, δι' ἧς ἔμελλον νὰ ἐκπεύσωσιν εἰς Κολχίδα οἱ ἥρωες καὶ ἡ ὁποία ὀνομασίαθη ὑπ' αὐτοῦ Ἀργώ, (1) ὁ δὲ Τίφος ὁ Ἀγνίου, προσκοιθεὶς πολλῶν ἄλλων διασήμων ναυτικῶν ἀνέλαβε τὴν κυβερνήτην τοῦ πλοίου, οὗτενος ἐναντιοῦσε Ἡρακλῆς ἢ ὁ Ἰάσων. Οἱ Ἄργοναῦται, οὓς συνόδωσεν Ἴδμων ὁ υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ὁ Μόρφος ὡς μάντις, εἶχον παραλάβει μετ' ἐαυτῶν καὶ τὸν Ὀρφέα, ἵνα διὰ τῆς λύρας του τέσπῃ καὶ παραμυθῇ αὐτοὺς κατὰ τὸ πολυκινδυνώδες τοῦτο ταξίδιον. Μετὰ πολλοὺς δὲ καὶ δεινοὺς κινδύνους ἐφθάσαν εἰς Κολχίδα ἐνθα τῇ συνδρομῇ τῆς Μηδείας θυγατρὸς τοῦ Αἰήτου ἀφίρσαν τὸ χρυσοῦν δέρας καὶ μετὰ μακρῶς καὶ ποικίλας περιπλανήσεις ἐπέστρεψαν εἰς τὰς πατρίδας των συναποκομιζόντες καὶ τὴν Μηδειαν, ἥτις οἰκειοθελῶς ἠκολούθησεν αὐτοὺς καὶ ἥτις κατέστη βυστερον διαβόητος ἐν Ἑλλάδι, διὰ τὴν σκληρότητα, τὴν πονηρίαν καὶ τὴν μαγικὴν τέχνην.

Ὅπως βλέπομεν ὅτι ἡ Βοιωτία, ἥτις διὰ τοῦ βασιλέως αὐτῆς Ἀιδόμαντος (2) ἐδημοσίωργησε τὸν λόγον τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκ-

1) Ἀπολλ. 1. 9. 1. 6.

2) Ἀπολλ. 1. 8. 6. 3.

στρατείας μετέσχεν αὐτῆς διὰ δέκα Βοιωτῶν ἡρώων: τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ Ἰολάου, τοῦ Περικλυμένου, Ἄργου υἱοῦ τοῦ Φοῖξου, Ἐργίνου βασιλέως τοῦ Ὀρχομενοῦ, Πηγελέω, Ληίτου, Ἀσκαλάφου, Ἰαλμένου καὶ τοῦ περιφήμου Τίρου τοῦ Ἀγνίου, πολυθρῦλτου κυβερνήτου τῆς Ἀργοῦς, ὅστις ἦτο δεινὸς νὰ προβλέπῃ τὰς τρικυμίας καὶ τὰς θυέλλας καὶ νὰ διευθύνῃ τὸ πλοῖον στηριζόμενος εἰς τὴν τροχίαν τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀστέρων.

Τίρος δ' Ἀγναΐδης κάλλιπ' ἄλλοι δῆμον
Θεσπιδέων, ἐσθλὸς μὲν ὀρνόμενον προδαΐναι
κῆρ' ἄλως εὐφρείης, ἐσθλὸς δ' ἀνέμοιο θυέλλας
καὶ πλοῖον ἡλίῳ τε καὶ ἀστέρῳ τεκμήρισθαι (1).

Περὶ τῆς τιμῆς τῆς ναυπηγήσεως καὶ ἀναχωρήσεως τῆς Ἀργοῦς ἐρῶσιν αἱ Σίραι ἢ Τίραι τῆς Θιάβης, ἡ ἰδιαιτέρα πατρίς τοῦ κυβερνήτου αὐτῆς, ἡ Ἀντιηδὼν τῆς Βοιωτίας καὶ ἡ Ἰωλκὸς τῆς Θεσσαλίας. Βέβαιον θεωρεῖται ὅτι ἡ Ἀργὸν κατασκευάσθη ἐν Σίραις παρὰ τοῦ Βοιωτοῦ Ἄργου υἱοῦ τοῦ Φοῖξου καὶ ἐκ Σιφῶν ἀπέπλευσεν πρὸς Κολχίδα ὑπὸ κυβερνήτην τὸν Τίρον. Εἰς Τίρας οἱ κάτοικοι μετ' ὑπερηφανείας ὀμίλησαν εἰς τὸν Πausανίαν ἐπισκεφθέντα τὴν πόλιν, περὶ τοῦ συμπολίτου τῶν κυβερνήτου τῆς Ἀργοῦς Τίρους καὶ ἔδειξαν εἰς αὐτὸν τὸ μέρος ἔνθα προσωρμίσθη ἡ Ἀργὸν ἐκ Κολχίδος ἐπανακάμψασα: «Οὔτοι (οἱ Τιφραιεῖς) μάλιστα ἐκ παλαιοῦ τὰ θαλάσσια ἐθέλουσιν εἶναι σοφοί, Τίρον ἄνδρα μνημονεύοντες ἐπιχόριον, ὡς προκηρυχθεὶς γενέσθαι τῆς Ἀργοῦς κυβερνήτης· ἀποφαινόμενοι δὲ καὶ πρὸ τῆς πόλεως ἔνθα ἐκ Κόλχων ὀπίσω κομιζομένων ὀρμήσασθαι τὴν Ἀργὸν λέγουσιν» (2).

Πολλοὶ ἱστορικοὶ θεωροῦσι τὸν Ἀργοναυτικὸν πλοῦν ὡς ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν τῶν δαιμονίων Μινυῶν καὶ Καδμείων. Ἄλλ' εἴτε τοῦτο πιστεύσομεν, εἴτε τὴν γνώμην ἄλλων θεωρῶντων αὐτὸν ὡς ἀπόπειραν κατακτήσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, εἰς ἓν πάντοτε θὰ καταλήξωμεν συμπέρασμα ὅτι οἱ Μινυαὶ καὶ οἱ Καδμεῖοι ἦτοιοι οἱ Βοιωτοὶ ἐν τῇ Ἀργοναυτικῇ ἐκστρατείᾳ ἔπαιξαν τὸ πρόσωπον τοῦ πρώτου καὶ κυρίου αὐτῆς παράγοντος. Ὁ ἀείμνηστος Λάμπρος λέγει ὅτι, «παρουσιάζεται μὲν ὁ (Ἀργοναυτικὸς) πλοῦς ὡς κοινὴ ἐπιχείρη-

1) Ἀπολλώνιος Ρόδιος: Ἀργοναυτικά στ. 105.

2) Paus. 9. 32. 3.

σις τῶν ἡρώων τῆς Ἑλλάδος ναυτικῶν τε καὶ μὴ, ἀλλ' ἐμφανῶς πρωτοστιατοῦσι οἱ Μινύαι. (1)

Λ ά έ ο ς (2)

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀμφίονος καὶ Ζήθου οἱ Θηβαῖοι ἀνεβίβασαν ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου τῶν Θηβῶν τὸν νόμιμον βασιλεῦα αὐτῶν Λαΐον, τὸν υἱὸν τοῦ Λαβδίακου, δισέγγονον τοῦ Κάδμου, ὃν οἱ φίλοι τῆς δυναστείας του εἶχον μεταφέρει ἐκτὸς τῶν Θηβῶν εἰς ἀσφαλῆς μέρος, κατὰ τὸ διάστημα τῆς βασιλείας αὐτῶν. (3) Ὁ Λ ά έ ο ς γενόμενος βασιλεὺς τῶν Θηβῶν ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφὴν τοῦ Κρόντος Ἰοκάστην ἢ κατ' ἄλλους Ἐλικάστην καὶ ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν χρόνον δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποκτήσῃ τέκνα ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ μαντείου τῶν Λελφῶν, ἵνα ἀποκτήσῃ τοιαῦτα. Ἡ Πυθία εἰς τὴν ὁποίαν ἀπετάθη ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ βασιλέως Λαΐου ἀπήντησεν ὅτι οὐδὲν συμφέρον ἔχει ν' ἀποκτήσῃ υἱὸν ὁ Λάϊος, διότι ἐὰν ἀποκτήσῃ τοιοῦτον, θὰ φρονεῖθῃ ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὁ οἶκός του θὰ ὑποστῇ μεγάλη καὶ τρομερὰ δεινὰ. Ἐν τούτοις ἡ Ἰοκάστη ἀπέκτησεν υἱὸν καὶ ὁ Λάϊος ἐνθυμηθεὶς τὸν χρησιμὸν καὶ φοβηθεὶς διέταξε τὴν ἄμεσον ἐκδοσιν τοῦ βρέφους εἰς τὸν Κιθαρώνα. Ἐκεῖ ποιμὴν τις τοῦ βασιλέως τῆς Κορίνθου Πολύβου εὔρε το βρέφος καὶ ἔφερεν αὐτὸ εἰς τὴν βασίλισσαν τῆς Κορίνθου Περιβοίαν, ἣτις ἀνόμασεν αὐτὸ Οιδίποδα, διότι ἔφερεν ἐξωδηγῶτας τοὺς πόδας. Ἡ βασίλισσα ἀνέθρεψε τὸ παιδίον ὡς ἴδιον αὐτῆς τέκνον, καὶ ἔχαιρε βλέπουσα ὅτι διεκρίνεται τῶν ὀμηλικῶν κατὰ τε τὴν ρώμην τοῦ σώματος καὶ πνεύματος. Ἐνηλικιωθεὶς ὁμοίως ὁ Οιδίπους καὶ ὄνειδιζόμενος ὑπὸ τῶν φθονούστων αὐτὸν διὰ τὴν ὑπεροχὴν ὀμηλικῶν του ὡς ὑπόβλητος, ἦτοι νόθος καὶ ἀγνώστου καταγωγῆς, ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ ἐκ Κορίνθου καὶ νὰ ζητήσῃ ἀλλαγῶν νὰ μάθῃ τὴν καταγωγὴν του, ἀφοῦ παρὰ τῆς Περιβοίας ἦτο ἀδύνατον νὰ μάθῃ. Φθιάσας εἰς Δελφοὺς ἠρώτησε τὴν Πυθίαν περὶ τῶν γνησίων γονέων του. Λαβὼν δὲ ἀπάντησιν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του, διότι εἶναι πεπρωμένον νὰ φρονεῖσῃ τὸν πατέρα του καὶ νὰ λάβῃ σύζυγον τὴν μητέρα του καὶ νομίσας ὅτι ἡ πατρίς του ἦτο ἡ Κορίνθος ἀπεφάσισε νὰ μὴ ἐπανέλθῃ εἰς ταύτην. Πρὸς

1) Ἑλλ. ἱστ. Λάμπρου τ. Α' σ. 58.

2) Ἀπολλ. 3. 5. 7.

3) Παισ. 9. 5.5. 9.

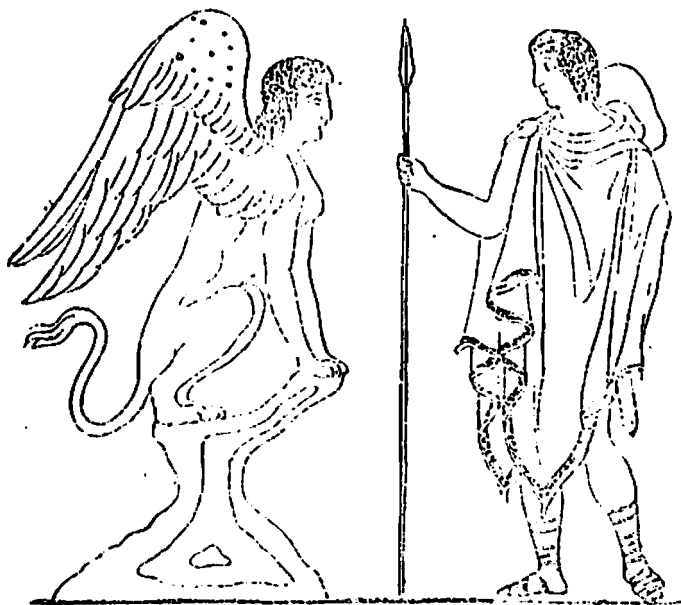
τοῦτο ἀνεχώρησεν ἐκ Λελυφῶν καὶ ἔλαβε τὴν πρὸς τὴν Βοιωτίαν ἀγούσαν ἐφ' ἄρματος, ὅταν δὲ ἐφθάσεν εἰς τὴν παρὰ τὴν Λαυλίδα σχιστὴν ὁδὸν συνήχησεν ἕτερον ἄρμα φέρον δύο ἀγνώστους. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὁδὸς ἦτο στενὴ καὶ ὁ Οἰδίπους δὲν ἔσπευσεν, ὡς διατάχθη, νὰ διεκζητήσῃ τὴν διέλευσιν τοῦ ἄλλου ἄρματος ὁ ὀδηγὸς αὐτοῦ ἐφόνευσεν ἕνα ἐκ τῶν δύο ἵππων τοῦ ἄρματος του. Τότε ὁ Οἰδίπους ὀργισθεὶς ἐφόνευσεν τὸν τε ὀδηγὸν καὶ τὸν ἐπιβάτην τοῦ ἄρματος, καὶ οὗτος μὲν ἦτο ὁ πατήρ του Λαῖος ἐκεῖνος δὲ ὁ ὑπασπιστὴς του Πολυφρόντης.

Οἰδίπους (1)

Ὁ Οἰδίπους ἀγνοῶν ὅτι ἐκεῖνος ὃν ἐφόνευσεν ἦτο ὁ πατήρ του ἐφθάσεν εἰς Θήβας, ἔνθα ἐγκατεστάθη, χωρὶς νὰ καταδιωχθῇ, διότι οὐδεὶς ὑπῆρξε μάρτυς τοῦ φόνου τοῦ βασιλέως Λαίου. Καὶ τὸν μὲν φονευθέντα βασιλέα ἔθαψε μετὰ μεγάλων τιμῶν ὁ βασιλεὺς τῶν Πλαταιῶν Λαμιασίστρατος, ἡ δὲ βασιλεία περιήλθεν εἰς τὸν ἀδελφὸν τῆς Ἰοκάστης Κρέοντα τὸν υἱὸν τοῦ Μενοικέως. Τούτου βασιλεύοντος μέγα κακὸν ἐμάστιζε τὰς Θήβας. Τέρας φέρον πρόσωπον γυναικῶς, στήθος, πόδας καὶ οὐρὰν λέοντος καὶ πτέρυγας αἰετοῦ—τέκνον Ἐχιδνης καὶ Τυφῶνος—ἀποσταλὲν ὑπὸ τῆς Ἥρας καὶ διδαχθὲν ὑπὸ τῶν Μουσῶν, εἶπεν ἐγκατασταθῆ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Φωκίδος εἰς Θήβας, παρὰ τὸ Φίκειον ὄρος ὁδοῦ, ὀλίγον δυτικώτερον τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Βαγίων-Σφιγγῶς καὶ κατέτρωγε πάντα Θηβαίων, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ λύσῃ τὸ αἶνιγμα τὸ ὁποῖον τῷ ἀπέτεινε καὶ ὅπερ ἦτο τὸ ἑξῆς: «τί ἐστὶν ὁ μίαν ἔχον φωνὴν τετράπουν καὶ δίπουν καὶ τρίπουν γίνεται;» (2) ἢ ἄλλως, τί εἶναι τὴν πρωίαν τετράπουν, τὴν μεσημβριαν δίπουν καὶ τὸ ἑσπέρας τρίπουν; Ὁ Κρέων θέλων ν' ἀπαλλάξῃ τὴν πατρίδα του τοῦ δεινοῦ τούτου κακοῦ, οὐτινος θῦμα ὑπῆρξε καὶ ὁ υἱὸς του Αἴμων, προσεκήρυσεν ὅτι ὁ λύτης τοῦ αἶνιγματος τούτου θέλει λάβει ὡς γέρας τὴν τε βασιλείαν καὶ τὴν βασιλισσαν Ἰοκάστην ὡς σύζυγον. Προσελθὼν τότε ὁ Οἰδίπους πρὸ τῆς Σφιγγῶς ἔλυσε τὸ αἶνιγμα εἰπὼν ὅτι τοῦτο εἶναι ὁ ἀνθρώπος, ὅστις κατὰ τὴν βορρικήν ἡλικίαν βυθίζει διὰ τῶν τεσσάρων ἄκρων, κατὰ τὴν ἀκμαίονσιν διὰ τῶν δύο ποδῶν καὶ κατὰ τὴν γεροντικὴν διὰ τῶν ποδῶν του καὶ τῆ βοήθειά ἡάβδου. Ἀκούσασα τὴν λύσιν ἡ Σφιγγὸς ἠύτοκτόνησε κατακοιμηθεῖσα ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς Ἀροπό-

λεος, διότι ἦτο πεπονημένον ἅμα τῇ λύσει τοῦ αἰνίγματος ν' ἀλο-
λεσθῆ, ὁ δὲ Οἰδίπους ὑπὸ τὰς ἐπισημίας καὶ τὰς εὐχὰς σὺμπάν-
τος τοῦ Θεβιαῖκου λαοῦ, ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῶν Θεβῶν καὶ
ἐνηγορεύθη τὴν Ἰοκείστην ἀγνοῶν ὅτι ἦτο μήτηρ αὐτοῦ.

Κατὰ τὸν Παισαύριον (1) ἡ Σφιγξ δὲν ἦτο ἡ ληστροικὴ συμ-
μορία περιατῶν, ὣν κέντρον ἐνεργείας ἦτο ἡ παρὰ τὴν Ἀντιηδόνα
θάλασσα. Ἡ συμμορία αὕτη ἔχουσα πάντοτε ὡς ὀρειμήριον τὸν

26) Ὁ Οἰδίπους πρὸ τῆς Σφιγγῆς.

Εὐβοϊκὸν κόλπον διήρχετο τὸ Πιτῶν καὶ ἐμφανιζομένη ἐπὶ τῆς
ὁδοῦ Θεβῶν Λεβαδειᾶς κατὰ τὴν στενωπὸν τοῦ Φιζεῖου ὄρους,
ἐλήσσετε τοὺς διαβίτας. Ἐκ τῆς ληστοπειραιτείας ταύτης ἀπηλλά-
γησαν αἱ Θῆβαι ὑπὸ τοῦ Οἰδίποδος, ὅστις ἀφίκετο ἐκ Κορίνθου
ἀγων πολυπληθῆ στρατιάν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπέτυχε τὴν τελείαν
καταστροφὴν αὐτῆς. Ἡ Σφιγξ καὶ κατὰ τὴν Βοιωτικὴν διά-
λεκτον Φίξ (Ἡσιόδ. Θεογ. 326) ἐλέγετο ὅτι ἦτο νόθη θυγάτηρ
τοῦ Λαίου καὶ παρ' ἄλλων ἐθεωρεῖτο ὡς ἔμβλημα λοιμοῦ μαστί-
ζοντας τὴν Βοιωτίαν ἕνεκα τῶν ἐλῶν τῆς Κωπαίδος.

Ἐκ τοῦ ἀνοσίου καὶ ἀνίερου γάμου τοῦ Οἰδίποδος μετὰ τῆς

(1) Παισαύριον, 9, 26, 2.

μητρός του Ίοκαστής ἐγεννήθησαν δύο υἱοί, ὁ Ἔτεοκλῆς καὶ ὁ Πολυνεΐδης καὶ δύο θυγατέρες, ἡ Ἀντιγόνη καὶ ἡ Ἰσμήνη· εἰσὶν δὲ καὶ οἱ λέγοντες ὅτι πάντα τὰ τέκνα ταῦτα ἐγέννησεν ὁ Οἰδίπους ἐξ ἄλλης συζύγου του, τῆς Εὐρυγανείας (1) τῆς θυγατρὸς τοῦ Υἰάκου. Οἱ θεοὶ ἀγανακτῆσαντες ἐπὶ τῷ γάμῳ τούτῳ ἀπέστειλαν λοιμὸν τε καὶ λιμὸν εἰς τὰς ἀτυχεῖς Θήβας καὶ κατέσκησαν γνωστὴν τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τοῦ μάντεως Τειρεσίου. Καὶ ἡ μὲν Ίοκαστή μολοῦσα τὴν ἀλήθειαν ἠυποκτόνησεν ἀναγκασθεῖσα, ὁ δὲ Οἰδίπους ἐβόουε τὸς ἀγέλα-

27) Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶν

μούς του καὶ κατηγόσθη τοὺς υἱούς του Ἔτεοκλῆα καὶ Πολυνεΐδην, διότι ἀπελευνόμενον ἐκ τῆς πατρὸς δὲν ἐβοήθησαν. Λέγεται ὅτι ἐν Θηβαΐδι ἀνεφέρετο ὅτι τὴν πατρὸς κατὰραν ἐπροζάλεσαν ὁ Πολυνεΐδης, ὅστις βέλων τὰ περιποιηθῆ τὸν πατέρα του παρέθεσεν ἀγορῶν τρώειαν καὶ χυσοῦν κύπελλον. Ἐγγίσας ταῦτα ὁ Οἰδίπους ἐνιθυρήθη τὸν πατέρα του καὶ ὀργισθεὶς κατηγόσθη τοὺς υἱούς του. Εἶτα χειραγωγούμενος ὑπὸ τῆς

(1) Ἀπολλ. 3. 5. 8. 3 Παισ. 9. 5. 11.

θυγατρὸς του Ἀντιγόνης ἐφίλασεν ἐν ἀλλίᾳ καταστάσει εἰς Κολωνὸν τῆς Ἀττικῆς (Σεπόλια) καὶ προσπεσὼν ἐπέτις εἰς τὸ αὐτόν τεμενος τῶν Εὐμενίδων, ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Θησέως καὶ φιλοξενηθεὶς ἐπὶ ἐπὶ τινα χρόνον ἀπέθανε μετ' ὀλίγον. Ἐν Ἀθήναις μεταξὺ Ἀργείου Πάγου καὶ Ἀζοπόλεως κατὰ τὸ ἔθρον τῶν Εὐμενίδων ἐπήγε τάφος τοῦ Οἰδίποδος. Κατ' ἄλλην παράδοσιν ὁ Οἰδίπους ἀπέθανεν ἐν Θήβαις καὶ ἐτάφη ἐν τῇ πόλει ἢ ἐν Ἐτεωνῶν εἰς τὸ ἔθρον τῆς Λήμητρος Ἐρινύος (1).

Ἐνταῦθα παραδέτομεν δύο εἰκόνας τοῦ Οἰδίποδος, ἐξ ὧν ἡ μία παριστᾷ αὐτὸν ἀπὸ τῆς Σιγγῆς, ἡ δὲ δευτέρα καθήμενον ἐκτίη εἰς τὸ τέκνον τῶν Εὐμενίδων μετὰ τῆς Ἀντιγόνης.

Ἔτεοκλῆς καὶ Πολυνεΐδης
Πόλεμος τῶν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας

Οἱ δίδυμοι υἱοὶ τοῦ Οἰδίποδος Ἔτεοκλῆς καὶ Πολυνεΐδης μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀνδροφόντες παρελάβον τὴν βασιλικὴν τῶν Θηβῶν ἐξουσίαν καὶ συνεφώνησαν νὰ ἀσπῆ ἕκαστος ἀνὰ ἓν ἔτος. Ὁ Ἔτεοκλῆς ὅμως ὅστις διεχειρίσθη τὴν ἀρχὴν τὸ πρῶτον ἔτος, ἠρνήθη νὰ παραδώσῃ αὐτὴν ἅμα τῇ κήστει τοῦ ἔτους καὶ ἔνευε τούτου ὁ Πολυνεΐδης, ὅστις ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του εἶχε φύγει ἐκ Θηβῶν καὶ μεταβίβας εἰς Ἄργος εἶχε νυμφευθῆ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀδρασίου Ἀργεῖου, ἐπιστρέψας εἰς Ἄργος ἀνήγειλεν εἰς τὸν πενθερὸν του Ἀδραστον τὴν ἀνομιαν τοῦ Ἔτεοκλέους καὶ ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν του ὅπως ἀνακτίσῃ τὸν θρόνον. Ὁ Ἀδραστός ὅστις ἦτο ὁ ἰσχυρότερος ἡγεμὸν τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀποφασίσας τὸν κατὰ Θηβῶν πόλεμον ἐκέλευσε εἰς βοήθειαν καὶ ἄλλους ἡγεμόνας ὑποχρέους εἰς συστράτευσιν.

Ὁ Ἀμφιάρεος ὅστις ἦτο μετὰ τῶν κληθέντων, μάντις ὢν καὶ γνωρίζων ὅτι εἰς τὴν ἐστρατείαν ταύτην ἐμελλον πάντες οἱ ἡγεμόνες αὐτῆς, πλην Ἀδρασίου, ν' ἀποθάνωσιν ἐδυστρόπει νὰ μετᾷσῃ ταύτης καὶ τοὺς ἄλλους ἀπέτρεπε. Ἐπειδὴ δὲ ἐγνωρίζεν ὅτι ὁ Πολυνεΐδης ἐλθὼν εἰς Ἄργος ἔφερε μετ' ἑαυτοῦ τὸν ὄρμον καὶ τὸν πέπλον τῆς προμνήμης του Ἀρμονίας, δῶρα ὡς γνωστὸν ἰδιόχειρα τοῦ Ἡφαίστου καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, ἀπηγόρευσε τὴν σύζυγόν του Ἐριφύλην ἀδελφὴν τοῦ Ἀδρασίου, νὰ δεχθῆ

) Παγκ. Λεξ. Οἰδίπους.

3 Παισ. 9. 5. 6. 12. Ἀπολλ. 3. 5. 8. 3.

δῶρα παρὰ τοῦ Πολυνείκου, φοβούμενος ὅτι λαμβάνουσα τοιαῦτα ἦιλε κτηροβλή ὡπὲρ τῆς μελετωμένης ἐστρατείας. Ἦ Ἐριφύλη ὅμως παρὰ τὴν ἀλαγόμευσιν τοῦ Ἀμφιράου ἔλαβε παρὰ τοῦ Πολυνείκου τὸν πολυδρόλητον χρυσοῦν ὄρονον καὶ ἔπεισε τὸν Ἄδραστον νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Θηβῶν. Ὁ Ἀμφιράος ἐξαναγκασθεὶς νὰ λάβῃ μέρος εἰς ἐκστρατείαν ἐξ ἧς δὲν ἔμελλε νὰ ἐπανέλθῃ, ἔδωκεν ἐντολήν εἰς τὰ τέκνα του νὰ φονεύσωσι τὴν μητέρα του, ὅταν ἐνηλικιωθῶσι καὶ νὰ ἐκστρατεύσωσιν ἐκ νέου κατὰ τῶν Θηβῶν (1).

Οὕτω συνετελέσθη ἡ στρατεία τῶν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας ἡρώων. Ἦσαν δὲ οὗτοι Ἄδραστος ὁ Τυλαοῦ, Ἀμφιράος ὁ Οἰζλέου, Κικλανεὺς ὁ Ἰλαοῦ, Ἰππομέδων ὁ Ἀριστομάχου πάντες ἐξ Ἰογῶν· Πολυνείκης ὁ Οἰδίποδος ἐκ Θηβῶν, Τυδεὺς ὁ Οἰνέου Λιτολὸς καὶ Παρθενοπαῖος ὁ Μελανίωνος Ἀρκίος. Φιλιάσαντες δὲ εἰς Νεμέαν ἐτέλεσαν ἀγῶνας, τὰ Νέμεα ἅτινα ἔκτοτε καθιερώθησαν ὡς πανελλήνιοι ἀγῶνες, καὶ οὗς ἐνίκησεν εἰς τὴν πάλιν ὁ Πολυνείκης. Ἔτα διελθόντες τὸν Ἰσθμὸν ἔφθασαν διὰ Κιθαριῶνος εἰς Ἀσωπὸν, ἔνθα ἐτέλεσαν θυσίας, μεθ' ὧ ἐστάλη ὁ Τυδεὺς ἵνα ἀπαιτήσῃ τὴν παραχώρησιν τῆς βασιλείας εἰς τὸν Πολυνείκην συμφρόνως πρὸς τὴν, μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν γενομένην συμφωνίαν. Τῆς ἀπαιτήσεως ταύτης ἀπορριφθεὶς ὁ Τυδεὺς προκαλῶν εἰς μονομαχίαν πολλοὺς ἐκ τῶν Θηβαίων ἐνίκησεν. Ἀγανακτήσαντες ἐπὶ τούτῳ οἱ Θηβαῖοι ἀπεφάσισαν νὰ τὸν φονεύσωσιν ἐξ ἐνέδρας καὶ πρὸς τοῦτο ἀπέστειλαν πεντήκοντα ἐνόπλους ἄνδρας οἵτινες κατέλαβον τὴν μεταξὺ Θηβῶν καὶ Ἀσωποῦ ὁδόν, δι' ἧς ὁ Τυδεὺς ἔμελλε νὰ διέλθῃ, ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο ἀπέτυχον διότι ὁ Τυδεὺς ἐρήνευσεν πάντας τούτους, ἐκτὸς τοῦ Μαίονος (2) καὶ σῆος καὶ ἀβλαβῆς εἰς τὸ στρατόπεδον φθιάσας ἀνήγγειλε τὰ γενόμενα.

Μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα ὁ στρατὸς τῶν Ἑπτὰ προσέβαλε τὰς Θήβας καὶ οἱ Καδμεῖοι βοηθοῦμενοι ὑπὸ τῶν συμμάχων τῶν Φωκέων καὶ τῶν ἐκ τῆς Μινυάδος χώρας Φλεγυῶν ἀντεπεξῆλθον κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ συνεκρότησαν πρὸς αὐτοὺς μάχην, κατὰ τὸν Ἰσμήνιον λόφον, καὶ ἦν ἠναγκάσθησαν νὰ υποχωρήσωσιν ἐντὸς τῆς τετραγισμένης πόλεως (3). Ἐπειδὴ δὲ ἡ πόλις ἐκινδύνευεν,

1. Ἰλ. αὐτ. 3. 6. 1.

2) Ἰλ. αὐτ. 3. 6. 3. 4.

3) Πρωτ. 9. 9. 1. 2. 3.

ὁ μάντις Τειρεσίαις ἐδήλωσεν ὅτι μόνον ἐὰν ὁ Μενοικεὺς ὁ υἱὸς τοῦ Κρέοντος θυσιάσῃ ἑαυτὸν αὐτοβούλως εἰς τὸν Ἄρηνα «ἐὰν Μενοικεὺς ὁ Κρέοντος Ἄρει σφάγιον αὐτὸν ἐπιδιδῶ», θέλουσιν μετὰ βεβαιότητος νικῆσαι. Τοῦτο ἀκούσας ὁ εὐγενὴς νεανίας καὶ πεισθεὶς ὅτι ἐκ τοῦ θανάτου ἐξαρτᾶται ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος του ἔσπευσε πρὸς τὰς πύλας τῆς πόλεως καὶ πρὸ αὐτῶν ἐθανάτωσεν ἑαυτόν. Ἡ αὐτοθυσία αὕτη τοῦ ἥρωος Μενοικέως συνεκίνησε τοὺς Θεοὺς καὶ διέθεσεν αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν Θηβαίων ὧν ἐξῆψε τὴν φιλοτιμίαν εἰς ὑψιστον βαθμὸν. Τότε ἕκαστος τῶν Ἄρχαίων ἡγεμόνων προσέβαλε μίαν τῶν πυλῶν τοῦ τείχους. Ὁ Ἄδραστος τὰς Ὀμολοΐδας, ὁ Καπανεὺς τὰς Ὠγγυίας, ὁ Ἄμφιδίκος τὰς Προϊτίδας, ὁ Ἰπομέδων τὰς Ὀγκαΐδας (νηίστας), ὁ Παρθενοπαῖος τὰς Ἰλέκτρας ὁ Τυδεὺς τὰς Κρηΐδας καὶ ὁ Πολυνεΐκης τὰς Ὑψίστιας.

Πρὸς ὑπεράσπισιν δὲ αὐτῶν καὶ τῆς πόλεως ὁ Ἐτεοκλῆς ἔταξεν ἰσχυροὺς ἡγεμόνας ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ Κρέων, ὁ Ἐτεοκλῆς ὁ Περικλύμενος, ὁ Λεάδης, ὁ Ἰσμαρος, ὁ Μελάνιππος καὶ ὁ Ἄμφιδίκος. Πᾶσαι αἱ ἐπιθέσεις τῶν ἐπιδρομῶν ἀποκρούονται. Ὁ Θηβαῖος ἥρωος Περικλύμενος φονεῖται λίθῳ βαλὼν τὸν Παρθενοπαῖον ὁ δὲ Καπανεὺς κατακεραυνοῦται ὑπὸ τοῦ Λιῶς, διότι ἐκαυχῆθη ὅτι οὐδὲ οἱ Θεοὶ νᾶ δυνηθῶσι νᾶ τὸν ἀποτρέψωσι ἀπὸ τοῦ νᾶ ἐκπορθήσῃ τὰς Θήβας.

Οἱ Ἄρχεῖοι μετὰ τοῦτο ὑποχωροῦσι καὶ ἐπειδὴ φρονεῖνται πολλοὶ ἀποφασίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων στρατῶν νᾶ χριθῆ ὁ ἀγὼν διὰ μονομαχίας τοῦ Ἐτεοκλέους καὶ Πολυνεΐκους. Λέγονται ἀμφότεροι μονομαχοῦσι ὡς μαινόμενοι οἱ δύο ἀδελφοὶ καὶ λίπτουσιν ἀμφότεροι νεκροί. Θεωρηθέντος ἀκόρτου τοῦ ἀγῶνος ἐπιαναλαμβάνεται ὁ μεταξὺ τῶν δύο στρατῶν πόλεμος. Ἡ μάχη καθίσταται τρομερά· ὁ Ἰσμαρος φονεῖται τὸν Ἰπομέδωνα, ὁ Λεάδης τὸν Ἐτεοκλον, ὁ Ἄμφιδίκος τὸν Παρθενοπαῖον, ὁ Μελάνιππος τὸν ἥρωα Τυδέα καὶ ὁ Ἄμφιδίκος τὸν Μελάνιππον (1). Οἱ Ἄρχεῖοι ἀγνοοῦντες τὴν τέχνην τῆς τειχομαχίας ὑψίσταντο φθορὰν μεγάλην, διότι αἱ αἱ ἐπιθέσεις αὐτῶν ἦσαν ἀτεχνοὶ καὶ ἀσχοποι. Ἐνεκα τούτου αἱ τάξεις αὐτῶν ἠραιώθησαν καὶ τέλος σύμπασα ἢ τῶν Ἄρχαίων στρατιὰ τρέπεται εἰς φυγὴν. Ὁ Περικλύμενος καταδιώκει τὸν φεύγοντα στρατὸν καὶ ἐνῶ ἦτο ἔτοιμος νᾶ διατροπήσῃ διὰ τοῦ ἀκοντίου του του τὸν φεύγοντα Ἄμφιδάρον

1) Ἀπολ. β. β. 7. 5.

αΐρνης ούτος ἐγένετο ἄφαντος. Ὁ Ζεὺς θελήσας νὰ σώσῃ τοῦτον ἀπὸ τοῦ αἰσχύου τοῦ τραύματος τῶν νότων, διέσχισε διὰ κεραινοῦ τὴν γῆν, ἥτις κατέειπε αὐτὸν μετὰ τῶν ἵππων τοῦ ἄρματός του καὶ τοῦ ἠνιόχου του Βάτωνος. (1).

Ὁ Ἄδραστος στερηθεὶς ὅλων τῶν συναγωνιστῶν ἐσώθη φεύγων ἐπὶ τοῦ θαυμαστῆς ταχύτητος θείας καταγωγῆς κραινοχαίτου ἵππου αὐτοῦ Ἀρείονος.

εἶματα λευκὰ φέρον σὺν Ἀρείονι κραινοχαίτη.
ὅς ἐξ θεοφιν γένος ἦεν (11. ψ. 346).

Μετὰ τὴν ἥτταν ταύτην τῶν ἑπτὰ ἡρώων, καθ' ἣν πάντες πλὴν Ἀδράστου ἀπολέσθησαν, ὁ Κρέων ὁ ἀδελφὸς τῆς Ἰοκάστης ἀνέλαβεν ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ τοῦ Ἐπειοκλέους, Λαοδάμαντος τὴν βασιλείαν καὶ ἐπὶ ποιῆ θανάτου ἀπιγόρευσε νὰ ἐνταφιασθῇ τὸ σῶμα τοῦ Πολυνεΐκου καὶ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς του διώρισε *φύλακας*. Ἡ Ἀντιγόνη ὅμως δὲν ἐσεβάσθη τὴν διαταγὴν ταύτην τοῦ Κρέοντος, ἀλλὰ μεταβῆσαι κρυφίως ἐκάλυψε τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς διὰ γόματος. Ὁ φύλαξ ὅμως αὐτοῦ, ἀφοῦ ἀπεράζονεν τὸ γόμα ἀπὸ τοῦ σώματος παρερύλαξε καὶ συνέλαβε τὴν Ἀντιγόνην μεταβῆσαν νὰ τὸ καλύψῃ ἐκ νέου, καὶ ὠδήγησεν αὐτὴν πρὸ τοῦ Κρέοντος, ὅστις διέταξε νὰ ταφῇ τῶσα ἥτοι νὰ ἐγκλεισθῇ εἰς ὑπόγειον φυλακὴν καὶ ἐκεῖ ἀποθάνῃ. Ἐγκλεισθεῖσα ἡ Ἀντιγόνη ἐν ταύτῃ ἠτύχησεν ἀπαγορευομένη. Τοῦτο μαῖον ὁ μνηστὴρ αὐτῆς Αἴμων, υἱὸς τοῦ Κρέοντος, ὅστις ἡγάγα αὐτὴν ἐρμηνῶς, ἠτύχησεν διαπεριείσας τὸ στήθος αὐτοῦ διὰ τοῦ ἰδίου του ξίφους. Λιὰ τοῦ θανάτου τούτου ἔληξεν ἡ τρομερὰ τραγωδία τοῦ οἴκου τοῦ Οἰδίποδος, ἥτις συνετάραξεν ἐπὶ μαζοῦν τὸν τότε κόσμον καὶ ἐνέλευσεν αἰῶνας ὕστερον εἰς μὲν τὸν Σοφοκλέα τὸν *Οἰδίποδα τύραννον*, τὸν *Οἰδίποδα ἐν Κολωνῶ* καὶ τὴν *Ἀντιγόνην*· εἰς δὲ τὸν Λισχόλον τοὺς *ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας* καὶ τὸν Ἀντίμαχον τὸν Κολοφώνιον τὴν *Θηβαΐδα*.

Αἱ Θῆβαι ἐν ταῦτοις ἐσώθησαν ἐκ τῆς καταστροφῆς καὶ ἐνίκησαν τοὺς Ἀργεῖους ὑπέστησαν ὅμως τοιαύτην φθορὰν, ὥστε ἡ νίκη των ὀλίγον ἀπέχε τῆς ἥττης, καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπεζητήσεν ὥστε πᾶσα νίκη ἐπιτογχανομένη διὰ μεγάλων θυσιῶν νὰ ὀνομάζεται *Καδμεία νίκη*. Ἡ νίκη ὅμως αὕτη τῶν Θηβαίων καὶ ἡ σωτηρία αὐτῶν ὀφείλεται εἰς τὴν ἡρωϊκὴν

1) Ἀπολλ. 3. 6. 4. 6.

αὐτοθυσίαν τοῦ Μενουκίως. Οἱ Θηβαῖοι εὐγνωμονοῦντες ἔστησαν μνημεῖον καὶ ἀνδριάντα ἐπὶ τῆς Καδμείας πρὸς τιμὴν τοῦ ἡρώος. Ἡ ἀρχὴ αὕτη τοῦ Μενουκίως, ἂν δὲν εἶναι μεγαλειτέρα, εἶναι τοῦλάχιστον ἴση πρὸς τὴν τοῦ τελευταίου βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν Κόδρου, ἐν ταῦτοις, ἐνῶ ἡ ἀρχὴ τούτου διελαλήθη ἀνὰ τὸν κόσμον σύμφωνα καὶ οὐδεὶς ὁ μὴ γνωρίζων αὐτήν, ἢ τοῦ ἡγεμονόπαιδος Μενουκίως παρέμεινε ἄγνωστος καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἰδιαιτέρᾳ πατριδί τοῦ ἡρώος, διότι ἀμφιβάλλω ἐὰν ὑπάρχωσι πολλοὶ Θηβαῖοι, οἵτινες γνωρίζουσιν ὅτι ἐπῆρξε ποτὲ Μενουκίως, ὅστις ἐθανάτωσεν ἑαυτὸν, ἵνα σώσῃ τὴν πατρίδα του.

Ἐπειδὴ ὁ Κρέων ἄρρησεν ἀτάφους τοὺς νεκροὺς τῶν Ἀργείων, ὁ Ἄδραστος εἰς Ἀθήνας καταφυγὼν καὶ ἐπὶ τὸν βιομὸν τοῦ ἐλέου καθίσας ἐπέτυχε τὴν συνδρομὴν τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὸν Θηραΐα στρατεύσαντες ἐκστρέψαν τὰς Θήβας καὶ τοὺς νεκροὺς ἔδωκαν εἰς τοὺς οἴκτους πρὸς ταφὴν (1).

Ἡ ἑλληνικὴ τῶν ἐπιγόνων (2)

Ἀποδέρμας

Ἐπειδὴ ἔτη ὕστερον, οἱ τῶν Θηβῶν ἐβουόλησαν ὁ υἱὸς τοῦ Ἐπειοκλέους Λαοδάμας οἱ υἱοὶ τῶν εἰρημένων ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας, νῦν ἐπεχείρησαν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Θηβῶν κληθεῖσαν τῶν *ἐπιγόνων*. Τὸ μαντεῖον τῶν Ἀργείων, παρὰ τοῦ ὀπίου ἐξήτησαν χρησμὸν πρὸ τῆς ἐκστρατείας ἀπήντησεν ὅτι αὕτη θ' ἀσπίς νικηφόρος, ἐὰν ἡγηθῇ τῆς στρατιᾶς ὁ Ἀλκμαίων ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμφιαράου. Προετοιμασθέντες λοιπὸν οἱ ἐπίγονοι καὶ ἡγεμόνα τοῦ ἀγῶνος τὸν Ἀλκμαίωνα ἐκλέξαντες, ὀρυσάμενοι νὰ ἐκδικήσωσι τὸν θάνατον τῶν γονέων καὶ νὰ ἐκκλύνοσι τὴν ἥτταν αὐτῶν.

Μετ᾽ ἴσον δὲ τῆς ἐκστρατείας ταύτης οἱ ἐξῆς:

Ἀλκμαίων καὶ Ἀμφίλοχος υἱοὶ τοῦ Ἀμφιαράου· Διγαλεὺς ὁ Ἀδράστου Λιομήδης ὁ Τυδέως· Πρόμαχος ὁ Παρθενόπαιου· Σιδένελος ὁ Καπανέως· Θέρσανδρος ὁ Πολυνεΐκου· Εὐρύαλος ὁ Μηραστῆος· καὶ Πολύδομος ὁ Ἴππομέδοντος.

Οἱτοὶ ἄγοντες πολυάριθμον στρατιάν, ἦν ἠκολούθουν πολλοὶ Μεγαρεῖς, Κορινθιοὶ, Μεσσηνιοὶ καὶ Ἀρκάδες, πεισθέντες εἰς

(1) Ἀπολλ. 3. 6. 8. 4.

(2) Ἀπολλ. 3. 6. 8. 1.

«είματα καὶ σημεῖα» τῶν Θεῶν καὶ εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Διὸς,

«Πειθόμενοι τρώεσσι θεῶν καὶ Ζηνὸς ἀρωγῇ.

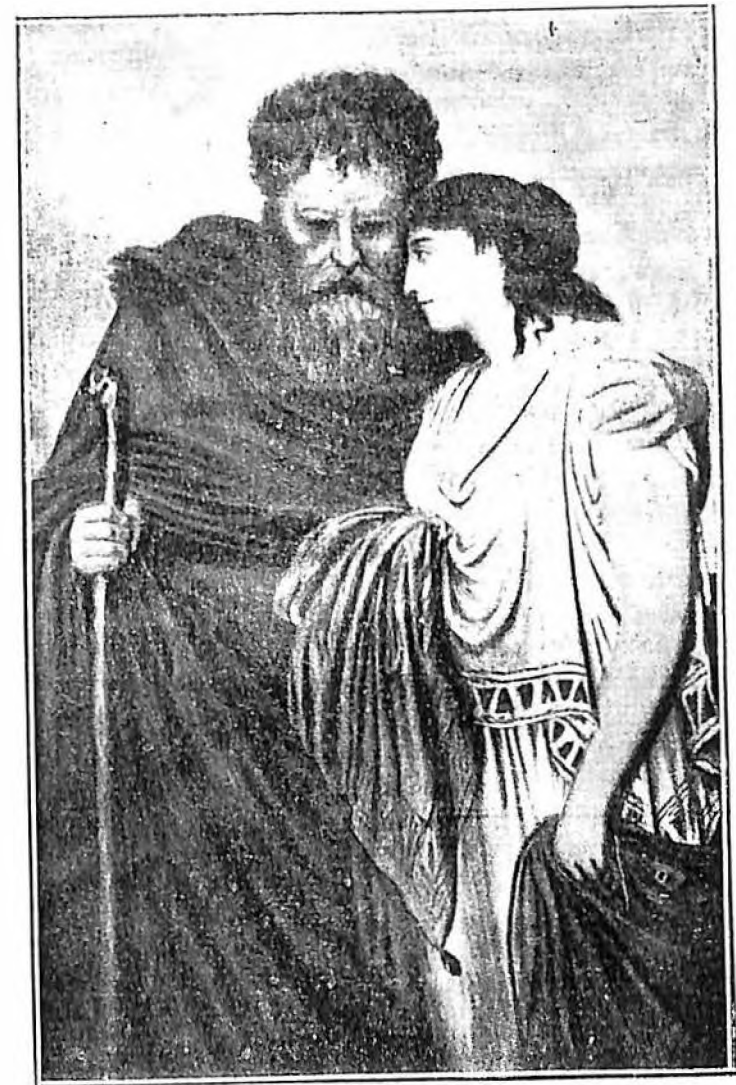
διήλθον τὸν Ἰσθμὸν καὶ διὰ τῆς Ἀττικῆς ἔφθασαν εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ταναγραϊκῆς. Οἱ Θηβαῖοι ἀντιληφθέντες τότε, ὅτι ἡ ἐξοστρατεία αὐτῆ ἀφείρετο αὐτούς, ἠτοιμάσθησαν ἐν τάξει καὶ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ βασιλέως Λαοδάμαντος κατέλαβον τὴν μεταξὺ Ὑπάτου καὶ Τευρησοῦ χώραν, ἐφ' ἧς ἔκειτο τὸ πόλισμα Γλισῶς (1), ἐνθα ἠλπιζον ν' ἀποζωόσωσι τὸν ἐχθρὸν. Ἐκεῖ συνήρθη μάχη τρομερὰ κατ' ἣν ἡ γενναϊότης τῶν Θηβαίων μαχητῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ κατισχύσῃ τῆς ὀρμῆς τῶν ἐπιδρομῶν. Καίτοι δὲ πολλοὶ Ἀργεῖοι ἔπασαν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης καὶ μεταξὺ τούτων Λίγιαλεις ὁ Ἀδράστου, Πηόμαχος ὁ Παρθενοπαίου καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν ἐπισήμων, ἐν τούτοις οἱ Θηβαῖοι ἐκάμφθησαν ὑπὸ τὴν πίεσιν πολυαρίθμων καὶ τολμηροτάτων ἐχθρῶν, οὓς ἡ πίστις πρὸς τὴν νίκην καθίστα ὀρμητικωτάτους. Ὑποχωρήσαντες δὲ ἔφθασαν εἰς τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν, τεθέντες ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν τειχῶν τῆς Καδρείας.

Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ φθορά, ἣν εἶχον ὑποστῆ οἱ Θηβαῖοι ἦτο μεγίστη, διότι ὁ μάντις Τειρεσίας προβλέπων ἦτιαν συνεβούλευσε τοὺς ἄρχοντας νὰ στείλωσιν πρέσβεις πρὸς τοὺς Ἀργεῖους ζητοῦντες εἰρήνην. Καὶ ἐνῶ ἔπραξαν τοῦτο δὲν ἐπερίμεναν ἀπάντησιν ἀλλ' ἀναχωρήσαντες τὴν νύκτα οἱ πλείστοι ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Λαοδάμαντα καὶ τοὺς λοιποὺς ἄρχοντας αὐτῶν, ἔφθασαν τὴν πρωΐαν εἰς Τίληθοσαν περὶ τὴν νῆον Πέλοαν, συναποκομίσαντες καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ ὅτι ἄλλο ἠδυνήθησαν. Ἐκεῖθεν ἐπροχώρησαν καὶ πόλιν Ἐσπιαίαν κτίσαντες κατέφυγον. Κατ' ἄλλους ἔφυγον πρὸς τοὺς ἠλλοφίλους καὶ κατ' ἄλλους πρὸς τὴν Θεσσαλικὴν Ὀμόλην, ἀπ' αὐτῶν ἐπανήλθον εἰς Θήβας ἀμνηστευθέντες ὑπὸ τοῦ Θερασάνδρου.

Οἱ Ἀργεῖοι μαθόντες τὴν φυγὴν τῶν Θηβαίων, εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν, ἣν ἐληλάτησαν καὶ καθαιρέσαντες τὰ τεῖχη ἀνιγρόρυσαν βασιλεία τὸν υἱὸν τοῦ Πολυνεΐκου Θερασάνδρου. Ἐκ δὲ τῆς κτηδείας λείας μέρους ἀπέστειλαν εἰς Δελφοὺς καὶ μετ' αὐτῆς καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Τειρεσίου Μαντιό(2). Ὁ δὲ Τειρεσίας ἀκολούθων

(1) Πασσ. 9. 6. 7.

(2) Ἀπολλ. 3. 7. 3.

28) Οἰδίπους καὶ Ἀντιγόνη

τούς φεύγοντας Θηβαίους έφθασαν εις Τιλφούσαν πηγήν και πών ύδωρ έξ αυτής άπεβίωσαν. Ένεκα του πολέμου τούτου και του έπακολουθήσαντος Τρωικού, έξηντλήθησαν επί τσοούτον οι Καδμειοι (Θηβαίοι), ώστε μετά ταύτα εύρέθησαν τελείως άνίκανοι ν' άντιστώσιν εις τούς από βορρά έπιδρομόντας Βοιωτούς.

Ο πόλεμος των επιγόνων υπήρξε πραγματικός. Εις τα αρχαιότερα ποιήματα την «Οιδιποδείαν», την «Άλκμαιωνίδα» τούς «Έπιγόνους» και την «Θηβαίδα» ών ελάχιστα περιεσώθησαν αποσπάσματα, έγένετο λόγος λεπτομερής περι του πολέμου τούτου, ως μεταγενέστεροι λογογράφοι βεβαιούσιν. Και έν αυτή τή Ίλιάδι γίνεται λόγος των περι Θήβας πολέμων. Έν Θηβαίδι κατά την μαρτυρίαν του αναγνόντος αυτήν Πausανίου, άνεφέρετο ότι ο Άδραστος έξεστράτευσε κατά των Θηβών, έχων περι αυτόν ου μόνον τούς Άργείους, αλλά και Άρκάδας και Μεσσηνίους.

Τρωικός Πόλεμος (1194-1184)

Ο Τρωικός πόλεμος υπήρξε η σπουδαιότερα και η μάλλον πολυθρόνητος των κοινών επιχειρήσεων των ήρωικών χρόνων. Τον πόλεμον τούτον ήμνησεν ο αρχαιότερος και ένδοξότερος των Έλλήνων ποιητών, ο Όμηρος. Του μεγάλου τούτου πολέμου, ούτινος συμμετέσχεν όλόκληρος ή τότε Έλλάς και ο όποιος διήρκετε δέκα έτη και έληξε διά τελείας καταστροφής της Τροίας, αίτιον ήτο, ή άπαγωγή της ώραιάς Έλένης, συζύγου του Μενελάου του βασιλέως της Σπάρτης, υπό του Πάριδος υίου του Πριάμου βασιλέως της Τρωάδος.

Αιά να έκδικήσωσι την ύβριν ταύτην και άνακτήσωσι τούς θησαυρούς, ους ο Πάρις και η Έλένη παρέλαβον μεθ' έαυτών, έξηγέρθησαν οι δύο υιοί του Άτρέως, ο κραταίος των Μυκηνών άναξ Άγαμέμνων και ο ύβρισθεις Μενέλιος. Άποφασίσαντες ούτοι την κατά της Τροίας έκστρατείαν, έξήτησαν την συνδρομήν όλων των Έλληνικών χωρών. Στόλος 1186 πλοίων, φέρον εκατόν χιλιάδας άνδρων, συνήχθη εις τον Βοιωτικόν λιμένα της Αύλιδος, παρά την σημερινήν κομόπολιν Βαθύ, όπουθεν έξέπλευσε διά την Τρωάδα, μετά την θυσίαν της Ίφιγενείας, θυγατρύς του Άγαμέμνονος, γενομένην προς έξευμενισμόν της θεάς Άρτέμιδος παρακωλουούσης τον έκπλουν αυτού επί μακρόν.

Του Τρωικού πολέμου, όστις κατά τον Έρατοσθένην στηρίζομενον επί του καταλόγου των βασιλέων της Σπάρτης, έλαβε χώραν τή 1194, μετέσχεν η Βοιωτία, όσον ουδεμία άλλη χώρα, άποστείλασα 50 πλοία, τά μέγιστα πάντων, έκάστου περιλαμβανοντος 120 άνδρας. Εις ταύτα δέον να προσθέσωμεν και 30 άλλα πλοία τά όποια άπέστειλεν ο Μινύειος Όρχομενός, όστις τότε άπετέλει κράτος άυτοτελές, μη περιλαμβανόμενον εις την Βοιωτικήν Όμοσπονδίαν, εις ήν βραδύτερον υπήχθη. Η Βοιωτία όθεν μετέσχε του περιφήμου τούτου πολέμου δι' όγδοήκοντα έν όλω πλοίων, έφ' ών επέβαινον 9.600 άλκιμοι άνδρες, ήτοι τή δέκατον των κατά της Τροίας στρατευσάντων. Ο Όμηρος έν τώ καταλόγω —ένή αναγράφονται υπό τον τίτλον «Βοιώτεια ή κατάλογος νεών» οι άρχηγοί και ο αριθμός των πλοίων έκάστης χώρας— αναφέρει πρώτον τούς Βοιωτούς άρχηγούς, τας πόλεις της Βοιωτίας, αίτινες παρέσχον άνδρας εις την έκστρατείαν και μετέσχον του άγώνος, δεύτερον τον Μινύειον Όρχομενον και κατόπιν τούς άρχηγούς και τά πλοία πασών των άλλων χωρών. Τουτο δέν φαίνεται άμυηρον σημασία, αλλά δηλοϊ κατά τρόπον έμφανή την υπέρροχον συμβολήν των Βοιωτών έν τώ άγώνι τούτω, όν ένίσχυσαν διά δυνάμειωσ υπερέτρας πάσης άλλης χώρας.

Αντι πάσης άλλης περιγραφής παραθέτομεν ένταύθα τούς σχετικούς στίχους του Όμήρου (Ίλ. Β' 493—516) και κατωτέρω παράφρασιν αυτών.

«Άρχους άυ νηών έρέω νηΐς τε προπάσας»
 Βοιωτών μόν Πηνέλεως και Λήϊτος ήρχον
 Άρκεσίλοός τε, Προδοήνωσ τε, Κλονίος τε
 Οϊ θ' Υφίην ένέμοντο και Αύλίδα πετροήεσαν
 Σχοϊνόν τε Σκώλον τε πολύκνημόν τε Έρεωνόν,
 Θεσπειαν Γραιάν τε και εύρύχορον Μυκαλησσόν,
 Οϊ τ' άμφ' Άρημ' ένέμοντο και Ειλέπον και Έρϋθρας,
 Οϊ τ' Έλεών' ειχον ήδ' Υλην και Πετεώνα,
 Όκλιέην Μεδεώνά τ', ευκτίμενον πολίεθρον,
 Κώκλις Ισϋτορηϊν τε πολυτοήρονά τε Θίσθον,
 Οϊ τε Κορώνειαν και ποιήενθ' Άλίοστον.
 Οϊ τε Πλάταιαν έχον ήδ' οϊ Γλίσαντα νέμοντο,
 Οϊ θ' Υποθήβας ειχον, ευκτίμενον πολίεθρον,
 Όγχηστόν θ' Ιερόν Ποσιδήμον άγλαόν άλσος,
 Οϊ τε πολυστάφυλον Άρην έχον, οϊ τε Μίδειαν,
 Νισάν τε ζαθήην Άνθηδόνα τ' έσχατόωσαν
 των μόν πεντήκοντα νέες κίον, έν δ' έκάστη
 κοϋροι Βοιωτών εκατόν και εΐκοσι βαινον.

Οἱ δ' Ἀσπληδόνα ναῖον ἰδ' Ὀρχομενὸν Μινύειον
τῶν ἦρχ' Ἀσκάλαρος καὶ Ἰάλμενος υἱὲς Ἄρηος
Οὓς τέκε Ἀστυόχη...
Τοῖς δὲ τριήκοντα νῆες ἐστιχόωντο. >

Τοὺς ἀρχηγούς τοῦ στόλου θὰ ὀνομάσω καὶ τὰ πλοῖα πάντα,
τῶν μὲν Βοιωτῶν Πηνέλαος καὶ Λήμιτος ἡγεμόνευον
πρὸς δὲ ὁ Ἀρκεσίλαος, ὁ Προϊθοήνωρ καὶ ὁ Κλονίος.
τὴν δὲ στρατιάν αὐτῶν ἀπετέλουν οἱ νεμόμενοι
τὴν τε Ὑρίαν καὶ τὴν πετρῶδη Ἀδλίδα
τὸν Σχοῖνον καὶ τὸν Σκῶλον καὶ τὸν πολύκνημον Ἐτειωνόν.
τὴν Θέσπειαν τὴν Γραΐαν καὶ τὴν εὐρύχωρον Μυκαλησσόν.
Οἱ περὶ τὸ Ἄρηος καὶ τὸ Εὐλέσιον καὶ τὰς Ἐρμιθρὰς οἰκοῦντες,
Οἱ τὸν Ἐλεῶνα κατέχοντες καὶ τὴν Ὑλην καὶ τὸν Πετῶνα
τὴν Ὠκίλειαν, τὸν Μεδεῶνα, τὴν εὐκτισμένην ταύτην πόλιν.
τὰς Κόπας τὴν Ἐθροισίαν καὶ τὴν πολυπεριότερον Θίσβην.
Οἱ τὴν Κορώνειαν καὶ τὸν γλοερὸν Ἀλίστρον οἰκοῦντες.
Οἱ τὴν Πλάταιαν κατέχοντες καὶ τὸν Γλαῦντα νεμόμενοι.
Οἱ τὰς Ὑποθήβας οἰκοῦντες, τὴν εὐκτισμένην ταύτην πόλιν
καὶ τὸν Ὀγγηστόν, μὲ τὸ ἱερὸν καὶ λιμνηρὸν ταῦ Πασειδῶνος ἄλλος.
Οἱ τὴν πολυστάφυλον Ἄρην κατέχοντες καὶ τὴν Μίδειαν.
τὴν πολυέρον Νύσαν καὶ τὴν ἀπωιάτην Ἀνθηδόνα.
Οἱ ἡγεμόνες οὗτοι τῶν Βοιωτῶν πενήκοντα εἶχον πλοῖα
καὶ ἔφ' ἐκίστου ἐπέβαινον ἑκατὸν εἴκοσι νεαροὶ Βοιωτοί.
τῶν δὲ οἰκούντων τὴν Ἀσπληδόνα καὶ τὸν Μινύειον Ὀρχομενὸν
ἡγεμόνευον ὁ Ἀσκάλαρος καὶ ὁ Ἰάλμενος τέκνα Ἄρεως καὶ Ἀστυόχης.
Οὗτοι τριάκοντα λιμνηρὰ πλοῖα πηρέτασον.

Κατὰ τὸν Ὀμηρον λοιπόν, ἀρχηγοὶ τῶν Βοιωτῶν ἐν τῷ
Τρωικῷ πολέμῳ ἦσαν, ὁ Πηνέλαος, ὁ Λήμιτος, ὁ Ἀρκεσίλαος, ὁ
Προϊθοήνωρ καὶ ὁ Κλονίος. τῶν δὲ Ὀρχομενίων Βοιωτῶν ὁ
Ἀσκάλαρος καὶ ὁ Ἰάλμενος. Οὗτοι δὲ ἡρωικῶς μαχόμενοι ἔπε-
σαν (1) πάντες ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ πλην Λήμιτου, ὅστις μόνος
ἐπανεῖδε τὴν πατρίδα του, θεραπευθεὶς ἐκ τοῦ τραύματος ὑπερ-
ἔλαβη καὶ οὗτος παρὰ τοῦ Ἐκτορος.

Θέρσανδρος

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Θηβῶν ὑπὸ τῶν Ἐπιγόνων καὶ τὴν
φυγὴν τοῦ Λαοδάμαντος, ἡ τῶν Θηβαίων βασιλεία περιήλθεν
εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Πολυνείκου καὶ τῆς Ἀργείας Θέρσανδρον.
Οὗτος φαίνεται ὅτι ὑπέρβην ἀγαθὸς βασιλεὺς, διότι ὀλίγον μετὰ
τὴν ἀνοδὸν του εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον ἡμνήστευσε τοὺς ὅπα-

(1) Οἱ Τρ. Οἱ 299 καὶ 310 καὶ 112, P. 397 καὶ 391.

δοὺς τοῦ Λαοδάμαντος, οἵτινες ἐπανήλθον εἰς τὴν πατρίδα, ἦν ἐκ
φόβου εἶχον ἐγκαταλείψει. Κατὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον ἦτο βα-
σιλεὺς τῶν Θηβαίων καὶ μετέσχεν αὐτοῦ ὡς ἡγεμὸν σύμπαντος
τοῦ Βοιωτικοῦ στόλου. Ὁ Ὀμηρος δὲν ἀναφέρει τὸν Θέρσανδρον
μεταξὺ τῶν μενασχόντων τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ἡγεμόνων, ὁ
Βιργίλιος ὅμως καταριθμεῖ αὐτὸν μεταξὺ τῶν κρυβέντων ἐντὸς
τοῦ Δουρείου ἵππου καὶ ὁ Πανσανίας, λέγει, ὅτι συνεξοστράτευσεν
μετὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ ἐφονεύθη ἐν Μυσίᾳ ὑπὸ τοῦ Τηλέ-
φου κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Ἑλλήνων ἐν αὐτῇ. Ὁ Θέρσανδρος
διαπρέφει ὑπὲρ πάντα ἄλλον Ἕλληνα ἐν τῇ μάχῃ ἐκείνῃ ἐφο-
νεύθη καὶ ἐτάφη ἐν τῇ πόλει Ἐλαίᾳ, ἣτις ἔκειτο ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ
ποταμοῦ Καΐκου διαρροεμένῳ πεδίῳ πλησίον τῆς Περγάμου.
Ἐκεῖ ἐστήσαν μνημεῖον πρὸς τιμὴν τοῦ Θερσάνδρου οἱ ἐπιχώριοι,
οἵτινες καὶ θυσίας προσέφερον εἰς αὐτόν. (1) Εἰς Ἀκράγαντα τῆς
Σικελίας οἱ Ἐρμενίδαι, ἐξ ὧν ἦτο ὁ τύραννος Θήρων, ἠξίωσαν ὅτι
κατήγοντο ἐξ αὐτοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θερσάνδρου οἱ Βοι-
ωτοὶ ἐξέλεξαν ἀρχοντα [βασιλέα] τὸν Πηνέλαον διότι ὁ Τιταμε-
νὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θερσάνδρου δὲν ἦτο εἰσέτι ἐν ἡλικίᾳ.

Πηνέλαος ἢ Πηνέλεως

Ὁ Πηνέλαος ὁ υἱὸς τοῦ Ἰαπαλκίου καὶ τῆς Ἀστερόπης ἦτο
εἰς τῶν στρατηγῶν, οἵτινες ὠδήγησαν τοὺς Βοιωτοὺς κατὰ τῆς
Τροίας, ἴσως ὁ ἀρχιστράτηγος αὐτῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ
Θερσάνδρου ὁ Πηνέλαος ἐξελέγη βασιλεὺς τῶν Βοιωτῶν.

Ὁ δαΐφρων ἀναξ Πηνέλαος ἐφόνησε τὸν Ἰλιονέα μονογενῆ
υἱὸν τοῦ πολυμήλου Φόρβαντος [Ἰλ. Ξ. 486] πλήξας αὐτὸν διὰ τοῦ
δόρατός του κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν καὶ διὰ τοῦ ξίφους του κατὰ τὸν
αὐχένα.

Πηνέλαω δὲ μάλιστα δαΐφρονι θυμὸν ἄρηνεν
ἀρομήθη δ' Ἀκάμαντος· ὁ δ' οἶχ' ὑπέμεινεν ἐρωήν
Πηνέλεω ἀνακτος· ὁ δ' οὔτασεν Ἰλιονῆμ
υἱὸν Φόρβαντος πολυμήλου...

Εἰς μίαν τῶν πολλῶν μαχῶν τραυματισθεὶς ὑπὸ τοῦ Πολυ-
δάμαντος κατὰ τὸν ὄμον διὰ δόρατος φθίσαντος μέχρι τοῦ ὀστού
ἐξηκολούθει μαχόμενος πρὸς τὰ πρόσω πάντοτε βαίνων (Ἰλ. P.
597).

(1) Πανσ. 9. 5. 1. Παγχαβῆς εἰς λέξ. Θέρσανδρος.

Πρώτος Πηνέλεως Βοιωτίας ἦρχε φόβοιο
βλήτο γὰρ ὅμον δουρί. *πρῶτω τετραμμένος αἰεὶ*
ἄκρον ἐπιλήθην· γράψεν δὲ οἱ ὀττέον ἄχρῳ
αἰχμῇ Πουλυδάμαντος· ὁ γὰρ ὅ' ἔβαλε σχεδὸν ἐλθών.

Ὁ Πηνέλαιος ἐφρονεύθη ὑπὸ Εὐρυκύλου υἱοῦ τοῦ Τηλέφου κατὰ τὴν εἰς Μυσίαν εἰσβολὴν τῶν Ἑλλήνων. Μετὰ τὸν ἡρωϊκὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος Πηνελάου οἱ Βοιωτοὶ ἐξέλεξαν βασιλέα καὶ ἀρχιστράτηγον τὸν Τισαμενόν, υἱὸν τοῦ Θερσάνδρου καὶ Λημιωνάσσης θυγατρὸς τοῦ Ἀμφιαράου (1).

Λήϊτος

Ὁ Λήϊτος υἱὸς τοῦ μεγαθύμου Ἀλεκτιύωνος, ἦτο καὶ οὗτος εἰς τῶν στρατηγῶν τῶν Βοιωτῶν ἐν Τροίᾳ. Εἰς μίαν ἐκ τῶν πολλῶν πρὸς Τρώας μαχῶν ἐτραυματίσθη εἰς τὸν καρπὸν τῆς χειρὸς του ὑπὸ Ἐκτορος καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀποστῆ τῆς μάχης μὴ δυνάμενος νὰ πολεμήσῃ, ἀφοῦ ἡ αἰχμὴ τοῦ δόρατος εἰχεν εἰσέλθει ἐντὸς τῆς χειρὸς του.

Λήϊτον αἰθ' Ἐκτορῷ σχεδὸν οὐτασε χεῖρ' ἐπὶ καρπῷ,
υἱὸν Ἀλεκτιύωνος μεγαθύμου, παῦσε δὲ χάρις·
Τρέσσε δὲ παπτήνας, ἐπεὶ οὐκέτι ἔλλπετο θυμῷ
ἔγχος ἔχων ἐν χειρὶ μαχήσεσθαι Τρώεσσιν. (Ιλ., 601 P.)

Ἐκ πάντων τῶν ἡγεμόνων οἵτινες ὠδήγησαν τοὺς Βοιωτοὺς εἰς Τροίαν μόνον ὁ Λήϊτος ἐπέστρεψεν οἴκαδε. Φαίνεται ὅτι ἦτο Πλαταιεὺς, ἀφοῦ ἐν Πλαταιαῖς ἦτο, κατὰ Πανσανίαν 9. 4. 2. 3. μνήμα αὐτοῦ.

Ἀρκεσίλαος

Ὁ Ἀρκεσίλαος ἦτο υἱὸς τοῦ Λύκου καὶ τῆς Θεοβούλης, ἡγεμόνων τῶν χαλκοχιτώνων Βοιωτῶν. Ἐφρονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἐκτορος εἰς μίαν τῶν πρὸς τοὺς Τρώας μαχῶν.

Ἐκτορῷ μὲν Σιχίον τε καὶ Ἀρκεσίλαον ἔπεφνε
τὸν μὲν Βοιωτῶν ἡγήτορα χαλκοχιτώνων. (Ιλ. Ο. 329)

Ὁ ἀρχηγὸς τῶν χαλκοιθωράκων Βοιωτῶν Ἀρκεσίλαος φαίνεται ὅτι ἦτο Λεβδαεὺς ἀφοῦ ἐν Λεβδαίᾳ ὑπῆρχε μνήμα αὐτοῦ παρὰ τὴν Ἐρχυναν, ἐνθα ἔκειντο τὰ ὀστέα του, τὰ ὁποῖα ὁ Λήϊτος ἀνεκόμεσεν ἐκ Τροίας. (2)

ΚΛΟΝΙΟΣ

Ὁ Κλονίος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀλέκτορος, στρατηγὸς τῶν Βοιωτῶν ἐν Τροίᾳ. Μετέσχε πολλῶν μαχῶν κατὰ τῶν Τρώων ὡς ἡγεμῶν στρατοῦ καὶ 12 πλοίων. Ἐφρονεύθη ὑπὸ Ἀγίνορος. (Ἰλιάς Ο. 340)

Πρώτη ἐν ὑμνῆσι Κλονίων δ' ἔλε διος Ἀγίνωρ

ΠΡΟΘΟΗΝΩΡ

Ὁ Προθοήνωρ ἦτο υἱὸς Ἀρηιλύκου, στρατηγὸς τῶν Βοιωτῶν φρονευσθεὶς ἐν Τροίᾳ ὑπὸ Πολυδάμαντος. (Ἰλ. Ξ. 450)

Τῷ δ' ἐπὶ Πουλυδάμας ἐγγέσπιλος ἦλθεν ἀμύντωρ
Πανθοΐδης, βάλε δὲ Προθοήνωρα δεξιὸν ὄμον
υἱὸν Ἀρηιλύκου· δι' ὄμου δ' ὄβριμον ἔγχος
ἔσχεν, ὃ δ' ἐν κονίῃσι πεσὼν ἔλε γαίαν ἀγοστῶ.

'ΑΣΚΑΛΑΦΟΣ

Ὁ Ἀσκάλαφος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἄρως καὶ Ἀστυόχης, βασιλεὺς τοῦ Ὀρχομενοῦ, μηιστὴρ τῆς Ἑλένης, Ἀργοναύτης καὶ ἀρχηγὸς τῶν Ὀρχομενίων ἐν Τροίᾳ. Οὗτος γενναίως μαχόμενος ἐφρονεύθη ὑπὸ Δημόφρου. (Ἰλ. Ν. 518 καὶ Ο. 112).

Δημόφρος· δὴ γὰρ οἱ ἔχεν κότον ἐμμενὲς αἰεὶ
'Ἄλλ' ὅ γε καὶ τόθ' ἄμαρτεν. ὃ δ' Ἀσκάλαφον βάλε δουρὶ
υἱὸν Ἐνταλίοιο· δι' ὄμου δ' ὄβριμον ἔγχος
ἔσχεν, ὃ δ' ἐν κονίῃσι πεσὼν ἔλε γαίαν ἀγοστῶ.

'ΙΆΛΜΕΝΟΣ

Ὁ Ἰάλμενος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Ἀσκαλάφου, βασιλεὺς τοῦ Ὀρχομενοῦ, ἦρος Ἀργοναύτης, μηιστὴρ τῆς Ἑλένης καὶ ἀρχηγὸς τῶν Ὀρχομενίων καὶ Ἀσπληδονίων ἐν Τροίᾳ. Οὗτος ὡς καὶ πάντες οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες τῶν Βοιωτῶν, πλὴν Ληΐτου, ἔπεσεν ἐν Τροίᾳ ἥρωικῶς μαχόμενος. (Ἰλ. Ι. 82)

Οὗτοι ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ καὶ ἡγεμόνες, οἵτινες ὠδήγησαν εἰς Τροίαν τοὺς Βοιωτοὺς, αἱ δὲ πόλεις τῆς Βοιωτίας αἰτινες παρῆσαν τὰ πλοῖα καὶ τὸν στρατὸν ἦσαν αἱ ἑξῆς :

Ἡ Ὑρία, ἥτις ἦτο πολίχνη περὶ Τανάγραν, οὐ μακρὸν τῆς Αὐλίδος.

Ἡ Ἀύλις, ὁ παρὰ τὸ νῦν χωρίον Βαθὺ περὶ ῥημος ἀρχαῖος λιμὴν.

Ὁ Σχοῖνος, πόλις παρὰ τὸν ποταμὸν Σχοινοῦντα πλησίον τοῦ νῦν Μωριζίου.

Ὁ Σκῶλος, πόλις ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ὄχθης τοῦ Ἄσωποῦ, 40 στάδια ἀνατολικῶς τῶν Πλαταιῶν, πιθανῶς μεταξὺ Μπαλτσίων καὶ Χαραϊντινίου.

Ὁ Ἐτεωνός, ἡ μετέπειτα Σκάρφη ἢ Σκάρη παρὰ τὴν μεσημβρινὴν ὄχθην τοῦ Ἄσωποῦ μεταξὺ Ραπεντώσης καὶ Δαριμαρίου.

Ἡ Γραῖα, ἡ μετέπειτα Τανάγρα, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἄσωποῦ.

Αἱ Θεσπιαί, ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Θεσπίου, νοτίως τοῦ Ἐρημοκίστρου.

Ἡ Μυκαλισός, πόλις κειμένη ἀνατολικῶς τῆς ἀπὸ Θεβῶν εἰς Χαλκίδα ὁδοῦ, παρὰ τὴν Ρετιῶνα.

Τὸ Ἄρμα, πόλις τῆς Ταναγρακίης κειμένη ἐπὶ τοῦ σιμείου ἐνθα ἡ γῆ κατέπιε τὸν Ἀμφιάραον.

Τὸ Εἰλέσιον, πόλις τῆς Ταναγρακίης πιθανῶς τὸ Χλεμβοτσόριον.

Αἱ Ἐρυνθραί, πόλις ἐπὶ τῶν βορείως ὑπορείων τοῦ Κιθαιρῶνος ἀνατολικῶς τοῦ Κριεζουκίου.

Ὁ Ἐλεών, πόλις τῆς Ταναγρακίης, πιθανῶς τὰ Λοῖτσα καὶ πιθανώτερον τὸ παρὰ τὴν Λιατάνην Καστοί.

Ἡ Ὑλιη, πολίχνη παρὰ τὴν Ὑλικὴν λίμνην.

Ὁ Πετέων, χωρίον οὐ μακρὰν τῆς Ἀλιάστου.

Ἡ Ὠκάλεια, χωρίον παρὰ τὸ Μάξι τῆς Ἀλιάστου.

Ὁ Μεδεών, πόλις εὐκτισμένη μεταξὺ Βαγίων Μαυρομματίου καὶ Φιζίου ὄρους.

Αἱ Κῶπαι, πόλις πρὸς βορρὰν τῆς Κωπαίδος νῦν Τοπόλια.

Ἡ Ἐϋτρησις, πόλις νῦν τῶν Πλαταιῶν παρὰ τὰ Λεῦκτρα καὶ Παραπούγγια.

Ἡ Θίσβη, πόλις ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν ὑπορείων τοῦ Ἐλικῶνος νῦν Κακόσι παρὰ τὴν Δομβραίνην.

Ἡ Κορῶνεια, πόλις ἐπὶ τῆς νοτιοδυτικῆς ὄχθης τῆς Κωπαίδος, παρὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ Τιλαωσίου ὄρους.

Ἡ Ἀλίαοτος, πόλις παρὰ τὴν μεσημβρινὴν ὄχθην τῆς Κωπαίδος πλησίον τοῦ χωρίου Μοῦλκι.

Ἡ Πλάταια, πόλις ἐπὶ τῶν βορείων ὑπορείων τοῦ Κιθαιρῶνος παρὰ τὸ χωρίον Κόζλα.

Ὁ Γ λ ι σ ἄ ς, πόλις παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Ὑπάτου ὄρους, πλησίον τοῦ χωρίου Σύρτζι.

Αἱ ΥΠΟΘΗΒΑΙ, ἡ κάτω πόλις τῶν Θηβῶν ἢ ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς Καδμείας.

Ὁ Ὀ γ χ η σ τ ὶ ς, πόλις παρὰ τὰ Βάγια πρὸς τὸ Μοναστήριον Μαζαράκι.

Ἡ Ἄ ρ ν η, πόλις τῆς δυτικῆς Βοιωτίας, ἢ νῦν Χαιρώνεια.

Ἡ Μ ῖ δ ε ι α, πόλις τῆς δυτικῆς Βοιωτίας, ἢ νῦν Λεβάδεια.

Ἡ Ν ὄ σ α, πόλις ἐπὶ τῶν ἀνατ. ὑπορειῶν τοῦ Ἐλικῶνος.

Ἡ Ἄ ν θ ᾽ η δ ὶ ω ν, πόλις ἐπὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου, παρὰ τὰ νῦν Λουκίσια.

Ἡ Ἄ σ π λ η δ ὶ ω ν, πόλις παρὰ τὸν Μέλανα ποταμόν.

Ὁ Ὀ ρ χ ο μ ε ν ὶ ς, ἡ περίφημος πρωτεύουσα τοῦ κράτους τῶν Μινυῶν.

Τ ῖ σ α μ ε ν ὶ ς

Ὁ Τισαμενὸς ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν Θερσάνδρου, ὅστις ἔπεσε μαχόμενος ἐν Μυσίᾳ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θερσάνδρου, οἱ Βοιωτοὶ ἐξέλεξαν ἡγεμόνα αὐτῶν τὸν στρατηγὸν Πηνέλαον, διότι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Τισαμενὸς δὲν ἦτο ἔτι ἐνήλικος. Φορευθέντος ὅμως μετ' οὐ πολὺ τοῦ Πηνελαίου, οἱ Βοιωτοὶ ἀηγόρευσαν βασιλέα αὐτῶν τὸν Τισαμενόν, υἱὸν τοῦ Θερσάνδρου καὶ τῆς Δημωνάσσης θυγατρὸς τοῦ Ἀμφιαράου. (1) Ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι ὁ Τισαμενὸς ἠκολούθει τὸν πατέρα του ἐν τῇ κατὰ Τροίας ἐκστρατείᾳ καίτοι ἀνήλικος, ἐκτὸς ἐὰν πιστεύσωμεν ὅτι μετεκλήθη ἄμα τῷ θανάτῳ αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας οἱ Βοιωτοὶ (Καδμεῖοι) ἐπανῆλθον εἰς τὰς πατρίδας των ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν, τὸν ἡγεμόνα των Τισαμενόν, οἱ δὲ Ὀρχομένιοι μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἡγεμόνων των ὑπήχθησαν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Θηβαίων.

Μετὰ πόσας περιπετείας ἐφθασαν εἰς Βοιωτίαν καὶ εἰς ποίαν κατάστασιν εἶρον τὴν χώραν, ἣτις εἶχε στερηθῆ ἐπὶ δέκα ἔτη, δέκα χιλιάδων φιλέργων καὶ φιλοπόνων ἀνδρῶν δὲν εἶναι γνωστόν. Φαίνεται ὅτι σύμπασα ἡ Βοιωτία εἶχεν ὑποστῆ τὰς συνεπεῖας μακρῶς καὶ καταστρεπτικῆς ἐκστρατείας ἐν ἧ ἔπεσαν πάντες οἱ ἡγεμόνες αὐτῆς, πλὴν Ληίτου καὶ Τισαμενοῦ καὶ μέγιστον μέρος

1) Παισ. 9. 5. 15.

τῆς Βοιωτικῆς στρατιᾶς. Ἡ βασιλεία τοῦ Τισαμενοῦ φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε μακρὰ καὶ εἰρηνικὴ, ἄνευ οἰκογενειακῶν δυστιχημάτων, διότι αἱ Ἑρινύες, αἵτινες κατεδίωκον τὸν Λαίον καὶ τὸν Οἰδίποδα κορεθεῖσαι καὶ βαρυνθεῖσαι ἄφησαν αὐτὸν ἡσυχον καὶ ἀκαταδίωκτον.

Αὐτεσίων

Τὸν Τισαμενὸν θανόντα διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Αὐτεσίων. Ἡ ὀργὴ τῶν Θεῶν, οἵτινες κατεδίωκον τὸ γένος Λαβδάκου, ἦτις ἐπὶ Τισαμενοῦ εἶχε καταπαύσει, ἐπανελήφθη ζοηροτέρα καὶ σκληροτέρα κατὰ τοῦ Αὐτεσίωνος. Διότι οὗτος ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν θρόνον καὶ τὰς Θήβιας, καὶ νὰ καταφύγῃ, κατόπιν θεῶν χρησιμοῦ, εἰς τοὺς ἐν Λακεδαίμονι Λωριεῖς. (1) Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν δὲ τοῦ Αὐτεσίωνος, οἱ Θηβαῖοι ἐξέλεξαν βασιλέα αὐτῶν τὸν Δαμασίχθωνα τὸν υἱὸν τοῦ Ὀφέλτου τοῦ Πηνελάου. (2) Φαίνεται ὅτι ὁ Αὐτεσίων ἦτο βασιλεὺς τῶν Θηβῶν, ὅταν οἱ Βοιωτοὶ ἠρμώμενοι ἐξ Ἄρνης τῆς Θεσσαλίας, ἐκυρίευσαν τὸν Ὀρχομενόν. Ὁ χρησιμὸς ὅστις ἐπέτασε τῷ Αὐτεσίωνι νὰ ἐγκαταλείψῃ θρόνον καὶ πατρίδα, δὲν φαίνεται νὰ ἦτο ἡ τελεσίγραφον τοῦ βασιλέως τῶν Βοιωτῶν Δαμασίχθωνος υἱοῦ τοῦ Ὀφέλτου, νικητοῦ τῶν Ὀρχομενίων καὶ κατακτητοῦ τῆς χώρας αὐτῶν. Ὁ Αὐτεσίων προῖδὼν τὴν κατάληψιν τῶν Θηβῶν ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν ἐγκατέλειπεν αὐτάς, προφασισθεὶς θείαν ἐπιταγὴν καὶ ἀπῆλθε πρὸς τοὺς ἐν Λακεδαίμονι Λωριεῖς, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Θήρας μετὰ Λακεδαιμονίων καὶ Μινυῶν, ἀποδράντων ἐξ Ὀρχομενοῦ, μετόκησεν εἰς τὴν νῆσον Κ α λ λ ῖ σ τ η ν ἠτις ἀπ' αὐτοῦ ἀνομασίθη Θήρα. Κατέφυγεν δὲ εἰς τὴν Καλλίστιν ὁ Θήρας, διότι ἐκεῖ ἐσφύζοντο ἀπόγονοι τῶν Φοινίκων, οὓς ὁ Κάδμος διελθὼν ἐκ τῆς νήσου εἶχεν ἀφήσει, ὑπὸ τὸν συγγενῆ του Μερβλαρον ὡς ἡγεμόνα. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Μερβλιάρου λαβόντες γνῶσιν ὅτι ἡ βασιλεία τῆς νήσου ἀνήκει εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Κάδμου, παρεχώρησαν οἰκειοθελῶς αὐτὴν εἰς τὸν Θήραν τοῦ Αὐτεσίωνος τοῦ Τισαμενοῦ τοῦ Θερσάνδρου τοῦ Πολυνέικου τοῦ Οἰδίποδος τοῦ Λαίου τοῦ Λαβδάκου τοῦ Πολυδώρου τοῦ Κάδμου. (3) Οὕτω ἐξέλιπον ἐκ Θηβῶν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κάδμου,

1—2) Παισ. 9. 5. 15. 16. καὶ 9. 5. 16.

3) Παισ. 3. 1. 7. καὶ Ἡροδ. 4. 1. 117.

οἵτινες ἀπὸ τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ Λαβιδάκου ἀπεκλήθησαν Λαβδακίδαί.

Ἐξ ὧσων εἶπομεν μέχρι τοῦδε, ἐξάγεται ὅτι βασιλεὺς τῶν Θηβῶν ἀπὸ τοῦ Κάδμου μέχρι τέλους τῆς δυναστείας αὐτοῦ διέτελεσαν οἱ ἑξῆς :

Κάδμος

Πολύδωρος

Λάβδακος (Νυκτεὺς καὶ Λύκος ἐπίτροποι)

Λαίος (ἐπιτροπεύομενος ὑπὸ Λύκου)

Ζῆθος—Ἀμφίων

Κρέων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λαίου

Οἰδίπους

Ἐπεροκλῆς—Πολυνείκης

Κρέων (ἐπίτροπος ἀγγλίκου Λαοδάμαντος)

Λαοδάμας

Θέρσανδρος

Πηνέλαος

Τισαμενὸς

Λυτρεσίον

Γνωρίζομεν ὅτι παρ' ὅλων τῶν ἱστορικῶν ἔχει ἀναγνωρισθῆ, ὡς χρονολογία τῆς ἀφίξεως τοῦ Κάδμου εἰς Θήβας τὸ ἔτος 1450 π. Χ. τῆς δ' ἐπὶ Τροίαν στρατείας τὸ ἔτος 1194 καὶ τῆς λήξεως τοῦ Τρωικοῦ πολέμου τὸ ἔτος 1184. Γνωρίζομεν ἐπίσης ὅτι βασιλεὺς τῶν Θηβῶν κατὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον ἦτο ὁ Θέρσανδρος ἐπομένως οὗτος ἐβασίλευσεν περὶ τὰ 1200. Γνωρίζομεν ὡσαύτως ὅτι 60 ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, ἦτοι τῷ 1124 οἱ Βοιωτοὶ κατέλαβον τὴν νῦν Βοιωτίαν, ἣς τότε, ἢ ὀλίγον πρότερον, ἐβασίλευεν ὁ Λυτρεσίον. Ἐὰν αἱ ρηθεῖσαι χρονολογίαι εἰσὶν ἀληθεῖς, ὁ ἐπόμενος πῖναξ δύναται νὰ θεωρηθῆ, ὡς μὴ ἀριστάμενος πολὺ τῆς πραγματικῆς χρονολογίας τῆς βασιλείας ἐκάστου Θηβαίου βασιλέως.

Κάδμος 1450—1400

Πολύδωρος 1400—1360

Λάβδακος 1360—1330 ἐπιτροπεύομενος ὑπὸ Νυκτεῶς, Λύκου καὶ βασιλεύων.

Λαίος 1330—1310

Ζῆθος—Ἀμφίων 1310—1280

Λαίος βασιλεύων 1280—1260

Κρέων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λαίου ἐπίτροπος.

Οίδίπους 1260—1230

Ἐτεοκλῆς—Πολυνείκης 1230—1228

Λαοδάμιας καὶ Κρέων ἐπίτροπος ἀνηλίκου Λαοδάμαντος
1228—1218

Θέρσανδρος 1218—1190

Πηνέλαος 1190—1186

Τισαμενὸς 1186—1144

Λύτεσιων 1144—1124

Οὗτοι διετέλεσαν βασιλεῖς τῆς πολιτείας τοῦ Κάδμιον (Θηβῶν), ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ μέχρι τῆς ἐκλείψεως τῶν ἀπογόνων του, τῆς δὲ πολιτείας τῶν Μινυῶν (Ἵορχομενοῦ) οἱ ἐπόμενοι:

Ἄνδρεὺς καὶ Ἀθάμιας

Ἐτεοκλῆς

Φλεγύας

Χρῦσης

Μινύας

Ἵορχομενὸς

Κλύμενος

Ἐργῖνος

Τροφώνιος καὶ Ἀγαμήδης

Ἀσκάλαφος καὶ Ἰάλμενος⁽¹⁾

Περὶ τῆς δυνάσεως ἐκάστου καὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἕκαστος πιθανῶς ἐβασίλευσεν θὰ διαλάβωμεν ὅταν πραγματευθῶμεν περὶ Ἵορχομενοῦ.

1) Παισ. 9. 31 μέχρι 40.

Η ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΗΡΩΪΚΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

Ἡ κατάστασις τῆς Βοιωτίας ὑπὸ ἔποψιν πολιτεύματος, ἠθῶν, ἐπιτηδευμάτων, παιδείας, τέχνης, θρησκείας καὶ λατρείας ἦτο ὁμοία πρὸς τὴν τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, κατὰ τοὺς ἠρωϊκοὺς ἰδίᾳ χρόνους.

Πολίτευμα. Ἡ Βοιωτία κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς προϊστορικῆς περιόδου, ἀπετελεῖτο ἐκ τοσοῦτων αὐτονόμων πολιτειῶν, ὅσαι σχεδὸν ἦσαν καὶ αἱ πόλεις αὐτῆς. Πᾶσαι δὲ αἱ πολιτεῖαι αὐταὶ ἐβασιλεύοντο· «οἱ δὲ Πλαταιεῖς, ὅτι καὶ οὗτοι τὸ ἀρχαῖον ἐβασιλεύοντο δηλὰ ἐστὶ βασιλείαι γὰρ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ οὐ δημοκρατίαι καθεστήκεισαν. (1) Μετὰ δὲ τὴν κατάληψιν τῶν μὲν Θηβῶν ὑπὸ τοῦ Κάδμου καὶ τοῦ Ὀρχομενοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέως πᾶσαι αἱ ἄλλαι τῆς Βοιωτίας πολιτεῖαι ἀπολέσασαι τὴν ἐλευθερίαν καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν, περιῆλθον ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν καὶ τοῦ Ὀρχομενοῦ. Οὕτω δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι κατὰ τὸ δεύτερον στάδιον, τῆς προϊστορικῆς αὐτῆς ἐποχῆς (1450 — 1124) ἐν Βοιωτίᾳ ὑπῆρχον μόνον δύο βασιλευόμεναι πολιτεῖαι, ἡ τῶν Καδμείων ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Βοιωτίᾳ καὶ ἡ τῶν Μινυῶν ἐν τῇ Δυτικῇ, αἵτινες ἠκμιασαν καὶ διετηρήθησαν ἐν μεγάλῃ καὶ διαρκεῖ ἀκμῇ, καταστάσαι περίφημοι καὶ ὀνομασταί, εἰς σύμπαντα τὸν πεπολιτισμένον τότε κόσμον, διὰ τὸν πλοῦτον, τὴν ἰσχὺν καὶ τὸν πολιτισμὸν μέχρι τῆς καταλήψεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν.

Ἐν Βοιωτίᾳ ὡς καὶ ἀπανταχοῦ τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν προκειμένην περίοδον ὑπῆρχον τρεῖς τάξεις ἀνθρώπων: οἱ εὐγενεῖς· οἱ θῆτες ἦτοι οἱ ἀκτήμιονες ἐλεύθεροι καὶ οἱ δοῦλοι.

Εὐγενεῖς. — Εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν, ὃν προῖστατο ὁ βασιλεὺς, ἀνήκον οἱ ἐξ ἐπιφανῶν γενῶν, ἠρώων καὶ ἠγεμόνων καταγόμενοι, οἱ ἐκ τῶν Σπαρτῶν τοῦ Κάδμου καὶ οἱ διακρινόμενοι ἐπὶ ἀνδρίᾳ, ἵπποτισμῷ καὶ ἀγαθοεργίᾳ καὶ στρατιωτικῇ ἀρετῇ. Οὗτοι τὰ στελέχη τοῦ στρατοῦ ἀποτελοῦντες εἶχον καθῆκον νὰ μεριμνῶσι περὶ ἀσφαλείας τῆς πολιτείας, προετοιμάζοντες τὸν στρατὸν καὶ ἐκθέτοντες ἑαυτοὺς εἰς πάντα κίνδυνον, πρὸς σωτηρίαν τῆς πατρίδος. Εἰς τὴν τάξιν

1. Πaus. 9. 1. 2.

τούτων ἀνῆκεν ὁ ἥρωας Μενοικεύς, ὅστις ἐθανάτωσεν ἑαυτὸν ἵνα καταστήσῃ δυνατὴν τὴν τύχην τῶν Θηβαίων κατὰ τῶν ἐπιτὰ ἐπὶ Θήβας. Εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν ὑπήγοντο καὶ οἱ ἐπατριῖδαι γαικτῆμονες, οἱ μάντιες καὶ οἱ ἱατροί.

Τούτων πάντων προΐστατο, ὡς προσέλομεν, ὁ βασιλεὺς, ὃν ὁ λαὸς ἐθεώρει ὡς τέκνον θεοῦ, δι' ὃ καὶ Διογενής, ὡς ἀπὸ Λιδῶν καταγόμενος, ὀνομαζέτο. Ὁ βασιλεὺς καίτοι ἦτο μονάρχης, κατὰ κληρονομίαν ἀπὸ πρωτοτόκου εἰς πρωτότοκον, δὲν εἶχεν ἀπεριόριστον ἐξουσίαν ἢ μᾶλλον δὲν ἴσκει τοιαύτην. Μὴ δυνάμενος ἢ μὴ θέλων ν' ἀποφασίξῃ μένος, ἐπὶ μεγάλων ὑποθέσεων τοῦ κράτους ἐκάλει εἰς συμβούλιον τοὺς ἀρίστους ἐκ τῶν εὐγενῶν, οἷς ὁ Ὅμηρος καλεῖ γέροντας, ἀριστῆας ἢ βουλευφόρους. Εἶτα διὰ τούτων, οἵτινες συνεκρότουσαν τὴν βουλὴν τῶν γερόντων, εἰσῆγε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν δῆμον, ὅστις εἶχε κληρῖν εἰς τὴν ἀγορὰν. Ὁ δῆμος ἦτο ὁ ἐλεύθερος λαός, ἰστάμενος κύκλω τοῦ βασιλέως καὶ τῶν βουλευφόρων ἐπεδοκίμαζε διὰ βότης τὴν πρότασιν ἢ ἀπεδοκίμαζεν αὐτὴν διὰ τῆς σιωπῆς.

Ὁ βασιλεὺς ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἐν πολέμῳ, ἀνώτατος δικαστὴς ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ λαοῦ προσέφερε τὰς θυσίας καὶ ἤρχετο πρὸς τοὺς θεοὺς, κρατῶν πάντοτε σκῆπτρον ἐν χειρὶ, ὅπερ ἦτο τὸ μόνον διακριτικὸν σημεῖον τοῦ ἀξιωματός του, τὸ σύμβολον τῆς βασιλείας. Εἰς τὰς δημοσίας συνεδριάσεις καὶ τὰς τελετὰς μετέβαινε προηγουμένων αὐτοῦ κηρύκων, ἢ δὲ ἐπιχορηγησίς του ἀπετελεῖτο ἐκ προσόδων τινῶν δημοσίων κτημάτων, ἐκ τῶν λαφύρων τοῦ πολέμου καὶ ἐκ δώρων τῶν ὑπηκόων του.

Ἡ δικαιοσύνη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡρωικῆς βασιλείας ἦτο ὅλως ἐμβρωδῆς καὶ ὁ ἰσχυρότερος καὶ ῥωμαλεώτερος ἐλάμβανε διὰ τῆς βίας τὸ δίκαιόν του. Λιὰ τοῦτο πάντες ὀπλοφόρουσαν καὶ ἕκαστος ἐφρόντιζε νὰ καταστή ἰκανὸς νὰ υπερασπίσῃ ἑαυτόν. Εἰς περιπτώσεις, κατ' ὅς ἐπενέβαιναν ἡ Πολιτεία ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων, ὁ ἔνοχος φόνου ὤφειλεν ἢ νὰ ἐκπατρισθῆ, ἢ νὰ παρδοθῆ εἰς χεῖρας τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν, οἵτινες ἐξεδικοῦντο φρονεύοντες αὐτόν. Συνήθως ὁ φρονεὺς κατέφευγεν εἰς ξένας χώρας καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν ἐτιμωρεῖτο, διότι κατὰ τὴν γνώμην τῶν Ἑλλήνων ἡ ἐξουσία φυγῆ ἀπὸ τῆς πατρίδος ἦτο ἀρκοῦσα τιμωρία διὰ πᾶν ἔγκλημα. Ἐάν ὁ φρονεὺς κατορθῶνε ν' ἀποζημιώσῃ τοὺς συγγενεῖς τοῦ παιδόντος ἠδύνατο νὰ ἐπανέλθῃ

εἰς τὴν πατρίδα του ὅπου παρέμεινεν ἀκατοδίωκτος καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Πολιτείας.

Περὶ τῆς δικαιοσύνης ἐν γένει ὁ ἡμέτερος Ἡσίοδος ("Ἔργα καὶ Ἡμέραι 40. 213—225.) ἀφίνει ἡμῖν θαυμασίαν εἰκόνα τῶν δικαστῶν τῆς ἐποχῆς του, ὅπως ἀποκαλεῖ μωροὺς καὶ ἀμαθεῖς ἀγνοοῦντας τὰ κοινότατα τῶν πραγμάτων καὶ ἀσχολουμένους μόνον νὰ δέχωνται δῶρα καὶ νὰ στραγγαλίζωσι τὸ δίκαιον.

Θ ἦ τ ε ς ἢ ἀ κ τ ῆ μ ο ν ε ς ἐ λ ε ῦ θ ε ρ ο ι.— Οὗτοι ἦσαν πολῖται ἐλεύθεροι, οἵτινες ὅμως δὲν εἶχον κτηματικὴν περιουσίαν ἀλλ' εἰργάζοντο ἐπὶ μισθῷ εἰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ γαιοκτήμονας, ὡς γεωργοί, κτηνοτρόφοι καὶ ναῦται καὶ εἰς τὰς κοινὰς συναθροίσεις ἀπετέλουν τὸν λεγόμενον δῆμον ἢ λαόν. Ὅποια ἀκριβῶς ἦσαν τὰ δικαιώματα τοῦ λαοῦ δὲν γνωρίζομεν. Εἶναι βέβαιον ὅτι οὗτοι δὲν ἦσαν ἐκλέξιμοι καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἀσκήσουν ἐξουσίαν τινά. Φαίνεται ὅτι μᾶλλον συμβουλευτικὴν εἶχον γνώμην, εἰς τὰς γενικὰς συναθροίσεις, ἦτις ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀρχόντων, ἐφ' ὅσον ἐκρίνετο ὀρθὴ καὶ δίκαια.

Δ ο ῦ λ ο ι.— Οὗτοι ἀπετέλουν τὴν τρίτην καὶ τελευταίαν τάξιν. Οἱ δούλοι ἐν Βοιωτίᾳ ἦσαν ἀπόγονοι δούλων, ἢ αἰχμάλωτοι ἢ ἀργυρώνητοι. Οὗτοι εἰργάζοντο ὡς γεωργοί, κτηνοτρόφοι καὶ ναῦται, ἐξετέλουν δὲ καὶ παντὸς εἶδους ἄλλας βαρεῖας ἐργασίας. Ἐκ τῆς ἐργασίας δὲ τούτων καὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν προήρχετο ὁ αλοῦτος τῶν Βοιωτῶν, ὧν ὁ σπάταλος καὶ ἄσωτος βίος ἐκίνησε τὸν φθόνον τῶν περιοίκων λαῶν καὶ σὺν τῷ χρόνῳ σύμπαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ. Διὰ τῆς ἐργασίας τῶν δούλων τούτων, φαίνεται ὅτι κατεσκευάσθησαν τὰ θαυμάσια ὑδραυλικά ἔργα τῆς Κοπαΐδος, δι' ὧν τὰ ὕδατα αὐτῆς διωγειεύοντο εἰς τὴν Εὐβοϊκὴν θάλασσαν, διὰ τῆς ἐργασίας τούτων ἐκτίσθησαν τὰ περίφημα τείχη τῆς Καδμείας, τοῦ Πανάκτου, τοῦ Ὀρχομενοῦ, τοῦ Παλαιοκάστρου καὶ ἄλλων πόλεων καὶ πολισιμάτων τῆς Βοιωτίας.

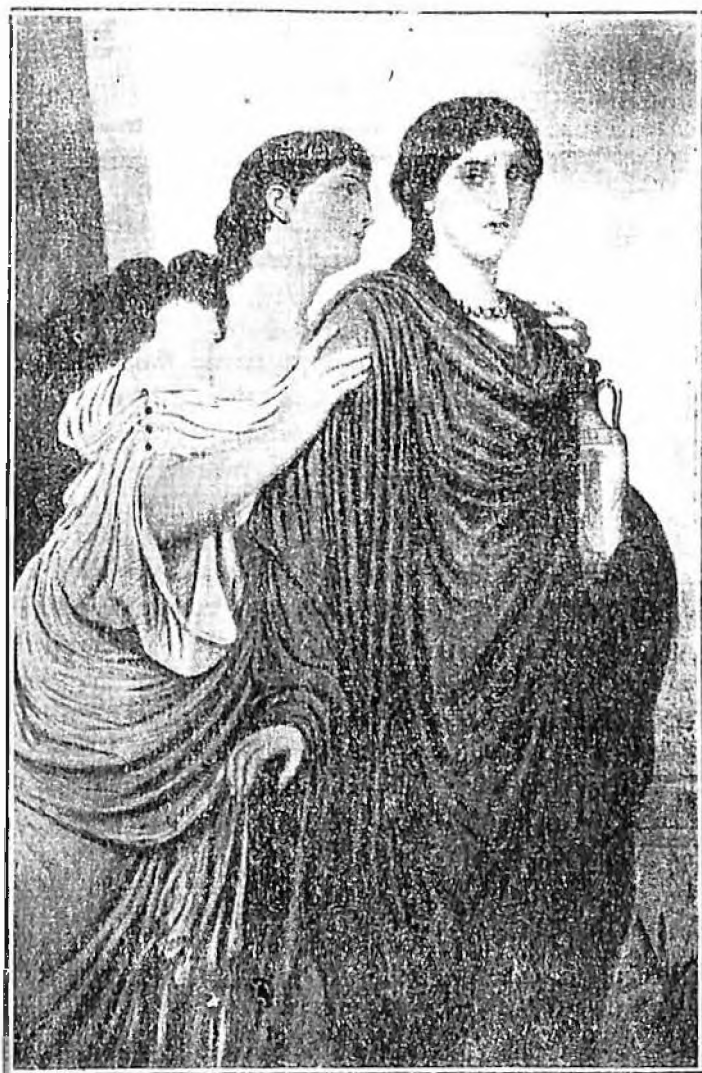
Διὰ νὰ θεωρῆται δὲ ἐν Θεσπιάς, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἡσιόδου, αἰσχρὸν τὸ γεωργεῖν καὶ ἐν γένει, ἀτιμωτικὴ πᾶσα ἐργασία, φαίνεται ὅτι ἡ δουλεία θὰ ἦρμαζεν εἰς Θεσπιάς καὶ οἱ δούλοι θὰ ἦσαν τόσον πολλοί, ὥστε ἡ ἐργασία αὐτῶν θὰ ἤρκει νὰ διατρέφῃ τοὺς Θεσπιεῖς ἀσχολουμένους μόνον εἰς τὴν θήραν καὶ τὰς διασκεδάσεις.

Ἰκθὴ καὶ Ἔθιμα.

Τὰ ἤθη παρὰ τὴν ἀτέλειαν τοῦ κοινωνικοῦ βίου, εὐρίσκοντο ἐν καλῇ καταστάσει ἐν Βοιωτίᾳ, διότι αὕτη προηγηθεῖσα ἐν πολιτισμῷ εἶχε καταστῆ κέντρον, ἐνῶ εἶχον συρρεῦσαι ἀπὸ τε ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης μετανάσται ἀνωτέρου πνεύματος. Ἡ οἰκογένεια ἀπαγορευομένης τῆς πολυγαμίας ἀπετελεῖτο ἐξ ἑνὸς ἀνδρός, μιᾶς γυναικὸς, τῶν τέκνων τῶν καὶ τῶν δούλων. Ἡ συζυγικὴ πίστις ἐθεωροεῖτο ὡς τὸ κράτιστον κώσμημα τῆς γυναικὸς. Ἡ ἀπιστία τῆς Ἑλένης ἐπροκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν τῆς Βοιωτίας, ὡς καὶ τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Ὁ Οἰδίπους καὶ ἡ Ἰοκάστη, καίτοι τὸ ἔγκλημα αὐτῶν ἦτο ἀκούσιον δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μείνωσιν οὔτε ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, οὔτε ἐν Θήβαις, καὶ ἰκανοποιήθησαν τὴν κοινωνίαν ἢ μὲν ἀπαγχονισθεῖσα, ὁ δὲ τυφλωθεὶς. Ὁ οἰκογενειακὸς σύνδεσμος ἦτο ἰσχυρὸς καὶ ἄρρηκτος. Ἡ ἡγεμονόπαις Ἀντιγόνη ὀδηγεῖ περὶ καὶ γυμνόπους τὸν ἀτυχήσαντα τυφλὸν πατέρα τῆς Οἰδίποδα, εἰς τὸν ἐν Ἀττικῇ Κολωνόν καὶ εἶτα διὰ νὰ θάψῃ τὸν νεκρὸν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Πολυνεΐκου, διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ δηλαδὴ οἰκογενειακὴν ὑποχρέωσιν, ἐκίετει ἑαυτὴν εἰς τὸν κίνδυνον βεβαίου θανάτου, λησμονήσασα καὶ αὐτὸν τὸν μνηστῆρα τῆς Αἴμονα καὶ πάντα τὰ ἐκ τοιοῦτου γάμου ἀγαθὰ ἅτινα τὴν ἀνέμενον. Ὁ Λύκος ἐκτελεῖ κατὰ γράμμα τὴν τελευταίαν θέλησιν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Νυκτέως καὶ τιμωρεῖ τὴν ἀτακτήσασαν Ἀντιόπην, τὰ δὲ τέκνα ταύτης ἐκδικουῦνται τιμωροῦντες τοῦτον καὶ τὴν Δίρκην. Ὁ Ζῆθος θνήσκει ἐκ λύπης ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ υἱοῦ του, ὁ Ἀμφίων αὐτοκτονεῖ ἐπὶ τῷ φόνῳ τῶν τέκνων του ἢ δὲ Νιόβη ἀπολιθοῦται διὰ νὰ λησμονήσῃ αὐτὰ, ἢ δὲ Θήβη μεταμορφώθη εἰς Ἀηδόνα καὶ θρηνεῖ ἀενάως τὸ ἀγαπητὸν Ἴτυν τῆς.

Ὁ πολίτης μόνον μετὰ πολιτίδος ἠδύνατο νὰ συνάψῃ γάμον· αἱ κοίτες ἦσαν εὐτελεῖς καὶ ὁ γάμος καίτοι ἐγένετο πάντοτε μετὰ θρησκευτικῆς τελετῆς, ἐν τούτοις ἠδύνατο εὐκόλως νὰ διαλυθῇ ὑπὸ τοῦ ἀνδρός. Ἡ μοιχεία ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς, εἰς τὸν ἄνδρα ὅμως δὲν ἔφερεν αἰσχύνην ἢ μετὰ δούλων, ἢ μετοίκων σχέσις τὰ δὲ ἐκ τούτων τικτόμενα τέκνα ἠκολούθουν τὴν κατάστασιν τοῦ πατρὸς, δηλ. ἀνεγνωρίζοντο ἐλεύθεροι πολῖται (ὁδ. Σ. 201).

Ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς γονεῖς ἐλογίζετο ἱερὸν καθήκον· τὰ ἀσεβῆ καὶ ἀπειθῆ τέκνα καταδίωκεν ἢ ἀπὸ τῶν γονέων καὶ ἢ Ἐριννὺς μέγροι τιμωρῆς γενεᾶς.

29) 'Αντιγόνη και 'Ισμήνη

ΘΗΡΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
ΔΩΡΕΑ
ΜΝΗΜΟΥ
ΜΝΗΜΟΥ

Ἔπιτηδεύματα. Ἡ Γεωργία εἶναι τὸ κύριον ἐπάγγελμα τῶν Βοιωτῶν. Αἱ εὐφοροὶ πεδιάδες τοῦ Ὀρχομενοῦ, τῶν Θηβῶν καὶ τῆς λοιπῆς Βοιωτίας πλούσια ἀπέδιδον προϊόντα εἰς τοὺς φιλέργους κατοίκους των. Ὁ σίτος, ἡ κριθὴ καὶ τὰ λοιπὰ δῶρα τῆς Αἰμυγροῦς πλουσίως ἡμείβον τοὺς κόπους τῶν γεωργῶν τῆς χώρας. Ἡ δὲ ἄμπελος (1), ἣτις ἐπιστεύετο ὅτι τὸ πρῶτον ἐφύη ἐν Θήβαις τῇ γενετείρᾳ αὐτοῦ τοῦ Διονύσου, ἐκαλλιεργεῖτο καὶ ἠκμαζεν εἰς πᾶσαν τὴν Βοιωτίαν, ἐν ἣ ὑπῆρχεν καὶ πόλις Οἰνόφυται παρὰ τὴν Τανάγραν καὶ Οἰνόαι δύο ἐν τοῖς μεθορίοις αὐτῆς, ναοὶ Διονύσου ἐν Τανάγρα, ἐν Θήβαις, ἐν Νύσῃ καὶ ἀλαζοῦ, πολυστάφυλον δὲ τὴν Ἄρνην ἀποκαλεῖ ὁ Ὅμηρος (Β'. 507). Ἡ Βοιωτία πλήν τοῦ ἀφθόνου οἴνου, δημοπραζῶν καρπῶν παρήγεν καὶ ὄσπρια αἱ δὲ Θῆβαι ἀφθονα εἶδη κηπεύας.

Ἡ κτηνοτροφία ἦτο ἡ δευτέρα πηγὴ πλούτου διὰ τοὺς Βοιωτοὺς. Αἱ παγεῖαι νομαὶ περὶ τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς λίμνας παγέα καὶ εὐρωστα ἔτρεφον παντὸς εἶδους κτήνη, διὸ τὸν μὲν Ὀρχομενὸν καὶ ἀλλήλων ἀποκαλεῖ ὁ Πίνδαρος, (Ὀλυμ. 1-1) τὰς δὲ Θήβας πληξίππους, εὐίππους καὶ εὐαομάτους· ὁ δὲ Ὀρχομενίος ποιητὴς Χερσῖας πληξίππον ἐπίσης ἀποκαλεῖ τὴν γῆν τῶν Μινυῶν. Αὐτὸ δὲ τὸ ὄνομα τῆς χώρας Βοιωτία εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς γῆς τρεφούσης παγεῖας ἀγέλας κτηνῶν, κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν ὀφείλεται. Λέγεται ὅτι ἡ τιμὴ τῶν προϊόντων τῆς Βοιωτίας ἦτο ἐλαχίστη, λόγῳ ἐλλείψεως νομίσματος καὶ δυσκόλου μεταφορᾶς τῶν προϊόντων εἰς ἀπωτέρας χώρας.

Περὶ τοῦ πλούτου τῆς Βοιωτίας μαρτυροῦσιν πάντες οἱ συγγραφεῖς, ὁ δὲ Ὅμηρος (Ἰλ. 1 38) λέγει ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς δὲν ἴδ᾽ ἐδέχετο τὰ δῶρα τοῦ Ἀγαμέμνονος οὐδὲ εἴαν ἦσαν ἴσα πρὸς τὴν πλοῦτην τοῦ Ὀρχομενοῦ.

Ἡ Ναυτιλία ἦτο τρίτη πηγὴ πλούτου. Ἡ Βοιωτία περιβαλλομένη ὑπὸ τριῶν θαλασσῶν ἐπεκοινωνεὶ εὐκόλως μετὰ τοῦ ἔξωτερου κόσμου, μετ' οὗ διεξῆγεν ἐμπόριον κυρίως ἀνταλλακτικόν. Οἷτο ὁ Ὀρχομενός, ἡ Θίσβη, ἡ Ἀνθηδών, ἡ Αὐλῆς καὶ ἐν μέρει ἡ Τανάγρα, ἀπελάμβανον τῶν ἀπὸ θαλάσσης ἀγαθῶν, ἐπεδίδοντο δὲ καὶ εἰς τὴν ἀλιεῖαν, ἣτις καὶ αὕτη ἀπέδιδεν κέρδη ἀξιόλογα. Οἱ περὶ τὰς λίμνας οἰκοῦντες ἀπελάμβανον καὶ τῶν προσόδων αὐτῶν εἰς ἰχθυῶς παγεῖς καὶ ἐγγύεις γλυκυτάτας. Ἀλλὰ καὶ τῶν δασῶν ἡ πρόσσδος δὲν ἦτο μικρά, διότι ἡ ξυλεία αὐτῶν

1) Ηανσ. 9. 25.

ἐχρησιμοποιοῦτο πρὸς καῦσιν καὶ πρὸς στέγασιν τῶν οἰκῶν καὶ πρὸς ναυπήγησιν πλοίων.

Καὶ οἱ μὲν ἄνδρες ἡσχολοῦντο εἰς τὰ μνησθέντα ἔργα, αἱ δὲ γυναῖκες ἐπεμελοῦντο τῶν τοῦ οἴκου, μαγειρεύουσαι, πλύνουσαι, γήθουσαι καὶ ὑφαίνουσαι. Τὸ ἀλέθειν τὸν σίτον διὰ χειρομύλου ἦτο ἔργον τὸ ὁποῖον ἐξετέλουν αἱ δοῦλαι, ἐὰν ἡ οἰκογένεια εἶχεν τοιαύτας. Αἱ οἰκοδέσποιναί ἐνεφανίζοντο δημοσίᾳ μόνον κατὰ τὰς θρησκευτικὰς ἐορτὰς καὶ τότε φέρουσαι κάλυμμα τοῦ προσώπου. Αἱ οἰκίαι ἦσαν ἀπλαῖ, ἀλλ' εὐρύχωροι καὶ καθαραὶ μετὰ λουτρῶν καὶ κήπων· οἱ τοῖχοι ἐσωτερικῶς ἐκαλλωπίζοντο καὶ οἱ θάλαμοι ἐστολίζοντο ὑπὸ διαφόρων ἐπίπλων καὶ σκευῶν. Ὡς ποτήρια ἐχρησίμευον κώθωνες καὶ ὕδρια. Τὸ κυριώτερον γεῦμα ἐγένετο μετὰ μεσημβρίαν καὶ οἱ εὔποροι παρέθετον εἰς τὴν τράπεζαν τρία εἶδη φαγητῶν, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον ἐξ ὀρεκτικῶν, τὸ δεύτερον ἐκ κρέατος καὶ τὸ τρίτον ἐξ ὀπωρῶν. Ὡς ποτὸν ἐχρησιμοποιοῦν τὸν οἶνον καὶ ἐπὶ συμποσίων τὴν οἰνοποσίαν συνώδευον ἄσματα καὶ χοροί.

Ίματισμός.— Ὁ ἱματισμός τῶν ἀνδρῶν συνίστατο ἐξ ἑνὸς χιτῶνος λινοῦ ἢ ἐριούχου, καθήκοντος μέχρι μηροῦ καὶ ἔχοντος μικρὰς χειρίδας ἀποληγούσας ἄνω τοῦ ἀγκῶνος καὶ ἑνὸς ἐπανωφορίου στηριζομένου ἐπὶ τῶν ὤμων διὰ περόνης, ὑπερῆκαλεῖτο φάρος ἢ γλαῖνα. Τὰ πέδιλα τὰ ὁποῖα ἔφερον συνεκρατοῦντο κατὰ τὴν κνήμην δι' ἱμάντων. Ταῦτα φαίνεται ὅτι ἦσαν σχεδὸν ὅμοια πρὸς τὰ πέδιλα τῶν σημερινῶν ποιμένων τῆς Βοιωτίας. Κάλυμμα τῆς κεφαλῆς δὲν ἔφερον, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἦσαν ἀνυπόδητοι. Τὴν δὲ κόμην ἔτρεπον μακρὰν ἢ ἔκειρον, συνήθως δὲ ἐξυρίζοντο. Κατὰ τὸν 16ον π. Χ. αἰῶνα ἔτρεπον πύγωνα καὶ μύστατα, μετὰ ταῦτα δὲ ἐνῶ ἔτρεπον γένειον καὶ κόμην μακρὰν ἔκειρον τὸν μύστακα. Ἀπὸ δὲ τοῦ 15ου αἰῶνος ἐπεκράτησε τὸ ἔθμιον τοῦ κείρειν τὸν πύγωνα ἐξ ἀνατολῆς καταγόμενον. (1) Φαίνεται ὅτι ἡ δύναμις τῆς μόδας ἦτο εἰς πάσας τὰς ἐποχὰς μεγάλη.

Ὁ δὲ τῶν γυναικῶν ἱματισμός ἦτο ὁ αὐτὸς εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, νησιωτικὴν τε καὶ ἡπειρωτικὴν. Αἱ γυναῖκες ἔφερον ἀπλοῦν καὶ στενὸν **π ε ρ ι κ ῶ ρ μ ι ο ν**, ὑπερῆπροσηρμόζετο ἀκριβῶς περὶ τὸ στήθος καὶ συνεσφίγγετο στενῶς περὶ τὴν ὀσφύν, καὶ πλουσίαν ἐσθῆτα, ἥτις ἀπὸ τῆς ὀσφύος κατήρχετο μέχρι τῶν

1) Καββ. προίστορ. ἀρχαιολ. 735. στ. 15.

σφυρών, ὡς νῦν ἡ φρούστα. Ἐκοσμεῖτο δὲ ἡ ἐσθίης διὰ διαφόρων ποικιλμάτων καὶ ἐπιπροσθέτως διὰ τεμαζίων ἄλλου ὑφάσματος. Πλὴν τοῦ περιζορήσιου, ὅπερ ἦτο τόσον στενόν, ὥστε γὰ ὁμοιάζει πρὸς στηθόδεσμον, αἱ γυναῖκες ἔφερον καὶ ὑπενδύτην. Ἡ κόμη αὐτῶν κατέπιπτεν ὀπισθεν εἰς μακροὺς πλοκάμους ἢ διεΐθετο περὶ τὴν κεφαλὴν κατὰ ποικίλους γοητευτικὸς τρόπους καὶ ἐκοσμεῖτο διὰ κωρῖδων καὶ ταινιῶν, ὡς καὶ ποικίλων ἄλλων κοσμημάτων. Αἱ γυναῖκες ἔφερον ὡς κοσμήματα, ψέλλια, δακτυλίους, ἐνώτια, περιδέραια περὶ τὸν λαιμὸν καὶ κωρῖδας, ταινίας καὶ διαδήματα ἐν τῇ κόμῃ. Οἱ δὲ ἄνδρες ἐστολίζοντο μετὰ τῆς αὐτῆς φιλαρσευείας, φέροντες δακτυλίους ἐν τοῖς δακτύλοις, ψέλλια καὶ ὄρηους περὶ τὸν βραχίονα καὶ περιδέραια καὶ ὄρηους περὶ τὸν λαιμόν. (1)

Ὁ π λ ι σ μ ό ς. — Ἐπιθετικὰ ὄπλα ἦσαν τὸ ξίφος, τὸ ἐγγειρίδιον, τὸ δόρυ, τὸ τόξον καὶ ἡ σφενδόνη. Ἀμυντικὰ δὲ ἡ ἀσπίς, τὸ κράνος, ὁ θώραξ καὶ αἱ κνημίδες ἐκ δέρματος συγχοτούμεναι δι' ἐπιγονατίδων, αἵτινες παρὰ τοῖς ἄρχουσιν ἦσαν ἐκ χρυσοῦ. (2) Ἐν Ὑλῃ παρὰ τὴν Ὑλιζὴν λίμνην, κατεσκευάζοντο παρὰ τοῦ περιφήμου Τυχίου, λαμπρὰ ἀσπίδες. Ἐκεῖ εἶχεν κατασκευάσει καὶ ἐπιχαλκώσει τὴν ἐπταβύειον ἀσπίδα τοῦ Αἴας ὁ Τελαμόνιος.

Περὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ ἐργαστασίου τοῦ Τυχίου μαρτυρεῖ ὁ Ὅμηρος. (Ἰλ. II. στ. 219)

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε φέρων σάκος ἡύκε πύργον
 χάλκεον ἐπταβύειον, ὃ οἱ Τυχίος κίμει τεύχων,
 σκυτοτόμων ὄχ' ἄριστος, Ὑλῃ ἐνι οἰκίᾳ ναίων
 ὃς οἱ ἐποίησε σάκος αἰόλον ἐπταβύειον
 ταύρων ζατραφέων.

Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ὁ Τυχίος ἦτο ὁ ὀνομαστότερος, ὁ ὄχ' ἄριςτος, τῶν ἀσπίδοποιῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ὅτι ἐγένετο ἐξαγωγή ἀσπίδων ἐκ Βοιωτίας, ἀφοῦ ὁ Αἴας Σαλαμίνας ὢν ἐπρομηθεύθη ἀσπίδα ἐξ Ὑλῆς τῶν Θηβῶν.

Οἱ χαλκοὶ θώρακες τῶν χαλκοχιτώνων Βοιωτῶν τοῦ Ἀρσεσιλάου φαίνεται ὅτι κατεσκευάζοντο εἰς τὸ αὐτὸ ἐργαστάσιον τοῦ Τυχίου, ἀφοῦ ἐν αὐτῷ ἐχρησιμοποιεῖτο ὁ χαλκός.

Ἐν Βοιωτίᾳ κατεσκευάζοντο καὶ παντὸς εἶδους ἄλλα σχετικὰ ὄπλα, ξίφη, ἐγγειρίδια, δόρατα, τόξα, κράνη, κνημίδες, ἔτι δὲ καὶ ἄρματα, ἀφοῦ αἱ Θῆβαι εὐάσματα καὶ πολυάσματα ὑπὸ τῶν ποιητῶν καλοῦνται, ἢ δὲ χρήσις τῶν ἀρμάτων ἦτο ἀρχαιοτάτη,

ἐν τε ταῖς μάχαις καὶ ταῖς ἀρματοδρομίαις. (1) Μήτοι ὁ Ἰόλαος δὲν ἦτο ὁ ὀδηγὸς τοῦ ἀρματος τοῦ Πρακλέους; Τὸ ἀρμα τὸ Ὀμηρικόν, εἶχε συνήθως δύο ἵππους ἐξευγμένους, ἄλλοτε δὲ ἦτο τέθριππον, ὅποτε καὶ οἱ τέσσαρες ἵπποι ἦσαν πλησίον ἀλλήλων ἐξευγμένοι. Τοῦ πολεμικοῦ ἀρματος ἐπέβαινον δύο μαχηταί, ἐξ ὧν ὁ μὲν διοικῶν τοὺς ἵππους ἐκαλεῖτο ἡ ν ί ο ζ ο ς, ὁ δὲ μαχόμενος π α ρ α β ἄ τ η ς. Συνήθως τῶν ἀρμάτων ἐπέβαινον στρατηγοί, ἡγεμόνες, ἢ ἦρωες, οἵτινες ἐχώρουν ὡς πρόμαχοι, εἰς τὸ μεταξύ τῶν δύο στρατοπέδων πεδίου, ἔνθα διεξήγον ἀγῶνα μονομαχίας μετὰ τῶν ἀντιπάλων, ὡς ὁ Ἐτεοκλῆς καὶ ὁ Πολυκείης.

Π α ι δ ε ῖ α καὶ Τ έ ζ ν η. — Περὶ παιδείας μόνον μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Κάδμου δύνатаι νὰ γίνῃ λόγος, ἀλλὰ καὶ τότε αὕτη ἦτο περιορισμένη, διότι τὸ ὑπὸ τοῦ Κάδμου κομισθέντα γράμματα ἦσαν ἀνεπαρκῆ πρὸς ἀπόδοσιν πασῶν τῶν φωνῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, οὐδὲ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθῶσιν διὰ τὸ κοινόν, ἐλλείπει τῶν ἀπαιτουμένων μέσων. Καθ' ἡμᾶς τὰ γράμματα τοῦ Κάδμου ἐχρησιμοποιοῦντο ἐν Θήβαις ὑπὸ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν εὐγενῶν. Κατὰ κοινούσαν γνώμην, τὴν ἔλλειψιν τῆς γραφῆς ἀνεπλήρου ἢ μνήμη, ἦτις ἀσκηθεῖσα ἀπέβη ἰσχυρὰ, εἰς τινὰ ἄτομα, τοὺς λεγομένους ἁ ο ι δ ο υ ς, οἵτινες ἔψαλλον τὰ τῶν ἡρωικῶν χρόνων ᾄσματα, ἅτινα μετεδίδοντο ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Τὰ ᾄσματα ταῦτα ἀποτελοῦσι τὴν παναρχαίαν ποίησιν, ἦτις φέρει χαρακτηριστὰ ἱερὰ καὶ μυστηριώδη, διότι οἱ πλεῖστοι τῶν πρώτων ἀοιδῶν ἦσαν ἱερεῖς καὶ μάντις. Αἱ κορυφαὶ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τοῦ Ἑλικῶνος, αἱ πρῶται αὐταὶ κατοικίαι τῶν Μουσῶν, ἦσαν τὰ Ὁδεῖα ἐνθα ὁ Θάμυρις, ὁ Λῖνος, ὁ Εὐμόλοπος, ὁ Μελάμπους, ὁ Μουσαῖος καὶ ὁ Ὀρφεὺς ἔψαλλον τὰ ᾄσματα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εἶχε δημιουργήσει ἡ παναρχαία Ὀρικὴ ποίησις. Πρὸς τὴν ἱερὰν δὲ ταύτην ποίησιν ἐσχετίζετο καὶ ἡ μαντικὴ, ἦτις ἐθεωρεῖτο, ὡς ὑψηλὴ ἐπιστήμη, ἐπηγγέλλοντο δὲ ταύτην οἱ ἀοιδοί, οἵτινες ὑπηρετοῦν καὶ ὡς ἱερεῖς ἐν τοῖς μαντείοις τῆς Βοιωτίας. Ὁ Θηβαῖος Τειρεσίας ὁ ἐπὶ ἐννέα γενεᾶς ἀσκήσας τὴν μαντικὴν, ἀπὸ τοῦ Κάδμου μέτροι τῶν Ἑπιγόνων, καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Μαντὼ ἐξεπροσώπων τὴν Βοιωτίαν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ ἐνδόξως. Τρίτῃ ἐπιστήμῃ μεγάλως τιμωμένη ἦτο ἡ ἰατρικὴ, ἦτις ἠσχολεῖτο κορίως εἰς τὴν θεραπείαν τῶν τραυμάτων καὶ πληγῶν

1) Ὁμ. Ἰλ. Α. στ. 699 Ψ, 262.

διὰ διαφόρων βοτάνων, ὧν μέγαν ἀριθμὸν ἐχρησιμοποιοῦν καὶ εἰς θεραπείαν τῶν παθολογικῶν νοσημάτων.

Π λ α σ τ ι κ ῆ καὶ **Γ λ υ π τ ι κ ῆ**.— Ἐν γένει ἡ τέχνη ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἦτο νηπιώδης. Αἱ ἐν Βοιωτίᾳ γενόμεναι ἀνασκαφαὶ ἔφερον εἰς φῶς ἀντικείμενα τῆς περιόδου ταύτης εὐτελεῖ. Τὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ ὅμως τοῦ Κάδμου εὐρήματα δὲν στεροῦνται τέχνης. (1)

Ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ προηγεῖτο πάσης ἄλλης τέχνης, διότι αἱ Θῆβαι καὶ ὁ Μεδεὼν, (2) ἦσαν «εὐκτίμενα πτολίεθρα», καλοκτισμένα πόλεις. Ὁ θησαυρὸς τοῦ Μινύου, τὰ τεῖχη τῆς Καδμείας καὶ τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ τοῦ Παλαιοκάστρου εἶναι ἔργα τέχνης ἀξιολογωτάτης.

Ἡ **Ν α υ π η γ ι κ ῆ** ἐπίσης, φαίνεται, ὅτι ἦτο προηγμένη. Ἡ κατασκευὴ τῆς Ἀργοῦς, ἥτις περιελάμβανε πενήκοντα ἥρωας μετὰ τῶν τροφῶν μακροτάτου ταξειδίου, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἦτο ἔργον ἀτεχνον καὶ ἄνευ ἀξίας. Τὰ δὲ πλοῖα τῶν Βοιωτῶν ἅτινα ἔλαβον μέρος κατὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον καὶ τὰ ὅποια ἦσαν τὰ μέγιστα παντὸς τοῦ ἐκπλεύσαντος Ἑλληνικοῦ στόλου περιλαμβάνοντα ἕκαστον 120 ἄνδρας μετὰ τοῦ ὀπλισμοῦ καὶ τῆς τροφῆς αὐτῶν, ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ ναυπηγικὴ τέχνη ἐν Βοιωτίᾳ εἶχε προαχθῆ περισσύτερον πάσης ἄλλης Ἑλληνικῆς χώρας. Οἱ ναύσταθοι τῶν Σιφῶν καὶ μάλιστα τῆς Ἀντιηδόνης, ἐν ἣ καὶ νῦν βλέπομεν ἐρείπια, μαρτυροῦσιν περὶ τούτου.

Καὶ ἡ βιομηχανία δὲν φαίνεται νὰ ὑπελείπετο ἐν Βοιωτίᾳ, διότι ἐν Ὑλῃ παρὰ τὸ νῦν Μωρίκι, ὡς εἶδομεν, κατεσκευάζοντο αἱ κάλλιστα τῶν ἀσπίδων ὑπὸ τοῦ περιφήμου Τυχίου, ἐπιταβόιοι καὶ ἐπιχαλκομένα, (3) ἐν δὲ τῇ Ἀντιηδόνι ὑπῆρχον ἐργαστήσια, ἐν οἷς οἱ Φοίνικες ἐξέθλιβον τὸν βαρικὸν ὀπὸν ἐκ τῆς πορφύρας, ἣν ἠλίευσον ἐκ τῶν θαλασσῶν τῆς Βοιωτίας.

Ὅμοια ἐργαστήρια θεωροῦμεν πιθανὸν ὅτι ὑπῆρχον καὶ ἐν Σίφαις τῆς Θέσβης.

Θ ρ η σ κ ε ῖ α. Ἡ θρησκεία τῶν Βοιωτῶν ἦτο ὅμοια πρὸς τὴν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Δώδεκα ἀνώτεροι Θεοί, Ὀλύμπιοι καλούμενοι, ὡς κατοικοῦντες τὸν Ὀλυμπον, ὅστις εἶχε καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ οὐρανοῦ ἦσαν οἱ μεγάλοι Θεοί. Ὁ Ζεὺς, ὁ Ποσειδῶν, ὁ Ἄρης, ὁ

1) Κεραμ. Οἰκία Κάδμου.

2) Ὅμηρ. Ἰλ. Β. 501 καὶ 505.

3) Ὅμ. Ἰλ. Η. 219.

Ἡφαιστος, ὁ Ἑρμῆς, ὁ Ἀπόλλων ἐκ τοῦ ἄρρενος γένους· ἡ Ἥρα, ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ Ἀφροδίτη, ἡ Ἄρτεμις, ἡ Ἑστία, ἡ Λήμητρα ἐκ τοῦ θήλεος.

Ζεὺς καὶ Βοιωτιζῶς Λεὺς. (1) Πάντων τούτων προΐστατο ὁ Ζεὺς, ἀναξ καὶ πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε, κατὰ τὸν Ὅμηρον. Μόνος οὗτος ἄρχει πάντων καὶ οὐδεὶς τῶν ἄλλων Θεῶν δύναται ν' ἀντιστῆ εἰς τὴν θέλησιν ἢ γὰρ ματαιώσῃ αὐτήν. Αὐτὸς μόνος ἐπίσταται καὶ προσορίζει τὴν αἴσαν, τὴν μοῖραν, τῶν θνητῶν. (2) Οἱ ἄλλοι θεοὶ εἶναι τέκνα αὐτοῦ, τὰ ὅποια προσφωνοῦνται αὐτὸν πατέρα, ἀναγνωρίζουσιν ὡς κύριόν των. Ἐκ τούτων ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ πολυθεΐα, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦτο γαινομενική, τοῦναντίον ἡ ἰδέα τοῦ μονοθεϊσμοῦ ἐκδηλουμένη ἐν τῇ προσώπῳ τοῦ Διὸς ἦτο ἡ κυριαρχοῦσα ἰδέα.

Ὁ παντοδύναμος καὶ πάνσοφος οὗτος θεὸς ἔφερε πλεῖστα κοσμητικὰ ἐπίθετα δηλωτικὰ τῆς εὐεργετικῆς ἐπιδρώσεώς του. Ὡς προστάτης τῶν πόλεων ἐκαλεῖτο πολιεύς, σωτήρ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Δήμιου ἀγοραῖος τοῦ οἰκογενειακοῦ ἀπόλου ἔρξιος τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας ἐφέστιος τοῦ γάμου γαμήλιος καὶ ζύγιος τῶν ξένων ξένιος ὡς διευθύνων τὴν μοῖραν μοιραγέτης ὡς δημιουργὸς τῶν πάντων πατήρ, βασιλεύς, τέλειος ὡς συμφλιωτὴς ὁμολώιος, φίλιος, μελίχιος ὡς προστάτης τοῦ ὄρχου, ἐλέγετο ὄρχιος καὶ πίστιος. Ἴνα κατανοηθῇ ὁπόσῃν σημασίαν ἔδιδον οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὸν ὄρχον, σημειοῦμεν ὅτι καὶ οἱ θεοὶ παραβαίνοντες τὸν ὄρχον ἐτιμωροῦντο αὐστηρῶς ὑπὸ τοῦ Διὸς. Κατὰ τὸν Ἡσίοδον (Θεογ. 793) ὁ ἐπισηκῆσας Ὀλύμπιος θεὸς ἐτιμωρεῖτο σκληρότατα. Ἐπὶ ἐν ὀλόκληρον ἔτος ἔκειτο ἄψυχος τὸ νέκταρ καὶ ἡ ἀμβροσία δὲν ἔθιγον τὰ χεῖλη του, ἀλλ' ἔμενον ἀνανδὸς ἐπὶ τῆς κλίνης του ἐν κοιματόδῳ καταστάσει· ἔπειτα ἐπὶ ἐννέα ὀλόκληρα ἔτη οὔτε εἰς συσκέψεις οὔτε εἰς συμπόσια ἐκαλεῖτο. Ὁ Ζεὺς ἐν Βοιωτίᾳ ἦτο δημοφιλέστατος, διότι ἐθεωρεῖτο ὡς προστάτης τῆς Βοιωτικῆς Ὀμοσπονδίας. Ὑπὸ τὸ ὄνομα ὁμολώιος ἐλατρεῖτο ἐν Θήβαις, (3) εἰς περιζαλλῆ ναὸν παρὰ τὰς Ὀμολοίδας πύλας κείμενον. Ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ ἐλατρεῖτο καὶ ἐν Ὀρχομενῷ, ἐνθα μεγαλοπρεπῶς ἐσορτάζοντο τὰ Ὀμολώια μετὰ μουσικῶν ἀγώνων, εἰς οἷς συνέρχον ἀγωνισταί

1-2) Ὀδυσ. Ε. 101, Υ. 75.

3) Λεπτόμ. μυθολ. σ. 63.

καὶ πανηγυρισταὶ ἐξ ὅλης τῆς Βοιωτίας καὶ τῶν γειτονικῶν χωρῶν. Ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὑψιστος ἐτιμᾶτο ἐπίσης ἐν Θήβαις ἐν ναῷ παρὰ τὰς Ὑψίστας πύλας καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα ἄγοραῖος παρὰ τὰς Νηίστας (1). Ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Ζεὺς Ὑπατος ἐλατρεύετο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ὑπάτου ὄρους, ἔνθα νῦν ὑπάρχει ἡ μονὴ τοῦ Σωτήρος (Σαγματᾶ), ἣτις φαίνεται ὅτι ἔχει κτισθῆ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ὑπάτου Διὸς. Ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν δὲ Ζεὺς Ὑψιστος ἐτιμᾶτο καὶ ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τῆς Πάρνηθος, ἣτις ἴσως, ἐκ τοῦ ὅτι ἐπ' αὐτῆς ἐλατρεύετο ὁ Ζεὺς ὀνομασθῆ ὑπὸ τοῦ λαοῦ Ὁζιάς. Ἐν Θεσσαλίᾳ ὑπῆρχε ναὸς Διὸς Σωτήρος καὶ ἐπὶ τοῦ Κιθαιρωνοῦ ἱερὸν Διὸς Κιθαιρωνίου. Ἐν Λεβαδείᾳ ὁ Ζεὺς ἐλατρεύετο ὡς Ζεὺς βασίλειος εἰς περικαλλῆ ναὸν παρὰ τὸ Τροφῶνιον μαντεῖον. Ἐν Λεβαδείᾳ ἐτιμᾶτο καὶ ὡς Ὑέτιος Ζεὺς καὶ ἄγαλμα αὐτοῦ ἴστατο ἐν ὑπαίθρῳ καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Κρόνου (2). Ἐπὶ δὲ τοῦ Λακυστίου ὄρους ὑπῆρχε τέμενος Λακυστίου Διὸς.

Ἡρα (3).—Ἡ Ἥρα ἦτο σύζυγος τοῦ Διὸς καὶ ἡ ἀνασσα τοῦ οὐρανοῦ. Ἥτο ἡ σεπτοτέρα καὶ μεγαλοπρεπεσττέρα τῶν θεαινῶν τοῦ Ὀλύμπου ἦτο ἡ θεὰ τοῦ γάμου, φύλαξ τῆς συζυγικῆς πίστεως καὶ ἐχθρὰ τῶν ἀπιστούντων πρὸς τὰ συζυγικὰ καθήκοντα. Ἥτο τέλειος τύπος ἀγνῆς γυναικός, πιστῆς ἀλλὰ ζηλοτύπου συζύγου καὶ παρίστατο ὑπὸ τῆς τέχνης κρατοῦσα εἰς χεῖρας Σειρήνας σύμβολον τῶν θελγίτρων τοῦ γάμου. Ἐν τῇ πόλει τῶν Θηβῶν δὲν φαίνεται νὰ ἦτο πολὺ δημοφιλῆς ἡ Ἥρα, ἴσως διότι κατεδίωξε τοὺς Θηβίαιους θεοὺς Ἥρακλέα καὶ Λιόνυσσον. Ἐν Πλαταιαῖς ὁμως ἐτελεῖτο πρὸς τιμὴν τῆς ἡφορτῆ τῶν Δαιδάλων ἡς μετεῖχον πάντες οἱ Βοιωτοί. Αὕτη ἐφορτάζετο μεγαλοπρεπῶς ἀπὸ τῶν ὄχθῶν τοῦ Ἄσωπου μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ Κιθαιρωνοῦ πρὸς τιμὴν τῆς νυμφευομένης Ἥρας Ἐν Πλαταιαῖς ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἥρας, ὡς καὶ ἐν Κορωνείᾳ ἔνθα ὑπῆρχε καὶ ἄγαλμα αὐτῆς ἀρχαιότατον, κρατοῦν ἐν τῇ χειρὶ Σειρήνας, ἔργον τοῦ Θηβαίου τεχνίτου Πυθοδώρου.

Ἀπόλλων.—(4) Ὁ Ἀπόλλων ὁ υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λητοῦς, ἦτο θεὸς τοῦ φωτός, τοῦ τε φυσικοῦ καὶ πνευματικοῦ. Ἐμυθολογεῖτο ὅτι ἐγεννήθη ἐν Τεγύραις, παρὰ τὸν Ὀρχομενόν,

1) Πaus. 9. 8. 5 καὶ 9. 25. 4.

2) Πaus. 9. 39. 4. 5.

3) Πaus. 9. 3. 2-4 καὶ 31. 2.

4) Ἡσιόδ. Θεογ. 918.

μεταξὺ δύο πηγῶν, διότι τὰς Τεγύρας ἢ Πυθίαι ἀνήγγειλεν ὡς γενέθλιον τόπον τοῦ Ἀπόλλωνος. (1) Ἐφερε πολλὰ κοσμητικὰ ἐπίθετα δηλοῦντα τὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν γηίνων πραγμάτων. Ὡς θεὸς τοῦ ἡλίου ἐκαλεῖτο Φοῖβος καὶ Λύκιος· ὡς ὁδηγὸς τῶν Μουσῶν μουσαγέτης· ὡς πολέμιος παντὸς κακοῦ ἁ λ ε ξ ἱ - ζ α ζ ο ς, σ ω τ ῆ ρ, ἀ κ ἔ σ ι ο ς, ἐ π ι ζ ο ὑ ρ ε ι ο ς. Ἐν Βοιωτίᾳ ἔφερε τὸ ἐπίθετον γαλάξιος καὶ κλυτότοξος. Πρὸ παντὸς ἦτο θεὸς π ρ ο φ ῆ τ η ς, θεὸς μ ἄ ν τ ι ς, θεὸς τῆς μαντικῆς τέχνης καὶ οἱ χρησμοὶ αὐτοῦ ἦσαν χρησμοὶ τοῦ πατρὸς του Διός. Λί γυναικες ὑποκείμεναι περισσύτερον εἰς τὴν μαντικὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐχρησιμοποίησαν πρῶται ἐν τοῖς μαντείοις αὐτοῦ. Ὡς προφήτης θεὸς ἦτο ὑποχρεωμένος πολλῶν νὰ δίδῃ διαφορομένης ἐννοίας χρησμούς καὶ διὰ τοῦτο ἐκαλεῖτο Ἀ ο ξ ἱ α ς.

Τὰ πρῶτα μαντεῖα τοῦ Ἀπόλλωνος ἰδρυθῆσαν ἐν Βοιωτίᾳ ὅπου ὑπῆρχε τὸ κέντρον τῆς ἀρχαίας μαντικῆς. (2) Πρῶτον ὑπῆρξε τὸ ἐν Τεγύραις ὅπερ ἐλειτούργει ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Τεγυραίου Ἀπόλλωνος· ἐπὶ τοῦ Πιπύου ὄρους παρὰ τὸ Ἀκραίρηνιον ὑπῆρχεν ἕτερον, τὸ τοῦ Πιπύου Ἀπόλλωνος· ἐν Θήβαις ἐλειτούργει ἄλλο μαντεῖον, τὸ τοῦ Ἰσηνίου Ἀπόλλωνος καὶ ἐν Εὐτόρῃσι παρὰ τὰ Λεῦκτρα ἕτερον. Περὶ τῆς ἀρχαιότητος καὶ σπουδαιότητος τούτων θὰ πραγματευθῶμεν ἐν τῷ Β' βιβλίῳ. Ναοὶ τοῦ Ἀπόλλωνος ὑπῆρχον ἐν Τανάγρα, καὶ ἐν Δηλίῳ.

Ἄ ρ τ ε μ ι ς. — Ἡ ἰοχέαιρα Ἄρτεμις ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος. Θεὰ τῆς θήρας καὶ τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου συνειργάσθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς πρὸς ἐπιβολὴν τῶν θελήσεών των. Ἐτόξευσε τὰς θυγατέρας τῆς Νυΐβης καὶ τὸν Ταναγραῖον ἀγγελόμορφον Ὁρίωνα· ἠξίωσε τὴν θυσιάν τῆς Ἰφιγενείας ἐν Αὐλίδι καὶ παρεσκέυασε τὸν θάνατον τοῦ Ἀκταίωνος. Ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι ἡ δρᾶσις αὐτῆς ἐν Βοιωτίᾳ δὲν ἦτο ἀπηλλαγμένη φθόνου καὶ κακίας πρὸς τὸ καλὸν καὶ τὸ ὡραῖον.

Ἄ θ η ν ᾶ. — Ἡ παρθένος Ἀθηνᾶ ἦτο θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ θεὰ τῆς σοφίας καὶ τῆς φρονήσεως, ἀλλὰ καὶ τοῦ πολέμου, Παιλλὰς καὶ Ἀρεία. Ἐφερε πλεῖστα κοσμητικὰ ἐπίθετα δηλοῦντα τὴν εὐεργετικὴν αὐτῆς δρᾶσιν. Ὡς προστάτις τῶν γυναικείων ἔργων ἐκαλεῖτο Ἐργάνη· ὡς προστάτις τῶν πόλεων π ρ ὀ μ α ζ ο ς καὶ π ο λ ι ᾶ ς καὶ ὑ γ ε ῖ α. Ὑπὸ τὸ ἐπίθετον Ἠ α λ λ ᾶ ς ὑπενθυμίζει τὸν πόλεμον, ἀλλὰ καὶ τὴν γεν-

1) Πλουτ. Πελοπίδας 16.

2) Δεσάριμ. μυθολ. σ. 137.

ναιότητα καὶ τὴν π α λ λ η γ α ρ ι ἄ ν (1) αὐτῆς πρὸς πᾶσαν γενναίαν καὶ τιμίαν προῤῥξιν.

Τὰ ἐπίθετα Τριτογένεια καὶ Ἀλαλκομενης δεικνύουσιν ὅτι ἢ Ἀθηνᾶ ἐγεννήθη ἐν Ἀλαλκομεναῖς παρὰ τὸν Τρίτωνα ποταμὸν πλησίον τῆς Κορωνείας καὶ ἀνετράφη ὑπὸ τοῦ αὐτόχθονος Ἀλαλκομένου. Ἐκεῖ ὑπῆρχε τὸ κέντρον τῆς λατρείας τῆς θεᾶς κατὰ τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους.

Ἦση τ' Ἀργεῖη Ἀλαλκομενης Ἀθήνη. (Ὀμ. Ἰλ. Δ. 8)

Ἡ Ἀλαλκομενης ἢ Τριτογένεια Ἀθηνᾶ, ἦτο ἢ πολιὰς ἢ πολιούχος Ἀθηνᾶ τῆς Βοιωτίας, ἢ προστύτις τῆς Βοιωτικῆς Ὀμοσπονδίας ὡς ἦτο ἢ πρόμαχος Ἀθηνᾶ διὰ τὰς Ἀθήνας. (2) Ἡ Ἀθηνᾶ ἐτιμᾶτο μέγਾਲος ἐν Βοιωτίᾳ. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὑπ' αὐτῆς ἐφευρέσεως τῆς αὐλητικῆς τέχνης, ἦτις ἐφθασεν εἰς ὑψιστον βαθμὸν τελειότητος ἐν Βοιωτίᾳ, ἐκαλεῖτο Β ο μ β υ λ ῖ α. Ἐν Βοιωτίᾳ ἔφερον ἐπίσης τὸ ἐπίθετον Βουδεία καὶ Βοαρμία, (3) εἰς ἔνδειξιν ὅτι αὐτὴ ἐδίδαξε τοὺς Βοιωτοὺς νὰ ζευγνύωσι τοὺς βόας εἰς τὸ ἄροτρον καὶ τὰς ἀμύξας. Ἐν Πλαταιαῖς ἐτιμᾶτο ὡς Ἀρξία (Πανσ. 9. 4) Ἀθηνᾶ, ἐν Ὠρωπῷ ὡς Παιωνία, ἦτοι Ἀθηνᾶ ὑγεία, ἐν Θήβαις ὑπῆρχε βωμὸς καὶ ἄγαλμα Ὀγγας Ἀθηνᾶς καὶ παρὰ τὴν Κορώνειαν ἱερὸν καὶ ἄγαλμα χαλκοῦν τῆς Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς. Ὀλίγον δ' ἀπωτέρω τῶν Ἀλαλκομενῶν ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ἄγαλμα ἀρχαῖον ἐξ ἐλεφαντίνου ὀστοῦ, ὅπερ ἐσύλησεν ὁ Σύλλας. (4)

Ἐ ρ μ ἦ ς. — Ὁ Ἐρμῆς ἦτο υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Μαίας. Γεννηθεὶς (5) ἐπὶ τοῦ Κηρυκίου ὄρους τῆς Τανάγρας ἐκλήθη ἀπὸ τούτου κήρυξ τῶν θεῶν. Ἡ ἐπὶ τῶν ἐπιγείων ὄντων ἐπίδρασις αὐτοῦ ὑπῆρξε πολύμορφος, διὰ τοῦτο πλεῖστα εἶναι τὰ κοσμοῦντα αὐτὸν ἐπίθετα. Θεὸς τοῦ λόγου κατ' ἐξοχὴν ἐκαλεῖτο Λ ό γ ι ο ς, ζ ἦ ρ υ ξ' ὡς ἀρχῶν τῆς γυμναστικῆς ἀ γ ώ ν ι ο ς' ὡς προστάτης τῶν ποιμνίων ν ό μ ι ο ς' τοῦ ἐμπορίου κ ε ρ δ ῶ ο ς ὡς συνοδὸς τῶν ψυχῶν ψ υ χ ο π ο μ π ό ς. Ἐκαλεῖτο ἐπίσης ἀγγελιαφόρος τοῦ Διὸς καὶ ἐπιτηρητῆς τῶν ὁδῶν. Κεφαλαὶ αὐτοῦ, Ἔρματ' κελούμενα ἐστόλιζον τὰς ὁδοὺς καὶ ἀγάλματι αὐτοῦ ἐκόσμουσαν τὰ γυμναστήρια καὶ τὰς πελαίστρας.

1) Δεσάρι. σ. 107.

2—3) Δεσάρι. σ. 102 - 105.

4) Πανσ. 9. 33, 6, καὶ 31.

5) Πανσ. 9. 20. 3, καὶ 9 22. 1. 2.

Ἐν Τανάγρα ἐτύγγανεν ἰδιαιτέρας τιμῆς καὶ λατρείας παρὰ τῶν συμπολιτῶν του ὁ Ταναγραῖος Ἑρμῆς. Δύο ναοὶ εἶχον ἰδρυθῆναι πρὸς τιμὴν αὐτοῦ, καὶ εἰς μὲν τὸν ἕνα ἐλατρεύετο ὁ πρόμαχος Ἑρμῆς, διότι ὡς ἀρχηγὸς τῶν ἐφήβων Ταναγραίων ἀπέκρουσε σπουδαιοτάτην εἰσβολὴν τῶν Εὐβοέων εἰς τὴν πατρίδα του· εἰς δὲ τὸν ἕτερον ὁ ἀλεξίνοσος κρισφόρος Ἑρμῆς, διότι ἄγων κριῶν ἐπὶ τῶν ὤμων ἀπέτρεψεν ἀπὸ τῆς πόλεως νόσον λοιμώδη.

Ἡ φ α ι σ τ ο ς.—Ὁ Ἡφαιστος ἦτο θεὸς τοῦ πυρὸς καὶ ἀναμιγνύεται εἰς τὰ Θηβαϊκὰ πράγματα μόνον, ἵνα κατασκευάσῃ τὸν χρυσοῦν θώρακα τοῦ Ἡρακλέους, τὸν χρυσοῦν ὄρμον τῆς Ἀρμονίας καὶ ἵνα δώσῃ ἐργασίαν εἰς τοὺς Καβείρους, οἵτινες χαλκεῖς αὐτοῦ ἦσαν.

Ἐ σ τ ῖ α.—Ἡ Ἑστία ἦτο ἡ ἀγνὴ παρθένος θεὰ τῆς οἰκιακῆς πυρᾶς· θεὰ τοῦ οἰκογενειακοῦ ἀσύλου καὶ προστάτις τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς. Πᾶσα Βοιωτικὴ ἐστία ἦτο καὶ βωμὸς, ἐν ᾧ ἐλατρεύετο ἡ σεμνὴ αὕτη παρθένος Θεά.

Ἄ ρ η ς.—Ὁ Ἄρης ἦτο θεὸς τοῦ πολέμου καὶ υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας. Ἡ θρησκεία αὐτοῦ εἶχε μεταφερθῆναι εἰς Βοιωτίαν ὑπὸ τῶν βαρβάρων λαῶν τῆς Βορείου Ἑλλάδος (Λεσάμ. σ. 193). Πρὸς τὰς Θήβας ἐσχετίζετο διὰ τῆς παρὰ τὸν ναὸν Ἰσηνίου Ἀπόλλωνος πηγῆς τοῦ Ἄρεως, ἣν ἐφύλαττεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Δράκων τὸν ὁποῖον ἐφόνευσεν ὁ Κάδμος.

Π ο σ ε ι δ ῶ ν.—Ὁ Ποσειδῶν ἦτο υἱὸς τοῦ Κρόνου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Διὸς. Θεὸς ὢν τῆς θαλάσσης ἤγειρε τὰ κύματα αὐτῆς διὰ τῆς τριαινᾶς του καὶ ἔσπει τὴν γῆν. Ἦτο ὁ ἐ ν ν ο σ ῖ γ α ι ο ς ἢ ὁ σ ε ι σ ῖ ζ θ ω ν θεός. Ὁ Ποσειδῶν ἔλεγον, ὅτι ἦτο πατὴρ τοῦ Βοιωτοῦ καὶ τοῦ Μινύου (1). Ἐν Βοιωτίᾳ ἡ λατρεία του ἦτο ἀρχαιοτάτη, τόσον ἐν Θήβαις ὅσον καὶ ἐν Ὀρχομενῷ. Ὁ Ὀρχηστὴς, ἡ πρὸς νότον τῆς Κορπαίδος κεκμηνὴ πόλις, ἦτις ἦτο ἕδρα τῆς Βοιωτικῆς ὁμοσπονδίας, ἦτο τὸ ἀρχικὸν κέντρον τῆς θρησκείας τοῦ Ποσειδῶνος (2). Ἐκεῖ ἑαῖσεν ἱερὸν καὶ ἄλλοσος λαμπρὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ἐν αὐτῷ ἐτελοῦντο περιεργοὶ ἀγριατοδρομίαι. Ἡ Βοιωτία μὲν τὰς τρεῖς αὐτῆς θαλάσσης καὶ τὰς τρεῖς τῆς λίμνης, δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νῆ ἐτέλει ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ θεοῦ τοῦ ὕδατος καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ. Βραδύτερον εἰς τὰ νομίσματα τῆς Ἀλιάρτου θὰ ἴδωμεν τὴν εἰκόνα τοῦ Ποσειδῶνος.

Ἄφροδίτη. Ἡ θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ σύζυγος τοῦ Ἡφαιστοῦ Ἀφροδίτη ἦτο θεὰ τοῦ Ἔρωτος. Ἐν ἀρχῇ ἦτο ἡ σεμνὴ θεὰ τῆς διαιωνίσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ τοῦ ἠθικοῦ ἔρωτος ἢ θεὰ τοῦ ἡμεναίου, ἢ νυμφαία Ἀφροδίτη. Σὺν τῇ διαφθορᾷ ὁμοῦς τῶν ἠθῶν μετεμορφώθη εἰς θεὰν τῶν ἐταιρῶν. Εἰς τὴν Κόρινθον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ὑλικῆς ἀζητῆς τῆς 1000 ἐταῖραι ἦσαν προσκεκολλημέναι εἰς τὸν ναὸν τῆς. Ἐν Θήβαις ἐλατρεύετο ἡ Ἀφροδίτη ὑπὸ τὰ ὀνόματα Οὐρανία, Πάνδημος καὶ Ἀποστοφία ἐν παναρχαιότατῳ ναῷ. Ἐν Τανάγρα καὶ ἐν Θεσπιαῖς ὑπῆρχον θαυμάσιοι ναοὶ αὐτῆς.

Λήμητρα (Ἡ Μήτηρ). Ἡ Λήμητρα (1) ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Διὸς καὶ θεὰ τῶν προϊόντων τῆς γῆς καὶ ἰδίως τοῦ σίτου, τῆς καρπίας τροφῆς τῶν ἀνθρώπων. Ἐν Βοιωτίᾳ ἐτελεῖτο πρὸς τιμὴν τῆς Λήμητρος, κατὰ τὸν μῆνα Λαμάρτιον (Σεπτέμβριον) ἑορτὴ ἣτις ἔφερε πένθιμον χαρακτῆρα καὶ ὑπενθύμιζε τὴν ἄλιπιν τῆς θεᾶς ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς θυγατρὸς τῆς (2). Ἐν Θήβαις ἦτο πανάρχαιος ναὸς τῆς Λήμητρος ἐπὶ τῆς Καδμείας, ἐνῷ ἑορτάζετο ἡ ἑορτὴ τῶν Θεσμοφορίων, ὑπὸ μόνον τῶν ὑπάνδρων γυναικῶν, καὶ ἦν ἀπιγορεύετο ἐπὶ ποινῇ θανάτου ἢ εἴσοδος ἀνδρῶν. Ὁ γάμος ἐθεωρεῖτο ὡς δῶρον τῆς Λήμητρος καὶ ἡ θεὰ ἐλατρεύετο ὑπὸ τῷ ὀνομα Θεσμοφόρος, ἦτοι νομοθέτις θεσπίσασα τὸν θεσμὸν τοῦ νομίμου γάμου καὶ τῆς μητροτήτος.

Μεταξὺ τῶν μεγάλων θεῶν συγκατελέγετο καὶ ὁ Πλούτων, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ζεὺς εἶχεν ἀναθέσει τὴν διοίκησιν τοῦ Ἄδου, ἢ Ἐξάτη ἢ ἔφορος τῶν τοκετῶν, τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, καὶ ὁ Λιόνυσος περὶ τοῦ ὁποῦο ἠγχολήθημεν ἤδη ἐν σελίδι 47. Ἐνταῦθα προσθέτομεν μόνον ὅτι ὁ Θηβογενὴς Διώνυσος ἐτιμᾶτο μεγάλως ἐν ἀπάσῃ τῇ Βοιωτίᾳ, ὡς ἔνδεδετο ὁ Λιώνυσος, ὅστις ἦτο μέγα δένδρον περιβεβλημένον ὑπὸ κισσοῦ, ἐν ᾧ ἐπιστεύετο ὅτι κατᾶρει ὁ Λιώνυσος ἐν Θήβαις δὲ ὡς Λιώνυσος Στύλος καὶ Λιώνυσος Περικτιόνοϋς, ὅστις δὲν ἦτο εἰμὴ κορυμὸς δένδρου ἐν τῇ γῇ ἐμπεπηγμένος. Αἱ παραστάσεις αὐτῆς ἦσαν αἱ πρωτόγονοι καὶ γονδροειδεῖς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ. (3) Μετὰ ταῦτα ἰδρύθη ναὸς Λυσίου Διονύσου ἐν Θήβαις παρὰ τὰς Προιτίδας πύλας καὶ ἐγγύτατα αὐτοῦ θέατρον. Ναὸς αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐν Ὀρχομενῷ, Τανάγρα καὶ ἐν Νύσῃ τοῦ Ἐλκιδῶνος ἀρ-

1. Ἡσ. Θεολ. 154.

2) Πλούτ. Ἰατρικὰ καὶ Ὀσφυρὶς 69.

3) Δεσάου. μυθ. σ. 141.

ζαϊώτατος. Εἰς τὰ μέρη ταῦτα καὶ μάλιστα ἐν Θήβαις ἐφορτάζοντο βραδύτερον τὰ Λιονύσια, εἰς τὰ ὅποια συνέρρεον θεαταὶ ἐξ ὄλων τῶν γειτονικῶν χωρῶν.

Μ ο Ὑ σ α ι.— Ἐκτὸς τῶν μεγάλων τούτων θεῶν ἡ Ἑλληνική θρησκεία παρεδέχετο καὶ ἄλλας θεότητας ὑποδεστέρας, ὧν τινες ἀπετέλουν τὴν ἀκολουθίαν τῶν μεγάλων θεῶν. Μεταξὺ τούτων τὴν πρώτην θέσιν κατεῖχον αἱ ἑ ν ν έ α Μ ο Ὑ σ α ι, αἵτινες ἦσαν θυγατέρες τοῦ Λιῦς καὶ τῆς Μνημοσύνης προστάτιδες τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν Κλειώ, Εὐτέρπη, Θάλεια, Μελπομένη, Τερψιχόρη, Ἐρατώ, Πολύμνια, Οὐρανία, Καλλιόπη. Πλὴν τούτων ὑπῆρχον καὶ τρεῖς ἄλλαι, ἡ Μελέτη, ἡ Μνήμη καὶ ἡ Λοιδή. (1) Οἱ Βοιωτοὶ διετείνοντο ὅτι αἱ Μοῦσαι ἐγεννήθησαν ἐν Ἐλικῶνι ἔνθα τὸ πρῶτον ἐλατρεύθησαν παρὰ τῶν Ἀλωαδῶν Ἐφιάλτου καὶ Ὡτου γιγάντων υἱῶν τοῦ Ποσειδῶνος, μιᾶς τῶν ἀρχηγῶν Βοιωτικῶν θεοτήτων, οἵτινες ὠνόμασαν καὶ τὸ ὄρος ἱερὸν. (2) Κατὰ τὴν Θεογονίαν 33—34 αἱ Μοῦσαι ἐγεννήθησαν εἰς Πιερίαν, παρὰ τὸν Ὀλυμπον καὶ ἡ θρησκεία αὐτῶν διεμορφώθη τελειωτικῶς ἐν Ἐλικῶνι. Ὁ Ὅμηρος (Ἰλ. Β. 485) ἀποκαλεῖ τὰς Μούσας θεάς, αἵτινες εἶναι πανταχοῦ παροῦσαι καὶ γνωρίζουσι τὰ πάντα,

«Ὑμεῖς γὰρ θεαὶ ἐστε, πάρεστε τε ἴστε τὰ πάντα.»

Ὁ Ἡσίοδος ἐγκωμιάζων τὰς Μούσας παρέχει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶδεν αὐτὰς ἰδίαις ὄμμασι. Αἱ θεαί, λέγει, με διέταξαν νὰ ὑμνήσω τὸ γένος τῶν ἀθανάτων καὶ αὐτὰς τὰς ἰδίας καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς τὸ τέλος.

Καί με κέλονθ' ὑμνεῖν μακάρων γένος αἰὲν ἔόντων
σφᾶς δ' αὐτὰς πρῶτόν τε καὶ ἔσπερον αἰὲν ἀείδειν.

Ὁ Πίνδαρος διηγεῖται ὅτι οἱ θεοὶ ἐξήτησαν παρὰ τοῦ Λιῦς, νικητοῦ τῶν Τιτάνων νὰ δημιουργήσῃ θείας δυνάμεις ἰκανὰς νὰ ὑμνήσωσι τὸ μέγα γεγονός καὶ τὴν νέαν δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν. Ὁ Ζεὺς τότε ἠνώθη μετὰ τὴν Μνημοσύνην καὶ ἐγεννήθησαν αἱ Μοῦσαι. Ἐν Ἀσσυρίᾳ ἐπιστεύετο ὅτι αἱ Μοῦσαι κατήρχοντο ἐν καιρῷ νυκτός, ἐν μέσῳ πυκνῆς νεφέλης, ἐκ τῶν κορυφῶν τοῦ Ἐλικῶνος καὶ ψάλλουσαι ἕμνους πρὸς τοὺς θεοὺς κατηφύοντο πρὸς τὴν Ἀγανίπην πέριξ τῆς ὁποίας ἐχώρευον. Ἐπιστεύετο ἐπίσης ἐν Θεσπιαῖς ὅτι αἱ Μοῦσαι ἐπεκοινωνοῦν μετὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ φωναὶ τῶν ἠκούοντο ἐν μέσῳ τῆς ἐρημίας παρὰ τὰς πηγὰς τῆς Ἰ π π ο κ ρ ῆ ν η ς, τῆς Ἀ γ α-

1-2) Πανσ. 9. 29. 2. καὶ 9. 29. 1.

νίπης, τῆς Περιησοῦ, τοῦ Ὀλμειοῦ καὶ ἄλλων μερῶν ἐνθα ἐσύναζον. (1)

Ὁ Πλούταρχος, λέγει, ὅτι ἡ πρώτη Σίβυλλα (προφήτις) προήρχετο ἐκ τοῦ Ἑλικῶνος, ὅπου εἶχε ἀνατραφῆ ὑπὸ τῶν Μουσῶν. Ὁ δὲ Πίνδαρος, ἔλεγε, μάντευε, ὦ Μοῦσα, καὶ θὰ εἶμαι προφήτις σου.

Μαντεύεο Μοῖσα προφατεύσω δ' ἐγώ.

Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν Ἑλλήνων καὶ μάλιστα τῶν Βοιωτῶν αἱ Μοῦσαι δὲν ἦσαν ὅλως ἀφηρημέναι ἐννοιαί. Ἴσως τι τὸ πραγματικὸν νὰ ὑπῆρχεν ἐν Ἑλικῶνι, ἴσως σχολή τις μυστηριώδης. Ὁ Ἑλικῶν ἦτο ἡ ἱερὰ κατοικία τῶν Μουσῶν, ἐξ ὧν ἐνεπνεύσθη ὁ Ἰσίδος καὶ ὀλόκληρος γενεὰ αἰδῶν καὶ ποιητῶν. Αἱ Μοῦσαι ἐλατρεύοντο ἐπίσης εἰς τὸ παρὰ τὴν Κορώνειαν ὄρος Λειβήθριον, ἡ δὲ λατρεία τῶν Λειβηθρίων Μουσῶν ἐτελεῖτο μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Πausανίου (9. 34-4.) Αἱ Μοῦσαι ἐλατρεύοντο καὶ ἐν Κιθαιρῶνι, μία τῶν κορυφῶν τοῦ ὁποίου, παρὰ τὰ Βύλλια, καὶ σήμερον ἀκόμη καλεῖται κορυφή Μούσης (Κιάφα Μούζης).

Χάριτες. (2) Αἱ χάριτες ἦσαν θεότητες ἀσχοῦσαι μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἄνευ αὐτῶν οὐδεμία ἀρετή, οὐδὲν προτέρημα ἔχει θέλητρον ἐν τῇ κόσμῳ. Κατὰ τὴν Θεογονίαν 907, αἱ Χάριτες ἦσαν θυγατέρες τοῦ Λιδος καὶ τῆς Εὐρυνόμης. Αἱ Ὀρχομέναι Χάριτες—ἦσαν καὶ Ἀθηναῖαι χάριτες ἢ Αὐξὸ καὶ ἡ Πυερμόνη, καὶ Σπαρτιαδὲς ἢ Κλήτα καὶ ἡ Φάεννα—ἦσαν τρεῖς ἢ Ἀγλαΐα ἢ λάμπουσα· Εὐφροσύνη ἢ χαρὰ τῆς καρδίας καὶ ἡ Θάλεια ἢ προκαλοῦσα τὴν αὐξήσιν. Αὗται ἐγεννήθησαν ἐν Ὀρχομενῷ καὶ ἐτιμήθησαν τὸ πρῶτον διὰ θυσίας ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτοῦ Ἐτεοκλέους. Ὁ Βοιωτικὸς Ὀρχομενὸς ἐγένετο τὸ κέντρον τῆς λατρείας τῶν Χαρῶν, αἵτινες ἐβρωσοῦντο ὡς πηγὴ πάσης ἀξίας, χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης. Καὶ αὐτὸ τὸ κάλλος ἄνευ χάριτος οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει. Ὁ Πίνδαρος ἀπευθυνόμενος πρὸς τὰς Χάριτας λέγει: Μεθ' ἡμῶν τὸ πᾶν εἶναι τερπνὸν καὶ γλυκὺ, χάρις εἰς ἡμᾶς ὁ ἀνθρώπος γίνεται σοφός, ὠραῖος, ἐνδοξος.

«Σὺν ἡμῖν τίτε τερπνά καὶ
τὰ γλυκὲ' ἄνεται πάντα βροτοῖς
εἰ σοφός, εἰ καλός, εἰ τις ἀγλαὸς ἀνὴρ (Ὀλυμ. ΙΑ').

Καὶ σήμερον ἡ χάρις, χωρὶς νὰ θεωρῆται θεά, ἀσχεῖ γόητρον

1) Λεσάρμ. 229 230.

2) Πaus. 9. 34.

ἐν παντί ἄνευ χάριτος οὐδὲν εἶναι θελκτικόν, οὐδὲ καὶν συμπαθές.

Πλὴν τῶν Μουσῶν καὶ τῶν Χαρίτων, αἵτινες συχνότατα ἐγκαταλείπουν τὸν Ἑλικῶνα καὶ τὸν Ὀρχομενὸν καὶ μεταβαίνουν εἰς Ὀλυμπον, τέρπουσι τοὺς Ὀλυμπίους Θεοὺς κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς καὶ τῶν συμποσίων διὰ τῶν γοητευτικῶν ᾠμάτων καὶ τῶν χορῶν των, βλέπομεν ὅτι ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι θεράποντες θεοί (1).

Ἡ Θέμις, ἣτις ἐκτελεῖ καθήκοντα κήρυκος τοῦ Διὸς, συγκαλοῦσα ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ τοὺς Θεοὺς εἰς συμβούλιον καὶ ἐπιβάλλουσα τὴν τάξιν ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου· αἱ Ὠραί, Εὐνομία, Δίκη, Εἰρήνη, αἵτινες εἶναι θυγατέρες τοῦ Διὸς καὶ τῆς Θέμιδος καὶ αἵτινες εἶναι προστάτιδες τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἰσυχίας καὶ τάξεως· ἡ Ἴρις ἡ πολύτιμος καὶ πολύχρωμος ἀγγελιαφόρος τῶν Θεῶν· ἡ Ἥως ἡ ροδοδάκτυλος θεὰ τῆς ἀγῆς, ἣτις καθ' ἑκάστην πρωΐαν ἀνοίγει τὰς πύλας τοῦ οὐρανοῦ, ἵνα ὁ ἥλιος εἰσέλθῃ εἰς τὴν γῆν· ἡ Ἥβη ἡ θεὰ τῆς νεότητος καὶ θεράπαινα τῶν Θεῶν· ὁ Γανυμήδης ὅστις προσφέρει τὸ νέκταρ καὶ τὴν ἀμβροσίαν εἰς τοὺς ἀθανάτους τοῦ Ὀλύμπου.

Μεταξὺ τῶν δευτερευουσῶν θεοτήτων κατατάσσονται οἱ πολιοῦχοι καὶ πατρῷοι καὶ γενέθλιοι ἐκάστου τύπου θεοί. Τοιοῦτοι ἦσαν ἐν Θήβαις μὲν ὁ Ἡρακλῆς καὶ οἱ θεοποιηθέντες Κάδμος Ἀρμονία, Ἀλκιμήνη, ἐν Λεβαδείᾳ δὲ ὁ Τροφώνιος καὶ ὁ Ἀγαμήδης. Θεῖαι τιμαὶ ἀπενέμοντο ἐν Βοιωτίᾳ καὶ εἰς τοὺς ποταμοὺς Ἀσωπὸν καὶ Κηφισὸν (2), οἵτινες ἐθεωροῦντο ὡς πρωτόγονοι βασιλεῖς τῶν ὑπ' αὐτῶν διαρρηθῆντων χωρῶν. Εἰς τοὺς ποταμοὺς ἀπεδίδοτο ἐξαγνιστικὴ δύναμις, διὰ τούτου ὁ Ἡσίοδος συνεβούλευεν τοὺς διαβαίνοντες ἀειροῦς ποταμοὺς νὰ μὴ διέρχονται αὐτοὺς, χωρὶς νὰ προσευχηθῶσι μὲ τὴν κεφαλὴν κεκλιμένην καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσηλωμένους ἐπὶ τῶν ὀραίων ρεϊθρῶν καὶ πρὶν ἢ νίψωσι τὰς χεῖρας των μὲ τὸ λαμπρὸν ὕδωρ των διότι ὁ διαβαίνων ποταμὸν ἀνόγνωτος καὶ ἀνιπτος ἐπισύρει τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν, οἵτινες τῷ στέλλουσι ὕστερον μέγαλα κακά.

Μηδὲ ποτ' αἰενάων ποταμῶν καλλίροον ὕδωρ
ποσσί περὶν, πρὶν γ' εὖξῃ ἰδὼν ἐς καλά ρέεθρον
χεῖρας νιψάμενος πολυηράτη ὕδατι λευκῷ·
ὡς ποταμὸν διαβῆ κακότηρ' ἰδὲ χεῖρας ἀνιπτος
τῷ δὲ θεοὶ νερυσσῶσι καὶ ἄλγεα δῶξαν ὀπίσω.

1) Δεσαρ. μυθ. 218, 226.

2) Δεσαρμ. 936, 937.

Ὁ Ἄσωπός ἦτο μεταξύ τῶν θεοποιηθέντων ποταμῶν τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ ἡ σημασία αὐτοῦ ἦτο τόσον γενική, ὅσον καὶ ἡ τοῦ Ἀγελφου. Ὁ Ἄσωπός (1) ἦτο υἱὸς Ὠκεανοῦ καὶ Τηθύος, κατ' ἄλλους υἱὸς Διὸς καὶ Εὐφυνόμης, κατὰ δὲ τὸν Ἄζουσιλαον υἱὸς Πηροῦς καὶ Ποσειδῶνος. Νυμφευθεὶς τὴν Μετόπην τὴν θυγατέρα τοῦ ποταμοῦ Λάδωνος ἐγέννησεν υἱοὺς μὲν τὸν Ἴσμηνὸν καὶ τὸν Πελέγοντα, θυγατέρας δὲ εἴκοσι καὶ μετὰ αὐτῶν τὴν Λίγιαν, ἣν ἤρπασεν ὁ Ζεὺς καὶ ἔφερεν εἰς τὴν τότε Οἰνώνην λεγομένην νῆσον, ἣτις ἐξ αὐτῆς ὠνομάσθη Λίγινα, τὴν Σαλαμίνα, τὴν Τανάγραν, τὴν Θέσπειαν, τὴν Πλάταιαν, τὴν Ἀντιόπην, τὴν Θήβην. Τὰς ἄλλας θυγατέρας, ἀναζητεῖ ἀπολεσθεῖσας ὁ Ἄσωπός, καὶ κατὰ τὴν Κόρινθον, κρατοῦσιν αὐτὰς εἰς τὰ οὐράνια δόματα τῶν οἱ θεοὶ Ζεὺς, Ποσειδῶν, Ἀπόλλων καὶ Ἑρμῆς.

Πελάγον ποταμὸς οὐδαμῶς τῆς Βοιωτίας ὑπάρχει. Φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ μετέπειτα Λίγηρ, ἣτις πρὶν ὠνομάσθη οὕτω, εἶναι ἄγνωστον πῶς ὠνομάζετο.

Νύμφαι (2) Αἱ νύμφαι κατὰ τὸν Ὅμηρον ἦσαν θυγατέρες τοῦ Λιγύου Λιός. Εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ αἱ νύμφαι παρίσταντο, ὡς λεπτομερεῖς, λιγυραῖ, ἐκίνητοι νεάνιδες, λάμπουσαι ἐξ ὀφαιότητος καὶ χάριτος, φίλαι τοῦ χοροῦ καὶ τοῦ ἔσματος. Καλοῦνται Λιόπειαι ὡς γεννηθεῖσαι ἐκ τοῦ Λιός ἢ ἀποσῶσαι ἐκ οὐρανοῦ. Λιαιτῶνται εἰς σπήλαια καὶ ἄντρα παρέχοντα πᾶσαν ἄνεσιν, εἰς δάση πυκνὰ καὶ παρὰ ὄρεας καὶ ὄρεσας πηγὰς καὶ ποταμούς. Ὀνομάζονται Ὀρεάδες αἱ διαμένουσαι ἐπὶ τῶν ὄρεων δρυάδες ἢ ἀμυδρυνάδες αἱ ἐντὸς τῶν δασῶν. Ναϊάδες αἱ τῶν ποταμῶν καὶ Νηρηίδες αἱ τῶν πηγῶν. Εἰς τὰς νύμφας ἀπεδίδοτο ἡ ἀρπαγὴ ὄρεων νεανιῶν καὶ τὰ θνήσκοντα μισθὰ παιδία κατὰ τὴν γνώμην τοῦ λαοῦ ἠρπάζοντο ἐπὶ τῶν νυμφῶν. Ἐθεοφοῦντο ὅμως καὶ ὡς θεότητες τῆς ὑγείας καὶ προστατίδες τῆς νεότητος καὶ ἰδίας τῶν μεμνησθεμένων νεανίδων, ὧν τὸ ὄνομα ἔλαβον. Αἱ νύμφαι τῆς Νύμφης τοῦ Ἐλικῶνος καὶ τοῦ Κηρυκίου ὄρους τῆς Τανάγρας ἐπεμελήθησαν τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Λιονύσου καὶ τοῦ Ἑρμοῦ. Αἱ νύμφαι τοῦ Κιθιαρῶνος εἶχον ἰδρύσει μαντεῖον ἐπ' αὐτοῦ, ἄνωθεν τῶν Πλαταιῶν, εἰς τὸ ἄντρον τῶν Σφραγιτίδων νυμφῶν. Ἐκαὶ κατὰ τὸν Πλούταρχον καὶ τὸν Παισαυρίαν μετέβαινον εἰς ὄρι-

1) Ἀπολλ. 3, 12, 5, 8.

2) Δεσάρ. 338-341.

30) Ἀλκμήνη

ΘΗΒΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
ΔΩΡΕΑ
Εἰς ΜΝΗΜΗΝ
ΣΠΥΡΟΥ ΒΡΥΖΑΚΗ

σμένην ἡμέραν οἱ κάτοικοι τῶν παρακειμένων μερῶν καὶ ἐζήτουν νὰ μάθωσι τὸ μέλλον. "Ἄμα τῇ εἰσόδῳ ὁ μαντευόμενος ἐδαμιο- νίζετο καὶ ἐπροφήτεψε, τοὺς οὕτω δὲ μαντευομένους ἀνόμαζον νυμφολήπτους (1). "Ἄντρα νυμφῶν ὑπῆρχον καὶ ἄλλα πολλὰ ἐν Κιθαιρῶνι καὶ μάλιστα ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν νῦν Βυλλίων καὶ αἱ ἐν αὐτοῖς διατιώμεναι νύμφαι ἐκαλοῦντο Κιθαιρωνίδες. Καὶ τοῦ Βοιωτοῦ μάντεως Βιάκιδος αἱ προφητεῖαι ἐθεωροῦντο ὡς γιγνόμεναι κατ' ἔμπνευσιν τῶν νυμφῶν.

Ἰερὰ τῶν νυμφῶν — Νυμφαῖα — ὑπῆρχον ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ Τευμησοῦ (Σωροῦ) παρὰ τὰ χωρία Μουσταϊράδες καὶ Σπαι- δες καὶ ἐπὶ τῶν δυτικῶν κλιτύων τῆς Πάρνηθος, τῶν ἐστραμμένων πρὸς τὸ ὄροπέδιον Λεβηνοχωριῶν (Πανάκτου). Ἐκεῖ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀνεκαλύφθη σπήλαιον ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρέθησαν ἀγάλματα καὶ ἄλλα πολυτίμα ἀντικείμενα. Καὶ ἐπὶ τῆς Πάστρας μεταξὺ Ἐλευθερῶν καὶ μονῆς Ὀσίου Μελετίου πιστεύεται ὅτι ὑπάρχει ἄντρον τῶν νυμφῶν, οὗτινος τὸ στόμιον ἔχει κλεισθῆ ὑπὸ βράχου καταπεσόντιος ἐκ σεισοῦ. "Ἄντρα νυμφῶν ὑπῆρχον ἐπὶ τοῦ Λειβηθρίου ὄρους ἐνθα διητῶντο αἱ Λειβηθρίδες νύμφαι καὶ περὶ τὴν Θίσβην εἰς σημεῖα ἀπρόσιτα, ἀλλ' ἐξόχως ὄρατα τοῦ Ἐλικῶνος, ὅπου αἱ Θισβηίδες νύμφαι εἴθρισκον θαυμάσια ἐνδαι- τήματα.

Πά ν. — Ὁ Πάν υἱὸς τοῦ Ἐρμοῦ ἢ τοῦ Διὸς καὶ τῆς νύμφης Καλλιστοῦς ἐγεννήθη ἐπὶ τῶν ὄρεων τῆς Ἀρκαδίας καὶ ἀνε- τράφη ὑπὸ τῶν νυμφῶν, διότι ἡ μήτηρ του φοβηθεῖσα ἐκ τῆς τε- ρατώδους δυσμορφίας του τὸν ἐγκατέλειπεν. Ὁ τραγόπους καὶ τραγόδερμος οὗτος θεὸς διητᾶτο εἰς δάση καὶ ὄρη καὶ ἦτο θεὸς τῶν ποιμένων καὶ τῶν ἀγροτῶν. Ἰερὰ αὐτοῦ ἦσαν ἐν σπηλαίαις ἐν Ἀθήναις βορειοδυτικῶς τῆς Ἀκροπόλεως, ἐπὶ τῆς Πάρνηθος παρὰ τὴν Φυλὴν ἐνθα καὶ ἀνάγλυφα εὐρέθησαν, ἐν Σαλαμῖνι, ἐν Μαραθῶνι καὶ ἐν Ὀρωπῶ. Ἐν Βοιωτίᾳ ἐτύγχανεν ἐξαιρετι- κῆς λατρείας παρὰ τῶν ποιμένων τῆς Πάρνηθος, τοῦ Κιθαιρωνί- νος, τοῦ Ἐλικῶνος καὶ τοῦ Πιφίου. Εἰς τὸν Πάνα ἀπεδίδοντο οἱ αἰφνίδιοι φόβοι, οἵτινες ἔτρεπον εἰς φυγὴν μεγάλας ὀμάδας ζώων καὶ στρατῶν καὶ σήμερον ἀκόμη οἱ τοιοῦτοι φόβοι καλοῦνται παν- κιοί.

Μεταξὺ τῶν δευτερευουσῶν θεοτήτων περιλαμβάνονται καὶ αἱ ἠθικαὶ δυνάμεις Πίστις, Λιδῶς, Φόβος, Θάνατος

1) Δεσάρι 338 καὶ 341.

καὶ Νέμεσις θεὰ τιμωρὸς παντὸς ἔγκληματος· αἱ τρεῖς Μοῖραι Κλωθώ, Λάχεσις, Ἄτροπος, θυγατέρες Θέμιδος καὶ Διός, θεαὶ ὀρίζουσαι ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς γεννήσεως τὴν τύχην ἐκάστου καὶ ὧν ἡ ἀπόφασις εἶναι ἀμετάτρεπτος. Καὶ αὐτὸς ὁ Ζεὺς δὲν δύναται νὰ μετατρέψῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς Μοίρας. Ὁ Πίνδαρος μεταξὺ τῶν Μοιρῶν, ὧν ναὸς ἦτο ἐν Θήβαις παρὰ τὰς Νηίστας πύλας, τάσσει ἄλλην τιὰ θεότητα τὴν Τύχην, ἣτις εἶναι θεότης ἀγαθῆ, θεὰ τῆς ἀφιδονίας καὶ τοῦ πλοῦτος. Εἰς τὰς Θήβας ὑπῆρχεν ἱερὸν τῆς Τύχης καὶ ἄγαλμα αὐτῆς φερούσης εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς τὸν Πλοῦτον παιδίον. Ἱερὸν Τύχης ἀγαθῆς ὑπῆρχε καὶ ἐν Λεβυδείᾳ (1) καὶ ἐν Θεσπιαῖς. Μεταξὺ τῶν ρηθειςῶν θεοτήτων περιλαμβάνονται καὶ αἱ τρεῖς Ἐριγύες Ἄλκτιώ, Μέγαιρα καὶ Τισιφόνη, ὧν ἔργον εἶναι ἡ ἀκατάπαιστος καταδίωξις τῶν κακούργων καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ εἰς τὸν Ἄδην, ὅστις θεωρεῖται ὡς τόπος ὑποχθόνιος, σκοτεινός, ἀνήλιος καὶ υγρός, περιεφερόμενος ὑπὸ δύο τρομερῶν ποταμῶν τοῦ Κωκυτοῦ καὶ τοῦ Πυριφλεγέθοντος. Τὰς ψυχὰς τῶν νεκρῶν προπέμπει ὁ Ἑρμῆς, δύο δὲ δικασταὶ ὁ Μίνως καὶ ὁ Ραδάμανθυς ἀποφαίνονται περὶ αὐτῶν, καὶ οἱ μὲν καλῶς βιώσαντες στέλλονται εἰς τὰ Ἡλύσια πεδία, οἱ δὲ κακῶς εἰς τὸν Τάρταρον. Παρὰ τὴν πύλην δὲ τοῦ Ἄδου φρουρεῖ ὁ Λιακὸς καὶ κύων τρικέφαλος, ὁ Κέρβερος, διαρκῶς ἄγρυπνος ματαιοὶ πᾶσαν ἀπόπειραν ἀποδράσεως. Κατὰ τοὺς Βοιωτοὺς ἡ ἔξοδος τοῦ Ἄδου ἔκειτο ἐπὶ τοῦ Λαφυστίου ὄρους παρὰ τὴν Κορώνειαν καὶ Γρανίτσαν. Ἐκεῖ ἔκειτο ἄγαλμα Ἡρακλέους Χάροπος, ὑπενθυμίζον ὅτι ἐκεῖθεν ἀνέβη ὁ Ἡρακλῆς ἄγων ἐκ τοῦ Ἄδου τὸν Κέρβερον (2).

Ἡ εἰς τὸ θεῖον ἀποδιδόμενη λατρεία κατὰ τοὺς Κρητομηκωναϊκοὺς χρόνους (2000-1100) δὲν διέφερεν οὐσιωδῶς τῆς κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους τοιαύτης. Εἰς τοὺς θεοὺς ἀληθινόντο προσευχαὶ διὰ λόγων καὶ σχημάτων, προσεφέροντο διάφορα ἀντικείμενα καὶ ἰδίως εἰδύλια παριστῶντα ἀνθρώπους καὶ ζῶα. Ἐτελοῦντο θυσίαι ζῶων καὶ σπονδαὶ ὑγρῶν ἢτοι χοαὶ οἴνου καὶ γάλακτος.

Εἰς τοὺς νεκροὺς ἀπενέμετο λατρεία. Οἱ ἄνθρωποι ἐλάτρευον τοὺς νεκρούς, διότι ἐνόμιζον αὐτοὺς ζῶντας ὑπὸ τὴν γῆν καὶ θεῖαν

1) Πανσ. 9. 39. 5.

2) Πανσ. 9. 34. 4. 5.

δύναμιν ἔχοντας. Λιὰ τοῦτο ἐλάτρευον αὐτοὺς οὐ μόνον ἐν τῷ τάφῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν. Νᾶοι κατὰ τὴν Κρητομη-
ζωναικὴν ἐποχὴν ὡς οἱ τῶν Ἑλληνικῶν χρόνων δὲν ὑπῆρχον.
Μικρὰ ὀρθογώνια δωμάτια ἀποτελοῦντα μέρος τῶν ἀνακτόρων
ἢ αὐτοτελῆ κτίσματα ἐχρησίμευον πρὸς τοιοῦταισιν τῶν ἱερῶν
συμβόλων, ἢτοι βωμοῦ, τραπέζης καὶ ἄλλων ἱερῶν πραγμάτων.
Λί ἱεροτελεστίαι ἐγίνοντο συνήθως ἐν ὑπαίθρῳ. Ὁ γεωργὸς
ἔθυσε βοῦν, ὁ ποιμὴν ἀρνίον. Ἱερεῖς εἰδιζοί, ὡς ἐν Ἀνατολῇ δὲν
ὑπῆρχον ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ. Ὁ βασιλεὺς ἔθυσεν ἐν ὀνόματι τοῦ
λαοῦ του, ἀλλὰ καὶ ἕκαστος πολίτης ἔθυσεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῆς
οἰκογενείας του ἄνευ ἱερέως.

Τὸ θεῖον ἐλατρεύετο εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην, πλὴν τῆς ὑπὸ
μορφὴν ἀνθρωπίνην παραστάσεως καὶ ὑπὸ μορφὴν συμβόλων,
ἅτινα ὑπεδήλουν τὴν παρουσίαν τῆς θεότητος. Ἦσαν δὲ τὰ
σύμβολα ταῦτα τὰ ἑξῆς : διπλοῦς πέλκευς, ἱερὰ κέρυατα, ἱεροὶ
στύλοι καὶ λίθοι, θρόνοι καὶ βωμοί, σταυροὶ καὶ ἱερὰ δέν-
δρα. (1)

1) Καββαδ. προϊστορ. ἀρχ. σ. 744. - 748.

BIBLION B'.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΠΡΩΤΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ 1124—490 Π. Χ.

ΑΙΟ ΤΗΣ ΚΑΘΟΔΟΥ ΤΩΝ ΒΟΙΩΤΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

Μετὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον γενικὴ ἀναστάσις ἐπῆλθεν εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα. Οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν λαοὶ καταληφθέντες ὑπὸ μεταναστευτικῆς μανίας μετεβλήθησαν εἰς διάττοντας ἀστέρας καὶ οὐδεὶς σχεδὸν ἔμεινεν εἰς τὴν ἀρχικὴν τοῦ θέσιν. Λαοὶ πλούσιοι καὶ εὐτυχεῖς ἀναγκάζονται νὰ ζητήσωσι τὴν σωτηρίαν τῶν ἐν τῇ φυγῇ καὶ βασιλεῖς ἰσχυροὶ τρέπονται τὴν ὁδὸν τῆς ἐξουρίας ἢ ἀναγκάζονται νὰ συζήσωσι ὡς βαῖκκοι τῶν νέων δυναστῶν. Ἡ πρώτη ᾠθησις ἐδόθη ἐκ βορρᾶ. Φῦλα Ἰλλυρικά, ἄγνωστον διατί, ἴσως ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ Τρωικοῦ πολέμου διατελοῦντα, ἐπέπεσαν κατὰ τῶν τὴν Ἠπειρὸν τότε κατοικούντων Θεσσαλῶν καὶ ἠνάγκασαν αὐτοὺς ν' ἀναζητήσωσιν ἀλλαγῶ ἄρτον καὶ κατοικίαν.

Ἐγκαταλιπόντες οἱ Θεσσαλοὶ οὗτοι τὴν Θεσπρωτίαν, ἣτις ἦτο ἢ περὶ τὴν νῦν Παραμυθίαν καὶ τὸ Σοῦλι χώρα καὶ ὑπερβάντες τὴν Πίνδον ἐξεχύθησαν εἰς τὰς εὐφόρους πεδιάδας τῆς τότε, κατὰ τὸν Διόδωρον καλουμένης Αἰολίδος ἢ Αἰμονίας, ἣν κατέλαβον καὶ ἣτις ἔκτοτε ὀνομάσθη Θεσσαλία. Ἐκ τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς Αἰολίδος οἱ μὲν ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς ἐξ Ἠπειροῦ ἐπιδραμόντας Θεσσαλοὺς καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Πενέσται εἰργάζοντο τὴν γῆν πρὸς ὄφελος τῶν κατακτητῶν, οἱ δὲ ἄλλοι ἐπρωτίμησαν τῆς δουλείας τὴν μετανάστευσιν εἰς ἄλλας χώρας. Οἱ κυριώτεροι μεταξὺ τῶν τελευταίων ἦσαν οἱ τὴν ὥραϊαν Ἄρνην καὶ τὴν περὶ αὐτὴν χώραν οἰκοῦντες Βοιωτοί. Ἐκεῖ παρὰ τὴν νῦν Θεσσαλικὴν Καοδίτσαν, διέμενον αὗτοι ἔχοντες πρῶτεύουσαν τὴν Ἄρνην πλησίον τῆς ὁποίας ἔρρεν ὁ ποταμὸς Κου-

ράλιος καὶ ἔκειντο τὰ ἱερὰ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς,

Αἱ εἰδήσεις, ὡς ἔχομεν περὶ τῆς μεταναστεύσεως τῶν Βοιωτῶν εἶναι ὀλίγαι, ἀλλὰ λίαν συγκινητικαί. Ἀποφασίσαντες οὗτοι νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πάτριον γῆν δὲν ἐδραπέτευσαν ὡς φυγάδες ἀρνησιπάτριδες, ἀλλ' ὑπέεικοντες εἰς ἀνωτέραν βίαν προητοιμασθήσαν καὶ ἀνεχώρησαν πανηγυρικῶς φέροντες μεθ' ἑαυτῶν τὰς ἀναμνήσεις τῆς πρώτης πατρίδος καὶ τὰς εἰκόνας τῶν πατρώων θεῶν των. Μετὰ πολλὰς δὲ περιπετείας ἔφθασαν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ βασιλέως Ὀφέλτου, ὃν κατόπιν διεδέχθη ὁ υἱὸς του Δαμισίχθων καὶ τὰς ὁδηγίας τοῦ μάντεως Περιπόλτα σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις καὶ ποιμνίοις καὶ τῇ λοιπῇ αὐτῶν κινητῇ περιουσίᾳ εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, οὐτινος ἡ γῆ ἐνεθύμιζεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν Ἄρνην. Ἴητο δὲ αὕτη ἢ παρὰ τὴν Κωπαῖδα καὶ τὸν Κηφισσοῦν εὐυδρος καὶ ἐριβῶλαξ χώρα. Ὁ λόγος δὲ δι' ὃν ἐτράπησαν τὴν πρὸς τὴν χώραν τῶν Μινυῶν καὶ Καδμείων ὁδὸν ἦτο ὅτι ἐκεῖ εἶχον συγγενεῖς, διετείνοντο δὲ ὅτι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἀπόγονοι ἐκδιωχθέντων, ἀποδράντων καὶ μεταναστευσάντων Μινυῶν καὶ Καδμείων, ἰσχυρίζοντο μάλιστα ὅτι εἶχον μερίδιον ἐκ τῆς γῆς, ἣν ἐγκατέλιπον φυγόντες οἱ πρόγονοι αὐτῶν. Οὕτω ἢ ἐπὶ Μινυάδα καὶ Καδμείαν (Βοιωτίαν) μετοίκησις τῶν Ἀρναίων Βοιωτῶν παρεστάθη ὡς ἐπιστροφή εἰς τὴν πατρίδα τῶν προγόνων των (1).

Οἱ Ἀρναῖοι οὗτοι Βοιωτοὶ ἐγκαθιδρύθησαν πρῶτον ἐπὶ τῶν νοτίων ὀχθῶν τῆς Κωπαίδος καὶ ἐκεῖ ἔκτισαν πόλιν οὐ μακρὰν τῆς λίμνης μεταξὺ Ἀλαλκομενῶν καὶ Κορωναίας, ἣν ὠνόμασαν Ἄρνην τὸν δὲ παραρρέοντα ποταμὸν ὠνόμασαν Κουράλιον πρὸς ἀνάμνησιν τῆς πατρίδος των ἔνθα ὑπῆρχεν ὀμώνυμος ποταμὸς. Ἡ Ἄρνη ὅμως αὕτη κατακλυσθεῖσα μετὰ τινα χρόνον ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῆς Κωπαίδος ἐξέλιπε, διεσώθη δὲ μόνον ὁ ναὸς τῆς Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς, ὅστις εἶχε κτισθῆ ὑπ' αὐτῶν καὶ εἶχεν ὀρισθῆ ὡς τύπος συνελύσεως ὅλων τῶν Βοιωτῶν (2). Μετὰ τοῦτο ἐτράπησαν πρὸς τὴν Χαιρώνειαν ἣς ἐκυριάρχησαν καὶ ἔνθα ἔκτισαν φαίνεται νέαν Ἄρνην. Ἐν Χαιρωνείᾳ κατὰ Πλούταρχον (βίος Κίμωνος 1) διετηρεῖτο μέχρι τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων ἡ ἀνάμνησις τοῦ βασιλέως Ὀφέλτου καὶ τοῦ μάντεως Περιπόλτα, οὐτινος διεσώζετο εἰς τῶν ἀπογόνων Δάμων Περιπόλτας καλούμενος περὶ οὗ θὰ διαλάβωμεν,

1) Θουκυδ. 1. 12.

2) Κορυθ. Λάμπ. τομ. Α. 147-148 καὶ Στράβ. 9. σ. 411.

ὅταν πραγματευθῶμεν περὶ Χαιρωνείας. Οὕτω ἐξηγεῖται διατὶ ἡ πολυστάφυλος Ἄρνη τοῦ Ὀμήρου, κατὰ μὲν τὸν Στράβωνα ἦτο τὸ Ἀκραιφνιον ἢ πόλις κ α τ α κ λ υ σ θ ε ῖ σ α ὑπὸ τῆς Κωπαίδος λίμνης, κατὰ δὲ τὸν Παισανίαν ἢ μετέπειτα καὶ νῦν Χαιρώνεια. Ὡς Ἄρνη θεωρεῖται καὶ ἡ ἐπὶ τῶν προπόδων τοῦ Πτόμου καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τῆς Κωπαίδος ἀποκαλυφθεῖσα μεγάλη καὶ παναρχαία πόλις, ἣτις εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰλᾶ ἢ Παλαιόκαστρον.

Κατὰ ταῦτα ὡς πρώτη πόλις ἐν ἡ μονίμως ἐγκατεστάθησαν οἱ ἐπιήλυδες Βοιωτοὶ ἦτο ἡ Χαιρώνεια (1) κειμένη ἐν τῇ δυτικωτάτῃ ἄκρῃ τῆς λεκάνης τῆς Κωπαίδος. Ἐκ ταύτης ὀρμώμενοι κατέλαβον τὸν Ὀρχομενόν, ὅστις δὲν εἶχε πλέον ἐπαρκῆ δύναμιν ὅπως ἀντιταχθῆ εἰς τὴν ἐπιδρομὴν. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Ὀρχομενοῦ οἱ Μινυαὶ ὑπετάγησαν καὶ τινες μὲν τούτων ἀπῆλθον εἰς Ἀσίαν, τὸ δὲ πλῆθος ἔμεινεν ἐν τῇ χώρῃ δεχθὲν μακροῦ ὅμως τὴν γενομένην μεταβολήν. Ἐκ τῶν εὐγενῶν τῆς χώρας ἄλλοι μὲν ἀπῆλθον, τινὲς δὲ ἐν οἷς οἱ Ἀθαμαντίδαι οἱ ἀπόγονοι τοῦ βασιλέως Ἀθάμαντος παρέμειναν ἐν τῷ τόπῳ καὶ ἀνέλαβον τὴν ἐπιμέλειαν τῶν θρησκευτικῶν ἐθίμων, ἅτινα καὶ οἱ νικηταὶ παρεδέχθησαν.

Εἰς τὴν χώραν τῶν Μινυῶν παρέμειναν οἱ Βοιωτοὶ ἐπὶ τινα χρόνον, ἔπειτα ἐνισχυθέντες ὑπὸ ὁμοφύλων τῶν φευγόντων ἐκ τῆς πατρίδος τῶν Θεσσαλίας ἐπροχώρησαν πρὸς νότον ἐνίκησαν καὶ ἐξεδίωξαν τοὺς παρὰ τὰς Θεσπιάς καὶ Θίσβην οἰκοῦντας Πελασγοὺς καὶ Θραῖκας, ἐξ ὧν οὗτοι μὲν κατέφυγον εἰς Παρνασσὸν ἐκεῖνοι δὲ εἰς Ἀττικὴν. (2) Εἶτα ἐνισχυθέντες ἔτι πλέον, διὰ τῆς προσελεύσεως νέων ὁμοφύλων τῶν ἐπῆλθον κατὰ τῶν Καδμείων Θηβῶν τὰς ὁποίας κατέλαβον ἄνευ φαίνεται ἀντιστάσεως, διότι οἱ Καδμεῖοι ἔνεκα τοῦ πολέμου τῶν Ἐπιγόνων καὶ τοῦ ἐπακολοθησαντος Τρωικοῦ εἶχον ἐξασθενήσει ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἦσαν ἀνίκανοι ν' ἀντιστῶσιν εἰς τὴν ἐπιδρομὴν. Κατακτίσαντες οὕτω οἱ Βοιωτοὶ τὰς Θήβας κατέστησαν αὐτὰς κυρίαν ἐαυτῶν ἔδραν καὶ ἀπὸ ταύτης ὀρμώμενοι ἐκυρίευσαν καὶ τὰ λοιπὰ τῆς μεσημβρινῆς καὶ ἀνατολικῆς Βοιωτίας πολίσματα τῶν Πλαταιῶν, Τανάγρας καὶ Αὐλίδος. Οὕτω συνετελέσθη καὶ ἡ κατάληψις ὁλοκλήρου τῆς χώρας τῶν Καδμείων. Ὁ τελευταῖος γόνος τοῦ οἴκου τῶν Λαβδακιδῶν, ὁ Αὐτεσίων φεύγει πρὸς τοὺς ἐν Λακε-

1) Κορυ. Λάμπ. Α. 148.

2) Στράβ. 9. 2. 3. 4

δαίμονι Δωριεῖς, ἔνθα ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θήρας ἐγένετο κηδεμῶν τῶν υἱῶν τοῦ Ἀριστοδήμου, οὐτινος ἡ σύζυγος Ἀργαία ἦτο ἀδελφὴ του. Ἐκ τῶν Καδμείων πολλοὶ κατέφυγον εἰς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Διολεῖς καὶ Ἴωνας· οἱ Γεφυραῖοι, οὔτινες ᾤκουν τὴν Ταναγρακίην ἀνεχώρησαν εἰς Ἀθήνας· οἱ Λιγίδαι, ὑπέροχον γένος τῶν Θηβῶν, φέροντες τὴν λατρείαν τοῦ Καρνείου Ἀπόλλωνος μετηνάστευσαν εἰς Πελοπόννησον, τὸ δὲ πλῆθος ἀπεδέχθη τὴν γενομένην μεταβολὴν ὑποταχθῆν εἰς τοὺς νέους ἄρχοντας. (1) Οὕτω βλέπομεν ὅτι οἱ Βοιωτοί, οὔτινες πρὸ μικροῦ ὠρηθήθησαν ἐκ Θεσσαλίας ἐγένοντο κύριοι ὀλοκλήρου τῆς γῆρας τῶν Μινυῶν καὶ Καδμείων, ἡτις ἔκτοτε ὀνομάσθη Βοιωτία, ἐξήκοντα ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τρωίας ἦτοι τῇ 1224 π. Χ. Περὶ τούτου μαρτυρεῖ ὁ Θουκυδίδης 1. 12. λέγων· «Βοιωτοὶ τε γὰρ οἱ νῦν ἐξήκροσται ἔτι μετὰ Ἰλίου ἄλωσιν ἐξ Ἀρνης ἀναστάντες ὑπὸ Θεσσαλῶν τὴν νῦν Βοιωτίαν πρότερον δὲ Καδμηίδα γῆν καλουμένην ᾤκησαν». Ὁ Ὅμηρος ὁμοίως δὲν ἀναφέρει Βοιωτοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐνῶ δὲ παρὰ πάντων πιστεύεται ὅτι ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Βοιωτῶν ἐγένετο μετὰ τὰ Τρωικά, ὁ Ὅμηρος μνημονεύει αὐτῶν ὡς κατεχόντων τὴν Βοιωτίαν πρὸ τῶν Τρωικῶν (2).

Οἱ Βοιωτοί, κατὰ Πausανίαν 9. 4. 16. μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ τελευταίου βασιλέως τῶν Θηβῶν Αὐτεσίωνος ἐξέλεξαν βασιλέα τὸν Δαμασίχθωνα τὸν υἱὸν τοῦ Ὀφέλλου τοῦ Πηνελάου. Τούτου δὲ τὸν Δαμασίχθωνα διεδέχθη ὁ Πτολεμαῖος καὶ τοῦτον ὁ Ξάνθος ὅστις ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Βοιωτῶν.

Ἐκ τούτων βλέπομεν ὅτι πάντες οἱ βασιλεῖς οὗτοι τῶν Βοιωτῶν ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ Πηνελάου τοῦ ἀρχιστρατηγήσαντος ἐν τῇ κατὰ Τρωίας πολέμῳ καὶ ἐκλεγέντος βασιλέως τῶν Βοιωτῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεουσάνδρου. Ἄλλ' ὁ Πηνελαῖος ἦτο Καδμείος, πῶς ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὀφέλλης εὐρέθη βασιλεὺς τῶν Ἀρναίων Βοιωτῶν ἐν Θεσσαλίᾳ; Ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Πausανίαν λέγοντα: «Αὐτεσίωνος δ' ἀπελθόντος βασιλέα εἴλοντο Δαμασίχθωνα Ὀφέλλου τοῦ Πηνελέω. Τούτου δὲ ἦν τοῦ Δαμασίχθωνος Πτολεμαῖος, τοῦ δὲ Ξάνθος» καὶ σχετίσωμεν ταῦτα πρὸς τὸ ὅτι ὁ Ὅμηρος δὲν ἀναφέρει Βοιωτοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ ἀλλὰ μνημονεύει αὐτῶν ὡς κατεχόντων τὴν Βοιωτίαν πρὸ τῶν Τρωικῶν, τότε θὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν Ἀρναίων Βοιωτῶν ὅτι ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν πατρίδα τῶν προγόνων των δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ εἶναι ἀληθὴς, ὡς δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ εἶναι ἀληθὴς ἡ

1) Κορυ. Λόρη. Α. 118.

2) Ὀμήρ. Β. 194 - 516.

ἐκδοχὴ ὅτι οἱ Βοιωτοὶ κατεῖχον τὴν Βοιωτίαν πρὸ τῶν Τρωικῶν.

Οἱ Βοιωτοὶ γενόμενοι κύριοι τῆς χώρας τῶν Μινυῶν καὶ Καδμείων ἀπεπειράθησαν περὶ τὰ 1100, ἴητοι 24 ἔτη μετὰ τὴν κατὰ κτησιν τῆς Βοιωτίας τὴν ὑποτάξωσι καὶ τὴν Ἀττικὴν. Ὁ τότε βασιλεὺς αὐτῶν Ξάνθος ἄγων δύναμιν ἰσχυρὰν διέβη τὸ στενὸν τῶν Ἐλευθερῶν τοῦ Κιθαιρῶνος καὶ διὰ τοῦ ὄροπέδιου τῆς Οἰνόης ἐφθασεν εἰς τοὺς νοτίους πρόποδας τοῦ Πανάκτου. Ἐκεῖ παρὰ τὰς Μελιανὰς ἀνεχαιτίσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐφρονεύθη ἐν μονομαχίᾳ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν Νηλεΐδου Μελιάνθου κατὰ Στράβωνα 9. 1. 7. κατὰ δὲ τὸν Πανσανίαν 9. 4. 16 ὑπὸ Ἀνδροπόμπου δολίως. Μετὰ τὴν ἦτταν ταύτην οἱ Βοιωτοὶ περιορισθῆσαν εἰς τὰ φυσικὰ ὄρια τῆς χώρας των, ἡτις ἐξετείνετο ἀπὸ Χαιρωνείας μέχρις Ὠρωποῦ καὶ ἀπὸ Εὐβοϊκοῦ κόλπου μέχρι τῶν ῥάχων τοῦ Κιθαιρῶνος καὶ τῆς Πάρνηθος. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως αὐτῶν Ξάνθου, κατήργησαν τὸν βασιλικὸν θεσμόν, διότι ἐθεώρησαν τὸν Ξάνθον ὡς οἱ Ἀθηναῖοι βραδύτερον τὸν Κόδρον, ἀναντικατάστατον καὶ διότι ἐκρινον προτιμότερον νὰ ἐμπιστεύωνται τὴν πολιτείαν εἰς πολλοὺς παρὰ εἰς ἓνα μόνον ἄνδρα. (1) Περιορισθέντες ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς νέας τῶν χώρας οἱ Βοιωτοὶ ἐκήρυξαν τὰς Θήβας πρωτεύουσιν αὐτῆς καὶ ἐπεδόθησαν μετὰ ζήλου πρὸς συγκροτήσιν νέας πολιτείας. Καίτοι δὲ ἡ κατάκτησις αὕτη τῆς πεπολιτισμένης ταύτης χώρας ὑπὸ λαοῦ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὑποδεεστέρου ἀνέκοιψε τὴν πρὸοδον αὐτῆς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε αὕτη οὐδέποτε ἠδυνήθη ἐν τῇ παρουσίᾳ περιόδῳ ν' ἀνακτήσῃ τὴν προτέραν αὐτῆς θέσιν, ἐν τούτοις οἱ Βοιωτοὶ ἐπραξάν πᾶν ὅ,τι ἠδύναντο πρὸς προαγωγὴν τῆς χώρας των. Ἡ Βοιωτία καίτοι ὑπῆγετο εἰς τὰς πλουσίας ἐκείνας χώρας, αἵτινες ἐπειδὴ εἶχον εὐρορὸν γῆν μετέβαλλον συχνάκις κατοίκους καὶ αἵτινες κατὰ Θουκυδίδην «δι' ἀρετὴν γῆς ὑπὸ στίψεων ἐφθείροντο καὶ ὑπὸ ἀλλοφύλων ἐπεβουλεύοντο», ἐν τούτοις ἀφ' ἧς ἐποχῆς κατελήφθη ὑπὸ Βοιωτῶν οὐδέποτε μετέβαλε κατοίκους οὔτε ὑπὸ στίψεων ἐφθάρη, οὔτε ὑπὸ ἀλλοφύλων προσεβλήθη. Τοῦτο ἦτο μέγα κατόρθωμα εἰς ἐποχὴν, καὶ ἦν μόνον ἡ θέλησις τοῦ ἰσχυροτέρου ἐπεβάλλετο καὶ οὐδεὶς ἦτο ἀσφαλὴς ἐν τῇ χώρᾳ ἐν ἣ διεμένε, διότι ἐπικείμενος πάντοτε ἦτο ὁ κίνδυνος τοῦ ἐκτοπισμοῦ τοῦ ὑπὸ ἐπιδρομῶν πλειοτέρων καὶ ἰσχυροτέρων. Τὸ κατόρθωμα τοῦτο ὠφείλετο εἰς τὴν συνένωσιν καὶ σύμπηξιν ὅλων

1) Πανσ. 9. 5. 16.

τῶν Βοιωτῶν πόλεων εἰς μίαν ὁμοσπονδίαν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν Θηβῶν. Συνταχθεῖσα ἡ Βοιωτία εἰς μίαν συμπολιτείαν ἀπέτελεσε κράτος ἰσχυρότατον διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Τὸ Βοιωτικὸν τοῦτο κράτος ἠδυνήθη νὰ ἰδρῦσῃ πολιτείας, νὰ περιτειχίσῃ τὰς πόλεις, νὰ ὀργανώσῃ στρατὸν ἰσχυρὸν καὶ νὰ ζήσῃ ἐν ἡσυχίᾳ καὶ εἰρήνῃ ἐπὶ χρόνον μακρὸν ἐμπνέον σεβασμὸν εἰς τοὺς φιλησύχους περιοίκους, ἀλλὰ καὶ φόβον εἰς τοὺς ὀρεγομένους καὶ ἐποφθαλμιῶντας τὴν πλουσίαν αὐτοῦ γῆν.

Οἱ Βοιωτοὶ παρὰ τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν εἰς κοινωνικὴν παρῆσιν καὶ τὴν σκαιότητα τῶν τρόπων των, εἰς ἡν ἐπέμενον μετὰ πείσματος καὶ ὥσει καυχώμενοι, ἦσαν λαὸς εὐφυῆς, ἰσχυρὸς καὶ ἀκμαῖος κατὰ τε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν. Ἀντιληφθέντες ὅτι οἱ κατακτηθέντες ἦσαν ἀνώτεροι αὐτῶν, ὑπερέχοντες κατὰ πολιτισμὸν καὶ ὀργάνωσιν, ἐπέτρεψαν εἰς αὐτοὺς νὰ ἀσκῶσιν ὑπουργήματα τινά, τὰ ὁποῖα ἤσκουν καὶ πρότερον ἐν τῇ πολιτείᾳ.

Ἀποδεχθέντες τὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα τῶν κατακτηθέντων ἀνέθεσαν εἰς τοὺς εὐγενεῖς Ἀθαμντιδᾶς νὰ ἐξακολουθήσωσιν διευθύνοντες τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα τῆς χώρας ὡς πρότερον. Οὕτω πάντες ἐξηκολούθησαν νὰ λατρεύωσιν ὡς τὸ πάλαι τοὺς θεοὺς τῶν καὶ τελῶσιν τὰς ἀρχαίας ἐορτὰς τῶν Μοῦσῶν ἐν Ἐλικῶνι, τῶν Ἑρωτίων ἐν Θεσπιαῖς, τῶν Ἰηρακλείων ἐν Θήβαις καὶ ἐν Θιάβῃ, τῆς Ἴφρας ἐν Πλαταιαῖς, τοῦ Ἐρμού ἐν Τανάγρα, τῶν Κρονίων ἐν Λεβαδείᾳ καὶ τῶν Χαρίτων ἐν Ὀρχομένῳ. Ἐπετρόπη ἐπίσης ἡ ἐλευθέρα λειτουργία τῶν ἀπανταχοῦ τῆς Βοιωτίας μαντείων καὶ τοιουτοτρόπως ἀνεγνωρίσθη ἡ θρησκεία τῶν Μινυῶν καὶ Καδμείων ὡς ἡ ἐπίσημος θρησκεία τοῦ Βοιωτικοῦ κράτους. Παρὰ πάντα ὅμως ταῦτα, δὲν κατορθώθη πλήρως πρὸς τὰ ἀρχαῖα στοιχεῖα ἀφομοίωσις, διότι οἱ μὲν Πλαταιεῖς ὄντες Ἴωνες δὲν ἠθέλον νὰ εἶναι Βοιωτοί, οἱ δὲ Ὀρχομένιοι βαρέως φέροντες τὸν ζυγὸν τῶν Βοιωτῶν ἀσβεστον διετήρουν τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Οἱ δὲ Βοιωτοὶ ἀντὶ νὰ μιμηθῶσι τοὺς εὐγενεῖς τρόπους τῶν ἡττηθέντων καὶ τῶν γειτόνων των Ἀθηναίων, ἀντέτασσαν ἰσχυρογνωμόνως εἰς τὴν ἀβρὰν καὶ κομψὴν συμπεριφορὰν αὐτῶν τὴν χωρικὴν σκαιότητα, ἣτις ἐστέρησεν αὐτοὺς τῶν συμπαθειῶν τῶν ὁμόρων λαῶν καὶ ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ. (1)

Σὺν τῇ παρόδῳ ὅμως τοῦ χρόνου ἀπέβαλον τὴν παλαιὰν αὐτῶν σκαιότητα καὶ ἐπιδιδόντες εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γονίμων

1) Κορυτ. Λάμπρου Τ. Α'. 171.

πεδιάδων τῆς Βοιωτίας καὶ μάλιστα τῶν περὶ τὴν Λεβιάδειαν, τὸν Ὀρχομενὸν, τὴν Κωπαΐδα καὶ τὰς Θήβας, κατέστησαν πλούσιοι καὶ ἤρξαντο πλέον νὰ ἐπιζητῶσι καὶ παντοίας ἠθικὰς ἀπολαύσεις. Πρὸς τοῦτο ἔτρεφον ἵππους καὶ μετεῖχον τῶν ἱπποδρομιῶν καὶ ἀρματοδρομιῶν τῶν τοπικῶν ἀγώνων, ὡς καὶ τῶν Πανελληνίων τοιούτων. Πρὸ παντὸς ὅμως εἶχον ζωηρὰν ἀγάπην πρὸς τὴν μουσικὴν καὶ τὴν λυρικὴν ποίησιν, ἥτις ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν προήχθη εἰς ἐπιστήμην μετεδοθεῖσαν εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον, διὰ τῶν ἔργων τοῦ Κλονᾶ, τῆς Μύρτιδος, τῆς Κορίννης καὶ τοῦ Πινδάρου, οἵτινες δὲν ἦσαν ἢ οἱ ἡγεμόνες τῆς μεγάλης στρατιᾶς τῶν ποιητῶν καὶ μουσικῶν, οὓς ἐξέτρεφεν ἡ εὐρύτερος τῆς Βοιωτίας γῆ (1). Ἡ δὲ αὐλητικὴ, ἣν ἡ Βομβυλία Ἀθηναῖα ἐδίδαξε τοὺς Βοιωτοὺς καὶ τὴν ὁποίαν ὑπεβόηθει μεγάλως ὁ αὐλητικὸς κάλαμος τῆς Κωπαΐδος καὶ τοῦ Ἄσωποῦ, ἦτο ἐπιτόπιος τῶν Βοιωτῶν ἀγροτικῆ μουσικῆ, ἥτις ἔφθασεν εἰς μέγιστον βαθμὸν τελειότητος καὶ ἥτις διετηρήθη καὶ ἤκμασε καὶ κατὰ τοὺς μακροὺς χρόνους τῆς δουλείας τοῦ ὄλου ἔθνους. Ὁ αὐλὸς—τὸ κ α λ ἄ μ ι—ὑπῆρξε τὸ ὄργανον τῆς ἐξωτερικεύσεως πάσης χαρᾶς ἀλλὰ καὶ πάσης λύπης παντὸς Βοιωτοῦ.

Εἶπομεν ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Ξάνθου ὁ θεσμὸς τῆς βασιλείας ἐξέλιπεν ἐκ Βοιωτίας. Ἀντὶ τῶν Ὀμηρικῶν βασιλείων βλέπομεν ἐν Βοιωτίᾳ κατὰ τοὺς πρώτους ἱστορικοὺς χρόνους δώδεκα ἢ δεκατρεῖς αὐτονόμους πόλεις, αὐτοκυβερνωμένας ἀριστοκρατικῶς, αἱ ὁποῖαι συνδέονται πρὸς ἀλλήλας δι' ὁμοσπονδίας, ἧς προΐσταιαι ἡ ἰσχυροτέρα πασῶν, αἱ Θήβαι. Ἡ πόλις αὕτη, ἧς ἡ δύναμις ἐκρατύνετο ἡμέρα τῇ ἡμέρα ἐσέβητο τὴν ἐσωτερικὴν αὐτονομίαν τῶν ἄλλων Βοιωτικῶν πόλεων, καίτοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦγε καὶ ἔφερεν αὐτάς. Ἐπίσης βλέπομεν ὅτι ὁ Ὀρχομενός, ὅστις ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καταλήψεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν, ἀπετέλει κράτος αὐτοτελὲς μηδὲν τὸ κοινὸν ἔχον πρὸς τοὺς Καδμείους, ἀλλ' ὑπὸ ἰδίου ἔθνους, τῶν Μινυῶν οἰκούμενον, ὑπέκυψεν ἤδη ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν ἀποβαλὼν τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Μινυεῖου Ὀρχομενοῦ, τὴν αἴγλην καὶ τὸν πλοῦτον τῶν προτέρων χρόνων του. Ὁ Ὀρχομενός, ὅστις ὡς ἤδη γνωρίζομεν, μετέσχε τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, ὡς ἴδιον κράτος ὑπὸ ἰδίους ἡγεμόνας, παρήκμασε μετὰ τὴν κατάκτησιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν, διετήρησεν ὅμως καθ' ὄλου τοὺς

1) Κουρτ. Λάμπρου Γ. Α. 403.

ἱστορικοὺς χρόνους τὰς μινυεῖους παραδόσεις καὶ τὴν δευτέραν θέσιν ἐν τῇ Βοιωτικῇ Ὀμοσπονδίᾳ.

Αἱ πόλεις, αἵτινες ἀπετέλουν τὴν Βοιωτικὴν Ὀμοσπονδίαν ἦσαν δύο εἰδῶν. Ἐκ τούτων αἱ μεγαλειτέραι καὶ ἐλεύθεραι μετεῖχον ἀμέσως τῆς Ὀμοσπονδίας, αἱ δὲ μικρότεραι μετεῖχον ἐμμέσως αὐτῆς, διὰ μιᾶς τῶν μεγαλειτέρων, ἧς σύμμοροι ἦσαν. Πόλεις ἐλεύθεραι καὶ αὐτόνομοι ἦσαν : Αἱ Θῆβαι, ὁ Ὀρχομενός, ἡ Λαβάρδεια, ἡ Κορώνεια, ἡ Ἀλίαρτος, αἱ Κῶπαι, ἡ Ἀνθηδών, ἡ Τάναγρα, αἱ Θεσπιάι, καὶ αἱ Πλαταιαὶ μέχρι τοῦ 510 π. Χ. ὁπότε ἀπεσπασθῆσαν τῆς Βοιωτικῆς Συμπολιτείας συμμαχήσασαι μετὰ τῶν Ἀθηναίων (1).

Ὑπὸ τὰς Θῆβας ὑπῆγοντο : Τὸ Ἀκραίρνιον μετὰ τοῦ παρακειμένου ὄρους Πιτρῶν καὶ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ μαντείου, ὁ Σκῶλος, ὁ Γλίσας, ὁ Τευμησσός, αἱ Ποτνιαί, ἡ Κνωπία, ἡ Κάλυνδα, αἱ Θεορίαναι, ὁ Σχοινοῦς, ὁ Πετεών, ἡ Ὑλη, ἡ Φοινικίς, ἡ Τρόφεια, καὶ ἡ Λάφυρνα. Ὑπὸ τὸν Ὀρχομενὸν ὑπέκειντο ἡ Χαιρώνεια, ἡ Ἀσπληδών, αἱ Ὀλμιωνες, ὁ Ὑητός, αἱ Τεγύραι καὶ αἱ Κύρτωνες. Ὑπὸ τὴν Λαβάρδιαν δὲν φαίνεται νὰ ὑπέκειτο ἄλλο τι πόλισμα. Ὑπὸ τὴν Κορώνειαν ὑπῆγετο τὸ Τιλγώσιον καὶ αἱ Ἀλακκομεναί. Ὑπὸ τὴν Ἀλίαρτον ὁ Ὀγγηστός, ὁ Μεδεών, ἡ Ὠκάλεια. Ὑπὸ τὰς Κῶπας ὑπῆγοντο ἄλλα πόλιστα κατακλισθέντα καὶ ἐξαφανισθέντα ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῆς Κωπαίδος καὶ μετὰ τούτων ἀναφέρονται αἱ πανάρχαιαι Ἀθήναι καὶ ἡ Ἐλευσίς. Ὑπὸ τὴν Ἀνθηδῶνα ὑπῆγετο ὁ Ἴσος καὶ ὁ Σαλγανεύς. Ὑπὸ τὴν Τάναγραν ἡ Μυκαλησσός, αἱ Φεραί, τὸ Ἄρμα, ὁ Ἐλεών, τὸ Δήλιον, ἡ Ὑρία, ἡ Ἀύλις, τὸ Εἰλέσιον. Ὑπὸ τὰς Θεσπιάς ἡ Θίσβη, ἡ Ἀσζρη, ὁ Κερησσός, τὰ Λεῦτρα, ἡ Εὔτορσις, ἡ Νύσα, ἡ Κρεῦσις καὶ αἱ Σῦραι. Ὑπὸ τὰς Πλαταιὰς αἱ Ὑσιαὶ καὶ ἐνίστε αἱ Ἐρυθραὶ καὶ ὁ Ἐτεωνός, οὐδεμίαν ὁμως ἐκ τῶν πόλεων τούτων ἠκολούθησεν τὰς Πλαταιὰς ἀποσχιτισάσας τῆς Βοιωτικῆς Ὀμοσπονδίας. Ἐννοεῖται οἰκοθὲν ὅτι ἡ περιγραφεῖσα κατάστασις δὲν ἦτο παγία, διότι πολλαὶ καὶ συχναὶ ἐγένοντο μεταβολαὶ εἰς τὰς διαλλήλους σχέσεις τῶν πόλεων τούτων κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα τῆς περιόδου ταύτης. Διὰ τοῦτο αἱ ἐλεύθεραι καὶ αὐτόνομοι πόλεις ἐκυμαίνοντο μετὰξὺ δέκα καὶ δεκατριῶν, αἱ δὲ σύμμοροι αὐτῶν ἦσαν ἄλλοτε ἄλλαι. Οὕτω βλέπομεν ὅτι ἡ Χαιρώνεια ἄλλοτε μὲν ὑπέκειτο ὑπὸ τὸν Ὀρχομενὸν καὶ ἄλλοτε ἦτο ἐλεύθερα αὐτόνομος. Ὁ Ἐτεωνός καὶ αἱ Ἐρυθραὶ ὅτε μὲν ἦσαν ἐλεύ-

1) Παπαρ. ἐκδ. γ' σ. 140.

θεραί, ὅτε δὲ ὑπήγοντο ὑπὸ τὰς Πλαταιάς ἢ ὑπὸ τὰς Θήβας. (1)

Ἐν τοῖς μεθορίοις Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας ὑπῆρχον πόλεις τινὲς ἀμφισβητούμεναι ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν καὶ τῶν Ἀθηναίων. Τοιαῦται ἦσαν: ὁ Ὠρωπός, τὸ Πάνακτον, ἡ Οἰνόη καὶ αἱ Ἐλευθεραί.

Ὁ Ὠρωπὸς κείμενος ἐπὶ τῆς νοτιοανατολικωτάτης γωνίας τῆς Βοιωτίας ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἀπετέλει τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Βοιωτῶν. Τὸ πάλαι ὁ Ὠρωπὸς ὑπήγετο εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ μία τῶν εἰς τοὺς Βοιωτοὺς ἀποδιδόμενων κακῶν, ἡ αἰσχροκέρδεια, κατῴκει ἐν αὐτῷ. Ἐν ἔτει 506 π. Χ. μετὰ τὴν ἥτταν τῶν Βοιωτῶν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὑπήχθη ὑπὸ τοὺς Ἀθηναίους ὑφ' οὗς διετέλεσε μέχρι τοῦ 412, ὅποτε κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν. Ἐπειτα περιήλθεν ὑπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τῷ 404, μετὰ τὸ πέρας τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, πάλιν ὑπὸ τοὺς Βοιωτοὺς, ὑπὸ τοὺς ὁποίους παρέμεινε μέχρι τῷ 338 ὅποτε παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Τὸ Πάνακτον ἐπίσης ἀπετέλει ἐν τῶν πολλῶν αἰτίων τῆς μεταξὺ Βοιωτῶν καὶ Ἀθηναίων διαμάχης. Κείμενον ἐν τοῖς μεθορίοις τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας πρὸς βορρᾶν τῆς Ἐλευσίνας καὶ νοτιοανατολικῶς τῶν Θηβῶν, ἐπὶ λόφον κωνοειδοῦς ὑπερκειμένου τοῦ νῦν χωρίου Καβάσαλα, ὕψους 718 μέτρων, εἶχε μεγάλην στρατηγικὴν σημασίαν, διότι ὁ κάτοχος αὐτοῦ ἦτο κύριος ὀλοκλήρου τῆς Πανακτίας ἤτοι τοῦ ὄροπέδιου τῶν Δερβενοχωρίων πέραξ τοῦ ὁποίου ἦσαν καὶ ἄλλα πολισμάτα. Πότε καὶ ὑπὸ τίνων ἐκτίσθη τὸ φρούριον τοῦτο, οὔτινος ἐρείλια σώζονται ἔτι καὶ νῦν ἐπὶ τῆς ὀξυτάτης κορυφῆς τοῦ ρηθέντος λόφου, εἶναι ἄγνωστον. Φαίνεται ὅτι εἶναι ἔργον τῶν προϊστορικῶν χρόνων πολλάκις ἐπισκευασθὲν καὶ φέρον τὰ ἔχνη τῆς διαβάσεως πολλῶν αἰώνων καὶ πολλῶν ἐποχῶν. Ἐν ἔτει 1100 π. Χ. κατεῖχετο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, διότι τότε ἀπειράθησαν νὰ τὸ καταλάβωσιν οἱ Βοιωτοί, οἵτινες ἥττηθέντες παρὰ τὰς παρακειμένης Μελαινᾶς ἀπόλεσαν τὸν βασιλέα αὐτῶν Ξάνθον, φρονεθέντα ὡς εἶδομεν, ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηναίων Μελάνθου. Τὸ Πάνακτον παρέμεινε εἰς χεῖρας τῶν Ἀθηναίων μέχρι τοῦ ἔτους 422 π. Χ. ὅποτε οἱ Βοιωτοὶ κατέλαβον αὐτὸ διὰ προδοσίας. Μετὰ δὲ τὴν υπογραφὴν τῆς συνθήκης εἰρήνης τῷ 421 παρέδωσαν αὐτὸ κατεστραμμένον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι μεταξὺ Θηβαίων καὶ Ἀ-

1) Παπαρ. ἔκδ. 3η σ. 140 καὶ Πανσ. Βοιωτικά.

θηναίων εἶχον γίνεαι ποτὲ ὄρκοι, ἵνα μὴ ἀνήκη εἰς οὐδένα τὸ μέρος τοῦτο, ἀλλὰ νὰ τὸ νέμονται ἀπὸ κοινοῦ. (1) Ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι τὸ φρουρίον τοῦ Πανάτου μετὰ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἐκτεινομένου ὄροπεδίου, ὅπερ σήμερον εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Δ ε ρ β ε ν ο ρ ῶ ρ ι α, ὑπήγετο εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἡ δεσποτεία αὐτοῦ ἐξετείνετο ἀπὸ Φυλῆς μέχρι Λίγασθενών, πρὸς τὰ φρουρία τῶν ὁποίων συνεδέετο διὰ τῶν διαμέσων φρουρίων τῆς Οἰνός, τῶν Ἐλευθερῶν καὶ ἄλλων μικροτέρων.

Ἡ Οἰνὴ ἦτο μία τῶν πόλεων, ὧν τὴν κατάληψιν ἐπεδίωκον οἱ Θηβαῖοι. Κειμένη ἐπὶ τῆς νοτιοανατολικῆς γωνίας τοῦ ὄρωνύμου Ὄροπεδίου ἐπὶ περίπου χιλιόμετρα δυτικῶς τοῦ Πανάτου καὶ μεσημβριονῶς τῆς μονῆς Ὄσιου Μελετίου, περιεβάλλετο ὑπὸ ἰσχυροτάτου φρουρίου, οὔτινος ἐρείπια σώζονται ἔτι καὶ νῦν δεξιᾷ τῆς ἀπὸ τοῦ χωρίου Μάξι εἰς Πάνακτον ἀγούσης ὁδοῦ. Ἡ Οἰνὴ ὑπήγετο πάντοτε εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀπετέλει δῆμιον αὐτῆς, τὸν τῆς Ἱπποθωντιδος φυλῆς. Οἱ ἥρωικοὶ αὐτῆς κάτοικοι, οὔτινες ἀναμφισβητήτως ἦσαν οἱ πρόγονοι τῶν νῦν Κουντουριωτῶν ἦτοι τῶν κατοίκων τῆς Μάνδρας, Μαγούλας καὶ Μαζίου, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἀντέστησαν νικηφόρως ἐπὶ εἴκοσιν ὀλόκληρα ἔτη, εἰς τὰς προσβολὰς καὶ τὴν πολιορκίαν τῶν Σπαρτιστῶν καὶ Βοιωτῶν καὶ δὲν παρεδόθησαν ἢ κατὰ διαταγὴν τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀθηναίων Ἀριστάρχου, ὅστις ἐπαναστατήσας ἔφθασεν εἰς Οἰνόην καὶ διέταξε τοὺς γενναίους ὑπερασπιστὰς νὰ παραδώσωσιν αὐτὴν εἰς τοὺς Βοιωτοὺς, πρὸς οὓς ἀπεφασίσθη δῆθεν ἡ ὑπογραφὴ εἰρήνης ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς παραδόσεως τῆς Οἰνός, καὶ τοῦ φρουρίου αὐτῆς εἰς τοὺς Θηβαίους. (2)

Αἱ Ἐλευθεραὶ ἦσαν καὶ αὗται μία τῶν πόλεων, αἵτινες κείμεναι ἐπὶ τῶν μεθωρίων Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας ἠμφισβητοῦντο ὑπὸ τε τῶν Θηβαίων καὶ τῶν Ἀθηναίων καὶ ὑπήγοντο ὅτε μὲν εἰς τὴν Ἀττικὴν ὅτε δὲ εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ὁ Ἀπολλόδωρος 3. 5. 4. ἀποκαλεῖ αὐτὰς Ἐλευθερὰς τῆς Βοιωτίας, ὁ δὲ Πανσανίας 1. 3. 8. λέγει ὅτι τὸ πάλαι αἱ Ἐλευθεραὶ ἀνήκον εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὅστερον ὅμως οἱ Ἐλευθεροὶ προσεχώρησαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τότε ὄριον τῶν δύο χωρῶν ἐγένετο ὁ Κιθαιρῶν, ἐνῶ πρότερον ἦσαν αἱ Ἐλευθεραὶ. Πότε ἐγένετο ἡ προσχώρησις αὐτῆ δὲν εἶναι

1) Θουκιδ. 5. 42. 1. 2.

2) Θουκιδ. 8. 98.

γνωστόν, φαίνεται ὅμως ὅτι κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον αἱ Ἐλευθεραὶ ὑπήγοντο εἰσέτι ὑπὸ τοὺς Βοιωτοὺς. Ἐρείπια τῶν Ἐλευθερῶν καλῶς μάλιστα διατηρούμενα σώζονται ἔτι καὶ νῦν 4 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τῶν Βυλλίων κατὰ τὸ νότιον στόμιον τοῦ ὁμωνύμου στενοῦ, νῦν Κάξης.

Ὁ Πανοπεὺς ("Ἄγιος Βλάσιος), ἡ Δαυλις (Δαύλεα), ἡ Ἀνεμόρεια (Ἀράχωβα), ἡ Στεφίρις, ἡ Βοῦλις καὶ ἡ Ἀμβρουσος ἢ Ἀμβρωσος (Λίστομον) εἰσὶν πόλεις, αἵτινες τὸ πάλαι ὑπήγοντο εἰς τὴν Φωκίδα καὶ ὡς Φωκικαὶ ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἐν τῷ καταλόγῳ αἱ τρεῖς, πρῶται. Νῦν πᾶσαι ὑπάγονται εἰς τὴν Βοιωτίαν.

Πᾶσαι αἱ πόλεις, αἵτινες ἀπετέλουν τὴν Βοιωτικὴν Ὀμοσπονδίαν ἦσαν ἐλεύθεραι καὶ αὐτόνομοι, διότι καὶ ἐκεῖναι αἵτινες ὑπήγοντο εἰς τὰς μεγαλειτέρας δὲν ἦσαν ὑποτέλεις αὐτῶν, ἀλλὰ σὺ μ μ ο ρ ο ι, οὕτως εἰπεῖν σύμμαχοι, ὥς ἦνουν μετ' αὐτῶν λόγοι γεωγραφικοὶ καὶ συμφέροντα ἰδιαίτερα. Εἶναι ἀληθὴς ὅτι αἱ μικρότεραι πόλεις εἶχον ἀναγνωρίσει σιωπηρῶς εἰς τὰς μεγαλειτέρας δικαιώματα ἡγεσίας, πᾶσαι δὲ αἱ μεγάλαί εἶχον ἐπίσης ἀναγνωρίσει τοιαῦτα ἡγεσίας δικαιώματα εἰς τὰς Θήβας, αἵτινες οὕτω εἶχον καταστῆ πόλις ἄρχουσα τῆς ὅλης Βοιωτίας καὶ διευθύνουσα τὰς ὑποθέσεις αὐτῆς. Οἱ Θηβαῖοι χωρὶς νὰ καταλύσωσι τὴν αὐτονομίαν τῶν συμμάχων πόλεων διηύθυνον τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις τῆς συμπολιτείας ὡς κυρίαρχοι. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἤσκουν τὴν κυριαρχίαν ταύτην ἠπίως καὶ ἐν πνεύματι ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης, διότι δὲν ἀναφέρεται μέχρι τέλους σχεδὸν τῆς περιόδου ταύτης δυσφορία τις δεδικοιολογημένη καὶ ἀξιοσημείωτος εἰς τὰς τάξεις τῶν ὁμοσπόνδων πόλεων. Ἡ περὶ τὸ τέρμα αὐτῆς παρατηρηθεῖσα ἐξέγερσις τῶν Πλαταιέων ἀποδίδεται εἰς τὸν πύθον αὐτῶν, ὅπως περιέβλωσιν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν ὁμοφύλων τῶν Ἀθηναίων. Θὰ ἦτο ὀρθότερον ἴσως νὰ ἀπεδίδοτο ἡ ἐξέγερσις αὕτη μᾶλλον εἰς τὰς ἐξωθίσεις καὶ παρακελεύσεις τῶν Ἀθηναίων παρὰ εἰς τὸ αἴσθημα τῆς φυλῆς μόνον, διότι Ἴωνες δὲν ἐγένοντο οἱ Πλαταιεῖς περὶ τὸ τέρμα τῆς περιόδου ταύτης, ἀλλ' ἦσαν ἔκπαλαι τοιοῦτοι. Ἴωνες δὲ δὲν ἦσαν μόνον οἱ Πλαταιεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ κάτοικοι τῶν Ὑσιῶν, τῶν Ἐρυθρῶν καὶ τοῦ Ἐτεωνοῦ, ὡς καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Ταναγρακῆς καὶ ὅμως οὐδεὶς τούτων ἐπεδοκίμασε τὴν στάσιν τῶν Πλαταιῶν. Εἰς τὴν Βοιωτίαν διετηροῦντο ἀκόμη πολλὰ εὐγενῆ γέννη Καδμείων καὶ Μινυῶν, τὰ ὅποια δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λησμονήσωσι τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν δόξαν τῶν προγόνων τῶν καὶ νὰ μένωσιν ἠύχαριστημένοι ἐκ τῆς διοικη-

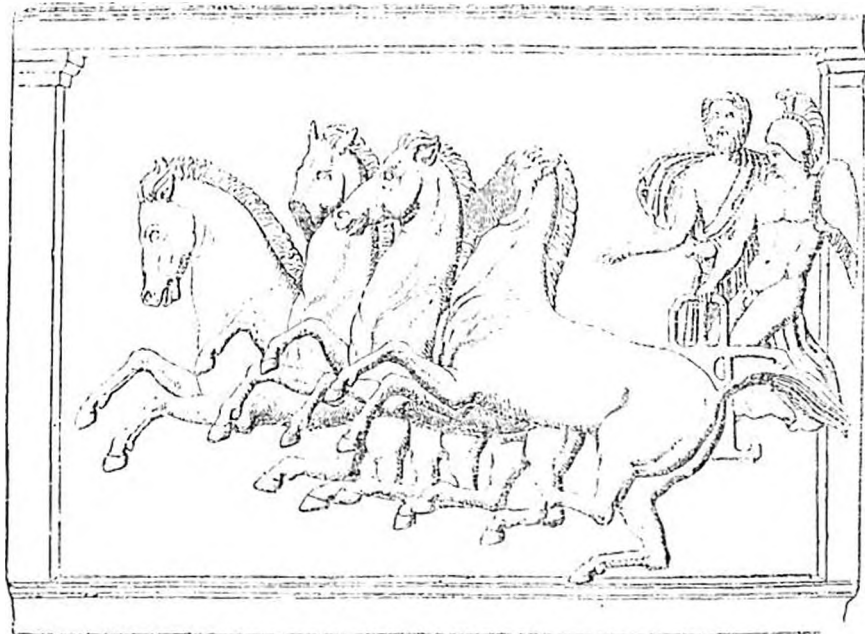
σεως καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν Βοιωτῶν. Οὗτοι βαρέως φέροντες τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν καὶ ὠθούμενοι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῶν Βοιωτῶν καὶ μάλιστα τῶν Ἀθηναίων ποιοῦντων καὶ ἐπιδικάζοντων τὴν διάσπασιν τῆς Βοιωτικῆς Ὀμοσπονδίας ἐδράττοντο πάσης εὐκαιρίας ὅπως μεγαλοποιήσωσι τὰ σφάλματα καὶ τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν καὶ οὕτω γενικῆ κατὰ τῶν Βοιωτῶν ἡγήθη κατακραυγῇ, ἣτις ἔτι καὶ νῦν διατρέχει τὸν κόσμον.

Οἱ Θηβαῖοι ἠγωνίζοντο νὰ συγκρατήσωσιν τὴν Βοιωτικὴν Ὀμοσπονδίαν ἀθικτον καὶ ἄρρηκτον, διότι ἐν αὐτῇ διέβλεπον τὴν σωτηρίαν ἑαυτῶν καὶ τῶν συμμάχων των. Εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ διέπραξαν ἀδικίας καὶ πείσεις. "Ὅσαι πόλεις εἶχον ἐννοήσει ὅτι ἐν τῇ ἐνώσει ἐνέκειτο τὸ κοινὸν συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλειά των, συνησπίσθησαν περὶ τὰς Θήβας καὶ ἐπολιτεύοντο ὡς Βοιωτικαί, ἀδιαφοροῦσαι ἐὰν οἱ Θηβαῖοι ἦσαν εὐγενεῖς ἢ τραχεῖς. Τοιαῦται ἦσαν πᾶσαι αἱ Βοιωτίδες πόλεις, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς περιόδου ταύτης μέχρι τοῦ τέλους σχεδὸν αὐτῆς μηδὲ τῶν Πλαταιῶν μηδὲ τοῦ Ὀρχομενοῦ ἐξαιρουμένων. Καθ' ὅλον τὸ μακρὸν τοῦτο χρονικὸν διάστημα πᾶσαι συνέπραξαν καὶ συνηγωνίσθησαν πρὸς συγκρότησιν καὶ συγκράτησιν τῆς Ὀμοσπονδίας των κατὰ τὰ π ἄ τ ρ ι α τ ῶ ν π ἄ ν τ ω ν Β ο ι ω τ ῶ ν καὶ εἰς τὴν σύμπραξιν ταύτην ὄφειλον τὴν ἐπὶ 600 περίπου ἔτη ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ διαβίωσίν των.

Ὅποια ἀκριβῶς ἦσαν τὰ πολιτεύματα τῶν διαφόρων πόλεων τῆς συμπολιτείας καὶ ὅποια αἱ σχέσεις τῶν πόλεων τούτων πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς τὴν ἄρχουσαν πόλιν δὲν γνωρίζομεν. Βλέπομεν μόνον ὅτι ἐκάστη πόλις εἶχε τὴν βουλὴν αὐτῆς, τὴν συνείδησιν ὅτι ἦτο αὐτόνομος καὶ ἐλευθέρη καὶ καθήκοντά τινα ἀπέναντι τῆς Ὀμοσπονδίας. Ἄγνωστον ἐπίσης εἶναι ὁ τρόπος καθ' ὃν συνεκροτοῦντο αἱ βουλαὶ αὗται ὡς καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς ἐνάρξεως τοῦ κοινοβουλευτικοῦ τούτου θεσμοῦ (1). Γνωρίζομεν ὅτι ὁ μοναρχικὸς θεσμός, ὅστις ἴσχυε καθ' ὅλην τὴν προϊστορικὴν περίοδον κατελύθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης περιόδου καὶ ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ δ ι ἄ π λ ε ι ὄ ν ω ν π ο λ ι τ ε ὑ ε σ θ α ι. Ποῖον πολιτεύμα νοεῖται διὰ τοῦ θεσμοῦ τούτου, ἀγνοοῦμεν, γνωρίζομεν μόνον ὅτι κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ πολιτεύματα ἦσαν τέσσαρα: Δημοκρατία, ὀλιγαρχία, ἀριστοκρατία, μοναρχία, τὰ δὲ ἀποτελοῦντα αὐτὰ στοιχεῖα ἦσαν τρία: τὸ β ο υ-

(1) Παπαρ. Α' 141.

λευόμενον, τὸ περὶ τὰς ἀρχάς, καὶ τὸ δικάζον ἦτοι ἡ Βουλὴ, ἡ Κυβέρνησις καὶ ἡ Λιαιοσύνη. Ἐξ τούτων κατανοοῦμεν ὅτι εἰς τὰς Θήβας καὶ τὴν λοιπὴν Βοιωτίαν τὸν καταλυθέντα μοναρχικὸν θεσμόν ἀντικατέστησε τὸ ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα, ἐν τῷ ὁποίῳ τὰς ἀρχὰς τῆς πολιτείας περιβάλλοντο οἱ ἀριστοὶ κατὰ παιδείαν, καταγωγὴν, ἐπαγγελματικὴν ἰκανότητα καὶ

31) Ἀμπίριος κατὰ τὴν στείγην τῆ; ἐν τῇ γῆ καταλυόμενος.

πλοῦτον. Ἀπετέλουν δὲ τὴν ἀριστοκρατίαν ἐν Βοιωτίᾳ οἱ εὐπατρίδαι, οἱ εὐγενεῖς, οἱ ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ διακρινόμενοι καὶ οἱ πλούσιοι κτηματῖαι καὶ γεωκλήμονες, γνωστοὶ ὑπὸ τὰ ὀνόματα γεωμόροι, ἵπποβῖται καὶ ἱππεῖς, οἵτινες εἶχον μεγίστην δύναμιν παρὰ τῷ λαῷ. Λεπτομερεῖας περὶ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ τούτου πολιτεύματος δὲν γνωρίζομεν, διότι οὐδεὶς πραγματεύεται εἰδικῶς περὶ Βοιωτικῶν πολιτευμάτων τῆς περιόδου ταύτης. Ὁ Παλαρχόπουλος λέγει ὅτι ταῦτα ἦσαν παρρησιώδη πρὸς τὰ Θεσσαλικά. «Ἐν γένει ὁ βίος καὶ ἡ πολιτεία τῶν Βοιωτῶν εἶχεν ἀναλογία ἑνὴν πρὸς τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν τῶν Θεσσαλῶν, διότι καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπεκράτουν ὄχι μόνον ὀλιγαρχίαι καὶ ἱπποκρατίαι ἀλλὰ καὶ δίκαια ἄσπιτος ὁπωσῶν καὶ ἀκόλαστος».

Ταῦτα ὁμως ἀνάγονται εἰς τὰ τέλη τῆς περιόδου ταύτης ἢτοι ὀλίγον πρὸ τῶν Περσικῶν, ὅποτε τῇ ἀρωγῇ τῶν ἵπποτροφῶν, αἵτινες ἤρχον ἐν Ὀρχομενῷ καὶ ἐν Λεβαδείᾳ ἐπεκράτησαν ἐν Θήβαις οἱ ὀλιγαρχικοὶ καὶ δυναστεία ὀλίγων ἀνθρώπων κατὰ Θουκυδίδην, κατέλυσε τὴν ἀριστοκρατίαν καὶ ἤγαγεν μετ' ὀλίγον τὴν Βοιωτίαν νὰ μάχηται παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Περσῶν, παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης καὶ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς περιόδου τῶν πρώτων ἱστορικῶν χρόνων ἐν Βοιωτίᾳ διατελοῦσθι ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν Θιβῶν, φαίνεται ὅτι ἴσχυε πολιτεύμα ἀριστοκρατικόν, καθ' ὃ ἀριστίνδην ἐξελέγοντο οἱ ἄρχοντες ὑπὸ βουλῆς ἐκλεγομένης ὑπὸ ὄρισμένης τάξεως πολιτῶν ἔχοντων προσόντα εὐγενείας, ἀξίας, πλοῦτου καὶ ζητηματικῆς περιουσίας.

Αἱ τέσσαρες βουλαί, ὡς ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης, καὶ βραδύτερον ὁ εἰς τὸν Θεόπομπον ἀποδιδόμενος πάπυρος, αἵτινες ἀπετέλουν τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν ἐν τῇ Βοιωτικῇ Συμπολιτείᾳ, ἀφοῦ οἱ Βοιωτάρχαι μόνον μετ' αὐτῶν συνεβουλεύοντο περὶ τῶν σπουδαιωτάτων πραγμάτων τῆς γῶρας κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, εἶναι ἄγνωστον εἴαν ὑπῆρχον καὶ ἐν τῇ παρούσῃ περιόδῳ, ὡς εἶναι ἄγνωστον ἐπίσης, εἴαν ὁ θεσμὸς τοῦ Βοιωτάρχου, ὃν ἐπίσης βλέπομεν τότε, ὑπῆρχε καὶ πρότερον καὶ πότε εἰσῆχθη οὗτος. Πάντως ὁμως θεωρεῖται βέβαιον ὅτι ὑπῆρχον ἐν ἐκάστη πόλει, ἂν μὴ τέσσαρες ὡς βραδύτερον, τοῦλάχιστον μία βουλή, ἣτις ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντας τῆς πολιτείας, διότι τὸ ἀριστοκρατικὸν πολιτεύμα ἀπῆγει τῆς ὑπαφξιν βουλῆς τοιαῦτα δικαιώματα ἐξουσίας.

Περὶ τὰ μέσα τῆς περιόδου ταύτης ὁ πληθυσμὸς τῆς Βοιωτίας ἠϋξήθη μεγάλως καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπήγαγεν ἡ ἀνάγκη τῆς λήψεως μέτρων πολιτικῶν πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ κινδύνου τῆς πενίας, ὅστις ἠπείλει τὸν λαόν. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπῆρχε συμφωνία ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν μέτρων τούτων, ἐθεωρήθη σκόπιμον νὰ κληθῇ ξένος πρὸς ὑπόδειξιν καὶ ἐπιβολὴν αὐτῶν. Περὶ τούτου δὲ δὲν πρέπει ν' ἀπορήσῃ τις ἀφοῦ καὶ σήμερον καλοῦνται ξένοι διοργανοῦνται τῶν διαφόρων Ἑλληνικῶν ὑπηρεσιῶν. Τοιοῦτος ξένος ἐξελέγη ὁ ἐκ Κορίνθου καταγόμενος καὶ εἰς τὸ ὀλιγαρχικὸν σωματεῖον τῶν Βακχιαδῶν ἀνήκων Φιλόλαος, ὅστις εὐρίσκετο τότε ἐν Θήβαις, ἐνθα μετὰ τοῦ φίλου του Λιοζλέους εἶχε καταφύγει. Ὁ Λιοζλῆς, Κορίνθιος καὶ οὗτος, ὀνομαστὸς διὰ τὸ κάλλος του καὶ τὰς νίκας του εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, δυσαρεστη-

θεις ἐκ τῆς πατρίδος του, ἦλθε καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Θήβας, ὅπου ἠκολούθησεν αὐτὸν καὶ ὁ υἱὸς του Φιλόλαος καὶ ὅπου ἀπέθανον ἀμφότεροι. Ἐν Θήβαις λοιπὸν διαμένων ὁ Φιλόλαος, ἐκλήθη παρὰ τῶν Θηβίων, νὰ γράψῃ νόμους, συμφώνως πρὸς τοὺς ὁποίους ἔδει ἢ πόλις νὰ διοικηθῆ. Ὁ Φιλόλαος, ὡς ἀριστοτὴς ἴσως ἢ διατηρητὴς τῶν ἐριζόντων Θηβίων κληθεὶς, ὡς τοῦτο ἐσυνείθιζον νὰ πράττωσιν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας, ὁσάκις ἠριζον μεταξύ των, ἔγραψε νόμους, οἵτινες ἐκαλοῦντο νόμοι θετικοί, καθ' οὓς διετηρεῖτο σῶος ὁ ἀρχαῖος ἀριθμὸς τῶν κλήρων τῆς γῆς, ἀπηγορεύετο ρητῶς ἢ ὑποδιαίρεσις τῶν κλήρων καὶ τοῦτο, ἵνα προληφθῆ ἢ πενία τῶν πολιτῶν, διότι ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ἀπογόνων, εἶχεν ὡς φυσικὸν ἐπικολούθημα τὴν διαίρεσιν τῶν κλήρων, οἵτινες κατήντησαν νὰ μὴ ἐπαρκοῦσι διὰ τὴν συντήρησιν τῶν κατόχων αὐτῶν. Πρὸς πρόληψιν λοιπὸν τῆς γενικῆς τῶν πολιτῶν πενίας, ἀπηγορεύετο διὰ νόμον, ἢ ὑποδιαίρεσις τῶν κλήρων, τοῦ κληρονόμου τοῦ κλήρου τῆς οἰκογενείας ὑποχρεωμένον νὰ διαθρέψῃ τὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας μέχρις ἐνηλικιώσεως, ὡς τοῦτο λέγεται, ὅτι συμβαίνει ἐν Ἀγγλίᾳ σήμερον. Ὁ Φιλόλαος ἀπηγόρευσεν εἰσῆς τὴν ἐκθεσιν τῶν παίδων, ἀλλ' ἐπέτρεψεν εἰς τὸν πέννητα πατέρα, νὰ φέρῃ τὸν ἀριγεννητὸν παῖδα εἰς τὸν ἄρχοντα, ὅστις ἐπόλει αὐτόν, εἰς ἓνα τῶν πολιτῶν, ὁ ὁποῖος ὑπερφεοῦτο ν' ἀναθρέψῃ τὸ παιδίον, τὸ ὁποῖον ὅμως ἐδικαιοῦτο ἠλικιωθὲν νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ ὡς δοῦλον. Τοιαύτη ὅμως νομικὴ διάταξις, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φέρῃ ἀποτελέσματα ἀγαθὰ, διότι ἤρχετο εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν φυσικὸν νόμον τῆς ἐλευθέρως ἀναπτύξεως τῆς οἰκογενείας καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ πτωχοῦ λαοῦ, οὔτινος τὰ τέκνα κατεδικάζοντο εἰς δουλείαν, ἥτις ἰσοδυναμεῖ πρὸς καταδίκην εἰς θάνατον, εἰ μὴ πρὸς τι χεῖρον.

Τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς διατηρήσεως σῶου τοῦ οἰκογενειακοῦ κλήρου, ἠγέρθη τὸ πρῶτον ἐν Θήβαις (1), εἶτα δὲ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, ἀφείλετο δὲ εἰς ἀναπόδραστον ἀνάγκην. Λόγι ἢ ἐμπορία καὶ ἢ βιομηχανία, οὐ μόνον δὲν εἶχον ἀναπτυχθῆ, ὅσον ἔπρεπε, ἀλλὰ καὶ ἀπηγορεύετο, ὑπὸ ρητῶν διατάξεων ἢ ἐλευθέρως αὐτῶν ἀσκήσις. Ἐν Θήβαις ὑπῆρχε νόμος, μεταγενέστερος ὅμως τοῦ Φιλολάου, καθ' ὃν οὐδεὶς μετεῖχε τῆς ἀρχῆς, ἐὰν δὲν εἶχε παύσει ἐμπορευόμενος ἀπὸ δεκαετίας (2), ἐν ἄλλαις λέξεσιν οἱ ἔμποροι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐκλέγονται ἄρχοντες. Ἐξ τούτων ἀπο-

1) Παπαρ. τ. Α. σ. 142, ἔδ. 3γ.

2) Παπαρ. τ. Α. σ. 143 ἔδ. 3η.

δεικνύεται ὅτι τὸ τῶν Θηβῶν πολίτευμα ἦτο πολέμιον τῆς ἐμπορίας. Ἄφοῦ λοιπόν, κατὰ τὰς ἐπικρατούσας τότε ιδέας, δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς πολίτας νὰ μετέχουνται ἐλευθέρως τὴν τε ἐμπορίαν καὶ βιομηχανίαν, κύριος πόρος εἰς τὸν λαὸν παρέμεινε ἡ γῆ, διότι καὶ αὐτὴ ἡ κτηνοτροφία ἐκ τῆς γῆς ἐξηρτάτο. Πολλαπλασιασθέντων ὅμως τῶν ἀπογόνων ἐκάστης οἰκογενείας, ὁ ἀρχικὸς κληρὸς ὑπέστη ἀνάλογον διαίρεσιν καὶ τέλος ἐφίθασεν εἰς σημεῖον νὰ μὴ δύναται νὰ διαθρέψῃ, οὔτε τὸν κάτοχον αὐτοῦ. Ἐγχεῦθεν ἐπήγαγεν ἡ ἀνάγκη, ἵνα διὰ νομοθετικῶν μέτρων διατηρηθῇ ὁ ἀρχικὸς ἀριθμὸς τῶν κλήρων σῶος. Ἡ προσπάθεια αὕτη, ὅπως ἐμποδισθῇ ἡ διαίρεσις τῆς γῆς εἰς τμήματα ἄνευ ἀξίας, ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν οὐδὲν ἄλλο μέσον σωτηρίας ὑπῆρχε, ἦτο ἔργον ἀπολύτου ἀνάγκης καὶ ἐπεβίβλετο ἐκ λόγων ἀναποφεύκτων κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν ὅποτε ἡ ἐμπορία, ἡ βιομηχανία, ἡ ναυτιλία καὶ ἡ κτηνοτροφία, αἱ τέχναι καὶ ἐπιστήμαι ἀνεπτύχθησαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐξ αὐτῶν ἀποζῶσι πολὺ πλείονες ἢ ἐκ τῆς γῆς. Ἐὰν δὲ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς ἀναποδράστου ἀνάγκης πάντα τὰ μέτρα τ' ἀντικείμενα πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἀπέτυχον, ἐννοεῖται οἰκοθὲν ὅτι καὶ πᾶσα ἀπόπειρα πρὸς ἀνατροπὴν τῆς περὶ ἰδιωτικῆς κτήσεως ἀρχῆς, ἦτοι πᾶσα ἀπόπειρα κατὰ τῆς περιορισίας θέλει ἀναποφεύκτως ἀποτύχει καὶ θέλει θεωρηθῆ ὡς προσπάθεια πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὴν βαρβαρότητα. Οἱ νόμοι τοῦ Φιλολάου, ὅστις ἐφίθασεν εἰς Θήβας κατὰ τὴν δεκάτην τρίτην Ὀλυμπιάδα, ἦτοι ἐν ἔτει 728 π. χ. καίτοι συνετάχθησαν ὑπὸ τὸ κράτος μεγίστης ἀνάγκης, κατεκρίθησαν πανταχόθεν καὶ δικαίως, διότι οἱ κληροῦχοι εἰς τὰ κτήματα τῶν ὁποίων εἰργάζοντο οἱ δοῦλοι ἀμισθὶ καὶ οἱ θῆτες, ἀντὶ εὐτελεστάτου ἡμερομισθίου, ἀπέβησαν πλουσιώτατοι καὶ διὰ τοῦ πλούτου αὐτῶν ἐσφρατερίζοντο τὴν ἀρχὴν. Ἀπόδειξιν ὅτι οἱ κληροῦχοι ἐν Βοιωτίᾳ εἶχον καταστῆ πλουσιώτατοι, ἔχομεν τὸς ἱπποτροφίας, αἵτινες εἶχον καταστῆ πολυθρόλυτοι καὶ ἐκ τούτων αἱ Θῆβαι ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν ποιητῶν, εὐίπποι, πλῆξιπποι, εὐάρματα, πολυάρματα καὶ ἱπολλοὶ Θηβαῖοι εἶχον ἄρει νίκας ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις καὶ ἄριματοδρομίαις. Μεταξὺ τῶν Ὀλυμπιονικῶν τῆς 25ης Ὀλυμπιάδος ἀναφέρεται ὁ Θηβαῖος Παγώνδας νικητὴς ἄριματος (1). Μεταξὺ δὲ τῶν ἀγαλμάτων τὰ ὅποια ἐστόλιζον τὴν Ὀλυμπίαν, εἰς ἀνάμνησιν Ὀλυμπιονικῶν ἦσαν καὶ τὰ ἀγάλματα

1. Πανσ. Ἱλιάδ. Α'. δ. 7.

τοῦ Θηβαίου Ἀρχεσίλαου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Λίχα, οὔτινες ἦσαν δύο νίκας Ὀλυμπιακᾶς. Ἐπειδὴ, ὡς ἐκ τούτου ἐκωλύοντο νὰ λάβωσι μέρος ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς ἀρματοδρομίας, ὁ Λίχας ἀπειθήσας ἔταξεν ἐν ὀνόματι τοῦ δήμου τῶν Θηβαίων τὸ ἄρμα, τὸν δὲ ἠνίοχον νικήσαντα ἐστεφάνωσεν. Λιὰ τοῦτο ἐμυστίωσαν τὸν Λίχαν οἱ Ἑλλανοδίζαι καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐκήρυξαν νικητὴν τὸν δῆμον Θηβαίων, οὔτινος τὸ ὄνομα ἀνεγράφη μεταξὺ τῶν Ὀλυμπιονικῶν (1).

Αἱ ἱπποτροφίαι, αἵτινες ἦσαν δεῖγμα πλοῦτου καὶ εὐδαιμονίας συνίσταντο εἰς τὴν διατροφὴν ἵππων, οὓς ἐχορηγοοῦσαν τὰ μὲν ἄτομα εἰς τοὺς ἱπποδρομαζοὺς ἀγῶνας, ἡ δὲ πολιτεία εἰς τοὺς πολέμους καὶ ἡ ὀλιγαρχία πρὸς κατάληψιν καὶ διατήρησιν τῆς παρανόμως κτηθείσης ἀρχῆς. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη πᾶσαι αἱ πόλεις, ὧν ἡ δύναμις ἦτο ἐν τοῖς ἵπποις, ὀλιγαρχικὸν εἶχον πολίτευμα.

Ἐν Βοιωτίᾳ ὅπου οἱ γεωκτῆμονες, ὡς προείπομεν εἶχον καταστῆ πλεονεξία λέγεται, ὅτι ὁ βίος τῶν Βοιωτῶν ἦτο σπάταλος καὶ ἀκόλαστος καὶ ὅτι τὴν ἐλλειψιν τῶν ἠθικῶν ἀπολαύσεων οἱ Βοιωτοὶ ἀνεπλήρουν διὰ τῆς φιληδονίας. Ἐνεκα δὲ τῶν λόγων τούτων οὐδεμία ἐλληνικὴ φυλὴ κατεργάθη τόσοι σκληρῶς καὶ πικρῶς, ὅσον οἱ Βοιωτοί. Καὶ αὐτὸς ὁ Πίνδαρος, λέγεται, ὅτι διέσωσεν τὴν περιφρημον καὶ διαβόητον πορομίαν Βοιωτία ἕς, ἦτοι Βοιωτικὸς χοῖρος, δι' ἧς ἐστιγματίζοντο οἱ συμπολιταὶ αὐτοῦ. Οὐδὲ ὑπάρχει ὕβριστικὴ λέξις, ἣτις δὲν ἀπεδόθη εἰς τοὺς Βοιωτούς. Οὗτοι κατηγοροῦνται ὡς θρασεῖς, ὕβρισταί, ὑπερήφανοὶ περιφρονηταὶ παντὸς δικαίου· ἀνθαίρετοι λόντες τὰς διαφορὰς αὐτῶν βιαίως. Πρὸς μεζονα δὲ τῆς Βοιωτίας κατάρχουσιν, ἀπεδόθη εἰς ἐκάστην πόλιν αὐτῆς καὶ μία κακία. Ἐλέγετο λοιπὸν καὶ διελαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ὅτι ἐν Ὀρωπῷ κατάρχει ἡ αἰσχροζέουδα· ἐν Τανάγρα ὁ φθόνος· ἐν Θεσπιαῖς ἡ φιλονεικία· ἐν Θήβαις ἡ ὕβρις· ἐν Ἀνθηδόνι ἡ πλεονεξία· ἐν Κορωνεῖᾳ ἡ περιόργεια· ἐν Πλαταιαῖς ἡ ἀλαξονία· ἐν Ἀλιάρτῳ ἡ ἀναισθησία. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔπαρζον ἄλλαι κακίαι ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὰς λοιπὰς τῆς Βοιωτίας πόλεις, ἀπεφασίσθη ν' ἀμνηστευθῶσιν αὐταί, πλὴν τοῦ Ὀγγηστοῦ, εἰς ὃν ἀπεδόθη, ὅτι κατάρχει ὁ πικρετός (2).

Ὁ Παλαροηγόπουλος, ὡσεὶ ἀγανακτῶν, διὰ τὰς κατὰ τῶν

1. Πausan. Ἱλιακ. VI B'. 2. 2. 3.

2. Παπαρ. 2. Α' σ. 111.

Βοιωτῶν ταύτας ὕβρεις ἀναφρονεῖ «πόθεν ἄρα ἢ ἀλλόκοτος καὶ ἐπίμονος ἐκείνη κατὰ τῶν Βοιωτῶν καταφροσύνη;». Καὶ ὁ ἴδιος ἀπαντῶν λέγει «καὶ ὅμως μία τῶν πόλεων τούτων καὶ ἴσως ἢ μᾶλλον ὄλων τῶν λοιπῶν διαβληθεῖσα, ἀνέδειξε τὸν ὑψητεῖστορον καὶ κατάνυκτικώτερον τῶν λυρικῶν ποιητῶν ἀφ' ὅσους παρήγαγέ ποτε ἔθνος ἐπὶ γῆς. Ὁ Πίνδαρος γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τῆς παρούσης περιόδου, δὲν ἕρμησε μόνον τοὺς πανελλήνιους ἀγῶνας, δὲν ἕρμησε μόνον τοὺς Μακροθωνομάχους, ἀλλ' ἐν μέσῳ τῶν θριαμβευτικῶν ἐκείνων ἀσμάτων καταλαμβάνεται ἐνίοτε ὑπὸ αἰσθημάτων μελαγχολικῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι πάντῃ ἀλλότρια τῆς τραχύτητος, ἵνα μὴ τι ἄλλο εἴπωμεν, τῆς ἀποδοδομένης εἰς τοὺς Βοιωτοὺς». Καὶ κατωτέρω «Πάλιν δὲ εἰς ἑτέραν Βοιωτικὴν πόλιν τὴν Τάναρον ἐγεννήθη ἡ Κόρινθα, τῆς ὁποίας ἐλάχιστα μὲν διεσώθησαν ἔπη, ἀλλ' ἡ δόξα ἀπέβη ἀθάνατος, διότι λέγεται διατελέσασα διδάσκαλος καὶ σύμβουλος τοῦ Πινδάρου καὶ συναγωνισθεῖσα πρὸς τὸν αἰοῖδον καὶ νικήσασα αὐτόν». Καὶ κατωτέρω προσθέτει «ἢ τῶν Θηβῶν μάλιστα πολιτεία παρήγαγεν ἄνδρας, δι' οὓς ἠδύνατο νᾶ κανυκτῆ καὶ αὐτῆ τῶν Ἀθηνῶν ἢ πόλις τὸν Περσὶδάαν, τὸν Γοργίδααν, τὸν Παιμμένην, τὸν Ἰσημνίαν, τὸν Μέλλωνα, τὸν Χάρωνα ἕνα δὲ τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ὅστις ὑπῆξεν ὁ μέγιστος τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος». Ἐπειτα ἀναφερόμενος πρὸς τὸν Ληϊοσθένη στηλιτεύσαντα τοὺς Θηβαίους ἐπὶ ἀναλγησίᾳ καὶ ἀναισθησίᾳ καὶ ὁμοίητι καὶ πονηρίᾳ, λέγει, ὅτι ἔπρεπε νᾶ μὴ λησιμονήσῃ οὗτος, ὅτι ποτὲ Ἀθηναῖος δὲν ἕρμησε τὰς Ἀθήνας μεγαλοπρεπέστερον τοῦ Θηβαίου Πινδάρου ἀποκαλῶν αὐτὰς Ἑλλάδος ἔρηισμα, καὶ τὰ τέκνα τῶν Ἀθηναίων κρηπίδα τῆς ἐλευθερίας, καὶ ὅτι ἐκ Θηβῶν ὀρμώμενος ὁ Θρασύβουλος κατέλυσε βραδύτερον τὴν τυραννίαν τῶν τριάκοντα (1). Τοιοῦτον ψάλλει ὕμνον πρὸς τὸν Πίνδαρον καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους μεγάλους ἀνδρας τῶν Θηβῶν ὁ αἰοιδμος Παπαρηγόπουλος, ὃν ἡ Βοιωτία καὶ μάλιστα αἱ Θῆβαι εὐγνωμονοῦσι δι' ὅσα ὑπὲρ τοῦ δικαίου αὐτῶν μοχθήσας ἔγραψεν.

Ἕρμεις Θηβαίων καὶ Πλαταιέων

Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Βοιωτικῆς ὁμοσπονδίας μέχρι τοῦ 519 π. Χ. οὐδεμία ἀξιοσημεῖωτος ἔρις εἶχεν ἀναπτυχθῆ μεταξὺ τῶν ὁμοσπόνδων πόλεων, αἵτινες ἐφαίνοντο ἐν ζήλευτῇ ὁμοιοῖα «κατὰ τὰ πάτρια τῶν πάντων Βοιωτῶν», νᾶ συνεργάζωνται

(1). Παπαρ. Α 114-116, ἐ:δ 3η.

καὶ ν' ἀπολαμβάνωσι τῶν ἀγαθῶν τῆς συμπολιτείας. Ὁ Ὀρχομενὸς ἐδυσφόρει βεβαίως ἀναλογιζόμενος τὴν ἀρχαίαν αἴγλην αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ δυσφορία του οὐδέποτε ἐξεδηλώθη ἐμπράκτως. Αἱ Πλαταιαί, ὧν οἱ κάτοικοι ἐλέγετο ὅτι ἦσαν Ἴωνες, μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης οὐδόλως ἔδειξαν τάσεις λύσεως τῆς ὁμοσπονδίας. Ἐν ἔτει ὅμως 519, ἐνῶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι Βοιωτικαὶ πόλεις ἠνείχοντο τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν, αἱ Πλαταιαὶ ἀπεφάσισαν ν' ἀποσχιρτήσωσι τῆς Βοιωτικῆς συμπολιτείας. Οἱ Πλαταιεῖς δυσχυρίζοντο, ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἐπολιτεύοντο τραχέως πρὸς τὰς λοιπὰς τῆς Βοιωτικῆς συμπολιτείας πόλεις καὶ μὴ δυνάμενοι ν' ἀνεχθῶσι τὴν συμπεριφορὰν τῶν ταύτην, ἀπεφάσισαν ν' ἀποσπασθῶσιν αὐτῆς. Κατὰ γενικὴν ἀντίληψιν οἱ Πλαταιεῖς ἀντεπάθουν τοὺς Θηβαίους, διότι ἦσαν Ἴωνες, τὴν δὲ φυσικὴν ταύτην ἀντιπάθειαν, ἐπηύξανε τῶν Θηβαίων ἡ ὑπεροψία. Οἱ Θηβαῖοι ἄρ' ἑτέρου, κληγέρον τοὺς Πλαταιεῖς ὡς ζητούντας νὰ μειώσωσι καὶ διαλύσωσι τὴν Βοιωτικὴν συμπολιτείαν, ξένα συμφέροντα ὑπηρετοῦντες. Ἡ διαγωγὴ αὕτη τῶν Πλαταιέων, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐθεωρήθη ὡς ἀντιπατριωτικὴ σκολοῦσα τὸν διαμελισμὸν τοῦ Βοιωτικοῦ κράτους, διὸ πᾶσαι αἱ ἄλλαι πόλεις τῆς Βοιωτίας συνετάχθησαν πρὸς τοὺς Θηβαίους. Τὸ γεγονός τοῦτο ἀποδεικνύει, ὅτι οἱ ἰσχυρισμοὶ τῶν Πλαταιέων, ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἐπολιτεύοντο πρὸς τὰς ὁμοσπόνδους πόλεις τραχέως καὶ σκαιῶς, δὲν ἦσαν πολὺ ἀληθεῖς, διότι ἐὰν ἦσαν ἀληθεῖς, αἱ ἄλλαι πόλεις θὰ ἐδοκίμαζοντο τῆς εὐκαιρίας νὰ συνταχθῶσι πρὸς τοὺς Πλαταιεῖς, ἵνα ἀπολαγῶσιν ἐκ τοῦ ἀνυποφόρου Θηβαϊκοῦ ζυγοῦ.

Οἱ Πλαταιεῖς, καίτοι αἱ ἄλλαι πόλεις τῆς Βοιωτίας ἀπέδωκαν δίκαιον εἰς τοὺς Θηβαίους, δὲν ἠθέλησαν νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὴν κοινὴν τῶν Βοιωτικῶν πόλεων ἐπιθυμίαν καὶ ἐπωφελοῦμενοι τῆς πλησίον τῶν Πλαταιῶν διμβάσεως τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Κλεομένους τῷ 519 (1), ἐπιστρέφοντες ἐξ Ἀθηνῶν, προσῆλθον παρ' αὐτῶ καὶ ἐζήτησαν τὴν προστασίαν τῆς Σπάρτης, παραδώσαντες ἑαυτοὺς καὶ τὴν χώραν αὐτῶν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους. Ὁ βασιλεὺς ὅμως Κλεομένης, δὲν ἐδέχθη τὴν τοιαύτην πρότασιν, καὶ συνεβούλευσε τοὺς Πλαταιεῖς, ν' ἀποταθῶσι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὁποῖοι πλησιέστερον ὄντες, ἠδύναντο εὐκολώτερον νὰ τοὺς βοηθήσωσι. Ἐπραξε δὲ τοῦτο διότι ἐσκέφθη, ὅτι οὕτω, θὰ προέκυπτε, μεταξύ Ἀθηναίων καὶ Θη-

(1) Ἐλλ. ἱστ. Κορυ. Τόμ. I, σ. 597.

βαίων δεινή ἔρις, ἣτις θὰ ἐξυτηρέται καλλίτερον τὰ συμφέροντα τῆς Σπάρτης. Οἱ Πλαταιεῖς συνηγοροῦντες πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ Κλεομένου, ἔπεισαν εἰς τὰς Ἀθήνας πρέσβεις, οἵτινες ἔφθασαν, ὅταν ἐτελείτο δημοσία θυσία καὶ καθίσαντες ἰκέται ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, παρέδωκαν τὴν πόλιν αὐτῶν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν προστασίαν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Θηβαίων.

Ἡ αἴτησις αὕτη τῶν Πλαταιέων ἐγένετο προθύμως ἀποδεκτὴ ἐκ μέρους τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες οὕτω ἀνέλαβον τὴν προστασίαν αὐτῶν καὶ μετὰ τινα χρόνον, ἀπέστειλαν στρατόν, ὅπως βερασάσῃ τοὺς Πλαταιεῖς, εἰς τὴν χώραν τῶν ὁποίων εἰσέβαλον οἱ Θηβαῖοι, εὐθὺς ὡς ἔμαθον τὸ διάβημα τοῦτο τῶν Πλαταιέων. Ὅτε δὲ οἱ στρατοὶ Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων ἦσαν ἀντιμέτωποι ἀλλήλων, ἐπενέβησαν οἱ παρατυχόντες Κορινθιοὶ, οἵτινες δεκτῆς παρ' ἀμφοτέρων γενομένης τῆς μεσιτείας των, ὥρισαν τὰ ὅρια τῆς χώρας των καὶ ἀπεφάνθησαν ὅτι οἱ Θηβαῖοι ὄφειλον ν' ἀφήσωσιν ἐλευθέρους τοὺς μὴ θέλοντας ἐκ τῶν Βοιωτῶν νὰ τελῶσιν ὑπὸ τοὺς Βοιωτοὺς «ἐὰν Θηβαῖους Βοιωτῶν τοὺς μὴ βουλομένους ἐς Βοιωτοὺς τελέειν» (1). Οἱ Θηβαῖοι ὅμως δὲν ἀπεδέχθησαν τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῶν Κορινθίων καὶ ἐπιτεθέντες ἀπροσδοκῆτως, κατὰ τῶν εἰς τὰ ἴδια ἀπερχομένων Ἀθηναίων, ἠτήθησαν κατὰ κράτος καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ συνάψωσιν εἰρήνην ὑπὸ ὄρους βαρυταίους, κατ' οὓς ἢ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἄσωποῦ χώρα τῶν Θηβαίων προσηρητήθη εἰς τὰς Πλαταιάς, ὃ δὲ Ἄσωπος κατέστη ὄριον τῶν δύο πόλεων. Οὕτως ἀπρητίσθη ἡ μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Πλαταιέων συμμαχία, ἣτις ἔσχε βραδύτερον ὀλιβερῶτατα ἀποτελέσματα διὰ τε τὰς Θήβας καὶ τὰς Πλαταιάς.

Τὴν ἦταν ταύτην καὶ τὸν ἀσροτηριασμὸν τῆς χώρας των βαρέως φέροντες οἱ Θηβαῖοι ἐξαγαδόκουν εὐκαιρὸν στιγμήν νὰ ἐκδικηθῶσι τοὺς Ἀθηναίους καὶ νὰ ἐπανακτήσωσι τὴν ἀπολεσθεῖσαν χώραν των. Ὡς εὐκαιρίαν κατάλληλον ἐθεώρησαν τὴν ἐπιχειρῆσιν ταυτόχρονον ἐν ἔτει 507 εἰσβολὴν τῶν Σπαρτιατῶν ὑπὸ τὸν Κλεομένην εἰς Ἀττικὴν ἐκ δυσμῶν, καὶ τῶν Χαλκιδέων ἐξ Ἀνατολῶν. Ὅταν ἔμαθον οἱ Θηβαῖοι ὅτι ὁ Κλεομένης ἡγούμενος ἰσχυροτάτης στρατιᾶς κατέλαβε τὴν Ἐλευσίνα, οἱ δὲ Χαλκιδεῖς ἠπέλουν τὴν Ἀττικὴν, κατέλαβον τὰς Ὑσιᾶς καὶ διαβάντες τὸ στενὸν τῶν Ἐλευθερῶν κατέλαβον καὶ τὴν Οἰνόνην. Ἐνῶ δὲ ἠτοιμάζοντο νὰ χωρήσωσι πρὸς τὰ πρόσω, ἔμαθον μετ' ἐκπλήξεως ὅτι

(1) Ἡρόδ. Βιβλ. VI 108.

ὁ μεγαλορρήμων βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεομένης φοβηθεὶς τὰς συνεπειὰς τῆς ἐπιχειρήσεως, ἦν ἀνθιαιρέτως εἶχεν ἀναλάβει, ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ διέλυσεν ἀδόξως τὴν στρατιάν του. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπαλλαγέντες τοῦ Σπαρτιατικοῦ κινδύνου εἰσέβαλον ἐν τάχει δι' Ὀρωπίας εἰς Βοιωτίαν δι' ὅλης τῆς δυνάμεως, ἦν κατὰ τοῦ Κλεομένου εἶχον προσορίσει καὶ προσβαλόντες τοὺς Θηβαίους παρὰ τὸν πορθμὸν τοῦ Εὐβοίου, ἐν σπουδῇ βαίοντες πρὸς συνάντησιν τῶν Χαλκιδέων, ἐνίκησαν αὐτοὺς αἰχμαλωτίσαντες περὶ τοὺς ἑπτακοσίους, οὓς μετὰ χρόνον ἐξηγγόρασαν διὰ βραχέων λύτρων. Ἐἶτα διαπεραιωθέντες εἰς τὴν Εὐβοίαν ἐνίκησαν αὐθημερὸν καὶ τοὺς Χαλκιδεῖς καὶ καταλαβόντες τὴν πόλιν ἐξέβαλον ἐκ τῶν κτημάτων των τοὺς ἀριστοκρατικοὺς τῆς Χαλκίδος, τὰ ὅποια διένειμαν εἰς τετρακισχιλίους Ἀθηναίους. Οὕτω ἀπέτυχεν ἡ ἀπόπειρα αὕτη τῶν Θηβαίων ὅπως ἀποσπάρωσιν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Ἀθηναίων τὴν πέραν τοῦ Ἄσωποῦ χώραν, ἣτις ἐξηκολούθησε νὰ εἶναι κτήσις Ἀττικῆ καὶ ν' ἀποτελεῖται μετὰ τῶν Πλαταιῶν τὴν κυριωτάτην αἰτίαν τῆς μεταξὺ τῶν δύο δήμων χωρῶν διαμάχης.

Μαντεῖα

Ἐν Βοιωτίᾳ ὠλοῦντο ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ναοὶ ἢ τόποι τινές, ἐνθα οἱ θεοὶ καὶ μάλιστα ὁ Ἀπόλλων ἐπεκοινώνουν μετ' ἀνθρώπων εἰς οὓς ἀπελάμβανον τὰς βουλὰς αὐτῶν. Οἱ τόποι οὗτοι ὠνομάζοντο μαντεῖα καὶ τὰ πρόσωπα τὰ ὅποια ἦρχοντο εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ θεοῦ μάντις ἢ ἱερεῖς. Ἡ Βοιωτία ἦτο τὸ κέντρον τῆς ἀρχαίας μαντικῆς καὶ τὰ ἐν αὐτῇ μαντεῖα ἦσαν τὰ ἐξῆς :

Ἐν Θήβαις ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἰσημίου Ἀπόλλωνος, παρὰ τὸ νεκραταφεῖον τοῦ Ἁγίου Λουκά, ἦτο μαντεῖον, ἀρχαιοτάτον, ὅπερ ἐλειτούργει πρὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ναοῦ, πρὸ ἀμνημονεύτων ἐτῶν, καὶ ὅπερ ἐχρησιμοῦται διὰ σημείων καὶ τῆς ἐξετάσεως τῶν σπλάγγων τῶν θυμάτων. Ἐπίσημος ἱερεὺς τοῦ μαντείου τούτου ἦτο ἡ διάσημος Μαντώ, ἡ θυγάτηρ τοῦ περιφήμου Τειρεσίου, ἣτις καθηρένη ἐπὶ τοῦ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ μαρμαρίνου δίφρου ὃν εἶδεν ὁ Πausanias καὶ ὅστις ἐκαλεῖτο δάφρος τῆς Μαντοῦς, ἐχρησιμοῦται περιερχομένη εἰς κατάστασιν ἐξοστάσεως. Τὸ μαντεῖον τοῦτο, ὅπερ ἐθεωροῦτο πανάρχαιον, ἀπελάμβανε μεγάλης φήμης ἐν τῇ ἀρχαιότητι, μεταξὺ δὲ τῶν αἰτησαμένων παρ' αὐτοῦ χρησμὸν ἀναφέρονται πολλοὶ ἡγεμόνες τῆς Ἀσίας, ἐν οἷς ὁ Κροῖσος καὶ ὁ Μαυρόνομος.

Ἐν Θήβαις ἐπίσης καὶ ἐν τῷ βωμῷ τοῦ Σποδίου Ἀπόλλωνος, παρὰ τὸ νῦν Κολωνάκι ὑπῆρχεν ἕτερον μαντεῖον—μαντικὴ Κληδόνων κατὰ Πausανίαν—προφητεῦον ἐξ οἰωνῶν καὶ σημείων περιεχομένων εἰς ἦχον ἢ λέξιν τινά. Κληδόνων ἱερὸν εἶδεν ὁ Πausανίας καὶ ἐν Σμύρνῃ, ὥστε τὸ ἐν Θήβαις τοιοῦτον δὲν ἦτο μοναδικόν.

Ἐν Ὑσιαῖς δυτικῶς τῶν Ἐρυθρῶν, μεταξὺ Κριεκουζίου καὶ Πλαταιῶν, νῦν Βεργουτιάνι, ἦτο ναὸς ἡμίτεργος τοῦ Ὑσιαίου Ἀπόλλωνος καὶ παρ' αὐτὸν φρέαρ ἱερὸν. Ἐκεῖ μετέβαινον οἱ περιόικοι καὶ πίνοντες ἐξ αὐτοῦ ὕδωρ ἔμαντεύοντο.

Ἐν Εὐτρύσει παρὰ τὰ Λευκίτρα ὑπῆρχε μαντεῖον τοῦ Εὐτρύσιου Ἀπόλλωνος ἀρχαιότατον, ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ζήθου καὶ Ἀμφίονος, ἐκλιπὸν κατὰ τοὺς Μακεδονικοὺς χρόνους. Ἀνασκαφαὶ γινόμεναι κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπὸ ξένων ἀρχαιολόγων ΒΑ. τῶν νῦν Παραπουγγίων διεπίστωσαν τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἐν λόγῳ μαντείου. Ἐν Τεγύρα ἐπὶ τῶν ὑπορείων τοῦ Πτόρου, κατὰ τὸν ΒΔ. μυθὸν τῆς Κωπαΐδος, ὑπῆρχε μαντεῖον τοῦ Τεγγραίου Ἀπόλλωνος ἀκμάζον μέχρι τῶν Μηδικῶν. Ἐκεῖ μυθολογεῖται ὅτι ἐγεννήθη ὁ Ἀπόλλων, διότι τὰς Τεγύρας ἐκέρυξεν ἢ Πυθία ὡς γενέθλιον τόπον αὐτοῦ (1).

Ἐπὶ τοῦ Πτόρου, παρὰ τὸ Ἀκραιφνιον νῦν Καρδίτσαν ὑπῆρχε μέγα καὶ ἀρχαιότατον μαντεῖον τοῦ Πτόρου Ἀπόλλωνος, οὐτινος πρῶτος, ἱερεὺς χρησιμοδότης ἦτο ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ τῆς Μελίας Τήνερος. Τὸ μαντεῖον τοῦτο ὑπῆρχε περίφημον καὶ ἠκμαζε καὶ κατὰ τοὺς Περσικοὺς εἰσέτι χρόνους, καθ' οὓς ὁ ἱερεὺς αὐτοῦ ἀπήντησε εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Μαρδονίου Καριστι καίτοι ἠγνόει τὴν γλῶσσαν ταύτην.

Ἐν Λεβαδείᾳ ὑπῆρχε τὸ περίφημον μαντεῖον τοῦ Τρουφονίου, ὅπερ ἐσύλησεν ὁ Σύλλας καὶ τὸ ὅποσον ἐσώζετο ἐν πλήρει δράσει μέχρι Πλουτάρχου. Περὶ τούτου θ' ἀσχοληθῶμεν διὰ μακρῶν, ὅταν πραγματευθῶμεν περὶ τῆς Λεβαδείας.

Ἐν Βοιωτίᾳ ὑπῆρχον καὶ δύο μαντεῖα τοῦ Ἀμφιαράου, ἐξ ὧν τὸ μὲν ἔκειτο παρὰ τὰς Θήβας, τὸ δὲ ἐν Ὀρωπῷ. Τὸ πλησίον τῶν Θηβῶν μαντεῖον τοῦ Ἀμφιαράου ἔκειτο ἀνατολικῶς τῶν Ποτινῶν, νῦν Ταχίου, περὶ τὰ 300 μέτρα ἀνατολικῶς τοῦ ἀρτίως ἀποκαλυφθέντος ἀρχαίου ὕδραγωγείου καὶ τῆς ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ Θηβῶν—Κριεκουζίου—Αθηνῶν, ὡς διεπίστωσαν ἀνασκαφαὶ γινόμεναι παρὰ τοῦ κ. Κεραμοπούλου.

1. Πλάου. Πελοπίδας 16.

Εἰς τὸ Μαντεῖον τοῦτο (1), ὅπερ εἶχεν ἰδρυθῆ ἐπὶ τοῦ μέρους ἔνθα ἡ γῆ σχισθεῖσα κατέπτε τὸν 'Αμφιάραον, ἐμαντεύοντο δι' ἐγκοιμήσεων, δηλαδή κοιμώμενοι ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἀνέμενον τὴν ἐμφάνισιν προφητικῶν ὀνείρων. Ἐκεῖ οὐδὲν ζῶον ἡμερον ἢ ἄγριον ἔτρωγε τὴν γλῶσσην καὶ οὐδὲν πτηγὸν ἐκάθητο ἐπὶ τῶν κίωνων τοῦ ἱεροῦ. Ἐν τῷ μαντεῖῳ τούτῳ εἰς οὐδένα Θηβαῖον ἐπετρέπετο νὰ μαντεύηται, διότι οὗτοι εἶχον προτιμήσει τὸν 'Αμφιάραον ὡς σύμμαχον καὶ οὐχὶ ὡς μάντιν.

Τὸ ἐν Ὁρωπῷ μαντεῖον τοῦ 'Αμφιαράου, ὅπερ ἦτο τὸ περιφημότερον πάντων τῶν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἱερῶν αὐτοῦ, ἰδρυθῆ ὑπὸ Θηβαίων (2). Ἀνασκαφαὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας, ἀρξάμεναι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1884 καὶ ἐξακολουθοῦσαι εἰσέτι, ἔφερον εἰς φῶς τὸ μαντεῖον τοῦτο, κείμενον ἐν τινὶ γαράδρῳ μετὰξὺ Καλάμου καὶ Σκάλας Ὁρωποῦ, παρὰ τὸ Μαυροδῆλεσι. Τὸ ἀποκαλυφθὲν 'Αμφιαράειον τοῦ Ὁρωποῦ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ν α ο ὕ τοῦ 'Αμφιαράου' ἐ κ β ω μ ῶ ν θεῶν καὶ ἡρώων' ἐκ μεγάλης σ τ ο ἰ ἄς μήκους 110 μέτρων, ἣτις ὑποτίθεται ὅτι ἦτο τὸ κοιμητήριον τῶν προσκυνητῶν' ἐκ τοῦ θ ε ἄ τ ρ ο υ καὶ ἐ κ λ ο υ τ ρ ῶ ν, χρησιμοποιουμένων ὅτε μὲν ὑπὸ ἀνδρῶν, ὅτε δὲ ὑπὸ γυναικῶν. Ταῦτα πάντα περιεβάλλοντο ὑπὸ τείχους, ὅπως ὄλα τὰ μεγάλα ἱερὰ τέμενη. Ἐντὸς τοῦ περιβόλου ὑπῆρχον πολυάριθμοι ἀνδριάντες καὶ πλάκες ἀνάγλυφοι καὶ μετ' ἐπιγραφῶν, ἐξ ὧν μανθάνομεν, ὅτι σπουδαιότεροι δωρηταὶ καὶ εὐεργεταὶ τοῦ 'Αμφιαρείου ἦσαν ὁ Κροῖστος, ὁ Μαρδόνιος, ὁ Δῆμος καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἀθηναίων, ὁ βασιλεὺς Λυσίμαχος, ὁ Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος καὶ ὁ Σύλλας, ὅστις κατὰ τὴν συνήθειάν του ἔδειξε τὴν εὐσέβειάν του μὲ ξένον θυμίαμα δωρήσας εἰς τὸ 'Αμφιαράειον σύμπασαν τὴν ἀκριξ αὐτοῦ κειμένην γῆν, ἣν ἀφῆρεσεν παρὰ τῶν Ὁρωπίων εἰς ἀκτῖνα 1000 ποδῶν.

Τὸ 'Αμφιαράειον ἦτο μαντεῖον καὶ θεραπευτήριον, διὰ τοῦτο κατέφευγον κεῖ μνηριάδες ψυχικῶς καὶ σωματικῶς πασχόντων. Ὁ ἐπιθυμῶν νὰ λάβῃ μάντευμα ἢ θεραπείαν, ὄφειλε πρῶτον μὲν νὰ καθαρσιθῆ, προσφέρων ὡς καθάρσιον εἰς τὸν 'Αμφιάραον καὶ εἰς τοὺς ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἀναγραφομένους θεοὺς καὶ ἡρώας σφάγια. Μετὰ τοῦτο ὄφειλε νὰ θυσιάσῃ κοῖνῶν, τὸ δέσμα τοῦ ὁποίου νὰ στρώσῃ καὶ ἐπ' αὐτοῦ νὰ κοιμηθῆ εἰς τὸ κοιμητήριον ἀναγνῶν νὰ ἴδῃ ὄνειρον. Ὁ θεραπευόμενος ἔπρεπε νὰ ῥίψῃ εἰς τὴν πηγὴν τοῦ 'Αμφιαράου, ἐκ τῆς ὁποίας ἐπιστεύετο ὅτι

Πανσ. 9. 8. 2.

2. Στράβ. 9. 395

ἀνήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκ τοῦ Ἄδου ὁ Ἀμφιάρως, ἀργυροῦν καὶ χρυσοῦν νόμισμα χωρὶς νὰ θίξῃ τὸ ὕδωρ αὐτῆς (1).

Αἱ ἐν τῷ Ἀμφιαρείῳ τοῦ Ὀρωποῦ τελούμεναι πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀμφιαράου ἐορταὶ ἐκαλοῦντο Ἀμφιαράϊα ἢ Ἀμφιαρῶα καὶ ἐγίνοντο κατὰ πενταετίαν. Εἰς τὰς ἐορτὰς ταύτας συνέρρεον πλῆθος ἀγωνιστῶν, ἐκ τῶν περῶτων τοῦ κόσμου ἐρχομένων, ἵνα μετάσχῃ τῶν παντοειδῶν ἀγῶνων, οἵτινες ἐτελοῦντο κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῶν. Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν μανθάνομεν τὰ ὀνόματα τῶν νικητῶν εἰς ἀγῶνας γυμνικούς, ἱππικούς, μουσικούς (κιθαριστῶν, αὐλοφῶν, ἀυλιτῶν, κιθαροφῶν) ποιητικούς καὶ θεατρικούς. Ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας πάντες οἱ ἄφθοροι τῆς Ὀρωπίας διετίθεντο διὰ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας γινομένας πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀμφιαράου. Μεταξὺ τῶν εὐρημάτων τοῦ Ὀρωποῦ εἶναι καὶ ἄρμα ἀνάγλυφον οὐτῆς εἰκόνα παραθέτομεν ἐν σελίδι 155.

Ἐν Βοιωτίᾳ ἐπιστεύετο ὅτι ὁ Θηβαῖος μάντις Τειρεσίας ἐκ τοῦ γένους τῶν Σπαρτῶν, καθ' Ὀμηρον (Ὀδ. Κ. 492), εἶχε διάφορα χρηστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα καίτοι νεκρὸς ἐχρησιμοῦτο. Φαίνεται, ὅτι ἐν τοιοῦτον χρηστήριον, ὑπῆρχε παρὰ τὴν Τιλφροῦσαν πηγὴν, ὅπερ ἐσίγησεν ὅταν ὁ Ὀρχομένος προσεβλήθη ὑπὸ λοιμοῦ (2). Ἐν Θήβαις ἐδείκνυον τὸ Οἰωνοσκόπιον, ἀπὸ τοῦ ὀποῦ οἱ Τειρεσίας παρῆται τοὺς οἰωγούς (3) καὶ τὸν δῆφρον τῆς Μαντοῦς, ἐφ' οὗ καθηρένη αὐτὴ ἐμάντευε.

Ἀμφικτυονία. — Ἡ ἀμφικτυονία ἦτο ἔνωσις τῶν περὶ τὴν κοινὴν ἱερὸν οἰκούντων, ἀπὸ τῆς λέξεως ἀμφικτύονος, δηλούσης τοὺς περιοικοῦντας. Ὅθεν αἱ ἀμφικτυονίαι οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ ἔνωσις γειτονικῶν πόλεων, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν θρησκευτικῶν, πολιτικῶν καὶ ἐμπορικῶν αὐτῶν υποθέσεων. Βραδύτερον ὅμως μετέβαλον σημασίαν μετονομασθεῖσαι Ἀμφικτυονία ἐκ τοῦ Ἀμφικτύονος τοῦ μυθολογικοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἑλλήνος, ὅστις ἐθνηλεῖτο, ὡς ὁ πρῶτος ἰδρυτὴς τοῦ ἀμφικτυονικοῦ θεσμοῦ.

Ἐν Βοιωτίᾳ ὑπῆρχε μία ἀμφικτυονία, ἣτις εἶχε τὴν ἑδρὰν αὐτῆς εἰς Ὀγγιστόν, πόλιν κειμένην πλησίον ἴσως τοῦ μέρους ἐνθά σήμερον τὸ μοναστήριον Μαζαράκη μεταξὺ τούτου καὶ Βαγίων. Ἐν Ὀγγιστῶ, ὅπου ὑπῆρχεν ἄλλος ἱερὸν καὶ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος, συνήρχοντο ἀπᾶς τοῦ ἔτους πᾶσαι αἱ πόλεις τῆς Βοιωτικῆς Ὀμοσπονδίας. Σκοπὸς αὐτῶν ἦτο ἢ ἐν κοινῷ τέλει τῶν θρη-

1. Πανσ. 1. 31. 1-5.

2. Ραγκαβ. ἐκ λεξ. Τειρεσίας.

3. Σφορζέους Ἀντιγόνη 999.

σκευτικῶν καθηκόντων, ἢ συντήρησις καὶ προστασία τοῦ ναοῦ, αἱ ἐμπορικαὶ αὐτῶν συναλλαγαὶ καὶ κυρίως ἡ σύσφιγξις τῶν φιλικῶν σχέσεων τῆς Ὀμοσπονδίας καὶ τῶν ἀτόμων.

Οἱ Βοιωτοὶ μετεῖχον καὶ τοῦ Ἀελαφικοῦ ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου, ἐν τῷ ὁποίῳ εἶχον δύο ψήφους καὶ τοῦ ὁποίου μετεῖχον 12 ἄλλαι πολιτεῖαι: Θεσσαλοί, Δωριεῖς, Ἴωνες, Περγαῖβοί, Μάγνητες, Οἰταῖοι, Λοκροί, Φθιώται, Ἀχαιοί, Μαλιεῖς, Φωκεῖς καὶ Δάλοπες.

Ὁ Ὀρχομενὸς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς του μετεῖχε τοῦ ἐν Καλαυρίᾳ (Πόρῳ) ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου, ἀποτελουμένον ἐξ ἑπτὰ ναυτικῶν καὶ ἐμπορικῶν πόλεων: Ἐρμιόνης, Αἰγίνης, Ἀθηνῶν, Πρασιῶν, Ναυπλίου καὶ Μινυεῖου Ὀρχομενοῦ.

Τοιαύτη τις ἦτο ἡ ὁργάνωσις τῆς Βοιωτικῆς συμπολιτείας καὶ τοιαῦτα τὰ πολεμικὰ γεγονότα τῆς περιόδου ταύτης. Περὶ τῆς ἄλλης καταστάσεως τῆς χώρας ἠέλομεν πληροφρορηθῆ ἔκ τῶν μαρτύρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Ἡσιόδου, Κλονᾶ, Ἀκουσιλάου, Μυρτίδος, Κορίνης καὶ Πινδάρου, ὧν βιογραφίαν καὶ ἀνάλυσιν τῶν ἔργων ἐκθέτομεν ἐνταῦθα. Πρῶτον μάρτυρα φέρομεν ἀμέσως τὸν ἀρχαιώτατον, ἀλλὰ καὶ εἰδικώτατον πάντων, Ἡσιόδον, τὴν ὑπερῶν ἐκείνην διάνοιαν, ἣτις ἐμφανισθεῖσα περὶ τὰ μέσα τῆς περιόδου ταύτης ἐφώτισεν οὐ μόνον τὸν στενὸν ὀρίζοντα τῆς Βοιωτίας, ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκουμένην σύμπασαν, καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ἠθικὴν διάπλασιν τοῦ λαοῦ. Ἐν τοῖς ἔργοις ἰδίως τοῦ Ἡσιόδου καὶ τοῦ Πινδάρου θέλομεν ἶδει, ὡς ἐν κατόπιρῳ καὶ ὑπ' ὄψας τὰς ἀπόψεις, τὴν πραγματικὴν εἰκόνα τοῦ λαοῦ τῆς Βοιωτίας κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τῶν πρώτων ἱστορικῶν χρόνων.

Ἡσιόδος

Ὁ Ἡσιόδος ἐγεννήθη ἐν τῇ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἐλικῶνος κώμῃ Ἰσχωρί, ἣτις ἔκειτο πλησίον τῆς μουσοφιλοῦς πόλεως τῶν Θεσπιῶν. Ὁ πατήρ του κατήγετο ἐκ Κύμης καὶ κατὰ τὸν Πλούταρχον ἐκαλεῖτο Δίος (1) ἢ δὲ μήτηρ του Πυκμηΐδη. Εἶναι ἀξιοθαύμαστος ἡ ἀφέλεια μεθ' ἧς ὁ Ἡσιόδος διηγεῖται τὴν ἀναχώρησιν τοῦ πατρὸς του ἐκ Κύμης. Ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν ἀδελφόν του Πέρσην λέγει ὅτι ὁ πατήρ των ἀνεχώρησεν ἐκ Κύμης ἐπὶ

(1) Πλούταρχος περὶ Ὀμήρου καὶ ποιήσεως 2.

μαύρου πλοίου, δὲν ἄφησε φεύγων, οὔτε εἰσοδήματα, οὔτε πλοῦτον, οὔτε εὐτυχίαν, ἀλλὰ χρέη καὶ πενίαν ἀφόρητον. Φθιάσας δὲ εἰς Βοιωτίαν ἐγκατεστάθη πλησίον τοῦ Ἑλικῶνος, ἐν τῇ ἀθλίᾳ κώμῃ Ἄσκη, ἣτις τὸν μὲν χειμῶνα ἦτο κακῆ, τὸ δὲ θέρος ἔλεινῃ καὶ οὐδέποτε καλῆ. (1)

Νάσσατο δ' ἄγγ' Ἑλικῶνος οἰζυρῇ ἐνὶ κώμῃ
Ἄσκη, χειμῶνα κακῆ, θέρει ἀγαλέῃ, οὐδέποτε' ἐσθλῆ.

Οὕτω βλέπομεν ὅτι ὁ Ἱσίοδος, μετριώφρων καὶ φιλαλήθης ὢν, οὔτε τὴν ἐκ πτωχῶν καταγωγὴν του ἀποκρύπτει, οὔτε τῆς πατρίδος του τὰ ἐλαττώματα. Βόσκων, λέγει, πρόβατα ὑπὸ τὸν Ἑλικῶνα συνήνητησεν ἡμέραν τινα τὰς Μούσας, αἵτινες ἀφοῦ τὸν ἐχαιρέτησαν διὰ τὸν ἐπομένον στίχων, τῷ ἔδωκαν χάρισμα ἐξ εὐθαλοῦς λαμπροῦ κλώνου δάφνης καὶ τῷ ἐνέπνευσαν τὸ θεῖον χάρισμα τῆς ποιήσεως, ἵνα ὑμνῇ τὸ μέλλον καὶ τὸ παρελθόν.

«Ἰοιμένες ἄγραυλοι, κακ' ἐλέγχεα γαστέρες οἶον,
Ἴδμεν ψεύδεα πολλὰ λέγειν ἐτύμοισιν ὁμοῖα
Ἴδμεν δ', εἴ τ' ἐθέλωμεν, ἀληθέα γηρῦσασθαι.
Ὡς ἔφασαν κοῦραι μεγάλου Διὸς ἀγοιπέειαι
καὶ μοι σκῆπτρον ἔδον δάφνης φοιθιλέος ὄζον
δρέψασαι θηητόν· ἐνέπνευσαν δὲ μ' αἰοιδὴν
θέσπιν. ἵνα κλείοιμι τίτ' ἐσσόμενα πρὸ τ' ἐόντα (2)

Ὁ Ἱσίοδος, φαίνεται, ὅτι πλὴν τοῦ χρίσματος τούτου τῶν Μουσῶν, θὰ ἔτυχε καὶ παιδείας ἄλλης, παρὰ σχολῆν τινη ὑπαρχούσῃ ἴσως ἐν Ἑλικῶνι ἢ ἀλλαχοῦ, διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὁ πατήρ του διδακτικῶ ἔπους τελείως αὐτόφωτος. Ἡ ποίησις αὐτοῦ ἔσχε λίαν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς παιδεύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ τῆς ἠθικῆς διαπλάσεως αὐτοῦ. Διὰ τῆς Θεογονίας του ἄφησεν εἰς ἡμᾶς θαυμασίαν εἰκόνα τοῦ τί ἐπρέσβευον οἱ Ἕλληνες περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ σύμπαντος καὶ τῶν θεῶν. Διὰ δὲ τῶν Ἐργῶν καὶ Ἡμερῶν του, διδασκαλίαν περὶ γεωργίας, οἰκονομίας, ναυτιλίας καὶ ἐν γένει πρὸς ἀπόκτησιν τῶν μέσων τῆς ζωῆς. Αἱ πρὸς τὴν ἐργασίαν συχναὶ καὶ συνεταὶ αὐτοῦ παρενέσεις, ὅτι ἡ ἐργασία δὲν φέρει αἰσχύνην ἀλλὰ ἡ ἀεργία·

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη τ' ὄνειδος (3).

(1) Ἱσ. Ἔργ. Ἡμ. 633-640.

(2) Θεογ. 26-32.

(3) Ἔργ. Ἡμ. 311.

Ἡ πρὸς ἀγαθοποιίαν προτροπὴ καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἀρπαγῆς χαρακτηριζομένης ὡς πράξεως κακῆς καὶ θανατηφόρου

« Δὲ ἀγαθὴ, ἄρπαξ κακὴ θανάτου δότριρα (1) (356)
Μὴ κακὰ κερδαίνειν κακὰ κέρδεα ἴσ' ἀάτην » (353) »

ἢ κατὰ τῶν παρνομοιούντων δικαστῶν ἀποστροφὴ του, οὗς ἀποκαλεῖ μωροὺς καὶ ἀμειβεῖς ἀγνοοῦντας τὰ κοινότατα τῶν πραγμάτων, ὡς καὶ τὴν ἀξίαν τῆς μολόχης καὶ τοῦ ἀσφοδέλου, ἅτινα ἀπετέλουν τότε τὴν τροφὴν τῶν πτωχῶν »

Νήπιοι οὐδὲ ἴσασιν ὕψω πλέον ἡμῖν παντὸς
οὐδ' ὄσον ἐν μαλάχῃ καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ (2)

καὶ ἡ κατὰ τῶν ἀρχόντων καὶ εὐγενῶν καταφορά, ὅτι τότε θὰ πωθῆ ἡ κοινωνία, ὅταν ὁ λαὸς ἀπαλλαγῆ τῶν κακοποιῶν ἀρχόντων, ἀποτελοῦσιν διδασκαλίαν κωινοφανῆ, αὐτόχροιμα ἐπαναστατικῆν, δι' ἐποχὴν καθ' ἣν οἱ συμπολιταὶ του Θεσπιεῖς, ζῶντες ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν δούλων, τῆς ἀδικίας καὶ τῆς ἀρπαγῆς, ἐθεώρουν ἄλσχος οὐ μόνον τὸ γεωργεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ μανθάνειν τέχνην τινά, καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν κοινῶν εἶχον οἱ Δῆμορχοι, οἵτινες ἐλαμβάνοντο προνομικῶς ἐξ ἑπτὰ μόνον γενεῶν, ἀπὸ τοῦ μυθικοῦ βασιλέως Θεσπίου καταγομένων. Ταῦτα ἔχοντες ὑπ' ὄψιν φρονοῦμεν ὅτι ἡ φυγὴ τοῦ Ἡσιόδου ἐξ Ἄσχροις καὶ Θεσπιῶν δὲν θὰ ἦτο ἄσχετος πρὸς τὴν τοιαύτην διδασκαλίαν αὐτοῦ.

Τὰ ποιήματα τοῦ Ἡσιόδου ταχέως διήλθον τὰ ὄρια τῆς πατρίδος του, διαδοθέντα εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, εἰς ἣν ἀπέκτησε μεγάλην δόξαν. Αὐτὸν δὲν βλέπομεν ἀλλαγῶν, εἰμὴ μόνον εἰς Χαλκίδα, ἐνθα, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, μετέβη δι' Ἀυλίδος, ἵνα παραστῆ εἰς τὴν ταφὴν τοῦ βασιλέως Ἀμφιδάμαντος, καὶ λάβῃ μέρος εἰς ἐπιτάφιον ἀγῶνα, ὃν ἔθεσαν οἱ παῖδες τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως. Τούτου μετασχὼν ὁ Ἡσιόδος ἐνίκησε, τὸν δὲ χαλκοῦν τρίποδα, ὃν ἔλαβεν ὡς ἀθλον, ἀνέθηκεν εἰς τὰς Ἑλικωνιάδας Μούσας.

Οὐγάρ πώ ποτε νῆι γ' ἐπέπλων εὐρέα πόντον
εἰμὴ ἐξ Εἰθροῖαν ἐξ Ἀυλίδος, ἢ ποτὲ Ἄχαιοι
μείναντες χειμῶνα πολὺν σὺν λαὸν ἄγειραν
Ἑλλάδος ἐξ Ἰερῆς Τροίης ἐς καλλιγύναικα
ἐνθα ἐγὼν ἐπ' ἀέθλα δαΐφρονος Ἄμφιδάμαντος
Χαλκίδα τ' εἰς ἐπέρησα.

.... τὸν μὲν ἐγὼ Μούσης Ἑλικωνιάδισσ' ἀνέθηκα (3).

(1) *Erg. *Hm. 356.

(2) > > 40.

(3) > > 650-658.

Εἰς τὴν Πελοπόννησον δὲν μετέβη ποτὲ διότι κατὰ τινὰ χρησιμὸν ἔδει νὰ φυλάσσηται τὸ ἄλσος τοῦ Διὸς τοῦ Νεμεαίου, ἀλλὰ τὸ πεπρωμένον δὲν ἠδυνήθη νὰ διαφύγη, διότι ἀγνοῶν ὅτι ἡ Οἰνὴ ἀνήκεν εἰς τὴν χώραν τοῦ Νεμείου ἱεροῦ, κατέλυσε ἐκεῖ μεταβαίνων εἰς Ναύπακτον. Φορευθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν ξενιζόντων αὐτῶν υἱῶν τοῦ Φηγέως, ὑποπτευσάντων ὅτι διέφθειρε τὴν ἀδελφὴν των Κλυμένην ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, προσήχθη ὅμως εἰς τὴν ξηρὰν ὑπὸ δελφίνων καὶ ἐτάφη ἐν Ναυπάκτῳ. Ἡ παράδοσις αὕτη πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς μῦθος μωρὸς καὶ ἀσεβής, διότι ὁ Ἡσίοδος τότε ἦγε ἡλικίαν 80 ἐτῶν, σκοπῶν νὰ παραστήσῃ τὸν λυρικὸν ποιητὴν Στησίχορον υἱὸν τῆς Κλυμένης γόνον μεγάλου ποιητοῦ, τοῦ Ἡσιόδου.

Διατὶ ὁ Ἡσίοδος ἐν τιαύτῃ ἡλικίᾳ μετέβη εἰς Ναύπακτον ἔνθα φαίνεται βέβαιον ὅτι ἀπέθανεν ἐκ φυσικοῦ θανάτου, οὐδεμίαν ἔχομεν εἶδησιν. Πιθανῶς νὰ μετέβη πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐκεῖ φίλων καὶ μαθητῶν του, διότι ἐν Ναυπακτίᾳ καὶ Λοκρίδι τὰ ποιήματά του ἦσαν λίαν διαδεδομένα ὡς μαρτυροῦσι τὰ Ν α υ π ά κ τ ι α ἔ π η καὶ πιθανώτερον ἔφυγεν ἐξ Ἀσχροῦς δυσηρεστημένος καὶ ἀπογοητευμένος.

Τὰ ὄσῳ τοῦ Ἡσιόδου μετηνέχθησαν ἐκ Ναυπάκτου εἰς Ὀρχομενόν, κατόπιν χρησιμοῦ τῆς Πυθίας, πρὸς κατάπαυσιν τρομερᾶς λημιώδους νόσου προσβαλλύσης ἀνθρώπους καὶ κτήνη ἐν Ὀρχομενῷ καὶ ἐτάφησαν ἐν αὐτῷ. Τὸν τάφον τοῦτον εἶδεν ἐν Ὀρχομενῷ ὁ Πausanias καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἐπόμενον ἐπίγραμμα ὅπερ ἀποδίδεται εἰς τὸν Ὀρχομενίον ποιητὴν Χερσίαν (1) καὶ κατὰ τὸ ὅποιον, ἡ Ἀσκηρὴ ἢ πολυκαρπὸς ἦτο ἡ πατρὶς τοῦ Ἡσιόδου, οὔτινος ἢ δόξα ὑπῆρξε μεγάλη μεταξύ τῶν σοφῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ὁποίου τὰ ὄσῳ θανόντος κατέχει ἡ πολυῖππος γῆ τῶν Μινυῶν.

Ἀσκηρὴ μὲν πατρὶς πολυλήμος, ἀλλὰ θανόντος

ὄσῳ πλεξίππων γῆ Μινυῶν κατέχει

Ἡσιόδου τοῦ πλείστον ἐν Ἑλλάδι κῶδος ὁρεῖται

ἀνδρῶν κρινόμενοι ἐν βασιάνῳ σοφίης (2).

Λέγεται ὅτι ὁ Πίνδαρος εἰς τὴν διπλὴν ταύτην ταφὴν ἀποβλέπων ἐποίησε τὸ ἐπόμενον ἐπίγραμμα:

Χαῖρε δις ἡβήσας καὶ δις τάφον ἀντιβολήσας

Ἡσιόδ' ἀνθρώπους μέτρον ἔχων σοφίης (3).

1 - 2 Πaus. 9. 38. 10 καὶ 9. 38. 4

(3). Χριστ. τόμ. Β. σ. 160.

Ἄγαλμα τοῦ Ἡσιόδου ἔστησαν βραδύτερον οἱ Θεσπιεῖς ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Θεσπιῶν χαλκοῦν· ἐν δὲ τῇ Ἐλικῶνι ὑπῆρχεν ἐπίσης ἄγαλμα αὐτοῦ ἐνῶ παρίστατο καθήμενος, κιθάραν ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτοῦ φέρων. Τοῦτο ψέγει ὁ Πανσανίας διότι ἡ κιθάρα δὲν ἦτο «οἰκτεῖον τοῦ Ἡσιόδου φόρημα», καθ' ὅσον οὗτος ἦδε πάντοτε ἐπὶ ῥάβδων δάφνης.

32) Πίνδαρος
ὁ μέγιστος τῶν ποιητῶν
τῶν αἰώνων

Περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἔζησεν ὁ Ἡσιόδος ἠγέρθησαν ἀμφιβολίαι καὶ ὑπάρχουσιν μεγάλαι διαφοραὶ μεταξύ τῶν συγγραφέων. Τινὲς λέγουσιν ὅτι ἦτο πρεσβύτερος τοῦ Ὀμήρου, ἄλλοι ὅτι ἦτο σύγχρονος αὐτοῦ καὶ ἄλλοι ὅτι ἦτο πολὺ νεώτερος αὐτοῦ. Ὁ Ἡρόδοτος λέγει, ὅτι ὁ Ἡσιόδος καὶ ὁ Ὀμηρος ἦσαν σύγχρονοι, κατὰ 400 ἔτη πρεσβύτεροι αὐτοῦ (1). Ὁ Ἐφορος θεωρεῖ τὸν Ἡσιόδον πρεσβύτερον τοῦ Ὀμήρου, διότι ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦτο θεῖος τῆς μητρὸς τοῦ Ὀμήρου. Τὴν αὐτὴν γνώμην εἶχε καὶ πρὸ τοῦ Ἐφόρου ὁ Σημωνίδης, ὅστις ἀπεκάλει τὸν μὲν Ἡσιόδον *ζηποῦ-*

ρὸν φυτεύσαντα τὰς περὶ θεῶν καὶ ἡρώων μυθολογίας, τὸν δὲ Ὀμηρον *στεφανοπλόκον*, δρέψαντα ἐκ τοῦ κήπου τοῦ Ἡσιόδου καὶ πλέξαντα τοὺς στεφάνους, δι' ὃν ἔστυφε τοὺς ἥρωας τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεΐας (2). Πρὸς τὰς γνώμης τούτων ἀνιστρατεύονται οἱ Ἀλεξανδρινοὶ κριτικοὶ καὶ κρατοῦσα γνώμη σήμερον εἶναι ὅτι ὁ Ἡσιόδος ἦτο κατὰ 100 ἔτη νεώτερος τοῦ Ὀμήρου καὶ ἤκμασε περὶ τὰ 750 π. Χ. Ἡμεῖς στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς γνώμης τοῦ Ἡροδότου, ὅστις ρητῶς καὶ σαφῶς λέγει ὅτι ἀμφότεροι ἦσαν κατὰ τετρακόσια ἔτη πρεσβύτεροι αὐτοῦ, πιστεύομεν ὅτι ὁ Ἡσιόδος ἦτο σύγχρονος τοῦ Ὀμήρου, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τῆς ἐνάτης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος (850 π. Χ.).

Ὁ Ἡσιόδος ὅστις θεωρεῖται ὡς ὁ πατὴρ τοῦ διδακτικοῦ ἔπους

(1) Ἡροδ. II—53.

(2) Χρ'στ. τομ. Α' Ἡσιόδου, 156 καὶ 2. σ. 159.

καὶ ὁ μεγαλύτερος μετὰ τὸν Ὀμηρον ποιητὴς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἔστερεῖτο ὑψηλοτέρων φαντασιᾶς, διότι δὲν ἦτο μόνον ποιητὴς, ἀλλὰ καὶ διδάσκαλος μὴ δυνάμενος ν' ἀπομακρυνθῆ τῆς πραγματικότητος, ὁ πρῶτος γνωστὸς διδάσκαλος τῆς ἀληθείας, τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἐργασίας, διδάξας εἰς τὸν κόσμον πλουσίαν ξένην καὶ ἰδίαν πείραν περὶ παντοειδῶν ζητημάτων περιερχόμενος τὴν χώραν ὡς ὁ Ὀμηρος.

Κατὰ τὸν Μώρραϊ - Μενάρδον ἐν Βοιωτίᾳ ὑπῆρχε καὶ πρὸ τοῦ Ἡσιόδου παλαιὰ ἀγροτικὴ πόησις, ἣν αὐτὸς ἐσυστηματοποίησε καὶ ἦτις ἠγνίθισεν ὡς χωριστὸν Βοιωτικὸν ἔπος «καταγόμενον μὲν ἐκ τοῦ Ἰωνικοῦ, ἀλλὰ φέρον καὶ πολλὰ ἐντόπια χαρακτηριστικά» (1).

Ἔργα γνήσια τοῦ Ἡσιόδου θεωροῦνται μόνον δύο, ἡ Θεογονία καὶ τὰ Ἔργα καὶ Ἡμέραι.

Θεογονία. — Ἡ Θεογονία εἶναι ποίημα ἐκ 1022 στίχων ἀποτελούμενον καὶ πραγματευόμενον περὶ θεῶν, περὶ καταγωγῆς καὶ συγγενείας αὐτῶν, ὡς καὶ περὶ κοσμογονίας. Ἡ κοσμογονία ἀρχεῖται ἀπὸ τοῦ Χάους. Κατὰ ταύτην πρῶτον ἐγένετο τὸ Χάος· εἶτα εὐρύστερνος Γαῖα· τὰ ἡερόεντα Τάρταρα καὶ ὁ παντοδαμάτωρ Ἔρως. Ἡ μεγάλη τιμὴ, ἣν ὁ ποιητὴς ἀπονέμει εἰς τὸν Ἔρωτα δὲν εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν ἐν Θεσπιαῖς λατρείαν τοῦ θεοῦ τούτου. Ἐκ τοῦ Χάους ἔπειτα ἐγεννήθησαν τὸ Ἐρεβος καὶ ἡ μέλαινα Νύξ καὶ ἐκ τῆς μίξεώς τούτων ὁ Αἰθήρ καὶ ἡ Ἡμέρα. Εἶτα ἡ Γῆ ἐγέννησε τὸν Οὐρανὸν ἴσον ἐστυῆ καὶ μετὰ τοῦ Οὐρανοῦ τὸν Ὠκεανόν, τοὺς Τιτᾶνας, τοὺς Κύκλωπας καὶ τοὺς Ἐκατόγχειρας. Ἀπὸ τοῦ στίχου 453 ἀρχεῖται ἡ γέννησις τῶν θεῶν καὶ μάλιστα ἡ τοῦ πατρὸς πάντων Διὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Ἑστίας, Διμήτρου, Ἥρας, Ἄδου καὶ Ποσειδῶνος. Ἐπειτα βλέπομεν φοβεροὺς ἀγῶνας τοῦ Διὸς πρὸς τοὺς Τιτᾶνας (617 - 819) καὶ ἐν τῇ Τιτανομαχίᾳ ταύτῃ ἀμιλλᾶται ὁ Ἡσιόδος πρὸς τὸν Ὀμηρον διὰ «τῶν μεγαλοπρεπῶν σκιαγραφημάτων καὶ τῶν γιγαντιαίων φράσεων» (2). Ἀπὸ τοῦ 886 - 962 ὁμιλεῖ περὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων τοῦ Διὸς καὶ ἄλλων Κρονιδῶν. Τὸν δὲ ἐπὶλογον (963 - 1022) ἀποτελεῖ κατάλογος θεαινῶν, αἵτινες μετὰ θνητῶν συμμιγεῖσαι ἐγέννησαν ἱσθίλους ἥρωας καὶ ἡρώϊνας, μεταξὺ δὲ αὐτῶν περιλαμβάνεται ἡ Ἀρμονία, ἡ θυγάτηρ τῆς Ἀφροδίτης.

(1). Μώρρ.-Μενάρδου Ἱστορ. λογιτ. σ. 56.

(2). Χρίστ. Α. 174.

Κάδμω δὲ Ἀρμονίη, θυγάτηρ χρυσέης Ἀφροδίτης,
Ἴνώ καὶ Σεμέλην καὶ Ἀγαυὴν καλλιπάρηον
Λύτρονόν θ', ἦν γῆμεν Ἀρισταῖος βαθυχαίτης
γείνατο καὶ Πολύδωρον εὐστεφάνω ἐνὶ Θήβῃ (1)

Καταλήγει δὲ ὁ ποιητὴς λέγων·

Νῦν δὲ γυναικῶν φύλον ἀείσατε ἠδυπέπαι
Μοῦσαι Ὀλυμπιάδες, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο (1022).

Ἔργα καὶ ἡμέραι.—Τὸ ποίημα τοῦτο ἀποτελεῖται ἐξ 828 στίχων καὶ εἶναι ἡθικὸν καὶ διδακτικόν. Ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ἀδελφόν του Πέρσην, ὃν ψέγει ὡς καὶ τοὺς δωροφάγους δικαστάς, διὰ τὴν γενομένην εἰς αὐτὸν ἀδικίαν ἀποκλεισθέντα τῆς πατρικῆς περιουσίας· ἔπειτα συμβουλεύει τὸν Πέρσην νὰ ἐργάζηται καὶ νὰ μὴ ζητῇ διὰ τῆς παρανομίας νὰ ζῆ. Εἶτα θρηγεῖ τὴν ὀπισθοδρόμησιν τῶν ἀνθρώπων, τὴν πένιαν καὶ πονηρίαν αὐτῶν καὶ προτρέπει εἰς δραστηρίαν ἐργασίαν. Διηγεῖται τὸν ἡθικὸν μῦθον τοῦ Προμηθέως καὶ Ἐπιμηθέως, τῆς Πανδώρας καὶ τῶν πέντε γενῶν, ἅτινα ἦσαν:

1. Τὸ χρυσοῦν γένος τῶν τελείων καὶ εὐτυχῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἔζων ὡς θεοὶ χωρὶς περὶ οὐδενὸς νὰ φρονιζῶσι, διότι τοὺς καρποὺς πολλοὺς καὶ ἀφθόγους ἔδιδεν ἡ γῆ αὐτομάτως καὶ μεθίσταντο εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν χωρὶς νὰ γηράσκωσιν·

Χρῦσεν μὲν πρώτιστα γένος μερόπων ἀνθρώπων (109—126)
ἀθάνατοι ποίησαν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες.
Οἱ μὲν ἐπὶ Κρόνου ἦσαν, ὃ τ' οὐρανῷ ἐμβασιλευεν
ὡς τε θεοὶ δ' ἔζων ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες
νόσφιν ἄτερ τε πόνων καὶ οἰζύος· οὐδέ τι δειλὸν
γῆρας ἔπῃν, αἰεὶ δὲ πόδας καὶ χεῖρας ὅμοιοι.

2. Τὸ ἀργυροῦν, ὅπερ ὑπελείπετο τοῦ πρώτου, ἀλλὰ μετέιχε τῆς μακαριότητος αὐτοῦ, διότι ἡ παιδικὴ του ἡλικία διήρκει 100 ἔτη, καὶ ἄεκαστος ὡς νήπιον ἔζη ὑπὸ τὴν ἐπιμείλειαν τῆς μητρὸς του·

Δεύτερον αὐτὲ γένος πολὺ χειρότερον μετόπισθεν (127—142)
ἀργύρειον ποίησαν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες,
χρυσῶ οὔτε φυὴν ἐναλίγκιον οὔτε νόημα·
ἀλλ' ἕκατὸν μὲν καὶς ἔτεα παρὰ μητρὶ κεδνῇ
ἔτρέφετο ἀτάλλων, μέγα νήπιος, ᾧ ἐνὶ οἴκῳ.

(1). Θεογ. 975.

3. Τὸ χαλκοῦν, ὅπερ ἦτο ἄγριον καὶ τραχὺ καὶ ἐχρησιμο-
ποιεῖ ὄπλα καὶ οἰκίας ἐκ χαλκοῦ.

Zeus dē patēr trítton állo génos merópwn ánthrōpwn (143 - 156)
Χάλκειον ποίησ', οὐκ ἀργυρέω οὐδὲν ὁμοῖον·

4. Τὸ τῶν ἡρώων ἢ ἡμιθέων, ὅπερ ἦτο πολὺ δικαιότε-
ρον καὶ καλλίτερον τῶν προηγουμένων καὶ τὸ ὅποῖον κατε-
στράφη κατὰ τοὺς πολέμους τῶν Θηβῶν καὶ τῆς Τροίας.

Αὐτῶν ἔτ' ἄλλο τέταρτον ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ (157 - 175)
Zeus Kρονίδης ποίησε δικαιότερον καὶ ἀρειον,
ἀνδρῶν ἡρώων θεῖον γένος, οἱ καλέονται
ἡμίθεοι, προτέρη γενεὴ κατ' ἀπειρόντια γαῖαν.
καὶ τοὺς μὲν πόλεμος τε κακὸς καὶ φύλαξις αἰνὴ
τοὺς μὲν ἑπταπύλῳ Θήβῃ, Καδμηίδι γαίῃ
ᾤλεσε μαρναμένους μῆλων ἕνεκ' Οἰδιπόδαο
τοὺς δὲ καὶ ἐν ἐν νήεσσιν ὑπὲρ μέγα λαῖτμα θαλάσσης
ἐς Τροίην ἀγαγῶν Ἑλένης ἕνεκ' ἠυκόμοιο.

Καὶ 5. Τὸ σιδηροῦν γένος, ἦτοι τῶν συγχρόνων ἀνθρώ-
πων, οἵτινες φθείρονται νυχθημερόν καταπονούμενοι, διότι οἱ
θεοὶ ἔδωκαν εἰς αὐτοὺς σκληρὰς φροντίδας.

Nūn γὰρ δὴ γένος ἐστὶ σιδήρεον· οὐδὲ ποτ' ἡμᾶρ 176 - 180)
παύσσονται χαμίτου καὶ διζύου, οὐδέ τι νύκτωρ
φθειρόμενοι· χαλεπὰς δὲ θεοὶ δώσουσι μερίμνας.

Λιὰ τῶν ἐπομένων στίχων (274 - 280) ὁ Ἡσίοδος συμβου-
λεύει τὸν Πέρσην ν' ἀποβλέψη εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ νὰ λησμο-
νήσῃ τὴν βίαν. Ὁ Ζεὺς διέταξε τὰ πράγματα οὕτως ὥστε οἱ ἰχθύς
καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ πτηνὰ ν' ἀλληλοτρώγονται, ἐπειδὴ δὲν εἶναι
δυνατὸν νὰ λύωσι τὰς διαφορὰς τῶν δικαστικῶς, διὰ τοὺς ἀνθρώ-
πους ὁμοῦς ἔθεσε νόμους καὶ οἱ ἔχοντες δίκαιον πρέπει διὰ νομί-
μων μέσων νὰ ζητήσωσι αὐτό.

Ὁ Πέρση, σὺ δὲ ταῦτα μετὰ φρεσὶ βιάλλεο σῆσι,
καὶ νυ δίκης ἐπάκουε, βίης δ' ἐπιλήθεο πάμπαν.
Τόνδε γὰρ ἀνθρώποισι νόμον διέταξε Κρονίων
ἰχθύσι μὲν καὶ θηροῖσι καὶ οἰωνοῖς πετεηνεῖς
ἐσθόμεν ἀλλήλους, ἐπεὶ οὐ δίκη ἐστὶ μετ' αὐτοῖς
ἀνθρώποισι δ' ἔδωκε δίκην, ἢ πολλὸν ἀρίστη
γίγνεται· εἰ γὰρ τις κ' ἐθέλη τὰ δίκαι' ἀγορευῆσαι.

Ὁ Ἡσίοδος δίδει συμβουλὰς, αἵτινες καὶ σήμερον ἀκόμη εἶναι
φωφέλιμοι καὶ διδασκαλικά. Ἐργάσθητι, λέγει, καὶ θὰ σὲ ζηλεύσῃ

ὁ ἄεργος, διότι θὰ σὲ ἴδῃ πλουτοῦντα καὶ ὁ πλοῦτος φέρει τιμὴν καὶ δόξαν.

Εἰ δέ κε ἐργάζῃ τάχα σε ζηλώσει ἀεργὸς 312
πλουτεῦντα· πλούτῳ δ' ἀρετῇ καὶ κῦδος ὀληθεῖ.

Τιμᾶτε, λέγει, τοὺς καλοὺς γείτονας, διότι ὁ καλὸς γείτων εἶναι μέγα εὐτύχημα, ὅπως ὁ κακὸς εἶναι δυστύχημα μέγα.

Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειρα 316
ἔμμορέ τοι τιμῆς, ὅς τ' ἔμμορε γείτονος ἐσθλοῦ.

Νυμφευθῆτε, προσπέτετε, ἐν ὠρίμῳ ἡλικίᾳ οὔτε πολὺ πρᾶσβύ-
τεροί οὔτε πολὺ νεώτεροί τῶν 30 ἐτῶν.

Ὁραῖος δὲ γυναῖκα τὸν ποτὶ οἶκον ἄγεσθαι 695
μῆτε τριηκόντων ἑτέων μάλα πολλ' ἀπολείπων
μῆτ' ἐπιθεις μάλα πολλὰ· γάμος δὲ τοι ὠριος οὔτος.

Δεῖξατε εἰς τοὺς δούλους, ὅταν ἀκόμη εἶναι θέρος, ὅτι δὲν θὰ εἶναι πάντοτε θέρος καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ φροντίσωσι περὶ κα-
τοικίας.

Δείκνυε δὲ δμῶεσσι θέρευσ ἔτι μέσσου ἑόντος. 502
οὐκ αἰεὶ θέρος ἐπσεῖται, ποιεῖσθε καλίας.

Εἶτα ποιεῖται θαυμασίαν περιγραφὴν τοῦ μηνὸς Ἀθηναίωνος, ὅστις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ἡμέτερον Ἰανουάριον καὶ συμβουλεύει νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τὰ ψύχη τοῦ μηνὸς τούτου, οὐτινος πᾶσαι αἱ ἡμέραι εἶναι κακαὶ καὶ ψυχραί. Ἀποφεύγετε, λέγει, τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς ὑπάρχοντας θανατηφόρους παγετούς, οὓς ὁ Βορρᾶς διὰ τῆς ἱπποτρόφου Θορήκης καὶ τοῦ εὐρέος πόντου πνέων γεννᾷ, κάμνει δὲ νὰ μυκᾶται ἡ γῆ καὶ τὰ δάση καὶ πολλὰς δρυὺς ὑψικίλους καὶ ἐλάτας παχείας κατακρημνίζει εἰς τὰς χαράδρας, πλησίον τῆς πολυτρόφου γῆς, ἣτις ὀλόκληρος βοᾷ, τρέμουσι δὲ τὰ θηρία καὶ τὰ ζῶα πάντα ζητοῦντα καταφύγια, τρέχουσι δὲ καὶ οἱ γέροντες εἰς τὴν οἰκίαν των καὶ μόνον τὸ ἀπαλὸν δέρμα τῶν παρθένων δὲν θίγεται, διότι αὐταὶ μένουσιν ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν πλησίον τῶν ἀγαπητῶν μητέρων των.

Μῆνα δὲ Ἀθηναῖωνα, κάκ' ἤματα βουδόρα πάντα
τοῦτον ἀλείψασθαι, καὶ πηγάδας, αἶ τ' ἐπὶ γαίαν
πνεύσαντος Βορῆας διτσηλεγέες τελέθουσιν,
ὅς τε διὰ Θορήκης ἱπποτρόφου εὐρέι πόντῳ

ἐμπνεύσας ὥρινε· μέμυκε δὲ γαῖα καὶ ὕλη,
τολλὰς δὲ δρυὸς ὑψικόμους ἐλάτας τε παχείας
οὔρεος ἐν βήσσης πιλνῆ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
ἐμπλάτων, καὶ πᾶσα βοῶ τότε νήριτος ὕλη
θῆρες δὲ φρίσσουσι

Εἰ: τὸν Ἡσίοδον ἀπεδόθησαν καὶ τὰ ἐπόμενα ἔργα, ἅτινα θεωροῦνται ὡς ποιηθέντα παρὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ταῦτα εἶναι·

1. Ὁ Γυναικῶν κατάλογος.—Οὕτω καλεῖται τὸ τρίτον κύριον ἔργον τοῦ Ἡσίοδου, ὅπερ δυστυχῶς δὲν σώζεται. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀπετελεῖτο ἐκ πέντε βιβλίων ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δύο τελευταῖα ὀνομάζοντο Ἅοῖαι. Ὁ κατάλογος τῶν γυναικῶν, καὶ αἱ Ἅοῖαι ἦσαν ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ. Κατ' ἄλλους ἐπρόκειτο περὶ δύο ἔργων, τὰ ὁποῖα κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους συνηνώθησαν ἀμφότερα εἰς ἓν, ὅπερ ἐπεγράφετο κατάλογος ἢ Ἅοῖαι μεγάλοι. Τὸ ποίημα τοῦτο ἦτο ἐγκώμιον ἡρωίδων γυναικῶν, ὅσαι ἐκ θεῶν ἐγέννησαν ἡρώας. Ὄνομάσθη δὲ Ἅοῖαι, διότι ὁ ποιητὴς ἦρχετο ἐκ τῆς φράσεως ἢ οἷη=καθὼς ἢ, δηλαδὴ ἢιο τρόπος μεταβάσεως ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην ἡρωϊνὴν·

Ἡ οἷη Φθίη Χαρίτων ἀπο κάλλος ἔχουσα 149

Πηγειοῦ παρ' ὕδωρ καλὴ νέεσκε Κυρήνη·

ἢ οἷην Ὑρήη Βοιωτὴ ἔτρεφε κόρην·

Ἐκ τῶν Ἅοιδῶν διεσώθησαν μόνον 56 στίχοι, προοίμιον ἐτέρου ποιήματος τῆς Ἀσπίδος τοῦ Ἡρακλέους

2. Ἀσπίς.—Τὸ ποίημα τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ 480 στίχων, ὧν οἱ 56 πρῶτοι εἶναι ἐγκώμιον πρὸς τὴν Ἀλκμήνην, ἥτις ἀπὸ τοῦ Διὸς ἐγέννησε τὸν Ἡρακλέα·

Ἡ οἷη προλιποῦσα δόμους καὶ πατρίδα γαίαν

ἤλυθεν εἰς Θήβας μετ' ἀρήιον Ἀμφιτρύωνα

Ἄλκμήνη θυγάτηρ Λαοσσόου Ἡλεκτρύωνος . . .

Οἱ μετέπειτα, περιγράφουσι τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἡρακλέους κατὰ τοῦ Κύκνου, ἐν τῷ παγασσητικῷ τεμένει τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐνῶ, ὁ μὲν Κύκνος φονεύεται, ὁ δὲ Ἄρης ἐρχόμενος εἰς βοήθειαν τοῦ υἱοῦ του τραυματίζεται. Τὸ μέγιστον ὅμως μέρος τοῦ ποιήματος τούτου καταλαμβάνει ἡ περιγραφή τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἡρακλέους.

Πλὴν τούτων, ἀποδίδονται εἰς τὸν Ἡσίοδον καὶ πολλὰ ἄλλα ἔργα ἅτινα φαίνεται προελθόντα ἐκ τῆς σχολῆς του. Ἐκ τούτων ἐλάχιστα λείψανα σώζονται. Τοιαῦτα δὲ εἶναι·

3. Ὁ Κήυκος γάμος ἦτο ὁ γάμος τοῦ βασιλέως τῆς Τραχίνος καθ' ὃν παρέστη καὶ ὁ Ἡρακλῆς.

4. Αἰγίμιος, ποίημα πραγματευόμενον περὶ τοῦ ἀρχαίου βασιλέως τῶν Δωριέων μαχομένου πρὸς τοὺς Λαπίδας.

5. Ἡ Μελαμποδία, ἣτις ὠνομάσθη οὕτω ἐκ τοῦ μάντεως Μελάμποδος, οὐτινος τὸ γένος ἀναφέρεται ἐν τῇ Θηβαΐδι.

6. Ἐπιθαλάμιον εἰς Πηλέα καὶ Θέτιν.

7. Θεσέως εἰς Ἄδην κατὰ βασις.

8. Χείρωνος ὑποθήκαι, ἦτοι χρηστομῆθεια δίδουσα σοφὰς συμβουλὰς, χρήσιμους διὰ τὴν ἀγωγὴν τῶν παίδων.

9. Ὁρνιθομαντεία.

10. Μεγάλα ἔργα Ἰδαῖοι δάκτυλοι Ἀστρονομία Γῆς περίοδος. Εἰς τὰς νεωτέρας δὲ ἐκδόσεις τοῦ Ἡσιόδου περιλαμβάνεται καὶ ὁ μεταξὺ Ἡσιόδου καὶ Ὀμήρου ἀγὼν, ὅστις διεξήχθη ἐν Χαλκίδι κατὰ τοὺς ἐπιτηφίους ἀγῶνας τοῦ βασιλέως Ἀμφιδάμαντος, καὶ ὅστις θεωρεῖται ἔργον νεώτερον ἀνῆκον εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἀδριανοῦ. Κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον, προσάγονται παλαιοὶ καὶ νεότευκτοι στίχοι τῶν δύο ποιητῶν καὶ ἐνῶ τὸ ἀκροατήριον θαυμάζον τὸν Ὀμηρον ζητεῖ ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν νίκην, ὁ βασιλεὺς κηρύξας νικητὴν τὸν Ἡσιόδον ἐστεφάνωσεν (1) αὐτόν, εἰπὼν ὅτι δίκαιον εἶναι νὰ τιμηθῇ ὁ ὑπὲρ γεωργίας καὶ εἰρήνης ἀσχολούμενος καὶ οὐχὶ ὁ τοὺς πολέμους καὶ τὰς σφαγὰς ἐγκωμιάζων. Μετὰ τὴν νίκην ὁ Ἡσιόδος λαβὼν τὸν χαλκοῦν τρίποδα, ὡς ἄθλον, ἀνέθεσεν εἰς τὰς Μούσας τὰς Ἑλικωνιάδας ἐπιγράψας

Ἡσιόδος Μούσαις Ἑλικωνίαι τὸνδ' ἀνέθηκεν
ἦμῶν νικήσας ἐν Χαλκίδι θεῖον Ὀμηρον (2).

Βέλονᾶς

Ὁ λυρικὸς ποιητὴς Κλονᾶς, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τῆς ἐβδόμης ἑκατονταετηρίδος, ἦτο Θηβαῖος καὶ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος τῶν τεσσάρων ἀρχηγῶν, τῶν μετὰ τὸν Τέροπανδρον, τὸ πρῶτον ἀναφανέντων αὐλωδικῶν νόμων. Ὁ Κλονᾶς ἦτο ὁ συνθέσας τοὺς αὐλωδικοὺς νόμους καὶ ποιήσας ἐλεγεία καὶ ἔπη, ἐν ἑξαμέτροις πρὸς τὰ μέλη αὐτῶν. Εἰς τὸν Κλονᾶν ἀποδίδονται καὶ προσόδια καὶ ἐκ τούτου ἐξάγεται, ὅτι κατ' ἐκείνους ἔτι τοὺς χρόνους προωρί-

(1). Χρ. Ἰστ. Ἱστ. ἑλλ. λογ. Α' σ. 184.

(2). Ἡσιόδου - ἀγὼν Ὀμήρου Ἡσιόδου σ. 205

ζοντο καὶ ἀυλωδικὰ μέλη καὶ εἰς ἀκρόασιν κατὰ τὰς προσόδους. Ὁ Κλονᾶς κατὰ Πλούταρχον (περὶ μουσικῆς 8) ἦτο ὁ εὐρετὴς τῶν τριμερῶν νόμων, ὧν τὰ μέρη, ἀρχή, μέσον, ἔκβασις, καλοῦνται. «Ἐν δὲ τῇ ἐν Σικυῶνι Ἀναγραφῇ τῇ περὶ τῶν ποιητῶν, Κλονᾶς ἀναγράφεται εὐρετὴς τοῦ τριμεροῦς νόμου». Ὁ Κλονᾶς διὰ τῆς συνθέσεως τῶν ἀυλωδικῶν νόμων καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἔργων προήγαγε τὴν μουσικὴν ἐν Θήβαις εἰς τὸ ὕψος τῶν χρόνων τῆς Μυρτίδος, τῆς Κορίννης καὶ τοῦ Πινδάρου, ὧν ὑπῆρξε πρόδρομος (1).

Ἀκουσίλαος

Ὁ Ἀκουσίλαος κατὰ τὸν Χρῖστ. Α'. 591 κατήγετο ἐκ τοῦ ἐν Βοιωτίᾳ Ἄργουσι κατὰ δὲ τὸν Σουΐδαν, πατὴρ τοῦ Ἀκουσιλάου ἦτο ἢ πρὸς νύτον τῆς Αὐλίδος πολίχνη Κερκάς ἢ Κελκάς, ἢ Κεκκάς, ἦτις ἴσως νὰ ἔκειτο παρὰ τὸ νῦν Δράμεσι ἢ Γεραλῆ. Ἡ τοποθεσία τοῦ Βοιωτικοῦ Ἄργουσι εἶναι ἀγνωστος, διὸ φρονοῦμεν ὅτι Βοιωτικὸν Ἄργος καὶ Κερκάς ἦτο μία καὶ αὐτὴ πολίχνη, ἢ ὅτι ἔκειντο τόσον πλησίον ἀλλήλων, ὥστε ἀμφότεραι νὰ θεωρῶνται πατρίς τοῦ Ἀκουσιλάου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ Ἀκουσίλαος ἦτο Βοιωτὸς καὶ ἢ πατὴρ τοῦ ἔκειτο μεταξὺ Αὐλίδος καὶ Τανάγρας.

Ὁ Ἀκουσίλαος ἦτο εἰς ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων λογογράφων, τῶν προδρομῶν τῆς ἱστοριογραφίας. Τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ τῶν ὁμοίων του ἦσαν τὰ λατομεῖα ἐξ ὧν ἐπρομηθεύθησαν τοὺς λαμπροὺς λίθους, δι' ὧν ἐπλασαν τὰ ἱστορικά των οἰκοδομήματα οἱ μεταγενέστεροι ἱστορικοί. Ἦτο σύγχρονος τοῦ Πινδάρου ἀκμάσας ὀλίγον πρὸ τῶν Μηδικῶν χρόνων. Συνέγραψε γενεαλογίας, θεογονίαν καὶ κοσμογονίαν μιμούμενος τὸν Ἡσίοδον. Τινὲς ἔλεγον ὅτι μετέφερε τὰ ἔπη τοῦ Ἡσιόδου εἰς τὸν πεζὸν λόγον καὶ ὡς ἴδια παρέστησε. Τὴν περὶ Χάουσις κρῖσιν τοῦ Ἀκουσιλάου ἀναφέρει ὁ Πλάτων ἐν τῷ συμποσίῳ 178 β., ὁ δὲ Ἀπολλόδωρος (2) πολυλάκις ἀναφέρει τὸν Ἀκουσίλαον. Ὑπομνήματα εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ ἔγραψεν ὁ Sabinus κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀδριανοῦ. Ἀτυχῶς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀπωλέσθησαν ἅπαντα.

(1) Ἰστ. Ἑλλ. Λογοτ. Χρῖστ. σ. 211—217 τόμ. I.

(2) Ἀπολλόδωρος 1. 9. 28, 2 καὶ 2. 1. 1. 5 καὶ 2. 5. 7. 7 καὶ 3. 4. 4. 2 καὶ 3. 7. 7 καὶ 3. 12. 5. 8.

Μυρτίς ἢ Μύρτις

Ἡ Μυρτίς ἦτο λυρική ποιήτρια, ἐξ Ἀνθηδόνης τῆς Βοιωτίας, κειμένης ἐν τῇ Βοιωτικῇ ἀκτῇ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου. Ἦτο ὀλίγον πρεσβυτέρα τοῦ Πινδάρου, ὅστις εἶχεν αὐτὴν ὡς πρότυπον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ποιητικοῦ του σταδίου. Λέγεται ὅτι ὑπῆρξε διδάσκαλος τῆς Κορίννης καὶ τοῦ Πινδάρου. Ἡ Μυρτίς περιλαμβάνεται εἰς τῶν Ἀλεξανδρινῶν τὸν λυρικὸν κανόνα. Τὰ ποιήματα αὐτῆς ἐποίει ἐν ἐγχωρίῳ Βοιωτικῇ διαλέκτῳ καὶ ἐλάμπρυνεν ἰδίως τοὺς ἐγχωρίους μύθους ἐν τοῖς ᾄσμασιν αὐτῆς. Ἡ Μυρτίς καὶ εἰς ἀγῶνα κατῆλθε, καὶ περὶ στεφάνου ἦρισε πρὸς τὸν μέγαν Πίνδαρον (1).

Κόριννα

Ἡ Κόριννα ἦτο μία τῶν ἐξοχωτέρων ποιητριῶν τῆς ἀρχαιότητος. Ἐγεννήθη περὶ τὰ 530 π. Χ. ἐν Τανάγρα καὶ ἦτο σύγχρονος μὲν τοῦ Πινδάρου, κατὰ τι ὅμως πρεσβυτέρα αὐτοῦ, διότι διετέλεσε σύμβουλος καὶ διδάσκαλος αὐτοῦ, διδάξασα αὐτῷ τὴν χρῆσιν τῶν μύθων ἐν τοῖς ποιήμασιν. Κατὰ τὸν Πλούταρχον «ἡ Κόριννα τὸν Πίνδαρον ὄντα νέον ἔτι καὶ τῇ λογίῳτητι σοβαρῶς χρώμενον, ἐνουθέτησεν, ὡς ἄμουςον ὄντα καὶ μὴ ποιοῦντα μύθους». Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πίνδαρος ἐσκόρπιζεν ἀφειδέστατα καὶ μετὰ σπατάλης τοὺς μυθικοὺς διακόσμους, ἡ Κόριννα συνεβούλευσεν αὐτὸν εὐτραπέλως, «τῇ χειρὶ σπείρειν, ἀλλὰ μὴ ὄλω τῷ θυλάκῳ» (2). Ἡ ἐπιτυχὴς αὕτη ἔκφρασις, δι' ἧς παρωμοίασε τὸν Πίνδαρον πρὸς σπάταλον σπορέα, ὅστις σπείρει οὐχὶ διὰ τῆς χειρὸς ἀλλὰ δι' ὄλου τοῦ σποροδόχου σάκκου, κατέστη παροιμιώδης καὶ εἰσῆχθη οὐ μόνον εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς πάσας τὰς ξένας γλώσσας καὶ χρησιμοποιεῖται ἔτι καὶ νῦν, πρὸς ἀποδοκιμασίαν πάσης ὑπερβολῆς.

Ἡ Κόριννα φέρεται νικήσασα τὸν Πίνδαρον πεντάκις ἐν ποιητικοῖς ἀγωνίσμασι. Περὶ τούτου μαρτυρεῖ ὁ Πausανίας 9.22.3, ὅστις εἶδε τῆς Κορίννης μνημα ἐν Τανάγρα εἰς περιφανὲς τῆς πόλεως μέρος καὶ εἰκόνα αὐτῆς ἐν τῷ Γυμνασίῳ, ἣτις παρίστα αὐτὴν ὡς μίαν τῶν ὠραιωτέρων γυναικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ φέρουσαν περιβεβλημένην τὴν κεφαλὴν διὰ ταινίας, συμβόλου

(1) Ἰστ. Ἑλλ. Λογοτ. σ. 279, καὶ Λεξ. Ραγκ. ἐν λέξει Μύρτις.

(2) Πλουτ. πότερον Ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον ἢ κατὰ σοφίαν ἐνδοξότεροι 4.

τῆς κατὰ Πινδάρου νίκης, «καὶ ταινίᾳ τὴν κεφαλὴν ἢ Κόριννα ἀναδουμένη τῆς νίκης ἔνεκα, ἦν Πίνδαρον ἄσματος ἐνίκησεν ἐν Θήβαις». Ὁ Αἰλιανὸς (ποικ. ἱστ. 13-25) ἀναφέρει ἐπίσης ὅτι πεντάκως ὁ Πίνδαρος ἠτιτήθη ὑπὸ τῆς Κορίννης, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Σουίδας ἐν τῇ λέξει Κορίννη.

Ἐνῶ οὕτω βεβαιοῦται ὅτι ἡ Κόριννα διεγωνίσθη πρὸς τὸν Πίνδαρον, ἐν τούτοις αὐτὴ διὰ τῶν ἐπομένων στίχων αὐτῆς μέμφεται τὴν Μυρτίδα, ὅτι γυνὴ αὐτῆ οὔσα ἤρισε πρὸς τὸν Πίνδαρον.

Μέμφομαι δὲ
καὶ λιγυρὰν Μυρτίδ' ἰώγγα
ὅτι βανὰ φῦσ' ἔβα

Πινδάρου ποτ' ἔριν (Hiller 15. σ. 271. Μώρραι-Μενάρδος 116)

Φαίνεται ὅτι τοὺς στίχους τούτους ἔγραψεν ἡ Κόριννα καθ' ἣν ἐποχὴν ἐνόμιζε τὸν Πίνδαρον ἀκαταμάχητον καὶ τὸ ποιητικὸν διαγώνισμα γυναικῶν πρὸς τοὺς ἄνδρας μὴ ἐπιτρεπόμενον. Ἡ Μυρτίς, ἦν κατηγορεῖ διὰ τὴν πρὸς Πίνδαρον ἔριν, ἦτο ὀλίγον τι πρεσβυτέρα αὐτῆς καὶ τοῦ Πινδάρου. Εἶναι πιθανόν, ἐν ἀρχῇ, νὰ παρέστη μάρτυς τῶν διενέξεων Πινδάρου καὶ Μυρτίδος, νὰ ἐμέμφθη ταύτης διὰ τὴν πρὸς τὸν μέγαν Πίνδαρον ἀνευλάβειαν καὶ βραδύτερον νὰ μετέβαλε γνώμην καὶ νὰ κατῆλθεν εἰς ἀγῶνα κατ' αὐτοῦ, διότι ἄλλως δυσκόλως συμβιβάζονται αἱ νίκαι αὐτῆς κατὰ Πινδάρου μετὰ μομφῆς αὐτῆς κατὰ Μυρτίδος, διὰ τὴν πρὸς τοῦτον ἔριν.

Τὸ ἀνωτέρω ἀπόσπασμα τῆς Κορίννης καὶ ἐν ἑτερον ὅμοιον τετράστιχον ἦσαν τὰ μακρότερα τῶν τέως σωζομένων ποιημάτων τῆς. Εὐτυχῶς ἐν ἔτει 1907 ἀνεκαλύφθη πάπυρος τις ἐν Ἐρμουπόλει τῆς Αἰγύπτου, ὅστις νῦν εὑρίσκεται ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Βερολίνου. Οὗτος ἐκδοθεὶς ὑπὸ τοῦ Βιλλαμόβιτς ἔφερεν εἰς φῶς 150 στίχους τῆς Κορίννης, ὧν πολλοὶ ἐφίλαρμένοι. Τούτων οἱ πρῶτοι ἀναφέρονται εἰς ποιητικὸν διαγωνισμόν μεταξὺ Κιθαιρῶνος καὶ Ἐλικῶνος, προσωποποιημένων, καθ' ὃν οἱ θεοὶ παρακαλούμενοι ὑπὸ τῶν Μουσῶν ψηφίζουσι, κατὰ τὴν ψηφοφορίαν δὲ ταύτην πλειοψηφεῖ ὁ Κιθαιρῶν.

Ἠλίονας δὲ εἶλε Κιθαρῶν.

Οἱ δὲ λοιποὶ στίχοι εἶναι ἀπάντησις μάντεως πρὸς τὸν Ἄσωπὸν περὶ τῆς τύχης τῶν θυγατέρων αὐτοῦ, ἐξ ὧν τρεῖς μὲν ἔχει ὁ Ζεὺς, τρεῖς ὁ Ποσειδῶν, δύο δ' ὁ Φοῖβος,

τὰν δ' ἴαν Μῆ (ας) ἀγαθὸς
πῆς Ἑρμᾶς (1).

Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι τὰ θέματα, αἵτινα ἐλάμβανεν ἡ Κόριννα ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτῆς ἦσαν ἐγγύωρια βιωτικά, περίπου βουκολικά, βιωτικὴ δὲ ἦτο ἡ διάλεκτος αὐτῆς, εἰς ἣν ὁ Πανσανίας ἀποδίδει τὴν νίκην κατὰ Πινδάρου, ὅστις μετεχειρίζετο τὴν δωρικὴν διάλεκτον. Ὁ λόγος ὅτι οἱ κριταὶ ἐκήρυξαν τὴν Κόρινναν νικητρίαν ἐπηρεασθέντες ἐκ τῆς καλλονῆς αὐτῆς, ἢ ἐκ τῆς διαλέκτου, ἦν μετεχειρίζετο, δὲν θεωρεῖται σήμερον σοβαρός. Ὁ Χρῖστ λέγει ὅτι τοιαύτη κρίσις ὄξει γραμματικῆς σχολαστικότητος (2). Ἡ Κόριννα ἦτις ἐλέγετο καὶ Θ η β α ἰ α καὶ Μ υ ἰ α ἔγραψε πολλὰ ποιήματα μυθολογικὰ καὶ περὶ ἐγγυωρίων ἡρώων εἰς πέντε βιβλία ἐξ ὧν ἐλάχιστα ἀποσπάσματα σώζονται.

ΠΙΝΔΑΡΟΣ 322—442 π. Χ.

Ὁ Πίνδαρος ἐγεννήθη ἐν τῷ παρὰ τὰς Θήβας χωρίῳ Κυνὸς Κεφαλαί, ὅπερ ἦτο προάστειον τῶν Θηβῶν, ὀλίγον πέραν τῆς Δίρκης, ἐναντι τῶν Νηιστῶν πυλῶν Ν. τοῦ Πυρίου κείμενον. Ἐκεῖ ὁ Πανσανίας εἶδε τὰ εἰρήλια τῆς οἰκίας τοῦ Πινδάρου. Ὅτι ἦτο Θηβαῖος μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος λέγων ἐν τινι ᾄσματι, «οὔτοι με ξένον, οὐδ' ἀδαήμονα Μοισᾶν ἐπαίδευσαν κλυταὶ Θῆβαι». Κατήγετο ἐκ τοῦ ἐπισήμου γένους τῶν Αἰγιδῶν καὶ ὁ πατήρ του ὠνομάζετο Δαῖφραντος καὶ κατ' ἄλλους Παγώνδας, ἡ δὲ μήτηρ του Κλεοδίκη. Ἐκ δὲ τῆς γείτονος αὐτοῦ πηγῆς τῶν Μουσῶν, Δίρκης, ἦν κατ' ἐπανάληψιν ἐξύμνησεν, ἀπεκλήθη Διρκαῖος κύκνος. Ὁ Πίνδαρος ἐξεπαιδεύθη καλῶς ἔχων ἐν τῇ αὐλητικῇ διδασκαλίᾳ τὸν θεῖον του Σκοπελίτῃ καὶ ἐν τῇ τέχνῃ τῶν κυκλικῶν χορῶν τοὺς Ἀθηναίους Ἀγαθοκλῆν καὶ Ἀπολλόδωρον. Ἐν τῇ ποιητικῇ δὲ εἶχεν ὡς πρότυπον τὴν πρεσβυτέραν αὐτοῦ ποιήτριαν Μυρτίδα καὶ εἶτα τὴν Κόρινναν παρ' ἧς ἐδιδάχθη τὴν χρῆσιν τῶν μύθων ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ.

Λέγεται ὅτι ἡ μὲν Μυρτίς κατῆλθεν εἰς ἀγῶνα καὶ ἦρισε πρὸς αὐτὸν περὶ στεφάνου, ἡ δὲ Κόριννα ἐνίκησεν αὐτὸν πεντάκις ἐν ποιητικοῖς διαγωνίσμασι. Ὁ Πίνδαρος ἦτο ὑπερβολικὸς εἰς τὰς

(1). Μόρραι-Μενάρδου λογος. ἀρχ. Ἑλλ. σ. 116 ἐκδ. 1918.

(2). Χρῖστ. ἱστ. λογογ. Α' σ. 310 καὶ λεξικ. Παγκαθῆ λ. Κόριννα.

ἐκφράσεις του σκοραίζων ἀφειδῶς τοὺς μυθικοὺς διακόσμους.
Καὶ ὅταν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πρὸς τὰς Θήβας ὕμνου ἔγραψε

Ἴσμηνὸν ἢ χρουσαλάκατον Μελίαν
ἢ Κάδμον ἢ σπαρτῶν ἱερὸν γένος ἀνδρῶν
ἢ τὰν κυανάμπυκα Θήβαν
ἢ τὸ πάντολμον σθένος Ἑρακλέους
ἢ τὰν Διωνύσου πολυγαθὰ τιμὰν
ἢ γάμον λευκωλένου Ἀρμονίας ὑμνήσομεν

λέγεται ὅτι ἡ Κόρινθα ἀποδοκιμάζουσα αὐτόν, συνεβούλευσε «τῇ
χειρὶ σπείρειν ἀλλὰ μὴ ὄλω τῷ θυλάκῳ» (1).

Ταχέως ὁ Πίνδαρος κατενόησε τὴν ποιητικὴν του ἀξίαν καὶ
εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν, ἐπρόβαλεν ὡς ποιητῆς, ὑμνήσας τὸν Πυθιο-
νίκην Ἴπποκλέα, Θεσσαλὸν Ἀλευάδην,

Ἵλβία Λακεδαίμων
Μάκαιρα Θεσσαλία πατὸς δ' ἀμφοτέραις ἐξ
ἐνὸς

Ἀριστομάχου γένος Ἑρακλεῦς βασιλεύει (Πυθ. Γ')

Δὲν παρήλθον δὲ πολλὰ ἔτη καὶ ἡ φήμη αὐτοῦ διήλθε τὰ στενὰ
ὄρια τῆς πατρίδος του καὶ φθάσασα μέχρι περάτων τῆς Ἑλλάδος,
παρουσίασεν αὐτόν ὡς ἐθνικὸν ποιητὴν. Ἐπειδὴ δὲ συνηγόρησεν
ὑπὲρ τῆς οὐδετερότητος τῆς πατρίδος του κατὰ τὰ Περσικὰ γρά-
ψας πόημα ἐξ οὗ διεσώθησαν οἱ ἐπόμενοι στίχοι,

Τὸ κοινόν τις ἀστῶν ἐν εὐδία τιθεῖς
ἔρηνυσαάτω μεγαλόνορος Ἀσυχίας τὸ φαιδρὸν
φῶος

στάσιν ἀπὸ πραπίδων ἐπίκοκον ἀγελῶν
πενίας δότειραν, ἐχθρὰν κουροτόφρον 125. (189)

κατεκρίθη, ἀλλ' ἡ κατάκρισις αὕτη ὑπῆρξεν ἄδικος, διότι ὁ Πίν-
δαρος ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς οὐδετερότητος καὶ τῆς ἡσυχίας, ἐκ πε-
ποιθήσεως πρὸς τὸ δίκαιον τῶν συμπολιτῶν του. Ὁ Πίνδαρος
ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὄχι εἰς τὰς Θήβας καὶ ἀπόδειξιν τού-
του παρέσχε πλέξας ἐν διθυράμβῳ τὸν ἀμάραντον στέφανον
τῆς δόξης τῶν Ἀθηνῶν, ἀποκαλέσας αὐτὰς στήριγμα τῆς Ἑλ-
λάδος καὶ τὰ τέκνα τῶν Ἀθηναίων βάσιν τῆς ἐλευθερίας

ἽΩ ται λιπαραὶ καὶ ἰοστέφανοι καὶ αἰίδιμοι (θιδ. 4 (47)
Ἑλλάδος ἔρρισμα κλειναὶ Ἀθᾶναι, δαιμόνιον ποτολιεθρον

(1) Πλουτ. πότερον Ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον ἢ κατὰ σοφίαν ἐνδοξότεροι 21.

καὶ (ἐν ἀποσ. ἀδήλων εἰδῶν 93 (164)·

Ἔθι παῖδες Ἀθηναίων ἐβάλοντο φραεννὰν
κρηπίδ' ἐλευθερίας.

Λιὰ τοιούτων ἀθανάτων ἐγκωμίων ἐτίμησεν ὁ Πίνδαρος τὰς Ἀθήνας, αἵτινες εὐγνωμονοῦσαι ἤμειψαν αὐτὸν διὰ δωρεᾶς μυρῶν δραχμῶν.

Ἄλλ' οὐδὲ τὴν Σπάρτην ἄφησεν ὁ Πίνδαρος ἄνευ ἐπαίνου καὶ ἰδοὺ ὁ πολυθρόλυτος ὕμνος πρὸς αὐτήν, ὃν διέσωσεν ὁ Πλούταρχος·

Ἐνθα βουλαὶ μὲν γερόντων καὶ νέων ἀνδρῶν ἀρσενείοισιν αἰχμῇ
καὶ χοροὶ καὶ Μοῖσα καὶ Ἀγλαΐα 110-(177) ἀδ. εἰδ.

Οἱ στίχοι οὗτοι διαλαλοῦσι καὶ διακηρύττουσιν εἰς τὸν κόσμον ὅλων τῶν αἰώνων καὶ ὅλων τῶν ἐποχῶν, ὅτι ὁ Πίνδαρος δὲν ἐσκέπτετο ὡς Θηβαῖος, δὲν διενσεῖτο ὡς Βοιωτὴς, ἀλλ' ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας, συνιστῶν τὸ λαμπρὸν φῶς τῆς ἡσυχίας εἰς τοὺς συμπολίτας του, ὅταν δὲν ἔβλεπεν ἄλλην ὁδὸν σωτηρίας δι' αὐτούς. Ὅταν δὲ εἶδεν ὅτι αἱ Ἀθηναὶ καὶ ἡ Σπάρτη ἀπέτρεψαν τὸν Περσικὸν κίνδυνον, δὲν ἐδίστασε νὰ ἐγείρῃ ἀφθαρτα ἀγάλματα αἰωνίας δόξης εἰς ἀμφοτέρας, διὰ τῶν ὀλίγων ἀνωτέρω στίχων.

Ἄλλὰ καὶ τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα μεγάλως ἐτίμησεν ὁ Πίνδαρος. Πλὴν τοῦ ὕμνου πρὸς τὰς Θήβας, ὃν ἀνεγράψαμεν ἀνωτέρω, δὲν παρῆλθειεν εὐκαιρίαν νὰ ἐγκωμιάσῃ αὐτὰς καὶ τὴν λοιπὴν Βοιωτίαν·

Ἐνώμιε χρισμαχέων, ἱερῶτατον ἄγαλμα Θήβη, 104(172)ἀδ. εἰδ.
Μεγαθὰς ἀμφοῖσιν ἕωο
Τιφρώσας ἀπὸ καλλιφρόνου 108 (176)

Ἐπίνικοι πρὸς Βοιωτοὺς νικητὰς ἀγόνων.

Ἐγκωμιάζων τὴν νίκην τοῦ Ὀρχομενίου Ὀλυμπιονίκου Ἀσωλίου λέγει·

Κιρυσίων ὑδάτων
Λαχοῖσαν αἶτε ναίετε καλλιπῶλον ἔδραν,
Ἦ λικαρῆς αἰοίδιμοι βασιλειαί
Χάριτες Ὀρχομενοῦ παλαιγόνων Μινυῶν ἐπίσκοποι
... οὐδὲ γὰρ θεὸς σεμνῶν χαρίτων ἄτερο
κοιρανέοισι χοροῦς οὔτε δαίτας... (Ὀλυμπ. ΙΑ.)

Πρὸς τὸν Θηβαῖον Πυθιονίκην, Θρασυδαῖον, σταδιεῖ·

Στρ. α'. Κάδμου κόραι, Σεμέλα μὲν Ὀλυμπιάδων ἀγνιάτις
 Ἰνώ τε Λευκοθέα ποτιυῖν ὁμοθάλαμῃ Νηρηίδων
 ἴτε σὺν Ἡρακλῆος ἀριστογόνῳ
 ματρὶ παρ Μελίαν χρυσεῶν ἐξ ἄδυτον τριπόδων
 θησαυρόν, ὅν περιάλλ' ἐτίμασε Λοξία.
 ... Ἐπατύλοισι Θήβαις χάριν ἀγῶνι τε Κίρρας
 ἐν τῷ Θρασυδαῖος ἔμνασέ μ' ἔστιαν
 τρίτον ἔπι στέφανον πατρῶαν βαλῶν. (Πυθ. ΙΑ)

Πρὸς Θηβαῖον Ἰσθμιονίκην, Ἡρόδοτον, ἄρματι· (ισθμιον. Α')

Μᾶτερ ἔμά, τὸ τεὸν χρύσσασι Θήβια,
 ... ἐν γὰρ καὶ τὸν ἀδείμαντον Ἀλκμήνα τέκεν
 παῖδα, θρασφαῖα τὸν ποτὲ Γηρῶνα φοῖξαν κύνες
 Ἄλλ' ἐγὼ Ἡροδότῳ τεύχων τὸ μὲν ἄρματι τεθροῖπῳ γέρας.

Πρὸς Θηβαῖον Ἰσθμιονίκην Μέλισσον, ἐν Παγκρατίῳ (ισθ. Γ'. Γ' Δ)

Ἄντ. α' ... Εὐκλέων δ' ἔργων ἄποινα χρῆ μὲν ἠμῆσαι τὸν ἔσθλόν
 Χρῆ δὲ κωμάζοντ' ἀγαναῖς χαρίτεσσιν βασιτάσαι.
 Ἔστι δὲ καὶ διδύμων ἄθλων Μελίσσῳ
 μοῖρα πρὸς εἰρηροσίαν τρέφε γλυκεῖαν.
 ἦτορ, ἐν βίαισσι σιν Ἰσθμοῦ δεξαμένῳ στεφάνους
 τὰ δὲ κοῖλα λέοντος
 ἐν βαθυστερνῷ νάπη κάρυξε Θήβαν
 ἵπποδρομῆ κρατέων.

Πρὸς Θηβαῖον Ἰσθμιονίκην Στρεψιάδην, ἐν Παγκρατίῳ (ισθ. ζ' (Ζ')

Στρ. α'. Τίνι τῶν πάρος, ὦ μάκαιρα Θήβα,
 καλῶν ἐπιχωρίων μάλιστα θυμὸν τεὸν
 εὐφρανᾶς, ἢ ἴα χαλκοκρότου πάρεδρον
 ἄντειλας Διώνυσον ἢ χρυσοῦ μεσονύκτιον νύφοντα
 δεξαμένα τὸν φέρτατον θεῶν

Ἄντ. ἀ. Ὅπότ' Ἀμφιτρώνος ἐν θυρέτρους
 σταθεῖς ἄλοχον μετῆλθεν Ἡρακλείοις γοναῖς;
 ἢ ὅτ' ἀμφὶ πυκναῖς Τειρεσίαισσι βουλαῖς;
 ἢ ὅτ' ἀμφ' Ἰόλιον ἱπόμητιν;
 ἢ Σπαρτῶν ἀκαμαντολογχᾶν; ἢ ὅτε καρτερεῦς
 Ἄδραστος ἐξ ἀλαλᾶς ἀμπεμψας ὄφρα νὸν
 μυρῶν ἐνάτων εἰς Ἄργος ἔπιον;
 20 ... κώμαξ' ἔπειτεν ἰδυμελεῖ σὺν ἕμῳ
 καὶ Στρεψιάδῃ φέρει γὰρ Ἰσθμοῖ
 νίκην Παγκρατίου· σθένει τ' ἔκπαγλος ἰδεῖν τε
 μορφάεις· ἄγει τ' ἀρετὰν οὐκ αἰσχίον φυᾶς.

Ὁ Πίνδαρος ἦτο ἀριστοκρατικός, διαβλέπων εἰς τὰς κληρονο-

μικὰς ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν ἀρετὰς τὴν διατήρησιν τοῦ εὐγενοῦς
καὶ τοῦ ὄραλου, διὸ ἀπέστεργε τὴν κυριαρχίαν τοῦ δήμου καὶ τὴν
τυραννίδα. (Κούρ. τ. Β'. σ. 354).

αἴξεται δ' ἀρεταί, χλωροῖς ἔερσαι, ὡς ὅτε δένδρεον ᾄσσει.
(Νεμ. Η'-40)

Ὁ Πίνδαρος ἦτο ὁ θεοσεβέστερος τῶν Ἑλλήνων. Ἐξύμνησε
τὸν δεσπότην τοῦ παντὸς Αἴα, τὸν Ἀλεξίκακον Ἀπόλλωνα, τὸν
Διώνυσον καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς. Τὰ ἀναθήματα αὐτοῦ εἰς τὰ
ιερά τῶν Θηβῶν καὶ πολλὰ καὶ θαυμάσια ἦσαν. Περὶ τῆς θεοσε-
βείας καὶ τῆς πίστεως τοῦ Πινδάρου εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυ-
χῆς μαρτυροῦσι καὶ τὰ ἐπόμενα αὐτοῦ ποιήματα :

Ἐφήμεροι ἡμεῖς· τί ἄρα εἴμεθα ; σκιᾶς ὄναρ ὁ ἄνθρωπος
Ἐπάμεροι· τί δέ τις ; τί δ' οὔτις ; σκιᾶς ὄναρ
ἄνθρωπος· ἄλλ' ὅταν αἶγλα διόσδοτος ἔλθῃ
λαμπρὸν φέγγος ἔπεσιν ἀνδρῶν καὶ μελίχως
αἰών.

Αἶγινα, φίλα μάτερ, ἔλενθέρω στόλω
πόλιν τάνδε κόμζε Αἰ καὶ κρέοντι σὺν Αἰακῷ
Πηλεῖ τε κάγαθῷ Ἰελαμῶνι σὺν τ' Ἀχιλλεῖ (Πυθ. Η'-95).

Ὁ Πίνδαρος πιστεύων ὅτι μόνον τὸ σῶμα θνήσκει ἢ δὲ ψυχὴ
εἶναι ἀθάνατος, οἰκτεῖρει τὰς ψυχὰς τῶν ἀσεβῶν, αἵτινες μένου-
σαι ὑπὸ τὸν οὐρανὸν βασανίζονται ὑπ' ἀλγηδόνων καὶ ἀφρέυκτων
κακῶν, μακαρίζει δὲ τὰς τῶν εὐσεβῶν, αἵτινες κατοικοῦσαι ἐν τῷ
οὐρανῷ ὑμνοῦσιν ᾄδουσαι τὸν μέγαν μάκαρα.

Ὀλβία δ' ἅπαντες αἴσα λυσίπονον (μετανίσσονται)
τελευτῶν

Καὶ σῶμα μὲν πάντων ἔπεται θανάτῳ περισθενεῖ
ζῶν δ' ἔτι λείπεται αἰῶνος εἶδωλον· τὸ γὰρ ἔστι
μόνον ἐκ θεῶν (Θρην. 1. (95))

Ψυχαὶ δ' ἀσεβῶν ὑπουράναι
γαίᾳ πωτῶνται ἐν ἀλγεσι φονίους
ὑπὸ ζεύγλαις ἀφύκτοις κακῶν·
εὐσεβῶν δ' ἐπουράνιοι νάοισαι
μολπαῖς μάκαρα μέγαν ἀείδοντ' ἐν ὕμνοις. Θρην. 3 (97)

Ὁ Πίνδαρος φαίνεται ὅτι μέγαν μάκαρα δὲν ἐννοεῖ τὸν Αἴα,
τὸν θεὸν τῶν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πα-
θῶν, ἀλλὰ τὴν ἀνωτάτην ἐκείνην δύναμιν, ἣν ἐνεφάνισεν εἰς ἡμᾶς
ὁ Χριστός. Ὑπῆρξεν πρόδρομος τοῦ Χριστοῦ διδάξας ὅτι ὁ Θεὸς
εἶναι πανταχοῦ παρῶν, δημιουργὸς τοῦ παντὸς δυνάμενος ἐκ μαυ-

ΘΗΒΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΤ

ΔΩΡΕΑ

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ

ΣΠΥΡΟΥ ΡΩΝ...

ρης νυκτὸς νὰ παραγάγη φῶς, διὰ σκότους δὲ μελανοῦ νὰ καλύψῃ τὸ λάμπον φῶς τῆς ἡμέρας.

Τί θεός; τί τὸ πᾶν; Ἐξ ἀδήλων εἰδῶν [1. 105.]

Θεὸς ὁ τὰ πάντα τεύχων βροτοῖς καὶ χάριν ἀοιδᾶ
φυτεύει ἐξ ἀδήλ. εἰδ. [2. 106]

Θεῶ δὲ δυνατὸν ἐκ μελαίνης
νυκτὸς ἀμίαντον ὄρσαι γίως
κελαινεφεῖ δὲ σκότῳ καλύψαι καθαρὸν
ἡμέρας σέλις.

3. [108]

Ὁ Πίνδαρος, σεμνός, ἠθικὸς καὶ εὐλαβῆς ποιητής, διδάσκει μετ' ἐνθουσασμοῦ προφητικοῦ τὴν θείαν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς καὶ τὸν προορισμὸν αὐτῆς, ἥτις μετὰ τὴν ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν ἀπαλλαγὴν, θέλει ἐπιστρέφει εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν θεῶν, μεθ' ὧν μέλλει νὰ συζήσῃ ἐν μακαριότητι.

Ὁ Πίνδαρος ἠδυνήθη ταχέως νὰ συνάψῃ σχέσεις πρὸς τοὺς ἐπισημιότερους οἴκους καὶ δυνάστας τῆς Ἑλλάδος. Φοιτῶν τακτικῶς εἰς τοὺς ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Δελφοῦς καὶ ἀλλαγῶν τελουμένους ἀγῶνας, ἐγνωρίσθη καὶ συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τῶν νικητῶν τῶν ἀγῶνων τούτων, πολλοὺς τῶν ὁποίων συνώδευσεν εἰς τὰς πατριδας τῶν, ἵνα διευθύνῃ τὴν ἐπὶ τῇ νίκῃ τῶν ποιμπῆν. Εἰς Ῥόδον μετέβη συνοδεύων τὸν Ὀλυμπιονίκην Διαγόραν. Τὴν Σικελίαν καὶ τὰς Συρακούσας ἐπεσκέφθη κληθεὶς παρὰ τῶν τυράννων αὐτῶν Θήρωνος καὶ Ἰέρωνος. Αἱ Ἀθῆναι, ἡ Λίγυρα, ἡ Κόρινθος, ἡ Τένεδος, ὁ Ἀρκεσίλαος τῆς Κυρήνης καὶ ὁ Ἀλέξανδρος τῆς Μακεδονίας ἐξένισαν αὐτὸν πολλάκις. Ἐνῶ δὲ οἱ ἄλλοι ποιηταὶ διέτριβον ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰς τὰς αὐλὰς τῶν τυράννων, ὁ Πίνδαρος ἐπανήρχετο ἀμέσως εἰς τὰς Θήβας, διότι, ὡς ἔλεγε, ἡγάπα νὰ ζῆ μᾶλλον πρὸς ἰδίαν του εὐχαρίστησιν ἢ πρὸς εὐχαρίστησιν ἄλλων.

Ὁ Πίνδαρος πλὴν τῶν ἐπινίκων ᾠδῶν, εἰς τοὺς νικητὰς τῶν ἱερῶν ἀγῶνων τῆς Ὀλυμπίας, Δελφῶν, Νεμέας καὶ Ἰσθμοῦ καὶ τῶν τοιαυτῶν, εἰς οὓς ἠδύναντο νὰ μετᾶσχῳσι καὶ ξένοι, ὡς τὰ Ἡράκλεια καὶ Ἰολάεια ἐν Θήβαις, τὰ Παναθηναῖα ἐν Ἀθῆναις, τὰ Λιάκεια ἐν Αἰγίνῃ κτλ. ἐποίησε καὶ ἱερὰς ᾠδὰς, ἱερὰ ἔξομα, οὐ μόνον πρὸς τιμὴν τῶν ἐγγχωρίων θεῶν Θηβῶν καὶ γειτονικῶν πόλεων, ἵνα ψαλῶσιν κατὰ τὰ ἑορτᾶς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τιμὴν λίαν ἀπομεμαρτυρημένων θεῶν. Τοιοῦτον ᾠδὸν ἀπέστειλεν εἰς τοὺς ἱερεῖς τοῦ Ἄμμωνος, ὃν ὁ Πτολεμαῖος ὁ

Λάγος ἀνέγραψεν εἰς τὴν στήλην, τὴν ὁποίαν ἐνετείχισε παρὰ τὸν βωμὸν τοῦ Θεοῦ.

Θεοσεβῆς ἴσαν ὁ Πίνδαρος ὢν, ἔτιμα μεγάλως τὸν ἐν Δελφοῖς θεὸν καὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ, παρ' ὧν ἀπέλαυεν ἐξαιρετικῆς ἐκτιμήσεως. Ἐν Δελφοῖς ὑπῆρχε σιδηροῦς θρόνος διὰ τὸν Πίνδαρον,

33) Πέσης Ἰππεύς.

ὅστις καθήμενος ἐπ' αὐτοῦ, ἔψαλλε τὰ ποιήματά του. Οὐ μόνονδὲ ζῶν ἐτιμᾶτο ἐν Δελφοῖς, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν, κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοξενίων, κῆρυξ ἐκάλει τὸ πνεῦμα τοῦ Πινδάρου νὰ συνδειπνήσῃ μετὰ τοῦ θεοῦ φωνῶν :

Πίνδαρος ἐπὶ τὸ δεῖπνον
τῷ θεῷ.

Ὁ Πίνδαρος ἀπέθανεν ἐν βαθεῖ γήρατι, ἐν ἡλικίᾳ 80 ἐτῶν ἐν Ἄργει.

Τὴν τέφραν αὐτοῦ μετέφεραν εἰς Θήβας αἱ θυγατέρες αὐτοῦ Πρωτομάχη καὶ Εὐμητις καὶ ὁ υἱὸς του Λαΐφαντος καὶ ἔθαψαν ἐντὸς τοῦ ἵπποδρόμου, ἔνθα εἶδε τὸ μνήμα αὐτοῦ ὁ Πανσανίας IX - 23.

* Ἔργα Πινδάρου. — Τῶν ἔργων τοῦ Πινδάρου εἶχε φιλοπονήσει ἔκδοσιν πλήρη ἐκ 17 βιβλίων Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος. Περιεῖχοντο δὲ ἐν τούτοις ὕμνοι, παιᾶνες, διθύραμβοι, προσόδια, παρθένια, ὑπορχήματα, ἐγκώμια, θρήνοι καὶ ἐπίνικοι.

Ἡ τοῦ Πινδάρου Μοῦσα ἐστρέφετο κυρίως ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ εἶδους τῆς χορικῆς λυρικῆς ποιήσεως. Ὑμνεῖ τοὺς θεοὺς δι' ὕμνων, παιάνων, διθυράμβων, ἐπῆνει τοὺς ἥρωας καὶ νικητὰς ἀγώνων, δι' ἐπινίκων, ἐγκωμίων, θρήνων. Ἀτυχῶς δὲν διεσώθησαν ἢ ἀποσπάσματα ἄλλων ἔργων τοῦ Πινδάρου, πλὴν τῶν ἐπινίκων αὐτοῦ.

Ἐπίνικοι. — Ἐπίνικοι ἦσαν ᾠδαὶ πρὸς τιμὴν τῶν νικητῶν τῶν ἱερῶν ἀγώνων. Τούτων ἐσώθησαν μόνον 4 βιβλία, ὧν τὸ τελευταῖον κεκολοβωμένον. Οἱ ἐπίνικοι ὡς καὶ πάντα τὰ ποιή-

ματα τοῦ Πινδάρου ἦσαν προωρισμένα νὰ ἄδωνται ὑπὸ χοροῦ, διότι ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐκτελέσεως ἦτο μεγαλοπρεπῆς καὶ ἤρεσκεν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Οἱ δὲ χοροὶ καὶ κῶμοι ἀπετελοῦντο ἐκ φιλῶν καὶ ὀμηλικῶν τοῦ νικητοῦ γυμναζομένων ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ. Οἱ ἐπίνικοι ἐποιοῦντο κατὰ παραγγελίαν τοῦ νικητοῦ ἢ φιλῶν αὐτοῦ, ὁ δὲ ποιητὴς ἡμείβετο ὑπὸ τοῦ ἐντολοδόχου.

Ὁ Πίνδαρος (Νέμ. V. I καὶ IV - 81) παραβάλλει τὰ ποιήματα του πρὸς ἀγάλματα καὶ θεωρεῖ ὅτι ὁ ποιητὴς δὲν πρέπει ν' ἀμείβηται ὀλιγώτερον τοῦ ἀγαλματοποιοῦ. Ὁ ἐπίνικος ἐψάλλετο ὑπὸ τοῦ χοροῦ, ὅτε μὲν πρὸς αὐλόν, ὅτε πρὸς λύραν καὶ ἄλλοτε πρὸς ἀμφότερα, ἐν τῷ ναῷ ἐνθα ἐν πομπῇ προσήγετο ὁ νικητὴς, ἵνα καταθέσῃ στέφανον πρὸ τοῦ βωμοῦ τῆς θεότητος, ἢ κατὰ τὴν πομπὴν τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν πατρίδα, ἢ πρὸ τῆς οἰκίας του εἰς ἣν συνωδεύετο. Συνήθως δὲ ἐπικολούθει καὶ ὕμνους δηλ. ὁ χορὸς ἦδε, ἔπαιξε ὄργανα καὶ ἐχόρευε. Πινδαρικὸν δὲ συνδυασμὸν ποιήσεως, χοροῦ καὶ μουσικῆς πιθανώτατα δὲν εἶδε ὁ κόσμος.

Κρίσεις περὶ Πινδάρου. — Παρὰ πάντων θεωρεῖται ὡς ὁ ἡγεμὸν τῶν 9 μεγάλων λυρικῶν ποιητῶν.

Ὁ Κοϊντιλιανὸς ὀνομάζει αὐτὸν ὑπατον τῶν 9 λυρικῶν. Ὁ Μώρραφ-Μενάρδος (Ἐλ. λογ. 118) λέγει «πολλάκις θαυμάζοντες τὰς καλλίστας ἀπόψεις τοῦ Πινδάρου, τὴν μεγαλοπρεπῆ μουσικὴν ὀργάνωσιν, τὴν σοβαρότητα τῆς γλώσσης, τὰς ἀστραπὰς τοῦ μόλις ἀποκαλυπτομένου μυστηρίου, ἀποροῦμεν πῶς δὲν ἀνεγνωρίσθῃ ὡς ὁ μέγιστος τοῦ κόσμου ποιητὴς». Καὶ κατωτέρω προσθέτει «τὴν ἔκρηξιν τῆς Αἴτης περιγράφει καὶ ὁ Αἰσχύλος ἀλλὰ τοῦ Πινδάρου ἡ ἐξαισία περιγραφή φαίνεται ὅλως διόλου χωριστὴ» καὶ ἀναφέρει τὸν ἐπόμενον στίχον αὐτοῦ ὃν ἀποκαλεῖ μέγαν·

Λῦσε δὲ Ζεὺς ἀφθιτος Τιτάνας.

Ὁ Χριστὸς ἐν τῇ λογ. τομ. I. σ. 306 ἀποκαλεῖ τὸν Πίνδαρον «τὸν μέγιστον καὶ πολυύμνητον τῶν Ἑλλήνων λυρικῶν», ἐν δὲ σ. 328, «πλέον δὲ ἢ ὅσον διὰ τὴν τέχνην τῆς διατάξεως καὶ τὴν ἐκλογὴν τῆς ὕλης, ἄξιος θαυμασμοῦ τυγχάνει ὁ Πίνδαρος διὰ τὸ βάθος τῶν διανοημάτων, τὸ ὕψος τῆς γλώσσης καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ὑμνῶν. Τὰ πάντα παρ' αὐτῷ εἶναι μεγάλα καὶ ὑψηλά.

Ὁ Πίνδαρος θεωρῶν ἑαυτὸν, ὡς ὁ Ὅμηρος, θεράποντα τῶν Μουσῶν, ἀποκαλεῖ ἑαυτὸν «Πιερίδων προφάταν.» Ἦτο δὲ εὐθύ-

γλωσσος, ἦτοι ὠμίλει μετὰ παρρησίας καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς τυράν-
νους καὶ ἰσχυροὺς, οὓς ἐτόλμα νὰ νουθετῇ.

Τὰ ἐπόμενα γνωμικὰ αὐτοῦ κατέστησαν περίφημα εἰς ὀλόκλη-
ρον τὸν κόσμον :

Νόμος ἀπάντων βασιλεύς.—Βάθρον πολλῶν ἀσφαλὲς δίκαια.—
Παρὰ δίκαιαν γλυκὴ πικροτάτη μένει τελευτά.— Σὺν ἀνάγκῃ πᾶν
καλόν.— Ἄρχὰ μεγάλας ἀρετᾶς ἀλάθεια.— Ἐς πάντα νόμον εὐθύ-
γλωσσος ἀνὴρ προσφέρει.

Διὰ λεκτοῦ Πινδάρου.— Ὡς πρὸς τὸν πλοῦτον
καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν εἰκόνων οὐδένα ἔχει ἰσόπαλον. Αὐτὸς παρέ-
βαλε τὴν ποιήσιν πρὸς τὴν πλαστικὴν. Ἡ παραβολὴ τοῦ προοι-
μίου πρὸς πρόθυρον θαλάμου καὶ τοῦ ἀνδριάντος πρὸς τὸ ἕσμα,
ὅπερ ὡς πλοῖον εἰσδύει εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, εἶναι μεγαλο-
πρεπής. Ἐν γένει ἡ γλῶσσα τοῦ Πινδάρου ἦτο ἀνάλογος πρὸς
τὸν μεγαλοπρεπῆ χαρακτήρα τῆς ποιήσεως αὐτοῦ. Ὡς πανελλή-
νιος δὲ ποιητὴς ἐξέλεξε τὴν ἔντεχνον διάλεκτον τῆς χορικῆς λυρι-
κῆς, ἀποφυγὼν τὴν ἐγχώριον βοιωτικὴν, ἣν μετεχειρίζετο ἡ ἀντί-
τεχνος Κόρινθα. Καθ' ἡμᾶς τὰ ποιήματα τοῦ Πινδάρου, ὁμοιά-
ζουσιν πρὸς τὰ ἔργα τέχνης τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς, τὰ ὅποια παρα-
μένουσιν εἰσέτι ὑποδείγματα τελειότητος, τὰ ὅποια οὐδεὶς ἠδυνήθη
μέχρι τοῦδε νὰ φθάσῃ.

* * *

Ἄνασκοποῦντες τὴν μακρὰν περίοδον τῶν πρώτων ἱστορικῶν
χρόνων παρατηροῦμεν ὅτι ἡ κατάληψις τῆς χώρας τῶν Μινυῶν
καὶ Καδμείων ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν ἀνέσειελε μὲν, ἀλλὰ δὲν κατέ-
στρεψε τὸν ἀρχαῖον πολιτισμὸν τῆς χώρας, διότι ἡ θρησκεία καὶ ἡ
λατρεία τῶν θεῶν, ὡς καὶ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα καὶ τὰ ἐπιτηδεύ-
ματα διετηρήθησαν ὡς ἦσαν ἐν τῇ προϊστορικῇ περιόδῳ. Ἡ γεωρ-
γία καὶ ἡ κτηνοτροφία ἐξηκολούθουν ν' ἀποτελῶσι τὰς δύο κυ-
ρίας πηγὰς τοῦ πλοῦτου. Ἡ ἀλιεῖα ἀπετέλει ἐπίσης ἐπικερδὲς
ἐπάγγελμα, διότι ἡ Βοιωτία περιεβάλλετο ὑπὸ τριῶν θαλασσῶν,
αἱ δὲ τρεῖς λίμναι αὐτῆς ἔτρεφον ἰχθυῶς ἀφιδόνους καὶ ἐγγέλεις ὀνο-
μαστὰς διὰ τε τὸ μέγεθος καὶ τὴν γλυκύτητά των. Ἡ θήρα ἦτο
ὡσαύτως πηγὴ εὐδαιμονίας ἐν Βοιωτίᾳ, διότι τὰ θηράματα ἦσαν
ἄφθονα παρὰ τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς λίμνας, τὰ ὄρη καὶ τὰ δάση,
ἐνθα δητῶντο καὶ ἔλαφοι καὶ δορκάδες καὶ ἀγριόχοιροι καὶ ἄγρια
ζῷα, τὰ δὲ δέρμα ἐχρησιμοποιεῖτο πολλαχῶς παρὰ τε τῶν πλου-

σίῳν καὶ τῶν πτωχῶν. Ἡ παιδεία πρὸ τῆς ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος εὐρίσκετο ἐν νηπιώδει καταστάσει. Τὸ ἄδειν καὶ ἐθνικὰ ποιήματα, ἢ μετὰ τῶν οἰκειῶν ὀμιλία καὶ αἱ μετὰ φίλων ἀναάτροφαί ἦσαν τὰ μόνα πρὸς ἀνάπτυξιν ἐφαρμοζόμενα μέσα. Δημοσίων σχολείων μὴ ὑπαρχόντων οἱ πλούσιοι ἐλάμβανον παιδαγωγοὺς κατ' οἶκον, οἵτινες ἐδίδασκον γραφήν, ἀνάγνωσιν, μουσικὴν, ὄρχηστικὴν τὰ τέκνα των. Ὑψηλοτέρα ἐκπαίδευσις δὲν ὑπῆρχε, διότι τὰ γυμνάσια δὲν εἶχον ὡς σκοπὸν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ μόνον τὴν ἀσκήσιν τοῦ σώματος. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν τὰ γυμνάσια ἦσαν γυμναστήρια εἰς τὰ ὁποῖα ἰσκοῦντο ἰδίως οἱ Θηβαῖοι, οἵτινες περισσότερον τῶν ἄλλων Βοιωτῶν ἐπεδίδοντο εἰς τὴν γυμναστικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ὠφέλιετο ἢ διάπλασις τῶν ὠραίων, ἰδίᾳ δὲ τῶν ρωμαλέων αὐτῶν σωμάτων, τὰ ὁποῖα οὐκ ὀλίγον συνετέλουν ν' ἀναδειξοσιν αὐτοὺς νικητὰς ἐν ταῖς μάχαις καὶ τοὺς ἀγῶνας. Εἰς τὰ γυμνάσια, ἅτινα ἦσαν πολλὰ ἐν Θήβαις, ἐν οἷς τὸ Ἱεράκλειον καὶ τὸ Ἰολαεῖον, ἐδιδάσκοντο καὶ γυμνάσματα στρατιωτικά, σκοποῦντα ν' ἀναδειξοσιν στρατιώτας εὐλυγίστους καὶ εὐκινήτους, δυναμένους ἐν καιρῷ μάχης δι' ἐπιδεξίων κινήσεων τοῦ σώματος καὶ τῶν χειρῶν ν' ἀφοπλίζοσιν τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ κατανικῶσιν αὐτόν, ἀπηγορεύετο δὲ αὐστηρῶς ἐν τοῖς γυμνασίοις πᾶν γύμνασμα ἄγον εἰς τὸν ἀθλητισμὸν, διότι οὗτος ἐθεωρεῖτο ἐχθρὸς τῆς γυμναστικῆς.

Αἱ τέχναι ἐν γένει ἤρξαντο ἀπὸ τῆς ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος νὰ δίδωσιν ἔργα, ἐν ἀρχῇ μὲν εὐτελεῖ, εἴτω δὲ σὺν τῷ χρόνῳ ἀξία λόγου καὶ περὶ τὰ τέλη τῆς περιόδου ταύτης, τὰ ἔργα τέχνης τῶν Θηβαίων τεχνιτῶν ἦσαν ἀνώτερα τῶν ἔργων τῶν Ἀθηναίων ὁμοτέχνων των. «Ἐπὶ Πεισιστράτου (560 - 510 π. χ.) ἢ ἐν ταῖς ὠραῖαις τέχναις πρόοδος τῶν Ἀθηναίων δὲν εἶχε φθάσει εἰς τοιοῦτον βαθμῖον, ὃν εἶχον ἤδη αὐταὶ ἐν Θήβαις, Κορίνθῳ καὶ Ἀργεῖ, εἰ καὶ κατὰ τὸν πληθυσμὸν καὶ τὴν ἄλλην εὐδαιμονίαν ὑπερεῖχον αἱ Ἀθηναί (1)».

(1) Γ. Κωνσταντινίδου Ἰστ. Ἀθηνῶν σ. 27.

ΒΙΒΛΙΟΝ Γ΄.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΑΙ ΘΗΒΑΙ ΚΑΙ Η ΒΟΙΩΤΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

Ἡ περίοδος τῶν Περσικῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπιδρομῶν, ἐν ᾗ ὑπῆρξεν ἔνδοξος διὰ πάντας τοὺς Ἕλληνας, χαρακτηρίζεται ὡς ἐπαισχύντος διὰ τοὺς Βοιωτοὺς καὶ μάλιστα τοὺς Θηβαίους, οἵτινες ἔχοντες τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βοιωτικῆς Ὀμοσπονδίας ἐμήδισαν καὶ ἐν μὲν τῇ μάχῃ τοῦ Μαραθῶνος ἔμειναν οὐδέτεροι, ἐν δὲ τῇ τῶν Θερμοπυλῶν ἐπολέμησαν ἀναγκαστικῶς, ἐν δὲ τῇ τῶν Πλαταιῶν ἐπολέμησαν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Περσῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν οἱ Βοιωτοὶ καὶ μάλιστα οἱ Θηβαῖοι κατηγοροῦνται ὅτι κατὰ τὰς Περσικὰς ἐπιδρομὰς, ἐσκεμμένως, ἀνευ ἀνάγκης, καὶ χωρὶς νὰ εὐφραθῶσι πρὸ ἀνωτέρας βίας, ἐπρόδωσαν τὴν πατρίδα τῶν πολεμήσαντες μετὰ τῶν ἐχθρῶν κατ' αὐτῆς. Τοιοῦτόν τι διδάσκεται πῶς Ἕλληνας ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἡροδότου μέχρι σήμερον καὶ τοιοῦτόν τι πιστεύεται παρ' ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου σήμερον. Θὰ περιγράψωμεν τὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ τὴν κατάστασιν τῆς τότε Ἑλλάδος καὶ τὰς σχέσεις τῶν πρωτευουσῶν πόλεων καὶ ἰδίως τῶν Ἀθηνῶν καὶ Θηβῶν καὶ εἰμεθα βέβαιοι ὅτι θὰ προκύψῃ ἀμέσως, ἀβιάστως καὶ αὐτομάτως ἡ ἀλήθεια, ἀρκεὶ ν' ἀναζητηθῇ αὐτὴ ἀνευ προκαταλήψεως.

Ὁ Δαρεῖος θέλων νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθηνοὺς τολμήσαντας νὰ βοηθήσωσι τοὺς ἐπαναστατήσαντας Ἴωνας, ἀπέστειλεν ἐν ἔτει 492 κατ' αὐτῶν τὸν Μαρδόνιον, μετὰ μεγάλης ναυτικῆς καὶ περικτικῆς δυνάμεως. Τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἀποτυχούσης καὶ τοῦ Μαρδονίου ἀπράκτου εἰς Ἀσίαν ἐπανακάμψαντος, ὁ Δαρεῖος ἀγα-

νακτῶν ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ τοῦ Μαρδονίου, μὴ δυνηθέντος οὐδὲ κἄν νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ παρακινούμενος ὑπὸ τῶν παρ' αὐτῷ καταφυγόντων Ἰπλίου καὶ Δημάρτου ζητούντων ν' ἀποκατασταθῶσιν, ὁ μὲν εἰς τὴν βασιλείαν τῆς Σπάρτης ἐξ ἧς ἀπεβλήθη, ὁ δὲ εἰς τὴν τυραννίδα τῶν Ἀθηνῶν, ὁπόθεν ἐξεδιώχθη, ἀπεφάσισε δευτέραν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν ἢ ὡς ἔλεγε, κατὰ τῆς Ἐρετρίας καὶ τῶν Ἀθηνῶν.

Σὺν τῇ διαταγῇ τῆς ἐπιστρατεύσεως, ἐξέπεμψε πρὸς πάσας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος κήρυκας, ἵνα ζητήσωσιν ἀφ' ἐκάστης γῆν καὶ ὕδωρ ἢτοι ἐπίσημον σημεῖον ὑποταγῆς, διότι ἤθελε νὰ μάθῃ τίνες ἐξ αὐτῶν ἤθελον ἀντιστῆ εἰς τὰ σχέδιά του. Ὅταν ἐφθασαν οἱ κήρυκες τοῦ Δαρείου εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῆς κατάστασις ἦτο δεινὴ. Αἱ Ἀθῆναι εὕρισκοντο εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν πρὸς τοὺς Θηβαίους καὶ τοὺς Αἰγινήτας. Ἡ ἦττα τῶν Ἰώνων εἶχε καταπλήξει καὶ καταπτοήσει πάντας τοὺς Ἕλληνας. Ἡ δύναμις τοῦ Δαρείου εἶχεν ἐπὶ τοσοῦτον μεγαλοποιηθῆ, ὥστε οὕτως εἰς τὴν ἀντιλήψιν τοῦ λαοῦ ἦτο ἀκαταμάχητος. Πανελληνιον φρόνημα δὲν ὑπῆρχεν ἡ ἰδέα τῆς πολιτικῆς ἐνότητος εὕρισκετο ἐν νηπιώδει καταστάσει ἡ Ἑλλὰς δὲν ἦτο ἡ ἀθροισμὰ αὐτοκεφάλων καὶ αὐτοκυβερνωμένων πόλεων καὶ τινων ἠμοσπονδιῶν οὐδένα ἔχουσῶν πολιτικὸν σύνδεσμον, οὐδένα κοινὸν σκοπὸν ἐπιδιωκουσῶν, ἀντιμαχομένων διὰ ζητήματα πολλάκις ἀσήμαντα, καὶ «δυναμένων ν' ἀδιαφορῶσιν εἰς τὴν καταστροφὴν, ἢ δουλώσιν, ἢ μὲν τῆς δέ» (1). Τοιαύτη τις ἦτο ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος, ὅταν οἱ κήρυκες τοῦ Δαρείου περιήρχοντο αὐτήν. Ὡς ἦτο ἐπόμενον πᾶσαι αἱ νῆσοι καὶ πᾶσαι αἱ πόλεις, αἵτινες ἔκειντο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, δι' ἧς ὑπετίθετο ὅτι θὰ διέλθῃ ὁ στόλος καὶ ἡ στρατιὰ τοῦ Δαρείου ἔδωκαν γῆν καὶ ὕδωρ. Μεταξὺ τούτων ἦσαν ἡ Αἴγινα καὶ αἱ Θῆβαι. Μόνοι αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη οὐ μόνον ἠρνήθησαν νὰ δώσωσιν γῆν καὶ ὕδωρ ἀλλὰ καὶ ἐκακοποίησαν τοὺς κήρυκας τοῦ Δαρείου, ὅτι πάντες αὐτοὺς οἱ μὲν Ἀθηναῖοι εἰς βράθυρον, οἱ δὲ Σπαρτιάται εἰς φρέαρ, ἵνα ἐκεῖθεν λάβωσι τὰ σημεῖα ταῦτα τῆς ὑποταγῆς.

Ὁ Δαρεῖος ἀποπερατώσας τὰς πολεμικὰς πυρασκευὰς καὶ λαβῶν γνῶσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι γενομένων διέταξε τὴν ἐπ' αὐτὴν ἐκστρατείαν. Στρατὸς μέγας ἐπιβιβασθεὶς 600 τριῶρων ὑπὸ τὸν Δᾶτιν καὶ Ἀρταφέρνην ἐνεφάνισθη αἰφνιδίως εἰς Ἐρετρίαν, μετὰ

(1) Παπαρ. Α. 340—341. Σκ 3η.

τὴν ἄλωσιν τῆς ὁποίας ἀπεβιβάσθη εἰς Μαραθῶνα ἔχων ὁδηγὸν τὸν Ἴππιαν.

Οἱ Ἀθηναῖοι πρὸ τῆς κεραυνοβόλου ταύτης εἰσβολῆς εὐρεθέντες ἐξήτησαν τὴν συνδρομὴν τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐδέχθησαν πρόθυμοι νὰ βοηθήσωσι τοὺς Ἀθηναίους, ἐδήλωσαν ὁμως ὅτι δὲν δύνανται νὰ πράξωσι τοῦτο πρὸ τῆς παρελεύσεως πέντε ἡμερῶν, διότι ὑπῆρχε θρησκευτικὴ πρόληψις νὰ μὴ ἐκστρατεύωσι πρὸ τῆς πανσελήνου. Ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦτο ἀπέφυγον οἱ Σπαρτιᾶται νὰ βοηθήσωσι τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἐγκαταλειμμένοι παρὰ πάντων ἠσυχολοῦντο περὶ τὸν Μαραθῶνα εἰς τὴν κατώπτευσιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἐνῶ δὲ περιέφερον τὰ βλέμματα περὶ αὐτῶν εἶδον νὰ κατέρχωνται ἀπὸ Πάρνηθος καὶ Λακελείας ὀπλιτὰι δρομαίως ἦσαν οἱ 1000 λεοντόθυμοι Πλαταιεῖς, οἵτινες μόνον ἐξ ὄλων τῶν Ἑλλήνων μετέβαινον αὐθόρμητοι νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὸν μέγαν ἐκεῖνον ἀγῶνα, ὅστις ἐδόξασε τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπεθανάτισε τὰς Πλαταιάς.

Οὕτω βλέπομεν ὅτι εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος τὴν κοσμοϊστορικὴν, ἣτις ἔλαβε χώραν τὴν 12 Σεπτεμβρίου 490 π. Χ. καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν 11 χιλιάδες Ἕλληνες ἐνίκησαν 110 χιλιάδας Περσῶν, ἐπολέμησαν μόνον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων μόνον οἱ Πλαταιεῖς. Οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ λοιποὶ Βοιωτοὶ ἔμειναν οὐδέτεροι, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες. Τί λοιπὸν χειρότερον τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἔπραξαν οἱ Θηβαῖοι ἵνα σκληρῶς καὶ ἐξαιρετικῶς κατακριθῶσιν; Ἐὰν ὑπῆρχόν τινες, οἱ ὅποιοι ἐπιεικέστερον ἔδει νὰ κριθῶσιν, ἐπὶ τῇ μὴ συμμετογῇ των ἐν τῷ κατὰ Περσῶν τούτῳ ἀγῶνι τῶν Ἀθηναίων, οὗτοι ἔπρεπε νὰ ἦσαν οἱ Θηβαῖοι. Αἱ ἦται, τὰς ὁποίας οὗτοι εἶχον ὑποστήναι παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἦσαν εἰσέτι νωπαί. Ἡ νοτίως τοῦ Ἀσωποῦ Βοιωτικὴ χώρα ἐξηκολούθει ν' ἀποτελῆ κτῆσιν Ἀττικῆν, ἣ δὲ ὀδύνη ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς χώρας ταύτης δὲν εἶχεν εἰσέτι πορέλθει ἐκ τῆς πατριωτικῆς ψυχῆς τῶν Θηβαίων. Ἐξῶν καὶ ἐστρατεύοντο ἀκόμη οἱ αἰχμαλῶτοι τῆς μάχης τοῦ Εὐρίπου καὶ διηγούντο τὰ δεινὰ τῆς αἰχμαλωσίας, οἱ δὲ ἐπισκέπται τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηναίων, ἔβλεπον ἐπὶ τῶν τειχῶν αὐτῆς κρευαμένους τὰς χειροπέδας τῶν αἰχμαλῶτων Θηβαίων καὶ τὰς ἀλύσει; δι' ὧν ἦσαν δεδεμένοι κατὰ τὸν χρόνον τῆς αἰχμαλωσίας. Ἀριστερᾶ δὲ τῶν προφυλαίων ἀνεγινώσκατο τὸ ἐπόμενον ἐπίγραμμα, ἐξαῖρον τὰς νίκας τῶν Ἀθηναίων καὶ οὐδύλλως συντελοῦν εἰς τὴν εἰρήνευσιν τῶν δύο πόλεων

Ἔθνεα Βοιωτῶν καὶ Χαλκηδέων δαμιάσαντες
 παῖδες Ἀθηναίων ἔργμασιν ἐν πολέμῳ
 δεσμῶ ἐν ἀχλυδέντι σιδηρῶ ἔσβεσαν ὕβριν. (Ἡροδ. V 77)

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὐρίσκοντο οἱ Θηβαῖοι, ὅταν ἦλθον οἱ κήρυκες τῶν Περσῶν εἰς Βοιωτίαν. Τί ἠδύναγτο νὰ πράξωσι τότε οἱ Θηβαῖοι; Ἐὰν ἠρνοῦντο νὰ δώσωσι γῆν καὶ ὕδωρ εἰς τοὺς ἀπεσταμένους τοῦ Δαρείου θὰ ἐδέχοντο τὴν κήρυξιν πολέμου αὐτοῦ. Ἦσαν ἤδη εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν μὲ τοὺς Ἀθηναίους, νὰ περιέλθωσιν εἰς πόλεμον καὶ πρὸς τοὺς Πέρσας; Εἶχον δύναμιν ν' ἀναλάβωσι τοιοῦτον ἄθλον; Ἠδύναγτο νὰ λησμονήσωσι τὰς ἤττας καὶ τὸν ἀκρωτηριασμόν τῆς χώρας τῶν καὶ τὴν ἐμπόλεμον κατάστασιν εἰς ἣν εὐρίσκοντο καὶ σπεύσωσιν νὰ ταχθῶσι παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Ἀθηναίων ἀπρόσκλητοι καὶ ἀνύβριτοι, καὶ νὰ δεχθῶσι τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν ἄνευ ὄρων; Ἀλλὰ τοιαύτην αὐτάρκησιν καὶ αὐτοθυσίαν δὲν πρέπει νὰ ζητήσῃ τις πρὸ ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀφοῦ οὐδὲν τοιοῦτον παράδειγμα φέρει ἡ ἱστορία, ἀφοῦ οὔτε σήμερον δύναται νὰ εὕρῃ τις χώραν, ἥτις ν' ἀποφασίσῃ νὰ ὑποδουλωθῇ εἰς τὸν ἐχθρὸν τῆς, ἵνα σώσῃ τοῦτον ἐκ δουλείας ἄλλου. Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου πραγματευόμενος ὁ Παπαρηγόπουλος λέγει: «Ὁ ἀπὸ τοῦ 506 ἀρξάμενος πόλεμος τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Θηβαίους καὶ τοὺς Αἰγινήτας δὲν εἶχεν εἰσέτι καταπαύσει ὥστε οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Αἰγινήται ὑπολαμβάνοντες πάντα πολέμιον τῶν Ἀθηναίων, ὡς ἴδιον φίλον καὶ προστάτην ἔσπευσαν νὰ δεχθῶσι τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Δαρείου», δηλαδὴ νὰ δώσωσιν γῆν καὶ ὕδωρ (1).

Νομίζομεν ὅτι ἐὰν τις λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅσα μέχρι τοῦδε εἶπομεν, καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι οὔτε ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Θηβαίων, οὔτε ἐπραξάν τι δυνάμενον νὰ σημάνη τὴν κατάστασιν τῆς μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων καταστάσεως, καὶ ὅτι ἡ ἐκστρατεία αὕτη τοῦ Δαρείου δὲν εἶχεν ὡς σκοπὸν τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ μόνον τὴν τιμωρίαν τῶν Ἀθηναίων, δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ μὴ δικαιώσῃ τοὺς Θηβαίους τηρήσαντας οὐδετερότητα, καὶ νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ ὅτι ἡ οὐδετερότης αὕτη ἦτο πράξις, ἣν ἐνέπνευσαν αἰσθήματα ἑλληνικά, διότι ἐὰν δὲν ἐπεκράτουν τοιαῦτα αἰσθήματα, οἱ Θηβαῖοι θὰ ἐτάσσοντο ἀδιστακτικῶς πρὸς τὸ πλευρὸν τῶν Περσῶν, ὅπότε ἡ ἔκβασις τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνος θὰ ἦτο πιθανῶς ἄλλοια. Τὴν οὐδετερότητα συνεβούλευσε καὶ αὐτὸς ὁ Πίνδα-

(1) Παπαρρ. Α. 340 ἔκδ. 3η.

ρος, ὁ ὕμνητὴς καὶ θαυμαστὴς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης. Ἡ ἴητα τῶν Περσῶν ἐν Μαραθῶνι, ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς ἐνδόξου κατέστησε τοὺς Ἀθηναίους, ἀφ' ἐτέρου ἐξώργισε τὸν Δαρεῖον, ὅστις διέταξε νῆαν κατ' αὐτῶν ἐκστρατεῖαν. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Δαρείου ἐξετέλεσε ταύτην ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ξέρξης. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον στόλος 1200 περίπου τριήρων καὶ τρισχιλίων φορηγῶν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα μυριάδων πεζῶν, ὀκτῶ μυριάδων ἱππέων καὶ ἀκολουθία δούλων, μαγείρων, γυναικῶν καὶ βοήθητικῶν ὑπηρεσιῶν ἰσάριθμος πρὸς τὸν στρατὸν, ἀπετέλεσαν τὴν δύναμιν, ἣτις ὤρμησε κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἣτις ὑπελογίζετο εἰς 4 ἕως 5 ἑκατομμύρια ἀνθρώπων. Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔαρος τοῦ ἔτους 480 ἐκινήθη ὁ στρατὸς οὗτος ἐκ Σάρδεων πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον διὰ τῆς γεφύρας τοῦ ὁποῦο διεπεραιώθη ἐντὸς ἑπτὰ ἡμερῶν καὶ ἑπτὰ νυκτῶν εἰς Θράκην. Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς ἐλεύσεως τῆς μυθώδους ταύτης στρατιάς πάντες οἱ ἀπὸ Θράκης μέχρι Φθιώτιδος λαοὶ ἐδήλωσαν ὑποταγὴν, διότι ἔκριναν ὅτι δὲν ἔπρεπε οὐδὲ νὰ σκεφθῶσι κἄν περὶ ἀντιστάσεως ἀπέναντι τῆς τρομερᾶς ταύτης Περσικῆς δυνάμεως, ἣτις δίκην κατακλυσμοῦ κατέλαβε καὶ κατεκάλυψεν ἀπάσας τὰς πεδιάδας καὶ τὰς παρίδους τῆς χώρας των.

Ὅταν ὁ Ξέρξης διέτριβεν εἰς τὴν παρὰ τὸν Ὀλυμπον Πιερίαν ἦλθον οἱ εἰς Ἑλλάδα πεμφθέντες κήρυκες, οἱ μὲν κενοί, οἱ δὲ φέροντες γῆν καὶ ὕδωρ. Ἐκ τῶν ἐκουσίως ἢ ἐξ ἀνάγκης δόντων ἦσαν: οἱ Θεσσαλοί, οἱ Δόλοπες, οἱ Αἰνιᾶνες, οἱ Λοκροί, οἱ Μάγνητες, οἱ Μαλιεῖς, οἱ Φθιώται, οἱ Ἀχαιοί, οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Βοιωτοί. Δηλ. ἔδωσαν γῆν καὶ ὕδωρ πάντες οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι, διὰ τῆς χώρας τῶν ὁποῶν θὰ διήρχετο ὁ Περσικὸς τυφὼν. Δὲν ἔδωκαν γῆν καὶ ὕδωρ, δηλ. δὲν ἐδήλωσαν ὑποταγὴν ἢ Σπάρτη μετὰ τῶν αὐτῇ συντεταγμένων Πελοποννησίων, καὶ αἱ Ἀθῆναι μετὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν Πλαταιῶν καὶ Θεσπιῶν. Ὁ προκείμενος ἀγὼν ἦτο τόσοσ μέγας, ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ Δελφικὸν μαντεῖον παρ' οὗ οἱ Ἀθηναῖοι ἐζήτησαν χρησὶμόν ἐθεώρησεν ἔργον μωρὸν τὴν ἀντίστασιν. Εἰς τὰς πολλὰς δὲ τῶν ἀπεσταλμένων ἱεσίας καὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν ὅτι δὲν θὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τοῦ ἀδύτου, ἀλλὰ θὰ μείνωσιν ἐκεῖ ν' ἀποθάνωσιν, ἐὰν δὲν ἀκούσωσι καλλίτερον διὰ τὴν πατρίδα χρησὶμόν (1) ἢ Πυθίᾳ ὑπέδειξε τὸ ξύλινον τεῖχος εἰς τὸ ὁποῖον κατέφυγον οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ δὲ ἐν Ἴσθμῳ συνελθόντες Ἑλληγες ἀπεφάσισαν, ἵνα πάσῃ ἰησίᾳ ἀντιστῶσιν εἰς τὴν ἐπιχειμέ-

(1) Ἡρόδ. VII 141. ὄναξ, χρησὶμόν τε ἄμεινον ἢ αὐτοὶ ὄπιμιν ἐκ τοῦ ἀδύτου ἀλλὰ ἤδε μενέμεν ἔστ' ἂν ταλευτήσωμεν.

ΘΙΒΑΪΚΟΣ ΣΤΙΒΑΙΟΣ

ΔΩΡΕΑ

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ

ΣΠΥΡΟΥ ΒΡΥΣΣΕΛΙ

νην ἐπιδρομήν. Εἶνε βεβαίως ἀξιοθαύμαστοι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιάται διὰ τὴν τόλμην αὐτῶν, ἢ ἀντιστῶσιν εἰς τὴν Περσικὴν καταγίδα. Ἀλλ' οὗτοι εἶχον πλέον ἐκτεθῆ καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ πράξωσιν ἄλλως. Ἡ τρομερὰ αὐτῆ ἐκστρατεία αὐτοὺς ἀπέβλεπε καὶ τὴν τιμωρίαν αὐτῶν εἰς σκοπόν. Ἡ συμπεριφορὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς τοὺς κήρυκας τῶν Περσῶν ἦτο τοιαύτη, ὥστε δὲν θὰ ἤρκει ἴσως ἡ γῆ καὶ τὸ ὕδωρ, ἵνα ἐξευμενίσῃ τὸν Ξέρξην καὶ ἢ ἀποτρέψῃ ταῦτον ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς. Οὐδὲ ἐξητήθη γῆ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Σπαρτιάτας, κατὰ τὴν παροῦσαν ἐκστρατείαν ἀφ' οὗ κατὰ τὴν προηγουμένην οἱ πρέσβεις τῶν Περσῶν ἐθανατώθησαν τραγικῶς. Οἱ Ἀθηναῖοι ὄθεν καὶ οἱ Σπαρτιάται ἀποφασίσαντες ἢ ἀντιστῶσιν εἰς τὴν τρομερὰν ταύτην Περσικὴν ἐπιδρομήν. ἔπραξαν μὲν ἔργον γενναῖον καὶ πρωτοφανές εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ ἔργον τὸ ὅποιον ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἠδύναντο ἢ ἀποφύγωσι. Ἐκεῖνοι οἵτινες ἐμφανίζουσι εἰκόνα ἀπιστεύτου ἠρωισμού, εἰκόνα ἀπροσπελάστου αὐτοθυσίας εἶνε οἱ Πλαταιεῖς, οἱ Θεσπιεῖς καὶ οἱ Ἀλιάρτιοι. Οὗτοι ἄνευ ἀνάγκης τινός, ἄνευ ἐλπίδος τινός, προσέφερον ἑαυτοὺς εἰς ἀγῶνα ἐκ τῶν προτέρων διὰ τὴν χώραν των καὶ δι' ἑαυτοὺς καταστρεπτικόν, ἀφ' οὗ ἢ ἐν Θερμοπύλαις ἀποφασισθεῖσα παρὰ τῶν συμμάχων ἀντίστασις, δὲν εἶχεν ἄλλον σκοπόν, εἰμὴ τὴν πρῶσκαιρον ἐπίσχεσιν τοῦ ἐχθροῦ, ἵνα οἱ σύμμιχοι δυνηθῶσι νὰ προετοιμάσωσι σοβιρὰν ἀμύνην εἰς τὸν Ἰσθμὸν καὶ τὴν θάλασσαν.

Οἱ Σπαρτιάται φαίνεται ὅτι δὲν εἶχον ἐννοήσει τὸν πραγματικὸν κίνδυνον πρὸ τοῦ ὁποίου εὐρίσκοντο, ἀφοῦ ἠσυχολοῦντο εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῶν Καρνείων καὶ τῶν Ὀλυμπίων, ἔνεκα τῶν ὁποίων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παράσχωσι μεγάλην δύναμιν ἐν τῷ παρόντι ἀγῶνι. Οὐδὲ φαίνεται νὰ ἐγνώριζον τὴν πραγματικὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, ἄλλως δὲν θὰ ἐθεώρουν ἱκανὴν τὴν ὑπὸ τὸν Λεωνίδα, οὐ μόνον νὰ νικήσῃ, ἢ ἢ ἀναχαιτίσῃ τὴν περαιτέρω εἰσβολὴν τοῦ Ξέρξου, ἀλλ' οὐδὲ ἢ ἀπασχολήσῃ κἂν τὸν ἐχθρὸν σοβιρῶς ἐν Θερμοπύλαις. Ἡ δύναμις τοῦ Ξέρξου ἦτο τόσον μεγάλη καὶ ἢ τοῦ Λεωνίδου τόσον μικρά, ὥστε καὶ ἄνευ τῆς προδοσίας τοῦ Ἐφιάλτου, ἢ ἢ ἢ τῶν περὶ τὸν Λεωνίδα ἦτο ἐξησφαλισμένη. Δικαίως ὄθεν ἢ Πυθία εἶχεν εἶπει ὅτι ἢ ἀντίστασις ἦτο ἔργον μωρὸν καὶ δικαίως οἱ ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ Περσικοῦ χειμάρρου εὐρισκόμενοι λαοὶ εἶχον δώσει γῆν καὶ ὕδωρ.

Ἡ πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ Ξέρξου ἀποσταλεῖσα δύναμις ἀπετελείτο ἐκ 300 Σπαρτιατῶν, 500 Τεγεατῶν, 500 Μαντινέων, 120

Ὀρχομενίων Ἀρκάδων, 400 Κορινθίων, 80 Μυκηναίων καὶ 200 Φλασίων, ἤτοι ἐκ 3100 Πελοποννησίων. Διερχόμενος δὲ ὁ Λεωνίδας ἐκ Βοιωτίας, Φωκίδος καὶ Λοκρίδος προσέλαβεν 700 Θεσπιεῖς, 400 Θηβαίους, 1000 Φωκεῖς καὶ τὴν ὅλην στρατιάν τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν ὑπολογισομένην εἰς 800 ἤτοι ἐν ὄλῳ ὀπλίτας 2900.

Ἐκ τούτων οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Λοκροὶ εἶχον δώσει γῆν καὶ ὕδωρ εἰς τὸν Μέγαν βασιλέα, ἀλλ' ἤδη ἐξ ἀνάγκης παρηκολούθουν τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, καθ' Ἡρόδοτον VII 222 καὶ Παπαρρ. Α. 403, κατὰ δὲ τὸν Λάμπρον Α' 415· οἱ 400 Θηβαῖοι ἦσαν ἐκ τῆς κατὰ τῶν μηδιζόντων ἀντιτιτσομένης πατριωτικῆς πατρίας. Κατὰ ταῦτα, ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ὁ καταλαβὼν τὰς Θερμοπύλας δὲν ὑπερέβαινε τὰς 6 χιλιάδας ὀπλιτῶν καὶ τὰς 12 ἢ 14 χιλ. ἐν ὄλῳ ἀνδρῶν, ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ἕκαστος ὀπλίτης συνωδεύετο ὑπὸ ἐνὸς τοῦλάχιστον ψιλοῦ οἱ δὲ Σπαρτιᾶται ὑπὸ ἑπτὰ ἕκαστος.

Ὁ Ξέρξης φθιάσας πρὸ τῶν Θερμοπυλῶν ἐξέπεμψε τὰ ἄριστα τῶν ταγματῶν του, κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν Λεωνίδα ἀπερασπιστῶν τῶν Θερμοπυλῶν, οἵτινες ἀντέσχον ἐπὶ διήμερον ἀποκρούσαντας γενναίως ἀπάσας τὰς ἐπιθέσεις τῶν ἀνεξαντλήτων Περσικῶν σιφῶν. Τὴν τρίτην ἡμέραν, ἐνῶ ὁ Λεωνίδας διὰ τῆς προδοσίας τοῦ Ἐφιάλτου ἐκινδύνευε νὰ κυκλωθῆ, ἐπέτρεψε ν' ἀπέλθωσιν ὄσοι ἠθέλον. Καὶ ἀπῆλθον πάντες, παρέμειναν δὲ μόνον 300 Σπαρτιᾶται, 700 Θεσπιεῖς καὶ 400 Θηβαῖοι, οἵτινες μετ' ἀγῶνα δεινὸν ἔπεσαν πάντες. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον VII 233, οἱ Θηβαῖοι ὅταν εἶδον ὅτι τὰ πράγματα ἔκλινον ὑπὲρ τῶν Περσῶν ἀπεσχίσθησαν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ πλησιάσαντες τοὺς πολεμίους καὶ προτεινάντες τὰς χεῖρας ἐζήτησαν συγχώρησιν, κραυγάζοντες ὅτι ἦσαν φίλοι καὶ ὑπήκοοι τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ ὅτι βιασθέντες ἦλθον εἰς Θερμοπύλας. Περὶ τῆς ἀληθείας τούτων ἐμσαρτύρησαν καὶ οἱ Θεσσαλοὶ καὶ ὄσοι ἐξ αὐτῶν δὲν ἐφρονεύθησαν πρὶν ἢ οἱ Πέρσαι νοήσωσι περὶ τίνος πρόκειται, ἠξιώθησαν μὲν συγγνώμης, ἐστίχθησαν ὅμως κατὰ διαταγὴν τοῦ Ξέρξου διὰ βασιλείων στιγμάτων καὶ πρῶτος πάντων ὁ στρατηγὸς αὐτῶν Λεοντιάδης πατὴρ τοῦ Εὐρυμάχου, ὅστις πενήκοντα ἔτη ὕστερον ἠγήθη τῶν καταλαβόντων τὰς Πηλαταῖς τριακοσίων Θηβαίων.

Αἱ εἰδήσεις αὗται προέρχονται ἐκ τοῦ Ἡροδότου, ὃν ἀντιγράφουσι πάντες οἱ ἱστορικοὶ καὶ εἶναι πᾶσαι ψευδεῖς. Δικαίως ὅθεν ὁ Πλούταρχος ἔγραψε περὶ τούτου πραγματείαν «Περὶ τῆς Ἡροδότου κακοηθείας», ἐν ἣ ἀποδεικνύει τούτον ψεύστην

και μυθοπλάστιν. Διὰ τὴν χαρακτηρισμὴν δὲ τὸσον σκληρῶς και βαρῶς ὁ ἀγαθὸς και σεμνὸς Πλούταρχος τὸν Ἡρόδοτον· σημαίνει ὅτι ἐπέσθη ὅτι οὗτος ἀπὸ μίσους και ὀργῆς ἀγόμενος ἠδίκησε τοὺς Θηβαίους. Ὁ ἰσχυρισμὸς ἐνίων ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνῃ πιστευτὸς ὁ Πλούταρχος, διότι ἦτο Βοιωτὸς, ὅξει σχολαστικότητος και εἶνε ἀνάξιος προσοχῆς, διότι ὁ Πλούταρχος ἦτο ἀνώτερος πάσης τοιαύτης ὑπονοίας και διότι πᾶς τις ὀφείλει νὰ κρίνῃ ἐκ τῶν λεγομένων και οὐχὶ ἐκ τοῦ λέγοντος· ὁ ἕτερος ἰσχυρισμὸς δὲ τὸν Πλούταρχον ἔγραψε μετὰ 500 ἔτη, ἐνῶ ὁ Ἡρόδοτος ἦτο σύγχρονος τῶν γεγονότων, δὲν ἔχει ἀξίαν, ἦν ἐκ πρώτης ἀντιλήψεως παρέχει, διότι ὁ Πλούταρχος ἐστήριξε τὴν πραγματείαν του οὐχὶ ἐπὶ πληροφοριῶν και εἰδήσεων, ἀλλ' ἐπὶ κειμένων συγγραφέων, και ἐπὶ τῆς λογικῆς, ἣτις δὲν ἔχει ἡλικίαν και τὴν ὅποιαν οὐδόλως ἐπηρεάζει ἡ πάροδος τοῦ χρόνου. Ὁ Ἡρόδοτος γράψας τὴν ἱστορίαν τῶν Περσικῶν πολέμων μετὰ τὴν ἐκ Θουρίων τῆς Ἰταλίας ἐπιστροφὴν του, τῷ 431—428 ἐστηρίχθη, οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀντιλήψεως, διότι κατὰ τὴν ἐν Θερμοπύλαις μάχην ἦγεν ἡλικίαν 4 ἐτῶν, ἄτε γεννηθεὶς τῷ 484 (1), ἀλλὰ ἐπὶ πληροφοριῶν, ἄς συνέλεξεν ὅταν ἠνδρώθη και δὴ μετὰ τὸ ἔτος 431, ὁπότε ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας. Ἐκ τούτων ἔπεται ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῶν Περσικῶν πολέμων πενήκοντα ἔτη ὕστερον τῶν γεγονότων.

Ὁ Χρῖστ. (ἱστορ. τῆς λογοτεχνίας τόμ. Α'. σ. 612) περὶ Ἡροδότου πραγματευόμενος γράφει: «Προκατελιημμένος δ' ὢν ὑπὲρ Ἀθηναίων και τῶν περὶ τὸν Περικλέα παρήγετο πολλάκις εἰς σκληρὰς και ἀδίκους κρίσεις περὶ τῶν ἄλλων και δὴ περὶ Κορινθίων και Θηβαίων και Θεμιστοκλέους. Ἐχομεν δὲ περὶ τούτων συγγραφὴν τοῦ Πλουτάρχου, καίπερ ἀληθῶς ὑπὸ τοπικοῦ Θηβαϊκοῦ πατριωτισμοῦ ὑπαγορευθεῖσαν περὶ τῆς Ἡροδότου κακοηθείας και παρὰ τοῦ Σουίδου μανιθάνομεν, ὅτι και ὁ Αἴλιος Ἀρροκρατίων συνέγραψε βιβλίον ὅλον περὶ τοῦ καταψεῦσαι τὴν Ἡροδότου ἱστορίαν».

Κατὰ τοῦ Ἡροδότου ἔγραψεν και ὁ Μανέθων (2), περὶ οὗ ἰδὲ Ἰώσηπον κατ' Ἀπίωνος ἐν I, 14' και Εὐστάθιον εἰς Ὀμήρ. Λ 480. Ὁ Cox (History of Greece Τόμ. Α. σ. 501) ἐκφέρει διστα-

(1) Χρῖστ. ἱστ. λογ. Α'. 596—604 και Λεξ. Ῥαγκελῆ λ. Ἡρόδοτος.

(2) > > > > 612 σημ. 3.

γμους περὶ τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ Ἡροδότου, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἐν Θερμοπύλαις ἀγωνισθέντας. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης, ἐν τῇ περὶ ζῶων γενέσεως πραγματείᾳ αὐτοῦ III. 5 ἀποκαλεῖ τὸν Ἡρόδοτον μυθολόγον.

Καθ' ἡμᾶς ὁ Ἡρόδοτος, ἦτο ἀφελὴς καὶ εὐπιστος κατὰ πάθος, ὡς τούναντίον ὑπάρχουσι καὶ δύσπιστοι κατὰ πάθος. Τοιοῦτος ὢν, ἔπεσε θῦμα διαστροφῶν τῆς ἀληθείας, ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ Ξέρξου γενομένης ἐπιστρατείας, ὡς καὶ τῆς ἐν Θερμοπύλαις συγκροτηθείσης μάχης. Διὰ τὸ πλανηθῆναι ὁ Ἡρόδοτος εἶχε τὴν προσήκουσαν διάθεσιν ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν συμπεριφορᾶς τῶν Θηβαίων, οἵτινες οὐ μόνον δὲν ἔδωκαν αὐτῷ τὰ χρήματα τὰ ὅποια ἐξήτησεν, ἀλλὰ καὶ ἀπηγορεύθη αὐτῷ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων νὰ συναναστρέφηται μετὰ τῶν νέων. Ὁ Θηβαῖος συγγραφεὺς Ἀριστοφάνης, πραγματευόμενος περὶ τοῦ θέματος τούτου γράφει· «ὅτι χρήματα μὲν αἰτήσας οὐκ ἔλαβε παρὰ Θηβαίων, ἐπιχειρῶν δὲ τοῖς νέοις διαλέγεσθαι καὶ συσχολάζειν, ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ἐκωλύθη (1)». Ἐννοεῖται οἰκοθίεν, ὅτι ἡ συμπεριφορὰ αὐτῆ τῶν Θηβαίων ἀρχόντων, πρὸς τὸν ἐν Θήβαις μεταβάντα Ἡρόδοτον, ὅπως μελετήσῃ καὶ συλλέξῃ τὸ ἀναγκαῖον ὕλικόν διὰ τὴν συγγραφὴν του, ἦτο ἱκανὴ νὰ διαθέσῃ αὐτὸν κατὰ τῶν Θηβαίων. Ἐὰν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὁ Ἡρόδοτος μετέβη εἰς Θήβας κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, κατὰ τὰς παραμονὰς ἢ μᾶλλον ἄμα τῇ ἐκρήξει τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἢ δὲ δικαιολογήσωμεν ἴσως τὴν πρὸς αὐτὸν στάσιν τῶν Θηβαίων ἀρχόντων, διότι ὁ Ἡρόδοτος, ἦτο τοῖς πᾶσι γνωστός, διὰ τὴν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων προκατάληψιν, ἐπομένως ἠδύνατο νὰ παρεξηγηθῇ ἢ ἐπὶ μακρὸν ἐν Θήβαις παραμονή του, καὶ νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν νέων καὶ τῶν φιλαθηναίων, διότι πολλοὶ ἐν Θήβαις ὑπῆρχον οἱ ποθοῦντες νὰ ὀδηγήσωσι τὴν Βοιωτίαν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Ἀθηναίων. Φαίνεται ὁθεν, ὅτι ἡ μετάβασις τοῦ Ἡροδότου εἰς Θήβας, παρεξηγήθη ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, οἵτινες ἐκλαβόντες αὐτὸν ὡς ὑποπτον προπαγανδισμοῦ, ἀπηγόρευσαν τὴν μετὰ τῶν νέων συνομιλίαν καὶ συναναστροφὴν.

Ἡ τραχεῖα ὅμως καὶ σκαιὰ αὕτη τῶν ἀρχόντων στάσις, ἡ πρὸς ἀπέλασιν ἰσοδυναμοῦσα, ἐπροκάλεσε τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Ἡροδότου, ὅστις ἀνθρώπος ὢν, διετέθη ἐχθρικῶς πρὸς ἐκείνους, οὓς ἐθεώρησεν ὑβριστὰς αὐτοῦ. Τὴν προδι-

(1) Πλουτάρχ. περὶ κακοηθείας 81,

θεσιν ἢ προκατάληψιν ταύτην, τὴν ἄλλως τε ἀνθρωπίνην καὶ ἴσως δικαίαν τοῦ Ἡροδότου κατὰ τῶν Θηβαίων, ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι ἐχθροὶ αὐτῶν καὶ ὤθησαν τὸν Ἡρόδοτον, εἰς τὸ γνωστὸν ἄτεχνον κατασκευάσιμα τῆς ἐκστρατείας καὶ τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἐπέσθη καὶ ἔγραψεν ὅτι ἐν Αἰγύπτῳ τίκτουςιν ἄρρενες λαγωοί, εὐκόλον ἦτο νὰ πιστεύσῃ ὅτι 400 ἄλκιμοι Θηβαῖοι, ὠδηγήθησαν ἄκοντες, πρὸ τῶν Θερμοπυλῶν, ὅτι ἀφοῦ ἐπὶ διήμερον ἐπολέμησαν, δὲν ἔφυγον, ὅταν ὁ Λεωνίδας ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ἄλλους ν' ἀπέλθωσιν, ἀλλ' ἔμειναν ἐκεῖ «ἄκοντες καὶ μὴ βουλόμενοι» καὶ ἐπολέμουν «ὑπὸ ἀνάγκης ἐνεχόμενοι», ἵνα ὀλίγον πρὸ τοῦ τέρματος τῆς μάχης, ἀποσχισθῶσι τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Θεσπιέων, παραδοθῶσιν εἰς τὸν Ξέρξην καὶ στιγματισθῶσιν πάντες καὶ πρῶτος πάντων ὁ στρατηγὸς αὐτῶν Λεωντιάδης (1).

Καὶ πρῶτον πάντων, εἶνε βέβαιον ὅτι στρατηγὸς τῶν Θηβαίων ἐν Θερμοπύλαις δὲν ἦτο ὁ Λεωντιάδης, ἀλλ' ὁ Ἀνάξανδρος, ὡς ὁ Ἀριστοφάνης καὶ Νίκανδρος ὁ Κολοφώνιος ἱστοροῦσι (2), οὐδὲ ἀναφέρει ἄλλος τις, πρὸ Ἡροδότου, Θηβαίους στιχθέντας ὑπὸ Ξέρξου. Ἐπίσης θεωρεῖται βέβαιον ὅτι οὐδεὶς λόγος ἐπέβραλεν, ἵνα στιγματισθῶσιν ἀνθρωποειθεωρηθέντες ὅτι ἀναγκαστικῶς ὠδηγήθησαν εἰς Θερμοπύλας καὶ εἰς τὴν μάχην. Ἐὰν τοῦναντίον ἠθέλομεν πιστεύσει, ὅτι ὁ Ξέρξης ἐστιγματίσει τοὺς παραδοθέντας Θηβαίους, τοῦτο ἠθέλεν ἀποτελέσει ἀνμφισβήτητον ἀπόδειξιν ὅτι ὁ Ξέρξης ἐτιμώρησεν ὡς ἐχθροὺς τοὺς Θηβαίους, στιγματίσας τὰ σώματα αὐτῶν, ὡς ἐκακοποίησε τὸν νεκρὸν τοῦ Λεωνίδου. Ὡσαύτως θεωρεῖται βέβαιον ὅτι δὲν ἦτο πολὺ εὐκόλον εἰς τὸν Λεωνίδα νὰ ὠδηγήσῃ ἄκοντας 400 σφριγῶντας Θηβαίους εἰς Θερμοπύλας, οὔτε συμφέρον, οὔτε λόγον τινὰ ἄλλον εἶχε νὰ πράξῃ τοῦτο. Ἡ δύναμις τοῦ Λεωνίδου ἦτο τόσον ἀσθενής, ὥστε οἱ 400 Θηβαῖοι, ἠδύναντο ἐν στιγμῇ κρισίμῳ ν' ἀποβῶσι λίαν ἐπικίνδυνοι εἰς τὸ ὀλιγάριθμον στράτευμά του. Ἰδίως παραμένει ἀνεξήγητον, πῶς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ὅλων τῶν ἄλλων συμμάχων καὶ τὴν παραμονὴν μόνων τῶν Θεσπιέων, ἠδυνήθη ὁ Λεωνίδας, μετὸς 300 Σπαρτιάτας του νὰ συγκρατήσῃ 400 Θηβαίους, νὰ μάχωνται διὰ τῆς βίας, ἀφοῦ καὶ οἱ 700 Θεσπιεῖς ἦσαν καὶ οὔτοι Βοιωτοὶ καὶ δὲν ἦτο ἀπίθανον νὰ ταχθῶσιν καὶ οὔτοι παρὰ τὸ

(1) Ἡρόδ. VII 222.

(2) Πλουτ. Περὶ Ἡροδ. κακοηθ. 33.

πλευρὸν τῶν ὁμοφύλων των Θηβαίων. Καὶ τίνα λόγον καὶ ποῖον συμφέρον εἶχε νὰ πράξῃ τοῦτο; Ἐὰν ἐκράτει αὐτοὺς ὡς ὀμήρους, ὡς ὁ Ἡρόδοτος διατείνεται, μετὰ τὴν τροπὴν, ἦν ἔλαβον τὰ πράγματα, τῷ ἦσαν περιττοί. Ἐὰν ἐξρησιμοποιεῖ αὐτοὺς ὡς ὑποζύγια, πάλιν οὗτοι ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσωσι τοὺς ἀπελθόντας συμμάχους, διότι εἰς αὐτὸν ἦσαν πλέον περιττοί. Ἄλλ' οὔτε διὰ νὰ ἐξολοθρεύσῃ αὐτοὺς, εἶνε δυνατόν νὰ ἐκράτησεν αὐτούς, διότι τοῦτο ἀποκλείει ὁ Ἡρόδοτος, λέγων ὅτι ὁ Λεωνίδας ἀπέπεμψε τοὺς συμμάχους, διότι ἤθελε νὰ διαφυλάξῃ τὴν δόξαν εἰς μόνους τοὺς Σπαρτιάτας(1). Ἐὰν λοιπὸν δὲν ἔκρινε τοὺς συμμάχους του, ἀξίους τιαύτης δόξης εἶνε ἀδύνατον νὰ ἔκρινε ἀξίους τοὺς Θηβαίους.

Ἐν ἄλλῳ χωρίῳ (2) ὁ Ἡρόδοτος λέγει: ὅτι ὁ Λεωνίδας ὡς πρόδρομος μεγάλης Ἑλληνικῆς στρατιᾶς, ἔσπευσε νὰ παραλάβῃ ἐξ ὅλων τῶν Ἑλλήνων μόνους τῶς Θηβαίους, διότι οὗτοι κατηγοροῦντο ὅτι ἐμῆδιζον. Καλῶν δὲ αὐτοὺς εἰς πόλεμον ἤθελε νὰ μάρτῃ, ἂν θὰ δώσωσιν εἰς αὐτοὺς στρατὸν, ἢ θ' ἀρνηθῶσιν ἐκ τοῦ ἐμφρανοῦς τὴν Ἑλληνικὴν συμμαχίαν καὶ ἀμέσως προσθέτει «οἱ δ' ἄλλοφρονέοντες ἔπειπον» δηλαδὴ οἱ δὲ Θηβαῖοι, καίτοι ἄλλα φρονοῦντες, ἔδωκαν εἰς τὸν Λεωνίδα στρατὸν. Διὰ τούτων ὁ Ἡρόδοτος ὁμολογεῖ, ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἔδωκαν πρὸς τὸν Λεωνίδα 400 ἄνδρας, οὐχὶ ἀναγκασθέντες ἀλλὰ μόνον ἄλλα φρονοῦντες. Παραλείπει δὲ νὰ εἴπῃ ποίας ὑποδοχῆς ἔτυχεν ὁ Λεωνίδας, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰς Θήβας μεταβίās, διότι ἐὰν ἔλεγε τοῦτο, θὰ κατέρρεε σύμπαν τὸ οἰκοδόμημά του, διὰ τὸ ὅποσον τοσοῦτον ἐμόχθησε. Ἐὰν ὁ ἀναγνώστης ἐμάνθανεν, ὅτι ὁ Λεωνίδας ἐγένετο δεκτὸς ἐν Θήβαις, ὡς ἀπόγονος τοῦ Ἡρακλέους, ὡς Λεωνίδας ὁ Ἡρακλέους, ὅτι αἱ ἀποδοθεῖσαι αὐτῷ τιμαί, ἐκ μέρους τῶν Θηβαίων ἦσαν τιμαὶ Θεοῦ (3), διότι ἐξενίσθη καὶ ἐκοιμήθη εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἡρακλέους, ἐνθα οὔτε πρότερον, οὔτε ὕστερον ἐξενίσθη καὶ ἐκοιμήθη θνητός, οὐ μόνον θὰ ἐδυσπίσται πρὸς ὅσα ἐγραψεν ὁ Ἡρόδοτος περὶ Θηβαίων, ἀλλὰ θὰ ἐπέιπτετο περὶ τοῦ ἐναντίου, καὶ τὴν παραμονὴν τῶν 400 Θηβαίων ἐν Θερμοπύλαις, θ' ἀπέδιδεν εἰς τὸν πόλεμον τοῦ Λεωνίδα καὶ ν' ἀποδώσῃ τιμὴν καὶ συναποθάνῃ μετὰ τῶν ἀπογόνων τοῦ προπάππου του Ἡρακλέους. Ἀποκρύπτων τὸ γεγονός τοῦτο ὁ Ἡρόδοτος, ὅπως καὶ τὸ ἕτερον

(1) Ἡροδ. Βιβλ. 7. 220.

(2) > > > 205.

(3) Πλουτ. περὶ κακοθ. Ἡρ. 31.

γεγονός, ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἀπέστειλαν εἰς τὰ Τέμπη, πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ Ξέρξου 500 ἄνδρας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μναμίαν, ἐλέγχεται κακοπίστως ἀδικῶν καὶ διαβάλλον τὸς Θηβαίους (1) "Ὅτι δὲ ὡς φίλος ἐγκατέλιπε τὰς Θήβας ἀναχωρήσας διὰ Θερμοπύλας ὁ Λεωνίδας ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι, ἀναχωρῶν διηγύθη εἰς τοὺς Θηβαίους ὄνειρον (2), ὅπερ εἶδε κοιμώμενος ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡρακλέους: ἐν θαλάσῃ τιρασομένη ὑπὸ μεγάλης τρικυμίας ἐπέπλεον πᾶσαι αἱ μέγισται πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ἀνωμάλως σαλευόμεναι. Πασῶν τούτων ὑπερεῖχον αἱ Θῆβαι, αἵτινες ἀρθρεῖσαι πρὸς τὸν οὐρανὸν κατέπεσαν αἰφνιδίως καὶ ἐξηφανίσθησαν. Καὶ τὸ ὄνειρον τοῦτο ἐπηλήθευσε, διότι αἱ Θῆβαι ἀρθρεῖσαι μέχρις ἡγεμονίας τῆς Ἑλλάδος κατέπεσαν αἰφνιδίως εἰς ἀίρηναιαν.

Ὁ Ἡρόδοτος ἐπειγόμενος νὰ ψέξη καὶ διαβάλλῃ τοὺς Θηβαίους καὶ ὑπὸ τὸ κράτος ὀργῆς κατεχόμενος, δὲν ἐφρόντισε νὰ καταστήσῃ πιθανὴν τὴν διαβολήν, διότι αἱ ἀντιφάσεις εἰς αὐτὸν περιπίπτει καὶ ἡ ἀπόκρουσις σπουδαίων καὶ πασιγνώστων γεγονότων καθιστῶσι κατάδηλον τὴν πρόθεσίν του. Ὁ θέλων νὰ καταβάλλῃ μικρὰν προσοχήν, διαβλέπει εὐχερῶς τὴν ἀλήθειαν.

Ἡ μελέτη τῶν διαφόρων χωρίων τοῦ Ἡροδότου, τοῦ Πλουτάρχου καὶ ἄλλων συγγραφέων, σχετικῶν πρὸς τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν θέμα, καὶ ἀντιπαραβολὴ αὐτῶν, ἤγαγεν ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ πράγματα συνέβησαν ὡς ἐξῆς: Ὅταν οἱ κήρυκες τοῦ Ξέρξου ἐφίθασαν εἰς Θήβας καὶ ἐζήτησαν γῆν καὶ ὕδωρ, οἱ Θηβαῖοι μαθόντες ὅτι πάντες οἱ ἀπὸ Θράκης μέχρι Θηβῶν λαοὶ ἔδωκαν σημεῖον ὑποταγῆς εἰς τὸν Ξέρξην, καὶ φοβηθέντες ἔδωκαν καὶ αὐτοὶ, ἀγροοῦντες τί θὰ πράξωσιν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πελοποννήσιοι, πρὸς τοὺς ὁποίους, ἄλλως τε, δὲν εὐρίσκοντο εἰς σχέσεις ἀγαθὰς, οὐδ' ἐπεμψεν κήρυκας ὁ Ξέρξης εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Σπάρτην. Ὅταν δὲ αὐταὶ ἐνόησαν, ὅτι κατ' αὐτῶν κατηυθύνετο ἡ Περσικὴ καταγωγὴ, ἔσπευσαν νὰ καλέσωσιν εἰς τὴν Κόρινθον πανελλήνιον σύνοδον, ἣτις συνεληθούσα ἀπεφάσισε κοινήν κατὰ τῆς ἐπιχειρήσεως ἐπιδρομῆς ἀντίστασιν. Καὶ πρὸς τοῦτο ἀπεστάλη εἰς Τέμπη, δύναμις 10 χιλ. ἀνδρῶν, ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην Εὐαίμετον καὶ τὸν Ἀθηναῖον Θεμιστοκλέα, διὰ μέσου τῶν ὁπίων, ὁ ἐχθρὸς ἠδύνετο νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Τότε καὶ οἱ πλείστοι τῶν Θεσσαλῶν ἀναθαρρήσαντες συνετάχθησαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας

(1-2) Πλουτ. περὶ κακοῦ Ἡροδ.

καὶ οἱ Θηβαῖοι ἀπέστειλαν 500 ἄνδρας, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μναμίαν. Ἄλλ' ὅτε ἔφθασαν εἰς τὰ Τέμπη οἱ Ἕλληνες παρετήρησαν ὅτι ἡ θέσις αὐτῶν ἐκεῖ δὲν ἦτο ἀσφαλής, διότι ὁ στόλος τοῦ Ξέρξου ἠδύνατο ν' ἀποβιβιάσῃ στρατὸν εἰς τὰ νῶτα αὐτῶν καὶ δι' ἄλλης διόδου ἠδύνατο νὰ εἰσβάλλῃ ὁ ἐχθρὸς εἰς Θεσσαλίαν. Διὸ ἐγκαταλείψαντες τὰ Τέμπη ἐπανήλθον εἰς τὰ ἴδια, ὅτε περίπου ὁ Περσικὸς στρατὸς διήρχετο τὸν Ἑλλησποντον. Ἄμα δὲ τῇ ἐπιστροφῇ ἀπεφασίσθη ἡ κατάληψις τῶν Θερμοπολυῶν καὶ τοῦ Ἀρτεμισίου καὶ ἡ ἀρχιστρατηγία τῶν κατὰ ξηρὰν δυνάμεων ἀνετέθη εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Λεωνίδα, ὅστις ἠγούμενος τῆς δυνάμεως, ἦν ἀνεφάρμακτος ἐν τοῖς προηγουμένοις, ἔφθασεν εἰς Θήβας, κηρύττων δι' ἀπειρῶν ἀγγέλων, ὅτι αὐτὸς φθάνει πρόδρομος (1) τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ὧν ἡ ἀριεξία ἀνεμένετο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τούτων οἱ Θηβαῖοι καὶ ἐνθουσιασθέντες ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ ἐνισχύσεως τοῦ ἀγῶνος διὰ πανελληνίου στρατιάς, προσεχώρησαν εἰς τὴν πατριωτικὴν ἰδέαν τῆς ἀντιστάσεως καὶ ἀποκρούσεως τοῦ Ξέρξου εἰς Θερμοπύλας καὶ ἔδωκαν εἰς τὸν Λεωνίδα 400 ἐκλεκτοὺς νέους Θηβαίους, διότι ἐκλεκτοὶ ἦσαν καὶ οἱ 300 Σπαρτιάται, οὓς ἔφερον ἐκ Σπάρτης ὁ Λεωνίδας. Τμηθεὶς ἐν Θήβαις ὁ Λεωνίδας, ὅσον οὐδεὶς θνητὸς, οὔτε πρὸ αὐτοῦ, οὔτε μετ' αὐτόν, ἀνεχώρησε πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν Θερμοπολυῶν. Ἀγωνισθεὶς ἐκεῖ ἐφ' ὅσον ἠλπίζε νίκην, ἐπέτρεψεν, εὐθύς ὡς εἶδεν ἀπολεσθεῖσαν πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας καὶ τοὺς συμμάχους ἀπροθύμους καὶ μὴ θέλοντας νὰ συνδιακινδυνεύσωσι (2), ν' ἀπέλθωσι πάντες, αὐτὸς δ' ἐδήλωσεν ὅτι θὰ μείνῃ, διότι ὁ θάνατος αὐτοῦ θὰ ἔσωζε τὴν Σπάρτην, διότι κατὰ χρησμὸν τῆς Πυθίας ἐν τῷ παρόντι πολέμῳ, ἢ ἡ Λακεδαιμίων θὰ κατεστρέφετο ὑπὸ βαρβάρων, ἢ ὁ βασιλεὺς αὐτῆς θὰ ἐφρονεῖτο (3). Καὶ ἀπῆλθον πάντες οἱ σύμμαχοι ἀποπεμφθέντες (4), πλὴν Θεσπιέων καὶ Θηβαίων, οἵτινες οἰκειοθελῶς παραμείναντες καὶ ἠρωικῶς πολεμήσαντες ἀπέθανον πάντες, οὐχὶ δὲ κατὰ τὸν πεζὸν καὶ παιητικὸν τρόπον, ὃν περιγράφει ὁ Πρόδοτος, ἐν τοῖς στενοῖς ἀγωνιζόμενοι, ἀλλ' εὐθύς ὡς ἀντελήφθησαν τὴν νύκτα ὅτι ἐκυκλώθησαν, ἐνήργησαν νυκτερινὴν ἐπίθεσιν, ἀναζητοῦντες τὴν σκιερὴν τοῦ Ξέρξου, εἰς τὸ ἀχανὲς στρατόπεδον αὐτοῦ. Ἐν τῇ μεγαλειῃ-

(1) Ἡρόδ. 7—203.

(2—3) » »—220.

(4) » »—222.

βόλῳ δὲ καὶ ἡρωικῇ ταύτῃ προσπαθείᾳ, πανταχόθεν βαλλόμενοι ἔπεσαν πάντες, χωρὶς οὐδείς ἐξ αὐτῶν νὰ φαντασθῆ ὅτι θὰ ἡμφισβητεῖτο ποτὲ ἢ πρόθεσις καὶ ἢ ἀνδρεία των.

Ἐξ ὅσων εἵπομεν, δὲν νομίζομεν ὅτι δύναται τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ Λεωνίδας ἐκράτησεν ἐκεῖ τοὺς Θηβαίους, διὰ νὰ τοὺς προετοιμάσῃ θάνατον ἔνδοξον ἐὰν τοὺς ἐθεώρῃ ἐχθρούς· οὔτε διὰ νὰ τοὺς ἐξολοθρεύσῃ, διότι τοιοῦτόν τι θὰ κατέρριπτε τὸν Λεωνίδα ἐκ τοῦ ἡθικοῦ ὕψους ἐφ' οὗ ἴσεται· οὔτε διὰ νὰ αὐτομολήσωσιν εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐξευτελισθῶσι στιγματιζόμενοι, διότι δὲν ἦτο προφήτης. Τὸ γεγονός ὅτι οἱ Θηβαῖοι, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ὅλων τῶν ἄλλων συμμάχων, παρέμειναν καὶ ἐπολέμησαν παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Λεωνίδου ἐπὶ δύο ἡμέρας, καὶ μόνον τοῦτο, ἀνευ ἄλλης τινὸς μαρτυρίας, ἀποδεικνύει κατὰ τρόπον ἀνεπίδεκτον πάσης ἀμφισβητήσεως, ὅτι ὁ Λεωνίδας εἶχεν εἰς αὐτοὺς ἐμπιστοσύνην, ὅσῃν καὶ πρὸς τοὺς Θεσπιεῖς καὶ Σπαρτιάτας, διότι ἄλλως ἀποβαίνει ὅλως ἀνεξήγητος ἢ τοῦ Λεωνίδου συμπεριφορὰ.

Ἀτυχῶς τὸ ψεῦδος τοῦτο τοῦ Ἡροδότου, εἰσελθὼν εἰς τὴν ἱστορικὴν δὴν, μεταφέρεται ἀπὸ τῆς μιᾶς ἱστορίας εἰς τὴν ἄλλην, καὶ διδάσκειται ὡς ἱστορικὴ ἀλήθεια, ἐπὶ 25 ἡδὴ αἰῶνας. Οὔτε ἡ συγγραφὴ τοῦ Πλουτάρχου περὶ Ἡροδότου κακοηθείας, οὔτε ἄλλων συγγραφέων διαψευσάντων τὸν Ἡρόδοτον, ἡδυνήθησαν ν' ἀποτρέψωσι τοὺς ἱστορικούς, ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπαναλαμβάνωσι σχεδὸν στερεοτύπως τὸ ψεῦδος τοῦ Ἡροδότου ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τοῦτο, διότι οἱ συγγραφεῖς τῶν ἱστοριῶν ἀντιγράφουσι παλαιότερας, χωρὶς ν' ἀνατρέχωσιν εἰς τὰς πηγὰς καὶ κρίνωσιν μετὰ προσοχῆς ἀντιθέτους εἰδήσεις. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὸ Ἡροδότειον τοῦτο ἄγος, ἐστιγματίσθη τόσῳ ἀνεξιτήλως τοὺς ἀτυχεῖς 400 Θηβαίους, ὥστε οὔτοι θὰ ἐπροτίμων νὰ εἶχον στιγματισθῆ ὑπὸ τοῦ Ξέρξου ὅποτε τὸ στίγμα θὰ διήρκει ὅσον καὶ ἡ ζωὴ των παρὰ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ὅποτε κατέστη αἰώνιον. Ἦδη ἄς εὐχρηθῶμεν καὶ ἄς ἐλπίσωμεν ν' ἀποδοθῆ αὐτοῖς δίκαιον, διότι εἶνε καιρὸς πλέον, νὰ ἡσυχάσωσιν αἱ ψυχὰ αὐτῶν, αἱ τὸσον ἡρωικῶς καὶ τόσον πατριωτικῶς ἀγωνισθεῖσαι.

Οἱ δὲ Σπαρτιάται, δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἦσαν οἱ αἴτιοι τοῦ μεγάλου κινδύνου, ὃν διέτρεξεν ἡ Ἑλλάς σύμπασα ἐκ τῶν Περσικῶν ἐπιδρομῶν, διότι ἐκακοποίησαν τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ μεγάλου βασιλέως, οὗτινος ἐπροκάλεσαν τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν ἀπόφασιν περὶ τιμωρίας των· δὲν ἀρκεῖ ὅτι εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν ἔδειξαν οὐ μόνον ὀκνηρίαν καὶ βραδύτητα περὶ τὴν πολεμι-

κὴν παρασκευήν, ἀλλὰ καὶ ἄγνοιαν τοῦκινδύνου τόσῃν μεγάλην, ὥστε ἐπροκάλεσαν τὴν ἀποθάρρυνσιν καὶ τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ αὐτῶν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἠναγκάσθησαν ἐν ἀρχῇ μὲν νὰ διαμαρτυρηθῶσιν, εἶτα δὲ ν' ἀπειλήσωσιν, ὅτι θὰ συμμαχήσωσιν μετὰ τῶν Περσῶν· δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἡ πρόθεσις αὐτῶν, ἦτο νὰ ἐγκαταλείψωσιν τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα εἰς τὴν τύχην τῶν καὶ νὰ πολεμήσωσιν μόνον ἐκεῖθεν τοῦ Ἰσθμοῦ, ἡ δὲ ἀποστολὴ τοῦ Λεωνίδου, μετὰ τῆς γνωστῆς ἀσθενοῦς αὐτοῦ δυνάμεως, ὡς μόνον σκοπὸν εἶχε νὰ παρασύρῃ ὅλους τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, νὰ πολεμήσωσιν εἰς Θερμοπύλας, ἵνα δώσωσιν αὐτοῖς καιρὸν νὰ περικτεῖχίσωσι τὸν Ἰσθμὸν καὶ νὰ τελειώσωσι τὰς ἐορτάς των. Δὲν ἀρκοῦσι πάντα ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ σφάλματα, ἅτινα διέπραξαν, καὶ τὰ ὅποια ἐὰν δὲν διεπράττοντο, ὁ ἐχθρὸς ἦθελεν ἀναχαιτισθῆναι πρὸ τῆς Θεσσαλίας, ὅπου ἦθελε συρρεῦσει ὀλόκληρος ἡ Ἑλλάς, ἵνα νικηφόρος ἀντιμετωπίσῃ αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἠθέλησαν κατόπιν, νὰ οἰκειοποιηθῶσιν ὀλόκληρον τὴν δόξαν τοῦ ἐν Θερμοπύλαις ἀγῶνος καὶ πρὸς τοῦτο εὗρον σύντροφον καὶ σύμμαχον τὸν Ἡρόδοτον ὅστις, οἰστρηλατούμενος ὑπὸ τοῦ κατὰ Θηβαίων μίσους, διέστρεψε κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὰ γεγονότα, ὥστε οἱ Σπαρτιᾶται ἐσφετερίσθησαν τὴν δόξαν ὅλων τῶν Ἑλλήνων τῶν ἐν Θερμοπύλαις πεσόντων. Καὶ πρὸς τοῦτο ἄλλους μὲν τῶν συναγωνιστῶν αὐτῶν κατηγορήσαν, ὡς ἐξ ἀνάγκης ἀγωνισθέντας, ἄλλους δὲ ἠγνῶσαν ἐντελῶς. Οὕτω ταῖς ἐνεργείαις αὐτῶν ἐχαράχθη ἐν Θερμοπύλαις διαταγῇ τῶν Ἀμφικτυόνων τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα·

Μυριάσι ποτὲ τῆδε τριηκοσίαις ἐμάχοντο
ἐκ Πελοποννήσου χιλιάδες τέττορες (Ἡροδ. VII 228)

Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο μὴ ἀναφέρων τοῦλάχιστον τοὺς Θεσπιεῖς, ἀλλὰ μόνον τοὺς Πελοποννησίους διαστρέφει τὴν ἀλήθειαν καὶ δίδει τὴν εἰκόνα τῆς φιλαληθείας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἔτερον ἐπίγραμμα·

Ὡ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίους ὅτι τῆδε
κεῖμεθα τοῖς κείνων ἡμίμαι κειθόμενοι.

ἀναφέρων μόνον τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ ἀποκλείων πάντα ἄλλον, δίδει νέαν εἰκόνα τῆς τότε καταστάσεως. Καὶ ἐνῶ γίνεται λόγος περὶ τοῦ μάντεως Μεγιστίου καὶ ἐπίγραμμα χαράσσεται ἐπὶ τοῦ τάφου του, λησιμονοῦνται τελείως οἱ Θεσπιεῖς οἱ μόνον, οἵτινες ἄνευ συμφέροντός τινος ἠγωνίσθησαν ἐν Θερμοπύλαις, τὸν τε

ἴδιον καὶ τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος τὸν ὄλεθρον προκαλέσαντες. Δὲν θ' ἀνέφερε δὲ ἴσως αὐτοὺς ὁ Ἡρόδοτος, ἐὰν δὲν ἤθελε νὰ διαστελλῇ αὐτοὺς τῶν Θηβαίων. Ἐν τούτοις εἰς τὴν μάχην τῶν Θερμοπυλῶν διακρίθη ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὁ Θεσπιεὺς Διὺράμβος ὁ υἱὸς τοῦ ἡρώος Ἀρματίδου καὶ ὁ στρατηγὸς τῶν Θεσπιέων Δημόφιλος.

Μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῶν Θερμοπυλῶν ὁ Ξέρξης εἰσέβαλε δι' Ὑαμπόλιδος καὶ Ἐλατείας εἰς τὴν Φωκίδα, ἧς οἱ κάτοικοι κατέφυγον εἰς τὰς κορυφὰς καὶ τὰ σπήλαια τοῦ Παρνασσοῦ. Δηώσας καὶ ἐμπρήσας τὰς παρὰ τὸν Κηφισὸν πόλεις ἔφθασεν εἰς Πανοπέα. Ἐκεῖ ἀπεσχίσθη ἐκ τῆς Περσικῆς στρατιᾶς ἰσχυρὸν τμήμα, ὅπερ ἐτράπη πρὸς τοὺς Δελφοὺς ἵνα συλήσῃ τὸ πλουσιώτατον μαντεῖον αὐτῶν. Ἀπέτυχεν ὁμως τοῦ σκοποῦ τούτου, διότι οἱ θεοὶ καὶ ἱερεῖς τοῦ μαντείου ἠμύνθησαν γενναίως καὶ ἀποτελεσματικῶς. Ὅταν οἱ στρατιῶται ἐφθασαν πρὸ τοῦ ἱεροῦ τῆς Προνοίας Ἀθηνᾶς ἠκούσθη ἐξ αὐτοῦ ἀλαλαγμὸς μέγας, ἐκ δὲ τοῦ οὐρανοῦ ἐπέπιπτον κεραυνοὶ ἀκαταπαύστως, ἀπὸ δὲ τοῦ Παρνασσοῦ ἀποκοπεῖσαι δύο κορυφαὶ ἐφέροντο μετὰ τρομεροῦ πατάγου ἐναντίον των, ἐξ ὧν πολλοὶ ἐτάφησαν ὑπὸ τοὺς κρημνιζομένους βράχους. Τρομοκρατηθέντες οἱ στρατιῶται ἐκ τούτων ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, σπεύδοντες δὲ νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῆς κυρίας στρατιᾶς ἔκαυσαν τὴν Δαυλίδα, τοὺς Παραποταμίους καὶ τὸν Πανοπέα. Ἡ δὲ μεγάλη στρατιὰ μετὰ τοῦ Ξέρξου εἰσέβαλε πομπωδῶς εἰς τὴν Βοιωτίαν. Καταλαβὼν ὁ Ξέρξης τὸν Ὀρχομενόν, τὴν Λεβάδειαν καὶ τὰς Θήβας καὶ ἐγκαταστήσας εἰς αὐτὰς ἀρχὰς τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης του, ἀνέθεσεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον νὰ καταλάβῃ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Βοιωτίας καὶ νὰ ὑψύμῃ τὴν κατάστασιν αὐτῶν. Εἶτα ἀφοῦ ἐνέπηρε καὶ κατέσκαψε τὰς Πλαταιάς, τὰς Θεσπιάς καὶ τὴν Ἀλίαρτον καὶ ἐδήλωσε πᾶσαν τὴν ὑπ' αὐτὰς χώραν, ὧν οἱ κάτοικοι εἶχον ἤδη καταφύγει εἰς Πελοπόννησον, ἐφθασεν εἰς Ἀθήνας, ὡς εὗρεν ἐρήμιους, διότι οἱ κάτοικοι εἶχον καταφύγει εἰς Πελοπόννησον. Ταυτοχρόνως ἠγκυροβόλοι ἐν Φαλήρῳ ὁ περσικὸς στόλος ἐκ χιλίων περίπου πλοίων, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, τὴν 20ὴν Σεπτεμβρίου 480 π. Χ. συνεκροτήθη ἐν Σαλαμῖνι ἡ περιώνυμος καὶ κοσμοϊστορικὴ ἐκείνη ναυμαχία, καθ' ἣν ὁ περσικὸς στόλος ἠττηθεὶς καὶ ἀποβαλὼν περὶ τὰ 200 πλοῖα, κατέπλευσεν εἰς Φάληρον, τεθῆεις ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἐκεῖ τεταγμένου περσικοῦ πεζικοῦ. Ὁ Ξέρξης τῇ προτροπῇ τοῦ Μακεδονίου ἀπῆλθε μετὰ τοῦ στόλου καὶ μεγάλου μέρους στρατοῦ εἰς Ἑλλάσποντον,

ὁ δὲ Μαρδόνιος μετὰ 300 χ. ἐκλεκτῶν, παρέμεινε ἐν Ἑλλάδι, ἵνα ἀποπερατώσῃ τὸν πόλεμον.

Ὁ Μαρδόνιος συνοδεύσας τὸν ἀναχωρήσαντα Ξέρξην μέχρι Θεσσαλίας, παρέμεινε καὶ παρεχέμασεν ἐκεῖ. Κατὰ τὸν χρόνον δὲ τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ παραμονῆς του, ἦλθεν εἰς λόγους πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ τὰ διάφορα μαντεία, ἰδίως τῆς Φωκίδος καὶ Βοιωτίας, ζητῶν νὰ νομιμοποιήσῃ τὰ σχέδιά του. Ἦλπιζεν εἰς εἰσήγησιν τῶν μαντείων πρὸς ἴδρυσιν Ἑλληνικῆς Ἀμφικτυονίας ὑπὸ Περσικὴν προστασίαν. Συλλέξας τοὺς χρησμοὺς τοῦ ἐν Λεβαδείᾳ Τροφωνίου, τοῦ ἐν Θήβαις Ἰσμηνοῦ καὶ Ἀμφιαράου, ὡς καὶ τοῦ Πτόφου Ἀπόλλωνος καὶ ἄλλων, ἀπέστειλεν εἰς Ἀθήνας τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον, ἵνα ἐλκύσῃ τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὰ σχέδιά του (1).

Ἀποτυχὸν τοῦ σκοποῦ του, ὅπως δι' εἰρηνικῶν μέσων κυριαρχήσῃ τῆς Ἑλλάδος ἀπεφάσισε νὰ πράξῃ τοῦτο διὰ τοῦ πολέμου. Προετοιμασθεὶς δὲ καὶ ἐνισχυθεὶς εἰσέβαλε τὸν Ἰούλιον τοῦ 479 εἰς Βοιωτίαν καὶ ἐκ ταύτης ἐν σπουδῇ εἰς Ἀττικὴν, μὴ ἀκούσας τὴν δόσφιτσαν αὐτῷ συμβουλίην νὰ στρατοπεδεύσῃ εἰς Βοιωτίαν καὶ ἐκεῖθεν διὰ χρημάτων ἐπιδιώξῃ τὴν διάλυσιν τῆς συμμαχίας τῶν Ἑλλήνων (2). Καταλαβὼν τὰς Ἀθήνας ἐρήμους, προσεπάθησε καὶ πάλιν νὰ προσελκύσῃ τοὺς Ἀθηναίους προτείνας εἰρήνην. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέκρουσαν τὰς περὶ εἰρήνης δελευστικὰς προτάσεις καὶ τοὶ οἱ Σπαρτιάται οὐδέμιαν ἔδιδον αὐτοῖς ἀπάντησιν, ἀλλ' ἀνέβαλον νὰ δώσουν τὴν βοήθειαν, ἣν εἶχον ὑποσχεθῆ καὶ ἐξηκολούθουν νὰ τειγίζωσι τὸν Ἰσθμὸν καὶ ἐορτάζωσι τὰ Ὑακίνθια. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι, Μεγαρεῖς καὶ Πλαταιεῖς, ἀνήγγειλον δι' ἀπεσταλμένων εἰς τοὺς Σπαρτιάτας τὰς προτάσεις τῶν Περσῶν καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν ἀφησαν νὰ ἐννοηθῇ ὅτι πᾶσα περαιτέρω βραδύτης θὰ ἔφερεν αὐτοὺς εἰς ἀπόγνωσιν, ἔπειτα δὲ καὶ ἠπελῆσαν ὅτι θὰ συμμαχήσωσι μετὰ τῶν Περσῶν. Τότε οἱ Πελοποννήσιοι, εἰδοποίησαν τοὺς ἀπεσταλμένους, ἐτοίμους ν' ὀπείθωσιν, ὅτι ἡ βοήθεια ἦν ὑπεσχέθησαν εὐρίσκειται καὶ ὁ δόξ. Πράγματι οἱ Πελοποννήσιοι φοβηθέντες μὴ τυχὸν οἱ Ἀθηναῖοι ἀναγκασθῶσι νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τῶν Περσῶν ἀπεφάσισαν νὰ βοηθήσωσι τοὺς Ἀθηναίους καὶ πρὸς τοῦτο ἐξέπεμψαν 5 χιλιάδας Σπαρτιατῶν, ἑπτὰ περὶ ἕκαστον τάξαντες τῶν εἰλώτων, ἦτοι 35 χιλιάδας εἰλώτας καὶ 5 χιλιάδας Λακόνων (3).

(1) Ἡροδ. VIII. 133 - 135.
2 - 3 IX. καὶ 6 - 11.

Ὁ Μαρδόνιος μαθὼν τὴν ἐκ Πελοποννήσου ἔξοδον τῶν Σπαρτιατῶν, ἐμπρήσας τὰς Ἀθήνας καὶ ἐρημιώσας τὴν Ἀττικὴν, ἐπέστρεψεν διὰ Δεκελείας, Σφενδάλης καὶ Τανάγρας, ἐνθα διενυκτέρευσε, καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀσωποῦ εἰς Βοιωτίαν εἰς τὰς εὐρυχώρους πεδιάδας τῆς ὁποίας ἠλπίζε νὰ νικήσῃ διὰ τοῦ πολυαριθμοῦ του στρατοῦ καὶ ἱππικοῦ. Στρατοπεδεύσας δὲ παρὰ τὸν Σκῶλον καὶ χαρακώθεις παρὰ τὴν βορείαν τοῦ Ἀσωποῦ ὄχθην, διὰ στρατοπέδου τετραγώνου, οὐτινος ἐκάστη πλευρὰ εἶχεν ἕκτασιν δέκα σταδίων (1), ἀνέμενε τὴν ἔφοδον τῶν Ἑλλήνων ἔχων τὴν δεξιὰ πτέρυγα ἔναντι τῶν Πλαταιῶν, τὴν ἀριστερὰν ἔναντι τῶν Ἐρυθρῶν, τὸ κέντρον ἀντικρὺ τῶν Ὑσιῶν καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ τὴν τετειχισμένην πόλιν τῶν Θηβῶν, ἥτις τῷ ἐξησφάλισε τὰ νῶτα καὶ ἀφύθονους τροφάς, ὀλόκληρον δὲ τὴν μέσῃν Ἑλλάδα ὑποτεταγμένην εἰς αὐτόν.

Οἱ Σπαρτιάται διαβάντες τὸν Ἴσθμὸν ἐφίθασαν εἰς Ἐλευσίνα, ἐνθα ἐνωθέντες μετὰ τῶν ὑπὸ τὸν Ἀριστείδην ὀκτακισχιλίων Ἀθηναίων καὶ λοιπῶν συμμάχων, ᾤδυσαν πρὸς τὴν Βοιωτίαν διὰ τοῦ Κιθαιρῶνος, ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ ὁποίου ἐστρατοπέδευσαν περὶ τὰς Ἐρυθράς, ἐπὶ τῶν ἀπὸ Κατσούλας καὶ Κρικουκίου μέχρι Βεργουτιᾶνι ὑψωμάτων, ὅπου δυσκόλως ἠδύναντο νὰ προσβληθῶσιν ὑπὸ τοῦ Περσικοῦ ἱππικοῦ. Ὁ παραταχθεὶς ἐνταῦθα Ἑλληνικὸς στρατὸς διετέλει ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πausανίου, ἐπιτρόπου τοῦ ἀνηλίκου Πλειστάρχου, υἱοῦ τοῦ Λεωνίδου. Καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρασ κατέλαβον οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὄντες δεκακισχιλίοι, ἐξ ὧν οἱ πεντακισχιλίοι Σπαρτιάται εἶχον φύλακας αὐτῶν τριακονταπεντακισχιλίους εἰλωτας, ἥτοι ἑπτὰ περὶ ἑαυτῶν ἕκαστος. Εἶποντο ἀμέσως χίλιοι πεντακόσιοι Τεγεᾶται ὀπλιται, τοὺς ὁποίους οἱ Σπαρτιάται ἔταξαν πλησίον τῶν τιμῆς καὶ ἀρετῆς ἔνεκεν. Ἔπειτα ἐτάσσοντο Κορίνθιοι πεντακισχιλίοι καὶ παρ' αὐτοὺς Ποτιδαῆται ἐκ Παλλήνης τριακόσιοι. Εἶποντο Ἀρκαδὲς Ὀρχομένιοι ὀκτακόσιοι καὶ παρ' αὐτοὺς Σικυῶνιοι τρισχιλίοι καὶ Ἐπιδαύριοι ὀκτακόσιοι. Πλησίον τούτων ἐτάσσοντο Τροιζήνιοι χίλιοι, Λεπρεᾶται διακόσιοι, Μυκηναῖοι καὶ Τιρύνθιοι τετρακόσιοι, Φλιάσιοι χίλιοι καὶ Ἐρμιονεῖς τριακόσιοι. Παρὰ τούτοις ἴσταντο Ἐρετριεῖς καὶ Στυριεῖς ἑξακόσιοι, Χαλκιδεῖς τετρακόσιοι, Ἀμπρακιῶται πεντακόσιοι, Λευκάδιοι καὶ Ἀνακτῆριοι ὀκτακόσιοι, Παλλιεῖς ἐκ Κεφαλληνίας διακόσιοι καὶ Αἰγινῆτοι

(1) Περὶ τὰ δύο χιλιόμετρα.

πεντακόσιοι. Εἶτα ἐτάσσοντο Μεγαρεῖς τρισχίλιοι καὶ εἶποντο Πλαταιεῖς ἑξακόσιοι. Τελευταῖοι δὲ καὶ πρῶτοι εἰς τὸ ἀριστερὸν παρετάσσοντο οἱ ὀκτακισχίλιοι Ἀθηναῖοι, ὧν ἐστρατήγει Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου. Οὕτω τὸ μὲν δεξιὴν κέρας τῆς παρατάξεως διόκουν οἱ Σπαρτιᾶται τὸ δὲ ἀριστερὸν οἱ Ἀθηναῖοι, ἡ δὲ ὅλη στρατιὰ ἀπετελεῖτο ἐκ 38700 ὀπλιτῶν, 69500 ψιλῶν καὶ 1800 Θεσπιέων ἦτοι ἐν ὄλῳ ἐξ 110 χιλιάδων μαχίμων ἀνδρῶν. (1)

Ἡ ἐν Ἐρυθραῖς ἵππομαχία.

Ὁ Μαρδόνιος ἰδὼν ὅτι ματαίως ἀνέμενε τοὺς Ἕλληνας νὰ κατέλθωσιν εἰς τὴν πεδιάδα, ἀπεφάσισε νὰ προσβάλλῃ αὐτοὺς εἰς ἄς εὐρίσκοντο θέσεις, καὶ πρὸς τοῦτο ἀπέστειλε κατ' αὐτῶν ὀλόκληρον τὸ ὑπὸ τὸν διαπρεπῆ σωματάρχην Μασίστιον ἱππικόν του. Καίτοι δὲ ἡ ἐπίθεσις ἐν χωρίῳ ἀνωμάλῳ καὶ ἀνεπιτηδεῖῳ, πιθανώτατα εἰς τὸν χῶρον τοῦ νῦν Κριεκουκίου, ἐν τούτοις ἦτο τόσον σφοδρά, ὥστε οἱ Μεγαρεῖς, οἵτινες ἔτυχε νὰ εἶναι τεταγμένοι εἰς τὸ ἀσθενέστερον καὶ ἐπιμαχώτερον μέρος ἐκινδύνευσον μεγάλως. Ἔνεκα τούτου ἐζήτησαν βοήθειαν ἢ ἀντικατάστασιν, ἵνα μὴ ἀναγκασθῶσιν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς τάξεις των. Ἐνῶ δὲ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦ Πausανίου, ἐὰν σῶμά τι θὰ ἦτο διατεθειμένον οἰκειθελῶς ν' ἀντικαταστήσῃ τοὺς Μεγαρεῖς πάντες ἐσιώπων, τριακόσιοι ἐπίλεκτοι Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν γενναῖον λοχαγὸν Ὀλυμπιόδωρον ἔσπευσαν προθύμως εἰς τὸ κινδυνεῦον σημεῖον πάραυτα. Ἐν τῇ ἀκμῇ δὲ τῆς μάχης ὁ τοῦ Μασιστίου χρυσοχάλινος ἵππος προέχων καὶ προτρέχων ὄλων τῶν ἄλλων ἐπισύρει ἀπάντων τῶν Ἀθηναίων τὴν προσοχήν.

Βάλλουσι πάντες ὀμαδὸν κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ ἀναβάτης του, ἀνὴρ ῥωμαλέος καὶ γιγαντώδης, φέρων πανσπλιαν χρυσοῖν καὶ κατάφρακτος ὧν περιεφρόνει τῶν πολεμίων τὰ βέλη καὶ ἐξηκολούθει νὰ παροτρύνῃ καὶ κατευθύνῃ τὰς ἴλας του κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Τότε ἐν τῇ στιγμῇ τοῦ ἐσχάτου κινδύνου, ἐν βέλος διελαύνει τὰ πλευρὰ τοῦ πολεμοχαροῦς ἵππου. Ἀλγήσας οὕτως ὠρθώθη ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν καὶ πεσὼν παρέσυρε τὸν Μασίστιον, ὅστις οὕτω κατέπεσε. Ὁρμησαν τότε πολλοὶ Ἀθηναῖοι καὶ ἐπειδὴ ἄλλως δὲν ἠδύναντο νὰ φονεύσωσιν αὐτόν, διότι περιεβύλλετο ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν ὑπὸ χρυσοῦ περιβλήμα-

(1) Ἡρόδ. IX 28

ιος, ἐπληξάν αὐτὸν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν. Περὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Μασιστίου ὀμηρικῆ διεξήχθη μάχη, καθ' ἣν ὑπερίσχυσαν οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες τρέψαντες τοὺς Πέρσας, περιήγαγον τὸν νεκρὸν ἐφ' ἀμάξης καθ' ὄλην τὴν ἔκτασιν τοῦ στρατοπέδου. Ἢ ἦτα αὕτη τοῦ ἱππικοῦ τῶν Περσῶν καὶ ὁ θάνατος τοῦ ἀρχηγοῦ Μασιστίου, ἐπροξένησαν βαθυτάτην θλίψιν εἰς τοὺς Πέρσας καὶ μέγα θάρρος εἰς τοὺς Ἕλληνας (1).

Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη.

Ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τούτου ὁ Πausanias προήλασε χθαμαλότερον καὶ δυτικώτερον, ἐν τῇ Πλαταικῇ πρὸς τὰς Ὑσιὰς καὶ ἐστρατοπέδευσεν, εἰς τὴν μεσημβρινὴν τοῦ Ἀσωποῦ ὄχθην, ὅπου ὁ στρατὸς ὑδρεύετο καλλίτερον ἐκ τῆς Γαργαφίας κρήνης καὶ τοῦ Ἀσωποῦ. Οὕτω τὸ δεξιὸν, ὅπου εἶχον ταχθῆ οἱ Λακεδαιμόνιοι, κατεῖχε τὴν Γαργαφίαν (2) κρήνην, τὸ δὲ ἀριστερόν, ὅπου ἐτάσσοντο οἱ Ἀθηναῖοι τὸ τέμενος τοῦ Πλαταιέως ἥρωος Ἀνδροκράτους (3). Ἴδὼν τὴν κίνησιν ταύτην ὁ Μαρδόνιος ἐβάδισε καὶ αὐτὸς δυτικώτερον καὶ παρετάχθη ἔναντι τῶν Ἑλλήνων ἀντιτάξας κατὰ μὲν τῶν Λακεδαιμονίων τοὺς Πέρσας κατὰ δὲ τῶν Ἀθηναίων τοὺς μηδίζοντας Ἕλληνας ἀνερχομένους εἰς 50 χιλ. Χωριζόμενοι οὕτω οἱ δύο στρατοὶ ὑπὸ μόνου τοῦ Ἀσωποῦ, ἔμειναν ἀπρακτοὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας, διότι οἱ μάντιες εἶχον ἀποφανθῆ, ὅτι ἐκεῖνος ὁ στρατὸς θὰ ἡττηθῆ, ὅστις θ' ἀρχίσῃ πρῶτος τὴν ἐπίθεσιν. Οἱ Ἕλληνες ὁμως ὑπέφερον πολὺ, διότι ἐκ μὲν τοῦ Ἀσωποῦ ἠμποδίζοντο νὰ ὑδρεύονται, τὴν δὲ Γαργαφίαν κρήνην ἐπελάσαντες οἱ Πέρσαι τὴν ὀγδόην ἡμέραν κατέχωσαν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐπιστισμὸς αὐτῶν διεκόπη, διότι συνελήφθησαν 500 ὑποζύγια κομίζοντα τροφὰς ἐκ Πελοποννήσου, πᾶσαι δὲ αἱ ὁδοὶ τοῦ Κιθαιρωνοῦς αἱ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων ἀγούσαι κατελήφθησαν ὑπὸ Περσικοῦ ἱππικοῦ : καὶ μετ' αὐτῶν αἱ Κιθαιρωνίδες ἐκβολαί, ἃς οἱ μὲν Βοιωτοὶ καλοῦσι Τρεῖς κεφαλὰς οἱ δὲ Ἀθηναῖοι Δρυὸς κεφαλὰς. Τόσον δὲ δεινὴ ἦτο ἡ κατάστασις τῶν Ἑλλήνων, ὥστε, κατὰ τὸν Πλούταρχον (βίος Ἀριστείδου), οἱ πλουσιώτεροι τῶν Ἀθηναίων ὀπλιτῶν, εἶχον ἀρχίσει νὰ μελετῶσι τὴν κατάργησιν τοῦ δήμου καὶ τὴν ἰδρυσιν, ὑπὸ τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν, ὀλιγαρχίας ὁμοίας τῆς ἐν Θήβαις τότε κυβερνώσης.

(1) Ἱερὸδ. IX 22.

(2) Νῦν Ῥέτση πρὸς Β. τοῦ Κρικκουκίου καὶ οὐχὶ ἐν Ὑσιαις ὡς ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει.

(3) Ὁ λόφος ἐφ' οὗ ἦν τὸ Ἀνδροκράτειον νῦν καλεῖται Ἀλεπότρυπα.

Εὐτυχῶς ὁ Μαρδόνιος δὲν ἤκουσε τὸν Ἀρτάβαζον, ὅστις συν-εβούλευσεν αὐτὸν ν' ἀπόσχι ἀπὸ πάσης ἐκ παρατάξεως μάχης καὶ εἰσερχόμενος ἐντὸς τῶν τειχῶν τῶν Θηβῶν ἔνθα τροφαὶ διὰ τὸ στράτευμα καὶ νομὴ διὰ τὰ ὑποζύγια ὑπῆρχεν, ἐπιδιώξει ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ ἡσυχίᾳ, διὰ ζημιμάτων τὴν διάσπασιν τῆς ἐνότιτος τῶν Ἑλλήνων, διότι ἐὰν ἐνεκλείετο ἐντὸς τῶν τειχῶν τῶν Θηβῶν, οἱ Ἕλληνες καὶ ἄνευ τοῦ Περσικοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἤθελον διαλυθῆ, καὶ ὅσον οὔτε τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως εἶχον, οὔτε ἀπηλλαγμένοι ἐρίδων ἦσαν, πολλοὶ δὲ εἶχον ἀπογοιτευθῆ ἐκ τῆς παρατάσεως τοῦ ἀγῶνος. Ὁ Μαρδόνιος λοιπὸν παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἀρταβάζου, γνωματεύσαντος ἐν πολεμικῇ συμβουλίᾳ «ὡς χρεῶν εἶη ἀναζεύξαντας τὴν ταχίστην πάντα τὸν στρατὸν ἰέναι εἰς τὸ τεῖχος τὸ Θηβαίων, ἔνθα σίτον τε σφι ἐσσηνεῖσθαι πολλὸν καὶ χόρτον τοῖσι ὑποζυγίοισι κατ' ἡσυχίαν ἰζομένους διακρήσσεσθαι, ἔχειν γὰρ χρυσὸν πολλὸν μὲν ἐπίσημιον, πολλὸν δὲ καὶ ἄσημιον, πολλὸν δὲ καὶ ἄργυρον. . . διαπέμπειν εἰς τοὺς Ἕλληνας. . . μάλιστα δὲ τοὺς προεστῶτας (1) . . . » διέταξε τὴν 10ην ἡμέραν ἐπιθεῖσιν, δυσανασχετῶν διὰ τὴν παράτασιν. Ὁ Πausanias μαθὼν τὴν ἀπόφασιν ταύτην παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀλεξάνδρου, ὅστις προσελθὼν νύκτωρ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων ἐζήτησε τὴν Ἀριστείδην, εἰς ὃν ἀνεκοίνωσε ταύτην, διέταξε τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν θέσεων, εἰς τρόπον ὅστε οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι νὰ εὐρεθῶσιν ἀπέναντι τῶν Θηβαίων καὶ Θεσσαλῶν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἔναντι τῶν Περσῶν, ὃν τὸν τρόπον τοῦ μάχεσθαι ἐγνώριζον ἀπὸ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης. Τὸ στρατήγημα ὅμως τοῦτο ἀπέτυχε, διότι ὁ Μαρδόνιος, ἀντιληφθεὶς τὴν γενομένην μεταβολήν, ἐξετέλεσε καὶ αὐτὸς ὁμοίαν κίνησιν καὶ οὕτω οἱ Λακεδαιμόνιοι εὐρέθησαν πάλιν πρὸ τῶν Περσῶν. Ὁ Pausanias ἰδὼν τὴν ἀποτυχίαν τοῦ στρατηγήματός του ἐπέστρεψεν εἰς τὸ δεξιὸν κέρασ, τότε δὲ ἐπανῆλθον καὶ οἱ Πέρσαι εἰς τὴν προτέραν θέσιν, ὅστε τὰ δύο στρατεύματα ἀνέλαβον τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν παράταξιν.

Ὁ Μαρδόνιος καίτοι ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τούτου δὲν ἐπεχείρησε κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, τὴν προαποφασισθεῖσαν ἐκ παρατάξεως μάχην, περιορισθεὶς μόνον νὰ πιέξῃ τοὺς Ἕλληνας διὰ τοῦ ἰππικοῦ του, δι' οὗ κατέσκαψε καὶ ἐπέχωσε τὴν Γαργαίριαν κρήνην, ἀφ' ἧς καὶ μόνῃς ὕδρευόντο. Ὁ Pausanias ἀφ' ἑτέρου βλέπων ὅτι

(1) Ἡρ. ΙΧ—11.

ὁ στρατός του ἐστερεῖτο ὕδατος καὶ τροφῶν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Γαργαφίας κρήνης καὶ τὸν ἀποκλεισμόν τοῦ Κιθαιρῶνος, συνεκάλεσεν ἐν τῇ σκινῇ του πολεμικὸν συμβούλιον ἐξ ὄλων τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἐν τούτῳ ἀπεφασίσθη νὰ υποχωρήσῃ ὁ Ἑλληνικὸς στρατός εἰς τὴν λεγομένην νῆσον, σχηματιζομένην ὑπὸ τῶν δύο βραχιόνων τοῦ ποταμοῦ τῆς ᾠερόης, οἵτινες ἀπέχοντες ἐν ἀρχῇ ἀλλήλων περὶ τὰ τρία στάδια ἐνοῦνται εἴτα εἰς ἓνα ποταμὸν φερόμενον πρὸς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον (1). Ἐνταῦθα ἀπεφασίσθη νὰ υποχωρήσωσιν οἱ Ἕλληνες τὴν ἐρχομένην νύκτα ὅπου θὰ ἰδύνατο νὰ ὑδρεύωνται καλλίτερον ἀπὸ τοῦ ὀπισθεν αὐτῶν βραχίονος τοῦ ποταμοῦ καὶ ἔνθα θὰ εἶχον μικρότερον μέτωπον καὶ θὰ ἦσαν ὀλιγώτερον ἐκτεθειμένοι εἰς τὰ βέλη καὶ τὰ ἀκόντια τοῦ ἐχθρικοῦ ἰππικοῦ. Ἀπεφασίσθη ἐπίσης ἅμα τῇ καταλήψει τῆς νήσου, ἰσχυρὸν μῆμα στρατοῦ νὰ βαδίσῃ πρὸς νότον καὶ νὰ ἐκδιώξῃ ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος τοὺς διακόψαντας τὰς συγκοινωνίας ἐχθροὺς καὶ ἀποκαταστήσῃ αὐτάς. Ὁ Μαρδόνιος ἰδὼν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἤρξαντο ἐκτελοῦντες τὰς ἀποφασισθείσας ταύτας κινήσεις καὶ νομίσας ὅτι οὗτοι ἔφευγον ἀτάκτως, διέταξε τὸν στρατὸν του νὰ καταδιώξῃ αὐτούς. Οἱ Ἕλληνες ἐξετέλεσαν τὰς κινήσεις ταύτας ἐν ἀταξίᾳ καὶ ἐν σφάλμασι, ἅτινα παρ' ὀλίγον νὰ προκαλέσωσι τὸν ὄλεθρον αὐτῶν. Οἱ τὸ κέντρον κατέχοντες Κορινθιοὶ, Μεγαρεῖς καὶ ἄλλοι ἀντὶ νὰ υποχωρήσωσιν εἰς τὴν νῆσον, ὡς διετάχθησαν, ὑπεχώρησαν εἰς τὴν πόλιν τῶν Πλαταιῶν ἔνθα ἐστρατοπέδευσαν, ἀφ' ἑτέρου ὁ Σπαρτιάτης λοχαγὸς Ἀρμοφάρετος ἠρνήθη νὰ υποχωρήσῃ μὴ θέλων νὰ καταισχύνῃ τὴν Σπάρτην ὑποχωρῶν. Ἐν τούτοις ὁ θεὸς ὅστις τὸ πᾶν ἔπραξε, ὅπως μειώσῃ τὴν διαφορὰν τῶν ἀντιμαχομένων ἐθνῶν ἐβοήθησε καὶ εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν τοὺς Ἕλληνας. Οἱ βάρβαροι ἀτάκτως προελαύνοντες ἐξουδετέρωσαν τὰ σφάλματα τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Πausanias, ὅστις ἦτο ἔτι εἰς τὸ Ἀργιόπιον, παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἀθήνης, νῦν Τζέφυκα προσβληθεὶς κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ ἰππικοῦ καὶ μετ' ὀλίγον, ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ, ἐζήτησε βοήθειαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων. Οὗτοι δεχθέντες τὴν ἐπίθεσιν τῶν Θηβαίων δὲν ἰδυνήθησαν νὰ βοηθήσωσι τὸν Πausanias.

Οὕτω οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Τεγεᾶται 53 χιλ. ὀπλίται καὶ

(1) Ἡροδ. IX. 51.

φιλοὶ ἐδέχθησαν ὀλόκληρον τὸν βαρβαρικὸν ὄγκον. Οἱ προπορευόμενοι τῶν ἄλλων Πέρσαι, Μῆδοι καὶ Σάκκαι φθύσαντες μέχρι βολῆς τόξου, ἐνέπηξαν εἰς τὴν γῆν τὰς μακρὰς καὶ πλεκτὰς ἀσπίδας αὐτῶν, καὶ σχηματίσαντες διὰ τούτων συνεχὲς προτείχισμα, ἐμάχοντο ὀπίσθεν αὐτῶν, ῥίπτοντες βροχὴν βελῶν μετὰ δεξιότητος κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Πausanias καίτοι δεινῶς πάσχοντος τοῦ στρατοῦ του, ἐξ οὗ πολλοὶ ἐτραυματίζοντο καὶ ἄλλοι ἐφρονεύοντο ἐν οἷς καὶ ὁ γενναῖος Καλλικράτης, ὁ κάλλιστος καὶ ῥωμαλεώτατος τῶν Ἑλλήνων, ὅστις θνήσκων εἶπεν εἰς τὸν στρατηγὸν τῶν Πλαταιῶν Ἀρμίνηστον, ὅτι δὲν λυπεῖται διότι θνήσκει, ἀλλὰ διότι δὲν ἐχρησιμοποίησε τὰς χεῖρας του κατὰ τῶν ἐχθρῶν, δὲν ἔδιδε διαταγὴν ἀντεπιθέσεως διότι τὰ «καταβαλλόμενα ἱερεῖα» δὲν ἐδείκνυον εὐνοίαν τῶν θεῶν, καὶ ὁ μάντις τῶν Ἑλλήνων Τισαμενὸς δὲν ἐπροφήτευσεν εἰσέτι νίκην.

Δυσφορῶν ἐπὶ τούτῳ ὁ Πausanias τρέπεται πρὸς τὸ Ἡραῖον καὶ τὰς χεῖρας ἀνασχὼν ἠγυῖα πρὸς τὴν Κιθαιρωνίαν Ἡραν καὶ τοὺς προστάτας τῶν Πλαταιῶν θεούς, ὃν τὴν βοήθειαν ἐπεκαλέσθη. Τούτου γενομένου ἐξημενίσθησαν οἱ θεοί, καὶ τὴν βοήθειαν αὐτῶν ἀνήγγειλεν ὁ τὰ σπλάγχνα τῶν ἱερείων ἐξετάζων μάντις. Πάραυτα τότε ὁ Πausanias ἔδωκε διαταγὴν προελάσεως. Εἰς τὴν προσβολὴν τῶν Τεγεατῶν καὶ τῶν Λακεδαιμονίων αἱ ἀσπίδες τῶν Περσῶν ἀνετρέπησαν αὐτοστιγμῆ. Οἱ Πέρσαι οὐδεμίαν ἄλλην ἀμυντικὴν παρασκευὴν ἔχοντες μάχονται μετὰ θαυμαστῆς ἀνδρείας, καίτοι ἀτάκτως, διὰ βραχέων δοράτων καὶ ξιφῶν, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἐπετίθεντο ἐν μεγάλῃ καὶ εὐρύθιμῳ τάξει διὰ μακρῶν δοράτων ὀπλισμένοι, καὶ ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν κατάφρακτοι ὄντες. Οἱ Πέρσαι κατὰ τε τὸ φρόνημα καὶ τὴν ῥώμην μὴ ὑπολείπομενοι τῶν Ἑλλήνων ἐμάχοντο λυσοδῶς θραύοντες διὰ τῶν χειρῶν των τὰ δόρατα τῶν Λακεδαιμονίων, συσπειρούμενοι δὲ εἰς ὀμάδας προσεπάθουν νὰ διασπάσωσι τὴν παράταξιν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐν τῇ προσπαθείᾳ ταύτῃ ἐπιπτον γενναίως. Τρομερωτέρα καὶ πεισματωδεστέρα σύρραξις ἐγένετο περὶ τὸν χώρον τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος νῦν Τζέφκα. Ὁ Μαρδόνιος ἐπιβαίνων λευκοῦ ἵππου ἐμάχετο γενναίως, μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν χιλίων λογάδων Περσῶν, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν σωματοφυλακὴν του. Τέλος μετὰ πεισματωδεστάτην ἀντίστασιν φονεύεται ὁ Μαρδόνιος, ὑπὸ τοῦ Σπαρτιάτου Ἀρμίνηστου (1), πίπτουσι πάντες οἱ περὶ αὐτὸν λογάδες καὶ

(1) Ἡροδ. IX 64.

τότε οἱ λοιποὶ Πέρσαι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ διελθόντες τὸν Ἄσωπὸν κατέφυγον εἰς τὸ ὠχυρωμένον στρατόπεδον, ὅπου κατέφυγον καὶ οἱ ἄλλοι Ἀσιανοί, οἵτινες οὐδόλως ἐπολέμησαν. Καὶ ταῦτα μὲν συνέβησαν εἰς τὴν δεξιὰν πτέρυγα, εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν οἱ Ἀθηναῖοι διεξήγον δεινὸν ἀγῶνα πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς καὶ ἰδίως πρὸς Θηβαίους. Οὗτοι γενναυίτατα ἀγωνισθέντες, ἀφοῦ ἀπέβαλον περὶ τοὺς τριακοσίους ἐκ τῶν πρώτων καὶ ἀρίστων ἀνδρῶν, ἤρξαντο ὑποχωροῦντες καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Βοιωτικοῦ ἱππικοῦ γενναίως προκινδυνεύοντες ἠδυνήθησαν νὰ φιλάσσωσιν εἰς Θήβας (1). Οἱ ἄλλοι μηδίσαντες Ἕλληνες οὐδόλως ἐβοήθησαν τοὺς Βοιωτοὺς. Οὕτω ἐκ τε τῶν πολεμίων καὶ τῶν Ἑλλήνων δὲν μετέσχον τῆς μάχης πάντες. Ἐκ τῶν πολεμίων ἐπολέμησαν μόνον οἱ Πέρσαι, οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Σάκκαι ἐν τῇ ἀριστερᾷ, καὶ οἱ Βοιωτοὶ ἐν τῇ δεξιᾷ. Ὁ Ἀρτάβαζος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν 40 χιλ. ἀνδρῶν μάλιστα εἶδε τραπέντας τοὺς περὶ τὸν Μαρδόνιον, ὃν ἀνέκαθεν ἀντεπολιτεύετο, ἐτράπη ἀμέσως πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ χωρὶς νὰ σταματήσει οὐδαμοῦ ἐφθασε διὰ Φωκίδος, Θεσσαλίας, Μακεδονίας καὶ Βυζαντίου εἰς Ἀσίαν. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἠγωνίσθησαν μόνον οἱ Τεγεᾶται καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ μόνον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Πλαταιεῖς ἐν τῇ ἀριστερᾷ. Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες εὐρισκόμενοι ἀπὸ τῆς νυκτὸς εἰς Πλαταιὰς καὶ μαθόντες ἐκεῖ τὴν μάχην καὶ τὴν νίκην ὤρμησαν πρὸς τὰ ἐμπρός, ἰδίως οἱ Μεγαρεῖς καὶ οἱ Φλιάσιοι καὶ ἀπαντήσαντες τὸ ἱππικὸν τῶν Θηβαίων ὑπὸ τὸν ἱππαρχον Ἄσωπόδωρον τὸν Τιμάνδρου ὑπερασπίζον τὴν ὑποχώρησιν αὐτῶν, προσέβαλον αὐτὸ σφοδρῶς. Ὅταν δὲ ὁ Ἄσωπόδωρος εἶδεν ὅτι ἡ προσβολὴ ἐγγίνετο ἀτάκτως ἔστη καὶ ἐπιπεσὼν κατ' αὐτῶν ἐφόνευσε περὶ τοὺς 600, τοὺς δὲ λοιποὺς κατεδίωξε μέχρι Κιθαιρῶνος. Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὸν Ἡρόδοτον IX 69. Δι' ἡμᾶς ὁμως ἀποβαίνει ἀνεξήγητον καὶ ἀκατανόητον πῶς ἠδυνήθη ὁ Ἄσωπόδωρος νὰ καταδιώξῃ μέχρι Κιθαιρῶνος τοὺς Μεγαρεῖς, ἀφοῦ εἶχε πρὸ αὐτοῦ ὀλόκληρον τὴν νικηφόρον Ἑλληνικὴν στρατιὰν καταδιώκουσαν τοὺς ὑποχωροῦντας Βοιωτοὺς. Φοβούμεθα ὅτι ἡ εἰδησις αὕτη σκοπεῖ νὰ παραστήσῃ τοὺς Θηβαίους ὡς ἀγρίως καὶ πεισματωδῶς μαχομένους ὑπὲρ τῶν Περσῶν, ἐνῶ θεωρεῖται βέβαιον ὅτι ἡ σύγκρουσις μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ μηδίζοντων Ἑλλήνων ἐγένετο ἀθύμως καὶ εἶχε τὸν χαρακτῆρα μάχης διεξαγομένης ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν ἀρχόντων. Ὁ ἀγὼν διεξήγετο μεταξὺ Λακεδαιμονίων καὶ

(1) Ἡρόδ. IX 67. 68.

Περσῶν καὶ ἐκεῖ ἦσαν ἐστραμμένα τὰ βλέμματα πάντων. Ὁ Πλούταρχος διηγείται ὅτι ὁ Ἀριστείδης ὀλίγον πρὸ τῆς συγκρούσεως προελθὼν τῆς παρατάξεώς του ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ ἀκούηται ἐξώρκιζε τοὺς μηδίζοντας Ἕλληνας νὰ μὴ πολεμήσωσι καὶ νὰ μὴ ἐμποδίσωσι τοὺς Ἕλληνας νὰ σώσωσι τὴν Ἑλλάδα. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς ἀπήντα ὁ Ἀριστείδης προσέβαλε τὴν μηδίζουσαν στρατιὰν ἀνερχομένην εἰς πεντηκοντακισχιλίους. Καὶ τὸ μὲν πλείστον τῆς στρατιᾶς ταύτης εὐθύς ἐνέδωκε καὶ ἀπεχώρησε ἢ δὲ μάχη ἐγένετο ἰδίως κατὰ τῶν Θηβαίων, ὧν οἱ πρῶτοι καὶ δυνατώτατοι προθύμως ἐμῆδισαν τὸ δὲ πλῆθος ἤγετο βιαίως (1). Ἐν ἄλλοις λόγοις τὸν ἀγῶνα διεξήγαγον οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν Θηβαίων μετὰ τὴν πῦσιν τῶν ὁποίων τὸ πλῆθος τὸ ἀκουσίως ἀχθὲν ἐκεῖ ὑπεχώρησεν εἰς Θήβας.

Οἱ Ἕλληνας προσβαλόντες τὸ στρατόπεδον εἰς ὃ κατέφυγον οἱ ἐχθροὶ ἐκυρίευσαν αὐτὸ φονεύσαντες σχεδὸν πάντας τοὺς ἐν αὐτῷ καταφυγόντας. Ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Ἡρόδοτον ἐκ τῶν 300 χιλιάδων ἀνδρῶν τῆς στρατιᾶς τοῦ Μαρδονίου περιεσώθησαν 40 χιλιάδες τοῦ Ἀρταβάζου καὶ τρεῖς μόνον χιλιάδες ἐκ τῶν ἄλλων, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἔπεσαν ἑκατὸν πεντήκοντα ἑννέα. Κατὰ τὸν Πλούταρχον ὅμως ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἔπεσαν ἐν τῇ μάχῃ τῶν Πλαταιῶν χίλιοι τριακάσιοι ἐξήκοντα. Ἡ κατεστραφὴ τῶν Περσῶν, ἣτις ὑπῆρξε πλήρης ὠφείλετο εἰς τὴν ἀσύνητον ὁρμὴν τοῦ Μαρδονίου, ἰδίως δὲ εἰς τὸν ἐλαττωματικὸν ὄπλισμόν τῶν Περσῶν, ὁ ὁποῖος ὁμολογουμένως ἦτο κατώτερος τοῦ ἑλληνικοῦ, καὶ εἰς τὴν φυγὴν τοῦ Ἀρταβάζου. Οὗτος φαίνεται ὅτι δὲν ἐπεδοκίμαζε τὰς πράξεις τοῦ Μαρδονίου, διὸ οἷτε σύμπνοια οὔτε πειθαρχία ἐπεκράτει εἰς τὸ στράτευμα, ὅπερ δὲν εἶχε μεγάλην πεποίθησιν εἰς τὴν νίκην. Τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τῶν λόγων μεγιστάνου Πέρσου πρὸς τὸν Ὀρχομένιον Θέρσανδρον, ὅστις βραδύτερον διηγῆθη εἰς τὸν Ἡρόδοτον τὰ πρὸς αὐτὸν λεχθέντα. Ὁ πλούσιος καὶ μέγα σημαίων Θηβαῖος Ἀτταγῖνος ὁ Φιύωνος παρέθεσε μέγα δεῖπνον εἰς τὸν Μαρδόνιον, πεντήκοντα Πέρσας μεγιστάνας καὶ πεντήκοντα ἐπιφανεῖς Βοιωτοὺς. Οἱ κεκλημένοι εἰς τὸ πολυτελὲς τοῦτο γεῦμα, ὅπερ ἔδωκεν εἰς τὸ ἐν Θήβαις μέγαρόν του, ἐκάθισαν ἀνά δύο εἰς ἐκάστην κλίνην, Πέρσης παρὰ Ἕλληνα. Κατὰ τὰ ἐπιδόρπια ὁ Πέρσης μεγιστάν εἶπε πρὸς τὸν ὁμόκλινον καὶ ὁμοτράπεζόν του Θέρσανδρον. «Βλέπεις τοὺς Πέρσας

(1) Πλουτ. βίη; Ἀριστείδου 24. 10.

οἷτινες τρώγουσι καὶ πίνουσιν ἐδῶ καὶ τὸν στρατὸν, ὃν ἔχομεν ἀφήσει παρὰ τὸν Ἀσωπὸν ποταμὸν; Ἐκ τούτων πολὺ ὀλίγους θὰ ἴδῃς μετ' ὀλίγας ἡμέρας ζῶντας». Ταῦτα ἔλεγεν ὁ Πέρσης καὶ ἄφιθονα δάκρυα ἔρρεον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του. Ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τούτοις ὁ Θέρσαυδρος ἠρώτησε, διατί δὲν λέγει ταῦτα εἰς τὸν Μαρδόνιον καὶ τοὺς συμβούλους του. Εἰς τοῦτο ἀπαντῶν ὁ Πέρσης εἶπεν· «Ἄ φίλε μου, ὅ,τι ὤρισεν ὁ Θεὸς νὰ γίνῃ, ἀδύνατον ν' ἀποτρέψῃ ὁ ἄνθρωπος. Πολλοὶ γνωρίζομεν ταῦτα, ἀλλ' ἀκολουθοῦμεν ἐξ ἀνάγκης» (1).

Εἶνε βέβαιον ὅτι οἱ πολλοὶ τῶν Περσῶν εἶχον ἀπελπισθῆ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ξέρξου. Ὁ Ἀρτάβαζος ἐφιδῶναι τὸν Μαρδόνιον· οὗτος ἐδυσπίσται πρὸς τοὺς Ἕλληνας συμμάχους. Οἱ χίλιοι Φωκεῖς οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὸν γενναῖον αὐτῶν στρατηγὸν Ἀρμακύδην, προσῆλθον εἰς τὸ στρατιώπεδον τῶν Περσῶν ἐν Βοιωτίᾳ, ἐθεωροῦντο τόσον ὑποπτοὶ ὥστε ὁ Μαρδόνιος ἀπεφάσισε νὰ τοὺς ἐξολοθρεύσῃ δολίως, περικυκλώσας αὐτοὺς διὰ πολυάριθμον ἱππικῶν. Οἱ Φωκεῖς οὗτοι ἐσώθησαν χάρις εἰς τὴν ἀνδρείααν των καὶ τὴν ἀτρόμητον στάσιν τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν, ὅστις σχηματίσας τετράγωνον, προέτρεψε τοὺς ἄνδρας του ν' ἀμυνθῶσι καὶ ἀποθάνωσι γενναίως. Θαυμάσας ἐπὶ τούτῳ ὁ Μαρδόνιος ἔειπε κήρυκα καὶ εἶπε· «Θαρσέετε, ὦ Φωκεῖες, ἄνδρες γὰρ ἐφάνητε ἀγαθοί, οὐκ ὡς ἐγὼ ἐπυνθανόμην (2)».

Οἱ τε Ἕλληνες καὶ οἱ Πέρσαι ἐπολέμησαν γενναίως. Ὁ Παισανίας ἐδείχθη οὐχὶ ἔξοχος, ἀλλ' ἱκανὸς στρατηγός, ἱκανώτερος ὅμως πολιτικός. Ἀρνηθεὶς νὰ ὑβρίσῃ τὸν νεκρὸν τοῦ Μαρδονίου ἐδείξεν εὐγένειαν καὶ πολιτισμὸν. Ταῦτα μόνον οἱ βάρβαροι πρέπει νὰ πράττωσιν εἶπε· ἀρνηθεὶς ἐπίσης νὰ δεκατεύσῃ τοὺς μηδίσαντας τῶν Ἑλλήνων ἔδειξε σύνεσιν καὶ πολιτικὴν ἐμπειρίαν.

Οἱ ἱστορικοὶ σήμερον δὲν πιστεύουσιν ὅτι οἱ Πέρσαι ἦσαν τριακόσαι χιλιάδες εἰς τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, οὔτε ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἑκατὸν δέκα. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι κρίνονται ὑπερβολικοί, διότι ὁ χῶρος ὁ παρὰ τοῦ Ἡροδότου μνημονευόμενος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ περιλάβῃ τοιοῦτον ἀριθμὸν ἀνδρῶν καὶ ἀνάλογον ἀριθμὸν ὑποζυγίων. Πιστεύεται σήμερον ὅτι οἱ Πέρσαι ἦσαν 60 - 100, οἱ δὲ Ἕλληνες 40 - 60 χιλιάδες.

Τὰ λάφυρα τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν ἦσαν ἀπιστεύτως πλου-

(1) Ἡρόδ. IX 16.

(2) Ἡρ. IX—17 καὶ 18.

σια. Πλήν τῆς χρυσοῦς σκηνῆς τοῦ Ξέρξου, ἣν ἀπερχόμενος εἶχεν ἀφήσει εἰς τὸν Μαρδόνιον, τοῦ ἀργυροῦ θρόνου τοῦ στρατηγοῦ, τοῦ χρυσοῦ ξίφους αὐτοῦ, εὐρέθησαν καὶ πολλὰ κλιναὶ χρυσαῖ καὶ ἀργυραῖ, πολλοὶ κρατῆρες καὶ φιάλαι καὶ ποτήρια καὶ μαγειρικά καὶ ἐπιτραπέζια σκεύη χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ. Ἐν ταῖς ἀμάξαις αὐτῶν εὐρέθησαν σάκκοι πλήρεις πολυτελῶν στρομάτων καὶ ταπήτων καὶ χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν ἀντικειμένων. Ἐπὶ δὲ τῶν νεκρῶν νομίσματα χρυσοῦ καὶ ψέλλια καὶ περιδέσμια καὶ βραχιόλια καὶ ξίφη χρυσοῦ. Τὰ δὲ ὄπλα, αἱ ἀμάξαι, οἱ ἵπποι, αἱ κάμηλοι καὶ τὰ ἄλλα ὑποζύγια ἦσαν ἀναρίθμητα. Οἱ εἴλωτες εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Πausanías εἶχεν ἀναθέσει τὴν συγκομιδὴν τῶν λαφύρων ἐκέρδισαν πολλὰ χρήματα, καίτοι ἀγνοοῦντες τὴν ἀξίαν τῶν ἀντικειμένων ἐπόλουν ταῦτα εἰς τιμὰς εὐτελεστάτας εἰς τοὺς Λιγυήτας, οἵτινες ἀπέβησαν πλουσιώτατοι. Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων εὐρέθησαν παμπληθεῖς γυναῖκες, αἵτινες εἶχον ἀκολουθήσει τὴν ἐκστρατείαν ὡς σύζυγοι ἢ ἀμφίπολοι μεγιστάνων Περσῶν, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ μία Ἑλληνὶς βιαίως ἀπαχθεῖσα, ἣν ὁ Πausanías ἀπέστειλεν εἰς Αἴγιναν. Παρὰ ταῦτα ὁ συγκομισθεὶς θησαυρὸς ὑπῆρξεν ὑπέρογκος καὶ ἐξ αὐτοῦ κατεσκευάσθη καὶ ἀνετέθη εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς ναὸν χρυσοῦς τρίπους, εἰς δὲ τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ Δία καὶ τὸν ἐν Ἴσθμῳ, Ποσειδῶνα ἀπεστάλησαν ἀνὰ ἓν δέκατον τῶν λαφύρων. Ὁ Πausanías ἰδὼν τ' ἀμύθητα ταῦτα πλούτη δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ ἀποκαλέσῃ μωροὺς καὶ ἄφρονας τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους οἵτινες τοιαύτην ἔχοντες χλιδὴν καὶ εὐμάρειαν, ἐξεστράτευσαν ὅπως ὑποτάξωσι τοὺς τόσον πενιχρῶς ἀποζῶντας Ἑλληνας.

Μετὰ τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν, τὸν ἐορτασμὸν τῶν ἐπινικίων καὶ τὴν διανομὴν τῆς λείας οἱ σύμμαχοι ἐσκέφθησαν ὅτι εἰς τὰ πλευρὰ αὐτῶν παρέμενεν ἄρτιος καὶ ἀκέραιος εἰς πολέμιος, ἡ πόλις τῶν Θηβῶν, ἐντὸς τῆς ὁποίας εἶχον καταφύγει οἱ Βοιωτοί. Ὅθεν τὴν 11ην ἡμέραν ἐνεφανίσθησαν πρὸ τῶν πυλῶν τῶν Θηβῶν καὶ ἀπήτησαν τὴν παράδοσιν τῶν προυχόντων καὶ ἰδίως τῶν ἀρχηγῶν Τιμηγενίδου καὶ Ἀτταγίνου. Τῶν Θηβαίων ἀρνούμενων νὰ ἐκδόσωσιν αὐτοὺς οἱ σύμμαχοι ἐπιλόρησαν τὰς Θήβας, ἐδήρουν τὴν χώραν καὶ προσέβαλλον τὰ τεῖχη τῆς πόλεως. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἔπαιον βλάπτοντες τὴν χώραν ὁ Τιμηγενίδης καλέσας τοὺς συμπολίτας τοῦ Θηβαίου εἶπεν ἄνδρες Θηβαῖοι ἀφοῦ οἱ Ἑλληνας ἀπεράσισαν ἢ τὴν καταστροφὴν τῶν Θηβῶν ἢ τὴν παράδοσιν ἡμῶν, πρέπει ἢ Βοιωτία νὰ μὴ ὑποστῇ περαιτέρω καταστροφὰς

χάριν ἡμῶν, ἀλλ' εἴαν ἔχοντες ἀνάγκην χρημάτων ζητοῦσιν ἡμᾶς κατὰ πρόσχημα, διὰ νὰ λάβωσι χρήματα, τότε δίκαιον εἶναι νὰ δώσωμεν εἰς αὐτοὺς τοιαῦτα ἐκ τοῦ κοινοῦ ταμείου, διότι μετὰ τοῦ κοινοῦ ἐμηδίσσαμεν καὶ ὄχι ἡμεῖς μόνοι, εἴαν δὲ πραγματικῶς θέλουσιν ἡμᾶς καὶ διὰ τοῦτο ἐξακολουθοῦσι τὴν πολιορκίαν «ἡμεῖς ἡμέας αὐτοὺς εἰς ἀντιλογίαὶν παρῆξομεν» (1). Ἡ δήλωσις αὕτη τοῦ Τιμη-

35) Ταναγραϊκὸς γάμος

γενίδου ὅτι ἐν περιπτώσει καθ' ἣν οἱ σύμμαχοι ἤθελον ἐπιμείνει ζητοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρωταιτίων αὐτοὶ θὰ παρῆξιδον ἐαυτοὺς εἰς τοὺς συμμάχους, ὅπως συζητήσωσιν μετ' αὐτῶν καὶ ἀπολογηθῶσιν διὰ τὸν μηδισμόν, ἐγένετο ὑπὸ τῶν Θηβαίων ἀποδεκτὴ καὶ ἀμέσως ἤρξαντο διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Πausανίου. Καὶ πρῶτον μὲν προέτειναν νὰ δώσωσιν εἰς τοὺς συμμάχους χρήματα ἀντὶ τῶν ἀνδρῶν, ἀρνηθῆντος ὁμοῦ τοῦ Πausανίου νὰ λάβῃ

(1) Ἡροδ. IX 86-87.

ζήματα, ἠναγκάσθησαν οἱ Θηβαῖοι νὰ παραδώσωσι τοὺς ζητηθέντας ἄρχοντας πλὴν τοῦ Ἀτταγίνου κατορθώσαντος νὰ ἀποδράσῃ, τοὺς δὲ παραδοθέντας παῖδας αὐτοῦ ἀπέλυσεν ἀμέσως ὁ Πausανίας, εἰπὼν γενναιοψύχως ὅτι δὲν εἶναι δίκαιον νὰ τιμωρηθῶσι τὰ τέκνα διὰ τὸν μηδισμόν τοῦ πατρὸς, ἀναδειχθεὶς οὕτω ἀνώτερος τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες πρὸ τινῶν μηνῶν εἶχον θανατώσει τὸν βουλευτὴν Λυκίδην μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων, διότι ἐτόλμησε νὰ προτείνῃ συνθηκολόγησιν μετὰ τοῦ Μαγδονίου.

Ὁ Πausανίας ἀπαγαγὼν τὸν Τιμηγενίδην καὶ τοὺς ἄλλους προύχοντας Θηβαίους εἰς Κόρινθον ἐφόρευσεν ἅπαντας ἀκρίτους, φοβηθεὶς νὰ εἰσαγάγῃ αὐτοὺς εἰς δίκην, διότι πλούσιοι ὄντες ἠδύναντο νὰ ἀθωωθῶσι, δωροδοκοῦντες τοὺς δικαστὰς (1). Ἡ δικαιολογία αὕτη δὲν φαίνεται πειστική, διότι δὲν βλέπομεν πῶς ἢ ἀδωροδόκουν οὗτοι τοὺς δικαστὰς εἰς ξένην καὶ ἐχθρικήν γῶραν ἐθροισκόμενοι. Θεωροῦμεν βέβαιοι ὅτι ὁ Πausανίας ἐφόρευσε τοὺς ἀκρίτους, διότι ἐπέσιθη ὅτι τῷ ἦτο δύσκολον νὰ ἐυρεθῶσι δικασταὶ δίκαιοι νὰ καταδικάσωσιν αὐτοὺς, ἐὰν ἀπεδείκνυον ὅτι ἐμῆδισαν ἐξ ἀνάγκης καὶ ὅτι τὴν ἀνάγκην ταύτην ἐδημιούργησεν ἢ συμπεριφορὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες ἐγκατέλιπον αὐτοὺς καὶ σύμπασαν τὴν Χέρσον Ἑλλάδα εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀναρριμῆτων Περσικῶν σιφῶν. Ὁ Τιμηγενίδης παρεδόθη εἰς τοὺς συμμάχους διὰ νὰ ἀπολογηθῇ διὰ τὸν μηδισμόν καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ ἀπελογηθῇ. Ἐὰν ἡ ἀπολογία του ἦτο ἀβάσιμος καὶ ἀστήρικτος ἔπρεπε νὰ δικασθῇ, ἵνα τῆς ἐνοχῆς του ἀποδεικνυομένης δικαίως τιμωρηθῇ. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ ἀπολογία τοῦ Τιμηγενίδου ἔπεισε τὸν Πausανίαν περὶ τῆς ἐνοχῆς τῆς πατρίδος του, ἥτις διὰ τῆς στάσεώς της ἠνάγκασε τοὺς Βοιωτοὺς νὰ μηδίσωσιν. Εἶναι πιθανὸν ὁ Τιμηγενίδης νὰ εἶπεν εἰς τὸν Πausανίαν: Ἐδώσαμεν γῆν καὶ ὕδωρ εἰς τὸν Δαοεῖον κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ εἰσβολὴν τὴν ἀπολήξασαν εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαγαθῶνος, διότι οἱ μὲν Σπαρτιᾶται δὲν ἔδειξαν ὅτι ἠδύναντο νὰ πολεμήσωσιν ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ, πρὸς δὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐθροισκόμεθα εἰς ἐμπόλεμον κατέστασιν ἀπὸ τοῦ 506 ὡπότε νικήσαντες ἡμᾶς προσήρτησαν μέρος τῆς γῶρας ἡμῶν εἰς τὴν Ἀττικὴν. Καίτοι δὲ εἴχομεν αἰσθανθῆ πόνον διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς γῶρας ἡμῶν καὶ φόβον ὑποδουλώσεως ὁλοκλήρου τῆς γῶρας ἡμῶν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων δὲν ἐτάχθημεν παρὰ τὸ πλεονὸν τῶν Περσῶν

1. Ἡρόδ. IX—88.

ἀλλ' ἐμείναμεν οὐδέτεροι, διότι δὲν ἐλησιμονήσαμεν ὅτι εἴμεθα Ἕλληνες.

Ἐδώσαμεν ἐπίσης γῆν καὶ ὕδωρ εἰς τοὺς κήρυκας τοῦ Ξέρξου, διότι ἐμάθωμεν ὅτι πάντες οἱ ἀπὸ Θράκης μέχρι Βοιωτίας λαοὶ ἔπραξαν τὸ αὐτὸ ἀδύνατον θεωρήσαντες τὴν ἀντίστασιν κατὰ τῆς μυθικῆς στρατιᾶς τοῦ Ξέρξου, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι εἰς οὐδεμίαν συνεννόησιν ἦλθον πρὸς ἡμᾶς. Καίτοι δὲ εἶχομεν δώσει σημεῖα ὑποταγῆς πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα, εὐθύς ὡς παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἀπεφασίσθη ἀντίστασις εἰς τὰ Τέμπη, ἀπεστείλαμεν καὶ ἡμεῖς 500 ἀνδρας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μναμίαν, οἵτινες ἔμεινον ἐκεῖ ὅσον καὶ οἱ λοιποὶ ὑπὸ τὸν Εὐαίνετον καὶ Θεμιστοκλέα Ἕλληνες. Κριθείσης τῆς θέσεως ταύτης ἐπισφαλοῦς καὶ ἀπελθόντων ὅλων τῶν ἄλλων ἀπῆλθωμεν καὶ ἡμεῖς. Ὅταν δὲ μετ' ὀλίγον ἦλθεν ὁ Λεωνίδας εἰς Θήβας καὶ διεκήρυξεν ὅτι μεταβαίνει εἰς Θερμοπύλας, ὡς πρόδρομος Πανελληνίου στρατιᾶς, ἵνα ἐκεῖ ἀντιμετώπισῃ τὸν Ξέρξην, κατελήφθημεν ὑπὸ ἐξᾶλλου ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀφοῦ ἀπεθεώσαμεν αὐτὸν ξενίσαντες εἰς τὸ ἱερόν τοῦ Περικλέους, τῷ ἐδώσαμεν 400 νέους, οὓς ἐξελέξαμεν μεταξὺ τῶν εὐγενεστάτων καὶ τῶν γενναιοτάτων, οἵτινες ἐτάφησαν εἰς Θερμοπύλας παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Λεωνίδου καὶ τῶν 700 ἀνδρείων Θεσπίων. Μετὰ τὸ ἀτύχημα τῶν Θερμοπυλῶν ἡ στρατιὰ τοῦ Ξέρξου διαβᾶσα τὴν Φωκίδα ἐξεχύθη εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Βοιωτίας, ἃς κατέκλυσε δίκην κατακλισμοῦ μέχρι τῶν πλευρῶν τῶν ὀρέων. Τί ἠδυνάμεθα νὰ πράξωμεν τότε; Νὰ ἀφήσωμεν τὴν Βοιωτίαν καὶ νὰ ἐλθωμεν εἰς Πελοπόννησον; δὲν ἐκαλέσατε ἡμᾶς. Οὐδὲ ἦτο δυνατόν νὰ ἐλθωμεν αὐτόκλητοι, διότι τίς ἠθέλην ἀναλάβει τὴν διατροφὴν 200 χιλιάδων ἀνθρώπων; Τί ἠθέλατε λοιπὸν νὰ πράξωμεν; Ν' ἀντιταχθῶμεν μόνοι, θὰ ἦτο ματαία θυσία ἄσχοτος καὶ ἀπάνθρωπος. Ὑπετάγημεν διὰ νὰ σωθῶμεν, καὶ ὑποταχθέντες δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ φερόμεθα ὡς σύμμαχοι τῶν Περσῶν, οἵτινες οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐγκατέλιπον τὰς πεδιάδας τῆς Βοιωτίας, ἃς ἐνέμετο τὸ ἱππικόν των. Παρέσχομεν περιποιήσεις καὶ παρεθέσαμεν γεύματα εἰς τὸν Μαροδόνιον καὶ τοὺς μεγιστᾶνας Πέρσας οὐχὶ ἐκ συμπαθείας πρὸς αὐτοὺς ἀλλ' ἵνα μετριάζωμεν τὰ δεινὰ τῆς χώρας ἡμῶν, ἢν ἐδῆουν οἱ βάρβαροι. Τέλος ἠναγιάσθημεν νὰ ἐλθωμεν ἀντιμέτωποι ὑμῶν εἰς τὰς Πλαταιάς. Ἐπειδὴ ὁ Μαροδόνιος ὑπόπτειεν ὅτι δὲν ἠθέλωμεν πολεμήσει, ἔταξεν ἡμᾶς ἔναντι τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἐχθροὶ ἡμῶν. Παρὰ ταῦτα, εἶδατε ὅτι ἐπολεμήσαμεν ἀθόρυως, οἷονεὶ πρὸς τὸ θεαθῆναι

4
ΘΗΣ

καὶ μόλις εἶδομεν τοὺς Πέρσας τραπέντας ἐτρόπημεν καὶ ἡμεῖς εἰς φυγὴν καὶ ἐνεκλείσθημεν εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεός μας, ἵνα δώσωμεν καιρὸν εἰς ὑμᾶς ν' ἀντιληφθῆτε διατὶ ἐμηδίσασμεν. Εἰς μόνος ὑπῆρχε τρόπος νὰ μὴ μηδίσωμεν, οὔτε ἡμεῖς, οὔτε οἱ Λοκροί, οὔτε οἱ Θεσσαλοί, οὔτε ἄλλος τις ἐντεῦθεν τοῦ Ὀλύμπου· νὰ ἀντιμετωπισθῆ ὁ Ξέρξης εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ὀλύμπου διὰ πανελληνίου καὶ πολυαριθμοῦ στρατιᾶς, καὶ τοῦτο θὰ ἐγίνετο, ἐὰν οἱ Σπαρτιάται ἦσαν δραστηριώτεροι, ἀποφασιστικώτεροι καὶ ταχύτεροι εἰς τὰς ἀποφάσεις των. Ταῦτα, φαίνεται, ἀκούσας ὁ Πausanίας καὶ μὴ θέλων νὰ γνωσθῆ ὅτι ἡ πατρις του δὲν ἦτο ἀπηλλαγμένη εὐθύνης διὰ τὸν μηδισμόν τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ τὸν κίνδυνον, ὃν διέτρεξε σύμπασα ἡ Ἑλλάς, διέταξε καὶ ἐφρονεύθη ἄκριτος ὁ Τιμηγενίδης μετὰ τῶν ἄλλων προεστώτων τῆς Βοιωτικῆς συμπολιτείας.

Ὁ Πausanίας καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες ἀρκεσθέντες εἰς τὴν τιμωρίαν μόνων τῶν πρωταιτίων τοῦ μηδισμοῦ ἀνεγνώρισαν ἐπισήμως καὶ κατὰ τὸν ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ μηδισμὸς ἦτο ἀποτέλεσμα ἀναποφεύκτου ἀνάγκης καὶ ἔργον δυναστείας ὀλίγων ἀνδρῶν, οἵτινες καταλαβόντες τὴν ἀρχὴν καὶ κατέχοντες αὐτὴν παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ ἐπέβαλον αὐτόν. Τὸ ψήφισμα ὅπερ ἦ ἐν Κορίνθῳ σύνοδος τῶν συμμάχων ἐξέδωκε, δι' οὗ ἠπειλήσεν ὅτι θὰ δεκατεύσῃ τοὺς Ἕλληνας ὅσοι συνετάχθησαν μὲ τὸ μέρος τῶν Περσῶν, δὲν ἐξετελέσθη, διότι ὁ Πausanίας καὶ ὁ Ἀριστείδης ἐπέσθησαν καὶ ἀνεγνώρισαν ὅτι οὐδεὶς, ἀπολύτως ἐλεύθερος ὢν, ἐμήδισε. Καὶ αὐτοὶ οἱ Θεσσαλοὶ ἐξ ἀνάγκης ἐμήδισαν κατὰ ῥητὴν τοῦ Ἡροδίου 7. 172 ὁμολογίαν. Οἱ Θεσσαλοὶ εὐθὺς ὡς ἔμαθον ὅτι ὁ Ξέρξης διέβαινεν εἰς Εὐρώπην ἐπερψαν ἀγγέλους, οἵτινες εἰς τοὺς ἐν Ἰσθμῷ συνηγμένους ἀντιπροσώπους τῶν Ἑλλήνων εἶπον· «ἀνδρες Ἕλληνες, δεῖ φυλάττεσθαι τὴν ἐσβολὴν τὴν Οἰλυμπεϊκὴν, ἵνα Θεσσαλίῃ καὶ σύμπασα Ἑλλάς ἢ ἐν σκέπῃ τοῦ πολέμου. Ἡμεῖς μὲν νυν ἐτοιμοὶ εἴμεν συμφυλάσσειν, πέμπειν δὲ χορὴ καὶ ἡμέας στρατιὴν πολλήν. Εἰμὴ πέμψετε, ἐπίστασθε ἡμέας ὁμολογήσειν τῷ Πέρσῃ».

Ἐκ τούτων βλέπομεν ὅτι οἱ Θεσσαλοὶ εἰδοποίησαν τοὺς Ἕλληνας ὅτι πρέπει νὰ στείλωσι στρατὸν πολὺν, ἵνα ὁ Ξέρξης ἀντιμετωπισθῆ πρὸ τῶν στενῶν τοῦ Ὀλύμπου, καὶ ἐξασφαλισθῆ ἢ Θεσσαλίᾳ καὶ ὀλόκληρος ἡ Ἑλλάς, διότι ἄλλως θὰ ἀναγκασθῶσι νὰ μηδίσωσιν. Οἱ Ἕλληνες ἀντὶ νὰ στείλωσι στρατιὰν ἀξίαν τοῦ κινδύνου ὃν διέτρεχον, ἐπερψαν 10 μόνον χιλιάδας ἵνα καταλάβωσι τὰ Τέμπη. Μαθὼν τὴν παιδαριώδη ταύτην πρᾶξιν ὁ βασι-

λεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρος ἔσπευσε νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς Ἕλληνας ν' ἀπέλθωσι πάραυτα ἐκεῖθεν, ἵνα μὴ καταπατήσῃ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ξέρξου. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἀπῆλθον οἱ δὲ Θεσσαλοὶ ἐρημιωθέντες συμμάχων ἐμήδισαν(1). Οὕτω ἐμήδισαν πάντες οἱ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς εἰσβολῆς εὐρισκόμενοι λαοί, Θρᾷκες, Μακεδόνες, Θεσσαλοί, Λοκροὶ καὶ Βοιωτοί, μικροῦ δεῖν δὲ νὰ ἐμήδιζον καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἂν τὴν ὑστάτην στιγμήν τοῦ κινδύνου δὲν συνήρχοντο οἱ Σπαρτιῶται ἐκ τοῦ κατέχοντος αὐτοὺς δισταγμοῦ καὶ δὲν ἀλεφάσιζον νὰ πολεμήσωσιν ἐκτὸς τοῦ Ἴσθμοῦ.

Οἱ Πλαταιεῖς οἱ κύριοι τῆς χώρας ἐν ἣ ἠγωνίσθησαν οἱ Ἕλληνες καὶ διέσωσαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος ἐτιμήθησαν πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως. Ἐκτὸς τῆς ἀναλογουμένης αὐτοῖς μερίδος τῶν λαφύρων ἐδόθη εἰς τοὺς Πλαταιεῖς ἔκτακτος ἀμοιβὴ ὀγδοήκοντα ταλάντων ἢτοι 500 χιλ. δραχμῶν. Κατὰ τὸν Πλούταρχον ἐριζόντων τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐδόθη τῇ προτάσει τοῦ Κορινθίου Κλέοκρίτου καὶ τοῦ Ἀριστείδου τὸ βραβεῖον ἀνδρείας εἰς τοὺς Πλαταιεῖς. Ἐπειτα ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς πόλεως ἐγένετο πανηγυρικὴ εὐχαριστήριος θυσία τοῦ Πausανίου, ἐξ ὀνόματος ὅλων τῶν ἄλλων συμμάχων, εἰς τὸν Ἐλευθέριον Δία. Εἰς τοὺς Πλαταιεῖς ἐπετρόπη νὰ τελῶσιν ἐτησίως μνημόσυνον ὑπὲρ τῶν αὐτόθι πεσόντων, ὅπερ ἐτελεῖτο οὕτω: Ἄμα τῇ ἀνατολῇ τῆς ἡμέρας τῆς τελετῆς ἐξεκίνει πομπή, ἣς προηγείτο σαλπικτῆς σαλπίζων τὸ πολεμικόν, εἶποντο ἄμαξαι πλήρεις μυρσίνης καὶ στεφάνων, εἶτα μέλας ταῦρος καὶ νεαροὶ παῖδες ἐλεύθεροὶ κομίζοντες ἄγγεῖα πλήρη οἴνου, ἐλαίου καὶ μύρου. Ὁ δὲ ἄρχων τῶν Πλαταιῶν ἐνδεδυμένος χιτῶνα φοινικαῶν ξιφῆρης διὰ μέσου τῆς πόλεως διηλύετο πρὸς τοὺς τάφους τῶν πεσόντων. Ἐνταῦθα «τὸν ταῦρον σφάζας καὶ εὐξάμενος Λιὲ καὶ Ἐρμῇ χιθονίῳ ἐκάλει τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας τοὺς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀποθανόντας ἐπὶ τὸ δαῖνον καὶ τὴν ἀμοιβοσύνην. Ἐπειτα κρατῆρα κεράσας οἴνου καὶ γεάμενος, ἐπιλέγει προπίνω τοῖς ἀνδράσι τοῖς ὑπὲρ ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων ἀποθανοῦσι». Εἰς τὰς Πλαταιάς ἐνεκρίθη ἐπίσης νὰ πανηγυρίζεται ἀνὰ πᾶσαν πενταετίαν, (πενταετηρικὸς) ἀγὼν γυμνικὸς στεφανίτης, προσαγορευόμενος Ἐλευθέρια. Τῶν Πλαταιῶν τὴν ἐλευθερίαν καὶ

(1) Ἡροδ. V 11 - 174.

(2) Πλούτ. ΧΙΙ. 5 - 20

αὐτονομίαν ἐνόρκως ἠγγυήθησαν πάντες οἱ σύμμαχοι καὶ τὰς Πλαταιὰς ὥρισαν ὡς ἔδραν συνδιασκέψεως τῶν συμμάχων, διότι ἀπεφασίσθη νὰ διατηρηθῇ ἢ κατὰ τῶν Περσῶν συμμαχία αὕτη, καθ' ἣν ἦθελε συντηρηθῆι δύναμις 10 χιλ. ὀπλιτῶν, 1000 ἰππέων καὶ 100 τριήρων. Ἔλος εἰς τὰς Πλαταιὰς ἰδρύθη βωμὸς Ἐλευθερίου Διὸς καὶ ἐχαράχθη ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα:

Τόνδε ποθ' Ἑλληνες νίκας κράτει, ἔργω Ἄρηος,
εἰτόλμω ψυχᾶς λήμμαι πειθόμενοι
Πέρσας ἐξελάσαντες ἔλευθέρω Ἑλλάδι κοινὸν
ἰδρῦσαντο Διὸς βωμὸν ἔλευθερίου.

Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο κατὰ τὸν Πλούταρχον, μαρτυρεῖ ὅτι σύμπας ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην ταύτην καὶ ὅχι τῶν τριῶν μόνων πόλεων, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος, διότι ἐὰν τοῦτο ἐγένετο τὸ ἐπίγραμμα δὲν θὰ εἶχε συνταχθῆι τοιοῦτο-τρόπως (1).

Κατὰ τὴν πρώτην τελετὴν τῶν Ἐλευθερίων, οἱ Πλαταιεῖς συνέμορφώθησαν πρὸς τὴν διαταγὴν τοῦ Πυθίου διατάξαντος νὰ μὴ θύσωσι, πρὶν ἀποσβέσωσι τὸ ὑπὸ τῶν βαρβάρων μεμολυσμένον πῦρ καὶ λάβωσι καθαρὸν ἐκ τῶν Δελφῶν, ἀπὸ τῆς κοινῆς ἐστίας. Καθ' ἣν στιγμὴν οἱ ἄρχοντες ἠσχολοῦντο εἰς τὴν κατάσβεσιν ὄλων τῶν πυρῶν, ὁ Πλαταιεὺς, Εὐχίδας, τρέξας εἰς Δελφοὺς ἔλαβε τὸ ἱερὸν πῦρ καὶ δρομαίως πάλιν πρὸς τὰς Πλαταιὰς χωρῶν, ἐπανῆλθε τὴν ἰδίαν ἡμέραν, πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου διανύσας 1000 στάδια, ἴτοι περὶ τὰ 178 χιλιόμετρα. Ἀσπασθεῖς δὲ τοὺς ἄρχοντας καὶ παραδοὺς τὸ πῦρ ἐξέπνευσε. Τιμῶντες αὐτὸν οἱ Πλαταιεῖς ἔθιψαν εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Εὐκλείας Ἀρτέμιδος ἐπιγράψαντες τότε τὸ τετράμετρον:

Εὐχίδας Πυθῶδε θρέξας ἦλθε τὰδ' αὐθημερόν (2).

Ἡ ἐν Ἐλλάδι μάχη (457).

Μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην, αἱ Θῆβαι ταπεινωθεῖσαι, ἀπέβαλον ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τὴν ἐπὶ τῆς ἄλλης Βοιωτίας ἡγεμονίαν αὐτῶν. Αἱ ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐμπροσθεῖσαι καὶ καταστραφεῖσαι Πλαταιαὶ καὶ Θεσπιαὶ ἀνφοροδομήθησαν τῇ συνδρομῇ τῶν Ἀθη-

(1) Πλουτ. βίος Ἀριστείδου XIX 20 καὶ 25

(2) > > > XX 5-10-15.

ναίων καὶ ἐξηκολούθησαν τὴν μετ' αὐτῶν συμμαχίαν. Τὴν ἀρχὴν ἐν Θήβαις τότε δὲν εἶχον οἱ ὀλιγαρχικοί, οἵτινες μηδίσαντες ἀπώλεσαν πλεον πᾶσαν ἰσχύιν, ἀλλὰ νέα φατρία, ἣτις εἰσγάγετο ν' αὐξήσῃ τὴν δύναμιν τῶν Θηβῶν, εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε αὐτὴ ἀναλαμβάνουσα τὴν ἡγεμονίαν τῶν Βοιωτικῶν πόλεων, ἀντεπεξέβη κατὰ τῆς ἐν Στερεῇ Ἑλλάδι προόδου τῶν Ἀθηναίων. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅποτε οἱ Σπαρτιᾶται ἀπέστειλαν στρατὸν, ἵνα βοηθήσῃ τοὺς Λωριεῖς πολεμοῦντας πρὸς τοὺς Φωκεῖς. Οἱ Σπαρτιᾶται νικήσαντες τοὺς Φωκεῖς καὶ θέλοντες νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Σπάρτην, εὗρον τὸν Κρισαῖον κόλπον κατειλημμένον ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ὡς καὶ τὰς παρόδους τοῦ Κιθαιρώνος καὶ τῆς Μεγαριδος. Τοῦτου ἕνεκα ἠναγκάσθησαν νὰ μείνωσιν ἐν Βοιωτίᾳ, μίχρως ἐξομαλύνσεως τῆς καταστάσεως, σκεπτόμενοι περὶ τοῦ ἀσφαλεστέρου τρόπου ἐπιστροφῆς.

Μένοντες ἐν Βοιωτίᾳ ἀπεφάσισαν νὰ βοηθήσωσιν τοὺς Θηβαίους ν' ἀνακτήσωσι τὴν ἐπὶ τῶν Βοιωτικῶν πόλεων ἡγεμονίαν, ὥστε νὰ ἀντιτάσωσιν αὐτοὺς τοῦ λοιποῦ κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Στρατολεδεύσαντες δὲ πρὸς τὴν Τανάγραν ἐπροστάτευσαν τοὺς Θηβαίους, οἵτινες τότε ἠῤῥξισαν τὸν περίβολον τῆς πόλεως αὐτῶν, δηλ. τὰ ἐξωτερικὰ τῶν Θηβῶν τείχη, καὶ ἠνάγκασαν τὰς Βοιωτικὰς πόλεις νὰ ὑποτάσσωνται εἰς αὐτούς (1). Οἱ Ἀθηναῖοι μαθόντες ταῦτα καὶ τὰς συνεννοήσεις αὐτῶν μετὰ τῶν ἐν Ἀθήναις ἀριστοκρατικῶν, σκοποῦντων τὴν κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας, εἰσέβαλον πανδημεῖ εἰς Βοιωτίαν, βοηθούμενοι ὑπὸ 1000 Ἀργείων καὶ ἄλλων συμμάχων ἐν ὄψῃ 14 χιλ. ἀνδρῶν καὶ σώματος ἰσχυροῦ Θεσσαλῶν ἱππέων. Οἱ Σπαρτιᾶται μετὰ τῶν Θηβαίων παρυσταγμένοι ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἄσσωπὸς πρὸ τῆς Τανάγρας ἀνέμενον τοὺς Ἀθηναίους. Ἐκεῖ συνεκροτήθη μάχη κρατερὰ καὶ πεισματώδης, καθ' ἣν τὸ πρῶτον ἐπὶ ἀναλεπταμένου πεδίου ἀντεμετώπισαν ἀλλήλας, αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη. Ἡ μάχη αὕτη ἐπὶ μακρὸν ἀμφίροπος, ἐκρίθη τέλος ὑπὲρ τῶν Σπαρτιωτῶν καὶ τῶν Θηβαίων, κατόπιν τῆς αὐτομολίας τῶν Θεσσαλῶν ἱππέων. Ἐπὶ τῇ νίκῃ ταύτῃ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀνέθεσαν εἰς τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ ναὸν τοῦ Λιδῆ χρυσῆν ἀσπίδα μετὰ τοῦ ἐπομένου ἐπιγράμματος:

Ναὸς μὲν φαίλαν χρυσέαν ἔχει, ἐκ δὲ Τανάγρας
τοὶ Λακεδαιμόνιοι συμμαχίᾳ τ' ἀνέθεν
δῶρον ἀπ' Ἀργείων Ἀθηναίων καὶ Ἰώνων

Τὰν δεκάταν νίκας εἵνεκα τῷ πολέμῳ (Πανσ. Ἠλ. Α. γ. 10-14)

(1) Διοδ. Σικελ. XI—81. καὶ Κούρτιος T. B. σελ. 518.

Εἰς τὴν μάχην ταύτην προσῆλθε νὰ λάβῃ μέρος καὶ ὁ ἐν ἔξο-
 ρία διατελῶν Κίμων. Ἐπειδὴ ἡ τῶν Ἀθηναίων βουλή τῶν 500
 δὲν τῷ επέτρεψεν, οὗτος ἀπερχόμενος ὄρμησε τοὺς φίλους του νὰ
 πολεμήσωσιν ἀνδρείως καὶ δι' ἔργων ν' ἀναιρέσωσι τὴν ὑποψίαν
 ἐπὶ λακωνισμῷ. Οὗτοι λαβόντες τὴν πανοπλίαν του ἠγωνίσθησαν
 μετὰ τοιαύτης αὐτοθυσίας, ὥστε πάντες, ἑκατὸν περίπου, ἀπέθα-
 νον ἡρωικὸν θάνατον.

Ἡ ἐν Οἰνοφύτοις μάχη (457).

Οἱ Σπαρτιῶται ὁμῶς οὐδόλως ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὰς προσ-
 δοκίας τῶν Θηβαίων, διότι ἐνῶ μετὰ τὴν νίκην τῆς Τανάγρας
 ἔπρεπε νὰ μείνωσι, ἐν Βοιωτίᾳ ἵνα ἐμπεδώσωσι τὴν ἐν αὐτῇ δύνα-
 μιν τῶν Θηβαίων, ἔσπευσαν νὰ συνάψωσι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους
 τετραμήνους σπονδὰς καὶ ν' ἀπέλθωσιν διὰ τῶν Μεγάρων, εὐθὺς
 ὡς ἔμαθον ὅτι ἦτο ἐλευθέρα ἡ τοῦ Ἰσθμοῦ ὁδός. Οἱ Ἀθηναῖοι
 παρακολοῦθίσαντες τὴν ἀναχώρησιν τῶν Σπαρτιατῶν ἠτοιμάσθη-
 σαν ἐν τάχει καὶ εἰσβαλόντες καὶ αὐθις εἰς Βοιωτίαν 62 ἡμέρας
 μετὰ τὴν ἐν Τανάγρα μάχην καὶ ἐν Οἰνοφύτοις Μυρωνίδου στρα-
 τηγοῦντος προσέβαλον τοὺς Θηβαίους καὶ τοὺς λοιποὺς Βοιω-
 τοὺς, οὐδόλως ἀναμένοντας τοιοῦτον ἀγῶνα, καὶ ἐνίκησαν αὐτοὺς
 κατὰ κράτος. Ἡ νίκη αὕτη τῶν Ἀθηναίων ἀνέτρεψεν ἐκ βά-
 θροῦν ἅπαντα τὰ σχέδια τῶν Θηβαίων. Τὰ τεῖχη τῆς Τανάγρας
 κατηδαφίσθησαν, ὁ δὲ Μυρωνίδης περιελθὼν ἀπάσας τὰς Βοιωτι-
 κάς πόλεις, ἀνεκίρηνεν αὐτὰς ἐλευθέρως ἢτοι ἠνάγκασεν αὐτὰς νὰ
 ἐγκαταλείψωσι τὴν πρὸς τὰς Θήβας συμμαχίαν καὶ νὰ προσχωρή-
 σωσιν εἰς τὴν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Θηβῶν. Οὕτω οἱ Ἀθηναῖοι
 ἀνέτρεψαν πᾶν ὅ,τι εἶχον δημιουργήσει οἱ Σπαρτιῶται. Καταλύσαν-
 τες ἅπανταχοῦ τὰ ἀριστοκρατικὰ πολιτεύματα, ἅτινα εἶχον ἐγκατα-
 στήσει οἱ Σπαρτιῶται, ἐγκαθίδρυσαν δημοκρατικὰ τοιαῦτα, ἐξώρι-
 σαν τοὺς φίλους τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ πάντας τοὺς ἀριστοκρατικοὺς
 καὶ τοιοτοτρόπως προσήγαγον βιαίως εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν οὐ
 μόνον τῶν Βοιωτῶν ἀλλὰ καὶ τῶν Φωκῶν καὶ τῶν Ὀλουν-
 τίως Λοκρῶν.

Ἡ ἐν Ἐκρονείᾳ μάχη (447 π. Χ.).

Οἱ Βοιωτοὶ οὕτω ἐπὶ δέκα ἀλόκληρα ἔτη ἐπέλουν ὑπὸ τὸν ζυγὸν
 τῶν Ἀθηναίων. Ὄταν δὲ ἡ πολιτεία τῶν ἐν Θήβαις δημοκρατικῶν

ἀπέβη πιστική, ἐπῆλθε γενική ἐξέγερσις κατὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ πᾶσαι αἱ πόλεις τῆς Βοιωτίας ἀπερσίωσαν ν' ἀποσείωσι τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐταῖς συμμαχίαν, ἥτις δὲν ἦτο ἡ συγκεκριμένη δουλεία. Τότε οἱ φυγάδες Βοιωτοί, μετ' ἄλλων ὁμοφρόνων Εὐβοέων καὶ Λοκρῶν, συνεννοηθέντες κατέλαβον αἰφνιδίως τὴν Χαιρώνειαν, τὸν Ὀρχομενὸν καὶ ἄλλα χωρία τῆς Βοιωτίας, καὶ ἐπεχείρησαν νὰ κινήσωσιν εἰς ἐπανάστασιν ἀπάσας τὰς δημοκρατουμένας Βοιωτικὰς πόλεις. Ἡ εἰδησις αὕτη ἐπροκάλεσε μεγάλην συγκίνησιν ἐν Ἀθήναις, ὅπου ὁ λαὸς ἐζήτησε παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Περικλέους ἄμεσον ἐπέμβασιν. Πάραυτα ὁ στρατηγὸς Τολμίδης μετὰ χιλίων Ἀθηναίων καὶ ἄλλων συμμάχων εἰσέβηλεν εἰς Βοιωτίαν καὶ κατόρθωσε μὲν νὰ κυριεύσῃ καὶ ἀνδραποδίσῃ τὴν Χαιρώνειαν, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ κυριεύσῃ τὴν Ἀκρόπολιν τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀρήσῃ ὀπισθὲν τοῦ ἀνικητοῦς ἐχθροῦς. Ἐν τῷ δὲ ἀμέριμνος, ὡς ἐν χώρῳ φιλικῇ, ἀπεχώρει, προσβληθεὶς παρὰ τὴν Κορώνειαν, ὑπὸ πάντων ὁμοῦ τῶν ἐξορίστων καὶ φυγάδων, ἠτιθήθη κατὰ κράτος. Ὁ στρατηγὸς Τολμίδης, ὁ πατήρ τοῦ Ἀλκιβιάδου Κλεινίας καὶ τὸ ἄνθος τῆς Ἀθηναϊκῆς νεολαίας ἔπεσαν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ. Πολλοὶ ἠγματοπίσθησαν ἐξαγορασθέντες ὑπὸ βαρυτάτους ὄρους. Ἡ Βοιωτία, ἡ Λοκρὶς καὶ ἡ Φωκίς ἐλευθερωθεῖσαι εἰσήγαγον τὸ ἀριστοκρατικὸν πολιτεῖμα. Αἱ Θῆβαι ἀνακτήσασαι τὴν ἐλευθερίαν των, ἀνεσύστησαν τὴν Βοιωτικὴν Ὀμοσπονδίαν, ἣν ἀπετέλεσαν πᾶσαι αἱ Βοιωτικαὶ πόλεις πλὴν τῶν Πλαταιῶν. Δυνάμειθα δὲ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐν Κορωνείᾳ ἔθεσαν τὰ θεμέλια τῆς μετέπειτα ἀκριῆς καὶ ἡγεμονίας των αἱ Θῆβαι.

Ἡ ἐν Κορωνείᾳ ἦττα τῶν Ἀθηναίων δὲν ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀπώλειαν μόνον τῆς Βοιωτίας, Φωκίδος καὶ Λοκρίδος, ἀλλ' ἐπέδρασε καὶ ἐπὶ τῶν γειτονικῶν συμμάχων αὐτῶν. Μετ' ὀλίγον χρόνον ἐπανεστάτησεν ἡ Εὐβοία καὶ ὅταν ὁ Περικλῆς ἠγούμενος ἰσχυρῆς στρατιᾶς εὗρίσκετο εἰς τὴν νῆσον, ἵνα ἐπαναφέρῃ αὐτὴν εἰς τὴν συμμαχίαν, ἀνηγγέλη εἰς αὐτὸν ἡ ἀποστασία τῶν Μεγάρων. Ἡ σύγχρονος ἀποστασία Εὐβοίας καὶ Μεγάρων ἦτο τραῦμα ἐπικίνδυνον διὰ τὰς Ἀθήνας. Σπεύσας ὁ Περικλῆς πρὸς ἀνάκτησιν τῶν Μεγάρων εὐρέθη πρὸ εἰσβολῆς Πελοποννησίων εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἐνῶ δὲ ἡ θέσις τῶν Ἀθηναίων ἦτο δεινὴ, αἰφνιδίως καὶ ἀπροσδοκῆτως οἱ Πελοποννήσιοι ἐπέστρεψαν οἴκαδε. Ἀπαλλαγὴς ὁ Περικλῆς τοῦ κινδύνου τούτου ἐστράφη πρὸς τὴν Εὐβοίαν, ἣν ὑπέταξεν. Ἀλλὰ πάντα τὰ γεγονότα ταῦτα ἀπεδεί-

κνυον ὅτι ἡ κυριαρχία τῶν Ἀθηναίων δὲν ἐστηρξζετο ἐπὶ ἰσχυρῶν βίσεων καὶ ὅτι οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν ἦσαν ἰσχυροὶ καὶ πολυάριθμοι. Ἐνεκα τούτων ὁ Περικλῆς ἠναγκάσθη νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὴν Σπάρτην, μεθ' ἧς ὁμολόγησε τριακονταετείς σπονδάς, ἥτοι υπέγραψε τριακονταετῆ εἰρήνην. Οἱ ὄροι τῆς συνθήκης ταύτης ἦσαν βαρεῖς διὰ τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες δὲν διετήρησαν ἐκ τῶν ἀπὸ τοῦ 457 κτηθέντων ὠφελημάτων, εἰ μὴ μόνον τὴν Εὐβοίαν, τὰς Πιλαταιάς, τὸν Ἰζρωπὸν καὶ τὸ Πάνακτον.

ΒΙΒΛΙΟΝ Δ΄.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΑΙ ΘΗΒΑΙ ΚΑΙ Η ΒΟΙΩΤΙΑ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ
ΚΑΙ Η
ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ 431-379

Ὁ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης, ἐν ἔτει 431 π. Χ. ἐκραγεῖς πόλεμος, ὅστις διήρκεσεν 27 ἔτη καὶ εἰς τὸν ὅποιον ἔλαβε μέρος ὀλόκληρος ἡ Ἑλλὰς ἐκλήθη Πελοποννησιακός. Εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον ἔλαβον μέρος καὶ αἱ Θῆβαι μεθ' ὅλης τῆς Βοιωτίας, ταχθεῖσαι ὑπὲρ τῆς Σπάρτης, ὑπῆρξαν μάλιστα καὶ ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐκρήξεως αὐτοῦ.

Οἱ Θηβαῖοι προῖδ' ὄντες ὅτι ἐπέκειτο ὁ πόλεμος οὗτος, ἀπεφάσαν πρὶν ἢ κηρυχθῆ φανερώς νὰ καταλάβωσι τὰς Πλαταιάς, αἵτινες ἀπὸ τοῦ 510 εἶχον ἀποσκιρτήσαι τῆς Βοιωτικῆς Ὀμοσπονδίας καὶ αἱ ὁποῖαι ἔκτοτε εἶχον ὑπαχθῆ εἰς τὴν τῶν Ἀθηναίων συμμαχίαν. Πρὸς τοῦτο συνεννοήθησαν μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὀλιγαρχικῆς μερίδος τῶν Πλαταιῶν Ναυκλείδου καὶ τῶν ὁμοφρόνων του, οἵτινες θέλοντες νὰ καταλάβωσι τὴν ἀρχήν, ἀνέλαβον ν' ἀνοιξωσι τὰς πύλας τῆς πόλεως εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ καταλάβωσι τὰς Πλαταιάς Θηβαίους. Οὕτω περὶ τὰ τέλη Μαρτίου τοῦ 431 ὑπερτριακόσιοι Θηβαῖοι, ὑπὸ τοὺς Βοιωτάρχας Πυθαγγελοῦ τὸν Φυλείδου καὶ Λέμπορον τὸν Ὀνηγορίδου, εἰσῆλθον «περὶ τὸν πρῶτον ἕπνον» ἐνοπλοὶ εἰς Πλαταιάς. Ἡ πρῶξις αὕτη τῶν Θηβαίων ἦτο κυρίως ἔργον τοῦ Εὐρυμάχου τοῦ Λεοντυίδου, ἀνδρὸς δυνατωτάτου μεταξὺ αὐτῶν. Θουκ. βιβλ. 2. 2.

Οἱ Θηβαῖοι εὐκόλως εἰσελθόντες δὲν ἠθέλησαν νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ Ναυκλείδου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, νὰ ἐπιπέσωσι δηλ. κατὰ τῶν ἀντιθέτων, νὰ συλλάβωσι καὶ φονεύσω-

σιν αὐτούς, ἀλλὰ νομίσαντες ὅτι ἦτο δυνατόν, διὰ φιλικοῦ καὶ συμβιβαστικοῦ τρόπου νὰ ἐπιτύχωσι τὴν προσχώρησιν τῆς πόλεως εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Θηβαίων, ἔβησαν εἰς τὴν ἀγορὰν τὰ ὄπλα καὶ ἀποστέλλαντες κήρυκας ἐκάλουν τοὺς Πλαταιεῖς «εἰ τις βούλεται κατὰ τὰ πάτρια τῶν πάντων Βοιωτῶν συμμαχεῖν τίθεσθαι παρ' αὐτοῦς τὰ ὄπλα», φρονοῦντες ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου εὐκόλως καὶ ἔκουσίως ἦθελεν ἡ πόλις προσχωρῆσαι πρὸς αὐτούς, συμφώνως πρὸς τὰ ἔθιμα τῶν Βοιωτῶν.

Οἱ Πλαταιεῖς καταληφθέντες ἀπροόπτως καὶ αἰφνυδιστικῶς καὶ ἀγνοοῦντες τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰσελθόντων λόγῳ τοῦ σκότους τῆς νυκτός, ἐφοβήθησαν καὶ ἔδειξαν τάσεις προσχωρήσεως. Ἄλλ' ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς συμβάσεως ἀντελήφθησαν, ὅτι οἱ Θηβαῖοι δὲν ἦσαν πολλοὶ καὶ ὅτι ἡ πλειοψηφία τῶν Πλαταιέων δὲν ἐνέκρινε τὴν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀπόσπασιν, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Θηβαίων ἐλπίζοντες ὅτι θὰ ἐπικρατήσωσι. Τῶν Θηβαίων δ' ἐφρουραζόντων, οἱ Πλαταιεῖς ἠτοιμάζοντο διὰ τὴν ἐπίθεσιν, καὶ ἵνα μὴ καταστῶσιν ἀντιληπτοὶ ἐπεκοινωνοῦν μεταξύ των δι' ὄπῶν, ὡς ἦνοιγον ἐπὶ τῶν κοινῶν τοίχων τῶν συνεχομένων οἰκιῶν, καὶ τοποθετοῦντες εἰς τὰς ὁδοὺς κενὰς ἀμάξας ἐδημιούργουν ὁδοφράγματα. Προετοιμασθέντες δὲ ὅσον ἠδύναντο καλλίτερον ἠρξάντο τῆς ἐπιθέσεως, ἐν ᾧ ἀκόμη ἦτο νύξ περὶ τὸ λυκαυγές, Πανδημεί. Θουκ. 2. 3.

Οἱ Θηβαῖοι, ὡς ἐνόησαν ὅτι ἠπατήθησαν, ἠμύνθησαν ἐρωμένως ἀποκρούσαντες ἐπανειλημμένας ἐπιθέσεις. Τέλος ὁμως ἐκάμφθησαν πρὸς τῆς ὁρμῆς τῶν ἐπιτιθεμένων, οἵτινες βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν ὑπηρετῶν καὶ τῶν παιδῶν ἀπὸ τῶν οἰκιῶν αὐτῶν ριπτόντων λίθους καὶ κεράμους, ὑπὸ τῆς γνώσεως τοῦ ἐδάφους ἐν τῇ σκάτει καὶ τῆς πιπτούσης ραγδαϊοτάτης βροχῆς ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ τριαπῶσιν εἰς φρυγῆν. Ἐκ τῶν φευγόντων Θηβαίων ἐλάχιστοι ἠδυνήθησαν νὰ ἐξέλθωσι τοῦ τέλους, διανοήξαντες διὰ πελέκεως μίαν πύλιν, οἱ πλείστοι ἀγνοοῦντες τὰς ὁδοὺς ἐπλανῶντο ἀνὰ τὴν πόλιν, ἐνθα ἐφρονεῖοντο ἄλλοι ἀναβάντες ἐπὶ τῶν τειχῶν ἔρριπτον ἑαυτοὺς πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἐφρονεῦοντο οἱ πλείστοι ἄλλοι, καὶ οὗτοι ἦσαν οἱ περισσότεροι, ἰδόντες μέγα οἰκοδομήμα μὲ ἀνοικτὰς θύρας, συνεχόμενον πρὸς τὸ τεῖχος καὶ ἐκλαβόντες τὰς θύρας τοῦ οἰκοδομήματος, ὡς πύλας ἀγούσας ἔξω τῶν τειχῶν, ἐζήτησαν διὰ τούτων νὰ ἐξέλθωσι καὶ ἐντὸς ὀλίγου εὐρέθησαν πάντες ἐντὸς τοῦ οἰκοδομήματος, ὡς ἐν παγίδι. Οἱ Πλαταιεῖς σκεφθέντες ἐν ἀρχῇ νὰ κατακαύ-

σωσι τούτους; παρητήθησαν ἔπειτα τῆς σκέψεως ταύτης, διότι πάντες οὗτοι, ὡς καὶ οἱ ἀνὰ τὴν πόλιν πλανώμενοι Θηβαῖοι παρεδόθησαν ἀνευ ὄρων. Θουκ. 2. 4.

Οἱ ἄλλοι Θηβαῖοι, οἵτινες κατὰ τὰ συμπεφωνημένα ἔπραξε, ἔτι τῆς νυκτὸς διαρκούσης νὰ φθάσωσι πανστρατιᾷ εἰς Πλαταιάς, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἔλθωσιν ἐγκαίρως, ἐμποδισθέντες ὑπὸ τῆς βροχῆς καὶ τοῦ πλημμυρήσαντος Ἄσωποῦ. Φθιάσαντες δὲ βραδέως εἰς Πλαταιάς, ἀπεχούσας τῶν Θηβῶν περὶ τὰς τρεῖς ὥρας καὶ μαθόντες τὰ συμβάντα ἐσκέφθησαν νὰ συλλάβωσι τοὺς ἐκτὸς τῆς πόλεως εὐρισκομένους Πλαταιεῖς, ἵν' ἀνταλλάξωσι τούτους πρὸς τοὺς αἰχμαλωτισθέντας Θηβαίους. Ἄλλ' οἱ Πλαταιεῖς ὑποπτεύσαντες τοιοῦτόν τι ἀπέστειλαν πρὸς τοὺς ἔτι συσχεπτομένους Θηβαίους κήρυκα, δι' οὗ παρεπενέθησαν διὰ τὴν παράσπονδον κατὰληψιν τῆς πόλεως καὶ εἰδοποίησαν αὐτοὺς νὰ μὴ κακοποιήσωσι τοὺς ἐκτὸς τῆς πόλεως εὐρισκομένους Πλαταιεῖς, δι' ἃ ἄλλως θὰ φρονεῦσάσιν τοὺς Θηβαίους αἰχμαλώτους, ἐνῶ ἂν ἀναχωρήσωσι χωρὶς οὐδένα νὰ κακοποιήσωσι, θὰ παραδώσωσι πάντας τοὺς αἰχμαλώτους ζῶντας καὶ ἀβλαβεῖς.

Οἱ Θηβαῖοι πεισθέντες εἰς τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην τῶν Πλαταιέων ἀνεχώρησαν χωρὶς οὐδένα ν' ἀδικήσωσι, οἱ Πλαταιεῖς ἄλλως μάλιστα εἰσήγαγον ἐντὸς τῶν τειχῶν τοὺς ἐκτὸς αὐτῶν εὐρισκομένους συμπολίτας, ὡς καὶ τὴν κινήτην περιουσίαν αὐτῶν, ἀπέκτειναν πάντας τοὺς συλληφθέντας Θηβαίους ἀνερχομένους εἰς 180 ἄνδρας ἐν οἷς καὶ τὸν Εὐρύμαχον Λεοντιάδην πρὶν ἢ φθάσῃ ὁ παρὰ τοῦ Περικλέους ἀποσταλεὶς κήρυξ, ὅπως ἀποτρέψῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ἀπανθρώπου τούτου διασθήματος. Οἱ Πλαταιεῖς ἀρνοῦνται ὅτι ὑπεσχέθησαν νὰ παραδώσωσι τοὺς αἰχμαλώτους, οἱ δὲ Θηβαῖοι διατείνονται ὅτι οὐ μόνον ὑπεσχέθησαν ἀλλὰ καὶ ὠγκίσθησαν ὅτι θὰ πράξωσι τοῦτο. Φαίνεται ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἔλαβον τοιαύτην ὑπόσχεσιν, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἀνεχώρουν χωρὶς οὐδένα ν' ἀδικήσωσι. Οἱ Πλαταιεῖς μεθυσιθέντες ἐκ τῆς ἀνεπίστου ἐπιτυχίας καὶ ἀγανακτήσαντες διὰ τὴν πρᾶξιν τῶν Θηβαίων ἐφρόνευσαν τοὺς αἰχμαλώτους διαπρύξαιτες πρᾶξιν ἀπάνθρωπον καὶ ἀσύνητον, δι' ἣν κατεκρίθησαν παρὰ πάντων ἀπολέσαντες τὸ δίκαιόν των καὶ δι' ἣν ἐτιμωρήθησαν σκληρῶς βραδύτερον. Θουκ. 2. 5

Οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ὁποίους εἰδοποίησαν οἱ Πλαταιεῖς περὶ τῶν συμβάντων μὴ δυνηθέντες νὰ προλάβωσι τὴν γενομένην σφαγὴν, συνέλαβον τοὺς ἐν Ἀττικῇ εὐρισκομένους Βοιωτοὺς καὶ ἀπέστειλαν στρατὸν καὶ τροφὰς εἰς Πλαταιάς. Ἔτα καταλιπόντες

ἐκεῖ φρουρὰν καὶ παραλαβόντες ἐκ τῶν κατοίκων τοὺς ἀνικάνους πρὸς πόλεμον μετὰ γυναικῶν καὶ παιδῶν ἐπανήλθον εἰς Ἀθήνας, ἀφήσαντες μόνον τοὺς δυναμένους νὰ ἀμύνονται. Θουκ. 2. 6.

Λυθειςὼν οὕτω λαμπρῶς τῶν σπονδῶν διὰ τῶν γεγονότων τῶν Πλαταιῶν, οἱ τε Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι μετὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν ἤρξαντο προετοιμαζόμενοι νὰ πολεμήσωσι. Ἡ κοινὴ γνώμη τοῦ τότε κόσμου ἦτο εὖνους μᾶλλον πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, διότι εἶχον διακηρύξει ὅτι θὰ ἐλευθερώσωσι τὴν Ἑλλάδα καὶ διότι δὲν εἰσέπραττον φόρους παρὰ τῶν συμμάχων. Κατὰ τῶν Ἀθηναίων δὲ ἠγανάκτουν, οἱ μὲν διότι ἤθελον νὰ ἐλευθερωθῶσιν, οἱ δὲ διότι ἐφοβοῦντο μὴ ὑποδουλωθῶσι. Θουκ. 2. 7—8.

Καὶ τῶν μὲν Λακεδαιμονίων σύμμαχοι ἦσαν: Πάντες οἱ ἐντὸς τοῦ Ἰσθμοῦ Πελοποννήσιοι πλὴν Ἀργείων καὶ Ἀχαιῶν, ἐκτὸς δὲ τῆς Πελοποννήσου οἱ Βοιωτοί, οἱ Μεγαρεῖς, οἱ Φωκεῖς, οἱ Λοκροί, οἱ Ἀμπρακιῶται, οἱ Λευκάδιοι καὶ οἱ Ἀνακτόριοι. Ἐκ τούτων ναυτικὸν μὲν παρεῖχον Κορίνθιοι, Μεγαρεῖς, Σικυώνιοι, Πελληνεῖς, Ἰλλεῖοι, Ἀμπρακιῶται καὶ Λευκάδιοι ἱππεῖς δὲ Βοιωτοί, Φωκεῖς καὶ Λοκροί. Τῶν δὲ Ἀθηναίων οἱ Χίοι, Λέσβιοι, Πλαταιεῖς, Ναυπάκτιοι, Ἀκαρνάνων οἱ πλείστοι, οἱ Κερκυραῖοι, οἱ Ζακύνθιοι, πᾶσαι αἱ Κυκλάδες πλὴν Μήλου καὶ Θήρας, ἡ Κρήτη, ἡ Ἰωνία, ὁ Ἑλλήσποντος, ἡ Θράκη καὶ ἡ Θεσσαλία πᾶσα. Ἐκ τούτων ναυτικὸν παρεῖχον Χίος, Λέσβος, Κέρκυρα, περὶ δὲ καὶ χρήματα αἱ λοιπὰ. Θουκ. 2. 9.

Ὡς βλέπομεν αἱ Θῆβαι καὶ ἡ Βοιωτία ἅπασα πλὴν Πλαταιῶν, συνετάχθη πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ ὡς θὰ ἴδωμεν ἡ συμβολὴ τῶν Βοιωτῶν ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ ἦτο τόσον σπουδαία, ὥστε ἄνευ αὐτῆς ἡ Σπάρτη θὰ ἦτο πολὺ δύσκολον νὰ ἐξέλθῃ νικητρία ἐν τῷ κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἀγῶνι τούτῳ. Ἐπὶ τῇ πολιτικῇ ταύτῃ κατεκρίθησαν οἱ Βοιωτοὶ καὶ μάλιστα οἱ Θηβαῖοι εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεδόθη ἡ μομφὴ ὅτι διὰ ραδιουργιῶν καὶ μηχανορραφιῶν ἐπροκάλεσαν τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ἐκ φθόνου πρὸς τὰς ἀκμαζούσας Ἀθήνας. Εἶναι ἀληθές ὅτι οἱ Βοιωτοὶ οὐ μόνον ἐπόθησαν καὶ ἠγάπησαν τὴν σύρραξιν τῶν Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν, ἀλλὰ καὶ περιώρησαν καὶ ἐξώθησαν τοὺς Σπαρτιατάς ν' ἀναλάβωσι τὸν κατ' Ἀθηναίων ἀγῶνα, ἀλλὰ πάντα ταῦτα δὲν φαίνεται νὰ ἐπραξάν ἐκ φθόνου πρὸς τὴν προαγομένην δύναμιν τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ ἐκ φόβου ὑποδουλώσεως, διότι πολλάκις μέχρι τοῦδε οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἀποπειραθῆ νὰ κατακτήσωσι τὴν

Βοιωτίαν. Οἱ Θηβαῖοι ἐθρήνουν εἰσέτι διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς πρὸς νότον τοῦ Ἄσωποῦ χώρας, ἣν οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἀποσπᾶσαι ἀπ' αὐτῶν βιαίως, καὶ ἠγανάκτουν διὰ τὰς μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν λυιδροφίας καὶ γλευασμοὺς καὶ ταπεινώσεις, ἃς ὑπέστησαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων. Οὐδὲ ἦτο δυνατόν νὰ λησμονήσωσιν οἱ Βοιωτοὶ τὴν μετὰ τὴν μάχην τῶν Οἰνοφύτων βιαίως ἐπιβληθεῖσαν αὐτοῖς συμμαχίαν, ἣτις δὲν ἦτο ἢ δουλεία ἐποχθῆς. Οἱ Βοιωτοὶ ἀνακτῆσαντες τὴν ἐλευθερίαν των μετὰ τὴν μάχην τῆς Κορωνείας ἐκαραδόκουν κατάλληλον στιγμήν, ἵνα ταπεινώσωσι τὰς Ἀθήνας φρονούντες ὅτι οὕτω ἀποτρέπουσι κίνδυνον κατὰ τῆς ἐλευθερίας. Διὰ τοῦτο συνετάχθησαν καὶ συνεπολέμησαν μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν κατὰ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὅταν εἶδον αὐτὰς ταπεινωθείσας καὶ καταβληθείσας ἦσαν οἱ πρῶτοι, οἱ ὅποιοι ἔτεινον χεῖρα βοήθειας καὶ προστασίας.

Πρῶτον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου 431 π. Χ. — Ὁ πόλεμος οὗτος ἤρξατο περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου, ἦτοι δύο μῆνας μετὰ τὰ ἐν Πλαταιαῖς λαβόντα χώραν. Ὁ βασιλεὺς Ἀρχίδαμος συγκροτήσας ἐν Ἰσθμῷ στρατὸν ἰσχυρότατον ἠτοιμάζετο νὰ εἰσβάλλῃ εἰς Ἀττικὴν. Οἱ Βοιωτοὶ ἔθεσαν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ μέρος τοῦ στρατοῦ των καὶ ὀλόκληρον τὸ ἱππικόν, ἵνα συστρατεύσῃ μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων, διὰ δὲ τῆς ὑπολοίπου αὐτῶν δυνάμεως ἐπολιόρχησαν τὰς Πλαταιὰς καὶ ἐδήουν τὴν χώραν αὐτῶν. Ὁ Ἀρχίδαμος ἀποτυχοῦσης τῆς προσπαθείας του, ὅπως συνδιαλλαγῇ μετὰ τῶν Ἀθηναίων εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν βαδίσας πρὸς τὴν Οἰνόνην, φρούριον κείμενον νοτίως τοῦ Κιθαιρώνος ἐν μεθορτοῖς τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἐπὶ τῆς ἀπ' Ἀθηναίων εἰς Θήβας ὁδοῦ. Μὴ ἐνηθεις νὰ κυριεύσῃ τὴν Οἰνόνην καίτοι προσέβαλεν αὐτὴν διὰ πολιορκητικῶν μηχανῶν καὶ πολλῶν ἄλλων μέσων, οὐδὲ τὴν ὄχυράν Ἐλευσίνα, προσχώρησεν ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων διὰ τοῦ Θριασίου πεδίου καὶ Ἀχαρνῶν, ἐνθα ὑπελόγιζεν ὅτι θὰ συνάψῃ μάχην. Μὴ κατορθώσας νὰ παρουσούσῃ τοὺς Ἀθηναίους εἰς μάχην ἐλειλάτησε τὴν μεταξὺ Πάρνηθος καὶ Βριλησσοῦ (Πεντέλης) χώραν καὶ ἀπῆλθε περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου διὰ τῆς Ὠρωπίας, ἣν κατεῖχον τότε οἱ Ἀθηναῖοι, εἰς Βοιωτίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Πελοπόννησον διατρέψας εἰς Ἀττικὴν 30 - 40 ἡμέρας. Οὕτω ἔληξε τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου, κατ' ὃ ἰδεομένη μάχῃ ἔλαβε χώραν πλὴν μικρῆς τιμῆς ἱππομαχίας γενομένης ἐν Φρυγίοις, μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Θεσσαλῶν ἀπ' ἐνὶς καὶ Βοιωτῶν ἐφ' ἑτέρου. Ἡ βραχεία αὕτη ἱππομαχία ἀφοῦ ἐπὶ τινα χρόνον ἦτο

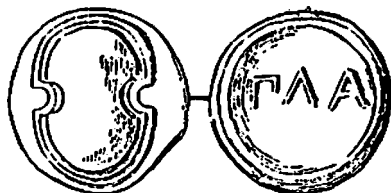
ἀμφίροπος ἀπέληξε εἰς νίκην τῶν Βοιωτῶν ἐνισχυθέντων ἐπικαί-
 ρως ὑπὸ ἰσχυρᾶς δυνάμεως πεζικοῦ. Ἐπὶ τῇ νίκῃ ταύτῃ τοῦ Βοιω-
 τικοῦ ἰππικοῦ οἱ Πελοποννήσιοι ἔστησαν τρόπαιον τὴν ἐπομένην,
 οἱ δὲ ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ φονευθέντες Ἀθηναῖοι καὶ Θεσσαλοὶ δὲν
 ἦσαν πολλοί. Θουκ. 2.18.22.

Δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου.—Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ
 ἔτους τούτου ἅπανα ἢ τῶν Πελοποννησίων καὶ τῶν συμμάχων
 αὐτῶν δύναμις εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν ὑπὸ τὸν Ἀρχίδαμον
 καὶ ἐδήλωσεν αὐτὴν μέγρι Λαυρίου, κατὰ τρόπον σκληρόν. Μετὰ
 ταῦτα φοβηθέντες οἱ Πελοποννήσιοι τὸν λοιμὸν, ὃ ὅποιος ἐνέσκη-
 ψεν ἐν Ἀθήναις καὶ ὅστις διήρκεσε καθ' ὄλον τὸ δεύτερον καὶ τρί-
 τον ἔτος τοῦ πολέμου, ἔξ οὗ μέγα πλῆθος ἀνθρώπων ἀπέθανον
 ἀνεχώρησαν μετὰ 40 ἡμέρας καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰς πατρίδας
 τῶν. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους τούτου οἱ Βοιωτοὶ ἐξη-
 κολούθουν νὰ πολιορκῶσι τὰς Πλαταιάς καὶ νὰ λεηλατῶσι τὴν
 χώραν αὐτῶν. Θουκ. 2. 55. 70.

Τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου 429 π. Χ.—Οἱ Πελο-
 ποννήσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου τοῦ 429
 ἡγουμένου τοῦ Ἀρχίδαμου βασιλέως τῶν Λακεδαιμονίων εἰσέβα-
 λον εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ πολιορκήσαντες τὰς Πλαταιάς ἡτοιμά-
 ζοντο νὰ δηλώσωσι τὴν χώραν αὐτῶν καὶ νὰ ἐπιχειρήσωσι σφοδρὰν
 ἐπίθεσιν πρὸς ἄλλωσιν τῆς πόλεως. Τότε οἱ Πλαταιεῖς πέμψαν-
 τες πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀρχίδαμον ἔλεγον πρὸς αὐτὸν τὰ ἐπόμενα:
 Ἀρχίδαμε καὶ Λακεδαιμόνιοι, δὲν πράττετε πράξιν δικαίαν, οὔτε
 ἀξίαν ὑμῶν, καὶ τῶν ἐνδόξων πατέρων ὑμῶν κατὰ τῶν Πλαταιῶν
 στρατεύοντες. Λύσι Πausanias ὁ Κλεμβρότου Λακεδαιμόνιος ἐλευ-
 θέρωσας τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῶν Μήδων, μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων,
 ἐν τῇ μάχῃ, ἣτις ἐγένετο παρ' ἡμῖν, θύσας ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Πλαταιῶν
 πρὸς τὸν Ἐλευθέριον Δία καὶ προσκαλέσας πάντας τοὺς συμμάχους,
 ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Πλαταιεῖς τὴν χώραν καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν,
 νὰ κατοικήσωσιν ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι, χωρὶς νὰ δύναται
 οὐδεὶς νὰ στρατεύσῃ κατ' αὐτῶν, οὐδὲ νὰ ὑποδουλώσῃ
 αὐτούς· ὑπεχρέωσε δὲ τοὺς συμμάχους νὰ υπερασπισθῶσι τοὺς
 Πλαταιεῖς ἀπελουμένους. Ταῦτα ἔπραξαν οἱ ἡμέτεροι πατέρες
 ὑπὲρ ἡμῶν, διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ προθυμίαν, ἣν ἐδείξαμεν κατὰ τὴν
 ἐποχὴν τῶν μεγάλων κινδύνων, ὑμεῖς δὲ τὰ ἐναντία πράττετε σήμε-
 ρον ἐρχόμενοι μετὰ τῶν μεγίστων ἐχθρῶν ἡμῶν Θηβαίων νὰ μᾶς
 ὑποδουλώσατε. Ἐπικαλούμενοι ἤδη μάρτυρας τοὺς Θεοὺς, τοὺς τε
 ὀρχίους τότε γενομένους καὶ τοὺς ἡμετέρους πατέρας καὶ τοὺς

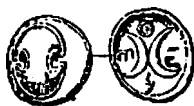
ἡμετέρους ἐγγχωρίους, παρακαλοῦμεν ὑμᾶς νὰ μὴ ἀδικήσητε τὴν χώραν ἡμῶν, οὐδὲ νὰ παραβῆτε τοὺς ὅρκους, ἀλλὰ ν' ἀφήσητε ἡμᾶς νὰ ζῶμεν αὐτόνομοι, ὡς ὁ Πausanias ἐθεώρησε δίκαιον. (Θουκ. 2—71).

Εἰς τοὺς λόγους τούτους τῶν Πλαταιῶν ὁ Ἀρχίδαμος ἀπήντησεν ὡς ἐξῆς: Δίκαιον ἔχετε, ὦ ἄνδρες Πλαταιεῖς, ἐὰν πράττητε συμφώνως πρὸς ὅσα λέγετε. Κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Πausanίου, ὑμεῖς εἰσθε αὐτόνομοι, ἀλλ' ἔχετε ὑποχρέωσιν νὰ ἐλευθερώσητε καὶ τοὺς ἄλλους, χάριν τῶν ὑποίων γίνεται καὶ ὁ πόλεμος, οἵτινες μετασχόντες τῶν τότε κινδύνων, διατελοῦσιν ἤδη ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Ἀθηναίων. Ἐὰν συμμετάσχητε καὶ ὑμεῖς τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ τούτου πολέμου, ἐμμένετε εἰς τοὺς ὅρκους, ἄλλως προσκαλοῦμεν ὑμᾶς καὶ πάλιν νὰ ἰσχυράσητε καὶ μένοντες οὐδέτεροι νὰ δέχησθε ἀμφοτέρους, ὡς φίλους μὴ ἀναμειγνύομενοι εἰς τὸν πόλεμον.

(Βοιωτικὴ θεσις καὶ ΠΛΑ)

Θεσπιῶν

35) Νομίσματα Πλαταιῶν καὶ Θεσπιῶν

Ὁ μὲν Ἀρχίδαμος ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ πρέσβεις τῶν Πλαταιῶν ἀκούσαντες εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀνακοινώσαντες εἰς τὸν λαὸν ταῦτα, ἐπανῆλθον καὶ ἐδήλωσαν εἰς τὸν Ἀρχίδαμον

ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ δεχθῶσι τοὺς προταθέντας ὅρους, διότι τὰ τέκνα καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν εὗρισκονται εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀθηναίων, φοβοῦνται δ' ἐπὶ πλεον ὅτι, τῶν Σπαρτιατῶν ἀναχωρούντων, θὰ ἔλθωσιν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ δὲν θὰ ἐπιτρέψωσι τὴν ἐκτέλεισιν τῶν ὄρων, ἢ οἱ Θηβαῖοι, ἀφοῦ θὰ ὑποχρεῶνται νὰ δεχθῶσιν ἀμφοτέρους, καὶ καταλάβωσι πάλιν τὴν πόλιν αὐτῶν. Τότε ὁ Ἀρχίδαμος θέλων νὰ ἐνθαρρύνῃ αὐτοὺς νὰ δεχθῶσι τὴν οὐδετερότητα εἶπε· παραδώσατε πρὸς ἡμᾶς τοὺς Λακεδαιμονίους, τὴν πόλιν καὶ τὰς οἰκίας ὑμῶν· δείξατε τὰ ὄρια τῆς χώρας ὑμῶν, ἀριθμήσατε τὰ δένδρα ὑμῶν καὶ πᾶν ἄλλο πρᾶγμα δυνάμενον νὰ μετρηθῇ· ὑμεῖς δὲ ὑπάγετε ὅπου θέλετε ἐφ' ὅσον ὁ πόλεμος διαρκεῖ· ὅταν δὲ περατωθῇ θέλομεν παραδώσει πρὸς ὑμᾶς πᾶν ὅ,τι παρελάβομεν.

Οἱ δὲ πρέσβεις ἀκούσαντες ταῦτα ἀπῆλθον καὶ πάλιν εἰς τὴν

πόλιν καὶ συσχεφθέντες μετὰ τοῦ πλήθους ἐπέστρεψαν καὶ εἶπον ὅτι δέχονται τὰ προτεινόμενα, ἀφοῦ ἀνακοινώσωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ λάβωσι τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν. Δυστυχῶς οἱ Ἀθηναῖοι, πρὸς οὓς ἐλθόντες ἀνεκοίνωσαν ταῦτα οἱ πρέσβεις, ἡρνήθησαν νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τοὺς Πλαταιεῖς νὰ δεχθῶσι τὰς ἐπικεῖς ταύτας τοῦ Ἀρχιδάμου προτάσεις καὶ ὑπεσχέθησαν νὰ βοηθήσωσιν αὐτοὺς ἐμμένοντας ἐν τῇ μετ' αὐτῶν συμμαχίᾳ.

Μετὰ τοῦτο οἱ Πλαταιεῖς ἀπεφάσισαν ν' ἀπορρίψωσι τὰς προτάσεις τοῦ Ἀρχιδάμου, ν' ἀνεχθῶσι τὴν χώραν αὐτῶν δηρουμένην καὶ νὰ ταυτίσωσι τὴν τύχην αὐτῶν πρὸς τὴν τῶν Ἀθηναίων. Χωρὶς δὲ ν' ἀποστείλωσι πλεόν πρέσβεις ἀνήγγειλαν πρὸς τὸν Ἀρχίδαμον ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ τείχους, ὅτι ὅσα προτείνουσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐκτελέσωσιν οἱ Πλαταιεῖς. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀρχίδαμος ἐπεκαλέσθη τὴν μαρτυρίαν τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων εἰπὼν· θεοὶ καὶ ἥρωες προστάται τῆς χώρας τῶν Πλαταιῶν, ἔστε μάρτυρες, ὅτι οὔτε ἐν τῇ ἀρχῇ, ὅτε ἤλθομεν εἰς τὴν χώραν ταύτην, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ πατέρες ἡμῶν μὲ τὴν βοήθειαν ὑμῶν ἐνίκησαν τοὺς Μήδους, οὔτε τώρα εἶχομεν τὴν πρόθεσιν ν' ἀδικήσωμέν τινα, διὸ πολλὰ καὶ πρόποντα ἐπροτείναμεν, ἀλλ' οὐδὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐπιτύχωμεν. Ἴδιη θὰ συγχωρήσητε, ὅπως τιμωρηθῶσιν οἱ πρῶτοι ἀρξάμενοι χειρῶν ἀδίκων, διὰ τὴν ἀδικίαν τὴν ὁποίαν ἔκαμον, οἱ δὲ τιμωροῦντες αὐτοὺς νομίμως τύχωσι συγγνώμης.

Ταῦτα εἰπὼν διέταξε τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως. Ἀφοῦ δὲ ἐπὶ 70 ἡμέρας καὶ νύκτας, εἰς μάτην ἐπιχείρησε διὰ σύμπαντος τοῦ στρατοῦ ἐργαζομένοι, καὶ διὰ διαφόρων μηχανῶν νὰ ἐπιτύχη τὴν ἐκπολιόρκησιν τῆς πόλεως, ἀπεπειράθη νὰ καύσῃ αὐτήν, χρησιμοποιοῦσας μεγίστας ποσότητας καυσίμου ὕλης, ἣν ἐκ τοῦ Κιθαίρωνος ἐπρομηθεύετο καὶ τὴν ὁποίαν ἔρριψεν ἀπὸ τοῦ τείχους ἐντὸς τῆς πόλεως. Θέσας δὲ πῦρ μετὰ θείου καὶ πίσσης ἐπροκάλεσε τὴν ἀνάπτυξιν τοσαύτης φλογὸς ὅσην οὐδεὶς μέχρι τοῦ χρόνου ἐκείνου χειροποιήτων εἶδε. Λέγεται δὲ ὅτι ἡ πόλις δὲν ἠθέλε διαφύγει τὸν κίνδυνον τῆς ἀποτεφρώσεως, ἐὰν βροχὴ ρυγδαία δὲν ἔσβυνε τὴν φλόγα.

Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἀφοῦ καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου δὲν ἐπέτυχον τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως, περιετείχισαν αὐτὴν κύκλῳ καὶ καταλιπόντες φρουρὰν τοῦ ἡμίσεος τείχους, τοῦ ἄλλου ἡμίσεος ὑπὸ Βοιωτῶν φυλασσομένου, ἀνεχώρησαν εἰς Πελοπόννησον καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις. Οἱ δὲ πολιορκούμενοι ἦσαν, Πλαταιεῖς

400, Ἀθηναῖοι 80, γυναῖκες 10 καὶ σιτοποιοὶ 100, ἐν ὄλῳ 590 ἄτομα καὶ ἄλλος οὐδεὶς ἦτο ἐν τῷ φρουρίῳ οὔτε δοῦλος, οὔτε ἐλεύθερος, διότι ὡς γνωρίζομεν, οἱ παῖδες, αἱ γυναῖκες καὶ οἱ γέροντες ὡς καὶ τὰ πλῆθος τὸ ἀχρηστον τῶν ἀνθρώπων εἶχε πρῶτον μεταφερθῆ εἰς Ἀθήνας. (Θουκ. 2. 71-78).

Τέταρτον ἔτος τοῦ πολέμου 428 π. Χ.— Κατὰ τὸ θέρους τοῦ ἔτους τούτου, οἱ Πελοποννήσιοι μετὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ βασιλέως Ἀρχιδάμου, εἰσέβαλον καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἣν ἐδήλωσαν. Μείναντες δὲ ἐν αὐτῇ ἐφ' ὅσον χρόνον εἶχον τροφάς, ἀνεχώρησαν καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις. Τὸν χειμῶνα δὲ τοῦ ἔτους τούτου, οἱ Πλαταιεῖς, οἱ ὅποιοι ἀκόμη ἐπολιορχοῦντο ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων καὶ Βοιωτῶν, βλέποντες ὅτι τὰ τρόφιμα ἤρξαντο νάσπανίζωσιν, ἀπ' Ἀθηνῶν δὲ οὐδεμία ἐλπὶς βοήθειας ἐφαίνετο, ἀπειράσισαν τῇ εἰσηγήσει τοῦ Θεαινέτου τοῦ Τολμίδου, μάντεως, καὶ Εὐπομπίδου τοῦ Δαιμάχου, στρατηγοῦ, νὰ ἐπιχειρήσωσι πάντες οἱ πολιορκούμενοι ἔξοδον ἐλπίζοντες οὕτω νὰ σωθῶσι. Φοβηθέντες ὁμως δὲν μετέσχον, εἰμὴ 220 ἐξ αὐτῶν, οἵτινες ἐν νυκτὶ θυελλώδει καὶ ἀσελήνῳ κατόρθωσαν νὰ διαφύγωσι. Πρῶτον μὲν διέβησαν τὴν τάφρον, ἣτις περιέβαλλεν αὐτούς· ἔπειτα ἐφθασαν εἰς τὸ ἔσω τεῖχος τῶν πολειμίων, λαθόντες τοὺς φύλακας, λόγῳ τοῦ σκότους καὶ τοῦ ἀνέοντος σφοδροῦ ἀνέμου, ἐξουδετεροῦντος τὸν ἐκ τῶν κινήσεων αὐτῶν καὶ τῶν ὄπλων δημιουργούμενον θόρυβον. Εἶτα ἀναβάντες ἐπὶ τοῦ τείχους διὰ κλιμάκων ἐχώρησαν πρὸς τοὺς πύργους, δι' ὧν ἦγουτο τὸ ἔσω τεῖχος πρὸς τὸ ἔξω, διότι ἡ πόλις περιεβάλλετο ὑπὸ δύο τειχῶν ἀπεχόντων ἀλλήλων 16 πόδας. Ἐν τῷ μέσῳ τούτου διέμενεν ἡ φρουρά, ἣτις διὰ μὲν τοῦ ἐσωτερικοῦ τείχους ἡμύνετο κατὰ πάσης ἐπιθέσεως τῶν Πλαταιέων, διὰ δὲ τοῦ ἔξωτερικοῦ κατ' ἐνδεχομένης προσβολῆς τῶν Ἀθηναίων. Πρῶτος ἀναβὰς ἦτο ὁ Ἀιμίας, ἔπειτα οἱ ἄλλοι πάντες ἔνοπλοι. Πεσοῦσης ὁμως κεραμίδος ἐγένετο κρότος. Τότε τὸ πολιορχοῦν στρατόπεδον ὥρμησε πρὸς τὸ τεῖχος, ἀλλὰ λόγῳ τοῦ σκότους καὶ τῆς κακοκαιρίας καὶ τῆς ἐπιθέσεως, ἣν ἐνήργησαν οἱ ἐναπομείναντες Πλαταιεῖς, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιληφθῆ τι ἀκριβῶς συνέβαινε. Κατελθόντες δ' ἔπειτα ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ τείχους καὶ διαβάντες τὴν ἐξωτερικὴν τάφρον, ἐχώρησαν ἀθροοὶ πρὸς τὴν εἰς Θήβας φέρουσαν ὁδόν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸ τοῦ Ἀνδροκράτους ἠρῶν. Ἐλαβον δὲ τὴν ὁδὸν ταύτην, ἵνα παραπλανήσωσι τοὺς διώκοντας αὐτούς, καὶ ὅταν ἐπροχώρησαν 6—7 στάδια πρὸς τὰς Θήβας καὶ εἰ-

δον τοὺς Πελοποννησίους, ἐπὶ τοῦ Κιθαιρώνας, ἐπὶ τῆς εἰς Ἀθήνας ἀγούσης ὁδοῦ μετὰ λαμπάδων ἀναζητοῦντας τοὺς φεύγοντας ὑπέστρεψαν καὶ λαβόντες τὴν πρὸς Ἐρυθρὰς καὶ Ὑσιᾶς ἄγουσαν ἀνήλθον τὰ ὄρη, καὶ δι' αὐτῶν ἐφθασαν εἰς Ἀθήνας ἄνδρες 212. Ἐκ τούτων δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἡ ὁδός, ἣν ἔλαβον οἱ Πλαταιεῖς οὗτοι ἦτο ἡ νῦν περὶ τοῦ ὁδὸς Κριεκουκίου—Ἀθηῶν. (Θουκ. 3. 20-24).

Πέμπτον ἔτος τοῦ πολέμου 427.— Κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἔτους τούτου οἱ Πελοποννήσιοι μετὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν, εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἐνθα κατέστρεψαν πᾶν ὅ,τι εἶχε ἀπομείνει ἐκ προηγουμένων ἐπιδρομῶν ἢ εἶχε βλαστήσει νέον. Ἡ εἰσβολὴ αὕτη ἦτο καταστρεπτικωτάτη διὰ τοὺς Ἀθηναίους.

Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος τοῦ 427, οἱ ἔτι πολιορκούμενοι Πλαταιεῖς ἐστερημένοι πλέον τροφῶν, κατέστησαν ἀνίκανοι πρὸς πᾶσαν ἄμυναν. Ἐννοήσας ὁ Λακεδαιμόνιος ἄρχων, ὁ διευθύνων τὴν πολιορκίαν, τὴν ἀδυναμίαν εἰς ἣν περιῆλθον οἱ πολιορκούμενοι, δὲν ἠθέλησε νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν βιαίως, διότι εἶχε διαταγὰς νὰ ἐξαναγκάσῃ αὐτὴν νὰ παραδοθῆ αὐτοβούλως, ἵνα μὴ ἐπιστραφῆ αὕτη εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐν περιπτώσει συνθηκολογῆσεως, ὡς ἐκουσίως προσχωρήσασα εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους. Μόλις ἐβεβαιώθη περὶ τῆς δεινῆς θέσεως τῆς πολιορκουμένης πόλεως ἀπέστειλε κήρυκα καὶ ἠρώτησε τοὺς Πλαταιεῖς, ἐὰν θέλωσι νὰ παραδώσωσιν ἐκουσίως εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους τὴν πόλιν, αὐτοὶ οὐδένα θὰ καταδικάσωσιν ἄνευ δίκης. Οἱ δὲ Πλαταιεῖς ἐν θλιβερωτάτῃ καταστάσει εὐρισκόμενοι παρῆδωκαν τὴν πόλιν μὴ δυνάμενοι ἐπὶ πλέον ν' ἀντιστῶσι.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐφθασαν ἐκ Λακεδαίμονος πέντε δικασταί, οἵτινες ἀντὶ πάσης ἄλλης κατηγορίας, ἠρώτων αὐτοῦ, ἐὰν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν, ἐν τῷ καθεστῶτι πολέμῳ ἔπραξαν καλόν τι. Οἱ κατηγορούμενοι Πλαταιεῖς ἐξήτησαν νὰ τοῖς ἐπιτραπῆ ν' ἀπολογηθῶσι διὰ μακρῶν καὶ διώρισαν πληρεξουσίους αὐτῶν Ἀστυμάχον τὸν Ἀσωπολάου καὶ Λάκωνα τὸν Ἀεμινῆστου, πρόξενον ὄντα τῶν Λακεδαιμονίων. Οὗτοι παραστάντες πρὸ τῶν δικαστῶν ὠμίλησαν ὡς ἐξῆς: Θουκ. 3. 53-59.

Παρεδώσαμεν τὴν πόλιν, ὡς Λακεδαιμόνιοι, διότι ἐπιστεύομεν ὅτι θὰ ἐτυγχάνομεν δικαιοσύνης. Ἦδη ὁμως βλέπομεν ὅτι ἠπατήθημεν. Τεκμαιρόμεθα δὲ τοῦτο, ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἔχει συνταχθῆ, ἢ καθ' ἡμῶν κατηγορία. Αὕτη συνίσταται εἰς ἐρώτημα βραχὺ πρὸς τὸ ὅποιον, ἐὰν δώσωμεν ἀληθῆ ἀπάντησιν, ἐνοχοποι-

οὐμείλα, ἐὰν δὲ ψευδῆ, ἐλεγχοίμεθα ὡς μὴ ἀληθῆ λέγοντες. Ἀποροῦντες περὶ τοῦ πρακτέου, ἀναγκαζόμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι κινδυνεύομεν, οὐδὲ εἶναι εὐκόλον νὰ πείσωμεν ὑμᾶς περὶ τῆς ἀθωότητος ἡμῶν καὶ δὲν φοβούμεθα ὅτι θὰ εὗρητε ἡμᾶς ἐνόχους, ἀλλὰ μήπως χαριζόμενοι εἰς ἄλλους ἔχετε προαποφασίσει περὶ ἡμῶν. Θὰ ἐκθέσωμεν ὅμως τὰ δίκαια ἡμῶν καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρὸς τοὺς Θηβαίους ἔχθραν ἡμῶν καὶ ὡς πρὸς ὑμᾶς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Θὰ ὑπενθυμίσωμεν ὑμῖν τὰς καλὰς ἡμῶν πράξεις καὶ θὰ πρυσπαθήσωμεν νὰ πείσωμεν ὑμᾶς. Λέγομεν λοιπόν, ἀπαντῶντες εἰς τὸ βραχὺ ἐρώτημα, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν κατηγορίαν ἡμῶν, «ἐὰν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν εἰς τὸν παρόντα πόλεμον ἐκάμαμεν καλὸν τι,» ὅτι, ἐὰν μὲν ἐρωτᾶτε ἡμᾶς, ὡς ἐχθροὺς, οὐδὲ ἴσως ἡδίκηθητε μὴ εὐεργετηθέντες παρ' ἡμῶν, ἐὰν δὲ ὡς φίλους, τότε μᾶλλον ὑμεῖς ἀμαρτάνετε, ἐκστρατεύοντες καθ' ἡμῶν φίλων ὄντων. Ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν τῇ ἐποχῇ τῶν Μηδικῶν ἐδείχθημεν καλοί, διότι τὴν μὲν εἰρήνην δὲν κατελύσαμεν ἡμεῖς πρῶτοι, κατὰ δὲ τοῦ Μήδου μόνον ἡμεῖς ἐκ τῶν Βοιωτῶν συνεπολεμήσαμεν ὑμῖν, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Καίτοι δὲ εἴμεθα ἡπειρωταὶ ἐναυμαχήσαμεν ἐν Ἀρτεμισίῳ, ἐν δὲ τῇ μάχῃ, ἣτις ἐγένετο ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ, συνεπολεμήσαμεν μεθ' ὑμῶν καὶ τοῦ Πausανίου καὶ μετέσχομεν, παρὰ δύναμιν, πάντων τῶν ἄλλων κινδύνων, οἵτινες ἡπέλιψαν τοὺς Ἕλληνας. Καὶ ὑμᾶς, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἰδιαιτέρως, ὅτε ἡ Σπάρτη εἰς μέγαν κίνδυνον περιέστη, ἔνεκα τῆς ἀποστασίας τῶν ειλῶτων εἰς Ἰθώμην, ἐβοηθήσαμεν διὰ τοῦ ἐνὸς τρίτου τῶν δυνάμεων ἡμῶν. Ταῦτα δὲν πρέπει νὰ λησμονήσητε. Καὶ κατὰ μὲν τὴν παλαιὴν καὶ μεγάλου τούτους καιροῦ, τοιοῦτοι ὑπήρξαμεν, πολέμιοι δ' ἐγενόμεθα ὕστερον. Ὑμεῖς δὲ εἰσθε οἱ αἴτιοι, διότι ὅταν εἶχομεν ἀνάγκην συμμάχων, τῶν Θηβαίων πιεζόντων ἡμᾶς, ἀπεκρούσατε ἡμᾶς συστήσαντες νὰ τραπῶμεν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἦσαν πλησίον, ἐνῶ ὑμεῖς εἰσθε μακράν. Κατὰ δὲ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, οὐδὲν τὸ ἀρρεπὲς ἐπάθιατε παρ' ἡμῶν, οὐδ' ἐκινδυνεύσατε νὰ πάθητε. Ἐὰν δὲ δὲν ἡδελήσαμεν ν' ἀποστῶμεν τῶν Ἀθηναίων ὑμῶν διατασσόντων, δὲν ἡδίκησαμεν, διότι ὅταν ὑμεῖς ἀπεφεύγατε ἐκεῖνοι ἐβοήθουν ἡμᾶς κατὰ τῶν Θηβαίων καὶ οὐδὲ ἴσως ἦτο καλὸν νὰ προδώσωμεν αὐτούς, ἄλλως τε ἐπόμενον καὶ φυσικὸν ἦτο νὰ ταχθῶμεν προθύμως πρὸς τοὺς εὐεργέτας καὶ συμμάχους ἡμῶν. Οἱ δὲ Θηβαῖοι καὶ πολλάκις ἄλλοτε ἡδίκησαν ἡμᾶς, τὸ δὲ τελευταῖον ἀδίκημα, ὅπερ καθ' ἡμῶν διέπραξαν γνωρίζετε καὶ

Εὐμορφόπουλος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀνδρῶν εὐρίσκοντο πλησίον του διέταξεν ἔφροδον.

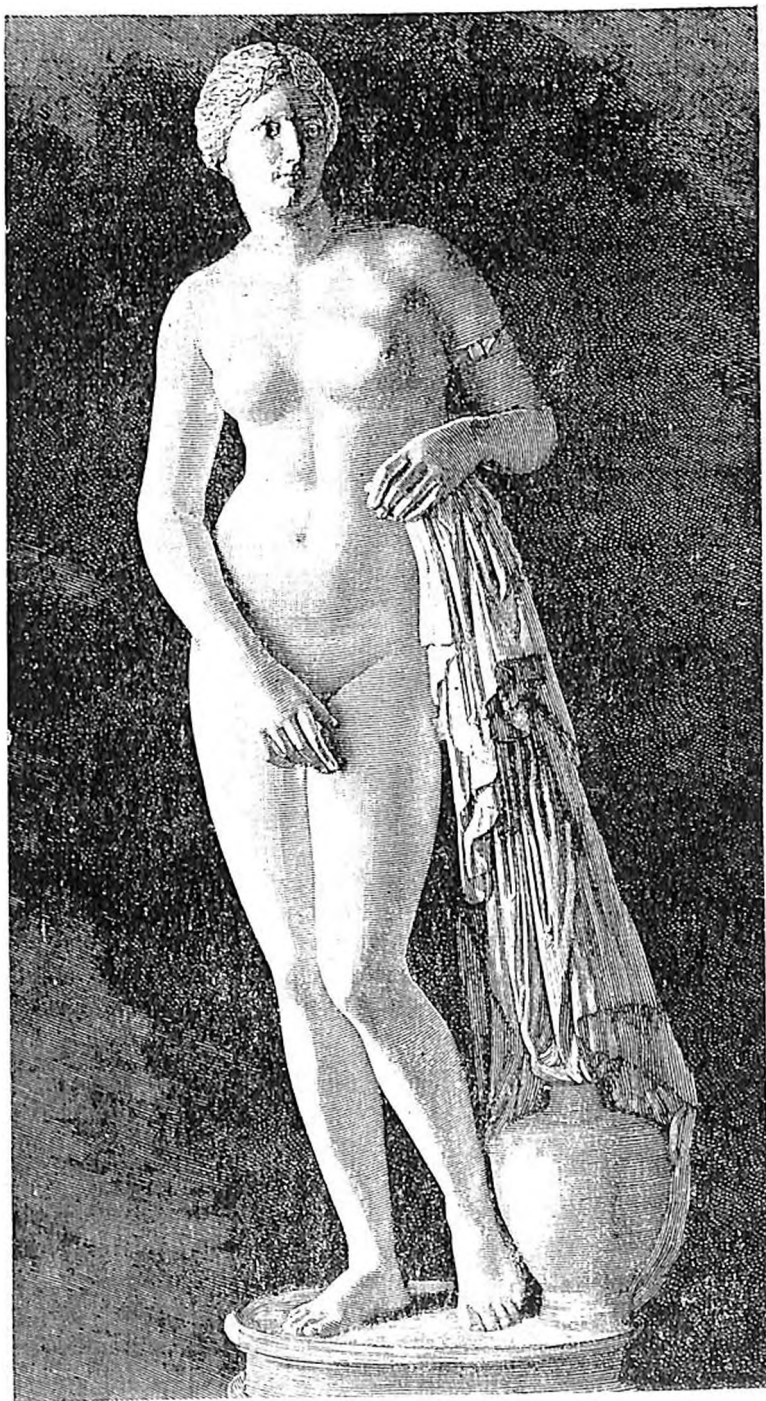
Ἐπιπεσόντες αἰφνιδίως καὶ ἀπροσδοκῆτως οἱ Ἕλληνες κατὰ τῶν ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Θηβῶν ἐργαζομένων 1300 Τούρκων ἐπήνεγκον μεγάλην φθορὰν εἰς αὐτούς, οἵτινες διωκόμενοι καὶ φρονεούμενοι ἔφρευγον πρὸς τὸ Πυρὶ ἔνθα ὑπῆρχε τουρκικὸς στρατός. Ἐκ Πυρίου ἔδραμιον 500 πεζοὶ καὶ 300 ἵππεῖς εἰς βοήθειαν τῶν Τούρκων, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐπικουρίαν τῶν Ἑλλήνων ἔδραμιον ἄλλοι ἐκ τῶν ὀχυρωμάτων καὶ ἐντὸς ὀλίγου ὁ Ρούκης, ὁ Σπῦρος Μήλιος καὶ ὁ Μπαϊρακτάρης κατελθόντες εἰς τὴν πεδιάδα ἐμάχοντο γενναίως, ἐνῶ ἄλλοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων προσέβαλλον τὰ τουρκικὰ ὀχυρώματα ἵνα μὴ ἐπιτρέψωσιν εἰς τοὺς ὑπερασπιστὰς αὐτῶν νὰ βοηθήσωσι τοὺς ἐν πεδιάδι μαχομένους. Οὕτω συνεχροτήθη μάχη σοβαρὰ διαρκέσασα ἐπὶ δύο ὡρὰς καθ' ἣν ἐφρονεύθησαν ἐκ τῶν Τούρκων πλέον τῶν 100 (1), ἠχμαλωτίσθησαν 20 καὶ ἐξωργήθησαν 80 ἵπποι, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐφρονεύθησαν ὀλίγοι καὶ ἠχμαλωτίσθη ὁ Ἰωάννης Σέρβος, ὅστις ἀπηλλάγη ἀντὶ τεσσάρων Τούρκων καὶ δύο ἵππεῖς ἀνταλλαγέντες ἐπίσης.

Μάχη Μεσοβοῦνι (2)

Ὁ Ὀμιρ πασῶς μαθὼν τὰ γεγονότα ταῦτα ἀπεφάσισε νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐπαισιθητῶς ἐλαττωθεῖσαν φρουρὰν τῶν Θηβῶν. Πρὸς τοῦτο ἀπέστειλε τὴν νύκτα τῆς 20ῆς Ἰουνίου ἐκ Χαλκίδος 350 Ἀλβανούς, 150 ἵππεῖς καὶ ὀλίγους τακτικούς, παραθαλασσίως διὰ τοῦ Βαθέος, διότι ὁ Ανηφορίτης κατεῖχeto ὑπὸ τοῦ Κριεζώτου. Ὁ Ὑψηλάντης μαθὼν τοῦτο ἔστειλεν εἰς Μεσοβοῦνι ἰσχυρὰν δύναμιν ὑπὸ τὸν Γεώργιον Σκουρτανιώτην, Ρούκην καὶ Μπαϊρακτάρην, ἵνα προσβάλλωσιν καὶ ἀναχαιτίσωσι ἐκεῖ τοὺς Τούρκους. Καίτοι δὲ ὁ σκοπὸς οὗτος τῶν ἡμετέρων δὲν ἐπέτυχε, διότι οἱ Τούρκοι προλαβόντες διήλθον τὸ Μεσοβοῦνι καὶ ἠγώθησαν μετὰ τῶν ἐκ Θηβῶν πρὸς προϋπάντησιν αὐτῶν ἐξεληθόντων, οἱ Ἕλληνες προσέβαλον καὶ οὕτως ἠνωμένους τοὺς Τούρκους. Ἡ σύρραξις ἐπεξετάθη μέχρι Θηβῶν καὶ μαχόμενοι ἔφθασαν μέχρι τῆς πόλεως ἔνθα ἐγενικεύθη ἡ μάχη εἰς ὅλα τὰ σημεῖα. Οἱ Τούρκοι τῶν Θηβῶν νομίσαντες κατάλληλον τὴν

(1) Κατὰ τὸν Ε Παπαβασιλ. ἐφρονεύθησαν 500 Τούρκοι καὶ ἐξωργήθησαν 150 ἵπποι.

(2) Τὸ Μεσοβοῦνι ὁ Μ. Οἰκονόμου ἀποκαλεῖ Μαυροβοῦνι.

Ἀφροδίτη Πραξιτέλους ἐκ προτύπου Φρήνης
Ἱστορία Γ. Δ. ΤΣΕΒΑ

ὑμεῖς. Ἐὰν ἐτιμωρήσασιν αὐτοὺς καταλαμβάνοντας τὴν πόλιν ἡμῶν, ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ μεγάλων ἑορτῶν, ὀρθῶς ἐπράξαμεν, διότι κατὰ τὸν εἰς πάντας ἰσχύοντα νόμον, κατ' ἐπερχομένου πολεμίου ἐπιτετραμμένον εἶναι νὰ ἀμύνηται τις, διὸ καὶ τώρα δὲν εἶναι δίκαιον νὰ πάσχωμεν δι' αὐτούς. Ἐὰν δὲ κρίνητε συμφώνως πρὸς τὸ προσωρινὸν συμφέρον ὑμῶν καὶ τὴν ἔχθραν ἐκείνων, θὰ φανῆτε ὅτι δὲν δικάζετε ὀρθῶς καὶ δικαίως, ἀλλ' ὅτι ἱκανοποιεῖτε τὸ συμφέρον ὑμῶν. Ἐὰν δὲ τώρα οὗτοι φαίνονται ὠφέλιμοι πρὸς ὑμᾶς, ἡμεῖς ἡμεθα πολὺ ὠφελιμώτεροι ἄλλοτε, ὅτε ἐν μείζονι κινδύνῳ εὐρίσκεισθε. Τώρα χάριν ἄλλων, ἐπέρχεσθε καθ' ἡμῶν φοβηροί, ἐνῷ, καθ' οὗς καιροὺς ὁ βάρβαρος ὑπεδούλου πάντας, αὐτοὶ ἦσαν μετὰ τοῦ βαρβάρου. Καὶ δίκαιον εἶναι τὸ ἀμάρτημα ἡμῶν—ἐὰν βεβαίως ὑπάρχῃ ἀμάρτημα—νὰ παραβάλητε πρὸς τὴν τότε προθυμίαν ἡμῶν καὶ θὰ εὕρητε ταύτην μεγάλην καὶ ἐκείνο μικρὸν καὶ μάλιστα ἐν καιροῖς, καθ' οὗς σπάνιον ἦτο ν' ἀντιτάξῃ τις τὴν τῶν Ἑλλήνων ἀνδρείαν κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ Σέρξου.

Σκεφθῆτε, καλῶς, ὅτι νῦν θεωρεῖσθε παράδειγμα ἀγαθοεργίας, παρὰ τοῖς πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων. Ἐὰν δὲ περὶ ἡμῶν κρίνητε ἀδίκως, προσέξατε μήπως δὲν ἐπιδοκιμασιῇ ἡ ἀπρεπῆς αὕτη ἀπόφασίς σας· οὐδὲ πρέπει ν' ὑπεριρόσητε εἰς τὰ κοινὰ ἱερά, λάφυρα ἀφ' ἡμῶν τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἑλλάδος ληφθέντα. Θὰ εἶναι δὲ τρομερὸν δι' ὑμᾶς τοὺς Λακεδαιμονίους, νὰ κυριεύσητε τὴν Πλάταιαν καὶ ἐνῷ οἱ πατέρες ὑμῶν ἀνέγραψαν αὐτὴν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς τρίποδα, δι' ἀρετὴν, ὑμεῖς νὰ ἐξαλειψήτε αὐτήν, ἐκ παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ πανοικει, χάριν τῶν Θηβαίων. Ἐχομεν δὲ ὑποστῆ πολλὰς συμφορὰς, διότι ὅταν μὲν ἐπεκράτησαν οἱ Μῆδοι κατεστράφημεν, ἤδη δὲ εὐρέθημεν πρὸ τοῦ διλήμματος ἢ ν' ἀποθάνωμεν ἐκ πείνης ἢ νὰ παραδώσωμεν τὴν πόλιν, καὶ νὰ κινδυνεύσωμεν νὰ καταδικασθῶμεν εἰς θάνατον. Ἐγκαταλειφθέντες παρὰ πάντων ἡμεῖς οἱ Πλαταιεῖς, οἱ παρὰ δύναμιν πάντοτε πρόθυμοι εἰς τοὺς Ἑλληνας, εὐρισκόμεθα ἤδη ἔρημοι καὶ ἀβοήθητοι, ὑμεῖς δέ, ὦ Λακεδαιμόνιοι, εἰσθε ἤδη ἡ μόνη ἡμῶν ἐλπίς, φοβούμεθα ὅμως μήπως καὶ ὑμεῖς δὲν εἰσθε βέβαιοι ἡμῶν ὑποστηρικταί.

Ἐν ὀνόματι τῶν θεῶν καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἀρετῆς, παρακαλοῦμεν ὑμᾶς νὰ καμφθῆτε καὶ μετανοήσητε, ἐὰν ὑπὸ τῶν Θηβαίων ἐπελθῆτε καὶ νὰ μὴ φρονεύσητε ἡμᾶς· οὕτω θὰ τύχητε φήμης ἀγαθῆς, ἀντὶ αἰσχροῦς καὶ δὲν θὰ δυσφημισθῆτε χάριν ἄλλων,

διότι εύκολον είναι να καταστρέψητε τὰ σώματα ήμῶν, επίπονον όμως είναι να έξαλείψητε τήν εκ τούτου δυσφημίαν. Δέον δὲ να έχητε υπ' ὄψιν σας, ὅτι εκουσίως παρεδόθημεν με χείρας ύψωμένες, ὅτι οί οὔτω παραδιδόμενοι, κατά νόμον τῶν Ἑλλήνων δὲν φονεύονται, ἔτι δὲ ὅτι υπήρξαμεν πάντοτε αγαθοποιοί. (Θ. 3. 58). Σκεφθῆτε τοὺς τάφους τῶν πατέρων ὑμῶν, οὓς φονευθέντας υπό Μήδων και ταφέντας ἐν τῇ ήμετέρα γῆ ἐτιμῶμεν κατ' ἔτος, δια δημοσίων τιμῶν και ἄλλων νενομισμένων δώρων, ὅσα ή γῆ ήμῶν ἀνέδιδεν ὄριμα προσφέροντες εκ πάντων ἀπαρχάς, φίλοι εκ φιλικῆς χώρας, σύμμαχοι, συμπολεμισταί ποτε αὐτῶν. Ἐναντίον τούτων θὰ ἐνεργήσητε, ἐάν μη ὀρθῶς ἀποφασίσητε. Σκεφθῆτε δὲ καλῶς, διότι ὅταν ὁ Πausanias ἔθαπτεν αὐτούς, ἐνόμιζεν ὅτι ἐν φιλικῇ γῆ καταθέτει αὐτούς και πλησίον φίλων ἀνδρῶν. Ὑμεῖς δὲ ἐάν φονεύσητε ήμᾶς και τήν χώραν τῶν Πλαταιέων καταστήσητε Θηβαϊκήν, τί ἄλλο θὰ κάμητε, παρὰ θὰ ἐγκαταλείψητε, ἐν ἐχθρικῇ χώρᾳ και παρ' αὐθένται; τοὺς πατέρας και συγγενεῖς ὑμῶν στερουμένους τιμῶν, ὧν νῦν ἀπολαύουσι; Πρὸς τούτοις δὲ και τήν γῆν, ἐν ἣ ἡλευθερώθησαν οἱ Ἑλληνες θὰ ὑποδουλώσητε και τὰ ἱερὰ τῶν θεῶν, τῇ βοήθειᾳ τῶν ὁποίων ἐνίκησαν τοὺς Μήδους, θὰ ἐρημώσητε και τῶν πατρῶν θυσιῶν, τοὺς ἰδρύσαντας και κτίσαντας αὐτά, θὰ στερήσητε.

Τελευτώντες ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι δὲν παρεδώσαμεν τήν πόλιν εἰς τοὺς Θηβαίους, διότι πρὸ τοιούτου κινδύνου ἠθέλομεν προτιμήσει τὸν αἰσχιστον ὄλεθρον, ν' ἀποθάνωμεν εκ πείνης, ἀλλὰ προσήλθομεν πιστεύσαντες εἰς ὑμᾶς. Καὶ δίκαιον εἶναι, ἐάν δὲν πεισθῆτε εἰς ὅσα λέγομεν, ν' ἀποκαταστήσητε ήμᾶς εἰς τήν ἀρχικὴν κατάστασιν και να ἀφήσητε ήμᾶς να ἐκλέξωμεν. Ἐξορκίζομεν δὲ ὑμᾶς συγχρόνως να μη παραδώσητε ήμᾶς εἰς τοὺς Θηβαίους, οἵτινες εἶναι χειριστοὶ ήμῶν ἐχθροί, ἀλλὰ να γίνητε σωτῆρες ήμῶν και να μη καταστρέψητε ήμᾶς, ἐνῶ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας ἐλευθερώνετε.

Ταῦτα εἶπον οἱ Πλαταιεῖς, οἱ δὲ Θηβαῖοι φοβηθέντες μήπως οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἐνδώσωσι, πεισθέντες εἰς τήν ἀπολογίαν τῶν Πλαταιέων, προσήλθον και ἐζήτησαν να ὀμιλήσωσι και ἐκεῖνοι, ἀφοῦ παρὰ τήν γνώμην αὐτῶν, ἐπετράπη εἰς τοὺς Πλαταιεῖς ν' ἀπαντήσωσι δια μακρῶν, εἰς τὸ βραχὺ τῆς κατηγορίας ἐρώτημα. Ὡς δὲ οἱ δικασταὶ ἐπέτρεψαν, οἱ Θηβαῖοι ὀμίλησαν ὡς ἐξῆς: (Θουκ. 3. 60-68).

Δὲν ἠθέλομεν ζητήσει να ὀμιλήσωμεν, ἐάν και οἱ Πλαταιεῖς

ΣΥΛΛΟΓὴ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΛΕΒΑΣΣΕΩΣ

ἤθελον ἀποκριθῆ βραχέως, εἰς τὸ τῆς κατηγορίας ἐρώτημα καὶ εἰάν δὲν ἤθελον ἐκτραπῆ εἰς κατηγορίαν καὶ ἡμῶν, εἰς ἀπολογίαὶν ἐκτὸς θέματος καὶ ἐπαίνους ἑαυτῶν, διὰ ζητήματα, διὰ τὰ ὅποια οὐδεὶς ἐμέμφθη αὐτῶν. Τώρα δὲ ἄλλα μὲν, ἐκ τῶν παρ' αὐτῶν λεχθέντων, ἢ ἀναιρέσωμεν, ἄλλα δὲ θὰ ἐλέγξωμεν, ἵνα ἀκούσαντες, περὶ πάντων τούτων τὴν ἀλήθειαν ὁρθῶς κρινήτε. Ἡμεῖς ἐγενόμεθα ἐχθροὶ αὐτῶν πρῶτον, διότι ἐνῶ ἐκτίσαμεν τὴν Πλάταιαν ὕστερον τῆς ἄλλης Βοιωτίας καὶ ἄλλα χωρία μετ' αὐτῆς, τὰ ὅποια κατελάβομεν ἐκδιώξαντες διαφόρους ἀνθρώπους, δὲν ἔστεργον, ὅπως ὠρίσθη τὸ πρῶτον, γὰρ ἡγεμονεύονται ὑφ' ἡμῶν, ἀλλὰ παραβαλόντες τὰ πάτρια, ἤθελον νὰ ἐξέλθωσι τῆς Βοιωτικῆς Ὀμοσπονδίας, ἐπειδὴ δὲ ἐξηναγκάζοντο παρ' ἡμῶν νὰ μένωσιν ἐν αὐτῇ, προσεχώρησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ μετ' αὐτῶν ἔβλαπτον ἡμᾶς πολλάκις, καὶ διὰ τοῦτο ἐβλάπτοντο καὶ αὐτοὶ παρ' ἡμῶν.

Ὅταν δὲ ὁ βάρβαρος ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, λέγουσιν, ὅτι μόνοι αὐτοὶ ἐκ τῶν Βοιωτῶν δὲν ἐμήδισαν καὶ ἐπὶ τούτῳ καὶ αὐτοὶ ὑπερηφανεύονται καὶ ἡμᾶς λοιδοροῦσι. Ἡμεῖς δὲ λέγομεν, ὅτι αὐτοὶ δὲν ἐμήδισαν, διότι οὔτε οἱ Ἀθηναῖοι ἐμήδισαν, ὅταν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεχειρήσαν νὰ ὑποδουλώσωσι τοὺς Ἕλληνας, μόνοι αὐτοὶ πάλιν ἐξ ὅλων τῶν Βοιωτῶν ἐτάχθησαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Πρέπει δὲ νὰ σκεφθῆτε εἰς ποίαν ἕκαστος ἀνάγκην εὐρέθεις ἔπραξε τοῦτο. Διότι ἡ πόλις ἡμῶν τότε δὲν ἐκυβερνᾶτο «οὔτε κατ' ὀλιγαρχίαν ἰσόνομον, οὔτε κατὰ δημοκρατίαν», ἀλλ' ἔτυραννεῖτο ὑπὸ δυναστείας ὀλίγων ἀνδρῶν, ἵτις εἶχε κατακατάλαβει τὴν ἀρχὴν. Οὗτοι ἐλπίσαντες ὅτι ἤθελον αὐξήσει τὴν δύναμιν αὐτῶν, εἰάν οἱ Μῆδοι ἤθελον ἐπικρατήσῃ, κατέχοντες διὰ τῆς βίας τὴν ἀρχὴν ἐμήδισαν καὶ ἡ πόλις σύμπασα, μὴ οὔσα κυρία ἑαυτῆς ἐμήδισεν, οὐδὲ εἶναι ἀξία ὀνειδισμοῦ, δι' ἀμάρτημα τὸ ὅποῖον ἀναγκαστικῶς διέπραξε. Ὅταν δὲ οἱ Μῆδοι ἀπῆλθον καὶ ἡ πόλις ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς νομίμως κυβερνωμένη, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπῆλθον κατὰ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος καὶ τὴν χώραν ἡμῶν ἀπεπειράθησαν νὰ ὑποδουλώσωσι, ἡμεῖς ἐπολεμήσαμεν ἐν Κορωνείᾳ καὶ νικήσαντες αὐτοὺς ἠλευθερώσαμεν τὴν Βοιωτίαν, καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας νῦν προθύμως ἀγωνιζόμεθα μετ' ἡμῶν νὰ ἐλευθερώσωμεν, ἰπικίην δύναμιν παρέχοντες καὶ πολεμικὰ ἐφόδια, ὅσα οὐδεὶς τῶν ἄλλων συμμάχων παρέχει. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν μηδισμόν τοσαῦτα ἀπολογούμεθα.

Ὅτι δὲ ὑμεῖς οἱ Πλαταιεῖς περισσύτερον ἔχετε ἀδικήσει

τοὺς Ἕλληνας καὶ εἰσθε ἀξιοὶ πίσυς τιμωρίας, θὰ προσπαθήσωμεν ν' ἀποδείξωμεν. Λιὰ νὰ ἐκδικηθῆτε ἡμᾶς, ἐγένεσθε σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων. Ἐξελέξατε δὲ τούτους ἐκουσίως καὶ οὐχὶ βιαζόμενοι καὶ λέγετε ὅτι εἶναι αἰσχροὺς νὰ προδώσῃτε τοὺς εὐεργέτας, ἐνῶ εἶναι αἰσχρότερον καὶ ἀδικώτερον νὰ καταπροδώσῃτε πάντας τοὺς Ἕλληνας, μεθ' ὧν συνωρκίσθητε, ἢ τοὺς Ἀθηναίους μόνους, οἵτινες ἀγωνίζονται ἤδη νὰ ὑποδουλώσωσι τὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἀγωνίζονται νὰ ἐλευθερώσωσιν αὐτήν.

Κατεστήσατε δὲ ἤδη φανερόν, ὅτι καὶ τότε δὲν ἐμηδίσατε, οὐχὶ πρὸς χάριν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ διότι δὲν ἐμηδισαν οἱ Ἀθηναῖοι. Καὶ τώρα ἔχετε τὴν ἀξίωσιν νὰ ὠφεληθῆτε παρ' ἄλλων, ἀλλὰ δὲν εἶναι πρέπον. Ἀφοῦ ἐξελέξατε τοὺς Ἀθηναίους, παρὰ τὸ πλευρὸν τούτων πρέπει νὰ συναγωνίζεσθε καὶ νὰ μὴ ἐπικαλησθε τοὺς κοινούς τῶν Ἑλλήνων ὄρκους καὶ ν' ἀπαιτῆτε παρ' αὐτῶν νὰ σωθῆτε. Διότι ἐγκατελείψατε τοὺς ὄρκους καὶ παραβάντες αὐτούς, ὑπεδουλώσατε μετὰ τῶν Ἀθηναίων τοὺς Αἰγινήτας καὶ ἄλλους ἐκ τῶν συνορκισθέντων, καὶ ταῦτα ἐπράττετε ἐκουσίως, χωρὶς νὰ ἐξαναγκάξῃ ὑμᾶς οὐδεὶς, ἀδικὸν μετὰ τῶν Ἀθηναίων ἀκολουθοῦντες ὁδόν. Ὅσον ἀφορᾷ λοιπὸν τὸν ἀκούσιον ἡμῶν μηδισμὸν καὶ τὸν ἐκούσιον ὑμῶν ἀτικισμὸν τοιαύτας ἀποδείξειτε φέρομεν.

Ὡς πρὸς τὴν τελευταίαν ἀδικίαν, ἣν λέγετε ὅτι ἐκάμαμεν εἰς ὑμᾶς, παρανόμως, ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ ἱερομηνία καταλαβόντες τὴν ὑμετέραν πόλιν, δὲν νομίζομεν, οὔτε ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, ὅτι ἡμαρτήσαμεν περισσότερον ὑμῶν. Διότι, ἐὰν μὲν ἡμεῖς, ἐρχόμενοι εἰς τὴν πόλιν ὑμῶν ἐμαχόμεθα καὶ κατεστρέφομεν τὴν χώραν ὡς ἐχθροί, θὰ ἐπράττομεν βεβαίως ἀδίκημα καθ' ὑμῶν. Ἀφοῦ ὁμως ἐξ ὑμῶν ἄνδρες πρωτεύοντες ἐπὶ πλούτῳ καὶ γένει, θέλοντες νὰ ἐπαναφέρωσιν ὑμᾶς ἐκ τῆς ἔξω συμμαχίας εἰς «τὰ κοινὰ τῶν πάντων Βοιωτῶν πάτρια», ἐκάλεσαν ἡμᾶς ἐκουσίως, νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν πόλιν, ποίαν ἀδικίαν ἐπράξαμεν ἐλθόντες; Πολῖται καὶ αὐτοί, ὡς ὑμεῖς ὄντες, ἦνοιξαν τὰς πύλας τοῦ τείχους καὶ εἰσαγαγόντες ἡμᾶς φιλικῶς ἠθέλον νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν οὐχὶ πρὸς ἐχθρούς, ἀλλὰ νὰ ἐπαναφέρωσιν αὐτὴν εἰρηνικῶς παρὰ τὸ πλευρὸν φίλων καὶ συγγενῶν.

Ἀπόδειξιν δέ, ὅτι δὲν ἦλθομεν ὡς πολέμοι, ἔχομεν ὅτι οὐδένα ἠδίκησαμεν, ἀλλ' ἐκάλεσαμεν τὸν βουλόμενον νὰ πολιτευθῇ συμφώνως πρὸς τὰ τῶν πάντων Βοιωτῶν πάτρια, νὰ ἔλθῃ μεθ'

ἡμῶν. Καὶ ὑμεῖς εὐχαρίστως δεχθέντες καὶ σύμβασιν ποιήσαντες, ἐν ἀρχῇ ἡσυχάζετε, ὕστερον δὲ ἐννοήσαντες ὅτι εἴμεθα ὀλίγοι, χωρὶς νὰ ἐπιχειρήσῃτε διὰ λόγων, νὰ πείσητε ἡμᾶς νὰ ἐξέλθωμεν, ἐπετέθητε καθ' ἡμῶν, παρὰ τὴν σύμβασιν, καὶ δι' ὅσους μὲν ἐν τῇ πάλῃ ἐφρονεύσατε, δὲν αἰσθανόμεθα τὸν αὐτὸν πόνον, διότι οὗτοι ἔπαθον ὅπωςδῆποτε νομίμως, δι' ὅσους ὅμως μὲ χειρὸς ὑψωμένας συνελάβετε, καὶ ἐνῶ ὑπεσχέθητε ὕστερον, ὅτι δὲν θὰ φρονεύσῃτε, παρανόμως ἐφρονεύσατε, πῶς δὲν διεπράξατε πρᾶξιν ἀνόσιον; Κατὰ ταῦτα τρεῖς ἀδικίας ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἐπράξατε, ἐλύσατε τὴν σύμβασιν, ἣν ὁμολογήσατε, ἐφρονεύσατε τοὺς ἄνδρας καὶ δὲν ἐτηρήσατε τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν ἐδώσατε ὅτι δὲν θὰ φρονεύσῃτε αὐτούς. Καὶ ὅμως λέγετε ὅτι ἡμεῖς καρενομήσαμεν καὶ ἀξιοῖτε νὰ μὴ τιμωρηθῆτε.

Καὶ ταῦτα, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἐν πάσῃ ἀκριβεῖα διηγήθημεν, ἵνα ὑμεῖς μὲν γνωρίζοντες, δικαίως καταδικάσῃτε αὐτούς, ἡμεῖς δὲ δικαιότεραν λάβωμεν ἐκδίκησιν καὶ ἵνα μὴ ἐκ παλαιῶν ἀγαθῶν πρᾶξεων αὐτῶν κλονισθῆτε, οὐδ' αἱ ἐπικλήσεις αὐτῶν πρὸς τοὺς τάφους τῶν πατέρων ὑμῶν, οὐδὲ θρῆνος, οὐδὲ οἶκτος πρέπει νὰ ἐπηρεάσωσιν ὑμᾶς. Διότι καὶ ἡμεῖς δυνάμεθα ν' ἀποδείξωμεν, ὅτι ἡ γενεὰ ἡμῶν, πολλῶν δεινότερα ἔχει πάθει ὑπὸ τούτων, καθ' ὅσων οἱ μὲν πατέρες ἡμῶν, πρὸς ὑμᾶς τὴν Βοιωτίαν ἄγοντες, ἀπέθανον ἐν Κορωνεῖᾳ, οἱ δὲ ὑπολειφθέντες γέροντες καὶ αἱ ἔρημοι οἰκίαι ἵκετεύουσιν ὑμᾶς νὰ τιμωρήσῃτε τούτους. Ἄξιοι οἴκου εἶνε οἱ ἀδίκως πάσχοντες, οἱ δὲ δικαίως ὅπως οὗτοι ἐδῶ, τούναντίον εἶνε ἄξιοι, ὅπως ἐπιχαίρῃ τις, διὰ τὸ πάθημα αὐτῶν. Ἐὰν τώρα εἶνε ἔρημοι φίλων καὶ συμμάχων αἴτιοι εἶνε οἱ ἴδιοι, οἵτινες ἀπέκρουσαν τοὺς καλλιτέρους αὐτῶν συμμάχους, ὑπὸ τοῦ μίσους ἀγόμενοι.

Ἴδῃ θὰ τιμωρηθῶσι συμφώνως τῷ νόμῳ, παραδοθέντες, οὐχὶ ὅπως λέγουσι, κ τὸπιν μάχης, μὲ χειρὸς ὑψωμένας, ἀλλὰ κατόπιν συμβάσεως, ἵνα δικασθῶσιν. Ὑπερασπίσατε, λοιπόν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τὸν τῶν Ἑλλήνων νόμον, ὃν παρέβησαν οὗτοι, καὶ εἰς ἡμᾶς παρανόμως παθόντας, ἀνταποδώσατε δικαιοσύνην καὶ δώσατε εἰς τοὺς Ἑλληνας παράδειγμα ὅτι δὲν εἶσθε ἀγωνοθέται λόγων, ἀλλ' ἔργων.

Τοιαῦτα οἱ Θηβαῖοι εἶπον· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι δικασταί, καλέσαντες ἕνα ἕκαστον, ἐκ τῶν ἀτυχῶν τούτων κατηγορουμένων, ἠρώτων αὐτοὺς πάλιν, ἐὰν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν, καλὸν τι ἐν τῷ παρόντι πολέμῳ ἔκαμον, ἐπειδὴ δὲ

δὲν ἀπήντων, ἀπάγοντες ἐφόνευσον πάντας χωρὶς οὐδένα νὰ ἐξαιρέσωσιν. Οὕτω ἐφόνευσαν ἐκ μὲν τῶν Πλαταιέων, οὐχὶ ὀλιγωτέρους τῶν διακοσίων, ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων εἴκοσι πέντε, οἱ ὅποιοι συνεπολιορκοῦντο, τὰς δὲ γυναῖκας ἠνδραπόδισαν. Τὴν δὲ πόλιν ἐπὶ τινα χρόνον οἱ Θηβαῖοι ἔδωκαν πρὸς φυγάδας τινὰς πολιτικούς Μεγαρεῖς καὶ πρὸς τοὺς Βοιωτιάζοντας Πλαταιεῖς, ἵνα κατοικήσωσιν. Ἐπειτα ἀνασκάψαντες αὐτὴν ἐκ θεμελίων, ᾠκοδόμησαν πλησίον τοῦ Ἡραίου, καταγώγιον διακοσίων ποδῶν, πανταχοῦ κύκλῳ οἰκήματα ἔχον ἄνωθεν καὶ κάτωθεν, ὅπερ ἐχρησιμοποιοῦν ὡς ξενοδοχεῖον, διὰ δὲ τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ σιδήρου κλίνας κατασκευάσαντες ἀνέθεσαν εἰς τὴν Ἡραν καὶ ναὸν ἑκατόμποδον λίθινον ᾠκοδόμησαν εἰς αὐτήν, τὴν δὲ γῆν διημέυσαντες ἐξεμίσθωσαν διὰ δέκα ἔτη καὶ ἐνέμοντο αὐτὴν οἱ Θηβαῖοι.

Τοιουτοτρόπως οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπῆρξαν ἄδικοι καὶ σκληροὶ πρὸς τοὺς Πλαταιεῖς χάριν τῶν Θηβαίων, τοὺς ὁποίους εἶχον συμμάχους καὶ ἠθέλον νὰ εὐχαριστήσωσιν, διότι ἐθέουρον αὐτοὺς χρησιμωτάτους ἐν τῷ ἄρτι ἀρξαμένῳ πολέμῳ. Ἄλλ' ἐκεῖνοι οἵτινες ἦσαν ἠθικὸὶ αὐτουργοὶ τῆς καταστροφῆς τῶν ἀτυχῶν Πλαταιέων, ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες ἴδιον συμφέρον ὑπηρετοῦντες, δὲν ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς πολιορκουμένους Πλαταιεῖς νὰ δεχθῶσι τὰς ἐπιεικεῖς προτάσεις τοῦ Ἀρχιδάμου.

Ἐν τῷ ἡφ' αὐτῷ ἔτει τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, τὸ δεύτερον ὁ λοιμὸς ἐνέσκηπεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου τελείως οὐδέποτε εἶχεν ἐκλίπει καὶ τώρα μὲν διήρκεσεν ἔτος, πρότερον δὲ δύο ἔτη καθ' ἃ ἀπέθανον 4400 ὀπλίται, 300 ἱππεῖς καὶ ἐκ τοῦ ὄλου ὄχλου, ἀνεξέμετρος ἀριθμὸς. Ἐγένοντο δὲ τότε καὶ πολλοὶ σεισμοὶ ἐν Ἀθήναις, Εὐβοίᾳ καὶ ἐν Βοιωτίᾳ καὶ καταστροφικώτατοι ἐν Ὀρχομενῷ.

Ἐκτον ἔτος τοῦ πολέμου 426 π.χ. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἔτους τούτου οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν Ἄγιδος τοῦ Ἀρχιδάμου ἡγουμένου, ἔφθασαν μέχρις Ἰσθμοῦ, ἵνα εἰσβάλωσιν εἰς Ἀττικὴν. Ἐπειδὴ ὅμως συνέβησαν πολλοὶ καὶ ἰσχυροὶ σεισμοὶ φοβηθέντες ἐπέστρεψαν εἰς τὰς πατρίδας των καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος ἐγένετο ἡ δῆσις τῆς Τανάγρας ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐδικοιμένων διὰ τὰς δηώσεις, ἃς οἱ Βοιωτοὶ μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἔκαμνον ἐν Ἀττικῇ. Νικίας ὁ Νικηράτου στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἐπιστρέφων ἐκ Μήλου, ἄγων ἐξήκοντα ναῦς καὶ δισχιλίους ὀπλίτας κατέπλευσεν εἰς

Ὁρωπὸν ἀνήκοντα τότε εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἀποβιβασιέντες ἐκεῖ ἐν καιρῷ νυκτὸς οἱ ὀπλίται ἀνεχώρησαν ἀμέσως περὶ εἰς Τάναγραν. Ἀφ' ἐτέρου οἱ Ἀθηναῖοι πανδημίαι ἐκ τῆς πόλεως ἐκκινήσαντες ὑπὸ τοὺς στρατηγούς Ἰπτόνικον καὶ Εὐρυμέδοντα ἔβαινον πρὸς τὴν Τάναγραν. Συναντηθέντες δὲ εἰς μέρος ἐκ τῶν προτέρων ὠρισμένον καὶ στρατοπεδεύσαντες παρὰ τὴν πόλιν ἐδήωσαν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν περὶ ξὼραν. Τὴν δ' ἐπομένην προσβαλόντες τοὺς πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς χώρας τῶν ἐξεληθόντας Ταναγραλοὺς βοηθουμένους ὑπὸ τινῶν Θηβαίων, ἐνίκησαν αὐτούς. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην στήσαντες τρόπαιον καὶ ὄπλα λαβόντες ἐπανέκαμψαν, οἱ μὲν εἰς Ἀθήνας, οἱ δὲ εἰς τὰ πλοῖα. (Θ. 3.91).

Ἐβδομον ἔτος τοῦ πολέμου 425 π. Χ. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους τούτου οἱ Πελοποννήσιοι μετὰ τῶν συμμάχων, ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν Ἄγιδος τοῦ Ἀρχιδάμου, βασιλέως τῶν Λακεδαιμονίων εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐδήουν αὐτήν. Ἡ εἰσβολὴ αὕτη ὑπῆρξε βραχυτάτη, δεκαπέντε μόνων ἡμερῶν, διότι ἐν ᾧ εὐρίσκοντο ἐν Ἀττικῇ ἀνηγγέλθη αὐτοῖς ἡ κατάληψις τῆς Πύλου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ἔνεκα τούτου, καὶ διότι τὸ στράτευμα ἐπιέζετο ὑπὸ δριμέως ψύχους καὶ ἠπειλεῖτο ὑπὸ πείνης, καθ' ὅσον ὁ ὄψιμος χειμὼν παρεκώλυε τὴν ὠρίμανσιν τοῦ σίτου, ἐγκατέλιπον ἀμέσως τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐπανῆλθον εἰς Πελοπόννησον.

Ὁ γδοον ἔτος τοῦ πολέμου 424 π. Χ. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἔτους τούτου, ὁ στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων Βρασίδης, ἐνῶ εὐρίσκετο εἰς Κόρινθον προετοιμαζόμενος διὰ τὴν ἐπὶ Θράκην στρατείαν, ἔμαθε τὴν κατάληψιν τῆς Νισαίας, ἐπιλείου τῶν Μεγάρων ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Φοβηθεὶς τὴν ἄλωσιν τῶν Μεγάρων, ἐκάλεσε ἐντῆμαι τοὺς Βοιωτοὺς εἰς βοήθειαν, ὄρισας σημεῖον συναντήσεως τὸν Τριποδίσκον, κόμην τῆς Μεγαρίδος παρὰ τὰ Γεράνια ὄρη. Οἱ Βοιωτοὶ ἐφίθασαν ἀμέσως τὴν ἐπομένην πρωίαν, διότι εἶχον προετοιμασθῆναι νὰ βοηθήσωσι καὶ ἄνευ τῆς ἐκκλήσεως τοῦ Βρασίδου, θεωροῦντες τὴν ἄλωσιν τῶν Μεγάρων ὡς ἴδιον κίνδυνον. Τούτου ἔνεκεν ἀπέστειλαν ἀμέσως, ἐκ τῆς πανστρατιάς, ἣν εἶχον προπαρασκευάσει δύο χιλιάδας διακοσίους ὀπλίτας καὶ ἑξακοσίους ἵππεῖς. Ὁ στρατὸς οὗτος ἐνωθεὶς μετὰ τῶν ὑπὸ τὸν Βρασίδαν ἀπετέλεσε δύναμιν ἑξακισχιλίων ἀνδρῶν. Ἐνῶ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι εὐρίσκοντο περὶ τὴν Νισίαιαν, οἱ τῶν Βοιωτῶν ἵππεῖς αἰφνιδίως καὶ ἀπροσδοκῆτως ἐπιπεσόντες κατὰ τῶν Ἀθηναίων φιλῶν ἔτρεψαν αὐτοὺς πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἀντεπιτεθέντων τῶν Ἀθηναίων ἐγένετο ἵππομαχία καθ' ἣν ἑκάτεροι ἠμφισβή-

ιουν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν νίκην. Τέλος ὁ ἑπαρχὸς τῶν Βοιωτῶν, μετ' ὀλίγων ἄλλων ἰππέων, παρασυρθεὶς πρὸς τὴν Νίσαιαν ἐφρονεύθη καὶ ἐσκυλεύθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες στήσαντες τρόπαιον ἐπέστρεψαν εἰς Νίσαιαν, οἱ δὲ Βοιωτοὶ εἰς τὸ στρατόπεδόν των καὶ βραδύτερον ἐπανεκαμψαν εἰς Βοιωτίαν ἐκλείψαντος παντὸς κινδύνου διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν Μεγάρων.

Τὸ γεγονός τι ταῦτα ἔπεισαν τοὺς Ἀθηναίους περὶ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ κινδύνου, ὃν διέτρεχον ἐκ μέρους τῶν Βοιωτῶν. Διὰ τοῦτο ἀπεφασίσθη νὰ ἐπιχειρηθῆῖ κατὰ τῆς Βοιωτίας σοβαρὰ ἐπιθέσεις, πρὸς κατάληψιν πόλεων καὶ ἐξασθένειαν τῶν δυνάμεων τῶν Βοιωτῶν. Πρὸς τοῦτο οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων Ἴπποκράτης καὶ Δημοσιθένης, εὐθύς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἀθηναίων ἐκ Μεγαρίδος, ἦλθον εἰς συνεννόησιν καὶ διαπραγματεύσεις πρὸς πάντας τοὺς ἐχθροὺς τῆς Θηβαϊκῆς ἡγε. ονίας καὶ μετὰ πολλῶν φυγάδων Βοιωτῶν καὶ ἀπεφάσισαν ν' ἀποπειραθῶσι τὴν κατάλυσιν τῶν ἀριστοκρατικῶν πολιτευμάτων, διαφόρων Βοιωτικῶν πόλεων, τὴν μετατροπὴν αὐτῶν εἰς δημοκρατίας, καὶ τὴν μετὰστασίν των πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Εἰσηγουμένον δὲ τοῦ Θηβαίου φυγάδος Πτοιοδώρου παρεσκευάσθησαν τὰ πράγματα ὡς ἑξῆς· πρῶτον ἐμελλον νὰ καταληφθῶσιν αἱ ἐν Κρισαίῳ κόλπῳ ἐπιθαλάσσιοι Σίφραι· ἔπειτα θὰ κατελαμβάνετο ἐκ Φωκίδος ἡ Χαιρώνεια, ὑπαγομένη εἰς τὸν Ὀρχομενόν, ἐξ οὗ φυγάδες εἰργάζοντο εἰς Ἀθήνας δραστηρίως καὶ ἄνδρας Πελοποννησίους εἶχον μισθωτοὺς. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἔδει νὰ καταλάβωσι τὸ ἐπίγειον τῆς Τανάγρας Δήλιον, νῦν Δήλεσι, καὶ ταῦτα πάντα ἔπρεπε νὰ τελεσθῶσιν, εἰς ὠρισμένην ἡμέραν, ἵνα μὴ δυνηθῶσιν οἱ Βοιωτοὶ ἄθροοι νὰ βοηθήσωσι τὸν Δήλιον, διότι οὕτω θὰ ἦσαν ἠναγκασμένοι καὶ πρὸς τὰς Σίφρας καὶ πρὸς τὴν Χαιρώνειαν νὰ δράμωσι. Ἐὰν δὲ κατορθοῦτο ἡ κατάληψις τοῦ Δήλιου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἠλπίζον νὰ ἐπιτύχωσιν, εἰ μὴ ἀμέσως, τοῦλάχιστον σὺν τῷ χρόνῳ, νὰ μεταβάλωσι τὰ ἀριστοκρατικὰ τῆς Βοιωτίας πολιτεύματα εἰς δημοκρατίας. Ἐχοντες τὸν Δήλιον ὡς ὄρημητήριον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀφοῦ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως, δι' ἀπροόπτων ἐπιθέσεων, λιπτεῖων καὶ δηλώσεων τῶν χωρίων θὰ ἐπίεζον τοὺς Βοιωτοὺς, ἠλπίζον ὅτι θὰ ἐξηνάγκαζον αὐτοὺς νὰ δεχθῶσι τὸ δημοκρατικὸν πολιτεῦμα καὶ νὰ μεταστῶσι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, πρὸς τοὺς ὁποῖους συνεπάθουν πολλοὶ Βοιωτοὶ.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ Ἴπποκράτης ἀπέστειλε τὸν Δημοσθένην εἰς Ναύπακτον μετὰ 40 πλοίων, ὅπως, συλλέξας στρατὸν

ἐξ Ἀκαρνάνων καὶ ἄλλων συμμάχων, πλεύσῃ εἰς Σίφρα, ὅταν διαταχθῇ, αὐτὸς δὲ μένων εἰς Ἀθήνας, ἠτοίμαζε στρατόν, ἵνα διὰ τούτου προσβάλλῃ τοὺς Βοιωτοὺς. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Ἴπποκράτης ἦσαν ἔτοιμοι ὁ μὲν νὰ καταλάβῃ τὸ Δῆλιον, ὁ δὲ τὰς Σίφρας, ἀλλ' ἔνεκα λάθους, ἐν τῷ καθορισμῷ τῆς ἡμέρας τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκάστου, δὲν κατέστη δυνατόν νὰ συγχρονισθῇ ἡ ἐνέργεια αὐτῶν καὶ ὁ μὲν Δημοσθένης, πλεύσας πρότερον τοῦ δέοντος εἰς Σίφρα, μετὰ στρατοῦ ἐπέστρεψεν ἀπρακτος, διότι εἶχε προδοθῇ τὸ σχέδιον καὶ εἶχον προκαταληφθῇ, αἱ τε Σίφραι καὶ ἡ Χαιρώνεια ὑπὸ Βοιωτῶν, ὁ δὲ Ἴπποκράτης δὲν ἐπρόφθασε νὰ προσβάλλῃ τὸ Δῆλιον, ἵνα ἐπισπάσῃ ἰὰς δυνάμεις αὐτῶν. (Ὅτω ἀπέτυχε τὸ σχέδιον τοῦτο, ὅπερ ἐσκόπει τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος τῶν Βοιωτικῶν πόλεων καὶ τὴν μετάστασιν αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους (Θουκ. 4. 70. 89).

Ἡ ἐν Δηλίῳ μάχη 424 π. Χ.

Ὁ στρατηγὸς Ἴπποκράτης μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ἄγων τοὺς Ἀθηναίους πανδημεὶ καὶ μετ' αὐτῶν καὶ τοὺς μετοίκους καὶ τοὺς ξένους ὅσοι παρευρίσκοντο εἰς Ἀθήνας, ἀφικνεῖται εἰς Δῆλιον, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν οἱ Βοιωτοὶ εἶχον ἀναχωρήσει ἐκ Σιφῶν. Στρατοπεδεύσας δὲ ἐτείχιζε τὸ Δῆλιον, περιβαλὼν τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, διὰ τάρφρου καὶ προχώματος. Ἀφοῦ μετὰ τετραήμερον ἐργασίαν ἐπετέλεσε τὸ πλεῖστον τοῦ περιτειχίσματος, ἀπεμάκρυνε ἐξ αὐτοῦ τὸ στρατόπεδον κατὰ τρόπον ἐμφαίνοντα ὅτι ἔμιελλε νὰ ἐπιστρέψῃ οἴκαδε, αὐτὸς δὲ ἔμεινε ἐν Δηλίῳ φροντίζων πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ προτειχίσματος. (Θουκ. 4. 90).

Οἱ Βοιωτοὶ παρακολουθοῦντες τὰς κινήσεις τοῦ Ἴπποκράτους συνηθροίζοντο κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐν Τανάγρα καὶ ἠτοιμάζοντο ν' ἀποκρούσωσι τὴν εἰσβολὴν τῶν Ἀθηναίων, ἣν ἐπιέωρον ὡς ἐπιχειμένην. Ἐπειδὴ ὅμως εἶδον αὐτοὺς ἐπιστρέφοντας οἴκαδε, δὲν ἤθελον νὰ πολεμήσωσι, διότι ἐπίστευον ὅτι πράγματι ὁ Ἴπποκράτης φοβηθεὶς ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας. Ἐκ τῶν ἐνδεκα βοιωταρχῶν μόνον ὁ Παγώνδας ὁ Αἰολάδου, βιοιωτάρχης ἐκ Θηβῶν μετ' Ἀριανθίδου τοῦ Λυσιμαχίδου ἤθελον νὰ πολεμήσωσι. Πάντες οἱ ἄλλοι δὲν ἤθελον νὰ προσβάλωσι τοὺς Ἀθηναίους, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δὲν εἶχον ἔτι εἰσέλθει εἰς Βοιωτίαν ἀλλ' εὗρισκοντο εἰς τὰ μεθόρια τῆς Ὠρωπίας. Ὁ Παγώνδας ὅμως, ὅστις ἐτύγγανε τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡγεμονεύων βιοιωτάρχης ἐπέμενε νὰ πολεμήσῃ καὶ κα-

λέσας τοὺς Βοιωτοὺς κατὰ λόχους—διότι ἐφοβεῖτο ἄρνησιν ἐὰν ὠμίλει πρὸς πάντας ὁμοῦ—κατώρθωσε νὰ πείσῃ αὐτοὺς νὰ πολεμήσωσι ὁμιλήσας ὡς ἐξῆς:

Ἐπρεπεν, ὦ ἄνδρες Βοιωτοί, οὐδὲ κἂν νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν τῶν ἀρχόντων ἡ ἰδέα, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ προσβάλωμεν τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δὲν εἰσῆλθον εἰσέτι εἰς Βοιωτίαν. Διότι τὴν Βοιωτίαν σκοποῦσι νὰ καταστρέψωσιν ἀφοῦ τεῖχος ἐν αὐτῇ ὤκοδόμησαν ἐκ τῆς ὁμόρου ἐλθόντες. Βεβαίως εἶναι πολέμιοι ὀπουδήποτε καὶ ἂν προσβληθῶσιν ἀφοῦ ἐπελθόντες πολέμια ἔπραξαν. Νῦν πρέπει καὶ ὁ ἔχων ἐναντίαν γνώμην νὰ μετανοήσῃ. Πάτριον ἔθμιον ἐπιβάλλει ἡμῖν νὰ ἀμυνώμεθα κατὰ παντὸς στρατοῦ ἀλλοφύλου ἐπερχομένου καὶ ἡμῶν, κατὰ μεῖζονα δὲ λόγον κατὰ τῶν ὁμόρων ἡμῶν Ἀθηναίων, οἵτινες οὐ μόνον ἡμᾶς τοὺς γείτονας αὐτῶν ἀπειλοῦσι νὰ ὑποδουλώσωσιν ἀλλὰ καὶ ἄλλους. Παράδειγμα ἔχομεν τοὺς Εὐβοεῖς καὶ μέγα μέρος ἄλλων Ἑλλήνων ὑποδουλωθέντων ὑπ' αὐτῶν. Κατὰ τοιούτων ἐπικινδύνων γειτόνων πρέπει ν' ἀντιτάξωμεν ἀγῶνα ἔσχατον, διότι ἂν νικηθῶμεν θ' ἀπολέσωμεν πᾶν ὅ,τι ἔχομεν. Πρὸς τοῦτο καλῶ τοὺς πρεσβυτέρους ἐξ ὑμῶν νὰ πράξωσι ἔργα ὅμοια πρὸς τὰ τῶν προγόνων, οἵτινες νικήσαντες αὐτοὺς ἐν Κορωνεῖα ἠλευθέρωσαν τὴν Βοιωτίαν, τοὺς δὲ νεωτέρους νὰ μὴ κατασχύνωσι τοὺς ἐνδόξους πατέρας αὐτῶν. Πιστεύοντες δὲ ὅτι καὶ ὁ θεός, τοῦ ὁποίου τὸ ἱερόν καταλαβόντες νέμονται, εἶναι μεθ' ἡμῶν, καὶ εἰς τὰ ἱερὰ ἅτινα ἐφάνησαν εὐνοϊκά, ἃς χωρήσωμεν ὁμοῦ κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἃς δεῖξωμεν εἰς αὐτοὺς ὅτι δὲν δύνανται ἀτιμωρητὶ ν' ἀπέλθωσιν ἐκ τῆς χώρας, ἧς τὴν ἐλευθερίαν ἠπέλησαν. (Θουκ. 4. 92).

Τοιαῦτα εἰπὼν πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς ὁ Παγώνδας, ὅστις ἦτο Θηβῆσις ἀριστοκρατικὸς ἀνὴρ τολμηρὸς καὶ δραστήριος, κεκτημένος μεγάλην ἱκανότητα καὶ λόγου πειθῶ, κατώρθωσε νὰ πείσῃ αὐτοὺς νὰ πολεμήσωσι κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Καὶ ἐκκινήσας ἀμέσως ἦγε τὸν στρατὸν ταχέως. Ὄταν δ' ἔφθασεν εἰς σημεῖον εἰς ὃ δὲν ἦτο ὄρατὸς ὑπὸ τῶν πολεμίων ἔστη καὶ παρεσκεύασε τὸν στρατὸν πρὸς μάχην. Ὁ δὲ Ἴπποκράτης μαθὼν ἐν Δηλίῳ εὐρισκόμενος τῶν Βοιωτῶν τὴν ἐπέλευσιν, διέταξε τὸ στράτευμα νὰ τεθῆ ἐν τάξει μάχης, αὐτὸς δὲ καταλιπὼν ἐν Δηλίῳ 300 ἵππεις, ἵνα προστατεύσωσιν αὐτὸ ἀπὸ πάσης προσβολῆς καὶ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν Βοιωτῶν ἐν ἐπικαιρῷ στιγμή, ἔφθασε μετ' ὀλίγον εἰς τὸ στρατόπεδον. Οἱ Βοιωτοὶ ἀνεληθόντες ἔπειτα ἐπὶ τοῦ λόφου κατέθεσαν τὰ ὄπλα καὶ ἀνέμενον ἐν τάξει. Ἦσαν δὲ ὀπλίται ἑπτακισ-

χιλίοι, ψιλοὶ ὑπερδεκαμισχίλιοι, ἵππεῖς χίλιοι καὶ πελτασταὶ πεντακόσιοι ἦτοι ἐν ὄλῳ περίπου 19 χιλιάδες ἄνδρες. Εἶχον δὲ παραταχθῆ ὡς ἐξῆς: τὸ μὲν δεξιὸν κέρασ καταίχον οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ σύμμοροι αὐτῶν, τὸ δὲ ἀριστερὸν οἱ Ἷαναγραῖοι, οἱ Θεσπιδεῖς καὶ οἱ Ὀρχομένιοι, τὸ δὲ κέντρον οἱ Ἀλιάρτιοι, οἱ Κορωναῖοι, οἱ Κωπαιεῖς καὶ οἱ περὶ τὴν λίμνην. Παρ' ἀμφοτέρω δὲ τὰ κέρατα οἱ ἵππεῖς καὶ οἱ ψιλοί. Καὶ οἱ μὲν Θηβαῖοι ἐτάχθησαν ἐπ' ἀσπίδας εἴκοσι πέντε (1), οἱ δὲ ἄλλοι ὡς ἔτυχον. Τοιαύτη ἦτο ἡ τῶν Βοιωτῶν παράταξις. (Θουκ. 4. 93).

Τῶν δὲ Ἀθηναίων οἱ μὲν ὀπλίται ἰσοπάλοι τῶν ἐναντίων ὄντες παρετάχθησαν ἐπ' ἀσπίδας ὀκτώ, οἱ δὲ ἵππεῖς ἐπ' ἀμφοτέρω τὰ κέρατα. Οἱ ψιλοὶ ἦσαν μὲν πολὺ περισσότεροι τῶν ἐναντίων ἀλλ' ἄοπλοι οἱ πολλοὶ καὶ ἀπαράσκευοὶ ἠκολούθησαν, διότι ἐπρόκειτο περὶ πανστρατιαῆς, ἧς μετείχον πάντες οἱ παρόντες ξένοι καὶ ἄστοι. Ὅταν δὲ σύμψαν τὸ στράτευμα ἦτο ἔτοιμον πρὸς μάχην ὁ στρατηγὸς Ἴπποκράτης περιερχόμενος τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων ὠμίλει ὡς ἐξῆς. Ὡ Ἀθηναῖοι, θὰ εἶπω πρὸς ὑμᾶς ὀλίγα, διότι διὰ τοὺς γενναίους ἄνδρας ἀρκοῦσι ταῦτα καὶ ὅσον ἢ παραίνεσις δὲν γίνεται ἢ πρὸς ὑπόμνησιν τοῦ καθήκοντος. Μὴ νομίση δὲ οὐδεὶς, ὅτι ἐπειδὴ εὐρισκόμεθα εἰς ξένην χώραν, δὲν πρέπει νὰ διακινδυνεύσωμεν, δῶτι καίτοι μαχόμεθα ἐν ξένην χώρῃ, ὁ ἀγὼν γίνεται ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας. Καὶ ἂν νικήσωμεν εἰς τὴν μάχην ταύτην, δὲν θὰ εἰσβάλωσι πλέον ποτὲ εἰς τὴν χώραν ἡμῶν οἱ Πελοποννήσιοι, διότι δὲν θὰ ἔχωσι τὴν βοήθειαν τοῦ ἱππικοῦ τῶν Βοιωτῶν. Εἰς μίαν δὲ μάχην καὶ τὴν Βοιωτίαν καταβάλλετε καὶ τὴν χώραν ὑμῶν ἐλευθερώνετε. Καταστήτε ὅθεν ἄξιοι καὶ τῆς πόλεως, δι' ἣν ἕκαστος πατρίδα ἔχων ὡς πρώτην μεταξὺ τῶν Ἑλληνῶν σεμνύνεται, καὶ τῶν πατέρων ὑμῶν, οἵτινες νικήσαντες τούτους μετὰ Μυρωνίδου ἐν Οἰνοφύτοις τὴν Βοιωτίαν κατέλαβον. (Θουκ. 4. 94. 95).

Ἐνῶ δὲ τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ Ἴπποκράτης καὶ δὲν εἶχεν εἰσεῖτι τὸ στρατόπεδον ὀλόκληρον περιέλθει, οἱ Βοιωτοί, μετὰ βραχείαν τοῦ Παγώνδου παραίνεσιν, παιανίσαντες ἐπέπεσαν κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Ἀντιπεπιθέντες δὲ καὶ οὗτοι ἦλθον εἰς χεῖρας. Καὶ μετὰ δεινὸν ἀγῶνα τὸ ἀριστερὸν τῶν Βοιωτῶν καὶ μέχοι τοῦ μέσου ἦτᾶτο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ἰδίως δὲ ἐπιέζοντο μεγάλως οἱ Θεσπιδεῖς, οἵτινες κυκλωθέντες κατεκόπησαν ὑποστάντες μεγάλην φθοράν, τινὲς δὲ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς κυκλώσεως ταραχθέντες

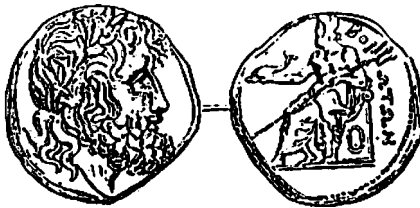
(1) Εἰς βάθος 25 ἄνδρων.

ἐφόνευον ἀλλήλους. Καὶ ἐνῶ τὸ ἀριστερόν τῶν Βοιωτῶν ἤτῳ, τὸ δεξιὸν ὑπερ κατεῖχον οἱ Θηβαῖοι ἐκράτει τῶν Ἀθηναίων καὶ ὄθει αὐτούς. Τὴν στιγμὴν ταύτην ὁ Παγώνδας ἀπέστειλε δύο ἴλας ἱππικοῦ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀριστεροῦ. Ἡ αἰφνιδία ἐμφάνισις τοῦ ἱππικοῦ τούτου, ἐκλόνισε τὸ νικῶν κέρασ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες νομίσαντες ὅτι ἐπρόκειτο περὶ νέου στρατεύματος εἰσελθόντες εἰς τὴν μάχην ἐφοβήθησαν. Πιεζόμενος ἤδη ὁ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ τούτου καὶ ὑπὸ τῶν νικῶντων Θη-

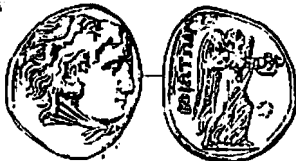
Παμβοιωτικὰ νομίσματα.

(Ζεὺς καὶ Νίκη)

(Ζεὺς καὶ Ποσειδῶν κροτῶν Δελφίνα)

36) Ἡρακλῆς καὶ Νίκη τροπαιοφόρος. ἐσκέπτοντο νὰ καταλάβωσι τὸ Δῆλιον. Ἐπειτα ἀπέστειλαν ἀμέσως κήρυκα, δι' οὓς διεμαρτυρήθησαν, διὰ τὴν παρὰ νόμον κατάληψιν τοῦ Δηλίου, τὴν βεβήλωσιν τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ τὴν ὑδρευσιν ἐκ τοῦ ἀψαύστου ὕδατος τοῦ διὰ τὰς ἱεροτελεστίας μόνον προωρισμένου καὶ ἐκάλεσαν τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀπέλθωσιν ἐκεῖθεν. (Θουκ. 4.97).

Τῶν Ἀθηναίων ἀρνηθέντων νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ Δῆλιον, ὅπερ ἡμφισβήτησαν, ὡς ἰδικόν των, οἱ Βοιωτοὶ μετεκίλεσαν ἐκ τοῦ Μηλιέως κίλπου ἀκοντιστὰς καὶ σφενδονήτας, καὶ λαβόντες βοήθειαν

δισχιλίων Κορινθίων ὀπλιτῶν καὶ τῶν ἐκ Νισαίας ἀπελθόντων Πελοποννησίων καὶ Μεγαρέων, ἐστράτευσαν κατὰ τοῦ Δήλιου. Πολιορκήσαντες δὲ τοῦτο ἐκυρίευσαν μετὰ 17 ἡμέρας χρησιμοποίησαντες πολλὰ μὲν ἄλλα μέσα, ἀλλὰ καὶ μηχανήματα, ὅπερ κατεσκεύασαν ἐκ κεραίας, τὴν ὁποίαν ἀφοῦ ἔσχισαν κατὰ μῆκος καὶ ἐκοίλαναν, ἤνωσαν ἀκολουθῶς, σχηματίσαντες οὕτω τεράστιον αὐλόν. Διὰ τοῦτου διωχέτεον ἀέρα, ὅστις κατέληγεν εἰς λέβητα προσηρητημένον εἰς τὸ ἄνω ἄκρον αὐτοῦ. Τὸ μηχανήματα τοῦτο ἐστήριζον ἐπὶ τοῦ τείχους εἰς τρόπον, ὥστε τὸ ἀνώτερον ἄκρον ἐφίθαιεν ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων αὐτοῦ. Ὁ ἐμφυσώμενος ἀήρ φιδάνων εἰς τὸν λέβητα, ἔχοντα ἀνθρακας ἀνημμένους καὶ θεῖον καὶ πύσσαν παρήγε τόσην μεγάλην φλόγα, ὥστε οὐδεὶς ἠδύνατο ἐπὶ τοῦ τείχους νὰ μείνῃ. Ἀδυνατοῦντες ὅθεν οἱ ὑπερασπισταὶ αὐτοῦ νὰ ὑπομείνωσι τὴν ὄσμήν καὶ τὴν φλόγα τοῦ μηχανήματος τούτου, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ οὕτω ἠλώθη τὸ Δήλιον, ἐκ δὲ τῶν φρουρῶν αὐτοῦ ἄλλοι μὲν ἀπέθανον, ἄλλοι, οἱ πλείστοι ἔφυγον εἰς Ἀθήνας διὰ πλοίων καὶ 200 ἠχμαλωτίσθησαν. Ἀμέσως δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Βοιωτοὶ ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ θάψωσι τοὺς νεκροὺς τῶν, οἵτινες ἐπὶ 17 ὀλοκλήρους ἡμέρας ἔμενον ἀταφοί, διότι διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἤθελον νὰ ἐξαναγκάσωσι τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ Δήλιον.

Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ, ἣτις συνεκροτήθη μετὰ τὸν Δήλιον καὶ Ὠρωποῦ, ἐφρονεύθησαν ἐκ μὲν τῶν Βοιωτῶν ὀλίγῃ ἐλάσσονες τῶν πεντακοσίων, ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων ὀλίγῃ ἐλάσσονες τῶν χιλίων καὶ ὁ στρατηγὸς Ἴπποκράτης, ἐκ δὲ τῶν ψιλῶν καὶ σκευοφόρων πολλὸς ἀριθμὸς. (Θουκ. 4. 100. 101).

Ὡς εἶδομεν τῆς ἐν λόγῳ μάχῃς μετέσχον 19 χιλ. Βοιωτοὶ καὶ πολὺ πλεονες τῶν 20 χιλ. Ἀθηναῖοι, ἐφρονεύθησαν δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν περὶ τὰς 3 - 4 χιλιάδας ἀνδρῶν. Ὑπῆρξεν ἄρα ἡ μάχη αὕτη μία τῶν μεγίστων, ἂν μὴ ἡ μεγίστη τῶν μετὰ τὸν Ἑλληνικῶν μαχῶν τῆς ἀρχαιότητος. Ἐὰν δὲ μελετήσωμεν καλῶς τὴν παραίνεσιν τοῦ στρατηγοῦ Ἴπποκράτους πρὸς τὸν στρατὸν του, ἰδῶμεν ὅτι ἐκ τῆς ἐκβάσεως τῆς μάχῃς ταύτης, οἱ Ἀθηναῖοι ἐξήρτων τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς πατρίδος τῶν, ἀπὸ τῶν ἐτησίων ἐπιδρομῶν τῶν Πελοποννησίων. «Καὶ ἦν νικῆσωμεν, οὐ μίποτε ἡμῖν Πελοποννήσιοι, εἰς τὴν χώραν ἄνευ τῆς τῶνδε ἵππου ἐσβάλωσι, ἐν δὲ μιᾷ μάχῃ τήνδε τε προσκτᾶσθε καὶ ἐκείνην ἐλευθεροῦτε». Ἐκ τούτων μανθάνομεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἠλπίζον, ἐὰν ἐνίκων εἰς τὴν μάχην ταύτην, νὰ μὴ ἴδωσι πλέον εἰς τὴν χώραν

των Πελοποννησίου, διότι ἄνευ τοῦ ἱππικοῦ τῶν Θηβαίων οἱ Πελοποννήσιοι δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ εἰσβάλωσι καὶ νὰ δηώσωσι τὴν Ἀττικὴν. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι, διέθεσαν ὀλόκληρον τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἔφθασαν μάλιστα μέχρι τοῦ σημείου, νὰ στρατολογήσωσι καὶ τοὺς μετοίκους καὶ τοὺς ξένους, διότι προσεδόκων ἐκ τῆς νίκης ταύτης τὸν τερματισμὸν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου τοῦλάχιστον κατὰ ξηράν. Ἐκ τούτου καταφαίνεται ὀπίσθιν ὑπηρεσίαν προσέφερον ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ ἡ Βοιωτία εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ὀπόσον δύσκολον θὰ ἦτο εἰς αὐτὴν νὰ νικήσῃ τοὺς Ἀθηναίους ἄνευ τῆς βοήθειας τῶν Βοιωτῶν.

Ἐνατον ἔτος τοῦ πολέμου 423 π. Χ. — Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους τοῦτου οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν ἔκαμον ἐνιαύσιον ἀνακωχὴν. Κατὰ δὲ τὸ θέρος τοῦ αὐτοῦ ἔτους οἱ Θηβαῖοι κατεδάφισαν τὸ τεῖχος τῶν Θεσπιέων κατηγορήσαντες αὐτοὺς ἐπὶ ὀπτικισμῷ. Τοῦτο, ἄπερ πρὸ πολλοῦ ἠβέλον νὰ πράξωσιν οἱ Θηβαῖοι, ἐξετέλεσαν ἤδη εὐκόλως, ὀπότε οἱ Θεσπιεῖς εἶχον ἐξασθενήσει, διότι ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Ληλίου εἶχον ἀπολέσει τὸ ἄνθος τοῦ στρατοῦ των. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς δὲ ταύτης ἄρχεται τὸ μεταξὺ Θηβαίων καὶ Θεσπιέων μῖσος, οὔτινος αἱ συνέπειαι ἀποβαίνουσι δεινὰ δι' ἀμφοτέρωτα τὰ μέρη, ὡς θὰ ἴδωμεν. (Θουκ. 4. 117. καὶ 133).

Δέκατον ἔτος τοῦ πολέμου 422 π. Χ. — Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους τοῦ ἔτους τοῦτου, διαλυθεισῶν τῶν ἐνιαυσίων σπονδῶν, ἐπανελήφθη ὁ μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων πόλεμος. Ἀρξαμένων τῶν ἐχθροπραξιῶν οἱ Βοιωτοί, ἐκυρίευσαν διὰ προδοσίας τὸ Πάνακτον, φρούριον ἰσχυρότατον τῶν Ἀθηναίων ἐν μεθορίοις Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας κείμενον. (Θουκ. 5. 3.) Κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα τοῦ αὐτοῦ ἔτους, μετὰ τὴν ἦταν τῶν Ἀθηναίων ἐν Ἀμφιπόλει καὶ τὸν θάνατον τοῦ Κλέωνος καὶ Βρασίδου, οἵτινες ἠναντιοῦντο εἰς τὴν εἰρήνην, ὁ μὲν διότι ἠτύχει καὶ ἐτιμᾶτο ἐκ τοῦ πολέμου, ὁ δὲ Κλέων διότι γενομένης εἰρήνης θὰ περιήρχετο εἰς ἀφάνειαν, οἱ ἰσχύοντες ἔν τε τῇ Λακεδαίμονι καὶ ταῖς Ἀθήναις ἐκηρύχθησαν ὀριστικῶς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. Ἦσαν δὲ οὔτοι ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων Πλειστοάναξ καὶ ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Νικίας.

Ἐνδέκατον ἔτος τοῦ πολέμου 421 π. Χ. — Μετὰ πολλὰς διαπραγματεύσεις τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους τοῦτου ὑπεγράφη συνθήκη εἰρήνης καὶ ὕστερον συμμαχίας διὰ πεντήκοντα ἔτη, μεταξὺ Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν.

Κατὰ τὴν συνθήκην ταύτην οἱ Λακεδαιμόνιοι ὄφειλον ν' ἀποδώσωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸ Πάνακτον, ἵνα λάβωσι παρὰ τῶν Ἀθηναίων τὴν Πύλον, ἣτις ἐνδιέφερεν αὐτοὺς ὅσον καὶ τοὺς Ἀθηναίους τὸ Πάνακτον. Τὰς πεντηκονταετείς ταύτας σπονδὰς ὡς καὶ τὴν βραδύτερον συνομολογηθεῖσαν συμμαχίαν ὑπέγραψαν ἐκ μέρους μὲν τῶν Λακεδαιμονίων οἱ ἑξῆς: Πλειστοίναξ, Ἄγις, Πλειστόλας, Δαριάγητος, Χίονις, Μεταγένης, Ἄκανθος, Δάμιθος, Ἰσαγόρας, Φιλοχαρίδας, Ζευξίδας, Ἄντιππος, Ἀλκινάδας, Ἐλλίς, Ἐμπεδίας, Μηνῆς, Λάφιλος· ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων Δάμπων, Ἰσθμιόνικος, Λάχης, Νικίας, Εὐθύδημος, Προκλῆς, Πυθόδωρος, Ἄγων, Μυρτίλος, Θρασυκλῆς, Θεαγένης, Ἀριστοκράτης, Ἰώλκιος, Τυμοκράτης, Λέων, Λάμαχος, Δημοσθένης. (Θουκ. 5. 24).

Ἡ εἰρήνη αὕτη διήρμησεν ἕξ ἔτη καὶ δέκα μῆνας, καὶ ἂν δὲν ἐπολέμου μὲν πρὸς ἀλλήλους, ἔβλαπτον ὅμως ἐμμέσως ἀλλήλους, εἰς τρόπον ὥστε ὁ μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων πόλεμος ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς οὐδέποτε καταπαύσας. Κατὰ τὴν Νικίειον ταύτην συνθήκην οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν ὄφειλον νὰ παραδώσωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸ Πάνακτον. Διὰ τοῦτο τὴν συνθήκην ταύτην δὲν ὑπέγραψαν οἱ Βοιωτοί, οὐδ' ἐφαίνοντο διατεθειμένοι νὰ τὴν ὑπογράψωσιν ἄνευ ἀνταλλαγμάτων, καίτοι δι' αὐτῆς παρεχωροῦντο ὀριστικῶς αἱ Πλαταιαὶ εἰς τοὺς Θηβαίους ἐπὶ τῇ πλαστῇ προφάσει ὅτι ἡ πόλις εἴχε προσχωρῆσει ἐκουσίως εἰς αὐτούς. Τοῦτο ἀντιληφθέντες οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔπεμψαν πρέσβεις παρακαλοῦντες τοὺς Βοιωτοὺς ν' ἀποδώσωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸ Πάνακτον μετὰ τῶν εἰς χεῖράς των εὐρισκομένων αἰχμαλώτων, ἵνα λάβωσιν ἐκεῖνοι τὴν Πύλον. Οἱ Βοιωτοὶ ἀπήντησαν ὅτι δέχονται τὰς προτάσεις ταύτας ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως νὰ συνομολογηθῇ μεταξὺ Βοιωτίας καὶ Σπάρτης συνθήκη συμμαχίας ὅμοια πρὸς τὴν γενομένην μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπιθυμοῦντες μεγάλως ν' ἀνακτήσωσιν τὴν Πύλον ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν ταύτην τῶν Βοιωτῶν, καίτοι διὰ τῆς πράξεώς των ταύτης παρεβιάζοντο τὰ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους συνομολογηθέντι, ἐλπίζοντες ὅτι ἡ μεταξὺ αὐτῶν καὶ Βοιωτῶν συνθήκη μυστικῶς γενομένη δὲν ἤϊελε γνωσθῆ εἰς Ἀθήνας. Οἱ Βοιωτοὶ ὑπογράψαντες τὴν ρηθεῖσαν συνθήκην καὶ κατεδαφίσαντες τὸ Πάνακτον ἐκάλεσαν τοὺς Λακεδαιμονίους ν' ἀποστείλωσιν πρέσβεις νὰ παραλάβωσιν αὐτὸ καὶ τοὺς αἰχμαλώτους καὶ παραδώσωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ὄρων τῆς συνθήκης μεταβάντες πρέσβεις

τῶν Λακεδαιμονίων Ἀνδρομέδης, Φαίδιμος καὶ Ἀντιμωνίδας εὐρόντες τὸ φρούριον τοῦ Πανάκτου κατεστραμμένον παρέλαβον τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ παραδώσαντες αὐτοὺς ἐβεβαίωσαν τοὺς ἐν ἀγανακτῆσει διατελοῦντας Ἀθηναίους ὅτι οὐδεὶς ἐχθρὸς αὐτῶν θὰ κατοικήσῃ εἰς Πάνακτον. Οἱ Ἀθηναῖοι μαθόντες τὴν συνομολόγησιν χωριστῆς συνθήκης Λακεδαιμονίων καὶ Βοιωτῶν καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ Πανάκτου ἄνευ φρουρίου, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Βοιωτῶν εἶχε ποτε συνομολογηθῆ ἔνορκος σύμβασις ὅπως οὐδεὶς μονομερῶς κατέχῃ τὸ Πάνακτον, ἀλλὰ νὰ νέμωται αὐτὸ ἀπὸ κοινοῦ, ἐθεώρησαν τοῦτο ὡς ἐμπαιγμὸν καὶ ἀδικίαν, διότι ἔβλεπον ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐδὲν τῶν κυρίων ὄρων τῆς εἰρήνης ἐξετέλεσαν. Τούτων ἕνεκα δὲν ἠθέλησαν νὰ παραδώσωσι τὴν Πύλον καὶ ὠιδούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ ἄλλων πολλῶν ἀπέπεμψαν τοὺς πρέσβεις. Οὕτω ἡ συνθήκη αὕτη εὐρέθῃ ἀμέσως πρὸ τῆς ἀπειλῆς τῆς διαλύσεως. (Θουκ 5. 39. 42).

Δέκατον ἔνατον ἔτος τοῦ πολέμου 413. π.Χ. Ἡ μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων συνομολογηθεῖσα πεντηκονταετῆς εἰρήνη διατηρηθεῖσα ἕξ ἔτη καὶ δέκα μῆνας διελύθη κατόπιν τῶν ἐν Σικελίᾳ διαδραματισθέντων. Ἡ συστάσει καὶ προτροπῇ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἀποστολῇ τοῦ στρατηγοῦ Γυλίππου μετὰ 3 χιλιάδων ἀνδρῶν εἰς Σικελίαν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν Συρακουσίων πολιορκουμένων ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων διέρρηξε τὴν μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν συμμάχων καὶ ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς ἐπαναλήψεως τῶν ἐχθροπραξιῶν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν. Καὶ ἰδοὺ ἡ Βοιωτία πάλιν ἐν ἐμπολέμῳ καταστάσει καὶ παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Σπάρτης μαχομένη. Ἡ ἐπανάληψις τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπιμονὴν τῶν Βοιωτῶν νὰ μὴ παραδώσωσι τὸ Πάνακτον ὀρθὸν καὶ σῶον καὶ εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην. Ὁ Ἀλκιβιάδης πρὶν μεταβῆ εἰς Ἄργος καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σπάρτην, ἵνα πείσῃ τοὺς Σπαρτιάτας νὰ βοηθήσωσι τοὺς Συρακουσίους, κατέφυγεν εἰς Θήβας. Ἐκεῖ ἔμαθε τὴν καταδίκην του εἰς θάνατον καὶ τὴν δήμευσιν τῆς περιουσίας του. Ἐν Θήβαις παρέμεινεν ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐμμύθη τὸς τῶν Θηβαίων ἐπιτηδεύματα, ὥστε κατέστη ῥωμαλεώτατος καὶ ἀκαταπόνητος, ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν γυμναστικὴν καὶ τὴν ἐν γένει ἐπιμέλειαν τοῦ σώματος (1).

(1) Κορνήλιος Νέπος βίος Ἀλκιβιάδου.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος τοῦ ἔτους τούτου οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἡγουμένου τοῦ βασιλέως τῶν Λακεδαιμονίων Ἄγιδος τοῦ Ἀρχιδάμου. Καὶ ἀφοῦ ἐδήλωσαν τὴν ὑπαιθρον χώραν, τῇ συμβουλῇ τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τῇ συνδρομῇ ἀπάντων τῶν συμμάχων κατέλαβον καὶ ὠχύρωσαν τὴν Δεκέλειαν, εἶτα ἐγκατέστησαν ἐν αὐτῇ φρουρὰν διαρκῆ, ἣτις παραμένουσα αὐτόθι ἐπὶ ἑννέα ὀλόκληρα ἔτη ἐλεηλάτει ἀδιακόπως τὴν Ἀττικὴν.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος οἱ Βοιωτοὶ πρῶτοι ἀπέστειλαν εἰς Σικελίαν τριακοσίους ὀπλίτας, ὧν ἡγεμόνες ἦσαν ὁ Ξένων καὶ ὁ Νίκων Θηβαῖοι, καὶ ὁ Ἠγήσανδρος Θεσπιεύς, πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Συρακουσίων. Ἡ μικρὰ ἀλλ' εὐσύντακτος καὶ γενναία αὕτη στρατιά, ἔδωκε τὴν νίκην εἰς τοὺς Συρακουσίους, ἐν τῇ μεγάλῃ μάχῃ τῶν Ἐπιπολῶν. Τὴν ἐπομένην οἱ Συρακούσιοι ἔστησαν δύο τρόπαια, ἐξ ὧν τὸ ἓν εἰς τὸ μέρος ἐνθα «οἱ Βοιωτοὶ πρῶτον ἀντέστησαν». (Θουκ. 7. 19. 45).

Ὀλίγον βραδύτερον ἤλθον εἰς Ἀθήνας Θορᾶκες μαχαιροφόροι, οἵτινες εἶχον κληθῆ, ἵνα μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Δημοσθένους ἀποσταλῶσιν εἰς Σικελίαν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀθηναίων. Ἐπειδὴ ὅμως ἤλθον ἀργά, ὅτε εἶχεν ἀναχωρήσει ὁ Δημοσθένης, ἀπεφάσισαν οἱ Ἀθηναῖοι ν' ἀποπέμψωσι αὐτούς, διότι δὲν εἶχον ἀνάγκην αὐτῶν καὶ δούτι ἐστοίχιζον πολὺ λαμβάνοντες ἕκαστος μίαν δραχμὴν τὴν ἡμέραν. Ὅταν δὲ ἐπρόκειτο ν' ἀναχωρήσωσι, οἱ Ἀθηναῖοι συνέστησαν εἰς τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Διτρέφην νὰ βλάβῃ καθ' ὁδὸν ὅσον δυνηθῇ τοὺς πολεμίους. Τὴν σύστασιν ταύτην ἐκλάβον ὡς διαταγὴν καὶ θεωρήσας συμφέρουσαν ὁ Διτρέφης ἀπεβίβασθη περὶ Λήλιον, ὁπόθεν μεταβάς εἰς Τάναγραν διήρπασεν αὐτὴν ἐν τάχει. Ἐπανελθὼν εἰς τὰ πλοῖα διέπλευσε τὸ στενὸν τοῦ Εὐρίπου καὶ ὅταν εὐρέθῃ ὀλίγον πέραν τοῦ Εὐρίπου ἀπεβίβασεν τοὺς Θορᾶκας ἐπὶ τῆς Βοιωτικῆς ἀκτῆς παρὰ τὴν ἀρχαίαν Χαλίαν, νῦν Χάλια, ὁπόθεν ἤγαγεν αὐτοὺς διὰ νυκτὸς εἰς τὴν Μυκαλησσόν, ἐνθα ἔφθασεν ἅμα τῇ ἡμέρᾳ. Ἡ Μυκαλησσὸς ἦτις ἔκειτο νοτίως τοῦ Μεσαπίου ὄρους παρὰ τὴν σημερινὴν Ρετσιῶνα ἦτο πόλις οὐχὶ πολὺ μεγάλη ἀλλὰ πλουσία. Εὐθρόντες οἱ ἐπιδρομεῖς τὴν πόλιν ἀφύλακτον καὶ ἀνοιχτὰς τὰς πύλας ἔχουσαν ἐκυρτέυσαν εὐχερῶς. Μετὰ τοῦτο ἐπεδόθησαν εἰς τὴν διωρπαγὴν τῶν τε οἰκῶν καὶ τῶν ἱερῶν, μὴ ἀρκούμενοι δὲ εἰς τὴν λεηλασίαν ἐφόνευσαν καὶ τοὺς ἀνθρώπους μὴ φειδόμενοι οὐδὲ μιᾶς ἡλικίας, οὐδὲ γυναικῶν, οὐδὲ γερόντων, οὐδὲ παιδίων, οὔτε ὑποζυγίων, οὔτε

ἄλλων ἐμφύχων. Τὸ δὲ τρομερώτερον πάντων εἰσελθόντες εἰς μέγα ἐκπαιδευτήριον παιδῶν ἐφόνευσαν πάντας τοὺς μαθητὰς τοῦ σχολείου. Οὕτω ἡ συμφορὰ τῆς πόλεως ὑπῆρξε δεινὴ καὶ τρομερὰ. Εἰδοποιηθέντες οἱ Θηβαῖοι ἔσπευσαν διὰ τοῦ ἱππικοῦ των πρὸς βοήθειαν τῶν Μυκαλησίων, καὶ προσβαλόντες τοὺς Θρᾶκας κατεδίωξαν αὐτοὺς μέχρι τῶν πλοίων, ἀφήρεσαν τὴν λείαν καὶ ἐφόνευσαν ἐξ αὐτῶν 250 ἐκ τῶν 1300. Ἐκ τῶν Θηβαίων ἐφονεύθησαν εἴκοσι ἱππεῖς καὶ ὀπλίται καὶ ὁ Θηβαῖος Βοιωτάρχης Σκιρφώνδας (Θ. 7. 29. καὶ 30).

Εἰκοστὸν ἔτος τοῦ πολέμου 412. Οἱ Βοιωτοὶ τελευτώντος τοῦ χειμῶνος τοῦ ἔτους τούτου ἐκυρρεύσαν διὰ προδοσίας τὸν Ὀρωπὸν, τῇ συμπράξει τῶν Ὀρωπίων καὶ Ἐρετριέων, οἵτινες ἐσκόπουν νὰ ἐπαναστατήσωσι, καὶ τὴν Εὐβοίαν. Οἱ Ἐρετριεῖς ἐβοήθησαν τοὺς Βοιωτοὺς νὰ καταλάβωσι τὸν Ὀρωπὸν, διότι ἐθεώρουν ὅτι ἡ κατοχὴ τούτου, κειμένου ἐναντι τῆς Ἐρετρίας, ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἐβλαπτε τὰ συμφέροντα οὐ μόνον τῆς Ἐρετρίας ἀλλὰ καὶ ὀλοκλήρου τῆς Εὐβοίας. (Θ. 8. 60).

Εἰκοστὸν πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου 411 π.Χ. Ἡ ἴττα ἦν ὑπέστη ὁ τῶν Ἀθηναίων στόλος παρὰ τὸν Ὀρωπὸν τὸν Ἰούνιον τοῦ ἔτους τούτου ἐπροκάλεσε στάσιν ἐν Ἀθήναις καὶ μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος. Τότε ὁ στρατηγὸς Ἀρίσταρχος παραλαβὼν τοξότας τινὰς ἐκ τῶν βαρβαρωτάτων ἔφθασεν εἰς Οἰνὴν καὶ ἐξαπατήσας τοὺς ὑπερασπιστὰς αὐτῆς παρέδωκε τὸ φρούριον εἰς τοὺς Βοιωτοὺς, οἵτινες οὕτω ἐγένοντο κύριω ἐνὸς τῶν ὀχρωτάτων φρουρῶν τῶν συνόρων, ὅπερ ματαίως ἐπολιόρκουν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου. (Θουκ 7. 98).

Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἀπὸ τοῦ ἔτους 410 μέχρι τοῦ πέρατος αὐτοῦ διεξήχθη κυρίως κατὰ θάλασσαν, διὸ ἐλάχιστα ἐνδιαφέρει τὴν Βοιωτίαν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἡ Βοιωτία παρέσχεν εἰς τὴν Σπάρτην πλοῖα πολλὰ, ἰδίως ὅμως ἐπροστάτευσε τὰ νῶτα τοῦ ἐν Δεκελείᾳ φρουροῦντος στρατοῦ, ὅστις πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ἐπέλεξε τοὺς Ἀθηναίους διακόπτων τὰς συγκοινωνίας, κακοποιῶν καὶ αἰχμαλωτίζων τοὺς ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐξερχομένους κατοίκους τῶν χωρῶν τῆς Ἀττικῆς, ὧν διήρπαξε οὐ μόνον τὰ ἀνδράποδα καὶ τοὺς καρποὺς τῶν δένδρων, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ξυλείαν καὶ τὰς κεράμους τῶν οἰκιῶν. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ μέγιστον μέρος τῶν λειλασιῶν καὶ ἀρπαγῶν διέπραττον οἱ Βοιωτοὶ καὶ μάλιστα οἱ γείτονες τῶν Ἀττικῶν διαμερισμάτων. Λέγεται μάλιστα ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πο-

λέμου ἢ οἰκονομικῆ κατὰστασις τῶν Βοιωτῶν δὲν ἦτο δυσάρεστος. Αἱ Ἀθῆναι μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Λαμψάκου, καθ' ἣν κατετροπώθη καὶ ἠχμαλωτίσθη ὁλόκληρος ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων, ἔμειναν πλέον εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ. Προκειμένον δὲ νὰ ὑπογραφῇ συνθήκη εἰρήνης ἐκ τῶν συμμάχων τῆς Σπάρτης, αἱ Θῆβαι καὶ ἡ Κόρινθος ἀπήτησαν, ἵνα αἱ Ἀθῆναι ἐξαφανισθῶσι καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῶν ἐκποιηθῶσιν ὡς δοῦλοι. Ἐκ τοῦ αἰσχους τούτου ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες διαφωνήσαντες εἶπον ὅτι δὲν πρέπει νὰ καταστραφῇ πόλις μεγάλας ὑπηρεσίας προσενεγκοῦσα, ἐν τοῖς μεγίστοις κινδύνοις τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τοῦτο ὑπεγράφη συνθήκη καθ' ἣν κατεστράφησαν τὰ μακρὰ τεῖχη καὶ τὰ τοῦ Πειραιῶς, παρεδόθησαν τὰ πλοῖα, καὶ τὸ δεινότερον κατελύθη τὸ πάτριον πολίτευμα καὶ ἐγκατεστάθη τριακονταμελής τυραννὶς καὶ ἡ πόλις παρεδόθη εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους περὶ τὰ τέλη Μαρτίου τοῦ ἔτους 404, ἦτοι 27 ἀκριβῶς ἔτη, ἀφ' ἧς οἱ Θηβαῖοι ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβωσι τὰς Πλαταιάς. Τοιοῦτον ἀπέβη τὸ τέλος τοῦ τρομεροῦ τούτου πολέμου ὅστις ἐφθειρε τὰς δυνάμεις ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅστις ἤρμοξε μᾶλλον νὰ ὀνομασθῇ ἐμφύλιος τῶν Ἑλλήνων πόλεμος.

Αἱ Θῆβαι καὶ ἡ Βοιωτία κατὰ τὴν Ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης

Ἡ νίκη τῆς Σπάρτης ἐχαιρετίσθη ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὡς ἀρχὴ νέων καὶ εὐτυχῶν χρόνων. Αἱ ὑποχρεώσεις ὅμοιαι τὰς ὁποίας αὕτη εἶχεν ἀναλάβει ἀπέναντι τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τῶν συμμάχων αὐτῆς ἦσαν καὶ πολλαὶ καὶ δυσεκτέλεστοι. Ὁ Λύσανδρος ὅστις ἀνέλαβε νὰ ἑυθιμίση τὴν τύχην τῶν Ἑλλήνων δὲν ἠδυνήθη ν' ἀρθῇ εἰς τὸ ὕψος τῶν περιστάσεων. Ἄν παρήλιθε δὲ πολὺς χρόνος διὰ ν' ἀποδειχθῇ ὅτι αἱ δοθεῖσαι ἐπαγγελίαι οὐ μόνον δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἀλλὰ καὶ φροντὶς ἐλαμβάνετο ὅπως ἐξασθενήσωσιν αἱ πόλεις ἐκεῖναι, αἵτινες ἐφαίνοντο ἔχουσαι ζωὴν καὶ δύναμιν. Οὕτω ἡ κοινὴ γνώμη, ἥτις ἐν ἀρχῇ ἦτο εἰνους πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας προελπόντας ὅτι διὰ φλευθερώσωσι τὴν Ἑλλάδα, ἤδη ἐστράφη ἐναντίον των, διότι εἶδεν ὅτι περιεφρονήθη κατὰ τὸν σκαιότερον τρόπον.

Αἱ πόλεις ἐκεῖναι, αἵτινες ἐνόμιζον ὅτι εἶχον πεισθῆ καὶ ἀδικηθῆ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἐνόησαν ταχέως, ὅτι αἱ πιέσεις τῶν

Ἀθηναίων ἦσαν θωπεῖαι συγκρινόμεναι πρὸς τὰς τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ ἀριστοί, τοὺς ὁποίους αὐτὴ ἀπέστειλεν εἰς διαφόρους πόλεις, ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄνδρες κατωτέρας τάξεως, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ εἰλωτες, ἄνθρωποι δουλικῶς μὲν φερόμενοι εἰς τοὺς ἀνωτέρους των, ὡμῶς δὲ καὶ σκαιῶς πρὸς τοὺς πολίτας.

Ἔνεκα τούτων οἱ σύμμαχοι καὶ ἰδίως οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Κορίνθιοι ἠγανάκτησαν εὐθύς ἀμέσως, διότι ἀντὶ νὰ τύχῃσι τῆς προσηκούσης ἐκτιμήσεως καὶ τῆς ἀναλογούσης αὐτοῖς μερίδος, τῶν διὰ κοινῶν ἀγώνων κτηθέντων λαφύρων, ἔτυχον περιφρονητικῆς καὶ ἀπειλητικῆς ἀπαντήσεως. Ὁ Λύσανδρος ἐγκαταστήσας ἐν Ἀθήναις τοὺς 30 τυράνους ἐνέσχευεν αὐτοὺς διὰ στρατιωτικῆς φρουρᾶς ἵνα ἐξολοθρεύσωσι πάντας τοὺς ἐπιφανεῖς πολίτας τῶν Ἀθηναίων. Ἡ τυραννὶς αὐτῶν διαρκέσασα ὀκτὼ μῆνας ἐπέφερε τὸν φόνον 1500 ἀνδρῶν πάσης τάξεως καὶ τὸν ἐκπατρισμὸν πλείστων ἐξεχόντων πολιτῶν.

Ὁ Θρασύβουλος ἐν Θήβαις.

Μεταξὺ τῶν διὰ φυγῆς σωθέντων ἦτο καὶ ὁ Θρασύβουλος, ὁ γενναῖος καὶ φιλότιμος ἐκεῖνος ἀνὴρ ὅστις ἔσωσε τὴν πατρίδα του ἐκ βεβαίας καταστροφῆς. Ὁ Θρασύβουλος καταφυγὼν εἰς Θήβας, αἵτινες ἀπετίλουν τὸ κυριώτατον ἄσυλον τῶν φυγάδων Ἀθηναίων, ἐγένετο δεκτὸς μετὰ μεγάλων τιμῶν ὑπὸ τῶν Θηβαίων, διότι εἶχον δυσαρεστηθῆ διὰ τὴν ἄδικον καὶ ἀγέρωχον συμπεριφορὰν τοῦ Λυσάνδρου καὶ τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ καὶ διότι δὲν ἠθελον νὰ ἔχῃσι τὴν εὐθύνην τῶν διαπραττομένων κακουργημάτων. Ἔνεκα τῶν λόγων τούτων οἱ Θηβαῖοι, οὐ μόνον παρήκουσαν εἰς τὸ ψήφισμα τῆς Σπάρτης, καὶ ὁ οἱ φυγάδες ἔπρεπε νὰ ἐκδίδωνται ἀμέσως εἰς τοὺς τριάκοντα ἐπὶ χρηματικῇ ποινῇ πέντε ταλάντων, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐπέβαλον ποινὴν εἰς τοὺς μὴ δεχομένους καὶ μὴ βοηθοῦντας τοὺς φυγάδας.

Ὁ Θρασύβουλος ἐνθαρρυνθεὶς καὶ ἐνισχυθεὶς πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως παρὰ τῶν Θηβαίων καὶ μάλιστα διὰ χρημάτων ὑπὸ πλουσίου Θηβαίου Ἴσμηνίου (2) ἀρχηγοῦ τῶν δημοκρατικῶν, ἐξεκίνησεν ἐκ Θηβῶν καὶ διὰ τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Πανάκτου, τῶν Λεφβενοχωρίων, ἔφθισεν εἰς Πάρνηθα καὶ κατέλαβε τὴν Φυλὴν, φρούριον ὄχυρὸν κείμενον ἐπὶ τῆς ἀρχαίας συντομοστάτης ἀπ'

(1) Ξενοφ. Ἑλλ. 3 - 5 - 12.

(2) Ἰουστίνου 5. 9. Κομμ. Λάμ. Δ'. 54.

Ἀθηνῶν εἰς Θήβας ὁδοῦ, ὑπερθεν καὶ Β Δ. τοῦ νῦν χωρίου Χασιᾶ, μετὰ ἑβδομήκοντα ὁμοφρόνων του, ἐν οἷς καὶ οἱ συναρχηγοὶ του Ἄνυτος καὶ Ἀρχίνος. Ἐνισχυόμενος δὲ καθ' ἑκάστην ἀπέκτησε δύναμιν ἣτις ἐπέτρψε νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν πεδιάδα καὶ εἶτα εἰς Πειραιᾶ, καὶ μετὰ μάχην πεισματώδη ἐν ἣ ἠττήθησαν οἱ τριάκοντα καὶ ἔπεσεν καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Κριτίας, ἐγένετο κύριος τῆς καταστάσεως. Καταλυθείσης τῆς τυραννίδος τῶν ἀπαισίων τριάκοντα, οἱ διαδεχθέντες αὐτοὺς Δέκα μετῆλθον πᾶν μέσον ὅπως συνεχίσωσι τὴν πολιτικὴν τῶν προκατόχων καὶ πρὸς τοῦτο ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Φείδων μεταβὰς εἰς Σπάρτην, ἠτήσατο τὴν βοήθειαν τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς κατάπνιξιν τῆς ἐπαναστάσεως παραστήσας διὰ ζωηρῶν χρωμάτων τὸν κίνδυνον ὅστις ἤθελε προκύψει ἐκ τῆς ἐπικοινωνίας τοῦ Θρασυβούλου καὶ Θηβαίων, οἵτινες ἠδύναντο νὰ γίνωσι κύριοι τῆς Ἀττικῆς καὶ νὰ συγκροτήσωσι δύναμιν ἀπειλητικὴν διὰ τὴν Σπάρτην. Συνεπεῖα τῶν ὑποδείξεων καὶ παραστάσεων τούτων οἱ Σπαρτιάται ἀπεφάσισαν νὰ ὑποστηρίξωσι τοὺς Δέκα τυράννους καὶ πρὸς τοῦτο ἐπολιόρησαν τὸν Πειραιᾶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ ἀπέστειλαν τὸν Ἀύσανδρον ὡς ἀρμοστήν. Εἰς τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμήν οἱ Βοιωτοὶ καὶ οἱ Κορινθιοὶ ἠρνήθησαν ν' ἀκολουθήωσι τὸν Ἀύσανδρον δηλώσαντες θαρραλέως ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι οὐδόλως παρέβρισαν τὰς συνθήκας καὶ ὅτι οἱ Σπαρτιάται οὐδόλως δικαιοῦνται νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς αὐτοὺς νέαν τυραννίδα.

Οἱ Θηβαῖοι εἶχον βεβαίως ἐπιθυμήσει τὴν ταπείνωσιν τῶν Ἀθηναίων ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς Σπαρτιατικῆς τυραννίδος, διὰ τοῦτο πρῶτοι ἀντέδρασαν φανερώς ἀρνηθέντες νὰ βοηθήσωσι αὐτήν (2). Ἡ ἀρνησις αὕτη τῶν Θηβαίων προστεθεῖσα εἰς τὴν ἐν Σπάρτῃ ἀναπτυχθεῖσαν διχόνοιαν διὰ τὴν προαγομένην δύναμιν τοῦ Ἀυσάνδρου, ἔσωσε τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ νέας εἰς τὴν τυραννίδα ὑποδουλώσεως. Ἐπικρατήσας οὕτω ὁ Θρασύβουλος ὀριστικῶς κατέλυσε τὴν διαβόητον ἐκείνην τυραννίδα, ἣτις κατήσχυε τὴν πύλιν τῶν Ἀθηνῶν τὴν τόσους γεννήσασαν τυράννους καὶ τοὺς Σπαρτιάτας τοιαύτην ἐγκαταστήσασα τυραννίδα. Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν ἐκ ταύτης δὲν ἐλθισμόνησαν τὸ καθῆκον πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς Θηβαίους, διὸ ὁ Θρασύβουλος εἶχε τὴν γνώμην ὅτι αἱ δύο γειτονι-

(1) Πίλουτ. β. Ἀυσάνδρου 21 Ξενοφ. Ἑλλ. II. 4. 28.

(2) Κούρ. Λάμ. Δ. 201.

καὶ πόλεις ὄφειλον νὰ τηρήσωσιν ἐν τῷ μέλλοντι φιλικὰς σχέσεις, ἀνέθηκε μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ἐν τῷ Ἡρακλείῳ τῶν Θηβῶν εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης, ἀλλὰ καὶ ὡς σύμβολον φιλίας τῶν δύο πόλεων, ἀγαλμα Ἀθηνᾶς καὶ Ἡρακλέους, ἔργα Ἀλκαμένους.

Ὁ Ἀγησίλαος ἐν Αὐλίδι τὸ ἔαρ τοῦ 399 π.χ. (1)

Τοιαῦται ἦσαν αἱ σχέσεις τῶν τεσσάρων ῥηθεισῶν πόλεων ἐν ἔτει 399 π. Χ. Ὁ Ἀγησίλαος ἀποφασίσας τότε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἀσίας ἐπέτυχε κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ Λυσάνδρου ὥστε αἱ ἐν Ἀσίᾳ ἑλληνικαὶ πόλεις νὰ ζητήσωσι διὰ πρέσβων αὐτὸν στρατηγόν. Τούτου ἐπιτευχθέντος ὁ Ἀγησίλαος ἐζήτησε νὰ μετάρχῃ τῆς ἐκστρατείας ταύτης οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Βοιωτοί. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἠρηθίσθησαν ἰσχυρισθέντες ἀδυναμίαν, οἱ δὲ Κορίνθιοι προβαλόντες ὡς κακὸν οἰωνὸν τὴν κατάκλυσιν τοῦ ἐν Κορίνθῳ ναοῦ τοῦ Διός, οἱ δὲ Θηβαῖοι ἠρηθίσθησαν ῥητῶς καὶ ἀπεριφράστως ν' ἀκολουθήσωσι τοὺς Σπαρτιάτας, καίτοι οὗτοι εἶχον στείλει εἰς Θήβας τὸν συγγενῆ τοῦ βασιλέως Ἀριστομηνίδα, ἕνα τῶν δικαστῶν οἵτινες χάριν τῶν Θηβαίων εἶχον καταδικάσει εἰς θάνατον τοῖς Πλαταιεῖς, ὅπως πείσῃ τοὺς Θηβαίους ν' ἀκολουθήσωσι τὸν Ἀγησίλαον. (3) Οἱ Θηβαῖοι ἐπολέμησαν παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Σπάρτης ὄχι διὰ νὰ ἀναδειξώσιν αὐτὴν μεγάλην, ἀλλὰ διότι ἤθελον νὰ ταπεινώσωσι τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ ἐξασφαλίσωσιν ἐλευθερίαν ἐνεργείας εἰς ἑαυτοὺς πρὸς βορρᾶν. Ἀλλ' ὅταν εἶδον ὅτι οἱ Σπαρτιάται ἐδειξαν πρόθεσιν νὰ μεταβάλλωσι τὴν χέρσον Ἑλλάδα καὶ τὰς νήσους εἰς χώραν ὑποτελῆ τῆς Σπάρτης, μετέβαλον πάραυτα πολιτικὴν καὶ ἦλθον εἰς συνεννόησιν πρὸς τὰς Ἀθήνας. Πρῶτη δὲ πράξις τοῦ φιλικοῦ δεσμοῦ τῶν δύο χωρῶν ἦτο ἡ ἄρνησις αὐτῶν νὰ συστρατεύωσιν μετὰ τοῦ Ἀγησιλάου κατὰ τῆς Ἀσίας. Μετὰ δὲ τὴν ἄρνησιν τῶν συμμάχων ὁ Ἀγησίλαος ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ μόνος, ἀφοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ εἰς αὐτοὺς νὰ τὸν ἀκολουθήσωσι, ἐνῶ δὲ ἔπρεπεν ἄνευ ἐλιδέξεως ν' ἀναχωρήσῃ ἀφοῦ δὲν ἠγεῖτο μεγάλης στρατιᾶς ἐκεῖνος ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς Αὐλίδα καὶ ἐκεῖθεν ὡς ἄλλος Ἀγαμέμνων κατευθυνθῇ εἰς Ἀσίαν μετ' ἀρχαϊκῆς λαμπρότητος καὶ ὡς ἠγεμῶν πανελληνίου στρατιᾶς. Φθιάσις εἰς

(1) Ξεν. Ἑλ. 3, 4.

(3) Κούρτ. Λαμ. Δ' 250

Λυλίδᾳ ἐπεβίβασθη εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἐκεῖ ἐνῆλ ποτὲ ὁ ἀρχιστράτηγος τῶν Ἀχαιῶν εἶχε ὕσει πρὸ τοῦ εἰς Ἴλιον ἐκπλου διάταξε καὶ αὐτὸς ὡς διάδοχος αὐτοῦ νὰ τελεσθῇ θυσία ἐν τῷ ναῶ τῆς Ἀρτέμιδος. Ἀλλὰ διὰ τὴν παιδικὴν ταύτην ματαιοδοξίαν ὁ Ἀγησίλαος ἔτι, ὠρήθη ἀμέσως, διότι καὶ ἦν στιγμὴν ἐτελεῖτο ἡ θυσία καὶ ὁ μάντις ἦτο ἕτοιμος ν' ἀναγγεῖλη τὴν εὐμένειαν τῶν θεῶν, ἢ ἡ ἑπικουρὸς Θηβαίων ὀρμήσασα διέκοψε τὴν τελετὴν, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ὁ Ἀγησίλαος εἶπεν ἀποκλείσει τῆς θυσίας τὸν ἐπιτόπιον ἱερέα τῆς Ἀρτέμιδος. Καὶ τὰ μὲν καπνίζοντα ἔτι ἐπὶ τοῦ βωμοῦ σφάγια διεσκορπίσθησαν, ὁ δὲ νέος Ἀγαμέμνων ἔσπευσε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ πλοῖον του καὶ ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως εἰς Ἀσίαν, χωρὶς κἄν νὰ διαμαρτυρηθῇ διὰ τὴν μεγάλην ταύτην προσβολήν. (1)

Πρῶτος Βοιωτικὸς πόλεμος 393 π. Χ.

Οἱ Σπαρτιᾶται βαρέως φέροντες τὴν στάσιν τῶν Θηβαίων οἵτινες πρῶτον μὲν συνετέλεσαν εἰς τὴν κατάλυσιν τῶν 30 τυράννων ἐν Ἀθήναις, ἔπειτα δὲ ἠρνήθησαν νὰ μετέσχῃσι τῆς κατ' Ἀσίας ἐκστρατείας σκαυτάτα προσβαλόντες τὸν Ἀγησίλαον ἐπεξήτουν εὐκαιρίαν ἵνα ταπεινώσωσιν αὐτοῦς. Οἱ Θηβαῖοι ἀφ' ἐτέρου ἔχοντες τὴν ἡγεμονίαν τῆς ὅλης Βοιωτίας καὶ ὠθούμενοι ὑπὸ Ἀνδροκλείδου, Ἀμφιθέου καὶ Γαλαξιδῶρου μετὰ μεγίστου ζήλου ἐπεξήτουν πόλεμον πρὸς τὴν Σπάρτην, διὸ ἐπροκάλεσαν αὐτὸν ὠθήσαντες τοὺς φίλους αὐτῶν Λοκροὺς ν' ἀμφισβητήσωσι παρὰ τῶν φίλων τῶν Σπαρτιατῶν Φωκέων, μέρος τῆς μεθορίου χώρας των. Τῶν Θηβαίων βοηθησάντων τοὺς Λοκροὺς οἱ Σπαρτιᾶται, εἰσέβαλον εἰς Λοκρίδα, ὑπὸ ἀρχιστράτηγον τὸν Λύσανδρον. Οὕτω οἱ Θηβαῖοι ἠνάγκασαν τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ λύσωσι τὰς σπονδὰς καὶ νὰ ἐκτραγῇ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος νέος πόλεμος ὅστις μέχρι τινὸς καλεῖται «Βοιωτικὸς πόλεμος.»

Ὁ Λύσανδρος καταβαλὼν τοὺς Λοκροὺς, εἰσήλασεν εἰς Βοιωτίαν καὶ κατέλαβε τὸν Ὀρχομενὸν ἐκουσίως προσχωρήσαντα. Ἐπειτα ἐκπορήσας τὴν Λεβιάδειαν, ἔγραψε πρὸς τὸν ἐκ Σπάρτης ἐρχόμενον βασιλέα Πανσανίαν, ὅτι τὸν ἀναμένει εἰς Ἀλίαρτον ταχέως. Τότε οἱ Θηβαῖοι εὐφροδύντες εἰς δυσχερῆ θέσιν ἐξήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες λησιμονήσαντες τὴν παλαιὰν τῶν δύο πόλεων ἐχθρὰν καὶ ἐνθυμούμενοι μόνον τὴν εὐερ-

(1) Ἑλλ. ἱστ. Κουρ. Δ' τομ. σελ. 251—252

γεσίαν, ἥς ἔτυχον ἐπὶ Θρασυβούλου ἔδωκαν τὴν ζητηθεῖσαν βοήθειαν. Ὁ Θρασύβουλος συντάξας τὸ πῆρισμα τῆς συμμαχίας Ἀθηναίων καὶ Βοιωτῶν, οὗτινος ἀπόσπασμα σώζεται ἔτι καὶ νῦν ἔσπευσε προθύμως καὶ πλήρης χαρᾶς, διότι τότε ἐδίδετο εὐκαιρία ἐκτίσεως εὐγνωμοσύνης, ἐπὶ κεφαλῆς γενναίων ἐθελοντιῶν. Ἡ βοήθεια αὕτη τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡ ὑπερβολικὴ αὐτοπεποίθησις καὶ ἀνυπομονησία τοῦ Λυσάνδρου ἔσωσαν τὰς Θήβας κατὰ τὴν παροῦσιν περίστασιν. Διότι ὁ Λύσανδρος ἀντὶ ν' ἀναμείνῃ τὴν ἄφιξιν τοῦ Πausανίου, ἄγοντος ἰσχυρὸν σῶμα Πελοποννησιακοῦ στρατοῦ, ἐπέπεσεν ἀφρόνως κατὰ τῆς καλῶς ὠχυρω ἑνὸς Ἀλιάρτου καὶ προσβληθεὶς παρὰ τε τῶν πολιορκουμένων καὶ τῶν πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας σπευσάντων Θηβαίων ἠττήθη καὶ ἐφρονεύθη, τὸ δὲ στράτευμά του, τὸ ὁποῖον προχείρως εἶχε συναγάγει ἐκ τῶν ἐν Στερεῇ Ἑλλάδι φίλων τῆς Σπάρτης διελύθη. Ὁ τὴν ἐφομένην ἀρχιεὶς βασιλεὺς Πausανίας εὐρεθεὶς πρὸ καταστάσεως οἰκτρᾶς διότι οἱ νεκροὶ ἔκειντο ὑπὸ τὸ φρούριον ἄταφοι, οἱ δὲ Θηβαῖοι ἐπαρθέντες ἐκ τῆς νίκης καὶ ἐνισχυθέντες ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων δὲν ἐπέτρεπον τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν, ἀπέσχε πάσης πολεμικῆς ἐνεργείας δυναμένης ν' ἀπολήξῃ εἰς καταστροφὴν. Ὁ Πausanίας ἀδυνατῶν νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς νεκροὺς διὰ τῶν ὅπλων, ἠναγκάσθη κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ πολεμικοῦ συμβουλίου νὰ ζητήσῃ παρὰ τῶν πολεμιῶν ἀναχωρήν. Ἐπιτυχὼν εἰρηρικὴν ἀναίρεσιν τῶν νεκρῶν ὑπεχρεώθη νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι θ' ἀναχωρήσῃ ἅμα τῇ ταφῇ τῶν νεκρῶν. Ἀπῆλθε δὲ πάραυτα ἐκ Βοιωτίας καταδικώμενος ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν, οἵτινες δὲν ἐπέτρεπον εἰς τὸ ὑποχωροῦν στράτευμα οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον νὰ παρεκκλίνῃ τῆς ὁδοῦ πρὸς προμήθειαν τροφῶν. (1) Τοιοῦτον οἰκτρὸν ἀποτέλεσμα ἔσχεν ἡ ἄκαιρος ἐπίθεσις τοῦ Λυσάνδρου, ὅπερ μὴ δυνηθεὶς ν' ἀνορθώσῃ διὰ τῶν ὅπλων ὁ ἀτυχὴς βασιλεὺς Πausanίας, ἠναγκάσθη, κατήγορηθεὶς ἐπὶ δειλίᾳ καὶ ἀνανδρίᾳ καὶ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον, ἰν' ἀπαλλαγῇ τῆς ποινῆς, νὰ φύγῃ ἐκουσίως εἰς Τεγέαν.

Ἡ πρώτη αὕτη τῆς Σπάρτης ἦτα καθ' ἣν ἐφρονεύθη ὁ φοβερός καὶ τρομερὸς Λύσανδρος, ἥσκησε μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ πνεύματος σύμπαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ ἐνεθάρρυνε πάντας τοὺς βαρέως φέροντας τὴν ἀγέρωχον συμπεριφορὰν τῆς Σπάρτης καὶ μάλιστα τοὺς πολεμίους αὐτῆς. Μετ' ὀλίγον αἱ Ἀθηναῖοι, ἡ Κόρινθος, τὸ Ἄργος, αἱ Θῆβαι συνωμολόγησαν ἐπίσημον καὶ φα-

(1) Xenoph. 111. 5. 22. 24. Kuerst—Lamb. A. 247.

νερὰν συμμαχίαν κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἀπεφάσισαν τὴν συγκρότησιν ἐν Κορίνθῳ κοινῆς συνόδου. Οὕτω ὁ πόλεμος ὅστις ἤρξατο ὡς Βοιωτικὸς μετωνομάσθη συνεχισθεὶς Κορινθιακός. Καὶ εἶχεν μὲν συγκροτηθῆ ἡ συμμαχία αὕτη διὰ χρηματος Περσικοῦ ἀντεπροσώπευεν ὁμως τὴν γνώμην τοῦ ἔθνους καὶ ἦτο συμμαχία ἐθνική, ἀγωνιζομένη νὰ καταλύσῃ τὴν Σπαρτιατικὴν τυρανίδα.

Τῆς ἀντισπαρτιατικῆς ταύτης κινήσεως πρωτουργοὶ καὶ οὕτως εἰπεῖν ἡγεμόνες ἦσαν οἱ Θηβαῖοι, τότε τὸ πρῶτον ἐξεληθόντες ἐκ τῆς δευτερευούσης θέσεως, ἢν πρότερον εἶχον ἐν τῇ ἰστορίᾳ. Αἱ Θῆβαι τότε ἦσαν ἡ ἰσχυροτάτη τῶν πόλεων τῆς συμμαχίας. Ψυχὴ δὲ τῆς πόλεως καὶ τοῦ ὅλου ἀντισπαρτιατικοῦ φρονήματος ἦτο ὁ Ἴσμηνίας, ὁ νικηφόρος ἐν Θεσσαλίᾳ βοιωτάρχης. Οὗτος ἦτο πλούσιος καὶ μεγαλοπράγμων Θηβαῖος, ἀρχηγὸς τῆς δημοκρατικῆς μερίδος ἐπὶ μακρὸν εἰς Θῆβας, συνέπραξεν εἰς τὴν δημοκρατικὴν παλινόρθωσιν τῶν Ἀθηνῶν, πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ἐνισχύσας τὸν Θρασύβουλον. Οὗτος κατέρριψεν ἐπίσης τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης εἰς τὰς πρὸς βορρᾶν τῆς Βοιωτίας χώρας καὶ νικήσας καὶ ἐκβαλὼν τοὺς Λακεδαιμονίους ἀρμοστὰς ἐκ Φαρσάλων, Ἰρακλείου καὶ Φωκίδος, καὶ προσαγαγὼν εἰς τὴν νέαν συμμαχίαν πλείστους Θεσσαλούς, καὶ ἅπαντας τοὺς Μαλιεῖς, τοὺς Λιγυῖνας καὶ Ἀθαμᾶνας. (1) Ὁ Ἴσμηνίας ὅστις ἦτο θιασώτης τῆς μετ' Ἀθηναίων πάντοτε συμπράξεως τῆς Βοιωτίας, ὑπὸ τῶν πολιτικῶν του ἀντιπάλων, οἵτινες ἐθανάτωσαν αὐτὸν ἐκαλεῖτο «μεγαλοπράγμων καὶ κακοπράγμων». Ὁ Ἴσμηνίας μετὰ τῶν συνεργατῶν αὐτοῦ Ἀνδροκλείδου, Ἀμφιθέου καὶ Γαλαξιδώρου (2) ὑπεκίνησαν τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον, διέπρεψε δὲ ὡς στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς, διοργανώσας καὶ προσαγαγὼν τὴν πατρίδα του, εἰς ὃ σημεῖον εὗρον αὐτὴν ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Πελοπίδας.

Τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 494, πρωτοστατούντων τῶν Θηβαίων, οἱ σύμμαχοι συνῆλθον εἰς Κόρινθον καὶ ἀπεφάσισαν νὰ καταλύσωσι τὴν τῆς Σπάρτης ἡγεμονίαν. Εὐρεθείσα τότε ἡ Σπάρτη ἐν κινδύνῳ μετεκάλεσε τὸν Ἀγησίλαον ἐκ τῆς Ἀσίας, ἀλλὰ πρὶν φθάσῃ οὗτος οἱ σύμμαχοι προσβληθέντες πορὰ τὴν Νεμέαν τῆς Κορίνθου καθ' ἣν στιγμὴν ἤριζον περὶ παρατάξεως καὶ περὶ στρατηγίας ἠττήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοδήμου, ὅστις ὁμως οὐδὲν ἐπέτυχε

(1) Ἐλ. ἱστορ. Παπαρρ. 707 τομ. Α'.

(2) Ἐλλ. Ξενοφ. 3—5.

ἐκ τῆς νίκης ταύτης. Οἱ σύμμαχοι διαφωνοῦντες δὲν ἠδυνήθησαν οὐδὲ τοῦ Ἀγησιλάου τὴν πορείαν νὰ παρακωλύσωσι. Διότι οὗτος κατώρθωσεν αἰσίως νὰ διέλθῃ διὰ τῆς ἐχθρικῆς πρὸς τὴν Σπάρτην διακειμένης Θεσσαλίας καὶ νὰ εὗρεθῇ τριάκοντα ἡμέρας μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἑλλησπόντου, τὴν 14 Αὐγούστου 394 εἰς Βοιωτίαν ἔχων ἐπικούρους τοὺς Φωκεῖς καὶ τοὺς Ὀρχομενίους, οἵτινες διὰ τὸν κατὰ τῶν Θηβαίων φθόνον εἶχον μείνει πιστοὶ εἰς τὴν Σπάρτην. Τότε μόλις οἱ σύμμαχοι συνηθροίσθησαν εἰς Βοιωτίαν.

Ἡ ἐν Κορωνεία μάχη τὸν Αὐγούστον τοῦ 394

Ὁ Ἀγησίλαος ἐρχόμενος ἐκ Κηφισσοῦ, παρετάχθη εἰς μάχην· καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρασ τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ ἀπετίθον οἱ Λακεδαιμόνιοι, τὸ κέντρον οἱ ἐξ Ἀσίας στρατιῶται καὶ τὸ ἀριστερὸν οἱ Φωκεῖς καὶ οἱ Ὀρχομενιοί. Οἱ δὲ σύμμαχοι διαβάντες τὸν Ἑλικῶνα ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Κορωνείας, παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἰωνίας Ἀθηνᾶς, τὸ κοινὸν ἱερὸν τῆς χώρας, εἰς τὸν αὐτὸν χῶρον, ὅπου οἱ Βοιωτοὶ τῷ 447 εἶχον νικηφόρος ἀγωνισθῆ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των. Οἱ Θηβαῖοι κατέχοντες τὸ δεξιὸν εἶχον ἀπέναντι αὐτῶν τοὺς Ὀρχομενίους καὶ Φωκεῖς, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κατεῖχον τὸ κέντρον καὶ οἱ Ἀργεῖοι τὸ ἀριστερόν. Οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ ἦσαν ἰσόπαλοι κατὰ τοὺς ὀπλίτας, κατὰ τοὺς ψιλοὺς δὲ ὑπερέκει οὗ τοῦ Ἀγησιλάου, ὅστις ὑπερεῖχε καὶ κατὰ τὸ ἠθικὸν τῶν συμμάχων, διότι οὗτοι μὲν ἤρχοντο ἐξ ἠττης καὶ ἑσπεροῦντο ἐμπεύρου στρατηγοῦ, ἐκεῖνος δὲ ἐπανήρχετο ἐκ νικηφόρου ἐκστρατείας.

Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἦτις ὑπῆρξε τρομερά, ὅσον οὐδεμία ἄλλη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, «οἶα οὐκ ἄλλη τῶν ἐφ' ἡμῶν» (1) ὡς λέγει ὁ αὐτόπτης μάρτυς Ξενοφῶν, οἱ Θηβαῖοι πρῶτοι ὀρμήσαντες, ἀπώθησαν τὸ ἀριστερὸν κέρασ τῶν πολεμίων. Καὶ καθ' ἦν στιγμὴν ἐπέπιπτον κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων εἶδον τοὺς συμμάχους αὐτῶν Ἀργεῖους καὶ Ἀθηναίους ἠττηθέντας καὶ φεύγοντας πρὸς τὰ ὑψώματα τοῦ Τιλφωσσοῦ, νῦν Πέτρας. Καὶ ἐνῶ οἱ περὶ τὸν Ἀγησίλαον ἐστεφάνουν αὐτὸν ὡς νικητὴν, οἱ Θηβαῖοι συσπειρωθέντες ὀρμήσαν νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῶν συμμάχων των καὶ ἐφθασαν μέχρι τῶν σκευοφόρων εἰς τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ. Τότε ὁ Ἀγησίλαος ἀντὶ νὰ κυκλώσῃ αὐτοὺς διὰ πλαγίων κινήσεων, ὡς ὁ παρακολουθῶν αὐτὸν Ξενοφῶν συνεβούλευε, ἔστρεψεν κατ' αὐτῶν

(1) Ξενοφ. IV 8 10

ὀλόκληρον τὴν στρατιάν ἀντιμέτωπον καὶ τότε συνήφθη μάχη δεινὴ καὶ φοβερὰ καθ' ἣν οἱ ἀντίπαλοι, κατὰ τὴν βραχυτάτην ἀλλὰ ἐκφραστικωτάτην ἔκθεσιν τοῦ Ξενοφῶντος «συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθούοντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτειναν ἀπέθνησκον, καὶ κραυγὴ μὲν οὐδεμία παρῆν, οὐ μὴν οὐδὲ σιγὴ φωνή· εἰ δέ τις ἦν τοιούτη, οἷαν ὄργῃ καὶ μάχῃ παρὰσχοι ἄν». (2)

Τέλος οἱ Θηβαῖοι μετ' ἐπίμονον προσβολήν, παρὰ τὴν ἀπεγνωσμένην τῶν πολεμίων ἀντίστασιν, κατιώρθωσαν νὰ διελάσῃσι τὴν γραμμὴν τῶν πολεμίων καὶ νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῶν συμμάχων, ὁ δὲ Ἀγησίλαος, προκινδυνεύσας, καταπατηθεὶς καὶ πολλὰ τραύματα λαβών, ἐσώθη χάρις εἰς τὴν αὐταπάρησιν τῶν 50 λογάτων δορυφόρων τοῦ Σπαρτιατῶν. Τὴν ἐπομένην ἐπιτρέψας εἰς τοὺς Θηβαίους νὰ κηδεύσῃσι τοὺς νεκροὺς ἀνεχώρησεν εἰς Λελαφούς ἵνα ἀναθέσῃ τὴν δεκάτην τῶν ἐξ Ἀσίας λαφύρων ἀνερχομένων εἰς ἕκαστὸν τάλαντα, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σπάρτην ἵνα θεραπευθῇ ἐκ τῶν τραυμάτων του καὶ διότι δὲν ἠδύνατο νὰ συγκρατηθῇ ἐν Βοιωτίᾳ καθ' ὅσον ἡ ἐπιτυχία του ἦτο ἀναξίμῳ λόγου.

Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ δις ἐνίκησαν οἱ Θηβαῖοι (1) διέσωσαν δὲ ἀκεραίαν τὴν δύναμίν των, ἣτις ἦτο ἰκανὴ ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν νίκην ἐν μελλούσῃ μάχῃ, οἱ σύμμαχοι ὅμως αὐτῶν ἠττήθησαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὀπλῖται δὲν ἔδειξαν τὴν παλαιὰν αὐτῶν δεξιότητα καὶ καρτερίαν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον κατεστράφη ἐν Κνίδῳ ὁ στόλος τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τὸ ἔαρ τοῦ ἐπομένου ἔτους 393 ὁ Κόνων καὶ ὁ Φαρνάβαζος ἔφθασαν εἰς Κόρινθον, ὅπου εὗρον τοὺς συμμάχους, Βοιωτοὺς, Ἀθηναίους, Κορινθίους ἐξακολουθοῦντας τὸν κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων πόλεμον. Ὁ Φαρνάβαζος ὑποσχεθεὶς εἰς τοὺς συμμάχους βοήθειαν καὶ καταλιπὼν εἰς αὐτοὺς ἰκανὰ χρήματα πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου, συνήνεσε τέλος καὶ ἐπέτρεψε τὴν ἀνόρθωσιν τῶν τειχῶν τῶν Ἀθηναίων. Οὕτω τὰ τελεγεῖνα ἅτινα πρὸ 11 ἐτῶν ἐν χοροῖς : αἱ ἀλοῖς κατηδαρσίθησαν, τῇ συμμετοχῇ τῶν Βοιωτῶν καὶ Κορινθίων, ἥδη ἀνεγείρονται τῇ συμμετοχῇ καὶ βοήθειᾳ τῶν αὐτῶν Βοιωτῶν καὶ ἄλλων γειτόνων μετὰ μεζονος ἀγαλλιᾶσεως διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν αὐτῶν ἐργαζομένοι. Ἡ ἀνέγερσις τῶν τειχῶν ἐθεωρήθη ὡς ἔργον ἐθνικὸν ἐνδιαιμέρον ὀλόκληρον τὴν συμμαχίαν διὸ ἐτελέσθη διὰ χρημάτων τοῦ μεγάλου βουσιλέως ἀλλὰ

(2) Ξενοφ. Ἐλ. IV 3-19-20

1) Ἐλλ. Ἰστ. Κουρτ. τ. Α. σελ. 284.

καὶ ὄλων τῶν συμμάχων Ἀθηναίων, Βοιωτῶν, Ἀργείων καὶ Κορινθίων. Ἐκ Θηβῶν ἔσπευσαν ἑκατόντάδες ἔργατῶν ὡς καὶ ἐκ τῶν ὁμόρων πόλεων καὶ ἐκ τοῦ Ἄργους.

Ἄνταλκίδειος εἰρήνη

Παρ' ὅλα ὅμως ταῦτα ἡ Σπάρτη κατώριθωσε μετὰ πενταετείς προσπάθειας νὰ ὑπογράψῃ μετὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως τὴν περιώνυμον Ἀνταλκίδειον εἰρήνην, καθ' ἣν ὁ «Ἀρταξέρξης βασιλεὺς

37) Νομίσματα Θηβῶν. 1) Διόνυσος Ἡρακλῆς πνίγων τοὺς δράκοντας. 2) Βοιωτικὴ ἄσπις Διονυσιακοῦ κάνθαρος. 3) Τρεῖς ἡμίσειαι ἀσπίδες ἀμφοτέρων ὄψεων. 4) Ἀσπίς, Κάνθαρος. 5) Ἡμισία ἀσπίς, Κάνθαρος, 6) Ἀσπίς, Κάνθαρος περιβαλλόμενος διὰ κισσοῦ 7) Ἡρακλῆς πνίγων τοὺς δράκοντας. Ἀσπίς.

νομίζει δίκαιον τὰς μὲν ἐν Ἀσίᾳ πόλεις ἑαυτοῦ εἶναι καὶ τῶν νήσων Κλαζομενῶν καὶ Κύπρον, τὰς δὲ ἄλλας Ἑλληνίδας πόλεις καὶ μικρὰς καὶ μεγάλας αὐτονόμους ἀφεῖναι, πλὴν Λήμνου, Ἴμβρου καὶ Σκύρου, αἵτινες Ἀθηναίων εἶναι· ὁπότεροι δὲ ταύτην τὴν εἰρήνην μὴ δέχονται τούτοις ἐγὼ πολεμήσω μετὰ τῶν ταῦτά βουλομένων καὶ περὶ καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ ναυσὶ καὶ χρήμασιν» (1) Λιὰ τῆς εἰρήνης ταύτης μία μεγάλη μερὶς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθιμου παρεδόθη εἰς τοὺς βαρβάρους, ἡ δὲ Ἑλλάς ὑπέγραψε τὴν πολιτικὴν τῆς καταδίκην ἀναγνωρίζουσα τὴν αὐτονομίαν τῶν πόλεων ἥτις ἰσοδυναμεῖ πρὸς διάλυσιν τοῦ ἔθνους, ὅπερ οὐδέποτε ἤθελεν ἐνωθῆ εἰς ἓν κράτος. Τὸ Ἄργος ὄφειλε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Κόρινθον, αἱ Ἀθηναὶ τὰς νήσους καὶ αἱ Θῆβαι νὰ παραιτηθῶσι τῆς ἡγεμονίας τῶν Βοιωτῶν πόλεων.

Ἡ πράξις αὕτη τῆς Σπάρτης ἐπροκάλεσε τὴν ἀγενιάκτησιν ὄλων

1) Ξενοφ. 6. 1. 31.

τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, πολλαὶ τῶν ὁποίων συνῆλθον, δι' ἀντιπροσώπων εἰς Σάρδεις τῷ 387 π. Χ.

Συνέδριον εἰρήνης εἰς Σάρδεις καὶ Σπάρτην

Ἄλλ' εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο δὲν κατορθώθη νὰ γίνῃ συζήτης, διότι ὁ σαυράτης Τιρίβαζος εἰς τοὺς συνηγμένους πρέσβεις ἠρκέσθη νὰ ἐπιδείξῃ τὰ γράμματα τοῦ βασιλέως ὡς ἀμετάβλητον βίαιον τῆς εἰρήνης, ἣς ἡ ἐκτέλεσις ἀνετέθη εἰς τὰς Ἑλληνίδας πόλεις. Πρὸς λύσιν δὲ τοῦ ζητήματος τούτου ὠρίσθη δεύτερον συνέδριον, ὅπερ συνῆλθε βραδύτερον πιθανῶς τὸ θέρος τοῦ αὐτοῦ ἔτους (1) εἰς Σπάρτην καὶ ἐμερίμησεν περὶ ἐπανορθώσεως τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ πάντες ὑπέκνησαν ἐνθάσσαντες εἰς ἀνωτέραν βίαν. Μόνον οἱ Θηβαῖοι ἀπέφυγον τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Ἀρταξερξικοῦ δόγματος, ἀρνηθέντες νὰ ἀφήσωσι τὰς Βοιωτίας πόλεις αὐτονομίους (2), ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἰδόντες ὅτι ὁ Ἀγησίλαος ἠτοιμάζετο νὰ ἐπέλθῃ κατ' αὐτῶν, μετὰ μεγάλου στρατοῦ, καὶ οὐ δὲν ἦτο εὐκολον ν' ἀντεπεξέλθωσι, διότι ὀπισθεν αὐτοῦ ὑπεκρύπτετο ὁ μέγας βασιλεὺς μὲ τὴν ἀνεξάντλητον πηγὴν πλοῦτου καὶ ἀνδρῶν, ἔσπευσαν νὰ κυρώσωσιν ἐνόρκως τὴν αὐτονομίαν τῶν ἄλλων Βοιωτικῶν πόλεων. Οὕτω ἡ Σπάρτη παρέστη ὡς δύναμις, εἰς ἣν ὁ μέγας βασιλεὺς Ἀρταξερξῆς ἀνέθεσε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπὶ τῇ προοράσει τοῦ ν' ἀσφαλίσωσι τὴν καθιερωθεῖσαν νέαν ἀρχὴν τῆς αὐτονομίας τῶν πόλεων ἐξεκλιζήθησαν εἰς τυράννους φοβηρούς. Πλὴν πολλῶν ἄλλων τυραννικῶν πράξεων ἐπιχείρησαν νὰ προλάβωσι διὰ παντὸς τρόπον, τὴν ἀνανέωσιν τῆς ἡγεμονίας τῶν Θηβῶν ἐν Βοιωτίᾳ. Καὶ πρὸς τοῦτο διωργάνωσαν εἰς πάσας τὰς Βοιωτικὰς πόλεις, ἐχθρικὰς πρὸς τοὺς Θηβαίους ὀλιγαρχίας καὶ εἰς πλείστας ἐξ αὐτῶν ἐγκατέστησαν φρουρὰς καὶ ἄρμοστὰς Λακεδαιμονίους, ἰδίως δὲ εἰς Θεσπιάς καὶ Ὀρχομενόν, αἵτινες ἦσαν τὰ μάλιστα προσηλωμένοι πρὸς αὐτούς. Πρὸς τούτοις ἀναγκασθήσαν τὴν ἀτυχῆ Ἠλλάτιαν, τὴν ἐπὶ Πελοποννησιακοῦ πολέμου σκληρῶς κατεδραμισθεῖσαν καὶ συνήκισαν ἐν αὐτῇ τοὺς ζῶντας ἀπογόνιους τῶν δυστυχῶν ἐκείνων ἀνθρώπων. Τοῦτο ὁμοῦς ἐπρατίον ὅχι διὰ ν' ἀποδώσωσιν εἰς αὐτοὺς τὴν αὐτονομίαν, ἀλλ' ἵνα μεταχειρισθῶσιν αὐτούς, ὡς ὄργανα τῶν ἰδίων παιδῶν καὶ συμπερόντων, διότι ἐμβαλόντες εἰς

1) Κοῦρτ. Λάμ. 327.

2) Ξενόφ. 5. 1. 32. 36.

τὴν νέαν πόλιν φρουρὰν καὶ ἄριστον Λακεδαιμόνιον ἐχώρισαν τὰς Θήβας τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἠύξησαν τοὺς προμαχῶνας, δι' ὧν περιέκλωσαν τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν. Παρὰ ταῦτα, αἱ ἐπίσημοι σχέσεις Σπάρτης καὶ Θηβῶν ἦσαν φιλικαὶ καὶ οἱ Θηβαῖοι κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Μαντινείας στρατείαν τῶν Σπαρτιατῶν εἶχον οὐστρατεύσει. Ὅταν ὅμως ἐξήτησαν ἀπὸ τοῦς Θηβαίους νὰ μετασχωσι τῆς ἐπὶ Θυράκην στρατείας, οὗτοι ἐδήλωσαν ἀπεριφρόστως, τῇ εἰσηγήσει τοῦ Ἰσημνίου, ὅτι οὐδὲ εἰς Θηβαίους θὰ μετάσχη αὐτῆς. Ἐνεκα τούτου οἱ Σπαρτιάται ἠγανάκτουν κατὰ τῶν Θηβαίων, οὗς μάλιστα ὑπώπαυον ὅτι παρεσκευάζον συμμαχίαν τῆς μέσης Ἑλλάδος καὶ τῆς βορείου.

Κατάληψις τῆς Καδμείας ὑπὸ Φοιβίδου 383 π. Χ.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εὗρισκοντο τὰ πολιτικὰ πράγματα, ὅπταν ἡ Σπάρτη θέλουσα νὰ διαλύσῃ τὴν Ὀλυνθιακὴν Ὀμοσπονδίαν ἀπέστειλεν εἰς τὴν Χαλκιδικὴν τὸν Εὐδαμίδα, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Φοιβίδα μετὰ στρατοῦ. Οὗτος διερχόμενος ἐκ Θηβῶν ἐστρατοπέδευσεν ἔξω καὶ νοτίως τῆς πόλεως περὶ τὸ γυμνάσιον, πιθανώτατα περὶ τὴν περιοχὴν τοῦ νῦν ἁγίου Νικολάου, ἐν ἐποχῇ ὄξυτάτου ἀνταγωνισμοῦ τῶν κομμμάτων. Καὶ ὁ μὲν Ἰσημνίος, ὁ ἀρχηγὸς τῶν δημοκρατικῶν, ὅστις εἶχε κατορθώσει τότε νὰ ἐκλεγῆ πολέμαρχος, διὰ τὸ πρὸς τοὺς Λακεδαιμόνιους μῖσος, οὐδ' ἐπλησίασε τὸν Φοιβίδα, ὁ δὲ ἕτερος τῶν πολεμάρχων Λεοντιάδης, ἀρχηγὸς τῆς ἀντιθέτου μερίδος τῶν ὀλιγαρχικῶν περιποιούμενος τὸν Φοιβίδα εἶπεν ἡμέραν τινα πρὸς αὐτόν: Λύνασαι, ὦ Φοιβίδα, σήμερον μεγάλην νὰ παράσχῃς ὑπηρεσίαν εἰς τὴν πατρίδα σου. Ἐὰν ἀκολουθήσῃς τὴν συμβουλὴν μου θὰ σὲ εἰσάξω εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Τούτου γενομένου αἱ Θῆβαι θὰ ὑπαχθῶσι διὰ παντὸς ὑπὸ τοὺς Λακεδαιμόνιους καὶ ἡμεῖς οἱ φίλοι, ὅστινες θὰ κατέχωμεν τὴν ἀρχὴν θὰ δώσωμεν πολλὴν στρατὸν, δι' οὗ θὰ ἐνισχύσῃς τὸν ἀδελφόν σου Εὐδαμίδα, καὶ οὕτω ἕκαστος μὲν θὰ κυριεύσῃ τὴν Ὀλυνθον, σὺ δὲ τὰς Θήβας πολὺ μεγαλύτεραν πόλιν τῆς Ὀλύνθου (1).

Ὁ Φοιβίδας ὅστις ἦτο φιλόδοξος καὶ ἐπιπόλιος ἀκούσας ταῦτα καὶ νομίσας ὅτι εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ μεγαλοπύσῃ προθύμως συνήνεσε καὶ προετοιμασθεὶς, ὡσεὶ ἐμελλε ν' ἀναχωρήσῃ ἀνέμενε τὸν Λεοντιάδην νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν ἔδωκεν.

1) Xenoph. Ἑλλ. 5. 2. 25. 28. Πλουτ. Πελοπίδας 5.

Ἐνῶ δέ, ἡ μὲν βουλή ἐκάθητο ἐν τῇ στοᾷ τῆς ἀγορᾶς, διότι αἱ γυναῖκες ἐθεσμοφορίαζον ἐν Καδμείᾳ, ὁ Λεοντιάδης ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ ἔφιππος ὀδηγεῖ τὸν Φοιβίδαν διὰ τῆς νοτίου πύλης εἰς τὴν Καδμείαν, ἣτις οὕτω μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ γυναικῶν περιήλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Σπαρτιατῶν. Διότι τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐγένετο ἑορτὴ ἐν τῷ παναρχαίῳ ναῶ τῆς Δήμητρος ἑορταζομένη παρὰ μόνων τῶν γυναικῶν, καθ' ἣν ἀπηγορεύετο ἐπὶ ποινῇ θανάτου ἡ εἴσοδος ἀνδρῶν. Λιὰ τοῦτο αἱ μὲν γυναῖκες εὐρίσκοντο μόναι ἐπὶ τῆς Καδμείας αἱ δὲ πύλαι αὐτῆς ἦσαν κλεισται τὰς δὲ κλείδας αὐτῆς ἐκράτει ὁ Λεοντιάδης, ὅστις ἐγκαταστήσας ἐν αὐτῇ τὸν Φοιβίδαν μετὰ τοῦ στρατοῦ του καὶ δούς αὐτῷ τὰς κλείδας τῶν πυλῶν τῆς Καδμείας μετέβη εἰς τὴν βουλὴν πρὸς ἣν εἶπε: Τὸ ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι κατέχουσι τὴν ἀκρόπολιν οὐδεὶς πρέπει ν' ἀνησυχῇ, διότι οὐδένα θὰ κακαποιήσωσιν οὔτοι, ἐὰν δὲν διαταραχθῇ ἡ τίξις ἐν τῇ πόλει. Ἐγὼ δ' ἔχων ἐκ τοῦ νόμου, ὡς πολέμαρχος τὸ δικαίωμα νὰ συλλάβω πάντα ὑποπτον στάσεως συλλαμβάνω τοῦτον ἐδῶ, τὸν Ἰσμηνίαν μέλλοντα νὰ ἐπαναστατήσῃ. Τὴν σύλληψιν τοῦ Ἰσμηνίου ἐπηκολούθησε φυγὴ 300 ἐκ τῶν ἐπιφανῶν ὁμοφρόνων του, ἐν οἷς ὁ Ἄνδροκλείδας καὶ ὁ Πελοπίδας.

Ἡ ὁ Λεοντιάδης, θεωρεῖται βέβαιον, ὅτι ἀπὸ πολλοῦ εἶχε προετομιάσει τὸ σχέδιον τοῦτο, ὅπερ θὰ εἶχε τύχει καὶ τῆς ἀποδοχῆς τῶν Σπαρτιατῶν, ὁ δὲ Φοιβίδας εἶχε λάβει ἀνεπίσημον ἐντολὴν ἐκ Σπάρτης, νὰ στρατοπεδεύσῃ πρὸ τῶν τειχῶν τῶν Θηβῶν καὶ ἐρχόμενος εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς τὸν Λεοντιάδην νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν κατάληψιν τῆς Καδμείας, διότι οὕτως ἦθελεν ἐκλείψει πᾶς κίνδυνος ἐκ μέρους τῶν Θηβῶν, ἡ δὲ Καδμεία ἦθελεν ἐξασφαλίσαι τὴν συγκοινωνίαν τῆς στρατιωτικῆς ὁδοῦ πρὸς Θράκην. Ὁ Λεοντιάδης ἐπέτυχε τὴν ἄνευ ἀντιστάσεως παράδοσιν τῆς Καδμείας εἰς τὸν Φοιβίδα καὶ τὴν σύλληψιν τοῦ Ἰσμηνίου καὶ τὴν τρομοκρατήσιν καὶ φυγὴν τῶν ὑπαδῶν του, διότι ἐνήργησε μετὰ πανουργίας μὴ σεβασθεῖς οὐδὲ ἱερῶν, οὐδὲ ὁσίων. Ἐξέλεξεν ὡς ἡμέραν τῆς προδοσίας του, τὴν ἱερὰν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῶν Θεσμοφορίων, ἣτις εἶχε συναγάγει τὰς μὲν γυναῖκας εἰς τὴν Καδμείαν, ἥς ἡ φύλαξις εἶχε παραμεληθῆ ὡς οὐδενὸς φανταζομένου, ὅτι ἐν ἱερομηνίᾳ ἦθελεν ἀποτολμηθῆ τοιαύτ. ἄνιερὸς πράξις, τοὺς δὲ ἄνδρας εἰς τὰς οἰκίας, διότι πάντες οἱ πολῖται εἶχον παραδοθῆ ἀπὸ προΐας μὲν εἰς τὸν ἑορτασμὸν καὶ τὴν διασκέδασιν, τὴν δὲ μεσημβρίαν, ὅποτε κρύφει καὶ διὰ τῆς νοτίου πύλης ἐγένετο ἡ εἰσβολὴ τοῦ

στρατοῦ εἰς τὴν Καδμείαν, εἰς τὴν φαγοποσίαν, τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὸν ὕπνον. (1)

Ὅτω ἡ Καδμεία περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν Σπαρτιατῶν ὑπερμεσοῦντος τοῦ Ἰέρους, (2) κατὰ τὸν Βοιωτικὸν μῆνα Δαμάτριον, ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὰ μέσα Σεπτεμβρίου, διότι τότε ἐρωτάζοντο τὰ Θεομοφώρια. Κατ' ἄλλους δὲ ἡ κατάληψις τῆς Καδμείας ἐγένετο τὸν Μάιον, ὅτε ἐρωτάζοντο τὰ Θαλύσια. (3).

Ὁ Φοιβίδας ἀνήγγειλε τὴν ἀνοσίαν πρᾶξιν του εἰς τὴν Σπάρτην δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀπαισίου προδότου Λεοντιάδου, μεταβάντος ἐκεῖ ἐπὶ τούτῳ. Τὸ γεγονός τοῦτο ἀποδεικνύει κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον τὴν προσυεννόησιν τοῦ Λεοντιάδου μετὰ τῆς Σπάρτης. Καὶ οἱ μὲν ἔφοροι καὶ ὁ λαὸς δυσαρέστως ἤκουσαν τὸ πρᾶγμα (4) καὶ ὁ ἕτερος τῶν βασιλέων Ἀγησίπολις καταληφθεὶς ὑπὸ εἰλικρινοῦς ὀργῆς, ἀπήτησε τὴν τιμωρίαν τοῦ Φοιβίδου καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῆς Καδμείας. (5) Πάντες δὲ ἐθεώρουν τοῦ πραξικοπήματος κύριον ἐργάτην τὸν Ἀγησίλαον, καθ' οὗ ἠγανάκει ὁ λαός, διότι διέβλεπε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῇ παρασπονδίᾳ ταύτῃ. Ὁ Ἀγησίλαος ὅμως τῇ ὑποδείξει τοῦ ὀποίου, ὁ Φοιβίδας διέπραξε τὴν ἀτιμίαν ταύτην ἀνέλαβε τὴν ὑποστήριξιν αὐτοῦ, εἰπὼν ὅτι ἡ πρᾶξις τοῦ Φοιβίδου δεόν νὰ ἐξετασθῇ ἀπὸ ἀπόψεως ὠφελείας ἢ βλάβης τῆς πατρίδος. Καὶ ἐὰν μὲν εἶνε βλαβερὰ εἰς τὴν Σπάρτην, ὁ Φοιβίδας πρέπει νὰ τιμωρηθῇ, ἐὰν δὲ εἶνε ὠφέλιμος δὲν πρέπει νὰ τιμωρηθῇ, διότι ὑπάρχει ἀρχαῖον ἔθιμον ἐπιτρέπον τὴν αὐτενέργειαν εἰς τοὺς στρατηγούς. Παρὰ ταῦτα ὁ Φοιβίδας καθηρέθη τῆς στρατηγίας καὶ κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον δέκα ταλάντων, διότι ἐθρομήθη ἐπικίνδυνος διὰ τὸ μέλλον ἢ καθιέρωσις ἀτιμωρησίας εἰς παρομοίας ὑπερβασίας. Ἡ καταδίκη αὕτη ἀπεκατέστησε καὶ τὸ προβληθὲν ἀξίωμα τῶν ἐφόρων καὶ ἐταπεινώσε τὸν Ἀγησίλαον ἀποπειραθέντα ν' ἀσκήσῃ μοναρχικὴν ἐξουσίαν εἰς τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις τῆς Σπάρτης. Οὕτω ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ καὶ ἡ δυσφορία τῶν ἐφόρων τῆς Σπάρτης δὲν ἐγένοντο πρὸς ἀποδοκίμασίαν τῆς καταλήψεως τῆς Καδμείας, ἀλλὰ τοῦ τρόπου τῆς

(1) Κούρτ. Λάμ. Δ'. 282—283.

(2) Ξενοφ. γ. 2—2⁹ Πλουτ. βίος Πελ. 5

(3) Κούρτ. Λάμ. Δ'. 383 ὑπόσημ.

(4) Ξεν. γ—2—32.

(5) Κούρτ. Λάμ. Δ. 6. 385.

ΣΥΝΟΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ

ἐνεργείας τοῦ στρατηγοῦ, (1) διότι δὲν διετάχθη ὑπὸ τῶν ἐφόρων ἢ κατάληψις, ἀλλ' ἐνεργήθη αὐτοβούλως παρὰ τοῦ στρατηγοῦ, ἢ τῇ ἐντολῇ τοῦ Ἀγχιλαίου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κατάληψις τῆς Καδμείας ἐθεωρήθη μέγα ἀπόκτημα διὰ τὴν Σπάρτην, διετάχθη ἡ στρατιὰ νὰ κρατήσῃ αὐτήν καὶ οὕτω ἡ Καδμεία καὶ αἱ Θῆβαι περιήλθον ὀριστικῶς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες ἐγκατέστησαν ἐν αὐτῇ φρουρὰν ἰσχυράν, ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Λυσανορίδαν, Ἡριπίδαν καὶ Ἄρκισσον με ἐξουσίαν ἀρμοστών. Οὕτω ἡ Σπάρτη ἔδειξε τὴν εὐλάβειαν αὐτῆς πρὸς τὴν αὐτονομίαν τῶν ἄλλων πόλεων, ὑπὲρ ἧς ἐκόπτετο.

Ὅποσον μέγα ἦτο τὸ κατὰ Λακεδαιμονίων μῖσος ὅλων τῶν Ἑλλήνων, διὰ τὴν ἀδικον κατὰ Θηβῶν διαγωγὴν αὐτῶν ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς στάσεως τοῦ Ξενοφῶντος, ὅστις καίτοι ζωηρῶς συμπαθῶν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ πάντοτε ἀποστρεφόμενος τοὺς Θηβαίους, ἐστηλτευσεν ἐντόνως τὸ ἀδίκημα τοῦτο, ὅταν οἱ Θηβαῖοι ἀνέκτησαν τὴν Καδμείαν, ἀποδώσας τὸ πάθημα τοῦτο τῶν Λακεδαιμονίων εἰς θεῖαν τιμωρίαν. Πιστεύων καὶ ὁ Ξενοφῶν ὅτι ὁ θεὸς ἀργεῖ, ἀλλὰ δὲν λησμονεῖ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς κακούργουνας λέγει. «Πολλὰ μὲν οὖν ἂν τις ἔχει καὶ ἄλλα λέγειν καὶ Ἑλληνικὰ καὶ βαρβαρικά, ὡς οἱ θεοί, οὔτε τῶν ἀσεβούντων, οὔτε τῶν ἀνόσια ποιούντων ἀμελοῦσιν, Λακεδαιμόνιοι ὁμόσαντες ἔλευθερίας ἐάσειν τὰς πόλεις, τὴν ἐν Θήβαις ἀκρόπολιν κατασχόντες, ὑπὸ αὐτῶν μόνων τῶν ἀδικηθέντων ἐκολάσθησαι». (Ξεν. V—4.)

Οἱ Σπαρτιαταὶ πρὸς κατευνασμὸν τῆς ἐξεγερθείσης κοινῆς γνώμης, ἐφρόντισαν, ὅπως τὴν κατάληψιν τῆς Καδμείας παραστήσωσιν ὡς γενομένην πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ὅλου Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Λιὰ τοῦτο τὸν εἰς αὐτοὺς παραδοθέντα Ἰσμηνίαν κατηγόρησαν, ὡς προκαλέσαντα τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον καὶ ὡς ἐλθόντα εἰς προδοτικὴν συνεννόησιν πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν. Ἡ δίκη αὐτοῦ, κατὰ μὲν τὸν Πλούταρχον ἐγένετο ἐν Σπάρτῃ, κατὰ δὲ τὸν Ξενοφῶντα ἐν Θήβαις, (2) τὸ δὲ δικαστήριον συνεκροτήθη ἐκ τριῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἐξ ἑνὸς ἐκάστης μικρᾶς ἢ μεγάλης συμμαχίδος πόλεως, δηλαδὴ ἐλήφθη πρόνοια ὅπως τὸ δικαστήριον τοῦτο λάβῃ τὸν τύπον πανελληνίου δικαστηρίου, (3) δικάζον ἐξ ὀνόματος τοῦ ὅλου ἔθνους. Ὁ Ἰσμηνίας, ὅστις οὕτω

(1) Ξεν. 5—2—32

(2) Ξενοφ. 5—2—35.

(3) Κούρτ Λάμπρ. Δ'. 388.

ἐδικάζετο ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ, ἡδυνήθη εὐχερῶς νὰ ἀναιρέσῃ πάντα τὰ ἄρθρα τῆς ἀποδιδομένης αὐτῷ κατηγορίας, μετ' εὐγλωτίας καταπλησσοῦσης καὶ μετὰ δεξιότητος ἀπαραμίλλου. Δὲν ἡδυνήθη ὁμως ν' ἀρνηθῆ ὅτι ἀντέστη εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς Σπάρτης, αἵτινες ἤγον πρὸς τελικὴν ὑποδούλωσιν τῶν Θηβῶν. Καὶ διὰ τοῦτο κατεδικάσθη εἰς θάνατον ὁ ὑπέροχος καὶ μεγαλοπράγμων οὗτος Θηβαῖος, ὅστις ἀνήγαγε τὴν πατριδα του, εἰς ἡν περιοπὴν εὗρεν αὐτὴν ὁ Ἐπαμεινώνδας. Διὰ τῆς τοιαύτης δὲ θανάτωσεως τοῦ Ἰσμηνίου, οἱ Σπαρτιᾶται κατόρθωσαν νὰ ἀπαλλαγῶσιν ἐπικινδύνου ἐχθροῦ, νὰ ἐκφοβίσωσι τοὺς ὁμόφρονας αὐτοῦ καὶ νὰ κηρυχθῆ ὑπὸ πανελληνίου δικαστηρίου, ὅτι ἐχθρότης πρὸς τὴν Σπάρτην ἀποτελεῖ ἔγκλημα ἐσχάτης προδοσίας, νὰ παραστήσωσι δὲ τὴν κατὰ Θηβῶν διαγωγὴν των δικαίαν καὶ νόμιμον, καὶ τὴν Σπάρτην τιμωρὸν ἀμείλικτον τῶν κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς πατριδος ἐγκληματούντων! Ἴδου μέχρι ποίου σημείου ἀναισχύντου θρασύτητος εἶχε φθάσει τότε ἡ Σπάρτη τοῦ Ἀγησιλάου.

Οὕτω ἡ μὲν Βοιωτία ἦτο πλέον ὑποτελής, ἡ δὲ Πελοπόννησος, πλὴν τοῦ Ἄργους, ὑπήκουε σύμπασα εἰς τὰ κελεύσματα τῆς Σπάρτης. Ἡ μόνη πόλις, ἣτις ἔμενεν ἐλευθέρα ἦτο ἡ τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἦτο ἐξηντημένη ἐκ τοῦ Κορινθιακοῦ πολέμου, καὶ οὐσα μεμονωμένη ἠπειλεῖτο ἐκ τῶν νότιων ὑπὸ τῶν κατεχόντων τὴν Καδμείαν Λακεδαιμονίων. Ἡ δύναμις τῆς Σπάρτης βεβαίως ἦτο μεγάλη, ἀλλὰ τὰ μέσα δι' ὧν ἐπετεύχθη αὕτη ἦσαν ἥκιστα ἠθικά. Οἱ Σπαρτιᾶται πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ των δὲν ἐφείδοντο οὐδενὸς μέσου. Στερούμενοι ἠθικοῦ πνεύματος δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ ἐννοήσωσι τὴν ἀξίαν τῶν ἠθικῶν δυνάμεων, διὰ τοῦτο δὲν ἡδυνήθησαν νὰ ἐπιτύχωσιν τὴν ἔνωσιν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν των. Ἐπλανῶντο δ' ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε τὰ μέσα ἅτινα ἐχρησιμοποιοῦν ὡς συνδετικὴν ὕλην δὲν ἦσαν ἢ ἐκρηκτικὰ μηχανήματα. Ἡ πρᾶξις τοῦ Φοιβίδου ἦν ἐνέπνευσεν ὁ Ἀγησιλάος καὶ ἀπεδέχθη ἡ ἐπίσημος Σπάρτη δὲν ἦτο ἢ ἓν μέγα κατεδαφιστικὸν ὄργανον, ἕπερ ἐβράδυνε μὲν νὰ ἐκτραγῆ ἐπινεγκεν ὁμως τὴν ἀναμενομένην ἐνέργειαν μετ' ἀποτελεσμάτων τὰ ὁποῖα ἐξέπληξαν ὀλόκληρον τὸν κόσμον. Ἡ παράσπονδος κατάληψις τῆς Καδμείας ἐξώθησε τὴν δαιμονίαν τῶν Βοιωτῶν φυ-

λήν, εἰς ἀγῶνα ἀπεγνωσμένον πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἀπολεσθείσης ἐλευθερίας, καὶ ἐκ τοῦ ἀγῶνος τούτου ἡ μὲν Σπάρτη ἀπεκόμισε τὴν αἰσχύνην, αἱ δὲ Θῆβαι τὴν ἡγεμονίαν ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος.

.....

39) Νομίσματα Θηβῶν

(Βοιωτικὴ ἄσπις καὶ Ἑρκελῆς τοξόων)

(Διόνυσος)

Ἑρκελῆς ἀρπάζων τὸν τρίποδα ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Ἀπόλλωνος

ΒΙΒΛΙΟΝ Ε΄.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΕΜΠΤΗ

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΘΗΒΩΝ 379—338

Ἀμυντικός ἀγὼν 379—371

Ὁ Ἀγησίλαος ἀπαλλαγείς τοῦ Ἰσμηνίου, ὅστις ἦτο ὁ νοῦς τῆς ἀντισπαρτιατικῆς κινήσεως, καὶ ἐξασφαλίσας τὴν πρὸς Ὀλυμπον ὁδόν, διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Καδμείας, ἦν ἐμελλε νὰ χρησιμοποίησιν ὡς ὀρμητήριον διὰ τὰς ἐκτὸς Ἰσθμοῦ ἐκστρατείας του, ἔτριβεν ἐξ εὐχαιριστήσεως τὰς χεῖρας καὶ ἐπλαττεν ὄνειρα κατακτητικὰ τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Οἱ δὲ περὶ τὸν Λεοντιάδην προδότες μετὰ τὸν ἑκατορισμὸν τῶν 300 ἢ 400 πολιῶν, οἵτινες ἀπετέλουν τὸ ἄνθος τῆς πόλεως, ἐνόμισαν ὅτι ἀπηλλάγησαν πάσης ἀντιδράσεως καὶ μετὰ βουλιμίας ἐπεδόθησαν εἰς τὰς ἀπολαύσεις ἀπολυταρχικῆς ἐξουσίας, ἦν ἐνόμιζον διαρκῆ πλέον καὶ αἰωνίαν. Ἀδιανοροῦντες δέ, ὡς καὶ οἱ πάτρωνες αὐτῶν Λακεδαιμόνιοι, περὶ τῆς κοινῆς γνώμης τῆς Ἑλλάδος, ἐνέμοντο τὴν ἀτίμως καὶ ἀάνδρως κτηθεῖσαν ἐξουσίαν, παρεῖχον πάντα τ' ἀξιώματα εἰς τοὺς ὀπαδοὺς των καὶ κατεδίωκον ἀγρίως τοὺς ἀντιπάλους των, ἄνευ τύψεως τῆς συνειδήσεώς των. Διψοῦν τὴν χώραν δίκην τυράννων, ὅπως οἱ τριάκοντα τῶν Ἀθηνῶν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, φυλακίζοντες καὶ οἰκαιοποιοῦμενοι τὰς περιουσίας τῶν ἐντίμων καὶ εὐπόρων Θηβαίων. Τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν εἶχον οἱ ἄρμοσται τῆς Σπάρτης, οἵτινες μετεχειρίζοντο τὴν Βοιωτίαν ὡς χώραν ὑποτελή, ὃ δὲ Ἀγησίλαος ἐφθασε μέχρι τῆς Ἱεροσύλου πράξεως, ν' ἀνοίξῃ τὸν ἐν Ἀλιάρτῳ τύμβον τῆς Ἀλκιμήνης καὶ ν' ἀπαγάγῃ τὰ ὄστα αὐτῆς εἰς Σπάρτην, διότι ἐνόμιζεν ὅτι οὕτω ἐνέγραψεν ἐπικυριαρχικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς Βοιωτίας. Ταῦτα πάντα ἡμῶς εἰς οὐδὲν ὠφέλουν οὔτε τὴν Σπάρτην, οὔτε τοὺς περὶ τὸν Λεοντιάδην προδότες Αἰ πράξεις τῶν προδοτῶν καὶ τῶν ἀρπάγων τῆς ἐξουσίας καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι ὠφέλμιοι δὲν εἶναι ἀνεκταὶ παρὰ νοήμονος

καὶ πεπολιτισμένου λαοῦ. Ὁ λαὸς τῆς Βοιωτίας τότε, ὡς καὶ τῆς ὅλης Ἑλλάδος, διετέλει ἐν μεγίστῃ πνευματικῇ ἀκημί, διὸ μεγίστη ἦτο ἡ ἐπὶ τῇ διαπραχθείσῃ ἀδικίᾳ ἀγανάκτησις συμπάσης τῆς Ἑλλάδος. Τὰ δεινοπαθήματα τῶν Θηβαίων εἶχον ἐξεγείρει τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν καὶ ἡ δούλωσις τῶν Θηβῶν εἶχε καταστῆ ζήτημα ἐθνικόν. Οἱ Θηβαῖοι φυγάδες εἶχον ἀποκτήσει τὰς συμπαθείας τοῦ ὄλου ἔθνους καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεώρουν τιμὴν ἑαυτῶν νὰ ἔχωσι σχέσεις καὶ νὰ δέχωνται Θηβαίους φυγάδας εἰς τὰς οἰκίας των, οἱ δὲ παρεπιδημοῦντες εἰς Ἀθήνας Ἕλληνες συνωθοῦντο, ἵνα ἴδωσι καὶ θαυμάζωσι τὰ θύματα ταῦτα τῆς Σπάρτης, τοὺς ἥρωας τούτους τῆς ἐλευθερίας.

Οὕτω οἱ Θηβαῖοι φυγάδες εἶχον καταστῆ δύναμις, διότι πάντες οἱ εὖ φρονοῦντες Ἕλληνες εἶχον ταχθῆ μετ' αὐτῶν καὶ ἀνεμνον τὴν ἡμέραν τῆς ἐκδικήσεως ὡς ἰδίαν αὐτῶν ἱκανοποίησιν. Πᾶσαι αἱ ἐνέργειαι τῆς Σπάρτης ὅπως ἐπιτύχωσι τὴν παράδοσιν ἢ τοῦλάχιστον τὴν ἀπέλασιν τῶν Θηβαίων φυγάδων ἐξ Ἀθηνῶν ἀπέτυχον. Τόσον μέγα ἦτο τὸ πρὸς τοὺς Θηβαίους ρεῦμα τῆς συμπάθειας τῶν Ἀθηναίων, ὥστε οὗτοι παρὰ τὴν ἀδυναμίαν των δὲν ἐδίστασαν ν' ἀντιμετωπίσωσι καὶ αὐτὴν τὴν κήρυξιν πολέμου ἐκ μέρους τῆς Σπάρτης καὶ τῆς ὀλιγαρχικῆς κυβερνήσεως τῶν Θηβῶν. Ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τοῦ κινδύνου τούτου ἀπέρριψαν θαρραλέως πᾶσαν πρότασιν ἀτελείσεως καὶ ἐξηκολούθησαν νὰ χορηγῶσι εἰς τοὺς φυγάδας στέγην καὶ τροφήν, καὶ νὰ παρέχωσι καὶ πᾶσαν ἄλλην προστασίαν. Οὕτω βλέπομεν ὅτι ἡ ἐν Ἀθήναις παραμονὴ τῶν Θηβαίων φυγάδων δὲν ἀπέβη εἰς μάτην, ἀφοῦ εἶχον κερδίσει τὰς ζωηρὰς συμπάθειας τῆς δαμονίου πόλεως καὶ τῶν ἀνεξαρτήτων ἀπὸ τῆς Σπάρτης φιλελευθέρων πολιτῶν τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Ἡ ὅλη δὲ δοκιμασία εἰς ἣν εἶχον ὑποβληθῆ, εἶχεν ἐξάψει τὰ αἰσθητά φιλοπατρίας αὐτῶν καὶ εἶχε σφυρηλατήσῃ τὴν πεποιθήσιν πρὸς τὴν νίκην πρὸς ἣν ψυχραίμως καὶ μετὰ καρτερίας ἀδαμάστου καὶ ἀκλονήτου ἀπέβλεπον. Οὐδὲ περιώρισαν τὰς ἐνεργείας αὐτῶν μόνον εἰς Ἀθήνας, διότι καὶ πρὸς τοὺς ἐν Θήβαις παραμείναντας πατριώτας κρύψαντας εἰς τὰ βᾶθη τῆς καρδίας των τὸ τρωθὲν αἰσθημα τῆς φιλοπατρίας των, εὗρισκοντο εἰς διαρκῆ συνεννόησιν. Δὲν ἦσαν δὲ οὗτοι οὔτε ὀλίγοι, οὔτε ἀνάξιμοι λόγου, διότι μετὰ αὐτῶν ἦτο ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὃν οἱ τύραννοι εἶχον περιφρονησῆ ὡς ἀνίκανον καὶ ἀκίνδυνον πένητα φιλόσοφον· ὁ στρατηγὸς Παιμένης καὶ ὁ Γοργίδας, οἵτινες δὲν μετείχον μὲν ἐνεργῶς τοῦ ἔργου τῆς ἀπελευθερώσεως, ἠγνῶν ὅμως καὶ ἐνί-

σχον διὰ τῆς στάσεώς των τὰς προσπαθείας τῶν ἐργαζομένων ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τούτου· ὁ Χάρων ὅστις παρῆχε τὴν οἰκίαν του ὡς ἐντευκτήριον τῶν συνωμοτῶν· οἱ φιλόσοφοι Σιμίας καὶ ὁ Κέβης, οἵτινες ἔδιδον διαλέξεις, καθ' ἃς παρίσταντο καὶ οἱ ἀρχιγοὶ τῆς τυραννίδος Ἀρχίας καὶ Λεοντιάδης, οἱ ὅποιοι ἐπλανῶντο ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τὴν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν κλίσιν τῶν Θηβαίων ἐνόμιζον ὡς παραίτησιν ἀπὸ τῆς ἰδέας τῆς ἐλευθερίας· ὁ Φιλλίδας ὅστις ἠδυνήθη τὴν ἡμέραν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος νὰ παράσῃ πολυτιμωτάτην ὑπηρεσίαν εἰς τοὺς ἥρωας τῆς ἐλευθερίας καὶ ἄλλοι πολλοί.

Τέσσαρα ὀλόκληρα καὶ μακρὰ ἔτη ἀνέμενον οἱ ἐν Ἀθήναις φυγάδες τὴν ἡμέραν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος των μὲ τὸ πένθος εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὴν νοσταλγίαν εἰς τὴν καρδίαν. Κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα πολλάκις ἔσχον τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελον ἐξεγερθῆ κατὰ τῆς Σπάρτης, πάντοτε ὅμως αἱ ἐλπίδες αὐτῶν διεφύσθησαν, διότι ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων εὐρίσκειτο ἐν ἀπολύτῳ ἀδυναμίᾳ ν' ἀναλάβῃ ἀγῶνα κατὰ τὴν Σπάρτην καὶ τῶν ὀλιγαρχουμένων Θηβῶν. Οἱ ἐν Ἀθήνας Βοιωτιάζοντες ἢ φιλοθηβαῖοι Κάλλυτος, Λεωδιάμης, Ἀριστοφῶν, Θράσων, Ἀρχέδημος, Πύρρανδρος, Φορμίστιος καὶ Κέφαλος εἶχον δραστηρίως ἐργασθῆ ὑπὲρ τῶν Θηβαίων, ὁ δὲ Κέφαλος προέτεινεν ὅπως καὶ ἡ πόλις μετάσῃ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Θηβῶν(1). Ἄφ' ἑτέρου ἢ ὀλιγαρχικῆ τῶν Θηβῶν κυβερνήσις εἶχεν εἰς Ἀθήνας κατασκόπους παρακολουθοῦντας τὰ διαβήματα τῶν φυγάδων, ὧν κατώρθωσε νὰ δολοφονήσῃ τὸν ἀρχηγὸν Ἀνδροκλείδαν, ὅστις μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἰσμηνίου συνεκέντρον πλήρη τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν Βοιωτιαζόντων, ὅπως ἐξεγείρωσι τὰς Ἀθήνας, οἱ Θηβαῖοι ἀπεφάσισαν ν' ἀναλάβωσι μόνοι τὸν ἀγῶνα ἐλπίζοντες ὅτι κατὰ τὴν πρόοδον αὐτοῦ ἤθελον τύχει τῆς ὑποστηρίξεως τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Κέφαλος καὶ οἱ ἄλλοι ἐπιφανεῖς διηγητοὶ ἔλεγον: Ἀρξασθε καὶ οἱ Ἀθηναῖοι οὔτε δύνανται οὔτε θὰ θελήσωσιν ν' ἀφήσωσιν ὑμᾶς ἀνυπερασπίστους. Μετὰ τοῦτο τὸ κίνημα ἀπεφασίσθη καὶ τὴν ἀρχηγίαν ἀνέλαβεν ὁ Πελοπίδας καίτοι ἐκ τῶν νεωτάτων, ὑπαρχηγὸς δὲ ἦτο ὁ Μέλων. Ὁ Ξενοφῶν 5—4—19 ἀποδίδει τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κινήματος εἰς τὸν Μέλωνα, ἐνῶ προτεροῦς τοῦ ἔργου τῆς ἀπελευθερώσεως ἦτο ὁ Πελοπίδας, οὔτι-

(1) Κοίρτ. Λάμ. Δ'. 424. Δεινάρχου κατὰ Δημοσθένους 38,39. Ἀθήναιος 1γ. 169.

νος τὴν συμμετοχὴν ἀποσιωπᾶ ἐκ προθέσεως ὁ Ξενοφῶν. (1) Εἰς τὴν ἐπιτάχυνσιν δὲ τοῦ κινήματος συνετέλεσαν ἡ ἐπιχειρήσιμη ἐφορτὴ τῶν Ἡρακλείων, ὅποτε ἠλπίζον νὰ εὐρωσιν ἐν ἀφροντισίᾳ τὴν πόλιν, ὁ χειμῶν, ὅστις δυσκόλως θὰ ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν, καὶ ἡ σύλληψις τοῦ Ἀμφιθέου, οὕτινος τὴν ζωὴν ἠθέλον νὰ σώσωσι διότι ἦτο εἰς τῶν θερμοτάτων καὶ ἐπισημοτάτων συνωμοτῶν (2).

Οἱ φυγάδες ὧν ἐπισημύτατοι ἦσαν ὁ Πελοπίδας, ὁ Μέλων, ὁ Φερένικος, ὁ Δαμοκλείδας, ὁ Θεόπομπος εὐρίσκοντο εἰς διαρκῆ συνεννόησιν μετὰ τῶν ἐν Θήβαις πατριωτῶν, ὧν εἰς ἦτο ὁ Φιλλίδας, ὅστις τσοῦτον ἐπιτηδείως εἶχεν ἀποκρῦψει τὰ φρονήματα αὐτοῦ, ὥστε εἶχεν ἀξιώθῃ τῆς τυφλῆς ἐμπιστοσύνης τῶν πολεμάρχων. Ἐτερος ἦτο ὁ Χάρων μεθ' οὗ κυρίως συνεννοοῦντο οἱ φυγάδες. Ὁ Γοργίδας, ὁ Παμμένης καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἠνθόουν μὲν, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις εἶπομεν, τὰς προσπαθείας τῶν ὑπὲρ ἀποτινάξεως τοῦ Σπαρτιατικοῦ ζυγοῦ ἐργαζομένων, δὲν μετεῖχον ὅμως ἐνεργῶς τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἔργου, ἴσως διότι ἐπεβλέποντο καὶ ἐπετηροῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχόντων.

Κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 379 π. Χ. ὁ Πελοπίδας μετὰ τῶν ὁμοφρόνων του συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἐν Θήβαις πατριωτῶν ὤρισαν τὴν ἡμέραν τῆς δράσεως. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀθροία ἐξ Ἀθηναίων ἀναχώρησις ὅλων τῶν φυγάδων ἠδύνατο νὰ προδώσῃ τὸ κίνημα, ἀπεφασίσθη μόνον ἑκατὸν ἄνδρες ὑπὸ τὸν Φερένικον ὑπὸ διαφόρους προφάσεις νὰ συγκεντρωθῶσιν εἰς τὸ Θριάσιον πεδῖον, ἵνα ἀπὸ τῆς Ἐλευσίνας χωρήσωσι πρὸς τὰς Θήβας. Ὁ Πελοπίδας, ὁ Μέλων, ὁ Δαμοκλείδας καὶ ὁ Θεόπομπος καὶ ἄλλοι ὀκτὼ νέοι ἐκ τῶν εὐγενεστάτων οἰκῶν τῶν Θηβῶν, ἀνέλαβον τὸ πρῶτον καὶ μᾶλλον ἐπικίνδυνον ἐγχείρημα, νὰ μεταβῶσιν εἰς Θήβας καὶ φρονεύσωσι τοὺς τυράννους, πάντες δὲ οἱ ἄλλοι φυγάδες ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μεριμνήσωσι περὶ τῆς συντηρήσεως τῶν οἰκογενειῶν των ἐὰν ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ἠθέλον ἀπολεσθῆ. Μετὰ τοῦτο οἱ δώδεκα ἡρώες ἀποχαιρετήσαντες τοὺς ἐν Ἀθήναις ὑπολειφθέντας ὁμόφρονας αὐτῶν ἔλαβον τὴν πρὸς τὰς Θήβας ἄγουσαν, προπέμψαντες δὲ ἄγγελον πρὸς τὸν Χάρωνα, εἶπον ὅτι εὐρίσκοντο καθ' ὁδὸν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν συμπεφωνημένων. Καὶ ὁ μὲν Χάρων λαβὼν γνῶσιν τοῦ πράγματος εἶδοποι-

(1) Κούρ. Λαμ. Δ'. 419. Πλούτ. βίος Πελοπίδου 7.

(2) Πλουτάρχου περὶ Σωκράτους δημοσίου 4. 32.

ἤσε πρῶτον τὸν Φιλλίδαν νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ μοιραῖον συμπόσιον. ἄπερ ἐβέλλε ν' ἀποβῆ ἰόσον τραγικόν, ἔπειτα ἀνέβησεν εἰς ἄλλους συνωμοτίας διαφόρους ὑπηρεσίας πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγῶνος, ὅστις ἤδη εἶχεν ἀρχίσαι. Μεταξὺ τῶν λαβόντων γνῶσιν τῆς ἐλεύσεως τῶν περὶ τὸν Πελοπίδαν ἦτο καὶ Ἰπποσιθενίδας ἀνὴρ φιλόπατρις καὶ συμπαθῶς ἔχων πρὸς τὸν ἐπικείμενον ἀγῶνα, ἀλλ' ἄτολιμος. Ὁ Ἰπποσιθενίδας εὐρεθεὶς πρὸ τῆς πράξεως καὶ στερούμενος φυσικοῦ θάρρους ἰλιγγίασε πρὸ τοῦ μεγέθους τοῦ ἀγῶνος καὶ πιστεύσας ὅτι ὁ ἀγὼν ἤθελεν ἀποτύχει καὶ ἡ πόλις ἤθελεν ὑποστῆ δεινὰ ἀνήκεστα ἀπεράσισε νὰ στείλῃ ἄγγελον πρὸς τὸν Πελοπίδαν, ν' ἀναβάλλῃ τὸ κίνημα δι' εὐθετώτερον χρόνον, τοῦ παρόντος κριθέντος ἀκαταλλήλου. Καὶ χωρὶς νὰ εἴπῃ πρὸς οὐδένα οὐδέν, ἀνέβησεν εἰς τὸν Χλίδωνα, νικητὴν πολλῶν ἱππικῶν ἀγῶνων, ὅστις καὶ πρὸ ὀλίγου εἶχε νικήσει διὰ τοῦ κέλῃτός του εἰς τὰ Ἡραῖα, νὰ μεταβῆ πάραυτα πρὸς συνάντησιν τοῦ Πελοπίδου. Ἄλλ' ὅταν ἔργον τι ἔχη τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ δὲν ἀποτυγχάνει, ὅσον καὶ ἂν ἐργασθῶσιν οἱ ἄνθρωποι πρὸς ἀποτυχίαν αὐτοῦ. Ὁ Χλίδων ἀποδεχθεὶς τὴν ἀποστολὴν μετέβη εἰς τὴν οἰκίαν καὶ διέταξε τὸν ὑπηρετὴν του νὰ ἐτοιμάσῃ τὸν ἵππον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ σύζυγός του εἶχε δανείσει τὸν γαλινὸν εἰς γείτονα, ὁ Χλίδων ἀγανακτήσας ἐκακοποίησεν αὐτήν. Εἰς τὰς κραυγὰς ταύτης ἔτρεξαν οἱ γείτονες καὶ ἐτάχθησαν πρὸς τὸ μέρος τῆς συζύγου, ἥτις ἐνθαρρυνθεῖσα προέβη εἰς ὕβρεις καὶ κατάρας κατὰ τοῦ Χλίδωνος, νὰ χάσῃ τὸν δρόμον καὶ νὰ ναυαγήσῃ ἢ ἀποστολῇ του. Καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἶπε ὅτι ἔχασε τὸν δρόμον, εἶπε ὅτι ἐγκατέλιπε τοῦτον ἐκουσίως φοβηθεὶς, δὲν εἰδοποίησε τὸν Πελοπίδαν, ὅστις συμφώνως πρὸς τὰ συμπεφωνημένα ἔφθασε περὶ τὸ ἐσπέρας μετὰ τῶν συνωμοτῶν εἰς Θήβας, καθ' ἣν στιγμὴν γινὼν πίπτουσα εἶχεν ἐγκλείσει εἰς τὰς οἰκίας των τοὺς πολλοὺς, τοὺς δὲ κυκλοφοροῦντας καθίστα ὄγνωστοὺς. Οἱ περὶ τὸν Πελοπίδαν δώδεκα συνωμοτῆται ἀναχωρήσαντες ἐξ Ἀθηνῶν καὶ φέροντες ἐνδύματα κυνηγῶν, κύνες κυνηγετικοὺς καὶ πάντα τὰ πρὸς θήραν ἀναγκαῖα, διέβησαν τὴν Πύρνηθα, λαβόντες πιθανώτατα τὴν συντομωτάτην πρὸς τὰς Θήβας ὁδόν, Θριάς-Πανάκτου-Θηβῶν, νῦν Ἀσπροπύργου—Κοκκινίου—Δερβενοχωρίων—Θηβῶν. (1) Ὅταν δ' ἐπλησίασαν πρὸς τὴν πόλιν ἀντήλλαξαν τὴν κυνηγετικὴν των περιβολὴν δι' ἐνδυμάτων γεωργῶν καὶ ὡς τοιοῦτοι διὰ διαφόρων ὁδῶν εἰσῆλθον εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Χάρωνος.

(1) Ἡ ὁδὸς αὕτη πλὴν τῆς συντομῆς εἶχε τὸ προσόν νὰ διέρχεται διὰ πυκνοτάτου δάσους καὶ ἀποκρήμων ὁρέων.

Ὁ Πελοπίδας διηγήθη ὅτι οἱ Θηβαῖοι φυγάδες εὗρισκοντο ὑπὸ τὸν Φερένικον εἰς τὸ Θουάσιον πεδῖον περὶ τὴν Ἐλευσίνα καὶ ὅτι εἰδοποιοῦμενοι ἠδύναντο νὰ φθάσωσι τὴν ἐπομένην. Προσέθεσε δὲ ὅτι μέγα μέρος Ἀθηναίων ἐβελοντῶν ἀναμένει τὸ σῦνθημα ἵνα σπεύσῃ εἰς βοήθειαν. Ὁ Χάρων καλέσας τοὺς ἐν Θήβαις συνωμότης κατέστησεν αὐτοὺς ἐνημέρους τῶν τελουμένων. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Χάρωνος συνήλθον ἐν ὄλῳ 48 ἄνδρες μετὰ τῶν ἕξ Ἀθηνῶν ὑπὸ τὸν Πελοπίδαν ἐλθόντων. Ἐνῷ δὲ ἀντιλλάσσοντο σκέψεις καὶ ἐλαμβάνοντο ἀποφάσεις περὶ ἀμέσου ἐνεργείας αἴφνης κτύπημα ἰσχυρὸν τῆς αὐλείου θύρας διέκοψε πᾶσαν συζήτησιν. Ὑπηρέτης εἰσελθὼν ἀνήγγειλε τὴν ἀφίξιν ὑπαλλήλου τοῦ πολεμάρχου Ἀρχίου καλοῦντος τὸν Χάρωνα νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον αὐτοῦ ἀμέσως. Ἡ πρόσκλησις τοῦ Χάρωνος ὑπὸ τοῦ Ἀρχίου ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ καὶ οὕτω ἐπειγόντως ἐνέσκηψεν ὡς κεραυνὸς καὶ ἐνέσπειρε τὸν πανικὸν καὶ τὸν ἀπελπισμὸν εἰς πάντας τοὺς συνωμότης. Ὁ Χάρων μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ὑπαλλήλου τοῦ Ἀρχίου, φοβηθεὶς μὴ ἐκλιφθῆ ὡς προδότης, καλεῖ τὸν ἐπὶ κάλλει καὶ ρώμῃ πρωτεύοντα μεταξὺ τῶν ὀμηλικῶν υἱὸν του, παῖδα ἕτι ὄντα, καὶ λαμβάνων αὐτὸν ἐκ τῆς χειρὸς παραδίδει εἰς τὸν Πελοπίδαν, ἵνα τὸν φονεύσῃ ἐὰν ἀποδειχθῇ προδότης. Ὁ Πελοπίδας καὶ οἱ λοιποὶ συνωμῶται μακρὰν πάσης τοιαύτης σκέψεως, ἀπήτησαν παρὰ τοῦ Χάρωνος δακρῦντες ἐκ συγκινήσεως, ν' ἀπομακρύνῃ ἐκ τῆς συνωμοσίας τὸν υἱὸν του, ἵνα ἐπιζήσῃ οὗτος καὶ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατον αὐτῶν. Καὶ ἐνῷ οὕτοι πάντες ἠτοιμάζοντο ν' ἀποθάνωσιν ὅσον ἠδύναντο καλλίτερον, ὁ Χάρων μετέβαινεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πολεμάρχου Ἀρχίου. Καθ' ὁδὸν δὲ ἔξετέλει διαφόρους κινήσεις τοῦ σώματος καὶ τοῦ προσώπου του, ἵνα δυναθῇ νὰ ὑποκριθῇ κατὰ τρόπον πειστικόν. Τέλος φθάνει εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀρχίου, ὅστις ἐμφανισθεὶς μετὰ τοῦ Φιλίππου εἶπεν :

Ὁ Χάρων, ἤκουσα ὅτι φυγάδες τινὲς προσελθόντες εἰς τὴν πόλιν κρύπτονται καὶ συμπράττουσι μετὰ τινῶν συνωμοτούντων πολιτῶν. Ὁ Χάρων ταραχθεὶς ἐν ἀρχῇ συνήλθεν ἀμέσως καὶ ψυχραίμως ἠρώτησεν ἐὰν γνωρίζῃ τίνες εἶνε οἱ προσελθόντες καὶ τίνες οἱ κρύπτοντες αὐτούς. Καὶ ὡς ἐνόησεν ἐκ τῆς διεξαγωγῆς βραχείας συζητήσεως ὅτι δὲν εἶχεν ὑποβληθῆ σοβαρὰ μήνυσις παρ' ἀνθρώπου γνωρίζοντος τὰς τῆς συνωμοσίας ἀπῆλθε· ὁ δὲ Φιλίππιδας, ὅστις εἶχεν εἰδοποιηθῆ ἑγκαίρως καὶ εἶχε προετοιμάσει τὸ συμπόσιον τὸ ὅποιον ἀπὸ πολλοῦ εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τοὺς πολεμάρχους, πρὸς τὸν πότον καὶ τὰς γυναῖκας ἔστρεψε τὸν λόγον.

Μόλις δὲ παρήλθεν ὁ κίνδυνος οὗτος δεύτερος ἐνεφανίσθη σπουδαιότερος τοῦ πρώτου. Ἦλθέ τις ἐξ Ἀθηναίων κομίζων ἐπιστολὴν Ἀρχίου τοῦ ἱεροφάντου πρὸς Ἀρχίαν τὸν πολέμαρχον δι' ἧς σαφῶς κατηγγέλλετο ἡ συνωμοσία, ἀλλ' ὁ Ἀρχίας εὗρισκετο ἐν μέθῃ τότε, καὶ πρὸς τὸν γραμματοκομιστὴν λέγοντα οὗ ὁ πέμψας αὐτὸν συνέστησε ν' ἀναγνωσθῆ ἢ ἐπ.στολὴ ἀμέσως, μειδιῶν εἶπε τὴν παροιμιώδη πλῆθον καταστῆσαι εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον «ἐς αὔριον τὰ σπυδαῖα» καὶ λαβὼν αὐτὴν ἔθεσεν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον, ἐξηκολούθησε δὲ τὴν συζήτησιν μετὰ τοῦ Φιλλίδου, ὃν διέταξε νὰ τῷ προσφέρῃ οἶνον καὶ νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν θύραν νὰ ἴδῃ ἐὰν ἔρχονται αἱ ἀναμενόμεναι γυναῖκες.

Ὁ Χάρων ἐπιστρέψας εἰς τὴν οἰκίαν του ἐνεθάρρυνε τοὺς ἐν ἀγωνίᾳ διατελοῦντας συνωμοτίας, ἐμπνεύσας αὐτοῖς πεποίθησιν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγῶνος. Ἀποφασίσαντες δὲ νὰ δράσωσιν ἀμέσως διηρθέθησαν εἰς δύο ομάδας καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Χάωνα, Μέλωνα καὶ Καφισίαν ἐπὶ τὸν Ἀρχίαν καὶ τὸν Φίλιππον ἐχώρησαν καὶ γυναικείας ἐσιδήτας ἐπενδεδυμένοι, καὶ κρύπτοντ' ἐς τὰ πρόσωπα μὲ δασεῖς στεφάνους ἐλάτης καὶ πεύκης εἰσῆλθον ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῶν. Οἱ τύραννοι νομίσαντες ὅτι ἦσαν αἱ σεμναὶ καὶ κάλλιστα γυναῖκες, ὡς εἶχεν ὑποσχεθῆ αὐτοῖς ὁ Φιλλίδας, ἀπεμάκρυνον τοὺς σωματοφύλακας αὐτῶν ἐνώπιον τῶν ὁποίων αὐταὶ δὲν ἦθελον ν' ἀποκαλυφθῶσι καὶ ἔσπευσαν νὰ ὀρίσωσιν εἰς αὐτάς θέσεις πλησίον των. Πρῶτος ὤρησεν ὁ Μέλων καὶ ἀνασπάσας τὸ ξίφος ἐφόνευσε διὰ πολλῶν κτυπημάτων τὸν Ἀρχίαν. Ἐπειτα ὁ Χάρων ἐτραυμάτισε τὸν Φίλιππον εἰς τὸν τράχηλον, συνεπλήρωσε δὲ τὸ ἔργον ὁ Λυσίθεος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Καβίριχος, ἄρχων διὰ κλήρου, ἐν μέθῃ διατελῶν ἠμύνετο ὑπὲρ τῶν τυράννων παρὰ τὰς συστάσεις τοῦ Καφισίου, ὁ Θεόπομπος ἐφόνευσε αὐτὸν πλήξας διὰ τοῦ ξίφους του. «Κεῖσο καὶ σὺ μετὰ τούτων, εἶπεν, οὗς ἐκολάκευες καὶ ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἠὔχεσο.» Περὶ τῆς ἐξολοκώσεως τοῦ Καβιρίχου τὸ ἱερὸν δῶρον αὐτοῦ παρέλαβεν ὁ παρατυχὼν μάντις Θεόκριτος. Ἐκ τῶν θεραπόντων καὶ ἀκολούθων τῶν τυράννων, οἱ μὲν ἀντιστάντες ἐφρονεῦθησαν, οἱ δὲ ἄλλοι ἐκλείσθησαν εἰς τὸν ἀνδρῶνα ἵνα μὴ ἐξέλθωσι καὶ ἀναγγείλωσι τὰ γενόμενα.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Πελοπίδαν, Λαμοκλείδαν καὶ Κηφισόδορον ὀπλισθέντες μόνον διὰ μαχαίρων καὶ ξιφῶν ἐχώρησαν ἐπὶ τὸν Λεοντίδαν καὶ τὸν Ὑπάτην, πλησίον ἀλλήλων οἰκοῦντας. Καὶ ὁ μὲν Λεοντίδας, κατὰ Πλούταρχον, καὶ Λεοντιάδης, κατὰ Ξενοφῶντα, ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ εὗρισκόμενος διέταξε ν' ἀνοιγῆ ἡ θύρα,

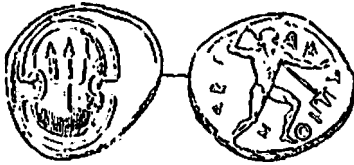
ἦν οἱ συνωμόται ἔχρουν λέγοντες ὅτι ἔρχονται ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιστολήν τοῦ Καλλιστράτου κομιζόντες. Ἀνοιγείσης τῆς αὐλείου θύρας ὤρμησαν οἱ συνωμόται ἀθρόοι πρὸς τὸν θάλαμον τοῦ Λεοντιάδου. Ἐννοήσας οὗτος ὅτι εὕρισκετο πρὸ συνωμοτῶν ἡτοιμάσθη πρὸς ἄμυναν, καὶ ἔξαγαγὼν μάχαιραν ἐφόνευσε τὸν πρῶτον εἰσελθόντα Κηφισόδωρον, νέον εὐγενῆ, τολμηρὸν καὶ ἀνδρεῖον, μετ' ὃ δυσκόλως ἐφρονεύθη ὑπὸ τοῦ Πελοπίδου. Ὁ Λεοντιάδης πρὸς τὸν Πελοπίδαν μαχόμενος ἐκάλει τοὺς θεράποντας αὐτοῦ μεγαλοφώνως εἰς βοήθειαν, ἀλλ' οὔτοι δὲν ἠδύναντο νὰ βοηθήσωσιν αὐτὸν διότι ἐκωλύοντο ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Σαμίδαν, οἵτινες εἶχον πολιορκήσει τὴν οἰκίαν, ἄλλως δὲν εἶχον τὸ θάρρος νὰ ἔλθωσι εἰς χεῖρας πρὸς ἄνδρας ἐπιφανεστάτους. Ὁ ἀγὼν οἶφεν περιορίσθῃ μεταξὺ Πελοπίδου καὶ Λεοντιάδου διεξαγόμενος διὰ ξιφῶν πρὸ τῶν στενῶν θυρῶν τοῦ θαλάμου καὶ τοῦ Κηφισοδώρου πεσόντος καὶ θνήσκοντος ἐν μέσῳ αὐτῶν. Τῶν ἄλλων μὴ δυναμένων νὰ βοηθήσωσιν ὁ Πελοπίδας κατώρθωσε πολλὰ τραύματα λαβῶν νὰ καταβάλῃ τὸν Λεοντιάδην, ὃν ἔσφαξε πρὸ τῶν κλειόμενων ὀφθαλμῶν τοῦ Κηφισοδώρου. Οὗτος ἰδὼν τὸν τύραννον πίπτοντα ἔτεινε τὴν δεξιάν πρὸς τὸν Πελοπίδαν καὶ συγχαρεῖς τοῦτο καὶ τοὺς ἄλλους ἀσπασθεῖς εὐχαρῖς ἐξέπνευσε. Μετὰ τοῦτο ἐτρέπησαν κατὰ τοῦ Ὑπάτου, ὅστις ἀνοίξας τὴν θύραν καὶ ἰδὼν τοὺς συνωμότας κατέφυγε διὰ τῆς στέγης εἰς τὴν γειτονικὴν οἰκίαν. Καταδιόχθεις ὁμῶς ἀνευρέθη, συνελήφθη καὶ ἐσφάγη.

Ἐπειτα ἐνωθεῖσαι ἀμφοτέραι αἱ ὀμάδες τῶν συνωμοτῶν παρὰ τὴν πολύστυλον στοάν, ἐχώρησαν ὁμοῦ πρὸς τὸ δεσποτήριον ἔνθα ἐσήποντο πολυάριθμοι πολιτικοὶ κατάδικοι. Ἐκεῖ ὁ Φιλλίδας καλέσας τὸν δεσμοφύλακα ἐζήτησεν ἐξ ὀνόματος τοῦ Ἀρχίου καὶ Φιλίππου τὸν Ἀμφίθεον, ἵνα ὀδηγήσῃ αὐτὸν πρὸς τοὺς πολεμάρχους. Ὁ δεσμοφύλαξ ὑποπτευθεὶς δόλον ἠρνήθη νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸν Φιλλίδαν· ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἐπέμενε ὁ δεσμοφύλαξ εἶπεν· πότε, ὦ Φιλλίδα, ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ ἐζήτησαν δεσμώτην οἱ πολέμαρχοι; πότε ἐπραξαν τοῦτο διὰ σοῦ καὶ ποῖαν ἀπόδειξιν φέρετε; Ὁργισθεὶς ἐκ τούτων ὁ Φιλλίδας ἐφόνευσε αὐτὸν πλήξας διὰ ξίφους. Ἐπειτα διαρρήξαντες τὰς θύρας εἰσῆλθον εἰς τὸ δεσποτήριον καὶ πρῶτον μὲν ἐζήτησαν τὸν Ἀμφίθεον, εἶτα δ' ἕκαστος ἀνεζήτησε τοὺς φίλους του. Οἱ δὲ δεσμῶται ἀκούοντες τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀνεπήδων μετὰ χαρᾶς ἐκ τῶν χαμεινῶν καὶ σύροντες τὰς ἀλύσεις ἔσπευδον πρὸς τὴν καλοῦσαν αὐτοὺς φωνήν. Οἱ δὲ ἔχοντες δεδεμένους τοὺς πόδας εἰς ξύλα, ἀνύψουν τὰς χεῖρας καὶ

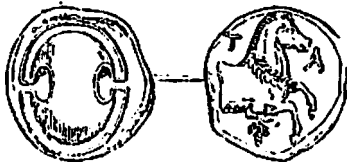
βοῶντες παρεκάλουν νὰ μὴ ἐγκαταλειφθῶσιν. Αἱ γυναῖκες μα-
θουσαι ὅτι πάντες οἱ δεσμῶται ἠλευθερώθησαν, παρὰ τὰ ἔθιμα
τῶν Θηβαίων, ἔτρεχον εἰς τὰς ὁδοὺς ἀναζητοῦσαι τοὺς πατέρας,
τοὺς συζύγους, τοὺς ἀδελφούς, τὰ τέκνα αὐτῶν.

Μετὰ τὸν θάνατον τῶν τυράννων καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν

40) Νομίσματα Βοιωτικά

Ἀλιάρτου (Ποσειδῶν)

Τανάρας (Ἴππος)

Θεσπιῶν - Ἀφροδίτη

πολιτικῶν καταδίκων ὁ λαὸς ἐξε-
χύθη εἰς τὰς ὁδοὺς, οἱ μὲν ἵνα με-
τάσχῃσι τοῦ ἀγῶνος, οἱ δὲ ἵνα ἐκ-
δηλώσωσι τὴν χαρὰν αὐτῶν καὶ
ἄλλοι ἔν' ἀπέλθῃσι τῆς πόλεως φο-
βούμενοι τὴν κατάστασιν. Ἐκ τῆς
κινήσεως ταύτης, τῶν ἀπερῶν λιμ-
πάδων τῶν ἐκ διαφόρων σημείων ἐκ
φόβου ἀπερχομένων, καὶ τοῦ μεγά-
λου θορύβου, ὅστις ἐδόνει τὴν γῆν
καὶ ἐπληττε τὴν ἀτμόσφαιραν, πτο-
ηθεῖσα ἢ ἐν Καδμείᾳ διαμένουσα
φρουρὰ εἰς πεντακισχιλίους ἀνερχο-
μένη μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ καταφυγόν-
των λακωνιζόντων, ἔμεινεν ἀδρα-
νὴς καὶ ἀντὶ νὰ ἐπιτεθῇ καὶ κατα-
πνέξῃ τὴν στάσιν, ἐνεκλείσθη εἰς τὴν
Καδμείαν καὶ ἐζήτησεν ἐνίσχυσιν ἐκ
Πλαταιῶν καὶ Θεσπιῶν. Οἱ μουσι-
κοὶ, οἵτινες ἐπεδήμουν ἐν Θήβαις
χάριν τῶν ἑορτῶν τῶν Ἡρακλείων
ὑπὸ τοῦ Ἴπποσθενεΐδα ὀδηγούμενοι

περιήρχοντο τὴν πόλιν σαλπίζοντες τὸν ὕμνον τῆς ἐλευθερίας καὶ κα-
λοῦντες τὸν λαὸν εἰς τὰ ὕψα. Ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Γοργίδας
συνηθροίσθησαν μετὰ πολλῶν καὶ γενναίων πολιτῶν εἰς τὸ ἱε-
ρὸν τῆς Ἀθηνᾶς ἔνθα συνέρρεεν ἄπειρον πλῆθος καὶ ὠπλίζετο
ἐκ τῶν ἐν ταῖς στοαῖς ἀνηρτημένων λαφύρων πολέμου καὶ ἐκ τῶν
ἐργαστηρίων τῶν δορυξῶν καὶ μαχαιοποιῶν. (1)

Ὅπλισθέντες ἐν τάχει πάντες οἱ πολῖται παρετάχθησαν εἰς τὸ
Ἄμφειον, ἔνθα καὶ ὀπλίται καὶ ἱππεῖς συνέρρευσαν ἅμα τῇ βε-
βαιώσει ὅτι οἱ τύραννοι ἀπέθανον καὶ αἱ ἀρχαὶ περιήλθον εἰς
χεῖρας τῶν ὑπὸ τὸν Πελοπίδαν ἐλευθερωτῶν. Τὴν δὲ πρώτην

(1) Πλουτ. περὶ Σωκράτους δαιμονίου 30—33, βίος Πελοπίδου 7—12

οὗτοι ἠδυνήθησαν ν' ἀποκρούσωσι τὰς ὑπὸ τῶν Σπαρτιατικῶν φρουρῶν σταλείσας ἐνισχύσεις ἐκ Πλαταιῶν καὶ Θεσπιῶν πρὸς τὴν φρουρὰν τῆς Καδμείας, ἣτις ἀμέσως ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Πηλοπίδου καὶ τῶν ἔξωθεν καταφθασάντων περιοίκων καὶ τῶν ὑπὸ τὸν Φερένικον κατ' ὄδον εὐρισκομένων φυγᾶδων, οἵτινες ἐγκαίρως εἰδοποιηθέντες ἔφθασαν ἐν τάξει. Ἐπηκολούθησεν ἡ ἔλευσις τῶν ἄλλων ἐν Ἀθήναις ἀναμενόντων φυγᾶδων καὶ πλείστων Ἀθηναίων ἐθελοντῶν ἐν οἷς καὶ δύο στρατηγοί, ἐξ ὧν ὁ μὲν Χαβρίας κατέλαβε τὸ στενὸν τῶν Ἐλευθερῶν, ἦν ἀποκρούσῃ τὴν δι' αὐτοῦ εἰσβολὴν Πελοποννησίων, ὁ δὲ Δημοφῶν εἰσώρησεν εἰς Βοιωτίαν καὶ εὗρεν ἐν Θήβαις πάντας ἐν ἐξῆλλῳ πολεμικῷ ὄργασμῳ.

Ἡ ταχεῖα ἄλωσις τῆς Καδμείας ἦτο διὰ τοὺς Θηβαίους ζήτημα ζωῆς, ζήτημα, ὅπερ ἔπρεπε νὰ λυθῆ, ὡς τάχιστα, ἵνα μὴ προλάβωσιν οἱ Σπαρτιᾶται καὶ στείλωσι στρατὸν πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας. Διὰ τοῦτο οἱ Θηβαῖοι δι' ἐπιθέσεων νυχθημέρων καὶ σφοδροτάτων, ἐτρομοκράτησαν καὶ κατεπτόησαν τὴν πολιορκουμένην φρουρὰν, ἣτις ἀποτελουμένη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ συμμάχων οὐδεμίαν ἐχόντων διάθεσιν νὰ θυσιασθῶσι, παρεδόθη ὑπόσπονδος μετ' ὀλίγας ἡμέρας, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 378, ὅτε στρατὸς ἰσχυρὸς ὑπὸ τὸν Κλεόμβροτον εὐρίσκετο παρὰ τὰ Μέγαρα, ἐρχόμενος, ἵνα λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Καδμείας ὑπὸ τῶν στασιασάντων Θηβαίων. Τὴν ἀναχωρήσασαν Σπαρτιατικὴν φρουρὰν παρηκολούθησαν καὶ πάντες οἱ λακωνίζοντες Θηβαῖοι, τινὲς τῶν ὁποίων ἐφρονεύθησαν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεως ὑπὸ τοῦ ἐκμανέντος πλήθους, τῶν ἄλλων διασωθέντων τῇ ἐπεμβάσει τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ πράξις αὕτη τῶν Θηβαίων ἐπεδοκιμάσθη ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ τότε κόσμου καὶ ἐθαυμάσθη ἡ δρᾶξ τῶν γενναίων αὐτῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἠλευθέρωσαν τὴν πατρίδα των. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Σπάρτῃ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποκρούσῃ τὴν συμπάθειάν του ὁ λαὸς καίτοι οἱ ἄρχοντες ἀπεκάλουν ἀντίρρως τοὺς ἥρωας τῆς ἐλευθερίας. Ὁ Ἐπαμεινώνδας τὸν ὁποῖον οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ Θηβαῖοι πολέμαρχοι εἶχον θεωρήσει ἀνίκανον νὰ βλάψῃ, διότι ἦτο ἀπράγμων διὰ φιλοσοφίαν καὶ ἀδύνατος διὰ πενίαν, μετὰ τὸν φρόνον τῶν τυράννων ἐνεφανίσθη μετὰ τοῦ Γοργίδου, τοῦ ἰδρυτοῦ καὶ διοικητοῦ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου καὶ ἠγωνίσθη κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ Ἐπαμεινώνδας μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἦτο ἄγνωστος ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ ἔφ' ὅσον ὁ ἀγὼν ἦτο μεταξὺ Θηβαίων ἀπέσχεν

αὐτοῦ, φρονῶν ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπετο ἐμφύλιος παρα-
γμὸς καὶ φόνος ἀνθρώπου ἄνευ δίκης. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀποδε-
χθῆναι τὴν προᾶξιν τῶν ἐλευθερωτῶν ὡς ἐπιβαλλομένην ὑπὸ τῶν
πραγμάτων ἐνέφανίσθη μετὰ τοῦ Γοργίδου εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ
δήμου καὶ παρουσίασε πρὸ τοῦ λαοῦ τοὺς τυραννοκτόνους ὡς ἰκέ-
τας ἕνεκα τοῦ χυθέντος αἵματος συμπολιτῶν. Ὁ ἀποτελῶν τὸν
δῆμον λαός, ὄρθιος καὶ ἔνδακρος ἐκ χαρᾶς καὶ ὑπερφροσύνης, πα-
ταγωδῶς ἐπευφημήσας τοὺς τυραννοκτόνους ἀνεκήρυξεν αὐτοὺς
σωτῆρας καὶ εὐεργέτας, οἱ δὲ ἱερεῖς ἐξήγγισαν αὐτοὺς, καὶ
τρεις ἐξ αὐτῶν τοὺς μάλιστα πάντων διακριθέντας Πελοπίδαν,
Μέλωνα καὶ Χάρωνα ἐκάλεσαν ν' ἀναλάβωσι τὴν διεύθυνσιν
τῶν κοινῶν ὡς βιοωτάρχαι. Οὕτω οἱ ὑπὸ τὸν Πελοπίδαν ὀλίγοι
συνωμόται ἠδυνήθησαν ἐντὸς ὀλίγων νυκτίων ὥρων ν' ἀπαλλά-
ξωσι τὴν πατρίδα τῶν τῆς τυραννίδος τοῦ Λεοντιάδου καὶ νὰ τι-
μωρήσωσι τοὺς τυράννους τῶν. Ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Θηβῶν
ἐπιτευχθεῖσα διὰ γενναίων καὶ ἐπικινδύνων ἀγώνων ἐκρίθη ὡς
ἰσαξία τῆς παρὰ Θρασυβούλου ἀπελευθερώσεως τῶν Ἀθηνῶν,
διὸ καὶ ἀδελφὴν ἐκείνης προσηγόρευσε σύμπαν τὸ Ἑλληνικόν.
Ἀπὸ ἀπόψεως δὲ ἀποτελεσμάτων ἢ ἀπελευθέρωσις τῶν Θηβῶν
ὑπῆρξεν ἐνδοξότερα, διότι ὁ πόλεμος ὁ ἐπενεγκὼν τὴν κατάλυσιν
τῆς Σπαρτιατικῆς ἡγεμονίας ἀπὸ ἐκείνης τῆς νυκτὸς ἤρξατο (1).

Ἡ ἐκλογὴ ὄχι πολεμάρχων, ἀλλὰ βιοωταρχῶν ἴτοι ἀρχόντων
τῆς ὅλης Βοιωτίας καὶ στρατηγῶν τῆς Βοιωτικῆς Ὀμοσπονδίας
ἀποδεικνύει ὅτι εἶχε γίνεαι προεργασία πρὸς ἐπίτευξιν τοιοῦτου
σκοποῦ καὶ τὴν ἡμέραν τῆς τυραννοκτονίας ἐν Θήβαις ἀνεκηρύ-
χθη ἡ αὐτονομία τῆς ὅλης Βοιωτίας καὶ οἱ νέοι βιοωτάρχαι ἀνέ-
λαβον τὴν ἐξουσίαν ὡς ἐκπρόσωποι οὐχὶ πλέον τῶν Θηβῶν, ἀλλὰ
τῆς ὅλης Βοιωτίας ἠνωμένης εἰς μίαν πολιτείαν, ὡς αἱ Ἀθηναί
ἐν τῇ Ἀττικῇ. Ἐν ἄλλοις λόγοις οἱ Θηβαῖοι, οἵτινες ἀπλευθέ-
ρωσαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὰς Θήβας δὲν περιορίσθησαν εἰς
τοῦτο, ἀλλὰ ἀνεσύστησαν τὴν Βοιωτικὴν συμπολιτείαν, πολλοὶ
δὲ πόλεις τῆς Βοιωτίας ἀπεδέχθησαν τὴν ἀνασύστασιν, διότι τὸ
νεοβοιωτικὸν κόμμα εἰς τὸ ὅποιον εἶχον προσχωρήσει πάντες οἱ
εὐγενέστεροι νέοι τῆς Βοιωτίας, εἶχε προδιαθέσει τὸν λαὸν νὰ
δεχθῆ τὴν σωτηρίαν ταύτην μεταβολήν, ἣτις ἐξησφάλιζεν αὐτὸν
ἀπὸ τῆς σπαρτιατικῆς δουλείας.

Ὅλιγα μεταβολαὶ εἶχον ἐπέλθει εἰς τὸν κόσμον τόσον αἰφνί-

(1) Πλουτ. Πελοπίδας 18.

διοι καὶ ἀνέλπιστοι ὡς ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Θηβῶν. Καὶ αὐτοὶ οἱ Θηβαῖοι διετέλουν εἰσέτι κατὰπληκτοὶ. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔργου εἶχε λαμπρὰ ἐπιτύχει, μάλιστα εἶχε ὑπερβῆ τὰς προσδοκίας τῶν μάλ-
 λον αἰσιοδόξων, τὸ μέλλον ὅμως ἐφαίνετο σκοτεινόν. Αἱ Θῆβαι
 μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἀπελευθερώσεως ἐδούλευεν εἰς τὴν λακω-
 νίζουσαν φαρμίαν, ἣτις εἶχε καταστήσει αὐτὰς ἀμίχλους καὶ ἀπολέ-
 μους, αἱ δὲ ἄλλαι πόλεις τῆς Βοιωτίας ἐτέλουν ὑπὸ ἀρμοστὰς τῆς
 Σπάρτης. Μετὰ ποίων λοιπὸν δυνάμεων ἠδύναντο ν' ἀντεπεξέλ-
 θωσιν οἱ Θηβαῖοι κατὰ τῆς Σπάρτης; Αἱ Πλαταιαί, αἱ Θεσπιαί, ὁ
 Ὀρχομενὸς ἦσαν ὀρημητήρια τῶν Σπαρτιατῶν. Αἱ Θῆβαι οὐδὲν
 ἄλλο εἶχον πλὴν τοῦ ὑψηλοῦ φρονήματος, ὅπερ εἶχον ἐμπνεύσει
 οἱ μεγάλοι ἠγήτορες εἰς τὰ τέχνα τῆς. Ἡ κατάστασις τῶν λοιπῶν
 ἦτο μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν κρισιμωτάτη, διότι οἱ Σπαρτια-
 ται οὐδὲν ἐκ μέρους τῶν Ἀθηνῶν φοβούμενοι, ἐμελλε νὰ διαθί-
 σωσιν ἀπάσας τὰς δυνάμεις αὐτῶν κατὰ τῶν Θηβαίων. Τούτων
 ἕνεκα τῇ προτάσει τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ὅστις ἀπὸ χαρακτῆρος ἐβδε-
 λύσσετο πᾶσαν μεταξὺ Ἑλλήνων χύσιν αἵματος ἀνευ ἀναποφεύ-
 κτου ἀνάγκης, ἀπεστάλη εἰς Σπάρτην ἀρεβεία φέρουσα προτάσεις
 εἰρήνης. Διὰ τῶν προτάσεων δὲ τούτων παρεχωροῦντο εἰς τοὺς Λα-
 κεδαιμονίους δικαιώματα ἡγεμονίας καὶ ὑπέσχοντο οἱ Θηβαῖοι νὰ
 ἐκτελέσωσι ἀρχαιοτέρας συνθήκας (1). Ἡ Σπάρτη ὅμως, ἥς ἡ ἡγε-
 μονία ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς βίας, ἀπέρριψε τὰς προτάσεις ταύτας καὶ
 καταδικάσασα εἰς θάνατον τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς παραδοθείσης Σπαρ-
 τιατικῆς φρουρᾶς ἔσπευσεν ν' ἀποστείλῃ πολυάριθμα στρατεύ-
 ματα κατὰ τῶν Θηβαίων ὑπὸ τὸν βασιλεῖα Κλεόμβροτον, τοῦ
 Ἀγισιλίου ἀποπονηθέντος τὴν ἡγεμονίαν τοῦ στρατοῦ τούτου,
 ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἦτο ὑπέργηρος. Ἄλλ' ὁ ἀληθὴς λόγος δὲν
 ἦτο οὗτος· ὁ Ἀγισίλαος δὲν ἠρνήθη τὴν στρατηγίαν, ἀλλ' οἱ ἔφο-
 ροὶ δὲν δώρισαν αὐτόν, διότι εἶχε καταστῆ μισητὸς εἰς τοὺς συμ-
 μάχους, οἱ δὲ ἐν Σπάρτῃ Θηβαῖοι, οἵτινες μετὰ τῆς φρουρᾶς τῆς
 Καδμείας εἶχον καταφύγει ἐκεῖ, ἀπέτριψαν τοὺς ἐφόρους ν' ἀνα-
 θέσωσι τὴν στρατηγίαν εἰς τὸν Ἀγισίλαον, λέγοντες ὅτι ἡ ἐμφά-
 νισις αὐτοῦ ἦθ' ἔλεν προκαλέσει τὴν ἀπελπιστικὴν ἀντίστασιν ἀπά-
 σης τῆς Βοιωτίας, φοβουμένης τὸν ἀπάνθρωπον καὶ βάρβαρον
 τρόπον, δι' οὗ οὗτος διεξῆγε τὸν πόλεμον, δηῶν, ἀνδραποδίζων,
 θανατώνων καὶ ἐγκαθιπστῶν τυραννίδας. Ἐνεκα τῶν λόγων τού-

(1) Ἴσοκράτους, Πλαταικὸς 29.

των οἱ ἔφοροι ἠγνήθησαν ν' ἀναθέσωσιν εἰς τὸν Ἀγησίλαον τὴν ἀρχιστρατηγίαν, ὅστις ἀπεξύρθη μηνύων (1).

Εἰσβολὴ τοῦ Κλεομβρότου εἰς Βοιωτίαν 378 π. Χ.

Ἀντὶ τοῦ Ἀγησιλάου, ὅστις ἐβλεψε ἔνδεδειγμένος ὑπὸ τῶν πραγμάτων νὰ ἠγηθῆ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἀνέλαβεν τὴν στρατηγίαν ὁ Κλεόμβροτος, ὁ ἀδελφὸς καὶ ὁ διάδοχος τοῦ εὐγενοῦς Ἀγησιπόλιδος, ὅστις ἦτο ὡς ἐκεῖνος εὐγενὴς καὶ ἀνὴρ ἐλληνικῶν αἰσθημάτων καὶ ὅστις, εἰς ἐξηρητῶτο ἀπ' αὐτοῦ ἤθελε δεχθῆ τὴν ὑπὸ τῶν Θηβαίων προταθεῖσαν εἰρήνην. Ὑπέκων εἰς τὴν διαταγὴν τῶν ἐφόρων ὁ Κλεόμβροτος εἰσέβαλεν εἰς Βοιωτίαν καὶ ἐλθὼν εἰς Θήβας διὰ Πλαταιῶν καὶ Θεσπιῶν ἐστρατοπέδευσε τὸν Ἴανουάριον τοῦ 378 π. Χ. εἰς τοὺς λόφους τῶν Κυνὸς κεφαλῶν, οἳτινες δὲν ἦσαν ἄλλοι παρὰ οἱ δυτικῶς τῶν Θηβῶν καὶ μεσημβρινῶς τοῦ Πυρλου λόφοι, μέχρι τῶν ὁποίων ἐξετεινόντο τὰ ἐξωτερικὰ τεῖχη τῆς πόλεως. Μείνας ἐκεῖ ἐπὶ 16 ἡμέρας ὁ Κλεόμβροτος, καθ' ὡς ἔβλαψε τὴν χώραν ὅσον ἠδύνατο ὀλιγώτερον, ἐπέστρεψεν εἰς Θεσπιάς, ἔνθα ἀφήσας ἀμοστὴν τὸν Σφοδρίαν καὶ μέγα μέρος τῆς στρατιᾶς του ἐπανάκαμψε διὰ Κρεύσιος καὶ Αἰγιοσθένων, χωρὶς νὰ δυνηθῆ οὐδὲν κατὰ τῶν Θηβαίων νὰ πράξῃ, εἰς Πελοπόννησον (2). Ἡ ἐκστρατεία αὕτη δὲν ἦτο ἢ μία ἀπλῆ στρατιωτικὴ ἐπίδειξις, διὸ οἱ στρατιῶται ἠρώτων ἀλλήλους ἀποροῦντες διατί ἦλθον εἰς Βοιωτίαν. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς στρατιᾶς ἀνεμὸς βίαιος κατέρριψε πολλὰ ὑποζύγια καὶ ὄπλα εἰς τὴν θάλασσαν μετὰξὺ Κρεύσιος καὶ Αἰγιοσθένων, πολλοὶ δὲ στρατιῶται μὴ δυνάμενοι νὰ βαδίσωσιν ἐγκατέλιπον τὰς ἀσπίδας, ὡς ἐπανῆλθον καὶ παρέλαβον τὴν ἐπομένην. Οἱ Λακεδαιμόνιοι διερχόμενοι ἐξ Ἀττικῆς πρὸ τῆς εἰσβολῆς των εἰς Βοιωτίαν ἐζήτησαν ἱκανοποίησιν παρὰ τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν συνδρομὴν, ἣν παρέσχον εἰς τοὺς Θηβαίους δύο στρατηγοὶ αὐτῶν καὶ πολλοὶ ἐθελονταί. Οἱ Ἀθηναῖοι θέλοντες ν' ἀποφύγωσιν τὴν μετὰ τῶν Σπαρτιωτῶν ρῆξιν ἀπέκτειναν τὸν ἕνα παρόντα στρατηγόν, τὸν δὲ ἕτερον δραπετεύσαντα κατεδίκασαν εἰς ἔξορίαν ὡς καὶ πολλοὺς βοιωτιάζοντας (3).

Καὶ ἡ μὲν ἐκστρατεία αὕτη τοῦ Κλεομβρότου ἀπέτυχεν, οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγησίλαον μεγάλως ἠγανάκτουν, διότι ἡ ἀποτυχία αὕτη

(1) Ξενοφ. V. 4. 13. 14. Κούφ. Λαμ. Δ' 436.

(2-3) Ξενοφ. Ἑλλ. V. 4. 16-19.

ἐνεθάρρυνε τοὺς Θηβαίους εἰς ἀντίστασιν. Παρὰ τὴν ἀποτυχίαν ὁμως ταύτην, τὰ πράγματα τῶν Θηβαίων εἶχον κάκιστα. Διότι εἰς μὲν τὰς Θεσπιὰς παρέμεινε Πελοποννησιακὸς στρατὸς ἔτοιμος πρὸς δρᾶσιν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι φοβούμενοι ἠροῦντο νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τῶν Θηβαίων, οἵτινες ἀπομονωθέντες οὕτω ἔμελλον νὰ ὑποστῶσιν ὀλόκληρον τὸ βᾶρος τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς Σπάρτης. Πρὸ τοιαύτης κρισίμου καταστάσεως εὐρεθέντες οἱ Θηβαῖοι, συνέλαβον τὸ σχέδιον νὰ προκαλέσωσι ῥῆξιν μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ Σπάρτης, καὶ νὰ ἐξαναγκάσωσι τοὺς Ἀθηναίους νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τῶν Θηβῶν. Πρὸς τοῦτο ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Γοργίδας βουλευσάμενοι ὄντες ἐπενόησαν τρόπον, ὅστις τάχιστα ἔφερεν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Ἀπέστειλαν πρὸς τὸν Σπαρτιάτην ἀρμοστήν Θεσπιῶν Σφοδρίαν ἔμπορόν τινα, πιστὸν δῆθεν φίλον τῆς Σπάρτης, ὅστις ὑπέδειξεν εἰς αὐτὸν τὴν κατάληψιν τοῦ Πειραιῶς ὡς πράξιν ἀξίαν τῆς μεγαλοφυΐας του. Ὁ Σφοδρίας, ὅστις ἦτο μὲν ἀνὴρ ἰκανὸς καὶ λαμπρὸς, ἀλλ' ὀλίγον ἐπιτόλαιος καὶ καὶ ὑπὲρ τὸ δέον αἰσιόδοξος, πιστεύσας ὅτι ἦτο εὐκόλος ἡ ἐπιχείρησις αὕτη, καὶ ὅτι ἠδύνατο ἐντὸς μιᾶς νυκτὸς ἐκ Θεσπιῶν, διὰ Θριασίου πεδίου καὶ παραλλας τῆς Ἀττικῆς νὰ φθάσῃ εἰς Πειραιᾶ, ἐνέπεσεν εἰς τὴν παγίδα. Ὅταν ὁμως ἔφθασεν εἰς Ἐλευσίνα κατελήφθη ὑπὸ δισταγμοῦ μεταδοθέντος εἰς ὀλόκληρον τὸ στράτευμα, περὶ δὲ τὰ σύνορα Θριασίου πεδίου καὶ Ἀθηναίων κατέλαβεν αὐτὸν ἡ ἡμέρα. Ἀρνηθέντων τῶν στρατιωτῶν νὰ προχωρήσωσιν ἐπὶ πλεόν, ἀπεράσισε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐπιχείρησιν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Θεσπιὰς. Ἀντὶ ὅμως ν' ἀποχωρήσῃ ἡσύχως προέβη εἰς δῆωσιν διαφόρων περὶ Θρίαν καὶ Ἐλευσίνα χωρίων καὶ ἀπῆλθε διὰ Κιθαιρῶνος καθ' ὃν χρόνον οἱ Ἀθηναῖοι ἐξώρμων πρὸς ἄμυναν τῆς γῶρας των (1).

Ἡ παρασπονδία δὲ αὕτη ἐγένετο καθ' ἣν ἐποχὴν πρέσβεις τῶν Σπαρτιατῶν εὐρίσκοντο εἰς Ἀθήνας ζητοῦντες εὐθύνας διὰ τὴν παράβασιν τῆς οὐδετερότητος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Θηβαίων. Ἐπειδὴ διὰ τὴν πράξιν ταύτην οὐδόπως ἐτιμωρήθη ὁ Σφοδρίας, οἱ Ἀθηναῖοι ἀγανακτοῦντες ἀπεράσισαν νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τῶν Θηβαίων. Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου πραγματευόμενος ὁ Παπαρηγόπουλος λέγει· «ἡ πολιτικὴ τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Θηβαίους ἦτο σφόδρα ἄστατος καὶ παλιμβουλος νῦν μὲν συμμαχοῦσα μετὰ Θηβαίων, νῦν δ' ἐγκαταλείπουσα αὐτούς, νῦν δὲ

(1) Πλούτ. βίος Πελοπίδου 14 Ξενοφ. Ἑλλ. V.4. 20—24.

καὶ ἀναφανδὸν μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν συντασσομένη, ὥστε ἡ ἀπὸ τῆς Σπαρτιατικῆς δεσποτείας ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑλλάδος ὠφείλεται εἰς τὰς Θήβας καὶ μόνον τὰς Θήβας» (1).

Οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὅποιοι καὶ πρὸ ὀλίγου ἀκόμη χρόνου ἐπέβαλον ποινὰς σωματικὰς καὶ ζημίας χρηματικὰς πρὸς τοὺς βοιωτιάζοντας, ἤδη ἀνέθεσαν εἰς αὐτοὺς τὴν διοίκησιν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῆς χώρας. Συνομολογήσαντες συνθήκην συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας μετὰ τῶν Θηβαίων ἐκάλεσαν καὶ ἄλλας πόλεις ὅπως ἐνωθῶσι πρὸς κοινόν ἀγῶνα κατὰ τῶν ἀνιαιρεσιῶν τῶν Σπαρτιατῶν. Ἦδη οἱ Θηβαῖοι δὲν ἦσαν μόνοι, διότι ἠδύνατο νὰ ὑπολογίσωσι καὶ ἐπὶ τῶν Ἀθηναίων, οἱ δὲ Σπαρτιάται δὲν ἐπρόκειτο πλέον ν' ἀντιμετωπίσωσι μόνας τὰς Θήβας, διότι καὶ αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἀποφασισμέναι ν' ἀποκρούσωσιν ἀπὸ κοινοῦ πᾶσαν ἀνάμειξιν τῆς Σπάρτης. Ἐπειδὴ δὲ τῆς ἐπικειμένης εἰσβολῆς ἔμελλε νὰ ἠγηθῆ ὁ Ἀγησίλαος οἱ Θηβαῖοι ἔλαβον ἐξαιρετικὰ μέτρα πρὸς ὀχύρωσιν τῆς πόλεως καὶ τῶν περιχώρων. Καὶ δὲν ἐσκέπτοντο μὲν νὰ διακινδυνεύσωσιν εἰς μάχην ἐν ἀναπειταμένῳ πεδίῳ, ἔλαβον ὁμῶς πᾶν μέτρον πρὸς τελεσφόρον ἄμυναν, περιβαλόντες διὰ τάφρων καὶ πασσάλων τὴν πόλιν καὶ τὰ περὶ αὐτῆς μέρη, μέχρι τῶν περικειμένων ὑψηλοτάτων λόφων. Βεβαίως τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀμυντικῶν τούτων ἔργων διηρῶνεν ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὅστις μετέβαλε τὴν πόλιν καὶ τὰ περὶχωρα αὐτῆς εἰς ἀπέραντον ἀπόρρητον στρατόπεδον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἠσκούντο εἰς τὰ ὄπλα ἀδιακόπως πάντες οἱ μάχιμοι Θηβαῖοι, ἰδιαίτεραν δὲ μέριμναν εἶχον λάβει διὰ τὴν ἀσκήσιν τοῦ ἵππικοῦ, εἰς τὰς ταχείας κινήσεις τοῦ ὁποίου εἶχον ἀναθέσει ὅλας τῶν τὰς ἐλπίδας οἱ ἄρχοντες. Καὶ ταῦτα μὲν ἔπραττον οἱ Θηβαῖοι, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εἶχον ἀποστείλει ἐπικουρίαν ἐκ πεντακισχιλίων πεζῶν καὶ διακοσίων ἵππῶν ὑπὸ τὸν περὶφημον στρατηγὸν Χαβρίαν. Οὕτω παρασκευασμένοι οἱ σύμμαχοι ἀνέμενον ἡσυχῶς καὶ ψυχραίως τὸν Ἀγησίλαον ἐν Θήβαις.

Πρώτη στρατεία Ἀγησιλάου κατὰ Θηβῶν τὸ 378 π. Χ.

Μετὰ τὴν ἄπρακτον ἐκ Βοιωτίας ἐπάνοδον τοῦ Κλεομβρότου, οἱ Σπαρτιάται κατέπεισαν τὸν Ἀγησίλαον (2) ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ κατὰ Θηβῶν πολέμου. Ὁ Ἀγησίλαος λησιμονή-

(1) Παπαρ. Α'. 789, ἔκδ. 3η.

(2) Διοδώρου Σικελιώτου XV. 32. Κουρ. Λάμ. Δ'. 444.

σας ὅτι ἦτο ὑπέργηρος καὶ νομίσας εὐκολον τὴν ἐπιχείρησιν ἀνέλαβεν αὐτὴν προθύμως. Προπαρασκευασθεὶς δὲ καὶ ὑπερβὰς τὸν Κιθαιρῶνα, τὰ στενὰ τοῦ ὁποίου εἶχε προκαταλάβει διὰ ξένου μισθοφορικοῦ στρατοῦ, (1) εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν ἄγων δεκακτακισχιλίους πεζοὺς καὶ χιλίους πεντακοσίους ἱππεῖς. Ἐλθὼν εἰς Θεσπιάς, ὡς ἐξέλεξεν ὡς ὀρημητήριον ἀνεπαύθη ἐπ' ὀλίγον, καὶ ἔπειτα ἐκεῖθεν ὀρημηθεὶς ἐστρατοπέδευσεν ἔξω τῶν Θηβῶν. Εἰς μάτην περιερχόμενος τὰ χαρακώματα ἐξήτει νὰ εὗρη ἀσθενές τι σημεῖον δι' οὗ νὰ δυνηθῆ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν πόλιν, διότι οἱ Θηβαῖοι εἶχον περιβάλλει τὰ πέριξ τῆς πόλεως μέρη διὰ τάφρων καὶ πασσάλων καὶ εἶχον καταστήσει αὐτὰ ἀπόρθητα. Πᾶσα ἀπόπειρα αὐτοῦ νὰ διέλθῃ τὰ χαρακώματα εὗρισκεν ἀντιμετώπους ἄνδρας ἡσυχιμένους καὶ δεχομένους τοὺς πολεμίους μετὰ περιφρονησεως. (2) Οἱ Θηβαῖοι ἀποφρεύοντες ἐκ παρατάξεως μάχην ἐνήργουν συχνάκις αἰφνιδιαστικὰς ἐπιθέσεις διὰ τοῦ ἱππικοῦ των κεκρυμμένου ὀπισθεν χαρακωμάτων καὶ ἔφθειρον οὕτω τὸ ἐχθρικὸν στράτευμα.

Ὁ Ἀγισίλαος μετὰ πολλὰς μεταστρατοπεδεύσεις καὶ ἀκάρπους ἀποπείρας καὶ σημαντικὰς ἀπωλείας κατάπληκτος ἐκ τῶν ἐξαιρέτων παρασκευῶν τῶν Θηβαίων ἐγκατέλιπε τὴν πολιορκίαν τῶν Θηβῶν, διότι καὶ ὅταν ἡμέραν τιὰ κατώρθωσε νὰ διέλθῃ χαράκωμά τι, οἱ Θηβαῖοι οὐ μόνον ἐτήρησαν τὴν τάξιν ἀλλ' ἀντέταξαν τοιαύτην ἀκλόνητον καὶ ἐπιτυχή ἀντίστασιν εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ Ἀγισιλίου, ὥστε οὗτος ἀπελπισθεὶς νὰ νικήσῃ ἀνεκάλεσε τὸ ἐπιτιθέμενον στράτευμα, ὑποστὰς οὕτω ἦτταν σημαντικὴν. Μὴ δυνηθεὶς ὁ Ἀγισίλαος νὰ κατανικήσῃ τὴν ψυχραιμίαν καὶ τὸ θάρρος τῶν ἀμυνομένων ἐγκατέλιπε τὸ ἔδαφος τῶν Θηβῶν καὶ μεταβὰς εἰς Θεσπιάς ἐτείχισε τὴν πόλιν, ἀναγνωρίσας οὕτω τὴν ἦτταν αὐτοῦ. Μετὰ τοῦτο καταλιπὼν αὐτόθι ἀρμοστήν τὸν Φοιβίδαν ἀπῆλθεν διὰ Μεγάρων εἰς Πελοπόννησον. Ὁ δὲ Φοιβίδας κακουργῶν συχνάκις κατὰ τῆς ὑπαίθρου γῶρας ἠνάγκασε τοὺς Θηβαίους νὰ ἐκστρατεύσωσι κατ' αὐτοῦ πανδημεὶ καὶ νὰ συνάψωσι πολλὰς ἀψιμαχίας ἐν μιᾷ τῶν ὁποίων ἐφονεύθη οὗτος ἀδόξως. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φοιβίδου οἱ Σπαρτιᾶται ἐνίσχυσαν τὴν φρουρὰν τῶν Θεσπιῶν διὰ μιᾶς μόρας στρατοῦ, ἣν ἐπερψαν διὰ θαλάσσης ὑπὸ πολέμαρχον σταλέντα πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ Φοιβίδου.

(1) Ξενοφ. Ἑλλ. V. 1. 36—38

(2) Διοδώρου Σικελ. XV. 32

Δευτέρα στρατεία Ἀγησιλάου κατὰ Θηβῶν 377 π. Χ. (1)

Μετὰ τὴν ἀπρακτον ἀναχώρησιν τοῦ Ἀγησιλάου ἐκ Βοιωτίας καὶ τὸν φόνον τοῦ Φοιβίδου οἱ σύμμαχοι ἐνθαρρυνθέντες προσέβησαν εἰς πράξεις, αἵτινες ἔφερον πολλὰς Βοιωτικὰς πόλεις παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ δύναμις τῶν Θηβαίων ἠῤῥαξαν ἐν Βοιωτίᾳ, οἱ Σπαρτιᾶται ἐκίλεσαν τοὺς συμμάχους τῶν εἰς νέαν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Θηβῶν. Ὁ Ἀγησίλαος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος τοῦ ἔτους 377 ἀποφασίσας νὰ ἡγηθῆ καὶ τῆς στρατείας ταύτης, διέταξε τὸν πολέμαρχον Θεσπιῶν νὰ προκαταλάβῃ τὸν Κιθαιρῶνα καὶ νὰ φυλάττῃ τὰς διόδους μέχρι ἐλεύσεως αὐτοῦ. Διαβὰς μετὰ τοῦτο τὸν Κιθαιρῶνα ὁ Ἀγησίλαος ἐστρατοπέδευσε εἰς Πλαταιάς. Διὰ νὰ παραπλανήσῃ δὲ τοὺς συμμάχους προσποιήθη ὅτι ἐπρωτίθεται νὰ μεταβῆ εἰς Θεσπιάς ἔνθα εἶχε παραγγείλῃ νὰ ἐτοιμάσῃσι τροφὰς καὶ νὰ τὸν ἀναμένωσιν αἱ πρεσβείαι τῶν φίλων του. Καὶ ἐνῶ οἱ Θηβαῖοι ἀπατηθέντες ἐφύλαττον τὴν πρὸς Θεσπιάς ὁδόν, ὁ Ἀγησίλαος ἄμα τῇ ἀνατολῇ τῆς ἡμέρας, ἀντὶ νὰ μεταβῆ εἰς Θεσπιάς, ἐτράπη πρὸς τὰς Ἐρμιόρας καὶ ἐκεῖθεν πρὸς ἀνατολὰς τῶν Θηβῶν καὶ ἐδήλωσε τὴν χώραν μέχρι Τανάγρας, ἣν βία κατεῖχον ἀκόμη τότε οἱ περὶ τὸν Ὑπατόδωρον φίλοι τῶν Λακεδαιμονίων, ἐκεῖθεν δὲ ὀρμώμενος ἐποιεῖτο ἐπιδρομὰς καὶ ἐπιθέσεις κατὰ τῶν Θηβῶν ἐν μιᾷ τῶν ὁποίων ἐφρονεύθη ὁ ἐκ τῶν πολεμάρχων αὐτοῦ Ἀλύπητος. Ὁ Ἀγησίλαος ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ ἔσχε μὲν ἐπιτυχίας τινὰς λόγῳ τῶν ὑπερέτερων δυνάμεων αὐτοῦ καὶ κατόπιν ἐσπευσμένων πορειῶν καὶ πολυπλόκων ἐλιγμῶν, ἐν συνόλῳ ὅμως οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ πράξῃ, καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Βοιωτίαν τὸ δεύτερον χωρὶς νὰ ἐπιτύχῃ ἄλλο τι πλὴν τῆς ὕλικῆς ζημίας, ἣν ἐπήνεγκεν εἰς τὴν χώραν διὰ τοῦ θειρισμοῦ σιτοφόρων ἀγρῶν ἐκκοπῆς, ὀπωροφόρων δένδρων καὶ ἐμπροσημοῦ δασῶν καὶ ἀγροτικῶν ἐπαύλεων. Ἐκ Θηβῶν ὁ Ἀγησίλαος μετέβη εἰς Θεσπιάς ἔνθα ἠδυνήθη νὰ διωλλάξῃ τὰς ἀντιθέτους πατρίδας διότι οἱ λακωνίζοντες ἤθελον νὰ φονεύσωσι τοὺς ἀντιπάλους τῶν μετὰ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Μένων. Συμφιλίωσης δὲ αὐτοὺς ἀπῆλθεν πάλιν διὰ Κιθαιρῶνος καὶ Μεγάρων εἰς Πελοπόννησον, ἔνθα ἔφθασε βαρέως πάσχων, διότι κατ' ὁδὸν ἔπαθε σφοδρὰν φλεβικὴν αἱμορραγίαν, ἐξ ἧς ἐκινδύνευσε ν' ἀποθάνῃ.

(1) Ἔθνοφ. Ἑλλ. V. 4. 47—48.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ Θηβαῖοι ὑποφέροντες ἐξ ἑλλείψεως σίτου, διότι ἐπὶ δύο ὀλίκληρα καὶ συνεχῆ ἔτη δὲν εἶχον λάβει καρποὺς ἐκ τῆς γῆς δημιουργημένης ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ἔστειλαν ἐπὶ δύο τριήρων τριακοσίους ἄνδρας μετὰ δέκα ταλάντων, νὰ προμηθευθῶσι τοιοῦτον ἐκ Παγασῶν. Ὁ φυλάττων τὸν Ὠρεὸν Λακεδαιμόνιος ἄρχων Ἀλκέτας μαυρῶν τὸν σκοπὸν τῆς μεταβάσεως τῶν Θηβαίων παρεφύλαττε, καὶ ὅταν εἶδεν αὐτοὺς ἀναχωροῦντας μετὰ τριῶν τριήρων πλήρων σίτου ἐπετέθη αἰφνιδίως καὶ ἠχημαλώτισε τὰ τε πλοῖα καὶ τοὺς ἐπιβαίνοντας αὐτῶν ἄνδρας. Φυλακίσας δὲ τούτους εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἐπεδύθη εἰς τὸν ἑορτασμὸν τοῦ κατορθώματος μετὰ πολλῶν φίλων. Ὅταν δὲ οἱ αἰχμάλωτοι ἀντελήφθησαν ὅτι ἡ εὐθυμία τῶν ἑορταζόντων Λακεδαιμονίων ἔφθασε μέχρι μέθης, ἐπέπεσαν κατὰ τῶν φυλάκων καὶ γενόμενοι κύριοι τῆς ἀκροπόλεως ἐξήγειραν τὴν πόλιν εἰς ἐπανάστασιν. Ἐπειτα λαβόντες τὸν σῖτον καὶ τὰς τριήρεις ἔφθασαν ἠούχως εἰς Θήβας σώοι καὶ ἀβλαβεῖς (1).

Δευτέρα στρατιὰ Κλεομβρότου κατὰ Θηβῶν 376 π. Χ.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ μετὰ τὴν δευτέραν ἀποτυχίαν τοῦ Ἀγησιλάου δὲν ἀπληρίσθησαν νὰ καταλάβωσι τὰς Θήβας. Ἐνόμιζον ὅτι διὰ τῶν συχνῶν εἰς Βοιωτίαν εἰσβολῶν καὶ δηώσεων ἤθελον καταπονήσει τοὺς Θηβαίους καὶ ἤθελον ἐξαντλήσει τὴν ὑπομονὴν τῶν συμμάχων αὐτῶν Ἀθηναίων. Λιὰ τοῦτο ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔαρος τοῦ ἔτους 376 στρατὸν ἀξιόμαχον προετοιμάσαντες ἔθεσαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Κλεομβρότου, διότι ὁ Ἀγησίλαος ἐνόσει εἰσέτι ἐκ τῆς φλεβίτιδος ἐξ ἧς ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἔπασχε. Ὁ Κλεομβροτος ἄγων πολυάριθμον στρατιὰν ἐκ Λακεδαιμονίων καὶ συμμάχων ἔφθασε πρὸ τοῦ Κιθαιρώνος. Θελήσας δὲ νὰ καταλάβῃ τὸ στενὸν τῶν Ἐλευθερῶν διέταξε τοὺς προπορευομένους πελταστὰς νὰ καταλάβωσι τὰ πέριξ τῆς ὁδοῦ ὑψώματα. Ταῦτα ὅμως εἶχον προκαταληφθῆ ὑπὸ Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων, οἵτινες ἀφοῦ ἄφησαν αὐτοὺς νὰ φθάσωσι μέχρι τῆς κορυφῆς ἐπετέθησαν αἰφνιδίως καὶ πολλοὺς φονεύσαντες ἔτρεψαν τοὺς λοιποὺς εἰς φυγὴν. Μετὰ τὴν ἡταν ταύτην ὁ Κλεομβροτος ἀδύνατον νομίσας τὴν διαβάσιν τοῦ Κιθαιρώνος ἀπῆλθεν ἄπρακτος εἰς Πελοπόννησον.

1) Ξενοφ. Ἑλλ. V. 4, 56—58.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ἐκάλεσαν τοὺς συμμάχους αὐτῶν εἰς σύσκεψιν περὶ τοῦ πρακτέου. Συνελθόντες δ' οὗτοι εἰς Λακεδαίμονα ἀπεφάσιον νὰ ἐπιδιώξωσι τὴν ἄλωσιν τῶν Ἀθηνῶν διὰ πολιορκίας αὐτῶν ἀπὸ θαλάσσης καὶ νὰ συνεχίσωσι τὸν κατὰ Θηβαίων πόλεμον στέλλοντες στρατὸν διὰ Φωκίδος ἢ Κρεύσιος. Ἐνῶ δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι παρεσκευάζοντο νὰ διαβιβάσωσι κατὰ τῶν Θηβαίων στράτευμα, οἱ Ἀθηναῖοι, τῇ παρακλήσει τῶν Θηβαίων προθύμως ἐξέπεμψαν εἰς Πελοπόννησον τὸν στρατηγὸν Τιμόθεον μετὰ 60 πλοίων. Τούτου γενομένου οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐγκατέλιπον τὴν κατὰ Θηβῶν ἐστρατείαν, διότι ἦσαν ἤδη ἀναγκασμένοι νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν χώραν ἀπειλουμένην ὑπὸ τοῦ στόλου τῶν Ἀθηναίων, οἱ δὲ Θηβαῖοι ἀπαλλαγέντες οὕτω τοῦ ἀπὸ Σπάρτης κινδύνου ἐστράτευσαν ἀφόβως κατὰ τῶν περιοικίδων πόλεων, ἃς ἠγάγκασαν νὰ ἐπανέλθωσιν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν (1).

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν κατὰ τῆς Βοιωτίας πολέμων τῶν Σπαρτιατῶν πολλάκις οἱ Θηβαῖοι συμπλακέντες πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ περὶ Τάναγραν καὶ Πλαταιὰς καὶ Θεσπιὰς ἐτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγὴν. Διὰ τοῦτο λέγεται, ὅτι ὁ Ἀνταλκίδας, ὅταν εἶδε τὸν Ἀγησίλαον, ἐπιστρέφοντα ἐκ Βοιωτίας τετρωμένον εἶπε πρὸς αὐτὸν εὐτραπέλως : « Καλὰ μαθήματα λαμβάνεις παρὰ τῶν Θηβαίων, οὓς μὴ θέλοντας καὶ μὴ γνωρίζοντας ἐδίδαξες νὰ μάχωνται ». (2)

Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐκράτυναν τὸ φρόνημα καὶ προήγαγον τὸ θάρρος τῶν Θηβαίων, εἰς τὴν χώραν τῶν ὁποίων οἱ Σπαρτιάται κατὰ τὰ ἔτη 376 καὶ 375 οὐδεμίαν ἐπιδρομὴν ἔκαμον. Κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα οἱ Θηβαῖοι ἠσυχολήθησαν νὰ ἐκδιώξωσι τὰς Σπαρτιατικὰς φρουράς καὶ νὰ ὑπαγάγωσιν ὑφ' ἑαυτοὺς τὰς Βοιωτικὰς πόλεις, διὸ συνήψαν πολλὰς μάχας πρὸς τοὺς ἀριστοτάς τῆς Σπάρτης, τοὺς ὁποίους πάντας κατετρόπωσαν.

Ἡ σπουδαιότερα τῶν νικῶν τούτων ἦτο ἡ εἰς Τεγύρας (3) τοῦ Ὀρχομενοῦ, ἣν ἤρην ὁ Πελοπίδας. Οὗτος παραδοκῶν νὰ καταλάβῃ τὸν Ὀρχομενόν, ὃν κατεῖχον οἱ Λακεδαιμόνιοι διὰ δύο μορῶν στρατοῦ, παρέλαβε τὸν ἱερὸν λόγον καὶ ὀλίγους ἰσπεῖς καὶ ἔβαινε κατ' αὐτοῦ, ἐλπίζων νὰ εἴρῃ τὴν πόλιν ἀφροῦρητον, τοῦ

(1) Ξενοφ. Ἑλλ. V. 4. 59—63.

(2) Πλουτ. βίος Ἀγησίλαου.

(3) Πλουτ. βίος Πελοπίδου.

ἀρμοστοῦ αὐτῆς μετὰ στρατοῦ εὐρισκομένου εἰς Λοκρίδα. Ὄταν ὁμοῦς ἐφθασε πρὸ τοῦ Ὀρχομενοῦ ἐβεβηαίωθη ὅτι ἡ πόλις κατείχεται ὑπὸ νέας Σπαρτιατικῆς φρουρᾶς, ἣτις εἶχεν ἔλθει πρὸ μικροῦ πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς ἀπελθούσης. Ἀποτυχὼν οὕτω ὁ Πελοπίδας νὰ καταλάβῃ αἰφνιδιαστικῶς τὸν Ὀρχομενὸν ἐβιέωρησε φρόνιμον νὰ ὑποχωρήσῃ, διότι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ δὲν ἦσαν μεγάλαι, ἵνα ἐλπίζῃ ἄλλοισιν αὐτοῦ διὰ μάχης. Ἐπιστρέφων ὁμοῦς εἰς Θήβας εὐρέθη ἀπροόπτως καὶ ἀποτόμως πρὸ δύο Λακεδαιμονίων πολεμάρχων ἐπιστρεφόντων ἐκ τῆς εἰς Λοκρίδα στρατείας, Γοργολέοντος καὶ Θεοπόμπου. Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη συνάντησις μετὰ πολυαρίθμου ἐχθροῦ ἐγένετο περὶ τὰς Τεγύρας, ὀλίγον ἀπεχούσας τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ ἐνέβαλε ἐν ἀρχῇ εἰς ἀθυμίαν τοὺς Θηβαίους. Καὶ ἠκούσθη τις τῶν ἀξιωματικῶν νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Πελοπίδαν «ἐμπεπτώκαμεν εἰς τοὺς πολεμίους;» Ὁ δὲ Πελοπίδας ἀπήντησεν ἀμέσως, «διατὶ ὄχι ἐκεῖνοι εἰς ἡμᾶς;» Καὶ ἐνθαρρύνας οὕτω τὸν ἀξιωματικὸν τοῦτον καὶ τὸν στρατὸν του, διέταξεν ἀμέσως ἐπέλασιν ὀλοκλήρου τοῦ ἱππικοῦ, οὗτινος εἶπετο ὁ Ἰερὸς Λόγος ἐκ 300 ἀνδρῶν. Ὁ ἐχθρὸς ἀπετελεῖτο ἐκ δύο μορῶν, ἐκάστη δὲ μόρα ἐκ 500 ἀνδρῶν κατὰ τὸν Ἐφορον· ἐξ 700 κατὰ Καλλισθένη· καὶ κατ' ἄλλους, ἐν οἷς καὶ ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος ἐξ 900. Πάντως ὁ ἐχθρὸς ἦτο τωπλάχιτον τριπλάσιος καὶ διὰ τοῦτο οἱ πολέμαρχοι τῆς Σπάρτης ἤρξαντο τῆς μάχης εὐχαρίστως, βέβαιοι ὄντες περὶ τῆς νίκης.

Οἱ Θηβαῖοι ὑπέικοντος εἰς προτροπὴν τοῦ Πελοπίδου, ἐπεχείρησαν ἐφοδὸν ῥαγδαίαν καὶ πεισματώδη πρὸς αὐτοὺς τοὺς πολεμάρχους, οἵτινες πρὸς τὸν Πελοπίδαν συγκρουσθέντες ἔπασαν ἀμφοτέροι. Μετὰ τὸν θάνατον τῶν πολεμάρχων ἅπαν τὸ στράτευμα τρομοκρατηθὲν ἤνοιξε τὰς τάξεις αὐτοῦ ἵνα διέλθωσιν οἱ Θηβαῖοι ἀκωλύτως. Ὁ Πελοπίδας ὁμοῦς δὲν ἐδέχθη τὴν προσφορὰν ταύτην, ἀλλ' ἐπιμείνας ἐνίκησε καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν ὀλοκλήρον τὸ ἐχθρικὸν στράτευμα, τὸ ὅποσον ὁμοῦς δὲν κατεδίωξε ἐπὶ πολὺ, φοβηθεὶς τὴν ἐν Ὀρχομενῷ εὐρισκομένην Σπαρτιατικὴν δύναμιν. Οἱ Θηβαῖοι ἀκολούθως σκυλεύσαντες τοὺς νεκροὺς καὶ τρόπαιον στήσαντες ἐπανήλθον εἰς Θήβας μέγα φρονοῦντες.

Ἡ μάχη αὕτη, ἣτις κατ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐπροξένησε βιθυτάτην ἐντύπωσιν, διότι πρώτην φορὰν ἠττήθησαν ὑπὸ μικροτέρας δυνάμεως οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἐδίδαξεν ὅλους τοὺς Ἕλληνας ὅτι δὲν γεννᾷ μόνος ὁ Εὐρώτας ἄνδρας μαχητὰς καὶ πολεμικοὺς, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἴσμηγνός καὶ τὰ μέρη ἐκεῖνα εἰς τὰ ὅποια οἱ νέοι αἰσχύνον-

ται καὶ φοβοῦνται περισσότερο τὰς κατηγορίας ἀπὸ τοὺς κινδύνους (1).

Ἡ νίκη αὕτη ἀνεπτέρωσε τὰς ἐλπίδας τῶν Θηβαίων, οἵτινες περὶ τὰ 374 ἐκυριόχησαν πασῶν τῶν Βοιωτικῶν πόλεων, πλὴν Ὀρχομενοῦ καὶ τῆς ἀπὸ τούτου ἕξαρτωμένης Χαιρωνείας.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ Θηβαῖοι θέλοντες ν' ἀποκαθάρωσι τὸ ἔδαφος τῆς Βοιωτίας ἀπὸ παντὸς ὄχυροῦ χωρίου, ὅπερ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιήσωσι ὡς ὄρημητριον κατέλαβον τὴν Τάναγραν καὶ τὰς Θεσπιάς, ὧν καθήρεσαν τὰ τεῖχη. Ἀκούσαντες δὲ ὅτι αἱ Πλαταιαὶ διεπραγματεύοντο νὰ προσχωρήσωσι εἰς τοὺς Ἀθηναίους, κατέλαβον αὐτὰς δι' αἰφνιδιαστικῆς ἐπελάσεως τοῦ ἱππικοῦ των καὶ καταστρέψαντες τὴν πόλιν ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς κατοίκους ν' ἀπέλθωσι ἐλευθέρως, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως νὰ μὴ ἐπανέλθωσι ποτὲ εἰς τὴν Βοιωτίαν, κηρύξιντες ὅτι πᾶσα συμμαχία Βοιωτικῆς πόλεως μετὰ ξένων ἀπετέλει προδοσίαν τῆς Βοιωτίας. Οὕτω αἱ Θῆβαι κατανικήσασαι τοὺς ἐν Βοιωτίᾳ ἐχθροὺς κατέστησαν κυρίαρχοι τῆς ὅλης Βοιωτίας. Ἡ δὲ Σπάρτη, ἣτις πρὸ ὀλίγου ἐπίστευεν ὅτι εἶχεν ὑποδουλώσει ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα εἶχε ταπεινωθῆ μὴ δυνηθεῖσα νὰ καταλάβῃ τὰς Θήβας, αἵτινες ἀποκρούσασαι ἀπάσας τὰς προσβολὰς τοῦ Κλεομβρότου καὶ τοῦ Ἀγχιλάου, καὶ ἀνακτήσασαι τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βοιωτίας ἐστράτευσαν εἰς Φωκίδα, ἵνα καὶ ἐκεῖθεν ἐκδιώξωσι τὰς Σπαρτιατικὰς φρουράς, διότι καὶ αὐτῆς τῆς Βοιωτίας τὴν ἡγεμονίαν ἐθεώρουσαν πλέον ἀνελαρκή. Ἀλλ' ἡ στρατεία αὕτη τῶν Θηβαίων ἀπέτυχε, διότι οἱ Σπαρτιάται ἐνισχύσαντες τοὺς Φωκεῖς δι' ἰσχυροῦ στρατοῦ ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ ἐπιστρέψωσιν ἄπρακτοι (2).

Ἐν ᾧ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ προήγετο ἡ δύναμις τῶν Θηβαίων ἐπὶ βλάβῃ τοῦ γοῦτρου τῆς Σπάρτης, οἱ Ἀθηναῖοι φρονήσαντες τὴν προαγωγὴν τῶν Θηβῶν καὶ μὴ θέλοντες νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν ἐπὶ τῶν Βοιωτικῶν πόλεων ἡγεμονίαν αὐτῶν, ἦν ἐθεώρουσαν πάντοτε ἐπιζήμιον εἰς τὰ συμφέροντα αὐτῶν, ἐγκατέλιπον εἰς τὴν τύχην τὰς μέχρι τοῦδε συμμάχους των Θήβας, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ὁ διεξαγόμενος πρὸς τὴν Σπάρτην πόλεμος μόνον τοὺς Θηβαίους ὠφελεῖ, τοὺς οὐδὲν προσφέροντας πρὸς συντήρησιν τοῦ στόλου, καὶ συνῆψαν συμμαχίαν μετὰ τῆς Σπάρτης, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἀνταλκιδείου εἰρήνης. Κατὰ τὴν συ.θήκην ταύτην πᾶσαι αἱ φρου-

(1) Πλουτ. Βίος Πελοπίδου 17.

(2) Ξενοφ. VI. I.

ραι ἤθελον ἀνακληθῆ ἔκ τῶν ξένων χωρῶν, ἀνεγνωρίζετο δὲ εἰς μὲν τὴν Σπάρτην ἢ ἡγεμονία τῶν Πελοποννησιακῶν πόλεων εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας ἢ ἡγεμονία τῆς κατὰ θάλασσαν συμμαχίας. Τὴν συνθήκην ταύτην ὑπογραφεῖσαν ἐν Σπάρτῃ ἔφερον οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τῶν συμμάχων τῶν κληθέντων εἰς Ἀθήνας. Ἐν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ τὰς Θήβας ἔξεπροσώπευσεν ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔχων ἐντολὴν νὰ ὑπογράψῃ τὴν εἰρήνην μόνον ἐπ' ὀνόματι τῶν Βοιωτῶν. Ἐκκληκτον τὸ συνέδριον ἤκουσε τὴν χειμαρρῶδη ἀγόρευσιν τοῦ Θηβαίου ἀντιπροσώπου. Ἡ θαυμασία εὐγλωττία του διέθεσε μὲν συμπαιθῶς τὸ συνέδριον ὑπὲρ τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτῶν, δὲν ἠδυνήθη ὁμως νὰ μεταβάλῃ τὴν συνθήκην καὶ εἰς γενομένην ψηφοφορίαν ὁ Ἐπαμεινώνδας δὲν ἔλαβε οὐδεμίαν ψῆφον καὶ αἱ Θῆβαι ἀπεκλείσθησαν τῆς συνθήκης (1). Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπιστρέψας εἰς Θήβας ἔθηκε ὑπ' ὄψιν τῶν ἀρμόδιων τὰ πράγματα καὶ ἀπεφασίσθη ν' ἀποστῶσι χρῆσιμου διαβήματος, διότι ἢ κατὰστασις δὲν ἦτο ἔτι ὥριμος, καὶ ἵνα μὴ στραφῇ κατὰ Θηβαίων ἢ ἀγανάκτησις τῶν ποθούτων τὴν εἰρήνην καὶ δοθῇ εἰς τὴν Σπάρτην εὐλογος ἀφορμὴ νὰ προσβῇ εἰς νέας κατὰ τῶν Θηβῶν ἐστρατείας. Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κινδύνου τούτου ὑπεχώρησαν αἱ Θῆβαι καὶ δευτέρᾳ πρεσβείᾳ σταλεῖσα ὑπέγραψε τὴν συνθήκην συμφώνως πρὸς τὴν ἀξίωσιν ὅλων τῶν ἄλλων πόλεων. Τὴν ἀλλοπρόσαλλον καὶ παλιμβουλον ταύτην ἰ πολιτικὴν τῶν Ἀθηναίων δὲν βλέπομεν διὰ πρώτην φοράν. Τὴν εἶδομεν πολλάκις μέχρι τοῦδε καὶ θὰ τὴν ἴδωμεν καὶ εἰς τὸ μέλλον, καὶ εἶνε ἢ πολιτικὴ ἐκείνη εἰς τὴν ὅποιαν ὀφείλεται ἢ κακοδαιμονία τῶν δύο μεγάλων ὁμίρων πόλεων.

Ἐὰν αἱ Ἀθηναῖοι καὶ αἱ Θῆβαι ὁμονόουν καὶ συνέπραττον, ἢ Ἀττικὴ καὶ ἢ Βοιωτία ἠδύναντο ν' ἀποτελέσωσιν ὁμοσπονδικὸν κράτος ἐνὸς σχεδὸν ἑκατομμυρίου κατοίκων, ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ ὁποίου ἤθελε ταχθῆ σύμπασα ἢ Ἑλλάς. Δυστυχῶς ὁ φθόνος, ὅστις προσβάλλει τὰ ἄτομα μέχρι τυφλώσεως, νὰ μὴ βλέπωσι τὸ συμφέρον των, δὲν φεῖδεται οὔτε τῶν ἐθνῶν, καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι αἱ πόλεις αὗται συμπράττουσι μόνον, ὅταν εὐρίσκωνται ἐν δυστυχίᾳ καὶ ὅταν ἀπειλῶνται ὑπὸ μεγάλου κινδύνου.

Εὐτυχῶς οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πάλιν ἐστράφησαν πρὸς τοὺς Θηβαίους, διότι ταχέως ἦλθον εἰς ρῆξιν πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας, πρὸς

(1) Διοδώρου Χγ. 38 ὑπὲρ δὲ τῶν Θηβαίων Ἐπαμεινώνδου διαθεμένου λόγον θηυμαστῶς ἐν τῷ κοινῷ συνεδρίῳ.

τοὺς ὁποίους διετέλεσαν εἰς ἐμπόλεμον κατὰ τὰ ἔτη 373 καὶ 372. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ Θηβαῖοι κατώρθωσαν νὰ ρυθμίσωσι τὰ τῆς Βοιωτίας πράγματα συμφώνως πρὸς τὰ συμφέροντα αὐτῶν οὐχὶ μόνον εἰρηνικῶς ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς βίας τῶν ὄπλων. Τοῦτο ὅμως ἐπροκάλεσε καὶ πάλιν τὴν δυσαρμόσκειαν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἠγανάκτουν ἰδίως διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Πλαταιῶν καὶ τὴν ἀπέλασιν τῶν κατοίκων αὐτῶν. (1) Οἱ Ἀθηναῖοι, ὧν αἱ συμπάθειαι πρὸς τοὺς Πλαταιεῖς ἦσαν ἐκπαλαι ζῶηραί, δὲν ἠδύναντο νὰ μένωσιν ἀπαθεῖς εἰς τὰ παράπονα τῶν Πλαταιέων, οἵτινες ἐν Ἀθήναις ξενιζόμενοι ὑπεδαύλιζον τὸ κατὰ Θηβαίων ἀρχαῖον μῖσος τῶν Ἀθηναίων καὶ παρίστων διὰ τῶν μελανωτέρων χρωμάτων τὴν κακίαν καὶ ἀλαζονίαν τῆς πρωτεύουσης τῆς Βοιωτίας. Καὶ οἱ μὲν βοιωτιάζοντες ἀπέδιδον τὴν διαγωγὴν τῶν Θηβαίων εἰς ἀνωτέραν ἀνάγκην, ἢ μεγίστη ὅμως πλειοψηφία τῶν Ἀθηναίων εἶχε κηρυχθῆ ὑπὲρ τῶν Πλαταιέων, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἰσοκράτης, ὅστις ἔγραψε τὸν Πλαταικόν, δι' οὗ ὑπεραμύνεται τῶν Πλαταιέων. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ κατὰ Θηβαίων καταπορὰ τοῦ λαοῦ, ὅστε οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πόλεμον θὰ ἐκήρυττον κατ' αὐτῶν ἐὰν δὲν ἠσχύοντο διὰ τὰς συχνὰς μεταπτώσεις ἀπὸ φιλίας εἰς ἔχθραν καὶ ἐὰν δὲν ἐθεώρουν αὐτὸν ἀσύμφορον (2). Ἀφ' ἑτέρου ἔβλεπον ὅτι ὁ πόλεμος, ὄν ἀπὸ διετίας διεξῆγον πρὸς τὴν Σπάρτην κοὶ δαπανηρὸς καὶ ἄσκοπος καὶ ἀτελείωτος ἦτο· ὁ δὲ λαὸς ἐδυσφόρει, ἠγανάκτει καὶ ἐβόα κατὰ τοῦ πολέμου. Ὅμοια κατὰστασις καὶ ὁμοία κατακραυγὴ κατὰ τοῦ πολέμου παρετηρεῖτο καὶ ἐν Σπάρτῃ καὶ ἐν Θήβαις. Ταῦτα βλέπων ὁ Καλλιστρατος, ὅστις ἠγεῖτο τότε τῶν Ἀθηναίων, εἰσήγαγεν εἰς τὸν δῆμιον πρότασιν πρὸς ἀποστολὴν πρέσβειων εἰς τὴν Σπάρτην περὶ εἰρήνης. Ἡ πρότασις αὕτη προθύμως ἐψηφίσθη καὶ ἡ Σπάρτη εὐρέθη καὶ αὕτη εὐδιάθετος νὰ καταθέσῃ τὰ ὄπλα. Τούτων γενομένων ἐκλήθησαν πρῶτοι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων οἱ Θηβαῖοι ν' ἀποστείλωσιν, ἐὰν ἠθελον, εἰς τὸ ἐν Σπάρτῃ συγκροτούμενον πανελλήνιον συνέδριον εἰρήνης τοὺς πρέσβεις αὐτῶν.

Ἀποδεχθέντες πάντες οἱ σύμμαχοι τὴν πρόσκλησιν ἀπέστειλαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνοξέως τοῦ ἔτους 371 εἰς Σπάρτην τοὺς πρέσβεις αὐτῶν. Καὶ τῆς μὲν Σπάρτης ἀντιπρόσωπος ἐν τῷ συγκροτηθέντι συνεδρίῳ ἦτο ὁ Ἀγχιόλαος, ὅστις καὶ προήδρευεν αὐτοῦ· τῶν Ἀθηναίων ὁ Καλλίας, ὁ Αὐτοκλῆς καὶ

(1-2) Ξενοφ. Ἑλλ. VI 3.

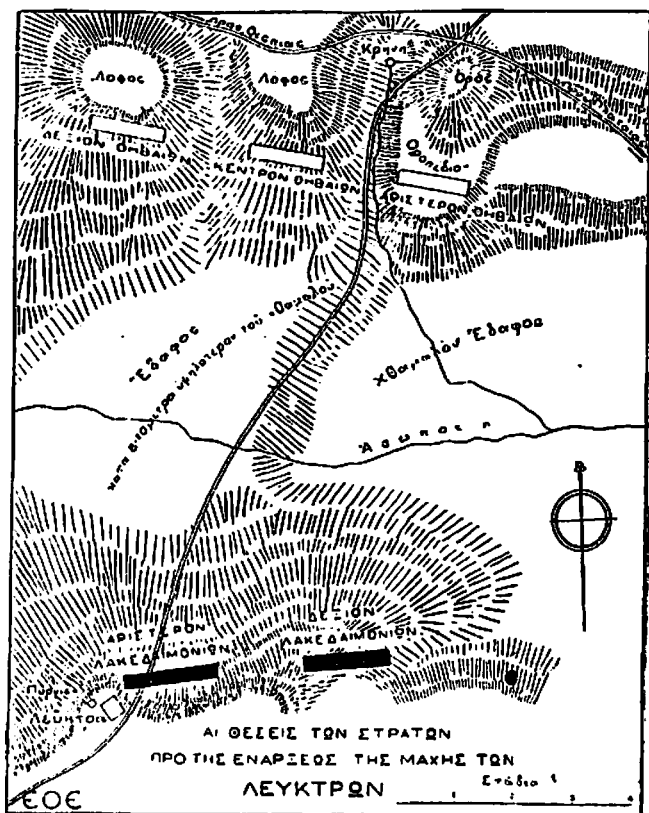
ΣΥΛΛΟΓὴ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΛΕΒΑΣΣΕΙΑΣ

ἄλλοι, πάντων δὲ προΐστατο ὁ πολὺς Καλλίστρατος· τῶν δὲ Θηβαίων ἡγεῖτο ὁ Ἐπαμεινώνδας. Πλὴν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ἀντιπροσώπους εἶχον ἀποστελεῖν ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Περσία (1). Τὸ συνέδριον τοῦτο δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀπετέλει τὴν πρώτην ἐν τῷ κόσμῳ προσπάθειαν πρὸς συγκρότησιν Κοινωνίας Ἑθνῶν, ἣν ὁ Οὐέλσον μετὰ 2³ αἰῶνας ἐσκέφθη νὰ ἐπιβάλλῃ, ἣτις ὅμως καὶ πάλιν παρέμεινε δυστυχῶς ὄνειρον.

Ἡ ἡμέρα τῆς ἐνάρξεως τοῦ συνεδρίου ἦτο ἀληθῶς μεγάλη, διότι ἀντιπρόσωποι ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος, Ἀσίας καὶ Μακεδονίας ἐπρόκειτο νὰ συνομολογήσωσιν εἰρήνην δικαίαν, ἣν ἐπόθει σφοδρῶς ὁ λαός. Πάντες ἀνέμενον νὰ παύσωσι πλεον οἱ ἄσκοποι πόλεμοι καὶ νὰ ἐπιδοθῇ ὁ λαὸς εἰς ἔργα εἰρηνικά, προόδου καὶ πολιτισμοῦ. Ἐν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ διεξήχθησαν ζωηραὶ συζητήσεις. Πρῶτος ὠμίλησεν ὁ Καλλίας φιλοφρόνως, εἰπὼν ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ζῶσιν ἐν ἀνταγωνισμῷ αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη. Μετὰ τοῦτον ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Αὐτοκλῆς μετὰ παρηρησίας ἐπιρρίψας τὴν εὐθύνην τοῦ πολέμου εἰς τὴν Σπάρτην, ἣτις ἐνῶ ζητεῖ νὰ σεβασθῶσι τὴν αὐτονομίαν τῶν πόλεων οἱ ἄλλοι, ἐκέλευε παραβιάζει αὐτήν. Ὅργιζεσθε, εἶπε, κατὰ τῶν Θηβαίων θελώντων νὰ ὑπαγάγωσιν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν τὰς πόλεις τῆς Βοιωτίας ἐνῶ ὑμεῖς κατελάβητε τὴν Καδμείαν καὶ δὲν ἐπετρέπετε αὐτονομίαν οὔτε εἰς αὐτοὺς τοὺς Θηβαίους. (2) Τελευταῖος ὠμίλησε διὰ μακρῶν ὁ Καλλίστρατος, ὅστις θέλων νὰ μετριάζῃ τὴν ἐκ τοῦ τραγῆος τόνου τοῦ Αὐτοκλέους γενομένην ἐντύπωσιν ὠμίλησε διαλλακτικῶς. Περὶ Θηβαίων πρέσβων οὐδὲν λέγει ὁ Ξενοφῶν, οὐδὲ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀναφέρει. Ὁ Πλούταρχος ὅμως διαφωτίζει ἡμᾶς καλῶς περὶ τῶν ἐν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ διαδραματισθέντων. Οἱ Λακεδαιμόνιοι μετὰ πολλὰς καὶ σφοδρὰς συζητήσεις ἐδέχθησαν τὰς προτάσεις τῶν Ἀθηναίων καθ' ἕως ἅπαντες ὑπεχρεοῦντο ν' ἀφήσωσι τὰς ἄλλας πόλεις αὐτονόμους, δηλαδὴ ἀνεφεῦτο ἡ Ἀνταλκίδειος εἰρήνη μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι δὲν ἀνετίθετο εἰς οὐδένα ἡ ἐκτέλεσις αὐτῆς. Ἄλλ' ὅταν ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ γίνωσιν οἱ νενομισμένοι ὄρκοι, ἐπῆλθεν ἡ σύρραξις Θηβαίων καὶ Σπαρτιατῶν. Ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐδέχθησαν νὰ ὁμώσωσι δι' ἑαυτοὺς μόνον, ἐκάστη δὲ τῶν συμμάχων ἰδιαιτέρως δι' ἑαυτήν, οἱ Λακεδαιμόνιοι ὤμοσαν ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τῶν συμ-

(1) Αἰσχίνης περὶ παραπρεσβείας 32. Διόδωρος Σικελιώτης χν. 50.

(2) Ξενοφ. Ἑλλ. γι. 8,2—10

μάχων των. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐγερθεὶς τότε διεμαρτυρήθη ζωηρῶς διὰ τοῦτο, δηλώσας ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ Θῆβαι θέλουσιν ὁμῶσει οὐ μόνον ὑπὲρ ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὅλων τῶν Βοιωτικῶν πόλεων, καθ' ὃ προεδρεύουσαι τῆς Βοιωτικῆς Ὀμοσπονδίας. Τότε ὁ Ἀγησιλαὸς ἀντέστη ἀξιώσας νὰ ὀρκισθῇ ὁ Ἐπαμεινώνδας ὑπὲρ μόνων τῶν Θηβῶν, ἐκάστη δὲ Βοιωτικὴ πόλις ἰδιαιτέρως ὑπὲρ ἑαυτῆς.

Οὕτω τὰ πράγματα περιεπλάκησαν δεινῶς. Ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰς τὰς προηγουμένας συζητήσεις εἶχεν ἀντιταχθῆ τολμηρῶς εἰς τὰ κυριαρχικὰ σχέδια τῆς Σπάρτης. Ἐνῶ δὲ πάντες οἱ ἄλλοι πρόσβεις ἦσαν κατεπτοημένοι καὶ ἐκλινον τὴν κεφαλὴν ἐνώπιον τοῦ ἀγερώχου Ἀγησιλάου, μόνος ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀπεφῆνατο σαφῶς

ὅτι τὸν πόλεμον υπέρτερον αἱ ἄδικοι ἀξιῶσιν τῆς Σπάρτης καὶ ὅτι διὰ τὴν γίνῃ εἰρήνην πρέπει ἢ Σπάρτη νὰ παραιτηθῇ τῶν ἀξιῶσεων τούτων. «Οὗτος ὁρῶν τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὑποκατακλινομένους τῷ Ἀγησιλάῳ μόνος ἐχρήσατο φρονήματι παρηρησίαν ἔχοντι καὶ διεξήλθεν λόγον, οὐχὶ ὑπὲρ Θηβαίων, ἀλλὰ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ὁμοῦ κοινόν, τὸν μὲν πόλεμον ἀποδεικνύων αὐξήσονται τὴν Σπάρτην, ἐξ ὧν ἅπαντες οἱ λοιποὶ κακῶς πάσχουσι, τὴν δὲ εἰρήνην τῇ ἰσότητι καὶ τῇ δικαίῳ κτῆσθαι κελεύων· οὕτω γὰρ ἂν αὐτὴν διαμένειν ἴσων ἁπάντων γενομένων (1).» Οὕτω διατυποῖ ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀγησιλάου, τὰ λεχθέντα παρὰ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, περὶ οὗ ὁ μοχθηρὸς Ξενοφῶν οὐδὲ λέξιν ἀναφέρει. Κατὰ ταῦτα μόνος ὁ Ἐπαμεινώνδας ὠμίλησε μετὰ παρηρησίας καὶ τόλμης, ἐπιρρίψας τὴν εὐθύνην τοῦ πολέμου εἰς τὴν Σπάρτην, ἣτις θέλει τὸν πόλεμον, διότι ὠφελεῖται ἐξ αὐτοῦ, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ζημιούνται καὶ ζητήσας εἰρήνην ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰσότητος καὶ τοῦ δικαίου, διότι μόνη τοιαύτη εἰρήνη θὰ εἶνε διαρκής.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας μετὰ θαυμαστῆς εὐγλωττίας ἰσοτίμου πρὸς τὴν τοῦ μεγίστου τῶν ῥητόρων Ἀθηνῶν Καλλιστράτου (2) ἐχαράκτηρισε τὴν ἀξίωσιν τῆς Σπάρτης, ὅπως ὁμοίῃ καὶ ὑπὲρ τῶν συμμάχων, ὡς πρᾶξιν προσβάλλουσιν αὐτὴν ταύτην τὴν συνθήκην, ἀναγνωρίζουσιν τὴν αὐτονομίαν ὅλων τῶν πόλεων. Διεκήρυξε δὲ ὅτι αἱ Θῆβαι εἶνε πρόθυμοι νὰ μὴ ὁμώσωσι ὑπὲρ τῶν ἄλλων Βοιωτικῶν πόλεων, ἐὰν καὶ ἡ Σπάρτη ἀφήσῃ τοὺς συμμάχους τῆς καὶ τὰς τῆς Λακωνικῆς πόλεις νὰ ὁμώσωσιν ἐκάστη ἰδιαιτέρως, ἐν ἰδίῳ ὀνόματι. Τότε ὁ Ἀγησίλαος ἐγεροῦς ἐν ὁρῇ εἶπε· εἰπέ μοι σαφῶς, θέλεις ἢ δὲν θέλεις ν' ἀφήσῃς αὐτόνομον τὴν Βοιωτίαν; Εἰς ταῦτα ἀπήντησε ὁ Ἐπαμεινώνδας· εἰπέ μοι καὶ σὺ σαφῶς θέλεις ἢ δὲν θέλεις ν' ἀφήσῃς αὐτόνομον τὴν Λακωνικήν; (3)

Μετὰ τὸν διάλογον τοῦτον οὐδεμία ἄλλη λέξις ἀντηλλάγη μεταξὺ αὐτῶν, καὶ ὁ Ἀγησίλαος διέγραψεν ἀμέσως τὸ ὄνομα τῶν Θηβῶν ἀπὸ τοῦ καταλόγου τῶν συνδιασκεπτομένων πόλεων καὶ ἐκήρυξεν αὐτὰς ἀποκεκλεισμένας τῆς συνθήκης. Οὕτως ἐκηρύχθη ὁ μεταξὺ Σπάρτης καὶ Θηβῶν πόλεμος, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ μόνος καρπὸς τοῦ πανελληνίου περὶ εἰρήνης συνεδρίου. Κατὰ τὸν Πλού-

(1) Πλούτ. β. Ἀγησιλάου 27 - 28.

(2) Κούρτ. Λάμ. Δ'. 460. Διοδώρου ΧΥ, 38

(3) Πλούτ. β. Ἀγησιλάου 28

ταρχον, ὁ Ἄγχιλαος ἰδὼν ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ἠγάριστοῦντο ὑπερβαλόντως ἐκ τῆς ὀμιλίας τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ ὅτι εἶχον προσηλώσει ἐπ' αὐτοῦ τὰ βλέμματα, διέκοψεν ἐρωτήσας τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ἐὰν νομίζῃ δίκαιον ν' ἀφήσῃ αὐτονόμους τὰς πόλεις τῆς Βοιωτίας. Μόνον, ἀπήντησεν ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἐὰν καὶ ὑμεῖς ἀφήσητε αὐτονόμους τὰς περιοίκους τῆς Λακωνικῆς. Τὸ θάρρος τοῦτο ἠύξησε τὴν ὀργὴν τοῦ Ἄγχιλαίου ὅστις ἐγεφθεῖς μεθ' ὀρμῆς ἐκ τοῦ θρόνου ἐφ' οὗ ἐκάθητο ὡς πρόεδρος ἠρώτησε καὶ πάλιν τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ἐὰν ἀφήνῃ τὴν Βοιωτίαν ἐλευθέραν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀπήντησε καὶ πάλιν ὅτι μόνον ἐὰν καὶ αὐτὸς ἀφήσῃ τὴν Λακωνικὴν ἐλευθέραν, ὁ Ἄγχιλαος διέκοψεν ἀποτόμως τὴν συνεδρίασιν καὶ ἀπῆλειψε τὸ ὄνομα τῶν Θηβαίων ἐκ τῆς συνθήκης κηρύξας πόλεμον κατ' αὐτῶν.

Εἰσβολὴ τοῦ Κλεομβρότου εἰς Βοιωτίαν

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἄγχιλαος ὑπέγραψεν εἰρήνην τὴν 16ῃν Ἰουνίου 371 π. Χ. πρὸς πάσας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, πλὴν τῶν Θηβῶν, ἃς ἀπέκλεισεν ἀνθαιρέτως αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη ἐθεώρουν τὰς ἀξιώσεις τῶν Θηβαίων ἀντικειμένας πρὸς τοὺς θεμελιώδεις ὅρους τῆς εἰρήνης, αἱ ἄλλαι πόλεις οὐδ' ἐσκέφθησαν κἄν νὰ διαμαρτυρηθῶσιν ἐναντίον τῆς ἀνθαιρέσιας ταύτης τοῦ Ἄγχιλαίου, ἥτις ἦγεν εὐθέως πρὸς τὸν πόλεμον. Ἡ Σπάρτη νομίσασα ὅτι αἱ Θῆβαι ἠθελον ὑποκύψει, ὡς ἄλλοτε ἀμαχητὶ, ἢ ἠθελον ἐντὸς ὀλίγου συντριβῆ ἀνθιστάμεναι, διέταξε τὸν ἐν Φωκίδι μετὰ στρατοῦ ἐκ Λακεδαιμονίων καὶ συμμάχων εὐρισκόμενον βασιλέα Κλεόμβροτον, νὰ προελάσῃ μέχρι Θηβῶν καὶ ἀναγκάσῃ τοὺς Θηβαίους νὰ παραιτηθῶσι τῆς ἐπὶ τῶν ἄλλων Βοιωτικῶν πόλεων ἡγεμονίας.

Ἦδη οἱ Ἕλληνες ἅπαντες ἀνέμενον τὴν ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ κατάλυσιν τῶν δυνάμεων τῶν Θηβαίων καὶ τὴν ἐξολόθρευσιν τῶν Θηβῶν, αἵτινες ἐτόλμησαν ν' ἀντιδράσωσι κατὰ τῶν σχεδίων τῆς Σπάρτης καὶ νὰ παρεισδύσωσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν μεγάλων πόλεων, αἱ ὅποια ἠξίουσαν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ δὲ προκείμενος πόλεμος ἀφεώρα αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπαρξίν τῶν Θηβῶν, διότι ἐπεζητεῖτο ἡ καθαιρέσις τῶν τειχῶν αὐτῶν, ἢ ἀνάθεσις τῆς γῆς ὡς δεκάτης εἰς τοὺς θεοὺς, καὶ ἢ εἰς κόμιαις διοικήσις τῆς πόλεως, νὰ διαιρεθῆ ἢ δηλαδὴ ἢ πόλις εἰς τμήματα, ἕκαστον τῶν

ὁποῖων νὰ ἔχη ἰδίους ἄρχοντας. (1) Ἐπρόκειτο δηλαδὴ περὶ διαμελισμοῦ τῆς πόλεως, ὥστε νὰ μὴ δύναται πλέον ν' ἀνακύψῃ. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐσκόπει ἡ Σπάρτη νὰ τιμωρήσῃ τὰς Θήβας κατὰ τρόπον ἀποτελοῦντα παράδειγμα συμφορᾶς, ὅπερ νὰ ἐπιδείξῃ εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἐκφοβισμόν. Τοιαῦται ἦσαν αἱ βουλαι τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τοῦ Ἀγισιλάου, ἀλλ' αἱ βουλαι τῶν Θηβαίων καὶ τοῦ Θεοῦ ἦσαν ἄλλαι.

Οἱ Θηβαῖοι μαθόντες τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας τῆς Σπάρτης ἀντὶ νὰ πτοηθῶσιν, ὡς ἠλπίζεν ὁ Ἀγισίλαος, ἐξηγέρθησαν ὡς εἰς ἄνθρωπος, καὶ οὐ μόνον ὑπεδέχθησαν τὸν Ἐπαμεινώνδαν ὡς θροιαμβευτὴν καὶ ἐπήνεσαν αὐτὸν διὰ τὴν σταθερότητα μεθ' ἧς ὑπεστήριξε τὴν Βοιωτικὴν ὁμοσπονδίαν ἐν Σπάρτῃ, ἀλλὰ καὶ υιοθέτησαν τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ περὶ ἀντιστάσεως κατὰ πάσης Σπαρτιατικῆς ἐπιθέσεως. Φρονοῦντες δὲ ὅτι ὁ Κλεόμβροτος ἤθελεν εἰσβάλει ἀπὸ Φωκίδος κατ' εὐθείαν εἰς Βοιωτίαν, κατέλαβον δι' ἰσχυροῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ἐπαμεινώνδαν, τὴν παρὰ τὴν Κορώνειαν στενὴν πύλιν, γνωστὴν σήμερον ὡς στενὸν τῆς Πέτρας, ὅπου οἱ Ἕλληνες τῷ 1829 ὑπὸ τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην νικῆσαντες ἐξεδίωξαν τοὺς Τούρκους ἐξ Ἑλλάδος.

Ὁ Κλεόμβροτος εἰς τὴν περιστάσιν ταύτην ἔδειξεν ἀξιοθαύμαστον ἐπιτηδειότητα καὶ δραστηριότητα. Ἀντὶ νὰ διέλθῃ διὰ τῆς σπηλιῶν ὁδοῦ, ἣν ἠκολούθουν πάντες οἱ ἀπὸ Φωκίδος εἰς Βοιωτίαν εἰσβάλλοντες, ἐστράφη πρὸς μεσημβριαν καὶ δι' Ἀμβρούσσου, νῦν Διστόμου, τῶν δυσβάτων παραθαλασσίων στενῶν τοῦ Ἐλικῶνος καὶ διὰ Θίσβης, νῦν Χωστίων, Κακοσίου, Δομβραίνης, ἐφθίασεν εἰς Κρεῦσιν, Βοιωτικὸν λιμένα παρὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, νῦν Ἀλυκίην Δομβραίνης, ἐνθα ἠχμαλώτισε 12 τριήρεις τῶν Θηβαίων, εὐχερῶς καταβαλὼν τὸ ὑπὸ τὸν Χαιρέαν ἀσθενὲς ἀπόσπασμα, τὸ ὁποῖον εἶχον ἀποστελεῖ οἱ Θηβαῖοι πρὸς φύλαξιν τῶν στενῶν τούτων, δι' ὧν ὅλος ἀπίθανον ἐθεώρουν τὴν εἰσβολήν. Τὴν ὁδὸν ταύτην, φαίνεται, ὅτι ἔλαβεν ὁ Κλεόμβροτος, ἵνα δυνηθῇ νὰ παραλάβῃ καὶ ἄλλας δυνάμεις ἀποστελλομένας ἐκ Σπάρτης, ὡς καὶ τὰς ἐπὶ τῶν παρόδων τοῦ Κιθαιρώνος εὐρισκομένας Σπαρτιατικὰς φρουράς, μεθ' ὧν ἡ δύναμις τῶν Σπαρτιατῶν ἦτο διπλασία τῆς τῶν Θηβαίων. (2)

(1) Κούρ. Λάμ. Δ'. 481.

(2) Κούρ. Λάμ. Δ'. 484 Ξενοφ. Ἑλλ. VI 4,8

Ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη 6 Ἰουλίου 371 π. Χ.

Ὁ Κλεόμβροτος ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Κρεύσιος, ἐνθα ἠχημαλώτισε 12 Θηβαϊκὰς τριήρεις, εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν τῶν Θεσπιῶν καὶ ἐστρατοπέδευσε περὶ τὸ χωρίον Λεύκτρα. Ἦ τολμηρὰ καὶ ἐπιδειξία αὕτη εἰσβολὴ αὐτοῦ εἰς Βοιωτίαν, τοὺς μὲν Λακεδαιμόνιους ἐνέπληξε χαρᾶς καὶ θάρρους τοὺς δὲ Θηβαίους κατέπληξε καὶ κατεθορύβησε μεγάλως. Ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Πελοπίδας μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ μεγίστης δυσκολίας κατῶρθωσαν ν' ἀναξωπυρόσωσι τὴν προθυμίαν τῶν Θηβαίων καὶ νὰ πείσωσιν αὐτοὺς νὰ βαδίσωσι πρὸς τὰ Λεύκτρα καὶ νὰ στρατοπεδεύσωσι ἐναντι τοῦ Σπαρτιατικοῦ στρατοπέδου. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα πολλοὶ προέκυψαν δισταγμοί, ἂν ἔπρεπε ν' ἀγωνισθῶσιν ἐκ παρατάξεως, ἢ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Θήβας καὶ νὰ ἐγκλεισθῶσιν ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἀποστέλλοντες τὰς οἰκογενείας των εἰς Ἀθήνας. Καὶ ὁ μὲν Ἐπαμεινώνδας καὶ δύο ἄλλοι ἐκ τῶν Βοιωτάρχων, ὁ Μάλγισ καὶ ὁ Ξενοκράτης ἦσαν ὑπὲρ τῆς ἀμέσου ἐκ παρατάξεως μάχης, ὁ δὲ Δαιμοκλείδας, Δαιμόφιλος καὶ Σιμάγγελος ὑπὲρ τῆς ἐντὸς τῶν τειχῶν τῶν Θηβῶν ἀμύνης. Τότε ἔφθασεν ἐκ Κιθαιρῶνος, ὅπου ἐφρούρει, ὁ ἑβδομος βοιωτάρχης Βαχυλίδης, ὅστις ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς ἐκ παρατίξεως μάχης καὶ οὕτω ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ ἀπεφασίσθη νὰ ἀμυνθῶσιν ἐν Λεύκτροις. (1) Πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Ἐπαμεινώνδου συμφώνει καὶ ὁ Πελοπίδας. Ἀμφότεροι ἐπίστευον ὅτι τῶρα δὲν ἦτο καιρὸς νὰ κρυβῶσιν ὀπισθεν τειχῶν καὶ χαρακωμάτων. Οὐδὲ σπιθαμὴν γῆς ἐπετρέπετο νὰ παραδώσωσιν εἰς τὸν ἐχθρὸν, διότι τοῦτο ἤθελε προκαλέσει τὴν ἀποστασίαν τῶν Βοιωτικῶν πόλεων καὶ τὴν ἐνθάρρουνσιν τῶν Σπαρτιατῶν.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας μετὰ τοῦ Πελοπίδου οὐδὲν παρέλειψαν, ἵνα ἐμπλήσωσι τὸν στρατὸν φρονήματος καὶ θάρρους. Χρησιμοποίησαντες θείας καὶ ἀνθρωπίνους δυνάμεις κατῶρθωσαν νὰ πείσωσιν αὐτὸν ὅτι βαίνει εἰς βεβαίαν νίκην. Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἵνα καταπολεμήσῃ τὴν δυσειδαιμονίαν τοῦ λαοῦ, ὅστις ἔβλεπε κακὰ σημεῖα καὶ κακοὺς οἰωνοὺς ἀνέκραξε τὸ Ὀμηρικόν.

«Εἰς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης»

Ὁ δὲ Πελοπίδας, κοιμηθεὶς εἰς τὸ ἐν Λεύκτροις στρατόπεδον

(1) Παν. ΙΧ—18—1—7

εἶδεν ὄνειρον, ὅπερ μεγάλως κατετρόμαξεν αὐτόν. Κατὰ τὸ ὄνειρον τοῦτο αἱ Λευκτρίδες θυγατέρες τοῦ Σκεδάσου Μολπία καὶ Ἴππῳ, ὡς ἀρχαιοτάτη παράδοσις ἔφερεν ὅτι, βιασθεῖσαι ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν Φρουραρχίδου καὶ Παρθενίου, ἠτύχτησαν ἐν Λεύκτροις μὴ θέλουσαι νὰ ἐπιζήσωσι τοῦ αἰσχούς, εἶχον ἐξέλθει ἐκ τοῦ τάφου τῶν καὶ θρηγοῦσαι καὶ καταρῶμεναι τοὺς Σπαρτιάτας ἐξήτουν ἐκδίκησιν, ὁ δὲ πατὴρ αὐτῶν, ὅστις, μὴ τυχὸν ἰκανοποιήσεως, διὰ τὸ πάθημα τῶν θυγατέρων ἠτύχτησεν ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῶν, εἶχεν ἐπίσης ἐξέλθει ἐκ τοῦ τάφου του καὶ διέτασσε τὰς θυγατέρας του νὰ σφαγίσωσι παρθένον ξανθὴν ἔαν ἐπεθύμουν νὰ νικηθῶσιν οἱ Σπαρτιάται. Ἡ διατασσομένη θυσία παρθένου ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν εἰς τὸν Πελοπίδαν, ὅστις ἀνεκοίνωσε τὸ γεγονός εἰς τοὺς μάντις καὶ τοὺς ἄρχοντας, ὧν οἱ μὲν ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς θυσίας, οἱ δὲ κατεδικάζον ταύτην ὡς βάρβαρον καὶ ἀπάνθρωπον. Ἐν ᾧ δὲ συνεζητεῖτο τὸ πρᾶγμα καὶ ὁ Πελοπίδας εὐρίσκετο ἐν ἀπορίᾳ περὶ τοῦ πρακτέου, πῶλος ξανθὴ ἐξ ἀγέλης Ἴππῳν φυγοῦσα περιῆλθε τὸ στρατόπεδον ἅπαν, μεθ' ὃ ἔστη πρὸ τοῦ Πελοπίδου καὶ τῶν ἀρχόντων. Τοῦτο ἰδὼν ὁ μάντις Θεόκριτος ἀνεφώνησεν ἀποτανθίεις πρὸς τὸν Πελοπίδαν. «Ἴδου ἡ παρθένος, ὃ δαιμόνιε, καὶ παρθένον ἄλλην μὴ περιμένομεν, ἀλλ' ὡς θυσιάσωμεν αὐτήν, ἦν ὁ Θεὸς ἀποστέλλει.» Ἡ θυσία τῆς ξανθῆς Ἴππῳν ὑπὸ τὰ ὄμματα ὀλοκλήρου τοῦ στρατοῦ ἐπροξένησε λαμπρὰν ἐντύπωσιν καὶ ἠῆξήσε τὸ θάρρος αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ χρησιμὸς τις ἔλεγεν ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐμελλον νὰ ἠττηθῶσι παρὰ τὸ μῆνιμα δύο παρθένων, οἱ Θηβαῖοι ἐκόσμησαν πρὸ τῆς μάχης τὸν τάφον ἐνθα ἐλέγετο ὅτι εἶχον ταφῆ αἱ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων βιασθεῖσαι δύο Λευκτρίδες παρθένοι καὶ ὑπεσχέθησαν ἐκδίκησιν εἰς τὰς σκιάς αὐτῶν (1).

Οἱ Θηβαῖοι ἐπικειμένης τῆς ἐν Λεύκτροις μάχης ἠρώτησαν πάντα τὰ μαντεῖα τῆς Βοιωτίας καὶ μεταξὺ τούτων καὶ τὸν ἐν Λεβαδείᾳ θεόν, οὗτινος καὶ τὴν ἀρωγὴν ἐζήτησαν. Ὁ Τροφώνιος ὑποσχεθεὶς βοήθειαν συνεβούλευσε:

Πρὶν δορὶ συμβαλέειν ἐχθροῖς, στήσασθε τρόπιον,
ἀσπίδα κοσμήσαντες ἑμῖν, τὴν εἶσατο νηφ
θοῦρος Ἀριστομένης Μεσσήνιος, αὐτὰρ ἐγὼ τοι
ἀνδρῶν δυσμενέων φθίσω ἀνδρῶν ἀσπιστίων.

Ἄμα τῇ ἀφίξει τοῦ χρησιμοῦ τούτου ὁ Ἐπαμεινώνδας παρεκάλεσε τὸν Ξενοκράτην νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ

(1) Πλούτ. Πελοπίδας 20 - 22.

Ξενοκράτης λαβὼν παρὰ τοῦ Ἰροφωνίου τὴν ἀσπίδα τοῦ Ἀριστομένους ἐκόσμησεν αὐτὴν καὶ ἔστησε τρώπαιον συμφώνως τῷ χρησμῷ, ἐπέστρεψε δὲ αὐτὴν μετὰ τὴν νίκην εἰς τὸ μαντεῖον, ὅπου πολλοὶ μὲν τῶν Λεβαδέων εἶχον ἴδει πρότερον τὴν ἀσπίδα ἰδίως ὄμμασιν ἐπιμελῶς ἐξετάσαντες, πάντες δὲ ἐγνώριζον ἐξ ἀκοῆς τὸ πρᾶγμα. (1)

Τελευταῖον δὲ ἦλθον ἄγγελοι ἐκ Θηβῶν, ἀγγέλλοντες μεγαλοφώνως εἰς ἅπαν τὸ στράτευμα, ὅτι οἱ ναοὶ ἦνοιξαν αὐτομάτως, ὅτι αἱ ἰέρειαι προλέγουσι νίκην, ἐκ δὲ τοῦ Ἡρακλείου ἐγινε ἄφαντος ἡ πανοπλία τοῦ Ἡρακλέους, ὅστις ἐλέγετο ὅτι ἔλαβεν αὐτὴν καὶ ἐξῆλθεν, ἵνα μετάσῃ τῆς μάχης ὡς οἱ Αἰακίδαι κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος(2). Εὐκόλον εἶναι ἤδη νὰ ἐννοήσωμεν μετὰ πόσου θάρρους καὶ πόσης πεποιθήσεως κατήλθον οἱ Βοιωτοὶ εἰς τὸν ἀγῶνα, ὑπὲρ τοῦ ὀποίου ἐμάχοντο οἱ ἡρώες καὶ οἱ πάτριοι θεοὶ αὐτῶν.

Μικρὸν δὲ πρὸ τῆς μάχης ὁ Ἐπαμεινώνδας ἰδὼν τοὺς Θεσπιεῖς δυσφοροῦντας καὶ φοβηθεὶς προδοσίαν ἢ θέλων νὰ προσδώσῃ εἰς τὴν μάχην χαρακτῆρα ἱεροῦ καὶ ἐκουσίου ἀγῶνος, διέταξε νὰ ἀποχωρήσωσι τῶν τάξεων οἱ μὴ πρόθυμοι εἰς τοιοῦτον ἀγῶνα καὶ ἀπῆλθον πάντες οἱ Θεσπιεῖς. Μετὰ δὲ τὴν ἀποχώρησιν τούτων οἱ ἐναπομείναντες Βοιωτοὶ συνετάχθησαν συμπαγέστεροι, διότι κατενόησαν ὅπως μὲγα θὰ ἦτο τὸ ἔπαθλον τῆς νίκης καὶ πόσον τρομεραὶ αἱ συνέπειαι τῆς ἡττης (3).

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ ἐν ταῖς μάχαις παρετάσσοντο ἐναντι ἀλλήλων καὶ ἐνίκων συνήθως οἱ πολυπληθέστεροι, οἱ καλλίτερον ὀπλισμένοι καὶ οἱ καλλίτερον ἡσκημένοι. Εἰς τὴν προκειμένην περίστασιν οἱ Θηβαῖοι ἦσαν πολὺ ὀλιγώτεροι τῶν Σπαρτιατῶν, δὲν ἦσαν δὲ οὔτε καλλίτερον ὀπλισμένοι οὔτε πολὺ καλλίτερον ἡσκημένοι. Ποῦ λοιπὸν στηριζόμενοι οἱ Θηβαῖοι ἠλπίζον νὰ νικήσωσι; Καὶ ὁ μὲν πολὺς λαὸς ἠλπιζεν εἰς τὴν βοήθειαν τῶν πατρίων θεῶν καὶ ἡρώων. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ὅμως καὶ ὁ Πελοπίδας δὲν ἠλπίζον εἰς ταῦτα. Οὗτοι ἠλπίζον εἰς τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἱππικοῦ των, εἰς τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν τοῦ Ἰεροῦ Λόχου, ἀλλ' ἰδίως εἰς τὴν στρατηγικὴν αὐτῶν ὑπεροχὴν καὶ τὸ φρόνημα τοῦ στρατοῦ των, ἀγωνιζομένου τὸν ὑπὲρ τῶν ὄλων ἀγῶνα πρὸ βρωμῶν καὶ ἐστιῶν καὶ γυναικῶν καὶ παίδων.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὅστις εἶχεν ἐπιδιώξει καὶ ἐπιτύχει τὴν ἀνά-

(1) Πaus. IV 32. 5.

(2) Ξενοφ. Ἑλλ. VI 4. 7.

(3) Πaus. IX 18. 8. Πολυαῖνου στρατηγήματα 11. 3. 8.

πτυξίν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων καί τὴν συνένωσιν τῶν στρατιῶν τῶν διαφόρων πόλεων τῆς Βοιωτίας, εἰς ἐνιαῖον ἐθνικὸν τῶν Βοιωτῶν στράτευμα (1), ἐσκέφθη ὅτι διὰ νὰ νικήσῃ τις τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ, δὲν εἶνε ἀπαραίτητον νὰ τὸν νικήσῃ συγχρόνως εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς παρατάξεως. Ἦρκει νὰ συγκεντρώσῃ εἰς τι σημεῖον δύναιμιν μεγάλην, ὑπερέραν τῆς τοῦ ἀντιπάλου, ἣτις δέκην ἐμβόλου νὰ διασπάσῃ τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἐχθρικής παρατάξεως. Τούτου γενομένου ὁ ἐχθρὸς φυσικὸν εἶνε νὰ πτοηθῇ καὶ φοβούμενος κύκλωσιν νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν καὶ νὰ ἡτηθῇ.

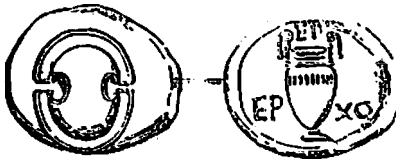
Ταύτην τὴν ἐπίνοιαν συνέλαβεν ὁ Ἐπαμεινώνδας κατὰ τὴν κρίσιν ἐκείνην στιγμὴν, ἣτις ὡς πᾶσαι αἱ μεγάλαι ἐπίνοιαι εἶνε ἀπλουστάτη καὶ ἔσπευσε νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ ἀμέσως. Οἱ Βοιωτοὶ ἐκ φύσεως ὀρηκτικοὶ καὶ ἐπιμόνως ἀσκηθέντες εἰς τὴν διάσπασιν τῶν ἐχθρικῶν τάξεων, ἐξεμεταλλεύθησαν τὸ ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰσαχθὲν νέον ὄπλον, τὴν λοξὴν φάλαγγα, χάρις τῇ ὁποίᾳ ἐνίκησαν τοὺς Λακεδαιμονίους. Γνωρίζων ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὅτι εἰς τὸ δεξιὸν τῶν πολεμίων θέλει ταχθῇ ὁ Κλεόμβροτος μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν, συνεκέντρωσεν εἰς τὴν ἀριστεράν του πτέρυγα, ὀγκωδεδεστάτην φάλαγγα ἔχουσαν βάρους 50 ἀνδρῶν, ἐκ τῶν ἀρίστων ὀπλιτῶν καὶ ἐν ὀπισθοφυλακῇ ἔταξεν τὸν Ἰερὸν Λόχον, ὑπ' αὐτὸν τὸν Πελοπίδαν ὡς ἀρχηγόν. Ἐλαβε τὴν μέριμναν ταύτην, διότι ἤθελε νὰ νικήσῃ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τοὺς πολεμίους καὶ τούτου γενομένου ἀναγκαιῶς θὰ ἐπήρχετο ἡ ἦττα τοῦ ὅλου συμμαχικοῦ στρατοῦ. Τὸ κέντρον καὶ ἡ δεξιὰ πτέρυξ ἔδει κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Ἐπαμεινώνδου νὰ τηρήσῃ ἀμυναν. Ἦνα ἐξασφαλίσῃ εἰ μᾶλλον τὴν νίκην, προέταξε τῆς ὄλης στρατιᾶς τὸ ἀριστον τῶν Θηβαίων ἱπικόν. Ἦ τοιαύτη τοῦ ἱππικοῦ διάταξις ἦτο ἐναντία τῶν κανόνων τῆς στρατηγικῆς τέχνης, διότι ἐν περιπτώσει τροπῆς αὐτοῦ, ἠδύνατο νὰ παρασύρῃ εἰς φυγὴν καὶ τὸ περικόν καὶ νὰ διαταράξῃ τὴν τάξιν τοῦ στρατοῦ. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ὁμῶς διέταξε τὰ πράγματα οὕτω, διότι ἦτο βέβαιος περὶ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἱππικοῦ του καὶ τῆς τροπῆς τοῦ ἱππικοῦ τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ ἠτοίμασεν ἐκ τῶν προτέρων τὴν διατάραξιν τῆς παρατάξεως τῶν πολεμίων. Καὶ τὸ μὲν ἱπικόν τῶν Θηβαίων ἦτο ἀριστον, διότι ἰδιαιτέραν μέριμναν εἶχον λάβει περὶ αὐτοῦ ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Πελοπίδας, τὸ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων ἦτο ὑποδεέστερον τὴν ἐπο-

(1) Ἰσ. Κοῦφ. Αἰμ. Δ. σ. 481.

χὴν ἐκείνην, διότι τοὺς ἵππους ἔτρεφον οἱ πλούσιοι ἐκ τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ δὲ τοὺς πολέμους ἐξέλεγοντο ὡς ἱππεῖς οἱ ἀδυνατώτατοι κατὰ τὸ σῶμα καὶ οἱ ἥκιστα φιλότιμοι (1).

Ὁ Κλεόμβροτος ὡσεὶ προαισθανόμενος τὴν ἔκβασιν δὲν ἤθελε νὰ πολεμήσῃ, ἀλλ' οἱ περὶ αὐτόν, παρέστησαν αὐτῷ τὸν κίνδυνον, ὃν διέτρεχεν ἐκ μέρους τῆς Σπάρτης, ἐὰν καὶ πάλιν, ὡς καὶ ἄλλοτε ἀνεχώρει ἐκ Βοιωτίας ἀπρακτος. «ὦ Κλεόμβροτε, εἰ ἀφήσεις τοὺς

Νομίσματα Ὁρχομενοῦ

(Ἀμφόρους)

Ἴππος καὶ ἐπὶ τοῦ θλισθίου
μέρους ἢ ἀσπίς

Θηβαίων ἀνευ μάχης κινδυνεύεις ὑπὸ τῆς πόλεως τὰ ἔσχατα παθεῖν. Ἀναμνησκόμην γὰρ σου καὶ ὅτι εἰς Κυνὸς κεφαλὰς ἀφικόμενος οὐδὲν ἐδήλωσας καὶ ὅτι ἀπεκρούσθης τῆς ἐμβολῆς, Ἀγιστάου ἀεὶ ἐμβάλλοντος διὰ Κιθαιρώνας (2). Ὁ Κλεόμβροτος τὴν ἀπόφασιν τῆς μάχης ἔλαβεν μετὰ τὸ ἀριστον καὶ μετ' ἀφθονον οἰνοποσίαν. Ἐρεθισθεὶς ἐκ τῶν λόγων τῶν ἐπιτελῶν του, μεμφομένων αὐτόν ὅτι «κίθεται τῶν Θηβαίων», καὶ παροξυνθεὶς ὑπὸ τοῦ οἴνου (3) ἤγαγε τὸ στράτευμα πρὸ τοῦ Θηβαϊκοῦ στρατοπέδου, ὅπερ ἔκειτο παρὰ τὰς κλιτύας τῶν ὑψωμάτων. Καὶ ἰδὼν τὴν παράταξιν τῶν Θηβαίων, ἔσπευσε καὶ αὐτὸς νὰ προτιῆξῃ τοῦ στρατοῦ του τὸ ἱπλικὸν καὶ νὰ παρατάξῃ τὸ στράτευσμά του εἰς μάχην, εἰς ἴσην γραμμὴν κατ' ἴσην δύναμιν μὲ βάρους 12 ἀσπίδων. Ἡ μάχη ἤρξατο διὰ τοῦ ἱπλικοῦ καὶ ἐν τῇ συγκρούσει τῶν δύο ἱπλικῶν, ἐγένετο πᾶν ὅ,τι ὁ Ἐπαμεινώνδας προσεῖδε. Κατατροπώσαντες οἱ Θηβαῖοι τὰς Λακωνικὰς ἴλας, ὤθησαν τοὺς ἱππεῖς τῶν πολέμιων πρὸς τοὺς πεζοὺς, εἰς τὰς τάξεις τοῦ κυρίου σώματος τῶν ὀπίσθων ἐπῆλθε σύγχυσις οὐ μικρά. Ὁ Κλεόμβροτος, ἵνα ἐπανορθώσῃ τὴν γενομένην ἀταξίαν, διέταξε τὸ περικλινὸν του νὰ βαδίσῃ ἐμπρός, ἄγων αὐτὸς τὴν δεξιὰν πτέρυγα. Τότε, ἐνῶ τὸ κέντρον καὶ τὸ ἀριστερὸν τῶν πολέμιων ἀνεχαιτίζετο ὑπὸ τοῦ νικηφόρου ἱπλικοῦ, ὁ Ἐπαμεινώνδας μετὰ τῆς κολοσσαίας αὐτοῦ φάλαγγος ἐπειτέθη κατὰ τοῦ

(1) Ξενοφ. Ἑλλ. VI 4. 11.

(2-3) > > VI-4. 5. 8. 9.

δεξιῷ τῶν πολεμίων, ὅπου εὗρισκετο ὁ Κλεόμβροτος. Ἡ ἐπίθεσις ἴτο τρομερά, ἀλλ' αἱ τάξεις τῶν Λακεδαιμονίων παρέμενον ἀσάλευτοι, ὁ δὲ Κλεόμβροτος μάλιστα ἐπεχείρησε νὰ ὑπερφαλαγγίση τοὺς Θηβαίους. Ἀλλὰ τὴν κίνησιν ταύτην ἰδὼν ὁ Πελοπίδας ἐπενέβη ὀρμητικῶς μετὰ τοῦ Ἰεροῦ Λόχου καὶ ἀπέκρουσεν αὐτήν.

Ἦδη ἡ μάχη εὗρισκετο εἰς τὸ κρισιμώτερον σημεῖον. Αἱ πρῶται τάξεις ἠγωνίζοντο κατ' ἄτομον καὶ αἱ ἐπόμεναι ἀνεπλήρουν τὰ κενά. Ἐπὶ τινὰ χρόνον οἱ Θηβαῖοι ἀνεχαιτίσθησαν ὥσει πρὸ τέλους. Τότε ὁ Ἐπαμεινώνδας ἠκούσθη λέγων «ἐν βῆμα ἀκόμη καὶ νικῶμεν.» (1) Μετὰ τοῦτο ἡ προσβολὴ κατὰ τοῦ δεξιῷ τοῦ Κλεομβρότου ἐγένετο σφοδροτέρα καὶ οὔτε ἡ γενναιότης, οὔτε ἡ ἐπιτηδεύτης τῶν μαχητῶν τῆς Σπάρτης, ἦσαν ἰκαναὶ ν' ἀντιταχθῶσιν εἰς τὸν τετραπλάσιον ὄγκον τῶν Θηβαίων. Ἐν τῇ τρομερᾷ ταύτῃ συρράξει τῆς λοξῆς φάλαγγος ἐκ 50 ἀνδρῶν κατὰ 12, ἔπεσαν αὐτὸς ὁ Κλεόμβροτος, ὁ πολέμαρχος Δελῶν, ὁ Σφοδρίας, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κλεώνυμος καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἔγκριτοι ἀξιωματικοί, ἐκ δὲ τῶν ὀπλιτῶν 4000 ἐν οἷς 400 Σπαρτιαῖται καὶ ὑπερχίλιοι Λακεδαιμόνιοι. Κατατροπωθεῖσα πρώτη ἡ δεξιὰ τῶν Σπαρτιατῶν πτέρυξ ἔστρεψε τὰ νῶτα καὶ κατέφυγεν εἰς τὸ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων στρατόπεδον αὐτῆς. Ταύτην ἠκολούθησεν τὸ κέντρον καὶ τὸ ἀριστερόν, ἅτινα ὠθούμενα ἐζήτησαν τὴν σωτηρίαν των εἰς τὰ χαρακώματα αὐτῶν, ὅπου οἱ νικηφόροι Θηβαῖοι δὲν προσέβαλον αὐτούς. (2) Αἱ ἀπώλειαι τῶν πολεμίων ἦσαν μέγισται, ἐξηκριβώθησαν δέ, διότι ὁ Ἐπαμεινώνδας γνωρίζων ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπέκρυπτον ἀείποτε τὰς συμφορὰς αὐτῶν, ἐπέτρεψε νὰ θάψωσι τοὺς νεκρούς των πρῶτοι οἱ σύμμαχοι τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἔπειτα οὗτοι. Τούτου γενομένου κατέστη κατάδηλον ὅτι ἔπεσαν 400 Σπαρτιαῖται καὶ ὑπερχίλιοι Λακεδαιμόνιοι ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ. Μετὰ τοῦτο οἱ Θηβαῖοι στήσαντες τρύπαιον, τοὺς νεκρούς ὑποσπόνδους ἀποδώσαντες καὶ κρατήσαντες τὰ ὄπλα τῶν πεσόντων, ὧν τὰ πολυτιμότερα εἶδεν ὁ Πausanίας ἐν Θήβαις μετὰ 500 ἔτη σωζόμενα, ἐπέστρεψαν εἰς Θήβας μέγα φρονούντες. Πόσοι Θηβαῖοι ἔπεσαν δὲν ἀναφέρει ὁ Ξενοφῶν. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν πεισματώδη ἀντίστασιν τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς τὴν συμπεράνωμεν ὅτι αἱ ἀπώλειαι τῶν Θηβαίων ἦσαν σημαντικά. Ἡ εἶδησις ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐκ παρατάξεως ἐν Λεύκτροις πρὸς τοὺς

(1) Διοδώρου Σικελιώτου χγ. 55.

(2) Ξεν. VI. 4. 13. 15. 16.

Θηβαίους ἀγωνισθέντες καὶ ἀσυγκρίτως πολυαριθμότεροι αὐτῶν ὄντες κατὰ κράτος ἠττήθησαν, ἤχησεν εἰς τὰ ὄτα παντὸς Ἑλληνος, ὡς κεραυνὸς πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ ἐκραγεῖς ἐν πλήρει αἰθρίᾳ. Ἐν Σπάρτῃ ἡ εἰδήσις τῆς ἠττης ἐπροξένησεν ἀπόγνωσιν. Καὶ αὐταὶ αἱ ἀρχαὶ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ξενοφῶντος, ἠγωνίσθησαν νὰ ἐπιβάλωσι τὴν πάτριον καρτερίαν, ἐπὶ τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς συμφορᾶς. «Προεῖπον ταῖς γυναῖξι μὴ ποιεῖν κραυγὴν, ἀλλὰ σιγῇ τὸ πάθος φέρειν» Προκειμένου δὲ περὶ ἐπανόδου εἰς τὴν πατρίδα τῶν ἐν Λεύκτροις διασωθέντων Σπαρτιατῶν, τῇ προτάσει τοῦ Ἀγησιλάου ἐξεδόθη ψήφισμα καθ' ὃ «τοὺς νόμους σήμερον δεῖ εἶναι καθεῦδειν», δηλαδὴ ἀπηλλάγησαν πάσης κατηγορίας οἱ διὰ φυγῆς διασωθέντες, οἵτινες κατὰ τοὺς νόμους τῆς Σπάρτης ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῶσιν ὡς τ ρ έ σ α ν τ ε ς. (1).

Οἱ Θηβαῖοι εὐθύς μετὰ τὴν μάχην ἐπεμφαν εἰς Ἀθήνας ἄγγελον ἐστεφανωμένον, ἵνα ἀναγγεῖλῃ τὴν νίκην καὶ ζητήσῃ βοήθειαν. Ἄλλ' ἡ τῶν Ἀθηναίων βουλὴ, ἣτις ἐτύγγανε καθημένῃ ἐν τῇ Ἀκροπόλει παραδόξως δυσηρεστήθη, διότι οὔτε ἐπὶ ξένια τὸν κήρυκα ἐκάλεσεν, οὔτε ἀπάντησιν εἰς τὴν αἴτησιν βοήθειας ἔδωκε (2). Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι φθονοῦντες τὴν τύχην τῶν Θηβαίων κατορθωσάντων ὅ,τι αὐτοὶ δὲν ἠδυνήθησαν, ἠρνήθησαν νὰ στείλωσι βοήθειαν, ὁ δὲ δυνάστης τῶν Φερῶν Ἰάσων, παρ' οὗ ἐπίσης ἐζήτησαν ἐν σπουδῇ βοήθειαν ἔφθασεν ἐν τάχει εἰς Θήβας. Οἱ Λακεδαιμόνιοι παρέμενον εἰσέτι εἰς τὸ στρατόπεδον ἀναμένοντες ἐπικουρίαν τῆς Σπάρτης, καίτοι δὲ ἦσαν ἀκόμη πολυαριθμότεροι τῶν νικητῶν, δὲν ἐτόλμων νὰ συνάψωσιν ἄλλην μάχην, διότι οἱ σύμμαχοι αὐτῶν οὐδεμίαν εἶχον διάθεσιν νὰ ἐπανορθώσωσι τὴν ἦτταν τῶν Λακεδαιμονίων. Ὁ Ἐπιμεινώνδας ἐπιτεθεὶς κατὰ τοῦ Κλεομβρότου εἶχε δεῖξει εἰς τοὺς συμμάχους ποῖον ἐνόμιζεν ἐχθρὸν καὶ τίνος τὴν δύναμιν ἐπεθύμει νὰ καταλύσῃ. Ὁ Ἰάσων μελετήσας τὴν κατάστασιν συνεβούλευσε τοὺς Θηβαίους νὰ μὴ ἐρεθίσωσι τοὺς θεοὺς, οἵτινες ἀρέσκονται νὰ κάμνωσι τοὺς μὲν μικροὺς μεγάλους τοὺς δὲ μεγάλους μικροὺς. Ἀφ' ἑτέρου συνέστησεν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ ὁμολογήσωσι τὴν ἦτταν καὶ νὰ ζητήσωσι ἀνάγκαι τῶν νεκρῶν καὶ σπονδὰς. Αἱ συστάσεις αὗται τοῦ Ἰάσονος ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν παρ' ἀμφοτέρων τῶν πολεμίων καὶ ἐπετρόπη εἰς τοὺς Σπαρτιατάς ν' ἀπέλθωσιν ἀκωλύτως

(1) Πλούτ. βίος Ἀγησιλάου 30.

(2) Ξενοφ. Ἑλλ. VI. 19. 20.

καὶ ἀπῆλθον νύκτωρ αἰσχυρόμενοι ἢ δυσπιστοῦντες πρὸς τοὺς Θηβαίους, διὰ Κρεύσιος εἰς Πελοπόννησον. Ὅταν δ' ἐφθασαν εἰς Αἰγόσθυνα τῆς Μεγαρικῆς συνηντήθησαν πρὸς τὴν στρατιάν, ἣτις ὑπὸ τὸν Ἀρχίδαμον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀγησιλάου ἤρχετο νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τοῦ στρατοπέδου τῶν Λακεδαιμονίων (1).

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ μάχη τῶν Λεύκτροιν, ἣτις συνεκροτήθη πρὶν συμπληρωθῶσι τρεῖς ἑβδομάδες, ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ὁ Ἀγησιλαὸς αὐθαιρέτως καὶ σκαιῶς ἀπέπεμψε τὸν Ἐπαμεινώνδαν ἐκ Σπάρτης. Τόσον ταχεῖα ὑπῆρξεν ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ὅστις διὰ πραγμάτων ἀπέδειξεν ὅποσον δίκαιον εἶχεν ἡ πατρις του νὰ θεωρῆ τὴν Βοιωτίαν ὡς ἡ Σπάρτη τὴν Λακεδαίμονα. Ἡ μάχη αὕτη διὰ τ' ἀποτελέσματα, αἵτινα ἐπέφερεν, ὑπῆρξεν ἡ σπουδαιότατη πασῶν τῶν μεταξὺ Ἑλλήνων γενομένων μαχῶν, διότι δι' αὐτῆς κατελύθη ἡ Σπαρτιατικὴ δυναστεία καὶ ἠλευθερώθησαν οὐ μόνον αἱ Θῆβαι, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρος ἡ Ἑλλάς. Διὰ τοῦτο οἱ Θηβαῖοι ἐθεώρησαν τὸν ἐν Λεύκτροις ἀγῶνα ὡς ἐπισφραγίσαντα τὴν πανελλήνιον εἰρήνην (2), διὰ δὲ τοὺς Ἕλληνας ἡ ἡμέρα αὕτη ὑπῆρξεν ἡμέρα χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης. Θεωρεῖται βέβαιον ὅτι, ἐὰν ἐνίκα ὁ Κλεόμβροτος ἢ πρὸ ὀλίγου ὑπογραφείσα συνθήκη ἔμελλε νὰ διαλυθῆ, ἡ Βοιωτία ἤθελεν ὑποδουλωθῆ, ἡ δὲ Ἀττικὴ εἰς πρώτην εὐκαιρίαν ἤθελεν ἀπειληθῆ. Ἐφ' ὅσον ἡ Σπάρτη εἶχε δύναμιν νὰ βλάβῃ, οὐδεμίαν πραγματικὴν εἰρήνην ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ ὁ μόνος τρόπος ἐπιτεύξεως πραγματικῆς καὶ διαρκοῦς εἰρήνης ἦτο νὰ καταστῆ ἡ Σπάρτη ἀνίκανος νὰ ἀδικῆ, καὶ τοῦτο ἐπετεύχθη ἐν Λεύκτροις.

Ἐκεῖ εἰς τὸ πενιχρὸν καὶ ἀγνωστον ἐκεῖνο χωρίον συνεκρούσθη ἡ ἀτιμάζουσα τὸ ὄλον ἐλληνικὸν ἔθνος τυραννὶς τῆς Σπάρτης τοῦ Ἀγησιλάου, πρὸς τὴν φιλοσοφοῦσαν νεοβοιωτικὴν πολιτείαν τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ ἐνῶ ὁλος ὁ κόσμος ἀνέμενε νὰ συντριβῆ τὸ νεοπαγὲς οἰκοδόμημα τοῦ Ἐπαμεινώνδου κατέρρευσε παταγωδῶς τὸ αἰωνόβιον συγκρότημα τῆς Σπάρτης καὶ ὁ κόσμος ἀτάπληκτος καὶ ἔκθαμβος ἐμάνθανεν ὅτι ἡ Σπάρτη εὗρεν ἐν Λεύκτροις τὸν Μαριθῶνα καὶ αἱ Θῆβαι τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος.

Τῆς μάχης τῶν Λεύκτρον δὲν μετέσχον πάντες οἱ Βοιωτοί· διότι Πλαταιαὶ δὲν ὑπῆρχον ὁ Ὀρχομενὸς ἐξηκολούθει νὰ διὰ-

(1) Ξενοφ. Ἑλλ. VI. 21 - 26.

(2) Κορυ. Λάμ. Δ' 4. 491'

κειται ἐχθρικῶς πρὸς τὰς Θήβας· οἱ δὲ Θεσπιεῖς ὀλίγον πρὸ τῆς μάχης ἀπεχώρησαν. Ἐπολέμησαν ὅθεν ἐν Λεύκτροις ἑπτὰ μόνον βοιωταρχαίαι: 2 τῶν Θηβαίων· 2 τῶν συμμέσων αὐτῶν· 1 τῆς Τανάγρας· 1 Λεβαδείας-Κοριονείας-Ἀλιάρτων· καὶ 1 Ἀκραιφνίου-Κωπῶν-Χαιρωνείας. Διὰ τοῦτο ἐν τῇ μάχῃ τῶν Λεύκτρων ἦσαν ἑπτὰ μόνον βοιωτάρχαι: Ἐπαμεινώνδας, Ξενοκράτης, Μάλγης, Δαμοκλείδας, Δαμόφιλος, Σιμάγγελος καὶ Βακχυλίδης. Ὁ Πελοπίδας δὲν ἦτο τότε βοιωτάρχης ἐντούτοις συνεβουλεύετο μετὰ τοῦ Ἐπαμεινώνδου ὡς ἰσότιμος αὐτοῦ. Ὁ Χάρων, ὁ Μέλων, ὁ Θεόπομπος, ὁ Γοργίδας, ὁ Μνασίλαος, ὁ Παμμένης, ὁ Φερένικος, ἀπετέλουν πιθανῶς τὸ ἐπιτελεῖον αὐτοῦ καὶ ἦσαν ἡγέται τῶν διαφορῶν μονάδων τῆς στρατιᾶς του. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἦτο εὐτυχής. Ἡ μοῖρα ἔταξε παρὰ τὸ πλευρόν του ἄνδρας ἐξόχους καὶ μεγάλους, ἀπηλλαγμένους φθόνου καὶ κακίας. Πιστεύοντες οὔτοι ὅτι εἰς τὴν πολιτείαν ὑπάρχει στάδιον δόξης διὰ πάντας τοὺς ἰκανούς, δὲν εἰργάσθησαν νὰ παρακωλύσωσι τὸ ἔργον τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ὡς οἱ μικροὶ καὶ φθονεροὶ πράττουσιν, ἀλλὰ διέθεσαν ἀπάσας αὐτῶν τὰς δυνάμεις πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀνδρὸς καὶ μετ' αὐτοῦ ἐτιμήθησαν καὶ ἀπεθανατίσθησαν καὶ ἐκεῖνοι. Περὶ τούτου μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐν τῷ μουσεῖῳ Θηβῶν ἐπιτύμβιος πλάξ, ἣς τὸ περιεχόμενον μεταφέρομεν ἐνταῦθα καὶ ἐκ τῆς ὁποίας ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ πατρις ἐτίμησεν τοὺς συνεργάτας τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ὅσον καὶ αὐτὸν τοῦτον.

Ξενοκράτης

Θεόπομπος

Μνασίλαος

Ἄνικα τῆς Σπάρτης ἐκράτει δόρυ, τῆνάκις εἶλεν
 Ξενοκράτης κλάω Ζηνὶ τρόπαια φέρειν,
 οὐ τὸν ἀπ' Ἐδρώτα δείσας στόλον οὐδὲ Λάκαιναν
 ἀσπίδα· «Θηβαῖοι κρείσσονες ἐν πολέμῳ»
 καρύσσει Λεύκτροις νικηφόρα δουρὶ τρόπαια·
 οὐδ' Ἐπαμεινώνδα δεύτεροισι ἐδράμομεν

Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ἡ πολιτεία τῶν Θηβῶν ἀνεγνώρισεν ὅτι οὔτοι κατὰ τοὺς ἀγῶνας πρὸς τὴν Σπάρτην δὲν προσήνεγκον μικροτέραν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἐπαμεινώνδου.

Αἱ βοιωταρχαίαι ἐν ἀπάσῃ τῇ Βοιωτίᾳ πλὴν Πλαταιῶν ἦσαν ἐν ὄλῳ ἕνδεκα. Ἐὰν οἱ βοιωτάρχαι ἦσαν πολλάκις ὀλιγώτεροι τοῦτο ὠφείλετο εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἐκ τῆς Βοιωτικῆς ὁμοσπονδίας ἀπεσκήρων πόλεις καὶ ἰδίως αἱ Θεσπιαὶ καὶ ὁ Ὀρχομενός. Ἐκά-

στη πόλις ἢ ὁμᾶς πόλεων ἐκλέγουσα ἓνα βοιωτάρχην ἀπετέλει μίαν βοιωταρχίαν. Ἦσαν δὲ αἱ βοιωταρχίαι τῆς Βοιωτίας αἱ ἑξῆς : δύο τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν· δύο τῶν συμμόρων αὐτῶν· δύο τοῦ Ὀρχομενοῦ· δύο τῶν Θεοπιῶν· μία τῆς Τανάγρας· μία τῆς Λεβαδείας-Κορωνείας· Ἀλιάρτου καὶ μία τοῦ Ἀκραιφνίου-Κωπῶν-Χαιρωνείας. Ὁ θεσμὸς οὗτος φαίνεται ὅτι ἦτο ἀρχαιότατος, ὃν ἴσως εἶχον οἱ Βοιωτοὶ ἀπ' ἧς ἐποχῆς κατέλαβον τὴν γῶραν. Ἡμεῖς τὸ πρῶτον βλέπομεν αὐτὸν κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς μίχης τῶν Πλαταιῶν, ὅπταν κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (1), οἱ βοιωτάρχαι ἀπέστειλαν εἰς τὸν Μαρδύνιον ὀδηγούς, ἵνα ἐκ Σφενδάλης, νῦν Μαλακάσας, ὀδηγήσῃσι τὴν Περσικὴν στρατιάν εἰς Τανάγραν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σκῶλον. Ὁ Ἡρόδοτος ὁμιλῶν περὶ βοιωταρχῶν δίδει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἀναφέρει θεσιμὸν ἀρχαῖον, γνωστὸν καὶ πάγιον. Ἐπίσης βραδύτερον ὁ Θουκυδίδης καὶ ὁ Ξενοφῶν. Ἐκάστη βοιωταρχία, ἦτοι ἐκάστη γῶρα δίδουσα ἓνα βοιωτάρχην ὄφειλε νὰ δώσῃ ἐν καιρῷ πολέμου 1000 ὀπλίτας καὶ 100 ἵππεις, ἐπομένως αἱ 11 βοιωταρχίαι ἔπρεπε νὰ θέσωσιν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς βοιωτικῆς συμπολιτείας ἔνδεκα χιλιάδας ὀπλίτας καὶ 1000 ἵππεις, πλὴν τῶν ψιλῶν καὶ ἄλλων βοηθητικῶν (2). Εἰς τὴν μάχην τῶν Λεύκτρων ἐπειδὴ ἔλαβον μέρος ἐπὶ μόνον βοιωταρχίαι, οἱ ἐκεῖ παραταχθέντες Βοιωτοὶ θὰ ἦσαν μάλιστα 7 χιλιάδες ὀπλίται καὶ 700 ἵππεις. Ἴσως οἱ ἵππεις νὰ ἦσαν ὀλίγω περισσότεροι λόγῳ τῆς ἰδιαζούσης προσοχῆς ἦν ὁ Ἐπαμεινώνδας εἶχε δώσει εἰς τὸ ἱππικόν.

Περὶ τῆς νίκης τῶν Βοιωτῶν ἐν Λεύκτροις ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Πελοπίδας, ὡς καὶ οἱ συστράτηγοι αὐτῶν φαίνεται ὅτι ἦσαν βέβαιοι. Ἐστήριζον ἀπὸ πολλοῦ χρόνου τὴν πεποιθήσιν αὐτῶν κυρίως εἰς τὸ φρόνημα τοῦ στρατοῦ καὶ τὴν ἀσκησιν τοῦ ἱππικοῦ. Ὁ φιλόσοφος στρατηγὸς εἶχε ἐνθυμίσει τὰ πράγματα μετ' ἐξαιρέτου προνοίας. Ἡ λοξὴ φάλαγξ, καθ' ἡμᾶς, δὲν ἦτο ἐπινόημα τῆς τελευταίας στιγμῆς, ὡς οἱ συγγραφεῖς πιστεύουσιν, ἀλλ' ἦτο προῖον μακροχρονίου μελέτης καὶ πειραματισμοῦ. Ἡ γυμναστικὴ ἦν εἶχεν εἰσαγάγει εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ἱππικοῦ εἶχον πείσει αὐτὸν ὅτι ὑπὸ ἔποψιν ῥώμης οὐδεὶς ἦτο δυνατὸν ν' ἀντισταθῇ εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ Βοιωτοῦ στρατιώτου. Ἐπιστήσας ἔπειτα τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ φρονήματος κατώρθωσε νὰ

(1) Ἡρόδ. IX, 15· οἱ γὰρ βοιωτάρχαι μετεπέμψαντο τοὺς προσχώρους τῶν Ἀσωπιῶν. . .

(2) Θεόπομπος Eduard Meyer. *Hellenica oxyrinchta* ἐκδ. 1909 σελ. 183.

ἐμπνεύσῃ τὸ ἴδιόν του πνεῦμα ἐν ἀρχῇ μὲν εἰς τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στρατοῦ εἶτα δὲ εἰς σύμπαλ' τὸ στράτευμα. Εἰς τὴν μάχην τῶν Λεύκτρων οἱ μὲν Σπαρτιᾶται ἐμάχοντο πρὸς συγκράτησιν τοῦ γοήτρου τῶν προγόνων των, οἱ δὲ Βοιωτοὶ καὶ μάλιστα οἱ Θηβαῖοι ἠγωνίζοντο περὶ τῆς ὑπάρξεώς των. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ἐπολέμησαν μὲ ἀφθαστον ἀνδρείαν. Οἱ Σπαρτιᾶται καίτοι πολυαριθμότεροι ἠττήθησαν, διότι οἱ Βοιωτοὶ τὴν ἡμέραν ἐκελεῖν δὲν ἐμάχοντο ὡς ἄνθρωποι, ἀλλ' ὡς ἥρωες παλαιῶν χρόνων, ὡς ἕργα ἀκατασκέτου δυνάμεως, ἦν εἶχον διοχετεύσει εἰς τὸ σῶμα αὐτῶν οἱ ὑπέροχοι ἀρχηγοὶ των.

Ἐνέργειαι τῶν Θηβαίων μετὰ τὴν νίκην

Ὁ Ἐπαμεινώνδας μετὰ τὸν θρίαμβον, ὃν ἤρατο ἐν Λεύκτροις ἐφρόντισε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν ἐπὶ τῶν Βοιωτικῶν πόλεων. Πρὸς τοῦτο τοὺς μὲν Ὀρχομενίους ἠμνήστευσεν καὶ μεταξὺ τῶν συμμάχων κατέταξε (1), τοὺς δὲ Θεσπιεῖς ἀπήλασε τῆς Βοιωτίας καὶ τὴν χώραν αὐτῶν προσήρησεν εἰς τὴν τῶν Θηβῶν, διότι οἱ Θεσπιεῖς, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις εἶπομεν, μικρὸν πρὸ τῆς ἐν Λεύκτροις μάχης ἐγκατέλιπον τὸ στρατόπεδον τῶν Θηβαίων, εὐθύς ὡς ὁ Ἐπαμεινώνδας βλέπων αὐτοὺς δυσφοροῦντας εἶπεν ὅτι δύνανται ν' ἀπέλθωσιν οἱ βουλόμενοι.

Εἶτα διὰ τῶν πρέσβων, οὓς οἱ Θηβαῖοι ἀπέστειλαν εἰς Φωκίδα, Λοκρίδα, Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν ἐπέτυχον τὴν ἐκουσίαν προσχώρησιν τῶν χωρῶν τούτων, εἰς τὴν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν συμμαχίαν. Προθύμως ἐπίσης προσεχώρησαν οἱ Εὐβοεῖς, οἱ Μαλιεῖς, οἱ Οἰταῖοι καὶ οἱ Ἰρακλειῶται. Οὕτω ἄνευ βίας καὶ ἄνευ στάσεων συνεκροτήθη νέα ἀμφικτυονία, νέα ἰσχυρὰ συμμαχία πόλεων φυσικῶς πρὸς ἀλλήλας συνδεομένων, ἔχουσα κέντρον τοὺς Δελφούς. Οἱ Θηβαῖοι ἐπωφεληθέντες τῆς περιστάσεως ἴδρυσαν ἐκ τῶν λαφύρων ἴδιον θησαυρὸν ἐν Δελφοῖς καὶ ἀνενέωσαν τὸ δικαίωμα τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου, τοῦ νὰ εἶνε ἀνώτατος διαιτητῆς ἐρίδων μεταξὺ Ἑλλήνων. Ἐναγαγόντες δὲ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν Σπάρτην διὰ τὸ ἀδίκημα τοῦ Φοιβίδου, κατεδίκανεν αὐτὴν εἰς 500 ταλάντων ζημίαν, ἣτις ἐδιπλασιάσθη μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινός. Καὶ αἱ μὲν καταδίκαι αὗται οὐδεμίαν πρακτικὴν σημασίαν εἶχον, διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐδέποτε ἐμελλον νὰ ὑπο-

(1) Διόδωρ. Σικελιώτης XV—57.

κώψωσιν εἰς τὴν ἀπόφρασιν τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου, ἢ πρὸς τοὺς Δελφοὺς ὅπως σχέσις εἶχεν ἠθικὴν σημασίαν, διὸ μεγίστην ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν ἢ ἀπαγόρευσις τῆς εἰς τὰ Πύθια συμμετοχῆς τῆς Σπάρτης, ἐν ἣ ἔποχῃ αἱ Θῆβαι ἀπέκτων τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιχειρήσωσι τὰς μελλούσας αὐτῶν στρατείας κατὰ τῆς Σπάρτης, τῇ ἐμπνεύσει τῶν Δελφῶν (1).

Καὶ ταῦτα μὲν συνέβησαν εἰς τὴν ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλάδα, εἰς δὲ τὴν Πελοπόννησον ἄμα τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς ἐν Λεύκτροις ἤττης, μεγάλη ἐξερραγὴ ἐπανάστασις κατὰ τῆς Σπάρτης. Οἱ ἀρμοσταὶ αὐτῆς ἐγκατέλιπον τὰς θέσεις των καὶ ἐγένοντο ἄφρανοι· αἱ δὲ ἐν ὀνόματι τῆς Σπάρτης κυβερνῶσαι ὀλιγαρχαίαι ἐν Μεγάρους, Σικυῶνι, Κορίνθῳ, Μαντινείᾳ, Ἀρκαδίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ κατελύθησαν ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων. Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ἡ ἐν Λεύκτροις ἤττα ὑπῆρξε διὰ τὴν Σπάρτην ἀνήκεστος συμφορά.

Παρ' ὅλα ὅμως ταῦτα τὸν Ἑπαμεινώνδαν δὲν ἐγκατέλιπε ἡ ἀξιοπρέπεια, ἡ μετριοπάθεια, ἡ διαλλακτικότης καὶ ἡ ἀντιπάθεια πρὸς τὸν πόλεμον. Αἱ δὲ Θῆβαι προσέβησαν εἰς προτάσεις συμφιλώσεως πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους διὰ μέσου τῶν κοινῶν φίλων Ἀχαιῶν, οὓς ἔκριναν ἀρμοδιωτάτους ν' ἀναλάβωσι τὴν διατησίαν ἐπὶ ἱερωμάτων ἀμφισβητουμένων (2). Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπόπειρα αὕτη συνδιαλλαγῆς ἐναυάγησε τῆς Σπάρτης ἐμμενούσης μετὰ πείσματος εἰς τὴν ἀλαζονικὴν αὐτῆς στάσιν.

Ἐξάντλησας οὕτω ὁ Ἑπαμεινώνδας πάντα τὰ εἰρηνικὰ μέσα πρὸς ἀποκατάστασιν εἰρήνης δικαίας καὶ διαρκοῦς, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιβάλῃ ταύτην διὰ τῆς βίας εἰσβάλλον εἰς Πελοπόννησον ἐπὶ κεφαλῆς πανελληνίου στρατιᾶς.

Ἐκρινε δὲ ὀρθὸν νὰ πρῶξῃ τοῦτο ἀμέσως καίτοι εὕρισκετο ἐν μέσῳ χειμῶνι καὶ μετ' ὀλίγον ὄφειλε νὰ παραδώσῃ τὴν ἀρχὴν, ἵνα μὴ δώσῃ καιρὸν εἰς τὴν Σπάρτην νὰ συνέλθῃ ἐκ τῆς ἤττης καὶ ἵνα ἐπωφεληθῇ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν συμμάχων, οἵτινες τεθέντες παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτοῦ ἐξ ἐκτιμήσεως καὶ ἐμπιστοσύνης, ἠρέγοντο νὰ καταστήσωσι τὴν Σπάρτην ἀνίκανον νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς βίαιοπραγίας τοῦ παρελθόντος.

(1) Ἑλλ. Ἱστ. Κουρ. τόμ. Δ. 498-499.

(2) Πολύβ. 11-39.

14) Ο ΜΕΓΑΣ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ θνήσκων κατὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην

ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

Ἐνῶ οἱ Σπαρτιᾶται διατέλουν ὑπὸ τὸ κράτος σκοτοδίνης διὰ τὸ μέγα κτύπημα, ὅπερ ἐδέχθησαν ἐν Λεύκτροις, ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐμελέτα, μετὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς αὐτονομίας τῆς πατρίδος του, τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν ἀδικημάτων, τὰ ὅποια ἡ Σπάρτη εἶχε διαπράξει κατ' ἄλλων Ἑλληνικῶν χωρῶν. Διὰ τὸν Ἐπαμεινώνδαν ὁ ἀγὼν ἔδει νὰ συνεχισθῇ οὐχ! πλέον χάριν τῶν Θηβῶν, ἀλλὰ πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ τῶν Λακεδαιμονίων, ὅστις περιέσφιγγεν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Ὁ πόλεμος, ὃν ἐμελέτα ὁ Ἐπαμεινώνδας δὲν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ πρὸς τὸ συμφέρον χώρας τινός, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους, ἐξ ὀνόματος τοῦ ὁποίου ἐμελλε νὰ κηρύξῃ αὐτὸν κατὰ τῆς Σπάρτης μετὰ τὴν ἀρνήσιν νὰ παραιτηθῇ τῶν κατακτητικῶν της σχεδίων. Πρωτίστως ἐσκέφθη τὴν περικαλλῆ, ἀλλ' ἀτυχή πατρίδα τοῦ Ἀριστομένους, οὔτινος ἡ ἀσπίς καὶ τὸ πνεῦμα ἔλαβον μέρος εἰς τὸν Λευκτρικὸν ἀγῶνα, τὴν Μεσσηνίαν, τὸ πρῶτον θῦμα τῆς Σπαρτιατικῆς δεσποτείας, τὴν Μεσσηνίαν, ἧς τὰ τέκνα ἀπὸ τριῶν αἰῶνων ἔζων καὶ ἀπέθνησκον ἐν τῇ ξένη, καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς ζῶντας ἀπογόνους αὐτῶν εἰς τὴν πατρίδα των.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπέστειλε πρέσβεις ἐκ Θηβῶν εἰς Ἴταλιαν, Σικελίαν καὶ Ἀφρικὴν, ἵνα προκαλέσωσι τὴν εἰς τὴν πατρίδα κάθοδον τῶν ἐν ταῖς χώραις ταύταις διαβιούντων Μεσσηνίων (1). Ἡ πρῆξις αὕτη τοῦ Ἐπαμεινώνδου οὐ μόνον μέγαν θυμὸν καὶ φιλόανθρωπος ἦτο, ἀλλὰ καὶ πολιτικωτάτη, διότι διέθεσεν ὑπὲρ τῶν Θηβαίων τοὺς ἀπανταχοῦ Μεσσηνίους καὶ πάντας τοὺς φιλανθρώπους καὶ φιλοδικαίους πολίτας τοῦ τότε κόσμου. Τοιαῦται ἦσαν αἱ πρῶται πράξεις τοῦ νικητοῦ τῶν Λεύκτρων, πράξεις μεγάλου ἀνδρὸς πρὸς μεγάλους σκοποὺς.

Μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην οἱ Ἀρκαδὲς ἠσθάνθησαν ὅτι δι' αὐτοὺς ἦτο ἐπονείδιστον νὰ ἐξακολουθῶσι νὰ εἶναι ὑπόδουλοι τῆς Σπάρτης. Τὸ παράδειγμα τῶν Θηβῶν ἐξήγειρε τὴν συνείδησιν τοῦ Ἀρκαδικοῦ λαοῦ, ὅστις ἐνεθυμήθη ὅτι ἦτο ὁ ἀρχαιότερος

(1) Παισ. ΙΥ 26. 5. Διοδώρου Σικελ. XV 66. Κούρ. Λάμ. Δ' 503.

καὶ ἀλκιμώτερος καὶ πολυπληθέστερος λαὸς τῆς Πελοποννήσου. Ἐσκέφθησαν λοιπὸν νὰ συγκροτήσωσιν Ἀρκαδικὴν Ὀμοσπονδίαν, ἐπειδὴ δὲ ἕτεροῦντο κέντρον ἀπεφάσισαν νὰ δημιουργήσωσι τοιοῦτον, κτίζοντες νέαν πόλιν μεγάλην ἐν τῷ μέσῳ τῆς χώρας τῶν. Ἀλλὰ διὰ νὰ πράξωσι τοῦτο εἶχον ἀνάγκην ξένης βοήθειας, διὸ ἀτημιθύνθησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ζητήσαντες τὴν προστάσιν αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέκρουσαν τὸ αἴτημά των, ἀπετίκνισαν πρὸς τοὺς Θηβαίους, ὧν ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς Σπαρτιατικῆς δεσποτείας. Οἱ Θηβαῖοι ἠγούμενοι τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος, ἦσαν οἱ ἐνδεδειγμένοι προστάται καὶ σύμμαχοι παντὸς θέλοντος ν' ἀποτινάξῃ τὸν ζυγὸν τῆς Σπάρτης, διὸ προθύμως ἐδέχθησαν τὸ τῶν Ἀρκάδων αἴτημα. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔχων ἤδη ρυθμίσει τὰ ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου πράγματα καὶ ἀποφασίσαι τὴν κατὰ τῆς Σπάρτης ἐκστρατείαν, ἐθεώρησε τὸ διάβημα τῶν Ἀρκάδων, ὡς ὑπερτίριζον καὶ οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ Ἡλεῖοι ὡς πληρέστατα δικαιολογοῦν τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Σπάρτης. Διὸ δεχθεὶς εὐχαρίστως τὴν αἴτησιν αὐτῶν ἐκάλεσε τοὺς συμμάχους τῶν Θηβῶν ν' ἀποστελῶσιν ἕκαστος τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν, ἣν ὑπερχειοῦτο. Ἐντὸς ὀλίγων ἑβδομαδῶν σύμπασα ἢ ἐκτὸς Ἰσθμοῦ Ἑλλάδος, πλὴν Ἀττικῆς, εὗρισκετο ἔνοπλος εἰς τὰς περὶ τὰς Θήβας εὐρυχώρους πεδιάδας. Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὁ Πελοπίδας, ὁ Ξενοκράτης, ὁ Παμμένης καὶ οἱ ἄλλοι βιοιτάρχαι διὰ Κιθαιρώνας καὶ Ἰσθμοῦ ἤγαγον πρὸ τῆς λήξεως τοῦ ἔτους 370 π. Χ. τὴν συμμαχικὴν στρατιάν εἰς Πελοπόννησον. Ἐνωθέντες δὲ ἐκεῖ μετὰ τῶν Ἡλείων, Ἀργείων καὶ Ἀρκάδων ἐφθάσαν παρὰ τὴν Μαντινείαν ἐπὶ κεφαλῆς στρατιᾶς πρωτοφανοῦς εἰς ἀριθμὸν καὶ ποιὸν (1).

**Πρώτη στρατεία τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰς Πελοπόννησον
370—369 π. Χ.**

Ἡ εἰσβολὴ αὕτη διὰ τὸν Ἐπαμεινώνδαν ὑπῆρξε θριαμβευτικὴ, διότι ἠγγεῖτο στρατοῦ 70 χιλιάδων ἀνδρῶν (2), ἀποτελουμένου ἐκ Θηβαίων καὶ συμμάχων, στρατοῦ λαμπροῦ, ὅμοιον τοῦ ὁποίου δὲν εἶχεν ἴδει μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ κόσμος, τὸν

(1) Ξενοφ. Ἑλλ. Ἰν 5. 28. Κούφ. Λάμ. Δ' 524.

(2) Πλούτ. βίος Πελοπίδου.

ὁποῖον ἐλάμπρυνε ἡ παρουσία τῶν Θηβαίων, οἵτινες ἐκίνουν τὸν γενικὸν θαυμασμόν, διὰ τὸ ἀρήμιον αὐτῶν ὕψος, διὰ τὴν τάξιν καὶ τὴν πειθαρχίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πρόσφατον ἐν Λεύκτροις κατόρθωμα. Τὸ μεγαλύτερον ὅμως τοῦ στρατοῦ τούτου πλεονέκτημα ἦτο ὁ ἠγεμὼν αὐτοῦ Ἐπαμεινώνδας.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὅστις ἀπέδειξε μέχρι τοῦδε, ὅτι ἦτο ρήτωρ δεινός καὶ στρατηγὸς ἔξοχος, μέλλει ἴδῃ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἦτο καὶ πολιτικὸς ἀπαράμυλλος. Διότι δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὡς κατακτητὴς ἄγριος μὲ σκοπὸν νὰ ἐκδικηθῇ τὴν Σπάρτην, διὰ τὴν ἀδικὸν καὶ παράνομον συμπεριφορὰν αὐτῆς πρὸς τὴν πατρίδα του, καταλαμβάνων καὶ καταστρέφων αὐτήν, ὡς ἔπραττεν ὁ Ἀγησίλαος, ἀλλ' εἰσῆλθεν, ἵνα καθαιρέσῃ τὸ ἐκ τῆς Ἑλλάδος κράτος αὐτῆς καὶ νὰ περιορίσῃ αὐτήν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Λακωνικῆς. Πρὸς τοῦτο ἀπεφάσισε ν' ἀνορθώσῃ τὴν αὐτονομίαν τῶν Μεσσηνίων καὶ Ἀρκάδων καὶ νὰ διοργανώσῃ τούτους κατὰ τὸν τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ περιβάλλῃ τὴν Σπάρτην διὰ δύο ἀπορρήτων προμαχόνων. Λιὰ νὰ πράξῃ πάντα ταῦτα δὲν ἐθεώρει ἀναγκάσιον νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Λακωνικὴν, ἠναγκάσθη ὅμως νὰ πράξῃ! τοῦτο ἐνδίδων εἰς τὴν ἐπίμονον ἀξίωσιν τῶν συμμάχων Πελοποννησίων, οἵτινες ἠθέλον νὰ ὑποβάλωσι τὴν Σπάρτην εἰς τὸν ἐξευτελισμὸν τοῦτον (1). Διαιρέσας τὸ στράτευμα εἰς τέσσαρα μέρη, βίησεν εἰς τὴν Λακωνικὴν διὰ τεσσάρων διαφόρων ὁδῶν καὶ ταχέως εὐρέθη πρὸ τῆς Σπάρτης χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἀντίστασιν τινα. Ἐκεῖ ἐστρατοπέδευσε, μόνον διὰ τῆς γεφύρας τοῦ Εὐρώτα χωριζόμενος ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς τῆς πόλεως, ἥτις καὶ ἀτείχιστος καὶ ἀνοχύρωτος ἦτο. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἠθέλησε κατ' ἀρχὰς νὰ εἰσέλθῃ διὰ τῆς γεφύρας εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' ἐγκατέλιπε τὴν ἰδέαν ταύτην, διότι, ὅταν ἐπλησίασεν εἰς τὴν γέφυραν εἶδεν ὅτι ἡ Σπαρτιατικὴ στρατιὰ εἶχε παραταχθῆ μετὰ τοιαύτης σκοπιμότητος, παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς, ὥστε δὲν ἐθεώρησε φρόνιμον νὰ διακινδυνεύσῃ. Λιὰ μεταβαλὼν γνώμην ἠκολούθησε τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ, ὃν διέβη ἄνευ δυσχερειῶν εἰς ἀπόστασιν 4 χιλιομέτρων κάτωθεν τῆς πόλεως παρὰ τὰς Ἀμύλλκας. Ἐκεῖθεν ὀρμώμενος κατέλαβε διὰ τοῦ ἱππικοῦ του πάντα τὰ πρὸς νότον περὶχωρα τῆς Σπάρτης, ἅτινα ἐδήσου ἐλπίζων διὰ τοῦ τρόπου τούτου νὰ παρασύρῃ εἰς μάχην τὸν Ἀγησίλαον. Ἡ Σπάρτη, ἥτις ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάσεως τῶν Λωριέων δὲν εἶχεν ἴδει καπνὸν

(1) Εἰσορ. Ἑλλ. VI 5. 23.

ἐχθρικών πυρῶν πέριξ αὐτῆς, ἤδη ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ ἐχθροῦ κατελήφθη ὑπὸ πανικοῦ. Μόνος ὁ Ἀγησίλαος διετήρησε τὴν ψυχραιμίαν του. Ὑποσχεθεὶς ἐλευθερίαν εἰς τοὺς εἰλωτας προσέλκυσεν ὑπερεξασιχιλοὺς ἐκ τούτων, οἵτινες προσελθόντες ὠπλίσθησαν. Ἴσος ἀριθμὸς συμμάχων ἐφθασεν ἐν τάχει εἰς τὴν Σπάρτην ἐκ Κορίνθου, Σικυῶνος καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἰδὼν ὅτι ὁ πονηρὸς Ἀγησίλαος δὲν παρῆσθετο εἰς μάχην ἐκτὸς τῆς πόλεως, ἀπειραράθη νὰ εἰσβάλλῃ εἰς αὐτήν. Ἄλλ' ἡ ἐπιχείρησις αὕτη δὲν ἦτο εὐκόλος, διότι ὁ χειμὼν ἦτο δομῆς καὶ ἡ πολιορκία τῆς πόλεως ἔμελλε ν' ἀποβῆ μακροχρόνιος. Ἐνεκα τῶν λόγων τούτων καὶ διότι οἱ πλείστοι τῶν Πελοποννησίων εἶχον ἀναχωρήσει εἰς τὰς ἐστίαις τῶν ἐγκατέλιπε τὴν ἰδέαν τῆς ἐκπορθήσεως τῆς Σπάρτης καὶ διελθὼν τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα ἐληλάτησε τὴν Λακωνικὴν μέχρις αὐτῆς τῆς παραλίας τοῦ Ἐλους καὶ ἐπυρπόλησε τὴν ὑπαιθρον χώραν, ἐδικήσας οὕτω τὴν πατρίδα του, ἣν ἐπανελημιμένως εἶχον καταστρέψει οἱ Σπαρτιάται. Ἐπειτα φθιάσας εἰς Γύθειον ἐξεπόρθησαν αὐτὸ μετὰ τριήμερον προσβολῆν. Καταλαβὼν δὲ τὰ ἐν αὐτῷ νεώρια καὶ ἀποθήκας εἰσήγαγε φρουρὰν Θηβαίων δημιουργήσας οὕτω νέαν Δεκέλειαν ἐν αὐτῇ τῇ Λακωνικῇ, ὀρητήριον συνάμα καὶ ἄσυλον τῶν ἐχθρικοῦς διακειμένων τῇ Σπάρτῃ περιοίκων (1).

Ταῦτα πράξας ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐνόμισεν ὅτι ἔσχεπε ν' ἀπέλθῃ τῆς Λακωνικῆς, ἵνα ἐπιδοθῆ εἰς τὴν ἀνάστασιν τῆς Μεσσηνιαίας καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ προγράμματός του. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ ἐκ τῆς Λακωνικῆς κατηγορήθη παρὰ πολλῶν, ἔξ ὧν οἱ μὲν ἀπέδωκαν εἰς αὐτὸν ὅτι ἐφοβήθη ὅτι ἡ καταστροφὴ τῆς Σπάρτης ἦθελε συνενώσῃ κατ' αὐτοῦ ὀλόκληρον τὴν Πελοπόννησον, οἱ δὲ ὅτι ἐδέξασθη ὑπὸ τοῦ Ἀγησίλαου (2). Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἦσαν ψεῦδη ἀνάξια προσοχῆς. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀπεχώρησε τῆς Λακωνικῆς, διότι δὲν ἔβλεπε τὸν λόγον νὰ ἐξωθήσῃ τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς ἀπελπιστικὸν ἀγῶνα καὶ διότι ἠπείγετο νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν κυρίων σκοπῶν του.

Πρὸς τοῦτο ἐπανεκάμψεν εἰς Ἀρκαδίαν, ἐν ἣ ἴδρυσε, παραστάς αὐτοπροσώπως, τὴν Μεγάλην πόλιν, Μεγαλόπολιν, ἣν ἐπλούτισε διὰ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν, καὶ περιβυλὼν αὐτήν διὰ

(1) Ξενοφ. Ἑλλ. VI 5. 32. Κούρ. Λάμ. Δ' 528.

(2) Ὁ Θεόπομπος κατηγορεῖ τὸν Ἐπαμεινώνδαν ὅτι ἔλαβε μισθὸν ἀναχωρήσεως.

θαυμασίων τειχῶν κατέστησε μητρόπολιν τοῦ Ἀρκαδικοῦ δεσμοῦ. Ἐἶτα ἀφήσας τὸν στρατηγὸν Παμμιένην μετὰ χιλίων λογάδων νὰ προστατεύσῃ τοὺς Ἀρκαίδας, κατὰ πάσης τυχὸν ἐπιθέσεως τῶν Λακεδαιμονίων, μετέβη εἰς Μεσσηνίαν (1). Ἐκεῖ ἐν μέσῳ λαοῦ ἐπευφημοῦντος αὐτόν, ἐπὶ τῇ ἀποδώσει τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος του, καὶ ὑπὸ τὰς εὐλογίας καὶ τὰς εὐχὰς ὄλων τῶν Ἑλλήνων ἐτέλεσε διὰ πανηγυρικῶν θυσιῶν τὰ ἐγκαίνια τῆς κτίσεως τῆς πόλεως τῆς Μεσσηνίας, ἐνθα συνέρρευσαν πάντες οἱ ἐπιζῶντες ἀπόγονοι τῶν ἀνὰ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου ἐπὶ 287 ἔτη πλανωμένων Μεσσηνίων. Ἡ πόλις αὕτη ἐκτίσθη διὰ πλουσιῶν πόρων καὶ συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τῆς τέχνης, περιβληθεῖσα δὲ δι' ἰσχυρῶν τειχῶν, ἀπετέλεσε μετὰ τὴν Μεγάλην πόλιν τὸν δεῦτερον προμαχῶνα κατὰ τῆς φιλαρχίας τῆς Σπάρτης. Τότε ἀνεκτίσθησαν καὶ ἄλλαι ἔνδοξοι πόλεις, ἡ Πύλος, ἡ Εἶρα καὶ ἡ Μεθώνη (2). Ἀνακηρύξας δὲ τὴν ἐλευθερίαν τῶν εἰλώτων καὶ ἐξασφαλίσας τὴν αὐτονομίαν τῆς Μεσσηνίας καὶ Ἀρκαδίας περὶώρισε τὴν Σπάρτην ἐντὸς τῆς Λακωνικῆς. Ἀκρωτηριάσας οὕτω καὶ ἐξευτελίσας αὐτήν, ἐπέστρεψεν εἰς Θήβας διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ, ὃν διήλθεν ἀμαχητὶ σχεδόν, καίτοι οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τῶν Κορινθίων, φθονοῦντες τὴν ὀσημέραι ἀψέξνουσαν δύναμιν τῶν Θηβῶν, εἶχον στείλει τὸν στρατηγὸν Ἰφικράτην μετὰ πολυαριθμοῦ στρατοῦ, ἵνα παρεμποδίσῃ τὴν δι' αὐτοῦ δίοδον τῆς Βοιωτικῆς στρατιᾶς. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀγανακτήσας διὰ τὴν αἰφνιδίαν ἐχθρικήν στάσιν τῶν Ἀθηναίων, εἰσέβαλε κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς Θήβας, εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐφθασε μέχρι Ἀθηνῶν, θέλων νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ὁμως δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐξέλθωσι τῶν τειχῶν συμφώνως τῇ παραγγελίᾳ τοῦ ἀρχιστρατήγου αὐτῶν Ἰφικράτους.

Ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Ἰφικράτης δὲν ἐτόλμησε νὰ συγκρουσθῇ ἐν τῷ Ἴσθμῳ πρὸς τὴν νικηφόρον στρατιάν τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ σκοπίμως ἀφήκεν ἀφύλακτον τὴν παρὰ τὰς Κεχρειαῖς παραλίαν ὁδόν, δι' ἧς διήλθεν ἡ στρατιὰ τῶν Θηβαίων. Ὁ Ξενοφῶν VI. 5. 51 ψέγει τὴν στρατηγικὴν τοῦ Ἰφικράτους, ἵνα μὴ ἀποδώσῃ εἰς αὐτὸν ἀτολμίαν. Ὁ Ἰφικράτης φαίνεται ὅτι εἶχε πεισθῆ ὅτι ἡ στρατιὰ τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἦτο ἀκαταμάχητος, διὸ οὔτε αὐτὸς ἀντετάχθη, οὔτε εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐπέστρεψε νὰ ἐξέλθωσι τῶν τειχῶν (3).

(1) Πaus. VIII. 27. 2. Κούρ. Λάμ. Δ' 516.

(2) Πaus. IV. 27. Κούρ. Λάμ. Δ' 530 - 531.

(3) Πaus. IX. 14. 7.

Ὅποια τερυστία μεταβολή. Ἐνφ̄ τὸν Ἰούνιον 371 ὁ Ἀγχιόλαος ὕβριστικῶς ἀπέπεμπεν ἐκ Σπάρτης τὸν Ἐπαμεινώνδαν, τὴν ἄνοιξιν τοῦ 369 ἤτοι μετὰ 18 μῆνας, ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀπήρξατο ἐκ Σπάρτης, μετὰ νικηφόρον μέχρι αὐτῆς προέλασιν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Θήβας ἐν θριάμβῳ.

Ἐπιστρέψας ὅμως εἰς Θήβας εἰσήχθη εἰς δίκην μετὰ τοῦ Πελοπίδου, κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ Μενεκλείδου ὅτι παρὰ τὸν νόμον ἐκράτησαν τὴν ἐξουσίαν, τὴν Βοιωταρχίαν, τέσσαρας ἐπὶ πλεόν μῆνας. Πρῶτος εἰσήχθη εἰς δίκην ὁ Πελοπίδας, διὸ καὶ μᾶλλον ἐκινδύνευσε. Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὅστις ἀνέλαβε τὴν ὄλην εὐθύνην διὰ τὴν παράνομον κατακράτησιν τῆς Βοιωταρχίας, ἀπελογήθη μετὰ πραότητος καὶ πειστικότητος τοιαύτης, ὥστε οἱ δικασταὶ μετὰ τὴν ἐκθεσιν τῶν κατὰ τὸ διάστημα τῶν τεσσάρων μηνῶν πεπραγμένων ἠθώωσαν αὐτὸν πανηγυρικῶς. Καὶ δὲν ἦτο δυνατόν ἄλλως νὰ γίνῃ, διότι κατὰ τὴν βραχίαν ταύτην ἐστρατείαν, ἄνευ μαχῶν αἱματηρῶν καὶ θυσιῶν μεγάλων αἱ Θῆβαι ἀπέδειξαν ἑαυτὰς πρῶτην τῆς Ἑλλάδος πόλιν. Διότι ἡ Λακωνικὴ εἶχε δηρωθῆ, ἡ Σπαρτιατικὴ συμπολιτεία εἶχε διαλυθῆ, τὸ ἐπίνειον τῆς Σπάρτης κατείχτο ὑπὸ τῶν Θηβαίων· ἡ Ἀρκαδία, τὸ Ἄργος, ἡ Ἠλις ἦσαν ἔνοπλοι ἐναντίον τῆς Σπάρτης ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν Θηβῶν· αἱ ἄρτι κτισθεῖσαι πόλεις Μεγαλόπολις καὶ Μεσσήνη μετὰ τῆς Μαντινείας καὶ τοῦ Ἄργους ἀπετέλουν δίκτυον πολεμίων φρουρῶν κατὰ τῆς Σπάρτης (2).

Πάντα ταῦτα ἦσαν ἔργα τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ Πελοπίδου τελεσθέντα κατὰ τὸ διάστημα τοῦ τετραμήνου, καθ' ὃ ἐκράτησαν τὴν ἐξουσίαν παρανόμως. Καὶ αὕτη ἡ ἐχθρότης, ἣν ἔδειξαν αἱ Ἀθῆναι, ἀπέβη πρὸς δόξαν τῶν Θηβαίων. Διότι ὁ μέγιστος τῶν στρατηγῶν αὐτῶν δὲν ἐτόλμησε ν' ἀντιταχθῆ κατὰ τοῦ Ἐπαμεινώνδου. Ἐν γένει τὰ κατὰ τὴν ἐστρατείαν ταύτην ἐπιτευχθέντα ἀποκαλέσματα ἦσαν ἰσοσθένεια, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ καταδικασθῶσιν οἱ αἰτιοὶ τῆς τοιαύτης ἐπιτυχοῦς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου. Διὰ τοῦτο λέγεται, ὅτι οὔτε εἰς ψηφοφορίαν ἐτέθη ἡ κατὰ τοῦ Ἐπαμεινώνδου κατηγορία (3). Φαίνεται ὅτι ἡ δίκη αὕτη ἦτο ὅλως τυπικὴ. Ἐπειδὴ ὁ νόμος σαφῶς ἀνέγραψεν ὅτι ἡ παράνο-

(1) Ξενοφ. VI—V—51—52.

(2) Πλάου. βίος Πελοπίδου 15. Κορνήλιος Νέπος ἐν βίῳ Ἐπαμειν. Κούφ. Λάμ. Δ' 535. 536.

(3) Πλουτ. IX. 14. 7.

μος κατακράτησις τῆς ἀρχῆς ἐτιμωρεῖτο διὰ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου, ἔπρεπε ὅθεν νὰ γίνῃ δίκη, ἵνα καταδειχθῇ ὅτι ὁ νόμος παρεβιάσθη ἐξ ἀνωτέρας βίας καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας.

Ἄλλὰ παρὰ τὴν μεγάλην ἐπιτυχίαν τῆς ἐστρατείας ταύτης, τὸ νέον δημιουργηθὲν παρὰ τῶν Θηβαίων καθεστῶς δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐμπεδωθῆ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνησυχοῦντες διὰ τὴν ὅλον ἐπροαγομένην δύναμιν τῶν Θηβαίων, συνωμολόγησαν συνθήκην πρὸς τὴν Σπάρτην καὶ ἀνέλαβον τὴν φρούρησιν τοῦ Ἴσθμοῦ. Ὁ στρατηγὸς Χαβρίας ἄγων στρατιὰν δεκακισχιλίων ἀνδρῶν, Ἀθηναίων, Μεγαρέων καὶ ἄλλων, συνητήθη ἐν Ἴσθμῳ μετ' Ἰσαρίθμου στρατιᾶς Λακεδαιμονίων καὶ ἄλλων Πελοποννησίων. Καὶ ἡ Κόρινθος ἤδη συνέπραττε μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων, διότι ἔβλεπεν ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἐσκόπουν νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ἐπίσης συνετάσσοντο μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων τὸ Δέπρρον καὶ αἱ πόλεις τῆς Ἀργολίδος, ἡ Ἐρμιόνη, ἡ Ἐπίδαυρος, ἡ Τροιζὴν καὶ ἄλλαι. Ὁ σκοπὸς τοῦ πολυαριθμοῦ τούτου στρατοῦ ἦτο νὰ διακόψῃ τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ τῶν Θηβῶν καὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ συμμάχων. Τούτου δὲ ἐπιτυχανομένου ἤθελε καταρρεύσει τὸ μέγα οἰκοδόμημα, ὅπερ ὁ Ἐπαμεινώνδας πρὸ μικροῦ εἶχεν ἀνεγείρει ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἡ Σπάρτη ἤθελε πάραντα ἀνακτῆσαι τὴν ἀπολεσθεῖσαν θέσιν τῆς.

Τὰ γεγονότα ταῦτα ἐξηνάγκασαν τοὺς Θηβαίους νὰ ἐπισπεύσῃ τὰς ἐτοιμασίας των καὶ νὰ ἐστρατεύσῃ καὶ πάλιν τὸ αὐτὸ ἔτος κατὰ τῆς Σπάρτης, πρὸς τὴν ὅποσαν ἤδη εἶχεν ὑποσχεθῆ βοήθειαν καὶ ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν Διονύσιος (1).

Δευτέρα στρατεία τῶν Θηβαίων τὸ θέρος τοῦ 369 π. Χ.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἡγούμενος ἰσχυροῦ στρατοῦ Βοιωτῶν καὶ συμμάχων ἐπεχείρησε νὰ εἰσβάλλῃ καὶ δευτέραν φορὰν εἰς Πελοπόννησον, ἵνα προστατεύσῃ τὸ ἔργον τῆς πρώτης ἐπιτυχοῦς στρατείας του. Ὅταν ὁμῶς ἐφθασεν εἰς τὸ ὄρος Ὀνειον, εὗρεν αὐτὸ κατειλημμένον, ὡς καὶ τὰς τρεῖς παρόδους αὐτοῦ παρὰ τὰς Κεχρεάς, τὸ Λέχαιον καὶ παρὰ τὸν Αὐλῶνα τῆς Κορινθίου, καὶ φημισσόμενον ἐπιμελῶς. Αἱ ἰσχυραὶ αὗται θέσεις ὑποστηριζόμεναι ὑπὸ τριπλασίας δυνάμειος ἀπετέλουν φρούριον ἀπρόσβητον. (2) Τοῦτο ἰδὼν ὁ

(1) Ἐσθ. Ἑλλ. VIII 1. 20.

(2) Ἐσθ. Ἑλλ. VIII 1.16 κ.ε.

Ἐπαμεινώνδας ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῆ καθ' ἐνὸς μόνου σημείου, ἀποῦ οἱ πολέμοι δὲν ἐτόλμων νὰ ἐξέλθωσιν εἰς μάχην ἐν ἀναπεπταμένῳ πεδίῳ. Ἀποῦ δὲ καθ' ὅλην τὴν νύκτα προσέβαλλε ὀλόκληρον τὴν γραμμὴν τῶν πολεμίων, τὴν πρωίαν τῆς ἐπομένης κατώρθωσε νὰ διελάσῃ διὰ τῆς δυτικωτέρας τῶν τριῶν παρόδων καὶ νὰ ἐνωθῆ μετὰ τῶν παρὰ τὴν Νεμέαν ἐστρατοπεδευμένων συμμάχων, μεθ' ὧν ὤρμησε κατὰ τῆς Σικυῶνος, ἣτις προσβληθεῖσα συγχρόνως καὶ ἀπὸ θαλάσσης παρὰ τοῦ Παμμένους μετέστη πρὸς τοὺς Θηβαίους. (1) Αἱ κατὰ τῆς Πελλήνης, τῆς Ἐπιδάουρου καὶ τῆς Κορίνθου ἐπιδρομαὶ τῶν συμμάχων δὲν ἔδωκαν σπουδαῖα ἀποτελέσματα καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπέστρεψεν εἰς Θήβας. Παρὰ πάντα ταῦτα ἡ στρατεία αὕτη ἀπέβη ἐπωφελῆς εἰς τοὺς Θηβαίους, διότι ἔδωκε καιρὸν εἰς τοὺς Μεσσηνίους καὶ Μεγαλοπολίτας νὰ κτίσωσιν ἐν ἀνέσει τὰ τείχη των. Καὶ ἡ ἐκβίασις τῶν Κορινθιακῶν στενῶν καὶ κατάληψις τῆς Σικυῶνος ἦσαν μεγάλα πολεμικὰ κατορθώματα ἀσφαλίσαντα ἀνετον εἰς Πελοπόννησον ἀπόβασιν. Ἡ Σικυωνία εἶχε δεσμοὺς παλαιωτάτους πρὸς τὰς ἀπέναντι κειμένας ἀκτὰς τῆς Βοιωτίας καὶ ἡ κατάληψις αὐτῆς ἤδη ἀνενέωσεν αὐτούς. Μετὰ τοῦτο αἱ Θῆβαι δὲν εἶχον ἀνάγκην τοῦ ἰσθμοῦ, διότι ἠδύναντο νὰ διαβιβάσωσι στρατὸν εἰς Σικυῶνα καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀσωποῦ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλὰ παρὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν ὠφελημάτων τούτων οἱ Θηβαῖοι ἐθεώρησαν ὡς ἀποτυχοῦσαν τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Ἴδιως κατηγοροῦν τὸν Ἐπαμεινώνδαν ὅτι μετὰ τὴν παρὰ τὸ Λέχαιον μάχην ἐφείσθη ἀδικαιολογῆτως τῶν Λακεδαιμονίων, συνεπεῖα δὲ τῶν μομφῶν τούτων ἀπηλλάγη τῆς στρατηγίας ἅμα τῇ εἰς Θήβας ἐπιστροφῇ. (2)

Πρώτη στρατεία τοῦ Πελοπίδου εἰς Θεσσαλίαν 369

Μικρὸν πρὸ τῆς ἐπανόδου τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τῆς δευτέρας εἰς Πελοπόννησον στρατείας, ὁ Πελοπίδας τῇ αἰτήσει τῶν Θεσσαλικῶν πόλεων, αἵτινες διετέλουν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Θηβῶν, εἰσέβαλεν εἰς Θεσσαλίαν μετὰ Θηβαϊκῆς στρατιᾶς. Ἡ στρατεία αὕτη ἐστέφθη ὑπὸ μεγάλης ἐπιτυχίας, διότι ὁ Πελοπίδας ἠλευθέρωσε τὴν Λάριссαν καὶ εἰσῆγαγεν ἐν Θεσσαλίᾳ ἐλευθερίαν

(1) Διοδ. Σικελ. ΙΧ. 69.

(2) » » » 72.

πολιτεύματα. Προχωρήσας δὲ μέχρι Μακεδονίας διέλυσε διὰ διαιτησίας τὰς μεταξὺ Ἀλεξάνδρου καὶ Πτολεμαίου περὶ τοῦ θρόνου ξριδας. Οἱ Ἀλευάδαι ἐτάχθησαν ὑπὸ Θηβαϊκῆν προστασίαν καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἔδωκεν εἰς τὸν Πελοπίδαν τὸν ἀδελφόν του, πατέρα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, Φίλιππον, καὶ τριάκοντα νέους ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων, ὡς ὁμήρους, καὶ ὁ τύραννος τῶν Φερῶν Ἀλέξανδρος ὠμολόγησε καὶ ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἀπελευθερωθεισῶν πόλεων. Πάντες δὲ οὗτοι ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συστρατεύωσι μετὰ τῶν Θηβαίων. (1) Ἡ Ἑλλάς, λέγει ὁ Πλούταρχος (2), ἠδυνήθη τότε νὰ ἴδῃ μέχρι ποίου σημείου εἶχε φθάσει τὸ μεγαλεῖον τῶν Θηβῶν, στηριζόμενον εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην, ἣν ἐνέπνεεν ἡ δικαιοσύνη τῶν. Πάντες οἱ ὄμηροι οὗτοι ὠδηγήθησαν εἰς Θήβας καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦσαν αἰχμάλωτοι, ἡ πολιτεία ἀνέλαβε τὴν ξενίαν αὐτῶν. Καὶ ὁ μὲν ἡγεμονόπαις Φίλιππος διητᾶτο παρὰ τῷ στρατηγῷ Παμμένῃ, οἱ δὲ ἄλλοι ὄμηροι πλησίον ἴσως ἄλλων ἐγκρίτων οἰκογενειῶν τῶν Θηβῶν.

Δευτέρα στρατεία τοῦ Πελοπίδου εἰς Θεσσαλίαν 368

Ἐπειδὴ ἡ διαγωγή τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Ἀλεξάνδρου ἀπέβαινε ὑποπτος ὁ Πελοπίδας ἀνέλαβε νὰ ὑπενθυμίσῃ εἰς αὐτὸν τὸν σεβασμὸν πρὸς τὰς συνθήκας. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀξίωμα τῶν Θηβῶν ἐν Θεσσαλίᾳ ἦτο μέγα, ὁ Πελοπίδας ἀπεφάσισε νὰ μεταβῆ εἰς Θεσσαλίαν ἄνευ στρατοῦ ἀκολουθούμενος ὑπὸ μόνου τοῦ Ἰσμηνίου, ἀνδρὸς εὐγενοῦς καὶ μεγάλης διπλωματικῆς ἰκανότητος. Ἡ πράξις αὕτη τοῦ Πελοπίδου δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ὑπὲρ τὸ δέον τολμηρά, διότι καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς Σπάρτης ἐνεφανίζοντο μόνον εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις. Ὁ Πελοπίδας εἶχε τοιαύτην θέσιν ἐν Θεσσαλίᾳ, ὥστε ἠδύνατο ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν νὰ συγκροτήσῃ στρατεύμα. Καὶ πράγματι ἅμα τῇ μεταβάσει εἰς Θεσσαλίαν ἐστρατολόγησε στίφος μισθοφόρων μεθ' ὧν εἰσέβαλεν εἰς Μακεδονίαν, ἔνθα ἐβασίλευεν ὁ Πτολεμαῖος φονεύσας τὸν βασιλέα Ἀλέξανδρον. Ἐκεῖ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἐγκατελείφθη ὁ Πελοπίδας ὑπὸ τῶν μισθοφόρων, διὸ περιέστη εἰς μέγαν κίνδυνον. Ὁ Πτολεμαῖος ὁμως ζωηρῶς ποιῶν τὴν φιλίαν τῶν Θηβῶν συνωμολόγησε πρὸς τὸν Πελοπίδαν ἐπιεικῆ συνθήκην καὶ πρὸς ἀσφάλειαν ἔδω-

(1) Κούρ. Λάμ. Δ'. 556.

(2) Πλούτ. β. Πελοπίδου

κεν εἰς αὐτὸν 50 νέους ὡς ὀμήρους ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων τῆς Μακεδονίας, ἐν οἷς καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Φιλόξενον. Καὶ τοὺς μὲν ὀμήρους ἀπέστειλεν εἰς Θήβας ὁ Πελοπίδας, αὐτὸς δ' ἐπιστρέφων ἐκ Μακεδονίας ἐστρατολόγησε νέον στῖφος μισθοφόρων καὶ βαίνων ἐναντίον τῶν Φαρσάλων, ὅπως τιμωρήσῃ τὴν προδόσασαν αὐτὸν στρατιάν, ἐνέπεσεν εἰς ἰσχυρὸν στράτευμα τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Ἀλεξάνδρου καὶ ἠχμαλωτίσθη μετὰ τοῦ Ἰσημνίου (1).

Τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Πελοπίδου μαθόντες οἱ Θηβαῖοι ἐξεμίγησαν. Ἡ Βοιωτία σύμπασα ἐδονεῖτο ἐκ τῆς ἀγανακτήσεως καὶ ἐκ τῆς πρὸς πόλεμον παρασκευῆς. Ἐτοιμάσαντες ἐν τάχει στρατιάν ἐξ ἑπτακισχιλίων ὀπλιτῶν καὶ ἑξακοσίων ἵππέων, ὑπὸ τοὺς βωιωτάρχας Κλεομένην καὶ Ὑπατον, ἐξέλεμψαν αὐτὴν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ Πελοπίδου. Δυστυχῶς ὁμως τοῦ στρατοῦ τούτου δὲν ἠγγεῖτο ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀλλ' ὑπηρετεῖ ἐν αὐτῷ ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης, διότι διετέλει τότε ὑπὸ τὴν δυσμίθειαν τοῦ Θηβαϊκοῦ λαοῦ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ εἰσβαλόντες εἰς Θεσσαλίαν στρατηγοί, δι' ἀπειρίαν ἢ ἀτυχίαν, οὐ μόνον οὐδὲν ἠδυνήθησαν νὰ πράξωσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς κίνδυνον τὸ στράτευμα ἐξέθεσαν, οἱ στρατιῶται ἀγανακτήσαντες καθήρεσαν αὐτοὺς καὶ ἀνέθεσαν τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ὅστις λίαν ἐπιδεξίως ὑποχωρήσας ἔφερε τὸν στρατὸν εἰς Θήβας. Μετ' οὐ πολὺ ἐκστρατεύσας ἐκ νέου εἰς Θεσσαλίαν, ἠδυνήθη ν' ἀπελευθερώσῃ τὸν Πελοπίδαν καὶ Ἰσημνίαν καὶ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν τύραννον Ἀλέξανδρον νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην καὶ συμμαχίαν πρὸς τοὺς Θηβαίους. Τοῦτο ἦτο μέγα κατόρθωμα, διότι ἐπετεύχθη ἄνευ αἰματοχυσίας. Διὰ δὲ τὸν Πελοπίδαν καὶ αὐτὸς ὁ χρόνος τῆς αἰχμαλωσίας ἦτο χρόνος δόξης, διότι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἔδωκε δείγματα τοῦ ἀπαρμιλλοῦ του ἠρωτισμοῦ. Ἐνῷ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐξηρτάτο ἀπὸ τῆς θελήσεως τοῦ τυράννου, αὐτὸς τὸν ἠρεθίζε ἐκφράζων μετὰ παρηγορίας τὴν κατ' αὐτοῦ ἀποστροφήν.

Αἱ Θῆβαι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤρχον ἀπάσης σχεδὸν τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος, διότι ἡ Μακεδονία, ἡ Θεσσαλία, αἱ πλείσται μεταξὺ Θερμοπυλῶν καὶ Ἰσθμοῦ χῶραι καὶ ἡ πλείστη Πελοποννησος ὑπῆκουον εἰς αὐτάς. Ἄλλ' ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν δὲν ἐπέπρωτο νὰ εἶνε εὐτυχεστέρα τῆς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης. Οἱ Ἀρκάδες λησιμονήσαντες ὅτι ὤφειλον τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν

(1) Πλουτ. βίος Πελοπίδου. Διοδώρου XV 71.

εἰς τοὺς Θηβαίους, ἤγειραν ἀξίωσιν νὰ συμμερισθῶσιν πρὸς τοὺς τὴν ἀρχὴν καὶ διέδιδον ὅτι δὲν εἶχον ἀνάγκην τῶν Θηβαίων πρὸς ἐπιτέλεσιν ἐνδύξων πράξεων. Ἐκ τῆς πλάνης ταύτης ἐξήχθησαν, ὅταν ὑπέστησαν τὴν τρομερὰν ἐκείνην ἦτταν ἐκ μέρους τῶν Λακεδαιμονίων, ἐν τῇ μάχῃ, ἣτις εἶνε γνωστὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς ἄδακρυς μάχη, διότι κατ' αὐτὴν οὐδεὶς Λακεδαιμόνιος ἐφρονεύθη.

Ἡ ἦττα αὕτη τῶν Ἀρκαδῶν ἠκούσθη μετὰ χαρᾶς καὶ ἐν Θήβαις, διότι ἐτιμωρήθη ἡ ἀγνωμοσύνη, ἡ Ἐπαμεινώνδας ὅμως ἐλυπήθη, διότι διὰ τῶν ἐρίδων τῶν ἀντισπαρτιατικῶν τάξεων ἐκινδύνευε τὸ ἔργον του. Εἶχε ἐπιτύχει τὴν συνένωσιν τῆς Βοιωτίας, τὴν ἀναγέννησιν τῆς Μεσσηνίας, τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἀρκαδίας καὶ τὸν περιορισμὸν τῆς Σπάρτης εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ ἐπόθει τὴν ἐμπέδωσιν τοῦ ἔργου τούτου καὶ τὴν ἀναγνώρισιν αὐτοῦ ὑφ' ὄλων τῶν Ἑλληνίδων πόλεων καὶ τῆς Περσίας.

Ἡ εἰς Σούσα πρεσβεία τῶν Θηβαίων τῷ 368.

Οἱ Θηβαῖοι μαθόντες ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι μετὰ τὴν Ἀνταλκιδεῖν εἰρήνην εἶχον στείλει εἰς τὴν Περσικὴν αὐλὴν πρέσβυν τὸν Εὐθυκλέα, ὅστις εἶχεν ἐπιληφθῆ διαπραγματεύσεων πρὸς τὴν Πέρσιν καὶ ὅτι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐμελέτων νὰ πράξωσι τὸ αὐτό, ἀπεφάσισαν νὰ στείλωσιν καὶ οὗτοι πρέσβεις, ἵνα ἀντιδράσωσιν εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν τε Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν, οἵτινες κατηγόρουν τοὺς Θηβαίους ὅτι διαταράττουσι τὴν εἰρήνην ἀυθιρέτως. Καὶ τὴν ἡγεσίαν τῆς πρεσβείας τῶν Θηβαίων, ἣς μετέσχον καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν Ἀρκαδες καὶ Ἡλεῖοι, ἀνέλαβον ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἰσμηνίας. Ἡ ἀνάθεσις τῆς ἡγεμονίας τῆς πρεσβείας εἰς τὸν Πελοπίδαν ἦτο πρᾶξις ἐπιτυχιστάτη, διότι ὁ Πελοπίδας ἐκ τῶν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἀγώνων του εἶχε καταστῆ γνωστὸς καὶ περιβόητος εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἀσίαν, ὡς ὁ ἀνὴρ «ὁ ἐκβαλὼν γῆς καὶ θαλίσης Λακεδαιμονίους καὶ συστέλλας ὑπὸ Ταύγετον καὶ τὸν Εὐρώταν τὴν Σπάρτην». Ἡ φήμη τῶν ἀθλῶν τῶν Θηβῶν εἶχε προηγηθῆ τῆς πρεσβείας καὶ οἱ Πέρσαι μεγαστᾶνες συνωθοῦντο νὰ ἴδωσι τὸν Πελοπίδαν. Ὁ δὲ Ἀρταξέρξης γνωρίσας αὐτὸν καὶ ἀντιληφθεὶς ὅτι οἱ λόγοι του ἦσαν «βεβαιότεροι τῶν Ἀττικῶν» καὶ «ἀπλούστεροι τῶν Λακεδαιμονίων», ἠγάπησεν αὐτὸν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οὐδὲ ἀπέκρυπτε ἀπὸ τῶν ἄλλων πρέσβεων τὴν πρὸς αὐτὸν ἐξαιρετικὴν ἐκτίμησιν.

Ἐνῶ δὲ ὁ τῶν Ἀθηναίων πρέσβυς Τιμαγόρας, ἐλάμβανε

δῶρα, πλὴν « τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργυρίου, κλίνην πολυτελή καὶ στρώτας θερᾶποντας, ἔτι δὲ βοῦς 8(1) καὶ βουκόλους.... γάλακτος βοείου δεόμενος, τέλος δὲ κατέβαινε ἐπὶ θάλασσαν ἐν φορείῳ κομιζόμενος καὶ τέσσαρα τάλαντα τοῖς κομιζοῦσι μισθὸς ἐδόθη παρὰ βασιλέως » ὁ Πελοπίδας ἀνεχώρει λαβὼν μόνον δῶρα « χάριτος καὶ φιλοφροσύνης » καὶ δόγμα τοῦ μεγάλου βασιλέως, δι' οὗ ἀνεγνωρίζετο ἡ αὐτονομία τῆς Μεσσηνίας, παρηγγέλλοντο οἱ Ἄθηναῖοι ν' ἀνακαλέσωσιν εἰς Πειραιᾶ καὶ ἀφοπλίσωσι τὰ πλοῖα αὐτῶν, ἀνεκηρύττοντο δὲ οἱ Θηβαῖοι ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος καὶ ἠπειλεῖτο πόλεμος κατὰ πάσης πόλεως ἀρνούμενης νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς Θήβας. Ἐπανελήφθη δηλαδὴ τὸ ἐπ' Ἀνταλκίδου δόγμα, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐγένετο ὑπὲρ τῶν Θηβαίων καὶ οὐχὶ ὑπὲρ τῶν Σπαρτιατῶν. Οὕτω ἡ ἐπιτυχία τῆς προσβείας ταύτης τῶν Θηβῶν ὑπῆρξε πλήρης, ἐκτιμηθείσης δεόντως τῆς εὐγενείας καὶ ὑπεροχῆς τοῦ Πελοπίδου, τῆς μεγαλοφροσύνης καὶ ἀφιλοκερδείας αὐτοῦ, ὡς καὶ τῆς διπλωματικῆς δεξιότητος τοῦ Ἰσμηνίου (1). Ἐν Σούσοις αἱ Θῆβαι ἦσαν νέαν νίκην. Ἡ Περσία ἀνεγνώρισε τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν καὶ ἀνέθεσεν εἰς αὐτάς, τὴν ὡς πρὸς τοὺς συμμάχους ἐκτέλεσιν τῶν συνθηκῶν.

Συνέδριον ἐν Θήβαις

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Πελοπίδου συνεκλήθη συνέδριον τῶν συμμαχικῶν πόλεων ἐν Θήβαις. Ἀναγνωσθέντος δὲ τοῦ ἐπιτάγματος παρὰ Πέρσου γραμματέως δεξάντος τὴν βασιλέως σφραγίδα ἐνώπιον ὄλων τῶν συμμάχων, ἠρνήθησαν ἅπαντες νὰ ὀρκισθῶσι καὶ συμμορφωθῶσι πρὸς αὐτὸ λέγοντες ὅτι δὲν ἦλθον νὰ ὀρκισθῶσιν ἀλλὰ διὰ νὰ ἀκούσωσι καὶ ἰδίως οἱ Ἀρκάδες, ὧν ὁ πρέσβυς Λυκομήδης, ὅστις εἶχε παραγκωνισθῆ ἐν Σούσοις, διεμαρτυρήθη κατὰ πάσης ἀναμιξεως τῆς Περσικῆς ἀρχῆς, ἠμφισβήτησε τὸ δικαίωμα τῶν Θηβαίων νὰ καλέσωσι τοὺς ἄλλους συμμάχους εἰς συνέδριον καὶ ἀπῆλθεν ἐξ ὀνόματος τῆς Ἀρκαδίας. Μετὰ τοῦτο δὲ τὸ συνέδριον διελύθη. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην οἱ Θηβαῖοι ἀπέστειλαν τὸ δόγμα εἰς ἐκάστην πόλιν ἰδιαιτέρως διὰ πρέσβεως, καὶ ἐζήτησαν τὴν ὑποδοχὴν αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὸ διάβημα τοῦτο ἀπέτυχε, διότι οὐδεμία πόλις ἀνεγνώρισεν αὐτό, οἱ δὲ πρέσβεις ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι (2).

(1) Πλουτ. βίος Πελοπίδου XXX 5. 30. Ξενοφ. VI 1. 33 - 38.

(2) Ξενοφ. Ἑλλ. VII 1. 39-40.

**Τρίτη ἐκστρατεία τῶν Θηβαίων εἰς Πελοπόννησον
367 π. Χ.**

Ἡ ζωηρὰ ἀντίστασις εἰς ἣν προσέκρουσαν αἱ Θῆβαι ἐν τῇ ἀποπέτρᾳ αὐτῶν ὅπως ἐπιβάλωσι τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἡγεμονίας αὐτῶν διὰ τοῦ ἐπιτάγματος τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἔπεισε τοὺς Θηβαίους ὅτι μόνον διὰ πολέμου ἰδύναντο νὰ ἐπιβάλωσι τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν. Τούτου ἕνεκεν παρεσκευάσθησαν εἰς νέον πόλεμον καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὅστις ἕνεκα τῆς ἐπιτυχοῦς στρατείας εἰς Θεσσαλίαν, εἶχεν ἀνακτήσει τὴν δημοτικότητά του, ἀνέλαβεν διὰ τρίτην φορὰν τὴν ἡγεμονίαν τῆς εἰς Πελοπόννησον στρατείας (1).

Ἀποφασίσας ὁ Ἐπαμεινώνδας νὰ εἰσβάλλῃ εἰς Πελοπόννησον καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀχαΐαν, πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς Κορίνθου, ἔπεισε τὸν Ἀργεῖον στρατηγὸν Πεισίαν νὰ προκαταλάβῃ τὸ Ὀνειον. Ὁ Πεισίας προέβη εἰς τὴν νύκτωρ κατάληψιν αὐτοῦ διὰ δισχιλίων ἀνδρῶν ἔχων ἑπτὰ ἡμερῶν τροφάς. Οὕτω ὁ Ἐπαμεινώνδας ἡγούμενος ἰσχυροῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ, ἰδυνήθη ἐντὸς τῶν ἡμερῶν τούτων νὰ διέλθῃ τὸ Ὀνειον καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀχαΐαν. Σεβασθεὶς τὰ κρατοῦντα ἐν Ἀχαίᾳ πολιτεύματα καὶ μηδένα πῶν προυχόντων ἐξορίσας, ἀπέτυχε τὴν εἰλικρινῆ προσχώρησιν τῶν Ἀχαιῶν, ἀρκεσθεὶς μόνον εἰς τὴν ὑπόσχεσιν αὐτῶν, ὅτι θέλουσιν εἶναι σύμμαχοι τῶν Θηβαίων, ἀκολουθοῦντες αὐτοὺς ἐν τε τῇ εἰρήνῃ καὶ τῷ πολέμῳ πιστῶς.

Τὸ ἐκ τῆς καταλήψεως τῆς Ἀχαΐας κέρδος τῶν Θηβαίων ἦ το μέγα διὰ τε τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἀρχῆς αὐτῶν καὶ διότι δὲν εἶχον πλέον ἀνάγκην οὗτοι τῶν στενῶν τοῦ Ἰσθμοῦ διὰ νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐν τούτοις τὰ ἥπια ταῦτα μέτρα τοῦ Ἐπαμεινώνδου πρὸς τοὺς ἀριστοκρατικούς οἴκους τῆς Ἀχαΐας ἀπῆρσαν εἰς τε τὰς Θήβας καὶ παρὰ τοῖς συμμάχοις ἰδίως. Καὶ οἱ Θηβαῖοι, ἵνα εὐχαριστήσωσι τοὺς συμμάχους καὶ ἰδίως τοὺς Ἀρκάδας διακηρύττοντας ὅτι οἱ ἀνεχόμενοι τοὺς ἀριστοκρατικούς διατηροῦντας ἐν κρυπτῶ τὴν μετὰ τῆς Σπάρτης συμμαχίαν, εἶνε καὶ αὐτοὶ ἐν κρυπτῶ σύμμαχοι τῶν Λακεδαιμονίων, ἀνέτρεψαν τὸν Ἐπαμεινώνδαν ἐκ τῆς ἀρχῆς καταργήσαντες τὰς συνομολογηθείσας συνθήκας, ἔστειλαν Θηβαίους ἀριστοτάς εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἀχαΐας,

(1) Κούρτ. Ἐλ. ἱστ. τομ. Δ'. 572

εἰς ἃς ἐπέβαλον τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἐκδιώξαντες τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν εἰς Σικυῶνα, καὶ ὅπου ὡσαύτως εἶχον ἀφήσει ἀμετάβλητα τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα (1) ἀρκεσθέντες νὰ συγκαταλέξωσι τὴν σπουδαίαν ταύτην πόλιν μεταξὺ τῶν συμμάχων τῶν.

Τὰ ἀποτελέσματα ὅμως τῆς τοιαύτης πολιτικῆς ὑπῆρξαν οἰκτροῖα. Διότι οἱ ἐκδιωχθέντες ἀριστοκρατικοὶ ἄρχοντες, διατηρηθέντες ἐν τῇ χώρῃ ὡς ἔνοπλα στίφη, ἠδυνήθησαν νὰ ἐκδιώξωσι ταχέως τοὺς Θηβαίους ἀρμοστὰς καὶ νὰ συμμαχήσωσιν πρὸς τὴν Σπάρτην.

Τὴν ἐν Πελοποννήσῳ κρατοῦσαν ἀνόμалον κατάστασιν ἐπὶ ἤρξησεν ἔτι πλέον ἢ ἀνάμυξις τῶν Ἀθηγῶν. Διότι οἱ Θηβαῖοι ἀποσκοποῦντες τὴν ἔνωσιν συμπάσης τῆς Βοιωτίας κατέλαβον ἐν ἔτει 366 τὸν πάντοτε ὑπ' αὐτῶν ἀμφισβητούμενον Ὀρωπόν, πόλιν κειμένην παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀσωποῦ, εἰς τὴν Εὐβοϊκὴν θάλασσαν, ἀποτελοῦσαν σημεῖον ἐπικαιρον καὶ ἀπαραίτητον διὰ τὴν μετὰ τῆς Εὐβοίας ἐπικοινωνίαν, ἣτις ἅπασα συνεστρατεύετο μετὰ τῶν Θηβαίων, μέχρις οὗ ὁ Τιμόθεος δι' ἐπιτυχῆς στρατείας τῷ 357 κατέλυσεν τὴν ἐν Εὐβοίᾳ δύναμιν τῶν Θηβαίων. Ἡ κατάληψις τοῦ Ὀρωποῦ ἐπροκάλεσε μεγάλην ἀγανάκτησιν ἐν Ἀθήναις, οὐ μόνον κατὰ τῶν Θηβαίων, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τῶν ἰδίων συμμάχων καὶ μάλιστα ἐναντίον τῶν Λακεδαιμονίων, οἵτινες δὲν ἐβόηθουν τοὺς Ἀθηναίους πρὸς ἀνάκτησιν αὐτοῦ. Ἡ ἀγανάκτησις δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐφθασεν μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἀποσύρωσι ἐκ τῆς Πελοποννήσου τὴν ἐπικουρικὴν αὐτῶν στρατιάν καὶ νὰ διακόψωσι τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὴν Σπάρτην βοηθοῦντες οὕτω ἐμμέσως τοὺς Θηβαίους.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἡ δύναμις τῶν Θηβαίων ἠϋξήθη ἐν Πελοποννήσῳ, διότι οἱ Κορίνθιοι, οἱ Φλιάσιοι καὶ οἱ Ἐπιδαύριοι, οἵτινες μέχρι τοῦδε ἠκολούθουν τὴν Σπάρτην, ἀπεσπάρσθησαν αὐτῆς καὶ συνθηκολογήσαντες πρὸς τοὺς Θηβαίους, ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτοὺς εἰς πάντα πόλεμον, πλὴν τοῦ κατὰ τῆς Σπάρτης, ἣτις μὴ δυναμένη νὰ προστατεύσῃ αὐτούς, συνήνεσε ὅπως συνδιαλλαγῶσι μετὰ τῶν Θηβαίων.

Ἐν Θεσσαλίᾳ ὅμως ὁ Φεραῖος Ἀλέξανδρος ἀπέβη ἰσχυρότερος τῶν Θηβαίων, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κατὰ τὰ ἔτη 365—364 ἐπέξέτειναν τὴν ναυτικὴν ἡγεμονίαν. Τὰ δύο ταῦτα ζητήματα ἐπέσυρον τὴν προσοχὴν τῶν Θηβαίων, κατὰ τὰ ἔτη 363 καὶ 362.

(1) *Ev.* Ἐλ. 7—41—473

Καὶ ὁ μὲν Πελοπίδας ἀνέλαβε ν' ἀνορθώσῃ τὴν ἐπὶ τῆς Θεσσαλίας ἐπιρροὴν τῆς πατρίδος του, ὁ δὲ Ἐπαμεινώνδας νὰ καθαιρέσῃ τὴν ναυτικὴν τῶν Ἀθηναίων δύναμιν.

Τελευταία στρατεία τοῦ Πελοπίδου εἰς Θεσσαλίαν 364.

Θάνατος Πελοπίδου

Εἰς τὰς Θήβας εἶχον διαβιβασθῆ πικρότατα παράπονα κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ἐπίεξε τὰς συμμάχους τῶν Θηβαίων πόλεις. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ κατανικηθῆ ὁ Ἀλέξανδρος καὶ νὰ καταληφθῶσιν οἱ λιμένες τῆς Θεσσαλίας. Πρὸς τοῦτο δύναμις ἑπτακισχιλίων ὀπλιτῶν καὶ ἰκανοῦ ἀριθμοῦ ἱππέων, ἦτο ἐτοιμὴ ν' ἀναχωρήσῃ, ὑπὸ ἡγεμόνα τὸν Πελοπίδαν. Ἀλλὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως, 13 Ἰουλίου, συνέβη ὀλικὴ τοῦ ἡλίου ἐκλειψις, ἣτις ἐπροξένησε τοιαύτην ἐντύπωσιν εἰς τὸν λαόν, ὥστε ὁ Πελοπίδας ἀρητηθῆ τῆς ιδέας τοῦ νὰ ὀδηγήσῃ εἰς Θεσσαλίαν ἑπτακισχιλίους ἰσυμπολίτας του, περιφόβους καταστάνας, ἐπὶ τῇ ἐκλείψει τοῦ ἡλίου, ἣν ἐξέλαβον ὡς κακὸν οἰωνόν.

Τοῦτο δῆμος δὲν ἠμπόδισεν αὐτὸν νὰ μεταβῆ μόνος. Καὶ λαβὼν 300 εἰσελόντας ἱππεῖς καὶ ὀλίγους ξένους ἀπῆλθεν εἰς Θεσσαλίαν. Ἰσπευσε δὲ νὰ πράξῃ τοῦτο, διότι ἤθελε νὰ δείξῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐβοήθουν τὸν τύραννον τῆς Σικελίας Διονύσιον, στρατηγούς καὶ ἀρμοστὰς στέλλοντες εἰς αὐτὸν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔστηνον χαλκοῦν ἀνδριάντα εἰς τὸν τύραννον Ἀλέξανδρον, εὐεργέτην ἀνεκηρύττοντες, μόνον οἱ Θηβαῖοι ἐμάχοντο ὑπὲρ τῶν τυραννουμένων καὶ τυραννῶν δυναστειῶν κατέλυον.

Φθιάσας εἰς Φάρσαλα συνεκρότησε στρατὸν καὶ ἐβάδιξε κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις ἰδὼν ὅτι ὁ Πελοπίδας ὀλίγους ἔχων Θηβαίους ἐπήρχετο, ἔλαβε θάρρος καὶ ἀντεπαρετάχθη κατ' αὐτοῦ. Ὅταν δὲ τις εἶπεν εἰς τὸν Πελοπίδαν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος, πολλοὺς ἔχων ἐπέρχεται ἀπῆντησε, καλλίτερον διότι περισσοτέρους θὰ νικῆσωμεν. Ἡ σύρραξις ἐπῆλθεν περὶ τὰς Κυνὸς κεφαλᾶς. Ὁ Πελοπίδας ὡς εἶδε τὸ στρατεῦμα τῶν πολεμίων κλονισθὲν καὶ ἔτοιμον νὰ τραπῆ εἰς φυγὴν «ἔστη καὶ περιέβλεψε» ζητῶν τὸν

(1) Πλουτ. β. Πελοπ. 31. Διόδωρος XV-80. Ἡ ἐκλειψις τοῦ ἡλίου ἦτο ὀλικὴ καὶ συνέβη κατὰ Plin^gé memóires de l'academie des inscription Tom. XA 11-180 13 Ἰουλ. 364 Κορυ. Δ'. 689.

Ἄλέξανδρον. Ὅταν δὲ εἶδεν αὐτὸν συντάσσοντα καὶ ἐνθαρρύνοντα τοὺς μισθοφόρους, ὠργίσθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μανιώδης καταστάς ἐφέρετο ὡς καταιγὶς κατ' αὐτοῦ, καὶ προηγούμενος κατὰ πολὺ τοῦ στρατοῦ, συνεπλάκη μετὰ τῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου δορυφόρων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων οὗτος εἶχε καταφύγει. Ὁ Πελοπίδας ἀγωνιζόμενος νὰ φθάσῃ τὸν Ἀλέξανδρον, πολλοὺς τῶν δορυφόρων αὐτοῦ ἐφόνευσεν, ἀλλὰ παρὰ πλείστων τυπτόμενος ἔπεσε καθ' ἣν στιγμήν οἱ Θεσσαλοὶ καὶ οἱ ἱππεῖς δραμόντες πρὸς βοήθειάν του ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τὴν ὄλην ἐχθρικήν φάλαγγα περὶ τοὺς τρισχίλους φρονέυσαντες.

Οὕτω νικητὴς ἐτελεύτησεν ὁ ἀέλποτε ἀήττητος Πελοπίδας, ὁ ἡρωικώτερος καὶ τολμηρότερος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἱπποτικώτερος καὶ συμπαθέστερος τῶν Ἑλλήνων, ὁ ἕτερος τῶν Θηβαίων γιγάντων, ὁ τοσαύτας ἐν ἑαυτῷ ἐγκλείων ἀρετάς, ὥστε ὁ ἀριστος τῶν Ἑλλήνων θὰ ἦτο, ἐὰν τοιοῦτος δὲν ἦτο ὁ φίλος καὶ συμπολίτης καὶ συναγωνιστὴς αὐτοῦ Ἐπαμεινώνδας.

Ὁ θάνατος τοῦ Πελοπίδου ἐβύθισεν εἰς ἀνέκφραστον ὀδύνην ὀλόκληρον τὴν Θεσσαλίαν. Ὅσοι ἔμαθον τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸν θάνατον αὐτοῦ, οὔτε τὰ τραύματα ἐπεριποιήθησαν, οὔτε τοὺς ἵππους αὐτῶν ἐξεχαλίνωσαν, οὔτε θώρακας ἐφόρεσαν, οὔτε πυρὰν ἤναψαν, οὔτε τροφήν ἔλαβον, ἀλλὰ μεταβάντες εἰς τὰς σπηλῆς αὐτῶν, ἐκείραν ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἵππους αὐτῶν καὶ ἐν σιγῇ καὶ ἐν κατηρεῖᾳ διῆγον τὸ πάθος. Ἐκ δὲ τῶν πόλεων προσῆλθον αἱ ἀρχαὶ καὶ ἔφηβοι καὶ παῖδες καὶ ἱερεῖς, στεφάνους καὶ πανοπλίς χρυσαῖς κομιζόντες. Ὅταν δὲ ἐπρόκειτο νὰ ταφῇ τὸ σῶμα, προσελθόντες οἱ πρεσβύτεροι τῶν Θεσσαλῶν ἠξίωσαν, ὕπως ἐπιτραπῇ εἰς αὐτοὺς νὰ κηδεύσωσι τὸν νεκρὸν, προσθέτοντες ὅτι ἡ συμφορὰ εἶναι μεγαλυτέρα εἰς τοὺς Θεσσαλοὺς ἢ εἰς τοὺς Θηβαίους, διότι οὗτοι ἐστερήθησαν μόνον ἀγαθοῦ ἡγεμόνος, ἐνῶ οἱ Θεσσαλοὶ ἐστερήθησαν καὶ τούτου καὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν. Πῶς θὰ τολμήσωμεν, ἔλεγον, νὰ ζητήσωμεν παρ' ὑμῶν, ἄλλον στρατηγὸν ἀφοῦ δὲν ἀπεδώσαμεν τὸν Πελοπίδαν;

Ὁ Πελοπίδας ἀπέθανεν ἐν ἡἷ 13ῃ Βοιωταρχίᾳ, ἔτυχε δὲ λαμπροτάτων ταφῶν, λαμπροτέρων καὶ αὐτῶν τοῦ Ἡφαιστῖωνος, καθ' ὅς διαταγῇ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐκάρησαν ἵπποι καὶ ἡμίονοι καὶ ἀφηρέθησαν τῶν τειχῶν αἱ ἐπάλξεις, ἵνα αἱ πόλεις πένθιμον ὄψιν λάβωσιν. Ἀλλ' αὐταὶ ἐγένοντο κατόπιν προστάγματος δεσπότου καὶ οὐδεμίαν χάριν εἶχον, ἀλλ' «ἦσαν ἐπίδειξις ὄγκου βαρβαρικοῦ καὶ τραγῆς καὶ ἀλαζονείας», ἐνῶ ἡ πάνδημος

κηδεία τοῦ Πελοπίδου ὠφείλετο εἰς ἀβίαστον καὶ αὐθόρμητον ἐκδήλωσιν τοῦ λαοῦ, ἣν ἐνέπνευσεν «ἀνὴρ δημοτικὸς ἐπὶ ξένης τεθνηκώς, οὐ παίδων, οὐ συγγενῶν παρόντων, οὐ δεομένου τινός, οὐκ ἀναγκάζοντος, ὑπὸ δῆμων τοσοῦτων καὶ πόλεων ἀμυλλωμένων προπεμπόμενος καὶ συνεκκομιζόμενος καὶ στεφανούμενος» (Πλουτ. β. Πελοπίδου 33 - 34).

Ὁ θάνατος τοῦ Πελοπίδου γνωσθεὶς ἐν Θήβαις, ἐβύθισε τὴν πόλιν εἰς πέλαγος λύπης. Οἱ Θηβαῖοι ἀγανακτήσαντες ἀπέστειλαν πάραυτα ἑπτακισχιλίους ὀπλίτας καὶ 700 ἵππεις, ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Μαλκίνου καὶ τοῦ Διογείτονος, ἵνα ἐκδικήσωσι τὸν θάνατον τοῦ Πελοπίδου. Φθάσασα ταχέως ἡ δύναμις αὐτῆ προσέβαλε καὶ ἐνίκησε τὸν Ἀλέξανδρον, ὃν περιόρισεν εἰς τὰς Φερὰς καὶ ἠνάγκασε ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν, ἣν ἀνεγνόρισαν ἐπίσης καὶ οἱ Ἀχαιοί, οἱ Φθιώται καὶ οἱ Μάγνητες.

Πελοπίδας

Ὁ Πελοπίδας ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰππόκλου, ἐνὸς τῶν πλουσιωτέρων καὶ εὐγενεστέρων Θηβαίων. Ἀνατραφεὶς καὶ ἐκπαιδευθεὶς καλῶς ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ἔτι νέος, καὶ καταστάς πλουσιώτερος ἐκ γάμου λαμπροῦ, ἐχρησιμοποίησε τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, βοηθῶν τοὺς ἀξίους βοηθείας. Μόνον δ' ἐκ τῶν φίλων, τὸν Ἐπαμεινώνδαν δὲν ἔπειθε νὰ μετάσχη τοῦ πλοῦτου του. Ἐπειδὴ δὲ ἔδαπάνησεν πολλὰ καὶ δὲν εἰργάζετο ἄτε ἀσχολούμενος διὰ τὰ συμφέροντα τῆς πόλεως πάντοτε, ἠλάττωσε τὴν περιουσίαν του. Ὄταν δὲ φίλοι του παρετήρησαν αὐτῷ ὅτι ὀλιγωρεῖ ἀναγκαίου πράγματος, ὁ Πελοπίδας ἀπήντησε περιφρονητικῶς δεῖξας τυφλὸν τινα καὶ χωλόν, «ἀναγκαίου νῆ Δία Νικοδήμῳ τούτῳ,» ὑπονοῶν οὕτω, ὅτι χρημάτων ἀνάγκην ἔχουσι μόνον οἱ ἀνίκανοι. Ἡ πρὸς τὸν Ἐπαμεινώνδαν φιλία τοῦ Πελοπίδου διατηρηθεῖσα μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ θαυμάζεται παρὰ πάντων. Πολλοὶ νομίζουσιν ὅτι ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐξόχων ἀνδρῶν σφοδρὰ φιλία, ἀνεπτύχθη ἀπ' ἧς ἐποχῆς ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔσωσε τὸν Πελοπίδαν ἐν Πελοποννήσῳ, ὅποτε οἱ Θηβαῖοι φίλοι καὶ σύμμαχοι τῶν Λακεδαιμονίων ὄντες, ἐβοήθουν αὐτοὺς κατ' Ἀρκάδων στρατεύοντας. Τεταγμένοι ὅτε Ἐπαμεινώνδας καὶ Πελοπίδας ἐν τοῖς ὀπλίταις, ἐμάχοντο πρὸς τοὺς Ἀρκάδας. Τότε ὁ Πελοπίδας ἐπτὰ τραύματα λαβὼν ἔκειτο μεταξὺ πολλῶν νεκρῶν

φθίσιν καὶ πολέμοις. Ὁ Ἐπαμεινώνδας καίτοι ἐθεώρει αὐτὸν νεκρὸν ἰταπεράσισε νὰ σώσῃ τὸ σῶμα καὶ τὰ ὄπλα αὐτοῦ καὶ προσελθὼν διεκινδύνευσεν πρὸς πολλοὺς μόνος προτιμῶν ν' ἀποθάνῃ μᾶλλον παρὰ ν' ἀρήσῃ ἐκεῖ τὸν Πελοπίδαν ἔστω καὶ νεκρὸν. Ἐφραύματισθεις καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐσώθη ἀνεπίστως ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Σπαρτιατῶν Ἀγχιπύλιδος, ὅστις ἐπειβὰς ἔπισθεν ἄμφοτέρους. Τὸ γεγονός τοῦτο βεβαίως ἔδωκεν ἀφορμὴν ν' ἀναπυχθῇ ἐν τῇ εὐγενεῖ ψυχῇ τοῦ Πελοπίδου σφοδρὸν τὸ αἰσθητὴ τῆς εὐγνωμοσύνης, ἐν δὲ τῇ Ἐπαμεινώνδου σφοδρὰ ἡ ἀπὸ τῆς ἰκανοποίησις, ἀλλὰ δὲν ἀποτελεῖ τὸν μόνον παράγοντα πρὸς μετῆξόν τῶν δύο ἀνδρῶν ἰσοβίου φιλίας. Ταύτην, νομίζομεν, ἐσφρηγίσθησαν αἱ μεγάλαι ἀρεταί, ὡς ἀμφοτέροι συνέπεσε νὰ ἔχωσιν ἡμεῖς πρὸς τὴν πατρίδα, ἣν ἐπόθουν νὰ ἴδωσι λαμπρὰ τῆς κληρονομίας καὶ μεγίστην καὶ ἡ περιφρόνησις πρὸς τὸν πλοῦτον, ὁ πόθος τῆς ἀποκτήσεως τοῦ ὀποίου γεννᾷ τὸν φθόνον καὶ τὴν ἔριν. Πρὸ παντὸς δὲ ἡ μεγαλοφυΐα ἀμφοτέρων κατανοησάντων ὅτι δι' ἀμφοτέρους ὑπῆρχε στάδιον δόξης καὶ ὅτι αὕτη ἐκτάτο εὐκολώτερον διὰ τῆς συμπράξεως ἢ διὰ τῆς καταπολεμήσεως ἀλλήλων. Ἐπειροκισμένοι ὄθεν ὑπὸ διανοητικῶν καὶ ψυχικῶν χαρισμάτων ἰσπανίων καὶ πρωτοφανῶν συνειργάσθησαν κατ' ὅλον αὐτῶν τὸν ἦθρον, ἓνα μόνον ἔχοντες σκοπὸν τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς πατρίδος, καὶ τὴν τῆς ὁποίας ἐθυσίαζον πᾶσαν φιλοδοξίαν. Ἡ ἰσοβίως καὶ ἀδιάκωπος συνεργασία τῶν ἐξόχων τούτων ἀνδρῶν, ἣτις ἐθαυμάσθησαν πάντων καὶ ἐθεωρήθη ὡς πρωτοφανὴς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰσέθησεν τὸν Πελοπίδαν καὶ τὸν Ἐπαμεινώνδαν ὑπεράνω πάντων τῶν ἄλλων Ἑλλήνων μεγάλων ἀνδρῶν, ἡ πολιτεία τῶν ὀπίσθων οὐκ ἔμελλε μεστὴ διαφορῶν καὶ φθόνων καὶ ζηλοτυπιῶν καὶ ἐνεργάνησεν αὐτοὺς ἀγωνιζομένους νὰ εἰσκρατήσωσι μᾶλλον ἀλλήλων ἢ τῶν πολεμίων. (Πλουτ. βίος Πελοπίδου.)

Ἡ Ἐπελευθερία ἀνήκων εἰς τὸ φιλελεύθερον καὶ δημοφιλὲς κόμμα τοῦ Ἰσμηνίου καὶ Ἀνδροκλείδου, κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας, ἡμᾶς τὴν κατὰ τὴν ἐκείνην τῶν Θηβῶν ὑπὸ τοῦ Σπαρτιάτου Φοιβίδου κληθέντος ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Λεοντίδαν ὀλιγαρχικῶν, οἵτινες καταλαβόντες τὴν πόλιν τὸν μὲν Ἰσμηνίαν συνέλαβον καὶ ἀπέστειλαν εἰς Λακεδαίμονα, ἐνθα ἐφονεύθη, 300 δ' ἄλλους Θηβαίους πατριώτας ἐξώρισαν ἢ ἐξηνάγκασαν νὰ σωθῶσι διὰ τῆς φυγῆς.

Ἡ Ἐπελευθερία μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἀνδροκλείδου, καίτοι ἡ πόλις μετὰ τῶν νεαροτάτων, πρωτηγωνίστει, ἐν ταῖς πρὸς ἀπελευθερωτικὰς ἀποβῆσιν Θηβῶν ἐνεργείαις, τῶν μὲν Ἰσμηνίων καὶ Ἀνδροκλείδου

κατ' ἴδιαν παροτρύνων ἕνα ἕκαστον τούτων καὶ δημοσίᾳ παύ-
λους παραινῶν, νὰ μιμηθῶσι τὸ παράδειγμα τοῦ Θρασυβούλου
καὶ ὀρμώμενοι ἐξ Ἀθηνῶν ἐλευθερώσωσι τὰς Θήβας δουλευούσας
εἰς ὀλίγους ἄρπαγας τῆς ἐξουσίας φρουρουμένων ὑπὸ Σπαρτια-
τῶν. Ὁ Πελοπίδας τοιοῦτοτρόπως κατέστη ἀρχηγὸς τῶν ἐν Ἀθή-
ναις φυγάδων καὶ συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἐν Θήβαις ὁμοφρόνων
του, ἐξ ὧν ὁ μὲν Χάρων ὁ ἐπισημύτερος πάντων ὑπεσχέθη νὰ πᾶ-
ράσχη τὴν οἰκίαν του, οἱ δ' ἄλλοι τὴν συνδρομὴν τῶν ἀπεφασί-
σθαι νὰ δράσῃ ἀμέσως. Πρὸς τοῦτο ὠρίσθη ἡ ἡμέρα τοῦ κινήματος καὶ
ἀπεφασίσθη ὁ μὲν Φερένικος μετὰ τοῦ κυρίου σώματος τῶν φυ-
γάδων ν' ἀναμῆνῃ ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ, πιθανότατα παρὰ τὴν κῆ-
κλιναν τοῦ Μάνδραν τῆς Ἐλευσίως, ὀλίγοι δὲ ἐκ τῶν νεαρωτάτων νὰ μέ-
ταβῶσιν εἰς Θήβας, ἐὰν δὲ οὗτοι πάθωσιν, οἱ ἄλλοι ἠθέλον ἀνα-
λάβει τὴν περίθλασιν τῶν οικογενειῶν αὐτῶν.

Πρῶτος μεταξὺ τῶν οὕτω ριψοκινδυνευόντων τούτων συναΐ-
μοτων ἦτο ὁ Πελοπίδας, εἶτα ὁ Μέλων, ὁ Δαμοκλείδας καὶ ὁ Θέρι-
πομπος, ἄνδρες οἰκῶν τε πρώτων καὶ πρὸς ἀλλήλους πιστῶς καὶ
φιλικῶς διακείμενοι ἐρίζοντες μόνον περὶ δόξης καὶ ἀνδρείας. Γε-
νόμενοι ἐν ὄλῳ δώδεκα ἔλαβον τὴν πρὸς τὰς Θήβας ἀγούσαν
Ποίας περιπετειᾶς ἔσχον, καὶ καθ' ὁδὸν καὶ πρὸ καὶ μετὰ τῆς
ἐκτέλεσιν τῆς ἡρωϊκῆς αὐτῶν πράξεως ἱστορήθη ἡδη ἐν σ. 278-
280, ἐνταῦθα προσθέτομεν μόνον ὅτι ὁ Πελοπίδας καὶ οἱ συν-
αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Χάρωνος συναθροισθέντες 48 ἄλκιμοι ἄν-
δρες, μετὰ τὸν φόνον τῶν τυράννων Λεοντίδα, Φιλίππου, Ἀρχίου
καὶ Ὑπίτου, ἐπέπεσαν κατὰ τῆς Σπαρτιατικῆς φρουρᾶς καὶ κᾶ-
τορθώσαντες νὰ συναγείρωσι καὶ νὰ ὀπλίωσι πάντας τοὺς δυ-
ναμένους νὰ φέρωσιν ὄπλα Θηβαίους, δι' ὄπλων, ἅτινα ἐλάμβαν-
ον ἐκ τῶν στοῶν καὶ ἐκ τῶν ἐργαστηρίων δορυξίων καὶ μαχαί-
ροποιῶν ἐπέτυχον τὴν παράδοσιν ταύτης πρὶν ἢ ἐκ Σπάρτης ἀπο-
σταλεῖσα βοήθεια φιλίᾳ.

Ἡ Σπάρτη οὐδὲν κατὰ τῶν Θηβῶν δυνηθεῖσα νὰ πράξῃ πε-
ριωρίσθη νὰ καταδικάσῃ εἰς θάνατον δύο ἐκ τῶν ἐν Θήβαις ἄρμο-
στῶν αὐτῆς, τὸν Ἡριλίδαν καὶ Ἀρχισσον, εἰς χρηματικὴν δὲ ποι-
νὴν καὶ ἐξορίαν τὸν τρίτον Λυσανορίδαν. Ἡ πράξις αὕτη τῶν
περὶ τὸν Πελοπίδαν γενναίων ἀνδρῶν, θαυμασθεῖσα καὶ ἐπιδο-
κίμασθεῖσα παρ' ὅλου τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, ἐπεωρῆθη ὡς
ἰσαξία τῆς παρὰ Θρασυβούλου γενομένης καὶ ἀδελφῆν ἐκεῖνης
προσηγόρευσαν οἱ Ἕλληνες. Κατέστη δὲ ἐνδοξότερα αὕτη λόγῳ
τῶν μεγάλων ἀποτελεσμάτων, τὰ ὅποια ἐπήνεγκε, διότι «ὁ κατα-

λύσας τὸ τῆς Σπάρτης ἀξίωμα καὶ παύσας ἄρχοντας τοὺς Σπαρτιάτας γῆς τε καὶ θαλάσσης πόλεμος ἐξ ἐκεῖνης ἐγένετο τῆς νυκτός, ἐν ἣ Πελοπίδας οὐ φρούριον, οὐ τείχος, οὐκ ἀκρόπολιν καταλαβὼν, ἀλλ' εἰς οἰκίαν δωδέκατος κατελθὼν, εἰ δεῖ μεταφορᾷ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἔλυσε καὶ διέκοψε τοὺς δεσμοὺς τῆς Λακεδαιμονίων ἡγεμονίας, ἀλύτους καὶ ἀρρήκτους εἶναι δοκοῦντας.» Οὕτω ὁ Πλούταρχος ἀποφαίνεται περὶ τῆς πράξεως ταύτης τοῦ Πελοπίδου, ὅστις διὰ μᾶς τολμηρᾶς ἐνεργείας κατέλυσε τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης, ἣτις ἐθεωρεῖτο ἀκατάβλητος.

Ἐκλεγείς ὁ Πελοπίδας βοιωτάρχης διέπρεψε ἀγωνιζόμενος κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οὔτινες κατὰ τὰ ἔτη 378—376 ὑπὸ τὸν Ἄγησίλαον καὶ Κλεόμβροτον πολλὰς ἀκάρπους κατὰ τῶν Θηβῶν στρατείας ἐποίησαντο. Κατὰ τὰ ἔτη 376 καὶ 375 οἱ Θηβαῖοι πολλάκις συνεκρούσθησαν πρὸς τοὺς ἐν Βοιωτίᾳ ἀρμοστὰς τῆς Σπάρτης. Μία τῶν μᾶλλον ἀξιολόγων συγκρούσεων, ἣτις ἀπέληξεν εἰς νίκην περιφανῆ ἦτο ἡ εἰς Τεγύρας τοῦ Ὀρχομενοῦ. Κατὰ τὴν σύγκρουσιν ταύτην ὁ Πελοπίδας ἄγων τὸν ἱερὸν λόχον καὶ ἡλίγους ἱππεῖς ἐνίκησε τριπλασίαν δύναμιν Σπαρτιατῶν, καταπλήξας διὰ τοῦ κατορθώματος τούτου τὸν τότε κόσμον. Διὰ τῆς νίκης ταύτης ὁ Πελοπίδας προήγαγε καὶ ἐκράτνησε τὸ θάρρος καὶ τὸ φρόνημα τῶν Θηβαίων, παρ' οἷς κατέστη τόσον δημοφιλὴς, ὥστε «ἀφ' ἧς εἴλοντο πρῶτον ἡγεμόνα τῶν ὅπλων, οὐκ ἐπαύσαντο καὶ ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἄρχοντα χειροτονοῦντες, ἀλλ' ἢ τὸν ἱερὸν λόχον ἄγων ἢ τὰ πλεῖστα βοιωταρχῶν ἄχρι τῆς τελευταίας ἔπραττεν.» Ἐκλεγόμενος ὁ Πελοπίδας κατ' ἔτος ἄρχων συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως ὑπὸ τοῦ δήμου, διετέλεσε τοιοῦτος μέχρι τοῦ θανάτου του, χωρὶς οὐδ' αὐτὸς ὁ ρήτωρ Μενεκλείδας, ὁ πολλάκις κατορθώσας νὰ ἀπομακρύνῃ τῆς βοιωταρχίας τὸν Ἐπαμεινώνδαν, νὰ δυνηθῇ οὐδὲν κατὰ τοῦ Πελοπίδου νὰ ἐπιτύχῃ. Μὴ δυνάμενος ἄλλως νὰ βλάβῃ τὸν Πελοπίδαν, ἐπεχείρησε νὰ συγκρούσῃ τοῦτον πρὸς τὸν Χάρωνα, οὔτινος τὰ ἔργα καὶ τὰς στρατηγίας καὶ τὰς νίκας ὑπερβολικῶς ἐνεγκωμιάζε φρονῶν ὅτι οὕτω ἡμαῦρου τὴν δόξαν τοῦ Πελοπίδου καὶ Ἐπαμεινώνδου. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πεδίῳ τούτῳ οὐδὲν ὁ Μενεκλείδας ἐκέρδισε, διότι ὁ Πελοπίδας ὑπερεπιθεματιζεν εἰς τοὺς ὑπὲρ Χάρωνος ἐπαίνους ἐκαυτηρίαζε δὲ τὴν τοῦ Μενεκλείδου διαγωγὴν κακολόγον καὶ πονηρὸν αὐτὸν ἀποδεικνύων (1).

(1) Πλου. β. Πελ. 25, 5—30

Ἐν τῇ μάχῃ τῶν Λεύκτρων ὁ Πελοπίδας οὔτε ἐβιοιωτάρχευεν, οὔτε ἐστρατήγει. Ἦτο μόνον ἀρχηγὸς τοῦ ἱεροῦ λόχου, ἐκ τῆς δράσεως τοῦ ὁποίου ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐξήρτα μέγα μέρος τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἀγῶνος τούτου, διὸ ἔταξεν ἐκεῖ τὸν Πελοπίδαν. Τόσον δ' ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ διέπρεψεν ὁ Πελοπίδας καὶ τόσον συνετέλεσεν εἰς τὴν νίκην, ὥστε ἀνεγνωρίσθη εἰς αὐτὸν ἴση δόξα πρὸς τὸν Ἐπαμεινώνδαν, βιοιωτάρχη καὶ ἀρχιστρατήγον καὶ ἐφευρέτην τῆς λοξῆς φάλαγγος ὄντα. Ἴδου πῶς ἐκφράζεται περὶ τούτου ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ βίῳ Πελοπίδου. «Διὸ τῷ Ἐπαμεινώνδῃ βιοιωταρχοῦντι μὴ βιοιωταρχῶν καὶ πάσῃ ἡγουμένῳ τῆς δυνάμεως, μικροῦ μέρους ἄρχων (τοῦ ἱεροῦ λόχου) ἴσον ἠνέγκατο δόξης τῆς νίκης ἐκείνης καὶ τοῦ κατορθώματος.»

Ὁ Πελοπίδας μεταβαίνων εἰς τὴν μάχην τῶν Λεύκτρων εἶπεν εἰς τὴν σύζυγόν του, συνιστῶσαν αὐτῷ νὰ φροντίζη διὰ τὴν ζωὴν του· «ταῦτα, ὦ γύναι, εἰς τοὺς ἰδιώτας πρέπει νὰ συστήσῃ τις, εἰς δὲ τοὺς ἄρχοντας τοὺς ἄλλους νὰ σώζωσιν».

Ὁ Πελοπίδας κατὰ τὴν πρώτην εἰς Πελοπόννησον στρατείαν τῶν Θηβαίων συνεστρατήγει καὶ συνεβιοιωτάρχει τῷ Ἐπαμεινώνδῃ καὶ συνηγεῖτο τῆς ἐξ ἑβδομηκοντακισχιλίων ἀνδρῶν στρατιάς, ἧς μόλις τὸ δέκατον μέρος ἦσαν οἱ Θηβαῖοι. Εἶνε ἀξιοθαύμαστον ὅτι ἡ μεγάλη αὕτη στρατιά, ὁμοίαν τῆς ὀποίας δὲν εἶχεν ἴδει ὁ τότε κόσμος, ἠκολούθει τοὺς Θηβαίους ἄνευ συμφωνίας καὶ συνθήκης τινός. Καὶ ὁ Πλούταρχος δίδει ἐξήγησιν λέγων· «ἡ δόξα τῶν ἀνδρῶν (Πελοπίδου καὶ Ἐπαμεινώνδου) ἐποίει τοὺς συμμάχους ἐπεσθαι ἐν σιωπῇ πάντας... ὁ γὰρ πρῶτος καὶ κυριώτατος νόμος τῷ σώζεσθαι δεομένῳ τὸν σώζειν δυνάμενον ἄρχοντα κατὰ φύσιν ἀποδίδωσι». Κατὰ ταῦτα οἱ σύμμαχοι ἠκολούθουν σιωπῶντες καὶ μὴ ἀντιλέγοντες, διότι ἀνεγνωρίζον τὴν ὑπεροχὴν τῶν Θηβαίων στρατηγῶν ἀγόμενοι ὑπὸ τοῦ ψυχολογικοῦ νόμου, δυνάμει τοῦ ὁποίου, ὁ κινδυνεύων, ἀνακηρύττει ἀρχηγὸν καὶ ἀκολουθεῖ τὸν δυνάμενον νὰ τὸν σώσῃ. Ἐνῶ δὲ οἱ ἄλλοι βιοιωτάρχει φοβούμενοι τὸν νόμον, ἤθελον νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Θήβας, ληξιάσης τῆς ἀρχῆς αὐτῶν, ὁ Πελοπίδας πρῶτος συνερώνησε πρὸς τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ἀποφασίσαντα πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ στρατοῦ ἀπειλουμένου ἐκ τοῦ χειμῶνος, καὶ τῆς πατρίδος, νὰ κρατήσῃ παρανόμως τὴν ἀρχὴν καὶ ἐξακολουθήσῃ τὸν κατὰ τῆς Σπάρτης ἀγῶνα.

Ἐπιστρέψας εἰς Θήβας ὁ Πελοπίδας εἰσήλθη εἰς δίκην διὰ τὴν παρακράτησιν τῆς ἀρχῆς ἐπὶ 4 μῆνας μετὰ τοῦ Ἐπαμεινών-

δου. Ἐν τῇ δίκῃ ταύτῃ, ἣτις προιηγήθη τῆς τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ὁ Πελοπίδας μικροῦ δεῖν κατεδικάζετο εἰς θάνατον, διότι ὁ νόμος σαφῶς ὥριζε τὴν ποινὴν τοῦ ἀδικήματος, ὁ δὲ Πελοπίδας φύσει θυμοειδῆς ὢν καὶ παροξυνόμενος ὑπὸ τῶν φίλων ἐπετίθετο κατὰ τῶν ἐχθρῶν του, ὧν ἠῦξανε τὴν ὀργήν.

Ὁ Πελοπίδας διὰ τῶν εἰς Θεσσαλίαν στρατειῶν του, περιώρισε τὴν κυριαρχίαν τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Ἀλεξάνδρου, ἐξέβαλε τῆς Θεσσαλίας τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον, καὶ διήλλαξε τοῦτον πρὸς τὸν Πτολεμαῖον διεκδικοῦντα τὸν θρόνον Ἐπιστρέφων εἰς τὰς Θήβας συναπεκόμισε 30 ἡμέρους, ἐν οἷς καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως Φίλιππον, τὸν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου πατέρα, ἐπιδείξας οὕτω εἰς τοὺς Ἕλληνας ὅποσον μακρὰν ἐκτείνεται ἡ ἐξουσία τῶν Θηβαίων, στηριζομένη ἐπὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς δικαιοσύνης. Εἰς μεταγενεστέραν του δὲ στρατείαν εἰς Μακεδονίαν, ἐξηγάγκασε τὸν Πτολεμαῖον νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῶν Θηβαίων καὶ πρὸς ἀσφάλειαν ἔλαβε 50 ἡμέρους, ἐν οἷς καὶ τὸν υἱὸν του. Καὶ τούτους μὲν ἔστειλε εἰς Θήβας, αὐτὸς δὲ μεταβαίνων εἰς Φάροσαλον ἐπὶ κεφαλῆς μισθοφόρων, ὅπως τιμωρήσῃ τὴν προδώσαν αὐτὸν στρατιάν, ἐνέπεσεν εἰς ἰσχυρὸν στράτευμα τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Ἀλεξάνδρου, παρ' οὗ ἠχμαλωτίσθη.

Ὁ Ἀλέξανδρος φυλακίσας τὸν Πελοπίδαν εἰς Φεράς, ἐπέτρεπεν ἐν ἀρχῇ νὰ ἐπισκέπτονται αὐτὸν οἱ βουλόμενοι, νομίσας ὅτι θὰ μειωθῇ ἡ ἀγλῆ αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἐπισκέπταις. Ὅταν ὁμως εἶδεν ὅτι ὁ Πελοπίδας δὲν ἐνεφανίζετο εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτὸν ταπεινὸς καὶ ἔλεεινὸς ὑπὸ τῆς συμφορᾶς, ἀλλὰ τοὺς μὲν Φεραίους ὀδυρομένους ἐνεθάρρυνε, βεβαιῶν αὐτοὺς ὅτι ταχέως ὁ τύραννος θὰ δώσῃ λόγον, πρὸς δὲ τὸν τύραννον παρήγγελλε νὰ ἐρωτήσωσι, διατί φεῖδεται αὐτοῦ, ἐνῶ τοὺς ἀτυχεῖς πολίτας στρεβλῶν φονεύει, θανατᾶσας διὰ τὸ θάρρος καὶ τὸ φρόνημα αὐτοῦ εἶπε: «Διατί σπεύδει ὁ Πελοπίδας ν' ἀποθάνῃ»; Ὁ Πελοπίδας ἀκούσας ταῦτα εἶπε: «διότι οὕτω θὰ μισήσῃ ὁ θεὸς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ θ' ἀπολεσθῇ ταχύτερον».

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἀπηγόρευσε πᾶσαν ἐπίσκεψιν. Ἡ δὲ σύζυγος αὐτοῦ Θήβη, ἣτις ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ἰάσονος, φίλου τοῦ Πελοπίδου, μαθοῦσα παρὰ τῶν φυλάκων τὰ κατὰ τὸν Πελοπίδαν καὶ θανατᾶσα τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀροβίαν αὐτοῦ, ἐπεσκέφη αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ καὶ συγκινηθεῖσα ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτοῦ ἐδάκρυσεν, ὁ δὲ Πελοπίδας ἀγνοῶν τίς ἦτο ἡ γυνὴ αὕτη,

ἠπόρει, ὅταν δὲ ἔμαθεν ὅτι ἦτο θυγάτηρ τοῦ φίλου Ἰάσονος, προσηγόρευσε διὰ τοῦ πατρικοῦ τῆς ὀνόματος καὶ ὅταν ἐκεῖνη τῷ εἶπεν «λυποῦμαι τὴν γυναῖκά σου», ἐκεῖνος ἀπήντησεν καὶ ἐγὼ λυποῦμαι σέ, ἦτις ἐνῶ εἶσαι ἄδετος ὑπομένεις τὸν Ἀλέξανδρον». Ἡ Θήβη συχνάκις ἐπισκεπτομένη τὸν Πελοπίδαν καὶ πρὸς αὐτὸν ἐκμυστηρευομένη τὰ παθήματά της ἐφρονηματίζετο ἐκ τῶν θερμῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας λόγων τοῦ Πελοπίδου καὶ δυσμενῶς κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου διετίθετο, ὃν τέλος ἐδολοφόνησε τῇ συνδρομῇ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς.

Τὸ χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ ὁ Πελοπίδας διετέλει αἰχμάλωτος, δικαίως θεωρεῖται ὡς χρόνος δόξης αὐτοῦ. Διότι τῷ ἐδόθη εὐκαιρία νὰ δεῖξῃ τὸ μέγα θάρρος, τὴν μεγάλην του τόλμην καὶ νὰ περιφρονηῇ τὸν τύραννον Ἀλέξανδρον, ὅστις ἦτο κύριος τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

Τὸν Πελοπίδαν, ὡς γνωστόν, ἠλευθέρωσεν ὁ φίλος αὐτοῦ Ἐπαμεινώνδας, ὅστις ἐπιτηδεῖως κατώρθωσε ν' ἀποσπάσῃ ἐκ τῶν ὀνύχων τοῦ Ἀλεξάνδρου τὸν πολύτιμον συνεργάτην του.

Ὁ Πελοπίδας ἀναλαβὼν τὴν ἡγεμονίαν τῆς πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα πρεσβείας, μετέβη εἰς Σοῦσα, ἐνθα διεκρίθη τὰ μέγιστα. Οὐ μόνον κατώρθωσε ν' ἀντιδράσῃ καὶ ἐξουδετερώσῃ τὰς ἐνεργείας τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίων πρέσβεων, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἔκδοσιν διατάγματος τοῦ μεγάλου βασιλέως, δι' οὗ ἀνεγνωρίζετο ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰς Θήβας καὶ ἀνεκηρύσσοντο οἱ Θηβαῖοι ἡγεμόνες αὐτῆς. Ὁ Πελοπίδας διὰ τῆς εὐγενοῦς καὶ ἱπποτικῆς του συμπεριφορᾶς, τῆς ὑψηλοφροσύνης καὶ ἀφιλοκερδείας του ἐκέρδισε τὴν εὐνοίαν τοῦ Ἀρταξέρξου, ὅστις τόσον κατεθέλχθη ἐκ τῆς μετ' αὐτοῦ συνομιλίας, ὥστε οὐδόλως ἀπέκρυπτε τὴν πρὸς αὐτὸν ἐξαιρετικὴν προτίμησιν ἀπὸ τῶν ἄλλων πρέσβεων. Οὕτω καὶ ἐν τῇ διπλωματίᾳ μεγάλως ἐδοξάσθη ὁ Πελοπίδας.

Ἀλλὰ δὲν παρήλθε πολὺς χρόνος καὶ αἱ Θεσσαλικαὶ πόλεις δεινῶς καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τυραννοῦμεναι, ἐζήτησαν διὰ πρεσβείας παρὰ τῶν Θηβαίων βοήθειαν καὶ στρατηγὸν τὸν Πελοπίδαν. Καὶ ἐνῶ τὰ πάντα εἶχον ἐτομιασθῆ καὶ τὸ στράτευμα εὗρισκετο ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἀναχωρήσεως ὁ ἥλιος ἐξέλιπε καὶ σκότος ἐν ἡμέρᾳ ἐκάλυψε τὴν πόλιν. Ὁ Πελοπίδας ἰδὼν ὅτι ἡ ἔκλειψις αὕτη τοῦ ἡλίου, θεωρηθεῖσα ὡς κακὸς οἰωνός, κατέστησε καταφόβους καὶ δισέλιπιδας πάντας τοὺς Θηβαίους, ἠρνήθη μὲν νὰ ἡγηθῇ τοῦ στρα-

τεύματος, μετέβη ὁμως μόνος μετ' ὀλίγων ἐθελοντῶν εἰς Θεσσαλίαν, ὅπου συγκροτήσας στρατιὰν ἐβάδιξε κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἐπραξε δὲ τοῦτο παρὰ τὴν γνώμην τῶν μάντεων καὶ τοῦ λαοῦ, κατὰ προσιωιζομένου, διότι ἤθελε νὰ δείξῃ εἰς τὸν τότε κόσμον, τὴν διαφορὰν ἣτις ὑπῆρχε μεταξὺ Ἀθηναίων, Λακεδαιμονίων καὶ Θηβαίων. Διότι καθ' ἦν στιγμὴν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὑπεστήριζον τοὺς τυράννους τῆς Σικελίας καὶ Θεσσαλίας, οἱ Θηβαῖοι ἠγωνίζοντο νὰ καταλύσωσι τὰς τυραννίδας, ὑποβαλλόμενοι εἰς πολυδαπάνους καὶ πολυκινδύνους ἐκστρατείας εἰς Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν.

Δυστυχῶς ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ἔπεσεν ὁ Πελοπίδας. Παρασυρθεὶς ὑπὸ τῆς ὀργῆς, ἣτις ἀνεφλέγη ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, εὐθύς ὡς εἶδε τὸν τύραννον Ἀλέξανδρον ἐν τῷ μέσῳ τῶν στρατευμάτων του, ὤρμησε κατ' αὐτοῦ μανιώδης, βοῶν καὶ προκαλῶν αὐτόν. Ἐν τῇ συρράξει ταύτῃ κατὰ τοῦ τυράννου Ἀλεξάνδρου, ἐφονεύθη ὁ Πελοπίδας, καθ' ἦν στιγμὴν τὸ στράτευμά του ἐνίκα νίκην λαμπράν, ἣτις ἔμελλε νὰ δώσῃ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἅπασαν τὴν Θεσσαλίαν. Ὁ θάνατος ὁμως τοῦ Πελοπίδου ὑπῆρξε δεινὸν πλῆγμα διὰ τὰς Θήβας καὶ τὴν Βοιωτικὴν συμπολιτείαν καὶ τὴν Ἑλλάδα ἅπασαν, ἣς ἠγεμόνευεν τότε οὗτος μετὰ τοῦ Ἐπαμεινώνδου.

1. 51 Θ76x: ὡς ναυτική δύναμις 363 π. X.

10 Ἐπαμεινώνδας ναύαρχος

Ὁ ὄλος, ὃν ἀνέλαβεν ὁ Ἐπαμεινώνδας νὰ ὑποδυθῇ ἐθεωρήθη δυσχερὴς καὶ ἀκατόρθωτος, διότι οἱ Θηβαῖοι οὐδέποτε μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀνεδείχθησαν ναυτικοὶ καὶ διὰ τοῦτο προέκυψεν ἐν Θήβαις ἰσχυρὰ ἀντιπολίτευσις. Ἐν τούτοις ἐπεκράτησεν ἡ ἰδέα τοῦ Ἐπαμεινώνδου, εἰπόντος ὅτι οἱ Θηβαῖοι, οἵτινες ἀνέκαθεν ὑπῆρξαν καλοὶ στρατιῶται, εὐκόλως θέλουσι καταστῆ καὶ καλοὶ ναῦται.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας δὲν εἶχε κλισίαν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ διὰ τοῦτο εἶχε ζητήσει εἰλικρινῶς συνεννόησιν πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ εἶχε θεωρήσει δυνατὴν τὴν ἀμοιβαίαν συμπλήρωσιν τῶν δυνάμεων τῶν δύο πόλεων. (1) Ἀρνηθέντων ὁμως τῶν Ἀθηναίων νὰ δεχθῶσιν τὴν προταθείσαν σύμπραξιν, ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπέμεινεν εἰς τὸν καταρτισμὸν στόλου, οὐχὶ ἐκ φιλοδοξίας καὶ ἀντι-

(1) Ἑλλ. ἱστ. Κούρ. Λόμ. Δ' 586.

ζηλίας, ἀλλ' ἐκ πολιτικῆς ἀνάγκης, διότι ἄνευ στόλου δὲν ἴτο δυνατόν ν' ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἑλλάδος. Μόνον διὰ στόλου ἰδύνατο νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν μεγάλην του ἰδέαν τῆς ἐνώσεως ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Παρὰ δὲ τὴν ἀντιπολιτεύσιν τοῦ Μενεκλείδου κατώρθωσε νὰ γίνωσιν δεκταὶ αἱ προτάσεις του περὶ ναυπηγήσεως στόλου καὶ κατασκευῆς ναυστάθμου. Τὶς ἰδύνατο ν' ἀντιστῇ εἰς τοὺς φλογεροὺς λόγους τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅστις τὸ πῦρ τῆς ψυχῆς του μετέδιδεν εἰς ὅλους τοὺς πολίτας. «Ἀνάγκη, ἔλεγε, νὰ καθαιρέσωμεν τὸ ἀξίωμα τῶν ὑπερηφάνων ἐκείνων ἀντιπάλων (Ἀθηναίων), ἀνάγκη νὰ μεταφέρωμεν εἰς τὴν ἡμετέραν Καδμείαν, τὰ περιφανῆ προπύλαια, τὰ κοσμοῦντα τὴν εἴσοδον τῆς τῶν Ἀθηναίων Ἀκροπόλεως. (1)

Καὶ ὅταν ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως Μενεκλείδας, εἰς τῶν μετὰ Πελοπίδου πρὸς κατάλυσιν τῆς Σπαρτιατικῆς τυραννίας ἀγωνισθέντων, κατηγόρησε τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ὡς περιπλέκοντα ἀσυνέτως τὴν πατρίδα εἰς ἐπικινδύνους ἐπιχειρήσεις, διὰ νὰ λάβῃ τὴν δόξαν τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἀποπλέων ἐξ Αὐλίδος μετὰ στόλου ἰσχυροῦ ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον, ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀπήντησεν ὅχι, διότι ὁ μὲν Ἀγαμέμνων, ἄγων τοὺς στρατοὺς καὶ τοὺς στόλους ὅλης τῆς Ἑλλάδος κατηνάλωσε 10 ἔτη διὰ νὰ γίνῃ κύριος μιᾶς μόνης πόλεως, τῆς Τροίας, ἐγὼ δὲ διὰ τοῦ στρατοῦ μόνον τῶν Θηβαίων καὶ ἐν μιᾷ μόνῃ ἡμέρᾳ κατώρθωσα μείζονα, καταβαλὼν ἐν Λεύκτροις τὴν δύναμιν τῆς Ἀγαμεινονείου Σπάρτης. Ὁ Ἐπαμεινώνδας διὰ τῶν λόγων τούτων λησιμονῶν τὴν φυσικὴν του μετριοφροσύνην, ὑπενθυμίζει εἰς τοὺς συμπολίτας του τὸ μέγα αὐτοῦ ἔργον, διὰ νὰ παροτρύνῃ αὐτοὺς εἰς μίμησιν καὶ τὴν διάπραξιν μεγαλειτέρων. Καὶ ὄντως οἱ Θηβαῖοι ἐνθουσιασθέντες ἐκ τῶν λόγων τούτων ἐψήφισαν τὴν ναυπήγησιν 100 τριήρων καὶ τὴν κατασκευὴν νεωρῶν (2) εἰς Ἀνθηδόνα καὶ Κρεῦσιν.

Ἐκπλοὺς τοῦ Βοιωτικοῦ στόλου ἐπὶ Βυζάντιον

Εὐθύς ὡς ἐτεριματίσθη ἡ ναυπήγησις τοῦ στόλου τούτου, ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔαρος τοῦ ἔτους 363 ἢ 362 ἐξέπλευσεν ἐκ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου ἐπὶ τὸ Βυζάντιον, αἱ δὲ Ἀθηναῖκαί

(1) Παπαρ. Α' 771 ἐκδ. 3η.

(2) Ἐλ. Ἰστ. Κούφ. Λάμ. Δ' 587.

τριήρεις δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐμποδίσωσι τὸν ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον πλοῦν αὐτοῦ. Καὶ ναυμαχίαν μὲν οὐδεμίαν συνήψε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, προσέβαλεν ὁμως σπουδαίως τὸ ἀξίωμα τῶν Ἀθηνῶν κατὰ θάλασσαν, διότι τέσσαρες ὑποτελεῖς τῶν Ἀθηναίων πόλεις τῆς Κέω ἐπανεστάτησαν καὶ αἱ τριήρεις αὐτῶν προσεχώρησαν εἰς τὸν στόλον τῶν Θηβαίων. Ὄταν δὲ ὁ στόλος ἐφθασεν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἢ Ρόδος, ἢ Χίος καὶ τὸ Βυζάντιον ἐδράξαντο τῆς εὐκαιρίας ν' ἀπαλλαγῶσι τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηνῶν. (1)

Ἐπανακάμψας ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰς Θήβας ἠτομιάζετο νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ ἐπιχειρήματα κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος 362, ὅποτε γεγονότα ἀπρόβλεπτα, ἐκάλεσαν αὐτὸν ἀλλαχοῦ.

Τετάρτη στρατεία τῶν Θηβαίων εἰς Πελοπόννησον 362

Τοιαύτη ἦτο ἡ θέσις τῶν Θηβῶν ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ κατὰ θάλασσαν, ὅτε ἦλθον εἰς Θήβας ἐξ Ἀρκαδίας πρέσβεις, ἀξιόσυντες τὴν διὰ θανάτου τιμωρίαν τοῦ ἐν Τεγέᾳ Θηβαίου φρουράρχου, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι εἶχε συλλάβει ἐν Τεγέᾳ Τεγεάτας καὶ Μαντινεῖς πανηγυρίζοντας ἐπὶ τῇ μεταξὺ Ἀρκαδῶν καὶ Ἠλείων συνομολογηθείσῃ εἰρήνῃ. Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὅστις τότε ἦτο ἡγεμὼν βδωιτάρχης καὶ διηύθυνε τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις τῆς πατρίδος τοῦ ἐγνώριζεν ὅτι ἡ ἐν Τεγέᾳ ἐορτὴ ἐγένετο, ἵνα μειώσῃ τὸ κύρος τῆς ἐν αὐτῇ ἐδρευούσης Θηβαϊκῆς ἀρχῆς καὶ ὅτι ὁ Θηβαῖος φρούραρχος δικαίως καὶ ἀρμοδίως ἐπενέβη καὶ πρὸς πρόληψιν ἐπαναστάσεως ἀπέλυσε τοὺς συλληφθέντας, ὑποστὰς οὕτω ταπεινωσιν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Μαντινεῖα, εἰς ἣν ὁ Ἐπαμεινώνδας πολλὰς εἶχε στηρίξει ἐλπίδας ἦτο ἤδη τὸ στρατήγιον τῶν ἀντιπάλων τῶν Θηβῶν, ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀγανακτήσας ἐπὶ τῇ ἀγνωμοσύνῃ καὶ ἀχαριστίᾳ ἐπέπληξε τοὺς πρέσβεις εἰπὼν ὅτι ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ τιμωρηθῇ ὁ Θηβαῖος φρούραρχος θὰ ἐτιμωρεῖτο οὐχί, διότι συνέλαβε τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ διότι ἀπέλυσεν αὐτούς, καθύσων ὀρθότερον ἐποίει ὅταν συνελάμβανε ἢ ὅτε ἀφήκεν αὐτούς (2).

Ἐπειτα ὑπέμνησεν εἰς τοὺς πρέσβεις τὰς θυσίας, ἃς εἶχον ὑποστῆ εἰς τοὺς πολέμους, οὓς εἶχον ἀναλάβει οἱ Θηβαῖοι χάριν τῆς Ἀρκαδίας καὶ τὸ δικαίωμα, τὸ ὅποιον διὰ ταῦτο εἶχον οἱ Θηβαῖοι νὰ μὴ ἐπιτρέπωσιν εἰς τοὺς Ἀρκαδίας νὰ συνομολογῶσιν

(1) Ἑλ. ἱσ. Κούφ. Δ'. 587 καὶ 588

(2) Ξενοφ. Ἑλλ. VII. 4. 40. Κούφ. Λάμ. Δ' 591.

συνθήκας εἰρήνης ἄνευ τῆς ἀδείας τῶν. Ἐἶτα προσέθεσεν ὅτι πᾶσα τοιαύτη αὐθαιρετος ἐνέργεια τῆς Ἀρκαδίας ἀπετέλει πικροσπονδίαν καὶ προδοσίαν κατὰ τῶν Θηβῶν. Ἐδήλωσε δὲ ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη τῶν πραγμάτων ἐπέβαλλεν αὐτῷ νὰ μεταβῆ εἰς Ἀρκαδίαν καὶ ἐνούμιενος μετὰ τῶν πιστῶν ὄχλων καταπολεμήσῃ τοὺς ἀντιπάλους. «Εὐ ἴστε ὅτι ἡμεῖς στρατευσόμεθα εἰς Ἀρκαδίαν καὶ σὺν τοῖς τὰ ἡμέτερα φρονοῦσι πολεμήσομεν» (1).

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἐπαμεινώνδου, πικρά, αὐστηρά, ὁμοία τῆς ὁποίας οὐδέποτε ἄλλοτε ἐξῆλθε τοῦ στόματός του. Αὕτη ὅταν ἀνηγγέλθη εἰς Ἀρκαδίαν, οἱ Μαντινεῖς, οἱ Ἠλεῖοι καὶ οἱ Ἀχαιοὶ διεκῆρυξαν ὅτι ἡ πρόθεσις τῶν Θηβαίων ἦτο νὰ ὑποδουλώσωσι τὴν Πελοπόννησον. Διὸ ἔλαβον ἀπόφασιν νὰ πλησιάσωσι πρὸς τὴν Σπάρτην καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔσπευσαν νὰ ὑποσχεθῶσιν εἰς αὐτοὺς ὑποστήριξιν ἄνευ ἀξιώσεως ἡγεμονίας. Εἰς τὴν συμμαχίαν δὲ ταύτην προσεχώρησαν καὶ αἱ Ἀθῆναι. Οὕτω συνεκροτήθησαν νῦν νέαι συμμαχίαι : Ἀφ' ἐνὸς ἐτάχθησαν οἱ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Μαντινείας Ἀρκάδες, οἱ Ἠλεῖοι, οἱ Ἀχαιοὶ, οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀθηναῖοι. Ἀφ' ἑτέρου τὸ ἕτερον ἡμῖς τῆς Ἀρκαδίας ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Τεγέας, εἰς ἣν ὑπήγετο ἡ Μεγάλη πόλις, ἡ Μεσσηνία καὶ τὸ Ἄργος. Ἡ Κόρινθος καὶ ὁ Φλιοῦς ὁμολόγησαν εἰρήνην πρὸς τοὺς Θηβαίους, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μείνωσι οὐδέτεροι ἐν τῷ κατὰ Λακεδαιμονίων πολέμῳ, οἱ δὲ Φωκεῖς ἐδήλωσαν ὅτι θὰ μετάρχωσι μόνον ἐὰν ἀπειληθῶσιν αἱ Θῆβαι ὑπὸ πολεμίων. (2)

Οὕτω ὁ Ἐπαμεινώνδας ἡγούμενος πολυαριθμοῦ καὶ λαμπροῦ στρατοῦ ἐξ ὄλων σχεδὸν τῶν ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλήνων, Βοιωτῶν, Εὐβοέων, Θεσσαλῶν, Μαλιέων, Λοκρῶν, Αἰνιάνων καὶ ἄλλων εἰσέβαλεν περὶ τὰ μέσα τοῦ 362 εἰς Πελοπόννησον, ὅπου ἐνωθεὶς μετὰ τῶν παρὰ τὸν Ἰσθμὸν συμμαχῶν ἔσθι παρὰ τὴν Νεμέαν, ἵνα προσβάλλῃ τοὺς εἰς Ἀρκαδίαν μέλλοντας νὰ πορευθῶσιν Ἀθηναίους. Ἀπατηθεὶς ὅμως ὑπὸ τῆς διαδόσεως ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἔπλεον ἤδη πρὸς τὴν Λακωνικὴν διὰ θαλάσσης, ἐγκατέλιπε τὴν Νεμέαν καὶ ἀφήσας ἀφύλακτα τὰ στενά, ἐστρατοπέδευσε περὶ τὴν Τεγέαν, ἐνθα συνήγαγε περὶ αὐτὸν τοὺς Μεσσηνίους, τοὺς Ἀργελοῦς, τοὺς περὶ Τεγέαν Ἀρκάδας, οὕτω δὲ σύμπασα αὐτοῦ ἡ στρατιὰ ἀπετελέσθη ἐκ τριακοντακισχιλίων ὀπλιτῶν καὶ τριῶν

(1) Ἐξοφ. Ἑλλ. γρη. 14. 30, 40.

(2) Ἰστ. Κορυ. Λάμ. Ἐπιγρ. 3, 38, 39.

χιλιάδων ἰππέων. Οἱ δὲ πολέμοι εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς Μαντινεῖαν ἔνθα ἀνεμένοντο νὰ ἔλθωσι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ὑπὸ τὸν Ἀγησίλαον (1).

Ὁ Ἐπαμεινώνδας μὴ δυνηθεὶς νὰ παρασύρῃ εἰς μάχην τοὺς ἐν Μαντινεῖα πρὶν φθάσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιᾶται, διότι ἀπέφυγον τὸν ἀγῶνα, ἀπεφάσισε νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Σπάρτης, ἐλπίζων νὰ καταλάβῃ αὐτὴν ἀφροσύρητον, τοῦ Ἀγησιλάου ἀναχωρήσαντος μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων διὰ Μαντινεῖαν. Καὶ ἐσπέραν τινὰ ὄρησε μετὰ τῆς στρατιᾶς του κατ' αὐτῆς. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἤθελεν ἀφεύκτως ἐπιτύχει καὶ τραῦμα καιρῖον ἤθελεν ἐπιφέρει κατὰ τῶν ἀντιπάλων καταλαμβάνων τὴν Σπάρτην ἀμαχητί, ἐὰν Κρής τις ἰδὼν τὸ κίνημα, δὲν ἤθελε σπεύσει ν' ἀναγγεῖλῃ αὐτὸ εἰς τὸν κατ' ὁδὸν εὐρισκόμενον Ἀγησίλαον, ὅστις ἐπιστρέψας ἀμέσως μετὰ τοῦ στρατοῦ προέλαβε τὸν Ἐπαμεινώνδαν (2).

Ματαιωθέντος τοῦ στρατηγήματος τούτου, ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν ἕτερον. Γνωρίζων ὅτι οἱ ἐν Μαντινεῖα ἀντίπαλοι ἀμα μαθόντες τὸν κίνδυνον τῆς Σπάρτης, ἤθελον δράμει πρὸς βοήθειαν αὐτῆς, ἀπεφάσισε νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Μαντινεῖας, ἣν ὑπελόγιζεν νὰ εὕρῃ ἔρημον στρατοῦ καὶ συνεπῶς ἀνυπεράσπιστον. Ἀφήσας δὲ ἀνημμένα τὰ πυρὰ τοῦ στρατοπέδου ἐπὶ τῶν λόφων τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Εὐρώτα, ὥστε οἱ Σπαρτιᾶται νὰ φοβῶνται ἐπανάληψιν τοῦ ἀγῶνος τὴν ἐπομένην, ἀνεχώρησεν αὐτὸς τὴν νύκτι μετὰ τοῦ στρατοῦ του, ὃν ἤγαγεν εἰς Ἀρκαδίαν. Ὅταν ἔφθασεν ὅμως εἰς Τεγέαν, ἠναγκάσθη ν' ἀφήσῃ τὸν στρατὸν ν' ἀναλαυθῆ, διότι ἐπὶ 40 ὥρας εὐρίσκετο ἐν διαρκεῖ κινήσει. Πρὸς κατάληψιν δὲ τῆς Μαντινεῖας, ἀπέστειλε τὸ ἰππικόν του. Ἀλλ' ἦτο πελωμένον, νὰ ματαιωθῆ ὑπὸ τῆς τύχης καὶ τὸ ἀριστον τοῦτο στρατήγημα, διότι ναὶ μὲν οἱ Ἀρκαῖδες καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν εὐρίσκοντο μακρὰν τῆς Μαντινεῖας, ὅς καλῶς εἶχεν ὑπολογίσει ὁ Ἐπαμεινώνδας, εἶχεν ὅμως φθάσει εἰς τὴν πόλιν, πρὸ μιᾶς ὥρας, τὸ ἐξ Ἀθηνῶν ἀναμενόμενον ἰππικόν. Τοῦτο ἐρρωμένως ἀντετάχθη κατὰ τῶν εἰσβαλόντων Θηβαίων καὶ Θεσσαλῶν ἰππέων, οἵτινες κεκμηκότες ἐκ τῆς ἐπὶ δύο ἡμερονύκτια ἀκαταπαύστου πορείας καὶ πολυῶρου ἀσιτίας ἠναγκάσθησαν

(1) Ξενοφ. VII 5. 1. 5. 14.

(2) Ξενοφ. VII 5—10. Κατὰ Πλούτ. β. Ἀγησιλ. 34 ἦτο Θεσσεύς, ἕκκι λείτο Εὐθύμης ἢ Εὐάνυμος ἐκ τῶν ἀκουστικῶς συστρατευόντων.

νὰ ὑποχωρήσωσι. Ἐν τῇ ἱππομαχίᾳ ταύτῃ ἔπεσεν ὁ ἱππαρχος τῶν Ἀθηναίων Κηφισσόδωρος καὶ υἱὸς τοῦ Ξενοφώντος Γρύλλος.

Ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη 3 Ἰουλίου 362 π. Χ.

Ἀπέτυχον λοιπὸν τὰ δύο ταῦτα ἄριστα τοῦ Ἐπαμεινώνδου στρατηγήματα, διὰ τῆς συνδρομῆς τυχαίων γεγονότων καὶ τότε ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀπεφάσισε ν' ἀγωνισθῆ ἔκ παρατάξεως πρὸς τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ, οἵτινες συνεκεντρώθησαν ἅπαντες εἰς τὸ στενώτερον τοῦ ὄροπεδίου τῆς Μαντινείας μέρος. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἄγων τὸν στρατὸν αὐτοῦ ὡς ἐπὶ μάχην συντεταγμένον, ἔκαμιν διαφόρους ἐλιγμοὺς καὶ τέλος διέταξε τὴν φάλαγγα νὰ θέσῃ τὰ ὄπλα, ὡς νὰ ἐπρόκειτο νὰ στρατοπεδεύσῃ. Οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ νομίσαντες ὅτι δὲν ἐσκέπτετο νὰ πολεμήσῃ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἐξηπατήθησαν καὶ λύσαντες τὰς τάξεις ἔπαυσαν πᾶσαν πρὸς πόλεμον παρασκευήν. Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὅστις καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τῆς ἀναπαύσεως διετήρει τὸν στρατὸν αὐτοῦ συντεταγμένον, ἀφοῦ ἄφησε τοὺς ἀντιπάλους νὰ πλανηθῶσι καὶ περιέλθωσιν εἰς ἰκανὴν ἀταξίαν, διέταξε γενικὴν ἐπίθεσιν.

Οἱ πολέμοι προσβληθέντες ἀπροσδοκῆτως ἠδυνήθησαν μετὰ δυσκολίας ν' ἀναλάβωσι τὰς τάξεις καὶ τὸ κλονισθὲν ἠθικὸν αὐτῶν. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐφήρμοσε καὶ ἐνταῦθα τὴν λοξὴν φάλαγγα τῆς ἐν Λεύκτροις μάχης, συγκεντρώσας εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα, κολοσσιαίαν φάλαγγα βάρους 50 ἀσπίδων ἐκ Βοιωτῶν, δι' ὧν ἐσκόλει νὰ καταβάλλῃ τοὺς Μαντινεῖς καὶ Λακεδαιμονίους. Εἰς τὸ μέσον παρέτεξεν ὁ Ἐπαμεινώνδας τοὺς Ἀρχάδας, τοὺς Μεσσηνίους, τοὺς Εὐβοεῖς καὶ Σικωνίους, ἔχοντας κατέναντι τοὺς Ἠλείους καὶ Ἀχαιοὺς, εἰς δὲ τὴν δεξιὰν πτέρυγα ἔταξε τοὺς Ἀργεῖους, ἔχοντας κατέναντι τοὺς Ἀθηναίους. Τὸ κέντρον καὶ ἡ δεξιὰ διετάχθησαν νὰ μὴ προσβάλωσιν ἀμύσως, ἀλλὰ ν' ἀναμένωσιν τὴν ἔκβασιν τῆς κυρίας ἐπιθέσεως, ἣν ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐνήργει ἐν τῇ ἀριστερᾷ πτέρυγῃ. Τὸ ἱπικὸν παρέταξεν οὐχί, ὅπως ἐν Λεύκτροις ἔμπροσθεν τοῦ πεζικοῦ, ἀλλὰ παρὰ τὰς πτέρυγας.

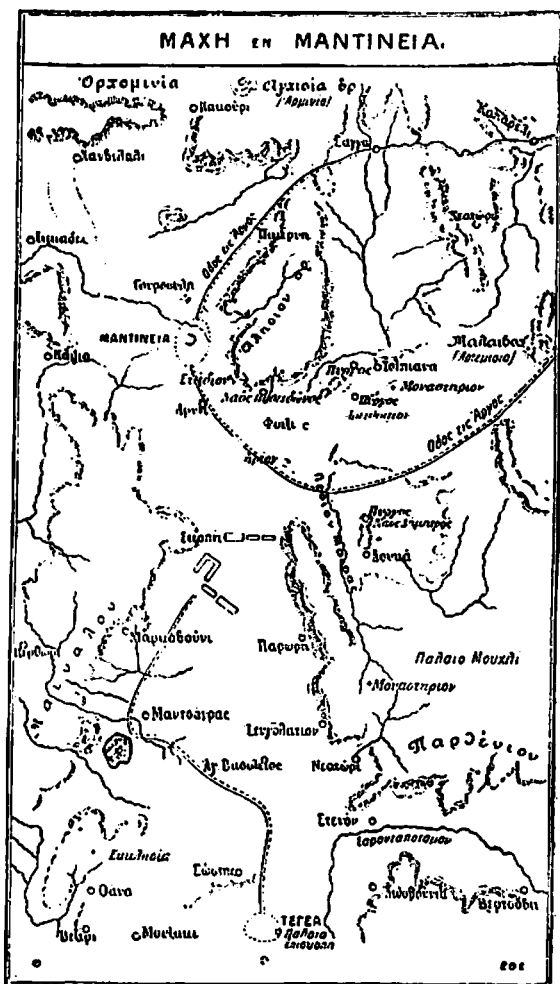
Ἡ μάχη ἤρξατο διὰ τῆς ἀπ' ἀριστερῶν ἐπιθέσεως τοῦ τε ἱπικοῦ καὶ πεζικοῦ τοῦ Ἐπαμεινώνδου. Τὸ ἱπικὸν του ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὰς ἴλας τῶν Ἠλείων καὶ χωρὶς νὰ καταδιώξῃ αὐτάς, ἐτόρπη κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ, καθ' οὗ ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰργεν ἐπιπέσει μετ' ὅλου τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ ὄγκου, κατὰ τῆς παρατάξεως τῶν Μαντινέων καὶ Λακεδαιμονίων καὶ μετὰ πεισμα-

ΣΥΛΛΟΓὴ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΛΕΒΑΔΕΙΑΣ

τώδη ἀγῶνα, ἀσπίδος πρὸς ἀσπίδα, ἀκοντίου πρὸς ἀκόντιον καὶ ξίφους πρὸς ξίφος, ἠγάγκισεν αὐτοὺς νὰ ὑποχωρήσωσι. Τότε ἐφώρμησε καὶ τὸ κέντρον καὶ ἡ δεξιὰ πτέρυξ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ μετὰ βραχεΐαν ἀντίστασιν ἐκάμφθησαν οἱ ἀντίπαλοι ἀποθαρρυνθέντες ἐκ τῆς ἥττης τῶν Μαντινέων καὶ Λακεδαιμονίων. Ὁ Ξενοφῶν παριστᾷ τὴν ὄλην παράταξιν τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἐπαμεινώνδου «ὡσπερ τριήρη ἐπερχομένην» τὴν δὲ πεντηκοντάσπιδα κεφαλὴν τοῦ στρατοῦ τούτου, ὡς ἔμβολον τῆς τριήρους.

Ἐίχεν ἤδη κατὰ κράτος νικήσει ὁ Ἐπαμεινώνδας τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ καὶ ἐφαίνεται ἐξασφαλίσας τὴν ἡγεμονίαν τῆς πατρίδος του ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, ὅποτε τραῦμα θανατηφόρον λαμβάνει αἰφνης εἰς τὸν θώρακα. Οἱ Ἕλληνες στρατηγοὶ διηύθυνον τὴν μάχην, φέροντες ὄπλα καὶ μαχόμενοι πεζοί, ὡς κοινοὶ στρατιῶται, ὁ δὲ Ἐπαμεινώνδας ἐμάχετο πάντοτε μετὰ τῶν προμάχων καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ μάχῃ ἠγωνίσθη μετ' ἀσυνήθους ζωηρότητος, ἵνα ἐνθαρρύνῃ τοὺς περὶ αὐτὸν καὶ νικήσῃ, ἀφοῦ ἐκ τῆς νίκης τῆς πτέρυγος αὐτοῦ ἐξηρτάτο ἡ ἔκβασις τοῦ ὄλου ἀγῶνος. Δυστυχῶς τὸ τραῦμα τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἐπηρέασεν ὀλόκληρον τὸ στρατεύμα· ὅπερ καίτοι ἐνίκησε νίκην περιφανῆ, οὐδὲ ὅλως ἐξεμεταλλεύθη αὐτήν. Ἦτο νίκη ἄνευ νικητοῦ, διότι ὁ νικητὴς εἶχε παραλάβει ἑαυτοῦ τὸν σκοπὸν τοῦ ἀγῶνος. Ἡ Ἑλλάς, ἣτις ἀγωνιῶσα ἀνέμενε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης τῆς Μαντινείας, ἔμαθεν ὅτι ἡ Σπάρτη ἀπέβαλε διὰ παντὸς τὴν ἡγεμονίαν καὶ ὅτι αἱ Θῆβαι ἀπέβαλον διὰ παντὸς τὸν Ἐπαμεινώνδαν.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας μετηνέχθη ζῶν εἰς τὸ στρατόπεδον, ἐνθα κληθέντες οἱ ἰατροὶ ἀπεφάνθησαν ὅτι θέλει ἀποθάνει εὐθὺς ὡς ἐξαχθῆ τὸ δόρυ. Ὁ στρατηγὸς ἤκουσε τοῦτο ἀτάραχος, ἔπειτα ἠρώτησεν, εἰ ἐσώθη ἡ ἀσπίς του καὶ βεβαιωθείς ἰδίως ὄμμασιν ὅτι διεσώθη αὐτὴ, ἠρώτησε περὶ τῆς ἐκβάσεως τῆς μάχης. Μαθὼν δὲ ὅτι ἐνίκησαν οἱ Βοιωτοὶ ἐχάρη καὶ ἐζήτησε νὰ ἴδῃ τὸν Ἰολαΐδαν καὶ Δαΐφραντον, εἰς οὓς ἤθελε ν' ἀναθέσῃ τὴν στρατηγίαν. Ὅταν δὲ ἤκουσεν ὅτι ἀμφοτέροι εἶχον φρονευσθῆ, τότε, εἶπε, δὲν μένει ἄλλο παρὰ νὰ εἰρηνεύσῃτε πρὸς τοὺς πολεμίους. Μετὰ ταῦτα διέταξε ν' ἀποσπάσῃ τὸ δόρυ ἐκ τοῦ στήθους του καὶ τούτου γενομένου ἐξέπνευσε μετ' οὐ πολὺ, συνεπεῖα ἀκατασχέτου αἱμορραγίας. Ἐνῶ δὲ παρέδιδε τὸ πνεῦμα του καὶ οἱ φίλοι του ἐθρήνουν, εἰς τούτων εἶπε δακρῦων «ἀποθνήσκεις ἄτεκνος, Ἐπαμει-

νόνα». Μὰ τὸν Δία, ἀπεκρίθη, ἀλλὰ καταλείπω δύο θυγατέρας ἀθανάτους, τὴν τε ἐν Λεύκτροις νίκην καὶ τὴν ἐν Μαντινεῖα.

Κατὰ Π α υ σ α ν ἰ α ν ὁ Ἐπαμεινώνδας τραυματισθεὶς ἐξεκομίσθη τῆς παρατάξεως εἰς μέρος κληθὲν κατόπιν «Σκοπή». Ἐκ τούτου ἐθεώρει τὴν μάχην τὴν χεῖρα κρατῶν ἐπὶ τοῦ τραύματος ὅταν δ' ἐτελείωσεν αὐτὴ «τὴν χεῖρα ἀπέσχε τοῦ τραύματος» καὶ ἀπεβίωσε.

Οὕτως ἀπέθανεν ὁ Ἐπαμεινώνδας τὸν Ἰούλιον τοῦ ἔτους 362

ἐν ἡλικίᾳ 56 ἢ 57 ἐτῶν. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐτάφη ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης· ἀλλ' ἐν Θήβαις ἐστήθη αὐτῷ ἀνδριὰς, ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ ὁποίου ἐπεγράφη τὸ ἐπόμενον ἐλεγείον ἀνακηρύσσον ἅπαντα αὐτοῦ τὰ μεγαλοργήματα, δι' ὧν ἐταπεινώθη ἡ Σπάρτη, ἀνεστήθη ἡ Μεσσήνη, ἐκτίσθη ἡ Μεγάλη πόλις καὶ ἡλευθερώθη σύμπασα ἡ Ἑλλάς.

Ἡμετέρας βουλαῖς Σπάρτη μὲν ἐκείρατο δόξαν
 Μεσσήνη δὲ ἱερῇ τέκνα χρόνῳ δέχεται
 Θήβης δ' ὄπλοισιν Μεγάλη πόλις ἐστεφάνωται
 Λυτόνομος δ' Ἑλλάς πᾶσ' ἐν ἡλευθερίῃ.

Ὁ Πausanίας λέγει ὅτι ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἐπαμεινώνδου ὃν εἶδε παρὰ τὴν Μαντινεῖαν ὑψοῦτο κίων καὶ ἐπ' αὐτοῦ «ἀσπίς δράκοντα ἔχουσα ἐπειρωσιμένον, ὅς ἐθέλει σημαίνειν γένους τῶν Σπαρτῶν καλουμένων εἶναι τὸν Ἐπαμεινώνδα».

Οἱ Θηβαῖοι ἀκολουθήσαντες τὴν συμβουλήν, ἣν ἀποθνήσκων ἔδωκεν ὁ Ἐπαμεινώνδας, συνωμολόγησαν εἰρήνην, καθ' ἣν αἱ Θήβαι· δὲν ἐκυριώρησαν μὲν τῆς Πελοποννήσου, ὡς ἤθελε συμβῆῖ ἐάν' ἐπέζη ὁ Ἐπαμεινώνδας, διειήρησαν ὅμως μέγιστα πλεονεκτήματα συνετεία τῶν ὁποίων, ἐξηκολούθουν νὰ λογίζωνται, ὡς ἡ ἰσχυροτέρα τῆς Ἑλλάδος πόλις.

Ἐν Πελοποννήσῳ εἶχον εἰσέτι συμμάχους τὸ Ἄργος, τὴν Τεγέα, τὴν Μεγάλην πόλιν καὶ τὴν Μεσσήνην, ἧς ἡ ἀνεξαρτησία εἶχεν ἀναγνωρισθῆ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν συμμάχων τῆς Σπάρτης. Ἐκτὸς δὲ τῆς Πελοποννήσου εἶχον τοὺς Φωκεῖς, τοὺς Λοκροὺς, τοὺς Μαλιεῖς, τοὺς Ἡρακλειώτας, τοὺς πλείστους Θεσσαλοὺς, τοὺς πλείστους Εὐβοεῖς, τοὺς Ἀκαρνανᾶς καὶ ἐδέσποζον ὀλοκλήρου τῆς Βοιωτίας.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀπεσπάρθησαν τῆς συμμαχίας οἱ Φωκεῖς καὶ βραδύτερον οἱ Εὐβοεῖς. Οὕτω ἀπέτυχον καὶ αἱ Θήβαι, ὅπως καὶ αἱ Ἀθήναι καὶ ἡ Σπάρτη, ἐπιχειρήσασαι ν' ἀπαρτίσωσι κράτος ἐν. Τότε δὲ ἡ Ἑλλάς μείνασα ἄνευ ἡγεμόνος περιήλθεν εἰς κατάστασιν ἀναρχίας, ἣτις φέρει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὸ ὄνομα τῶν ἱερῶν πολέμων. (Παπαρ. Α' 787).

Κρίσις περὶ Ἐπαμεινώνδου καὶ βίος αὐτοῦ

Ἡ περὶ Ἐπαμεινώνδου κρίσις παντὸς ὅστις ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ ὀμιλήσῃ περὶ αὐτοῦ ὑπῆρξε λαμπρά. Ὁ Κικέρων ὠνόμασεν αὐτὸν «μέγιστον τῆς Ἑλλάδος ἄνδρα». Ὁ Πολύβιος ταυτίζων καὶ

ἐξισώνων αὐτὸν μετὰ τοῦ Πελοπίδου λέγει· «καὶ γὰρ συνηυξήθη καὶ συνήκμασε καὶ συγκατελύθη τὰ Θηβαίων ἔργα τῷ τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ Πελοπίδου βίῳ». Ἄλλ' ἡ ἐξίσωσις αὕτη, κατὰ τὸν Παπαρρηγόπουλον, δὲν εἶναι κατὰ πάντα ἀληθής, διότι ὁ Πελοπίδας ὑπῆρξεν ὁ ἀριστος τῶν Θηβαίων, ὁ δὲ Ἐπαμεινώνδας τῶν Ἑλλήνων ἴσως ὁ ἀριστος. Ὁ Πελοπίδας ἤρξατο τοῦ ἔργου τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ τῆς ἡγεμονίας τῶν Θηβῶν, ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐξησφάλισε τὸ ἔργον τοῦτο καὶ τὴν πανελληνίον ὑπεροχήν, ἣν ἀπέκτησαν αἱ Θῆβαι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ὁμολογεῖται ὁμοίως παρὰ πάντων ὅτι ἀμφότεροι ἦσαν φιλοπάτριδες, γενναῖοι καὶ συνετοί, θαυμάζεται δὲ ἡ διηγετικὴ συνεργασία τῶν δύο ταύτων μεγάλων ἀνδρῶν. Οὐδαμοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἴσως καὶ τοῦ κόσμου ὀλοκλήρου, ἀναφέρεται ὁμοίον παράδειγμα ἰσοβίου συμπράξεως καὶ φιλίας τοιούτων ἀνδρῶν.

Ὁ Λιόδωρος Σικελιώτης λόγον ποιούμενος περὶ πάντων τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς Ἑλλάδος, Θεμιστοκλέους, Κίμωνος, Περικλέους, Ἀγησιλάου, Πελοπίδου καὶ ἄλλων λέγει· «ἀλλ' ὅμως εἶ τις συγκρίνει τὰς τούτων ἀρετὰς καὶ τῆ Ἐπαμεινώνδου στρατηγία καὶ δόξῃ, πολὺ ἂν προσήκουσαν εἶροι τὴν περὶ τὸν Ἐπαμεινώνδαν ἀρετὴν. Παρὰ μὲν γὰρ ἐκάστῳ τῶν ἄλλων, ἐν ἂν εἶροι τὸ προτέρημα τῆς δόξης, παρὰ δὲ τούτῳ πᾶσας τὰς ἀρετὰς ἡλροισμένας. Καὶ γὰρ ρώμῃ σώματος καὶ λόγου δεινότητι, πρὸς δὲ τούτοις ψυχῆς λαμπρότητι καὶ μισαργυρία καὶ ἐπικεῖα καὶ τὸ μέγιστον ἀνδρεία καὶ στρατηγικῆ συνέσει πολὺ διήνεγκε πάντων». Οὕτω παρὰ τοῦ Λιόδωρου ἀνακηρύσσεται ἡγεμῶν ὄλων τῶν ἄλλων μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος ὁ Ἐπαμεινώνδας ὑπερέχων ἀπάντων ὡς συγκεντρῶν ἐν ἑαυτῷ ὅλας τὰς ἀρετὰς τοῦ τε σώματος καὶ πνεύματος (1).

Ὁ Ξενοφῶν, οὐτινος ἡ πρὸς τοὺς Θηβαίους ἀντιπάθεια καὶ μάλιστα πρὸς τὸν Ἐπαμεινώνδαν εἶναι γνωστὴ ὁ Ξενοφῶν ὅστις πολλὰκις ἠδίκησε τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ἀποσιωπῆσας τὴν μεταξὺ Ἀγησιλάου καὶ αὐτοῦ πάλην, ἐν τῇ ἐν Σπάρτῃ πανελληνίῳ συνόδῳ τοῦ 371, καὶ τὸ ὄνομά του, ἐν τῇ ἐξιστορήσει τῆς ἐν Λεύκτροις μάχης, ὡς καὶ τὴν σπουδαιότητα τῶν πολιτικῶν μεταβολῶν, ἃς ἐπήνεγκεν ἐν Πελοποννήσῳ ὁ Ἐπαμεινώνδας· ὁ Ξενοφῶν τέλος δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ τὸν θαυμασμόν, ὃν ἠσθάνθη, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰς τελευταίας πράξεις αὐτοῦ, καὶ ἀφοῦ ἐπανειλημι-

(1) Ἰστ. Παπαρρηγ., 781.

μένως ἐπήνεσε τὸν ἄνδρα ἀνέκραξεν «ὄσα μέντοι προνοίας ἔργα καὶ τόλμης ἐστίν, οὐδὲν μοι δοκεῖ ἐλλιπεῖν».

Ὁ ἡμέτερος Παπαρηγόπουλος λόγον ποιούμενος περὶ Ἐπαμεινώνδου καὶ Πελοπίδου ἀποφαίνεται· «Ὁ δαιμόνιος ὁμῶς στρατηγὸς ὁ ἐν Λεύκτροις καὶ Μαντινείᾳ νικηφορήσας, ὁ ἐν τοῖς συνεδρῶσι τοῦ ἔθνους τῶν δικαίων τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος λαμπρῶς συνηγορήσας, ὁ ἐλευθερωτῆς καὶ ἀνορθωτῆς τῆς Μεσσήνης, ὁ ἰδρυτῆς τῆς Μεγάλης πόλεως, ἵνα εἰς ταῦτα μόνα τὰ μεγαλοεργήματα τοῦ ἀνδρὸς περιορισθῶμεν, ὑπῆρξεν ἀσυγκρίτως ἀνώτερος τοῦ καλοῦ αὐτοῦ φίλου Πελοπίδου καὶ ὡς πολεμικὸς ἀνὴρ καὶ ὡς πολιτικὸς καὶ ὡς ρήτωρ».

Ὁ ἔργ. Κούρτιος παραβάλλων τὸν Ἐπαμεινώνδαν πρὸς τὸν Περικλῆ λέγει ὅτι «ἀμφότεροι ἦσαν ἰσότημι πρὸς τὸ πνεῦμα, ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας ὑπῆρξε θαυμασιώτερος καὶ ἡ ἐπιβολὴ αὐτοῦ δαιμονιωτέρα (1). Καὶ ὅταν κατέβαλε τὴν Σπάρτην, δὲν παρῆσθη ὑπὸ τῶν συμφερόντων τῆς πατρίου πόλεως ἐν ᾧ βαθμῶ ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Περικλῆς (2). Τὸν δὲ πόλεμον πρὸς τὴν Σπάρτην καὶ τὰς Ἀθήνας ἐθεώρει ὡς ἀγῶνα ἀμίλλης χάριν τῆς τιμῆς τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἑλλάδος (3). Διὰ τοῦ Ἐπαμεινώνδου αἱ Θῆβαι ἀπέβησαν ἰσότημι πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐστὶ ἀπρογράμματος ἐλευθερίας καὶ ἐθνισμοῦ (4). Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπλούτισε τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν δι' ἰδεωδῶν ὑψηλῶν ἐχόντων ἀθάνατον τὴν ἀξίαν, κατέχει δ' ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ θέσιν ὑπέροχον (5)».

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐσκέπτετο πρῶτον ὡς Ἕλληνα καὶ ὕστερον ὡς Θηβαῖον. Εἰργάσθη νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἰδέαν Ἑλληνισμοῦ ἐλευθέρου ἀπὸ τόπου γεννήσεως καὶ φύλου. Ἡῦρνε τὰ ὄρια τῆς πατρίου χώρας πρὸς βορρᾶν καὶ κατέστησε τὰ ἔθνη ταῦτα συμμέτοχα τῶν Ἑλληνικῶν τυχῶν. Ἐπειδὴ οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ ἀπέβλεπον εἰς δημιουργίαν κράτους μεγάλου ἐλευθέρου καὶ πεπολιτισμένου, κατενοήθη περισσύτερον παντὸς ἄλλου πολιτικοῦ ἡγέτου τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων, καὶ ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ ἐλήφθη ὡς πρότυπον ἀξίον μιμήσεως ὑπὸ τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐγεννήθη τῷ 419 π. Χ. ἐν Θήβαις. Ἦτο υἱὸς τοῦ Πολύμνιδος, ὅστις ἦτο εὐγενῆς μὲν, ἀλλὰ πτωχός. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐξεπαιδεύθη τόσον καλῶς, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος Θηβαῖος. Εἰς τὴν μουσικὴν εἶχε διδάσκαλον τὸν Διονύσιον, ὅστις δὲν

(1) Κούρ. Λάμ. Δ' 607. 2)608. 3)607. 4)615. 5)617.

ἦτο ὀλιγώτερον ἔνδοξος ἀπὸ τὸν Δάμωνα καὶ τὸν Λάμπρον. Ὁ Ὀλυμπιόδωρος ἐδίδαξεν αὐτὸν νὰ παῖξῃ τὸν αὐλὸν καὶ νὰ ᾄδῃ στίχους καὶ ὁ Καλλίφρων νὰ χορεύῃ· ὁ περίφημος δὲ Πυθαγόρειος φιλόσοφος Ἀὔσις ὁ Ταραντῖνος ἐδίδαξεν αὐτῷ τὴν φιλοσοφίαν (1).

Τοιούτους καὶ τοσοῦτους ἔχων διδασκάλους ὁ Ἐπαμεινώνδας δὲν φαίνεται νὰ ἦτο τόσοσιν πολὺ πτωχὸς ἐκ πατρὸς, ὅσον παρίσταται. Ἐὰν διῆγε βίον λιτὸν καὶ χειμῶνος τε καὶ θέρους τὸν αὐτὸν τρίβωνα ἔφερε, τοῦτο δὲν πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν πενίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ εἰς τὴν μετριοφροσύνην του καὶ τὴν φυσικὴν πρὸς τὰ περιττὰ ἀποστροφὴν του. Ἦθελε διὰ τοῦ παραδείγματός του νὰ διδάξῃ ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ δαπανᾷ, διὰ τὴν συντήρησιν καὶ τὴν περιβολὴν τοῦ σώματός του, μόνον τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα. Ἴσως μάλιστα ἠθελε ν' ἀποτρέψῃ τοὺς συμπολίτας του ἀπὸ τῆς ἀσωτείας καὶ τῆς σπατάλης, εἰς ἃς ἦσαν ἐπιρροεῖς καὶ διὰ τὰς ὁποίας τόσοσιν κατεκρίθησαν πάντοτε. Ὁ Ἐπαμεινώνδας βεβαίως δὲν ἦτο πλούσιος, ἀλλ' οὔτε ἄπορος ἦτο.

Ἀπὸ τῆς νεαρᾶς του ἡλικίας ἐπέδόθη εἰς τὴν γυμναστικὴν φροντίζων ν' ἀποδώσῃ εἰς τὸ σῶμα του εὐκίνησιαν καὶ ταχύτητα. Ἀπέφευγε τὰ ἀθλητικὰ γυμνάσματα, τὰ ὅποια διαπλάττουσι σῶμα ὀγκῶδες δύσμορφον καὶ δυσκίνητον καὶ ἡσκεῖτο τρέχων καὶ παλαίων, σκοπῶν νὰ καταστῇ ἱκανὸς νὰ ἐναγκαλιζῆται ὀρθῶς τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ τὸν καταβάλῃ. Ἐπίσης ἡσκεῖτο εἰς τὰ ὄπλα καὶ τὰ στρατιωτικὰ γυμνάσια. Τοιουτοτρόπως διέπλασε σῶμα εὐρωστον, εὐσταλὲς καὶ εὐκίνητον, κατάλληλον διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου. Εἰς τὸ εὐρωστον τοῦτον σῶμα ἠδρευον πολλὰ ψυχικὰ χαρίσματα. Ἦτο σώφρων, φρόνιμος καὶ σεμνός. Ἐκυβέρνηα ἑαυτὸν σοφῶς καὶ εἰς τὰς πλέον δυσκόλους περιστάσεις. Ἦτο γνώστης τῶν πολεμικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Ἦτο δυνατὸς τὴν χεῖρα, μεγάλῃψυχος καὶ τόσοσιν φιλαλήθης, ὥστε οὔτε χάριν ἀστειότητος ἐψεύδετο. Προσέτι ἦτο μετριοπαθής, ἐπιεικής, ὑπομονητικὸς καὶ λίαν φιλομαθής, τείνων πάντοτε τὸ οὖς του, ν' ἀκούῃ, ὅταν δὲ μετέβαινεν εἰς διάλεξίν τινα ἀνεχώρει τελευταῖος. Σπίνθαρος ὁ Ταραντῖνος πατὴρ τοῦ φιλοσόφου Ἀριστοξένου, οὐκ ὀλίγον συναναστραφεὶς τὸν Ἐπαμεινώνδαν ἔλεγεν ὅτι δὲν εἶδε ποτὲ ἄνθρωπον μῆτε πλείονα γνωρίζοντα, μῆτε ὀλιγώτερα λέγοντα ἀπὸ τὸν Ἐπαμεινώνδαν. Εἶχε δὲ ὁ Ἐπαμεινών-

(1) Κορνηλ. Νέκως βίος Ἐπαμεινώνδου.

δας καὶ τὴν σπανίαν ἀρετὴν, νὰ φυλάττη τὰ μυστικά, ἦτις πολλάκις εἶναι μᾶλλον ὠφέλιμος τῆς εὐγλωττίας.

Διὰ τὴν συντήρησίν του οὐδέποτε ἐξρησιμοποίησε χρήματα τῶν φίλων του. Βεβαιοῦται δὲ πανταχόθεν ὅτι ἐκ τοῦ πλοῦτου τοῦ Πελοπίδου, ὁ μόνος ὅστις δὲν ἔθιξεν ἦτο ὁ Ἐπαμεινώνδας. Ὅταν ὅμως ἐπρόκειτο ν' ἀπολυτρώσῃ αἰχμάλωτόν τινα, ἢ νὰ ὑπανδρεύσῃ θυγατέρα τινὰ φίλου του, προσεκάλει τοὺς φίλους του, ὥριζε τὸ ποσὸν ὅπερ ἕκαστος ἔπρεπε νὰ πληρώσῃ καὶ ἔπειτα ἔστελλε τὸν ὑπὲρ οὗ συνελέγετο τὸ ποσὸν νὰ λάβῃ τὰ χρήματα καὶ τοῦτ' ἵνα γνωρίζῃ τοὺς εὐεργέτας του.

Ὁ Ἀρταξέρξης νομίσας ὅτι ἠδύνατο νὰ διαφθείρῃ τὸν Ἐπαμεινώνδαν διὰ χρημάτων, ἀπέστειλε τὸν Κυζικωνὸν Λιομέδοντα μετὰ μεγάλης ποσότητος χρυσοῦ εἰς Θήβας. Ὁ Λιομέδων διὰ πέν.ε τάλαντων, εἴλκυσεν εἰς τὰ σχέδιά του τὸν φίλον τοῦ Ἐπαμεινώνδου νεανίσκον Μίκυθον, ὅστις ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὸν τὴν ἔλευσίν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ Λιομέδοντος. Ὁ Ἐπαμεινώνδας δεχθεὶς τὸν Λιομέδοντα εἶπεν αὐτῷ· «Λιὰ νὰ γίνω φίλος τοῦ βασιλέως δὲν χρειάζονται ποσῶς χρήματα, διότι ἐὰν ὁ βασιλεὺς θέλῃ τὸ συμφέρον τῶν Θηβαίων, ἐγὼ εἶμαι ἔτοιμος νὰ τὸν ὑπηρετήσω ἀμισθί, ἐὰν δὲ τούναντίον θέλῃ νὰ βλάψῃ τοὺς Θηβαίους, ὅλος ὁ χρυσοὺς καὶ ὁ ἀργυρὸς τοῦ βασιλείου του, δὲν θὰ εἶναι ἀρκετὸς νὰ μεταβάλλῃ τὴν γνώμην μου.» Ἐπειτα προσέθεσε. Σὲ Λιομέδων συγχωρῶ, διὰ τὴν πράξιν τὴν ὅποιαν ἔκαμες, διότι μὴ γνωρίζων τὸν χαρακτῆρά μου, μ' ἐξέλαβες ὡς ὁμοίον σου. Φύγε ὅμως ἀμέσως, ἵνα μὴ ἄλλους διαφθείρῃς, ἀφοῦ δὲν ἠδυνήθης ἐμέ. Ἐπειτα στραφεὶς πρὸς τὸν φίλον αὐτοῦ εἶπεν· σύ, Μίκυθε, ἀπόδος τούτω τὰ πέντε τάλαντα. ἄτινα ἔλαβες, ἄλλως θὰ σὲ παραδώσω εἰς χεῖρας τῶν ἀρχόντων. Εἰς τὴν παράκλησιν τοῦ Λιομέδοντος νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ φύγῃ ἀσφαλῶς ἀπήντησε· μάλιστα θὰ φύγῃς ἀσφαλῶς, ἵνα μὴ σὲ ληστεύσωσι καθ' ὁδόν, καὶ λεχθῇ ὅτι περιήλθον τὰ χρήματά σου εἰς ἐμὲ διὰ τοῦ τρόπου τούτου. Ὅταν δὲ τῷ εἶπεν ὅτι θέλει νὰ ὑπάγῃ εἰς Ἀθήνας τῷ ἔδωκε φρουρούς, οἵτινες συνώδευσαν αὐτὸν—ἐπιμελεία τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Χαβρίου πρὸς ὃν εἶχε συστήσει αὐτὸν—μέχρι τοῦ πλοίου.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἦτο ῥήτωρ δεινός, δεινότερος παντὸς ἄλλου Θηβαίου, σύντομος εἰς τὰς ἀπαντήσεις καὶ εὐκωσμος εἰς τὸν ἐκτεταμένον λόγον. Εἶχεν ἀνταγωνιστὴν ἐν τῇ πολιτικῇ τὸν Μενεκλείδαν, ἄνδρα ἱκανὸν καὶ εὐγλωττον, ἕνα τῶν ἀγωνισθέντων πρὸς κατὰλυσιν τῆς Σπαρτιατικῆς τυραννίας, ἀλλὰ πολὺ μειονε-

κτοῦντα ἀπέναντι τῶν Ἐπαμεινώνδου καὶ Πελοπίδου, οὓς ἐφθόνηι, διότι δὲν ἤξιοῦτο παρὰ τῶν Θηβαίων ἴσης ἐκτιμήσεως. Ὁ Μενεκλείδας συναμοτῶν καὶ διαβάλλων ἀπειμάκρυνε τῆς βιοωταρχίας ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ὃν διὰ τὰ ἀντιπολιτευθῆ καλλίτερον, παρίστα ὡς ποθοῦντα τὸν πόλεμον, αὐτὸς δὲ παρεκίνει τοὺς Θηβαίους νὰ προτιμήσωσι τὴν εἰρήνην καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ λάβωσιν ἀνάγκην τοῦ Ἐπαμεινώνδου ὡς στρατηγοῦ.

Πρὸς τὸν Μενεκλείδαν ἀπαντῶν ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔλεγε : Ἄπατις διὰ τῶν λόγων σου, ὦ Μενεκλείδα, τὸν λαόν, διὰ τὸν ὅποιον προετοιμάζεις τὴν δουλείαν. Ὁ πόλεμος γεννᾷ τὴν εἰρήνην καὶ ὁ παρασκευαζόμενος πρὸς πόλεμον ἔχει τὴν εἰρήνην. Καθηκόν παντὸς Θηβαίου, ποθοῦντος, ἵνα ἡ πατρίς του ἢ πρώτη ἐν Ἑλλάδι εἶναι νὰ φοιτᾷ εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ ὄχι εἰς τὴν παλαίστραν. Πρὸς τὸν Μενεκλείδην δὲ κατηγορήσαντα αὐτόν, ὅτι ἐξήλωσε δόξαν Ἀγαμέμνονος ἔδωκε τὴν θαυμασίαν ἐκείνην ἀπάντησιν, δι' ἧς ἦρε ἑαυτὸν ὑπεράνω τοῦ Ἀγαμέμνονος, διότι αὐτὸς μὲ τὴν δύναμιν μόνον τῶν Θηβαίων ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ ἡμέρᾳ ἔπραξε μεγαλύτερον κατόρθωμα ἢ ὁ Ἀγαμέμνων μὲ τὴν δύναμιν ὅλης τῆς Ἑλλάδος εἰς ἕτη δέκα.

Ὡς εἰπομεν διὰ τῶν ῥαδιουργιῶν καὶ τῶν συκοφαντιῶν τοῦ Μενεκλείδου καὶ ἄλλων ἀπεκλείσθη πολλάκις τῆς βιοωταρχίας. Λέγεται δὲ ὅτι διὰ τὰ τὸν ἐξευτελίσωσιν οἱ ἀντίπαλοι, διώρισαν αὐτὸν ποτε τελέαρχον, δηλαδὴ ἐπόπτην ἢ ἐπιμελητὴν τῆς καθαρῶτητος τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν. Ὁ Ἐπαμεινώνδας πρὸς μεγάλην ἐκκλησίαν τῶν τε φίλων καὶ τῶν ἐχθρῶν του, ἐδέχθη τὴν ἐξευτελιστικὴν ταύτην θέσιν καὶ τόσον προήγαγε καὶ ἐτελειοποίησε τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῆς, ὥστε ἡ τελεαρχία ἔκτοτε, κατέστη ὑπηρεσία περιζήτητος παρὰ πάντων τῶν Θηβαίων. Οὕτω ἀπέδειξε ὅτι ὄχι ἡ θέσις, ἀλλ' ὁ κατέχων αὐτὴν καθιστᾷ ὑψηλὴν καὶ ἔνδοξον τὴν θέσιν.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἠγάπα καὶ ἐξετίμα μεγάλως τὸν Πελοπίδαν, οὗτινος τὴν ἀξίαν διέγνωσεν ἐγκαίρως. Τοῦτον τραυματισθέντα ἐν τῷ κατ' Ἀρκάδων πολέμῳ τῶν Λακεδαιμονίων, οὓς οἱ Θηβαῖοι σύμμαχοι τότε αὐτῶν ὄντες ἐβοήθουν, ἔσπευσε καὶ ἔσωσεν ὁ Ἐπαμεινώνδας καίτοι ἐνόμιζεν αὐτὸν νεκρὸν. Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ὁ Ἐπαμεινώνδας πολλὰ τραύματα λαβὼν εἰς τὸ στήθος καὶ τὸν βραχίονα διὰ λόγχης καὶ ξίφους ἐσώθη ἀνελπιδίως ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Σπαρτιατῶν Ἀγισιπόλιδος.

Μεταβὰς κατόπιν ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὡς πρέσβυς τῶν Θη-

βαίων εἰς τὸ συνέδριον τῶν Ἀρκάδων ἐξήτησε παρ' αὐτῶν νὰ συμμαχήσῃσι μετὰ τῶν Ἀργείων καὶ Θηβαίων. Τότε ὁ τῶν Ἀθηναίων πρέσβυς Καλλίστρατος, ὅστις τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχε καταστῆ περίφημος εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα διὰ τὴν γεμαρρῶδη εὐγλωττίαν του, προέτρειψε τοὺς Ἀρκάδας νὰ συμμαχήσῃσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων, ἐν τῇ ῥύμῃ δὲ τοῦ λόγου του ἔψεξε τοὺς Θηβαίους καὶ τοὺς Ἀργεῖους καὶ μετὰ τῶν ἄλλων εἶπε, ὅτι οἱ Ἀρκάδες δὲν πρέπει νὰ λισημονήσῃσιν ὁποῖους πολίτας ἐγέννησεν ἐκάστη τῶν πόλεων τούτων, διότι τὸ μὲν Ἄργος ἐγέννησε τοὺς μητροκτόνους Ὀρέστην καὶ Ἀλκμαίωνα, αἱ δὲ Θῆβαι τὸν πατροκτόνον Οἰδίποδα.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας λαβὼν εἶτα τὸν λόγον ἀνήρесе πάντα τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Καλλίστρατου, τελευτῶν δὲ προσέθεσε· ἐθιαύμασα τὴν μωρίαν τοῦ Ἀθηναίου ῥήτορος, ὅστις δὲν ἐσκέφθη ὅτι αἱ Θῆβαι καὶ τὸ Ἄργος γεννήσασαι τέκνα ἀθῖα ἐξεδίωξαν αὐτὰ ἐγκληματίσαντα, ἢ δὲ πατρίς του Ἀθῆναι εἰς τοὺς ἐγκληματίας τούτους παρέσχεν ἄσυλον.

Ἡ τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἀξία καὶ εὐγλωττία ἔλαμψεν ἰδίως ἐν Σπάρτῃ, ὅπου μετέβη ὡς πρέσβυς τῶν Θηβαίων, ἵνα διαπραγματευθῆ ἐν τῷ πανελληνίῳ ἐκείνῳ συνεδρίῳ περὶ εἰρήνης. Εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο ἡ συζήτησις διεξήχθη ἰδίως μετὰ τῶν Ἀγισιλαίου καὶ Ἐπαμεινώνδου, διότι πάντες οἱ ἄλλοι πρέσβεις κατεπτοημένοι ὄντες συγκατένευον εἰς πᾶσαν τοῦ Ἀγισιλαίου πρότασιν. Μόνος ὁ Ἐπαμεινώνδας ὀμίλησε μετὰ θάρρους, ἀποδώσας εἰς τὴν Σπάρτην τὴν εὐθύνην τοῦ πολέμου. Ὅταν δὲ ἐπρόκειτο νὰ γίνωσιν οἱ νενομισμένοι ὄγκοι ἐπὶ τῆν μετὰ αὐτῶν σύρραξιν, ἀποτελέσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη, καθ' ἣν οἱ Θηβαῖοι νικήσαντες τοὺς Λακεδαιμονίους ἠλυθέρωσαν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ σπαρτιατικοῦ ζυγοῦ. Ἡ νίκη αὕτη, κυρίως εἶναι ἔργον τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ὅστις ἐφαρμόσας τὴν παρ' αὐτοῦ ἐπινοηθεῖσαν λοξὴν φάλαγγα κατετρόπωσε τοὺς Λακεδαιμονίους πολυαριθμότερους ὄντας.

Ὅταν ὁ Φοιβίδας κατέλαβε τὴν Καδμείαν κληθεὶς παρὰ τοῦ Λεοντιάδου καὶ τῶν λοιπῶν ὀλιγαρχικῶν, ὁ Ἐπαμεινώνδας οὔτε ἔφυγεν, οὔτε ἐξωρίσθη τῶν Θηβῶν, ἀλλὰ «κατὰ χώραν ἔμεινε καταφρονηθεὶς, ὡς ἀπράγμων διὰ φιλοσοφίαν καὶ ἀδύνατος διὰ πενίαν». Περιφρονηθεὶς λοιπὸν ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔμεινεν εἰς Θήβας, ὅπου συχνάζων εἰς τὰ γυμναστήρια ἐκάλει τοὺς Θηβαίους νέους νὰ παλαίωσιν μετὰ Λακεδαιμονίων, βλέπων δὲ ὅτι οἱ Θηβαῖοι

ὑπερηφανεύοντο νικῶντες τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπέπληττεν αὐτοὺς λέγων· «προσῆκει εἰς ὑμᾶς μᾶλλον νὰ αἰσχύνεσθε, διότι ἐνῶ ὑπερέχετε τόσον κατὰ τὴν σωματικὴν δύναμιν τῶν Λακεδαιμονίων, ἀνέχεσθε ἐξ ἀνανδρίας νὰ εἰσθε δοῦλοι αὐτῶν». Τοιοῦτοτρόπως ὑπεκίνει καὶ ἐξώθει αὐτοὺς ν' ἀνακτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν. Ὅταν δὲ ὁ Πελοπίδας ἠγωνίζετο πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐν ὄσφ ὁ ἀγὼν ἦτο μεταξὺ τῶν Θηβαίων ἀπείχετο αὐτοῦ διότι ἐφρόνει ὅτι ἐπ' οὐδενὶ τρόπῳ ἐπιτρέπετο ἐμφύλιος ἀγὼν. Ὅταν ὁμως εἶδεν ὅτι ὁ ἀγὼν οὗτος ἐτελείωσε διὰ τοῦ φόνου τῶν τυράννων, προσῆλθε καὶ ἠγωνίσθη κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀπεφάσισε τὰς κατὰ τῆς Πελοποννήσου στρατείας ἀφοῦ ἐξήντησε πάντα τὰ πρὸς εἰρηνικὴν λύσιν μέσα. Κατὰ τὴν πρώτην στρατείαν ἠναγκάσθη νὰ κρατήσῃ τὴν ἀρχὴν, 4 μῆνας πλεον τοῦ νεομισμένου χρόνου. Ἐπὶ τούτῳ εἰσῆχθη εἰς δίκην παρὰ τῶν Θηβαίων, οὔτινες διὰ ψηφίσματος ἀνεκάλεσαν αὐτὸν καὶ τοὺς στρατηγούς, ἅμα τῇ λήξει τῆς ἀρχῆς των. Ὁ Ἐπαμεινώνδας σκεφθεὶς ὅτι ὁ νόμος οὗτος εἶχε γίνεαι πρὸς ὠφέλειαν τῆς πατρίδος, δὲν ὑπῆκουσεν εἰς «τὸ ψήφισμα τοῦτο τοῦ δήμου», διότι ἐὰν ὑπῆκουε θὰ ἐβλαπτεν αὐτὴν καιρῶς. Πείσας δὲ καὶ τοὺς συνάρχοντας αὐτοῦ ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον ἀναλαβὼν αὐτὸς πᾶσαν τὴν ἐκ παραβάσεως τοῦ νόμου εὐθύνην.

Κατὰ τὸν Κορινθίου Νέπωτα (1), οὐδὲν πρὸ τοῦ δικαστηρίου ἀρνηθεὶς καὶ βεβαιώσας ὅτι οἱ συνάρχοντες αὐτοῦ εἶπον, οὐδόλως ἠναντιώθη νὰ ὑποστῇ τὴν ποινὴν τοῦ νόμου. Μόνον ἐξήτησεν ὡς χάριν, ἵνα ἐν τῇ καταδικαστικῇ ἀποφάσει ἀναγραφῇ «ὅτι ὁ Ἐπαμεινώνδας κατεδικάσθη εἰς θάνατον παρὰ τῶν Θηβαίων, διότι τοὺς ἠνάγκασε νὰ νικήσωσι τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς Λεῦκτρα, τοὺς ὁποίους οὐδεὶς τῶν Βοιωτῶν, πρὶν αὐτὸς χρηματίσῃ ἀρχιστράτηγος, ἐτόλμησε ν' ἀτενίσῃ κατὰ πρόσωπον καὶ διότι μὲ μίαν μόνον μάχην, οὐ μόνον τὰς Θήβας ἔσωσεν ἀπὸ τὴν καταστροφὴν, ἀλλὰ καὶ ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἠλευθέρωσε καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ πολεμῇ ἢ ὅταν ἠνώρθωσε τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Σπάρτην». Ταῦτα δὲν πιστεύομεν νὰ εἶπεν ὁ Ἐπαμεινώνδας, διότι καὶ ἀλαζωνικὰ καὶ ἀναληθῆ εἶναι, ἐνῶ γνωρίζομεν ὅτι ὁ Ἐπαμεινώνδας ἦτο τύπος μετριοφροσύνης καὶ φιλαληθείας. Οἱ Θηβαῖοι καὶ πρὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου νικηφόρως ἀντετάχθησαν πολλάκις κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἐν Κορωνεῖσι ἐνθα ἐτραυματίσθη

(1) Κορινθ. Νέπωτος βίος Ἐπαμεινώνδου.

ὁ Ἀγησίλαος καὶ ἐν Ἀλιάρτῳ, ἐνθα ἐφρονεύθη ὁ Λύσανδρος, καὶ ἐν Τεγύραις ἐνθα κατετροπώθησαν δύο μόρραι Σπαρτιατικαὶ καὶ ἐκ Φαρσάλων, Ἡρακλείας καὶ Φωκίδος ἐξεδίωξεν ὁ Ἰσμηνίας τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ περὶ Τάναγραν καὶ Πιλαταιὰς καὶ Θεσπιὰς ἐγένοντο ἦτται καὶ φυγαὶ τῶν Λακεδαιμονίων. Δὲν ἦτο λοιπὸν δυνατὸν ὁ Ἐπαμεινώνδας νὰ εἴπῃ ὅσα ὁ Νέπωσ θέτει εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ.

Κατὰ Πλούταρχον (1), ὁ Ἐπαμεινώνδας κληθεὶς ν' ἀναφέρῃ τὴν αἰτίαν τῆς κατακρατήσεως τῆς ἀρχῆς ἐπὶ τέσσαρας μῆνας, ἀπήντησε, ὅτι περὶ τούτου ὁμιλοῦσι τὰ πράγματα, ἅτινα εἶνε ἀξιόπιστότερα τῶν λόγων. Ἐὰν ὁμοῦς πρέπει νὰ εἴπω τι εἰς τοὺς δικαστὰς ἐπιμένοντας νὰ μὲ καταδικάσωσιν εἰς θάνατον, τότε λέγω, ὅτι ἐν περιπτώσει καταδίκης, πρέπει νὰ ἐπιγράψῃτε ἐν στήλῃ, ἵνα μάθωσιν ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ὅτι κατεδικάσθη ὁ Ἐπαμεινώνδας διότι ἠγάγκασε τοὺς Θηβαίους μὴ θέλοντας νὰ πυρπολήσωσι τὴν Λακωνικὴν ἐπὶ 500 ἔτη ἀδήωτον οὖσαν, ὅτι ᾤκισε τὴν Μεσσήνην, ἣς τὰ τέκνα ἐπλανῶντο ἐπὶ 280 ἔτη, ὅτι συνήγαγεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ τοὺς Ἀρκάδας καὶ ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν αὐτονομίαν. Ταῦτα ἐπράχθησαν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Ἀκούσαντες οἱ δικασταὶ ταῦτα ἠθώωσαν αὐτὸν παμψηφεῖ, διὰ βοῆς.

Ὁ Πελοπίδας ἡμέραν τινὰ ἐκάκισε τὸν Ἐπαμεινώνδαν, διότι δὲν ἔλαβε πρόνοιαν διὰ τὴν πατρίδα, ἀφοῦ δὲν ἀφίνει τέκνα καὶ θὰ ἐκλείψῃ τὸ γένος του. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀπήντησεν· εἰς ἐμὲ δὲν θὰ συμβῇ τοῦτο, διότι παρ' ἐμοῦ «γεννηθεῖσα Λευκτρικὴ μάχη» θὰ παραμεινῇ ἀθάνατος, ἀλλὰ σὺ Πελοπίδα σκέψου, μὴ φανῆς μᾶλλον ἐμοῦ ἀπρονόητος ἀφίνων ἀνίκανον υἱόν. (2)

Ἐρωτηθεὶς ποτὲ ὁ Ἐπαμεινώνδας τι ὠφελεῖται ἡ ἀγνιμοσ καὶ ἀτεκνος ἀπήντησεν ὅτι δὲν ὀκνεῖ ν' ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς πατρίδος (3).

Ὁ Ἐπαμεινώνδας φέρεται ὡς καταγόμενος ἐκ τοῦ γένους τῶν Σπαρτῶν διὰ τοῦτο ἐπὶ τοῦ τάφου του, ὅν εἶδεν ὁ Πausanias (4) παρὰ τὴν Μαντινείαν ὑψοῦτο κίων καὶ ἀσπίς φέρουσα δράκοντα σύμβολον τῶν Σπαρτῶν.

(1) Πλούτ. ἀποφθέγματα διηγημάτων.

(2) Κορν. Νέπωσ βίος Ἐπαμεινώνδου.

(3) Γνώμαι παλ. Στοβατος.

(4) Πausan. VIII Ἀρκαδ. XI. 5-8.

Ἱερὸς πόλεμος 355—346 π. Χ.

Ἱερὸς ἀπεκλήθη ὁ δεκαετὴς πόλεμος, ὅστις διεξήχθη μεταξὺ Θηβαίων καὶ συμμάχων αὐτῶν ἀγωνιζομένων πρὸς προστασίαν τοῦ ἱεροῦ τῶν Δελφῶν, καὶ Φωκέων καὶ συμμάχων αὐτῶν μαχομένων ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας τῆς Φωκίδος. Τὴν ἱστορίαν τοῦ πολέμου τούτου εἶχε γράψει ὁ Θηβαῖος ἱστορικὸς Κηφισόδωρος. Ἄτυχῶς τὸ ἔργον τοῦτο δὲν σώζεται, φαίνεται δὲ ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἦντλησαν οἱ μετ' αὐτὸν γράψαντες περὶ τοῦ ἱεροῦ πολέμου ἱστορικοί.

Ὅταν οἱ Θηβαῖοι ἐκυριάρχησαν τῆς Βοιωτίας, ἐγένοντο κύριοι τῶν δύο ψήφων, ὡς εἶχον οἱ Βοιωτοὶ ἐν τῷ Ἀμφικτυονικῷ συνεδρίῳ· ὅταν δὲ ἐκυριάρχησαν καὶ τῆς Φωκίδος ἐγένοντο κύριοι καὶ αὐτοῦ τοῦ χώρου, ἐν ᾧ συνήρχετο τὸ συνέδριον. Τότε οἱ Θηβαῖοι ἀπεφάσισαν νὰ μεταχειρισθῶσι τὸ συνέδριον τοῦτο ὡς ὄργανον τῶν ἰδίων αὐτῶν συμφερόντων. Ὄθεν μικρὸν μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην ἐπεισαν αὐτὸ νὰ καταδικάσῃ τὴν Σπάρτην εἰς χρηματικὴν ποινὴν 500 ταλάντων, διὰ τὴν ἐν μέσῃ εἰρήνῃ κατάληψιν τῆς Καδμείας καὶ διὰ τὰς δηλώσεις, ὡς οἱ Λακεδαιμόνιοι διέπραξαν ἐν Βοιωτίᾳ,

Οἱ Θηβαῖοι μετὰ τὴν μάχην τῆς Μαντινείας ἀπεφάσισαν νὰ τιμωρήσωσι τοὺς Φωκεῖς ἀρνηθέντας νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν ταύτην. Καὶ ἐν ἔτει 357 ἐπεισαν τὸ συνέδριον νὰ καταδικάσῃ αὐτοὺς εἰς βαρεῖαν χρηματικὴν ποινὴν. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε οἱ Φωκεῖς οὔτε οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπλήρωσαν τὸ ἐπιβληθὲν αὐτοῖς πρόστιμον, οἱ ἀμφικτύονες, τῇ εἰσηγήσει τῶν Θηβαίων ἐξέδωκαν νέαν ἀπόφασιν, δι' ἧς οἱ μὲν Φωκεῖς κατεδικάσθησαν νὰ παραχωρήσωσιν τὴν χώραν αὐτῶν, εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς θεόν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἠπειλήθησαν καὶ ἀφωρίσθησαν. Τὴν δ' ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἀνέλαβον οἱ Θηβαῖοι μετὰ τῶν συμμάχων των. (2).

Τὸ γεγονός τοῦτο ἐξήγειρε τὸν Φωκικὸν λαόν, ὅστις καταλιφθεὶς ὑπὸ πολεμικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἐξέλεξε στρατηγούς τὸν Φιλόμηλον καὶ Ὀνόμαρχον, εἰς οὓς ἔδωκε ἀπεριόριστον ἐξουσίαν. Ὁ Φιλόμηλος καταστάς στρατηγὸς αὐτοκράτωρ καὶ ἐπιτυχὸν τὴν συνδρομὴν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἀθηναίων κατέλαβε τοὺς Δελ-

(1) Ἱστ. λογ. Χρῆστ. 664.

(2) Παπαρ. τ.η. Α'. 788 καὶ 789.

φους καὶ περιβαλὼν διὰ τείχους τοὺς θησαυροὺς τοῦ ἱεροῦ διεκρήρυξεν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὅτι θὰ δώσῃ εὐθύνας ἐν κοιρῶ περὶ τούτου.

Οἱ Θηβαῖοι καταπλαγέντες ἐπὶ τούτοις καὶ ἀνησυχοῦντες, διότι ὁ Φιλόμελος, ἵνα δυνηθῆ ἢ νὰ συντηρήσῃ τὸ μισθοφορικόν του στρατεύμα ἐπέτρεγε καὶ αὐτὰ τὰ σύνορα τῆς Βοιωτίας, ἔνθα ὑπῆρχον πόλεις ἀμφιβόλου πίστεως, ἐκάλεσαν συνέδριον τῶν Ἀμφικτυόνων ἐν Θερμοπύλαις. Εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο, εἰς ὃ ἐδόθη πανελλήνιος χαρακτήρ παρεστήσαν οἱ πολέμοι τῶν Φωκῶν καὶ κατεδικάσθη ὁ Φιλόμελος, πάντες δὲ οἱ δυνάμενοι νὰ στρατεύωσι λαοὶ ἐκλήθησαν εἰς κοινὸν ἱερὸν πόλεμον ἐπ' ὄνόματι τοῦ ἐν Δελφοῖς θεοῦ. Ὡς δὲ γνωρίζομεν ἐκ Θηβαϊκῶν ἐπιγραφῶν οἱ Ἀλυζαῖοι, οἱ Ἀνακτόριοι καὶ οἱ Βυζάντιοι ἐπλήρωσαν ἐπὶ τρία ἔτη φύρους χάριν τοῦ πολέμου τούτου.

Τότε πᾶσαι αἱ πόλεις αἱ δυνάμει συνθηκῶν ὑποχρεούμεναι νὰ συστρατεύωσι μετὰ τῶν Θηβαίων ἐκλήθησαν νὰ προπαρασκευασθῶσιν ἢ νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον. Καὶ οὕτω οἱ Θηβαῖοι διὰ δευτέραν φοράν ἠγοῦνται (1) τῶν ἀπὸ Ὀλύμπου μέχρι Κορινθιακοῦ κόλπου λαῶν, Λοκρῶν, Δωριέων, Θεσσαλῶν, τῶν φύλων τῶν οἰκούντων παρὰ τὴν Οἶτην καὶ τὴν Πίνδον, παριστάμενοι μετὰ τῶν συμμάχων τῶν ὡς πρόμαχοι τοῦ ληστευομένου ἱεροῦ τῶν Δελφῶν, οἱ δὲ Φωκεῖς καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν ὡς ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας τῆς Φωκίδος.

Οὕτω ἡ Ἑλλάς εἶχε χωρισθῆ εἰς δύο στρατόπεδα, περὶ τοὺς Φωκεῖς καὶ περὶ τοὺς Θηβαίους. Καὶ οἱ Φωκεῖς καίτοι εἶχον συμμάχους ἰσχυροὺς τοὺς Σπαρτιάτας, τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς, ἐν τούτοις ὀλίγων βοηθειῶν ἔτυχον. Διὸ ἀπεφάσισαν νὰ θέσωσι χεῖρα ἐπὶ τῶν ἱερῶν ζημιῶν. Οὐ μόνον ὁ χρυσὸς ἐστελλετο εἰς τὸ νομισματοκομεῖον, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ κειμήλια τῶν διαφόρων αἰώνων· ἐκόσμιον τὰς γυναῖκας καὶ παλλακίδας τῶν ἀρχηγῶν τῶν μισθοφόρων. Τὰ χρήματα, ὧν ἡ σημερινὴ ἀξία δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ λογισθῆ μικροτέρα τῶν 400 ἑκατομμυρίων (2) χρυσῶν δραχμῶν ἐχρησιμοποιοῦντο οὐχὶ μόνον πρὸς πληρωμὴν κακούργων μισθοφόρων, ἀλλὰ καὶ πρὸς δεκασιμῶν προσωπικοτήτων ἐν τῷ ἔξωτερικῷ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμος καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ καὶ οἱ ἔφηροι καὶ οἱ γέροντες, πολλοὶ Ἀθηναῖοι

(1) Διοδ. Σικελ. XVI 28. Ἰστ. Κουρτ. Λάμ. Ε' 84.

(2) Παπαρ. Α'. 791.

καὶ Θεσσαλοὶ ἔλαβον πολύτιμα δῶρα. Λέων χρυσοῦς καὶ ἄγαλμα χρυσοῦν γυναικὸς ἀναθήματα τοῦ Κροίσου ἀξίας 5 χιλιάδων τάλαντων· 360 χρυσαῖ φιάλαι καὶ 120 χρυσαῖ πλίνθοι ἐκόπησαν εἰς νομίσματα καὶ διενεμήθησαν πρὸς ἕξαγορὰν συνειδήσεων. Ἐν τούτοις δὲν ἠδυνήθη ὁ Φιλόμηλος νὰ ἕξαγοράσῃ καὶ τὴν πολεμικὴν νίκην. Διότι μετὰ τινὰς ἐπιτυχεῖς μάχας, προσβληθεὶς παρὰ τὸν Κηφισὸν ποταμὸν ὑπὸ τοῦ Παμμένους ἠττήθη καὶ διὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν αἰχμαλωσίαν ἠτύοκτόνησε ὑφίθεις ἀπὸ τοῦ ἵππου τῶν βράχων τῷ 354.

Οἱ Θηβαῖοι ἐπὶ ἠρήθησαν μεγάλως ἐπὶ τῇ νίκῃ ταύτῃ, ἣν ἐνόμισαν κρῖνασαν τελειωτικῶς τὸν ἀγῶνα. Διὸ ἔστειλαν τὸν ἄριστον αὐτῶν στρατηγὸν Παμμένην μετὰ πεντακισχιλίων ἀνδρῶν διὰ τῆς Μακεδονίας εἰς Ἀσίαν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ σατραπῆ Ἀρταβάζου κατὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως (1). Ἄλλ' ἐπλανῶντο, διότι οἱ Δελφικοὶ θησαυροὶ προσέλκυνον νέα στίφη μισθοφόρων, ὃ δὲ νέος ἡγεμὼν αὐτῶν Ὀνόμαρχος δὲν ἔστρεφεῖτο δραστηριότητος καὶ ἰκανότητος. Καὶ δὲν ἐβράδυναν οἱ Θηβαῖοι νὰ εὐρεθῶσιν ἐν κινδύνῳ ἐν αὐτῇ τῇ Βοιωτίᾳ.

Ὁ Ὀνόμαρχος ἔχων ἀφθονὰ τὰ ὑλικά μέσα, καὶ δραξάμενος τῆς εὐκαιρίας τῆς ἀπουσίας τοῦ Παμμένους μετὰ μεγάλων δυνάμεων, κατέλαβε τὰς Θερμοπύλας, καὶ ἐδήλωσε τὰς συμμάχους τῶν Θηβαίων χώρας, ἐν Φθιώτιδι, Λοκρίδι καὶ Θεσσαλίᾳ. Ἐπειτα ἐπροκάλεσε στάσεις καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Βοιωτίᾳ. Καὶ ἡ μὲν Κορώνεια ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Φωκέων, ὃ δὲ Ὀρχομενὸς ἀπεσπίρτησε καὶ πάλιν τῆς βοιωτικῆς ὁμοσπονδίας.

Ἐνῶ δὲ ὁ Ὀνόμαρχος ἐφαίνεται ἀκαταγώνιστος, ὡς νικήσας δις τὸν Φίλιππον ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ τοὺς Θηβαίους ἐν Βοιωτίᾳ, αἰφνης εὐρίσκειται εἰς τὴν ἀνάγκην ν' ἀντικρύσῃ καὶ πάλιν τὸν Φίλιππον ἐν Θεσσαλίᾳ, ἄγοντα εἰκοσακισχιλίους πεζοὺς καὶ τρισχιλίους ἵππους. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἠττήθησαν οἱ Φωκεῖς κατὰ κράτος καὶ ἀπέβαλον ἕξακισχιλίους ἀνδρας καὶ αὐτὸν τὸν ἀρχιστράτηγον Ὀνόμαρχον. Ὁ Φίλιππος διὰ τῆς νίκης ταύτης κατέστη κύριος τῆς Θεσσαλίας καὶ ἀνεδείχθη ἐκδικητὴς τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ καὶ πρόμαχος τοῦ περιυβρισθέντος Ἑλληνικοῦ θρησκευματος (2).

Ὁ Φίλιππος ἠθέλησε τότε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀλλ'

(1) Διοδώρου Σικελ. XVI—34.

(2) Παπαρηγ. Α' σ. 795.

ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐν Θερμοπύλαις. Καὶ ἐνῶ ὁ Φωκικὸς πόλεμος ἐξηκολούθει, οἱ Σπαρτιᾶται βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Φωκέων, ἐζήτησαν νὰ καθυποτάξωσι καὶ πάλιν τοὺς Μεσσηνίους καὶ νὰ καταστρέψωσι τὴν Μεγάλην πόλιν, οἱ Θηβαῖοι δὲ μὴ πείσαντες σπουδαίαν ὑπὸ τὸν Παμμένην βοήθειαν κατώρθωσαν νὰ σώσωσι τοὺς ἀρχαίους αὐτῶν συμμάχους καὶ ν' ἀναγκάσωσι τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ὑπογράψωσιν ἀνακωχὴν καὶ ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν αὐτονομίαν τῆς Μεγάλης πόλεως.

Καὶ ἐνῶ ἡ Ἑλλάς κατηνάλισκεν οὕτω τὰς δυνάμεις της, ἐπὶ ματαίῳ, ὁ Φίλιππος ἤτοιμάζετο ἀδιακόπως, νὰ διεκδικήσῃ τὴν ἀποτυχίαν, ἣν ἔσχε ἐν Θερμοπύλαις καὶ νὰ ὑπαγάγῃ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν του, σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τῶν σχεδίων τούτων τοῦ Φιλίππου, ἀντετάχθη ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος ρήτωρ, ὁ Δημοσθένης, καὶ διὰ τῶν πολυθρυλῆτων αὐτοῦ λόγων, οἵτινες ἀπεκλήθησαν «Φιλιππικοί», διεξήγαγε σφοδρότατον πόλεμον κατὰ τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς Μακεδονίας.

Ἐν Θήβαις ἦσαν φιλιππίζοντες, ὧν ἡγοῦντο, ὁ Θεογεΐτων καὶ ὁ Τιμόλαος, οὓς ὁ Δημοσθένης ἀπεκάλει ἀργυρωνήτους. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι πολλοὶ ἐν Ἑλλάδι ἐδωροδοκίηθησαν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, περὸντες ὑπὸ τὰς «ἀργυρᾶς λόγχας αὐτοῦ» ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἐφιλιππίζον ἐξ ἰδεολογίας, θεωροῦντες τὸν πρὸς αὐτὸν πόλεμον ὀλέθριον, ὡς ὁ Φωκίων, καὶ ἄλλοι, ὡς ὁ Ἰσχυράτης ὅστις ἐκήρυττεν ὡς ἀνάγκη, τὴν ἔνωσιν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Φιλίππου.

Καὶ ἐνῶ τὰ πράγματα εὐρίσκοντο εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο οἱ Φωκεῖς, ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Λεινοκράτην, Καλλίαν καὶ Σωφάνην εἰσέβαλον ἐκ νέου εἰς Βοιωτίαν. Οἱ Θηβαῖοι εὐρεθέντες οὕτω πρὸ μεγάλου κινδύνου, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Φιλίππου, ὅστις δραξάμενος τῆς εὐκαιρίας ταύτης εἰσέβαλεν εἰς Φωκίδα, καὶ καταλαβὼν αὐτὴν συνεκάλεσε τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον ὅπερ τῇ εἰσηγήσει αὐτοῦ ἐξέδωκε τὰς ἐπομένας ἀποφάσεις: Π ρ ὄ τ ο ν αἱ Φωκικαὶ πόλεις αἱ μετσοχοῦσαι τῆς Ἱεροσουλίας ἔπρεπε νὰ καταστραφῶσι, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῶν νὰ μετοικήσωσιν εἰς κώμας μικροτέρας τῶν πεντήκοντα οἰκιῶν καὶ νὰ πληρώνωσι πεντήκοντα τάλαντα ἑτησίως μέχρι ἀποτίσεως ὀλοκλήρου τοῦ ποσοῦ τῶν ληστευθέντων χρημάτων τοῦ Ἱεροῦ τῶν Δελφῶν καὶ δεύτερον αἱ δύο ψῆφοι τὰς ὅποιας οἱ Φωκεῖς εἶχον ἐν τῷ συνεδρίῳ ἀποδίδονται εἰς τὸν Φίλιππον καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ, οἵτινες

θέλουσι τοῦ λοιποῦ ἡγεῖσθαι καὶ τῶν Πυθίων ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Βοιωτῶν καὶ Θεσσαλῶν (1).

Τοιοιουτρόπως ὁ Φίλιππος ἐν ἔτει 346 ἐτιμώρησε τοὺς Ἱεροσύλους Φωκεῖς καὶ ἐγένετο κύριος τοῦ ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 343 ἐπροστάτευσεν τοὺς Μεσσηνίους, Ἀρχάδας καὶ Ἀργεῖους κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τῶν Σπαρτιατῶν, τὸ 341 ἐπολιόρησε τὸ Βυζάντιον καὶ τὸ 339 συνωμιολόγησεν εἰρήνην πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, βέβαιος ὢν ὅτι ταχέως θὰ εὕρη εὐκαιρίαν καλλιτέραν ὅπως ἐκπληρώσῃ τὰ σχέδιά του. Καὶ ἡ εὐκαιρία αὕτη δὲν ἐβράδυνε νὰ ἔλθῃ. Ταύτην παρέσχεν ὁ ῥήτωρ Αἰσχίνης, ὅστις ἀναμνησθεὶς ὅτι οἱ Λοκροὶ τῆς Ἀμφίσσης ἐκαλλιέργησαν ἱερὰν γῆν τῶν Δελφῶν, εἰσήγαγε τὸ ζήτημα τοῦτο εἰς τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, ὅπερ κατεδίκασε αὐτοῖς, ἀνέθεσε δὲ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως εἰς τὸν Φίλιππον.

■ Παμμένης

Ὁ Παμμένης ἦτο εἰς τῶν μεγάλων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀνδρῶν τῶν Θηβῶν καὶ μετέσχε ὅλων τῶν ἀγῶνων τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ Πελοπίδου. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Θηβῶν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ὁ Παμμένης ἔμεινεν εἰς Θήβας, ἐνθα εἰργάσθη μετὰ τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ Γοργίδου πρὸς σύστασιν τοῦ Ἱεροῦ Λόχου καὶ πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ σπαρτιατικοῦ ζυγοῦ. Μετέσχε τῆς πρώτης νικηφόρου κατὰ Πελοποννήσου στρατείας τῶν Θηβαίων καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰς τὸν Παμμένην ἄφησε τὴν διοίκησιν τῶν 1000 λογάδων Θηβαίων, οἵτινες παρέμειναν εἰς τὴν Μεγάλην πόλιν πρὸς προστασίαν τῶν Ἀρχάδων ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἤθελεν ἀπειληθῆ ὁ οἰκισμὸς τῆς Μεγαλοπόλεως ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων.

Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Παμμένους διητᾶτο ὁ Φίλιππος, ὅτε ἐπὶ μακρὸν ἔμεινεν ὡς ὄμηρος εἰς Θήβας, ἀχθεὶς ὑπὸ Πελοπίδου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμεινώνδου ὁ Παμμένης μόνος ἐκ τῶν ἐπισήμων Θηβαίων ἐπιζήσας τῆς μάχης τῆς Μαντινείας, ὠδήγησε τὴν στρατιὰν εἰς Θήβας. Ὁ Παμμένης ἐστρατήγει τοῦ κατὰ Φωκέων πολέμου, ὅτε δὲ οἱ Σπαρτιάται ἐζήτησαν νὰ καταστρέψωσι τὴν Μεγάλην πόλιν ὁ Παμμένης ἀποσταλεὶς εἰς Πελοπόννησον ἠδυνήθη νὰ σώσῃ αὐτήν. Τῷ δὲ 353 π. Χ. ἄγων 5 χιλιάδας ἀλκίμους Θηβαίους, ἐστάλη εἰς Ἀσίαν πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἀρταβά-

(1) Παπαρ. Α. σ. 810.

ζου. Νικήσας δὲ δις τοὺς στρατοὺς τοῦ Μεγάλου βασιλέως ἀπέκτησε μεγάλην φήμην. Ἦτο συνετός, μετριοφρων στρατηγός καὶ συντηρητικὸς πολιτικός.

* * *

Ἄνασκοποῦντες τοὺς χρόνους τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων, Σπάρτης καὶ Θηβῶν παρατηροῦμεν ὅτι οἱ ἀγῶνες τῶν μεγάλων τούτων πόλεων, ὅπως ἐνώσωσι τοὺς Ἕλληνας ὑπὸ μίαν ἡγεμονίαν, εἰς ἓν κράτος, ἀπέβησαν μάταιοι, διὰ πολλοὺς μὲν λόγους, ἰδίᾳ δέ, διότι πᾶσαι ἐζήτησαν νὰ ἐπιτύχωσι τὴν ἔνωσιν διὰ τῆς βίας ἄνευ ψυχρολογικῆς τοῦ λαοῦ προπαρρασκειῆς. Καὶ ἡ μὲν Σπάρτη δὲν ἠδύνατο νὰ παραδεχθῆ ἄλλο μέσον πλὴν τῆς βίας, αἱ Ἀθηναῖοι ὅμως καὶ αἱ Θῆβαι ἐὰν συνέπραττον εἰλικρινῶς ἠδύναντο νὰ ἀποτελέσωσι πυρῆνα, ὅστις ἤθελεν ἀπορροφήσει σύμπαν τὸ Ἑλληνικόν. Εἰς ἀμφοτέρας δὲ τὰς πόλεις ταύτας ὑπῆρχον κόμματα ἰσχυρὰ ποιοῦντα τὴν σύμπραξιν. Ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχον οἱ βοιωτίζοντες καὶ ἐν Θήβαις οἱ ἀττικίζοντες. Κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον τὸ ὑπὸ τὸν Ἰσμηνίαν, Ἀνδροκλείδαν καὶ Ἀντίθεον κόμμα οἶθει τὰς Θήβας πρὸς τὰς Ἀθήνας, ἀτυχῶς ὅμως ἡ ὑπὸ τὸν Ἀστίαν, Λεοντιάδην καὶ Κοραντάδαν λακωνίζουσα φατρία ἐπεκράτησε καὶ ἤγαγε τὴν Βοιωτίαν ἄρα τὸ πλευρὸν τῆς Σπάρτης, καθ' ὃν δὲ χρόνον οἱ Λακεδαιμόνιοι κατεῖχον τὴν Δεκλείαν οἱ περὶ τὸν Ἀστίαν καὶ Λεοντιάδην ἐδυνάστευον τῶν ἀντιπάλων στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν Λακεδαιμονίων. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου οἱ Θηβαῖοι ἠκμαζον οἰκονομικῶς, διότι ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως εἶχε διπλασιασθῆ, καθ' ὅσον πάντες οἱ κάτοικοι τῶν Ἐρυθρῶν, τῶν Σκαφῶν, τοῦ Σκόλου, Αὐλίδος, Σχοίνου, Ποτνιῶν καὶ ἄλλων μικρῶν χωρίων στερουμένων φρουρίων εἶχον καταφύγει εἰς Θήβας. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι Βοιωτοὶ καὶ ἰδίως οἱ ὄμοροι τῆς Ἀττικῆς εὐρίσκοντο εἰς ἀνθηρὰν οἰκονομικὴν κατάστασιν, διότι ἐνέμοντο ὀλόκληρον τὴν Ἀττικὴν. Τὰ ποίμνια αὐτῶν ἔφθανον μέχρις Ἀθηναίων, αὐτοὶ δὲ ἤρπαζον οὐ μόνον τοὺς καρποὺς τῶν ἀγροτῶν τῆς Ἀττικῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ ζῶα, καὶ τὰ ξύλα καὶ αὐτὰς τὰς κεράμους τῶν οἰκιῶν. Ὀλόκληρος δὲ ἡ Ἀττικὴ τότε ἔβριθε πλουσίων ἐπαύλεων, ἀμπελώνων, ἐλαιῶνων, συκεῶνων καὶ λοιπῶν ὀπωροφόρων δένδρων.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Βοιωτίας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς Σπάρτης.

Ὁ λέων τῆς Χαιρωνείας

Ὅποιον ἦτο τὸ πολίτευμα τῆς χώρας ἢ ἰδωμεν ἀμέσως. Ὁ Θουκυδίδης V. 38. 2. ὁμιλεῖ περὶ τεσσάρων βουλῶν μεθ' ὧν συνεβουλευτο οἱ βοιωτάρχαι. Αἱ βουλαὶ αὗται ἦσαν κυρίαρχοι καὶ ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως αὐτῶν οὐδεμία πράξις τῶν βοιωταρχῶν εἶχε κῦρος. Κατὰ τὸν εἰς τὸν Θεόπομπον ἀποδιδόμενον π ά π υ ρ ο ν τὰ πράγματα εἶχον τότε ἐν Βοιωτίᾳ οὕτω: ἐν ἐκάστη πόλει ἦσαν κ α θ ε σ τ η κ υ ῖ α ἰ β ο υ λ α ἰ τ έ σ σ α ρ ε ς, ὧνδὲν ἐπετρέπετο νὰ μετὰσχωσιν πάντες οἱ πολῖται, ἀλλ' ὅσοι εἶχον περιουσίαν τινά. Ὅπισθην καὶ ὅποιαν περιουσίαν ἔπρεπε νὰ ἔχη τις διὰ νὰ δύναται νὰ ἐκλεγῆ μέλος τῆς βουλῆς δὲν γνωρίζομεν. Ἐκάστη τῶν βουλῶν τούτων π ρ ο β ο υ λ ε ὕ ο υ σ α ἀνέφερεν κατὰ τὴν κοινὴν συνεδρίασιν εἰς τὰς ὑπολοίπους τρεῖς τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς. Ἐπειτα ὅ,τι ἀπεφάσιζον ἄπυσαι τοῦτο ἐγίνετο. Οὕτω διαφκεῖτο ἐκάστη πόλις, ἡ δὲ Βοιωτικὴ Ὀμοσπονδία ὡς ἐξῆς: Ἡ χώρα σύμπασα ἦτο διηρημένη εἰς ἔνδεκα μέρη καὶ ἕκαστον ἐξέλεγεν ἓνα βοιωτάρχη, ὅστις ἦτο ἄρχων καὶ στρατηγὸς τῆς Ὀμοσπονδίας. Καὶ οἱ μὲν Θηβαῖοι ἐξέλεγον τέσσαρας βοιωτάρχας, δύο μὲν ὑπὲρ τῆς πόλεως, δύο δὲ ὑπὲρ Πλαταιέων καὶ Σκόλου καὶ Ἐρυθρῶν, καὶ Σκάφῶν καὶ τῶν ἄλλων χωρίων τὰ ὅποια πρότερον μὲν ὑπήγοντο εἰς Πλαταιάς, ἤδη δὲ εἰς τὰς Θήβας, διότι Πλαταιαὶ πλέον δὲν ὑπῆρχον. Δύο βοιωτάρχας ἐξέλεγον οἱ Ὀρχομιέριοι καὶ Ὑσιαῖοι: δύο οἱ Θεσπιεῖς μετὰ τῆς Εὐτρήσεως καὶ τῆς Θίσβης: ἓνα οἱ Ταναγραῖοι: ἕτερον οἱ Ἀλιάρτιοι, Λεβαδεῖς καὶ Κορωνεῖς: καὶ πάλιν ἕτερον τὸ Ἀκραίφνιον, αἱ Κῶπαι καὶ ἡ Χαιρώνεια. Ἐκάστη δὲ βοιωταρχία ἐξέλεγε πρὸς τούτοις ἐξήκοντα βουλευτὰς καὶ ὑπεχρεοῦτο νὰ παρέχη εἰς τὴν Ὀμοσπονδίαν χιλίους ὅπλας καὶ ἑκατὸν ἰππεῖς, ἀτελάμβανε δὲ τῶν τε ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν τῆς συμπολιτείας, κατέβαλλε φόρους καὶ μετεῖχε τῆς διοικήσεως. Κατὰ ταῦτα αἱ Θῆβαι μετὰ τῶν συμμόρων ἀπέστελλον εἰς τὴν κοινὴν τῶν Θηβῶν βουλήν, τὴν Παμβοιωτικὴν βουλήν 240 βουλευτῶν: ὁ Ὀρχομιενοῦς 120: αἱ Θεσπιαὶ 120: ἡ Τάναγρα 60: ἡ Ἀλιάρτος, Λεβάδεια καὶ Κορώνεια ὁμοῦ 60: τὸ Ἀκραίφνιον, αἱ Κῶπαι καὶ ἡ Χαιρώνεια ἄλλοις 60. Ἡ Παμβοιωτικὴ αὕτη βουλὴ ἀπετελεῖτο ἐξ 660 βουλευτῶν καὶ συνήρχετο ἐν Καδμείᾳ, ἐνθα ἦτο τὸ παμβοιωτικὸν βουλευτήριον, εἰς ὅλως ἐξαιρετικὰς περιστάσεις, καθ' ἃς ἐπρόκειτο περὶ θεμάτων ὑψίστης σημασίας, ὡς ἦσαν τὰ ζητήματα τῶν συμμαχιῶν, τοῦ πολέμου καὶ εἰρήνης. Πῶς ἐξελέγοντο οἱ βουλευταὶ δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς. Κατὰ τὸν εἰς τὸν Θεόπομπον ἀποδιδόμενον π ά π υ ρ ο ν, εἰς ὃν ὀφείλομεν τὰς ἀνω-

τέρω εἰδήσεις, ἡ ἀκτῆ μων μάζα δὲν ὑπελογίζετο, δὲν εἶχε ψῆφον. Μόνον οἱ ἔχοντες πλῆθος τι χρημάτων, περιουσίαν τινὰ εἶχον ψῆφον. Δὲν γνωρίζομεν ποίαν περιουσίαν ἔπρεπε νὰ ἔχη τις διὰ νὰ ἔχη ψῆφον. Αἱ βουλαὶ τῆς Βοιωτίας ἐν ἔτει 395 π. Χ. ἦσαν ὁμοίαι πρὸς τὰς βουλὰς τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 411, ἦτοι ὀλιγαρχικαί. Ἡ ἰσόνομος ὀλιγαρχία ἴσκειτο ὑπὸ ἐκλεκτῶν ὠρισμένης τάξεως ἀνθρώπων ἔχόντων περιουσίαν καὶ δὲν εἶχεν οὐδεμίαν ὁμοιότητα πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν τῶν Περσικῶν χρόνων, ἣτις ἀπετελεῖτο ἐξ ὀλίγων ἀρπάγων τῆς ἐξουσίας.

Ἐκάστη πόλις ἐπλήρωνεν ἀνάλογον ποσὸν φόρου καὶ ποσοστὸν ἐκ τῆς πολεμικῆς λείας διὰ τὰς δαπάνας τῆς παμβιωτικῆς βουλῆς καὶ τὰς δαπάνας τῆς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ παραστάσεως τῆς ὁμοσπονδίας. Ἐσωτερικῶς δὲ ἐκάστη πόλις ἦτο κυρίαρχος καὶ αὐτόνομος, ἔχουσα ὡς εἶπομεν ἰδίας βουλὰς, ἴδιον στρατὸν καὶ ἴδιαν διοίκησιν. (1)

Τὸ παμβιωτικὸν βουλευτήριον πιθανῶς νὰ ἔκειτο δεξιᾷ τῷ κατερχομένῳ τὴν ὁδὸν Προΐτου ὀλίγον πρὸ τῶν Προϊτίδων πυλῶν παρὰ τὸ μικρὸν εἰκονοστάσιον τοῦ παλαιοῦ ἁγίου Γεωργίου. Τὸ μέγα ἐκεῖνο κοίλωμα, ὅπερ ἐπὶ μακρὸν ἐθεωρεῖτο ὡς ἀνήκον εἰς τὸν ἀρχαῖον ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, νῦν δ' ἐκαλύφθη ὑπὸ οἰκιῶν, νομίζω ὅτι δικαιολογεῖ τὴν αὐτόθι ὑπαρξιν τοῦ παμβιωτικοῦ βουλευτηρίου, ὅπερ βεβαίως θὰ ἦτο οἰκοδόμημα μέγα ἀμφιθεατρικῶς ἐκτισμένον μετὰ περιοχῆς μεγάλης.

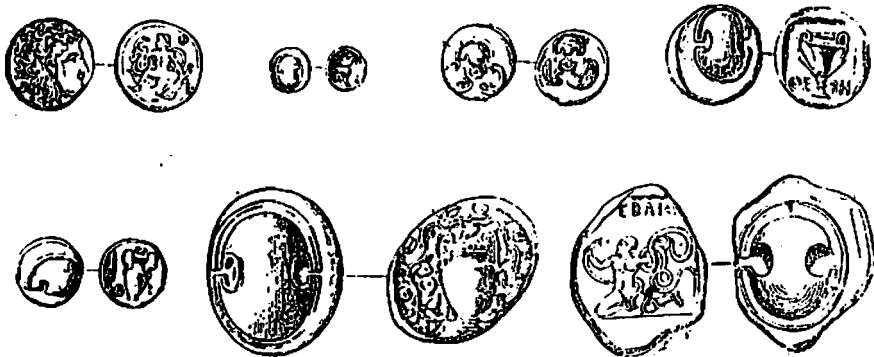
Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἡγεμονίας τῶν Θηβῶν τὸ πολίτευμα τῆς Βοιωτίας ἦτο δημοκρατικόν. Φαίνεται ὅτι διετηρήθησαν αἱ τέσσαρες βουλαὶ ἐν ἐκάστῃ πόλει καὶ ὁ δῆμος ἦτο ἀπανταχοῦ κυρίαρχος. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην παρετηρήθη γενικὴ πρόδος ἐν τε τῇ παιδείᾳ καὶ τὰς τέχναις. Αἱ Θῆβαι ἦσαν τότε φάρος φωτίζων σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα, ἦσαν σχολεῖον διδάσκον τὰς τέχναις τοῦ πολέμου καὶ τῆς εἰρήνης. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμεινώνδου παρέμειναν ἡ ἰσχυροτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡγουμένη τῆς Βοιωτίας καὶ πολλῶν συμμάχων διετήρησε τὴν ἡγεμονίαν μέχρι τῆς ἐν Χαιρωνεῖα μάχης, ὅποτε κατελύθη ἡ ἐλευθερία ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος.

Περαίνοντες τὴν περίοδον ταύτην προσθέτομεν ὀλίγα τινὰ περὶ βιωτικῶν νομισμάτων. Τὰ νομίσματα τῶν Θηβῶν καὶ τῆς λοιπῆς Βοιωτίας ἀπετέλεσαν δι' ἡμᾶς πολῦτιμον ὁδηγὸν εἰς τὰ

(1) The *prompos Hellenica* von Eduard Meyer 1909. *Hellenica oxyrynchia*.

διάφορα στάδια τῆς ἱστορίας αὐτῶν. Ἡ σειρά τῶν Βοιωτικῶν νομισμάτων ἤρξατο ἀπὸ τοῦ 600 π. Χ., ἀπετελεῖτο δὲ ἐκ νομισμάτων τοῦ Βοιωτικοῦ κοινοῦ κεκοιμημένων κατὰ τὸ Αἰγίναϊον σύστημα καὶ φερόντων τὴν Βοιωτικὴν ἀσπίδα, ἣτις θεωρεῖται ὅτι ἦτο τὸ ἐπίσημον σύμβολον τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν, κατὰ δὲ τὸν Head τὸ τῆς Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς, εἰς τὸν ναὸν τῆς ὁποίας παρὰ τὴν Κορώνειαν συνήρχοντο οἱ Βοιωτοὶ εἰς κοινὴν συνέλευσιν. Ἐπειτα ἐμφανίζονται νομίσματα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦσαν κεχαραγμένα τ' ἀρχικὰ γράμματα διαφόρων πόλεων, Ἀκραϊφνίου, Ἀλιάρτου καὶ ἄλλων. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην παρουσιάζονται τὰ νομίσματα τῆς Τανάγρας, τῶν ὁποίων τὸ χάραγμα φαίνεται ὅμοιον πρὸς τὸ τῆς Χαλκίδος. Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν τῶν Πλαταιῶν (426 π. Χ.), τὰ νομίσματα τῶν Θηβῶν ἦσαν τὰ μόνον ἐν Βοιωτίᾳ καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 395 ἐπὶ τῶν Θηβαϊκῶν νομισμάτων ἐχαράσσοντο στοιχεῖα δηλοῦντα εὐρύτερας πολιτικὰς σχέσεις τῆς πόλεως. Μετὰ δὲ τὴν Ἀνταλκίδειον εἰρήνην, ὅποτε κατελύθη ἡ ἐνότις τῶν Βοιωτῶν, ἐκάστη πόλις ἔκοπεν ἴδια νομίσματα. Τότε εὐρίσκομεν νομίσματα Θηβῶν, Ἀλιάρτου, Θεσπιῶν, Κορωνείας, Κωπῶν, Λεβαδείας, Μυκαλησοῦ, Ὀρχομενοῦ, Πλαταιῶν, Τανάγρας, Χαιρωνείας! Ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 379 π. Χ. ἄρχεται πάλιν τὸ συμμαχικὸν νόμισμα μετὰ τοῦ ὀνόματος ἐγὸς τῶν βοιωταρχῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ γνωστοὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ Ἐπαμεινώνδας, Πελοπίδας, Δαιμοκλείδας, Θεόπομπος, Ἰσμηνίας, ἄνευ ἰδίας μνείας τῶν πόλεων, πλὴν τοῦ Ὀρχομενοῦ, ὅστις ἔχει ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἴδιον νόμισμα.

Ὅρα ἀνωτέρω σελίδας 235. 251. 267. 274. 283 καὶ Κούρ. Λάμ. Δ' 429.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΣΤ΄.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΕΚΤΗ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΗΓΕΜΟΝΙΑ 338—146

Εἰσβολὴ τοῦ Φιλίππου εἰς Ἑλλάδα

Ὁ Δημοσθένης ἐν Θήβαις

Ὁ Φίλιππος ἀναλαβὼν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἀμφυκτιονικοῦ συνεδρίου, δι' ἧς οἱ Λοκροὶ τῆς Ἀμφίσσης κατεδικάσθησαν, ὡς γεωργήσαντες ἱερὰν γῆν τῶν Δελφῶν, εἰσέβαλεν εἰς Λοκρίδα ἡγούμενος 30 χιλιάδων πεζῶν καὶ 2 χιλιάδων ἰππέων. Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν Ἀμφισσέων ὁ Φίλιππος κατέλαβε τὴν ἐν Φωκίδι ὄχυρὰν Ἐλάτειαν, τὸ διάβημα δὲ τοῦτο ἀπεκάλυψε τὴν πρόθεσιν τοῦ Φιλίππου πρὸς κατάληψιν τῆς Ἑλλάδος. Ὅταν ἀνηγγέλθη ἡ κατάληψις τῆς Ἐλατείας, οἱ Ἀθηναῖοι κατεπλάγησαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐν τῇ συγκληθείσῃ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου οὐδεὶς ἐξήτει τὸν λόγον, καίτοι ἦσαν παρόντες πάντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ρήτορες. Εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ κήρυκος τῖς ἀγορεύειν βούλεται οὐδεὶς ἀπήντα, ἀλλὰ πάντες ἔμμενον ἄφωνοι καὶ ἀκίνητοι. Μετὰ μακρὰν καὶ ἀγωνιώδη σιωπὴν πάντων τὰ βλέμματα ἐστράφησαν πρὸς τὸν Δημοσθένην. Οὗτος ἐπωφεληθεὶς τῆς ψυχολογικῆς ἐκείνης στιγμῆς ἀνῆλθε τὸ βῆμα, ἐξήτησε καὶ ἐπέτυχεν ἐξουσιοδότησιν, ὅπως συνάψῃ συμμαχίαν μετὰ τῶν Θηβαίων. Μετὰ τοῦτο οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἡτοιμάσθησαν ἐν τάχει πρὸς πόλεμον, ὁ δὲ Δημοσθένης δραμῶν εἰς Θήβας κατώρδωσε διὰ τῆς πυρρίνης εὐγλωττίας νὰ πείσῃ τοὺς Θηβαίους νὰ μετασχωσὶ τοῦ κατὰ Φιλίππου ἀγῶνος. Ἴνα ἐπιτύχῃ τοῦτο ὁ Δημοσθένης ἐδυσκολεύθη πολὺ, διότι ἐν Θήβαις εὔρε πλὴν τῶν πρέσβων τῶν Βοιωτικῶν πόλεων καὶ πρεσβείαν τοῦ Φιλίππου, ἧς ἠγεῖτο ὁ πανοῦργος Πύθων καὶ τῆς ὁποίας μέλη ἦσαν ὁ Ἀμύντας καὶ ὁ Κλέαρχος, συνωδεύετο δ' ἐπὶ πλέον καὶ ὑπὸ πρέσβων

τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν, Μακεδόνων, Θεσσαλῶν, Αἰνιάνων, Αἰτωλῶν, Δολόπων καὶ Φθιωτῶν, ἵνα δευχθῆ δι ὁ Φίλιππος δὲν ἦρχετο ὡς βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, ἀλλ' ὡς μέλος τῆς Ἑλληνικῆς ἀμφικτυονίας. Ἡ πρεσβεία αὕτη δὲν ἀπῆται παρὰ τῶν Θηβαίων συμμαχίαν ἐνεργόν, ἀλλὰ μόνον οὐδετερότητα, ἐν τῷ κατ' Ἀθηνῶν πολέμῳ καὶ ἄδειαν διαβάσεως διὰ τῆς Βοιωτίας. Καὶ ἐν περιπτώσει ἀποδοχῆς τῶν προτάσεων τούτων ὑπέσχετο ἀποζημιῶσιν χρηματικὴν καὶ αὐξήσιν τῶν ὄριων τῆς χώρας, ἐν περιπτώσει δὲ ἀρνήσεως ὑπεδεῖκνυε τὰ δεινὰ τὰ ὅποια ἠθέλεν ὑποστῆ ἢ Βοιωτία. (1)

Ἡ θέσις λοιπὸν τοῦ Δημοσθένους ἦτο δυσχερεστάτη, διότι οὔτε νὰ ὑποσχεθῆ τι εἰς τοὺς Θηβαίους ὠφέλιμον εἶχε, οὔτε ν' ἀπειλήσῃ αὐτοὺς ἡδύνατο. Καὶ ὅμως ὁ Δημοσθένης ἡδυνήθη νὰ ἄρῃ νίκην ἐν τῷ βοιωτικῷ συνεδρίῳ, ὅπερ ἀπεφάσισε τὸν κατὰ Φιλίππου ἀγῶνα, παρασυρθὲν ἐκ τῆς δαιμονίας δυνάμεως τοῦ λόγου τοῦ Δημοσθένους, ὅστις συνήρπασε τὰς ψυχὰς τῶν Βοιωτῶν, οἵτινες λησιμονήσαντες πᾶσαν παλαιὰν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διαφορὰν καὶ πάντα κίνδυνον ἐτάχθησαν κατὰ τοῦ Φιλίππου. Ἡ ἀπόφασις αὕτη τῶν Θηβαίων δύνатаи ν' ἀποστομώσῃ ἐκεῖνοῦς, οἱ ὅποιοι λέγουσιν ὅτι οἱ Θηβαῖοι εἶχον ἀμβλὺ τὸ αἰσθημα τῆς Ἑλληνικῆς ἐνότητος.

Οἱ πρέσβεις τοῦ Φιλίππου ἔλαβον ἀπάντησιν ἀρνητικὴν, πᾶσαι δὲ αἱ προτάσεις τῶν Ἀθηναίων ἐγιναν δεκταί. Μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων συνωμολογήθη συμμαχία, καθ' ἣν ἀνεγνωρίσθη εἰς τοὺς Θηβαίους ἡ ἡγεμονία τῆς Βοιωτίας, αἱ δαπάναι τοῦ πολέμου ὠρίσθησαν κοιναί, ἐψηφίσθη δὲ ἡ ἀνάκτησις τῶν πόλεων τῆς Φωκίδος καὶ ἡ κοινὴ ἐν τῷ πολέμῳ ἡγεμονία κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν. Οὕτω ὡμολογήθη συμμαχία δικαιοτάτη, καθ' ἣν οἱ Θηβαῖοι ἐδέχθησαν ν' ἀναστήσωσι καὶ πάλιν τοὺς Φωκεῖς, ἀπὸ δὲ τοῦ Σουνίου μέχρι Παρνασσοῦ μέγας ἐκράτει ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐδονεῖτο ἡ χώρα ἐκ τῶν πρὸς πόλεμον παρασκευῶν (2).

Καὶ ἀμέσως οἱ σύμμαχοι ἔσπευσαν καὶ κατέλαβον τὸ κάτωθεν τῆς Ἑλατείας στενόν, ὅπερ ἀπειτέλει ἡδη τὰς Θερμοπύλας τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος. Ταυτοχρόνως ἔσπευσαν εἰς Ἀμφισσαν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Χάρητος καὶ τοῦ Θηβαίου Π ρ ο ξ έ ν ο υ δεκακισχίλιοι μισθοφόροι πεζοὶ καὶ χίλιοι ἱππεῖς, ἵνα μὴ ἀφεθῆ ὁ Φί-

(1) Ἑλλ. Ἱστ. Κούρ. Λάμ. Β' 529.

(2) Διοχίνου κατὰ Κτησιφῶντες 142 - 143.

λιππος ἀνενόχλητος τῶν ἐκεῖθεν ἐχθρῶν. Τέλος δὲ ἔστειλαν οἱ σύμμαχοι πρέσβεις ἀνά τὴν Ἑλλάδα ζητοῦντες βοήθειαν. Καὶ ἢ μὲν Κόρινθος, τὰ Μέγαρα, ἢ Εὐβοία, ἢ Ἀχαΐα, ἢ Λευκάς καὶ ἢ Κέρκυρα κροθυμῶς ὑπεσχέθησαν ν' ἀποστείλωσι μαχητὰς καὶ χρήματα, οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, δι' ἐχθραν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους δὲν ἀπέστειλαν βοήθειαν, ἔμειναν ὁμῶς οὐδέτεροι μὴ στέρξαντες νὰ βοηθήσωσι τὸν Φίλιππον ζητήσαντα ἐπικουρίαν πρὸς διεξαγωγὴν δῆθεν ἱεροῦ πολέμου.

Οὕτω ἐκλιπούσης πάσης ἐχθρας μεταξὺ Φωκῶν, Θηβαίων καὶ Ἀθηναίων καὶ πάσης δυσπιστίας συνηθροίσθησαν περὶ τὸν Παρνασσὸν ἀξιόλογοι δυνάμεις καὶ συγχρόνως ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὰ σύνορα τῆς Βοιωτίας ἐν ἀδελφικῇ συμμαχίᾳ οἱ Θηβαῖοι καὶ Ἀθηναῖοι ἐπιτηροῦντες τὰς κινήσεις τοῦ Φιλίππου. Ἐν δὲ τῇ κοιλάδι τοῦ Κηφισσοῦ ἐπῆλθον πολλάκις συγκρούσεις, δύο τῶν ὁποίων εἶναι γνωσταὶ ὑπὸ τὰ ὀνόματα ἢ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ καὶ ἢ χειμερινῇ, καθ' ἃς ἐνίκησαν οἱ σύμμαχοι καὶ αἵτινες ἐωρτάσθησαν πομπωδῶς ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Θήβαις.

Καὶ ἐνῷ καθ' ὄλον τὸν χειμῶνα ὁ Φίλιππος ἐκράτει τὸν στρατὸν τοῦ ὀπισθεν τῶν στενῶν, τὸ ἔαρ τὸν ἀπέσυρεν ἐκ τούτων καὶ δι' ἀστρατηγῆματος ἐπέτυχε τὴν ἄλωσιν τῆς Ἀμφίσης. Τότε πρέσβη εἰς νέας προτάσεις πρὸς τοὺς Θηβαίους, συνελεύει τῶν ὁπίων ἐπῆλθε μέγας διαταγμὸς οὐ μόνον ἐν Θήβαις (1) ἔνθα πολλοὶ τῶν βιοιωταρχῶν ἐκλονίσθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀθήναις, ὅπου ὁ Φωκίων ἀπέτρεπεν ἀπὸ τοῦ πολέμου συμβουλευῶν εἰρήνην.

Ἢ ἐν Χαιρώνεια μάχη 3 Αὐγούστου 338

Ἀπορριφθειῶν καὶ τῶν προτάσεων τούτων ὁ Φίλιππος, ἀπεφάσισε νὰ ἐξέλθῃ εἰς ἀνοικτὸν πεδίον, ἵνα χρησιμοποιήσῃ τὸ πολυάριθμον ἱππικὸν του καὶ δείξῃ τὴν στρατηγικὴν του ἱκανότητα. Κατῶρθωσε δὲ δι' ἐπιτηδεας κινήσεως νὰ παραπλανήσῃ τοὺς συμμάχους καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ στενόν, ὅπερ οὗτοι κατεῖχον. Οὕτω εὐρέθη μετὰ συμπάσης τῆς στρατιᾶς του εἰς τὴν εὐρείαν κοιλάδα τοῦ Κηφισσοῦ τῆς Βοιωτίας. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἡθροίσθησαν πρὸς νότον τοῦ Κηφισσοῦ, παρὰ τὴν Χαιρώνειαν, ἥτις ἡσφάλιζεν αὐτῶν τὰ νῶτα, ὁ δὲ ποταμὸς ἀπετέλει γραμμὴν ἀμύνης. Ἐκεῖ πα-

(1) Αἰσχίνου κατὰ Κτησιφῶντος 148—151. Δημοσθέν. περὶ στεφάνου.

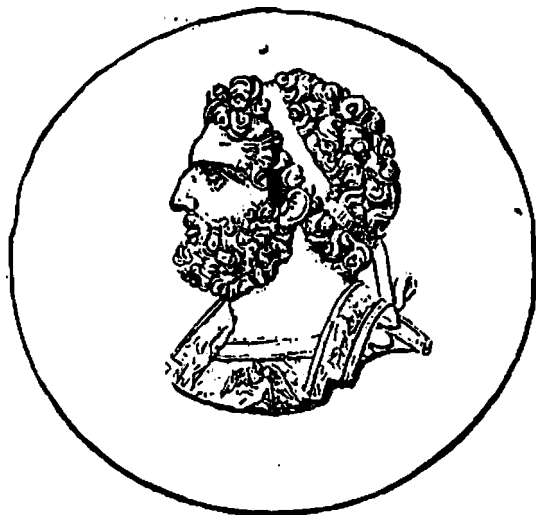
μετάχθησαν αἱ στρατιαὶ αὐτῶν παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν λόφων, οἵτινες ὑψοῦνται ὀπισθεν τῆς Χαιρωνείας, πρὸς ἀμφοτέρας τὰς ὄχθας τοῦ ρύακος Αἰμῶνος, ὅστις ἀπὸ τοῦ ἀπὸ τῶν βράχων λελαξευμένου θεάτρου τῆς πόλεως κατέρχεται εἰς τὸν Κηφισσοῦν. Καὶ πλησίον μὲν τῆς πόλεως ἐτάχθησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἔχοντες τὸ ἀριστερὸν κέρασ, οἱ δὲ Θηβαῖοι κατεῖχον τὴν τιμιωτάτην (1) θέσιν κατὰ τὸ δεξιὸν κέρασ, ὅπερ ἔφθανε μέχρι τοῦ ποταμοῦ, τὸ δὲ κέντρον κατέλαβον οἱ Φωκεῖς, οἱ Ἀχαιοί, οἱ Κορίνθιοι καὶ τὰ λείψανα τῆς στρατιᾶς τῆς Λοκρίδος. Καὶ τῶν μὲν Βοιωτῶν ἡγεῖτο ὁ Θεαγένης, στρατηγὸς ἔμπειρος ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Ἐπαμεινώνδου, τῶν δὲ Ἀθηναίων ὁ γενναῖος Στρατοκλῆς ἔχων ὑπ' αὐτὸν τὸν Χάρητα καὶ τὸν Λυσικλῆ.

Κατὰ τῆς οὕτω τεταγμένης στρατιᾶς τῶν συμμάχων ὄρησεν ὁ Φίλιππος, οὗτινος ἡ στρατιὰ ἀπετελεῖτο ἐκ 30 χιλιάδων πεζῶν καὶ διαχιλίων ἱππέων, ὃν ὁ ἀριθμὸς εἶναι πολὺ κατώτερος τοῦ ἀληθοῦς; Θεωρεῖται βέβαιον ὅτι οἱ ἀντιμαχόμενοι στρατοὶ ἦσαν ἰσούπαλοι κατὰ τε τὸν ἀριθμὸν καὶ ἠθικόν. Ἄλλ' ἡ στρατιὰ τοῦ Φιλίππου ὑπερεῖχε κατὰ τὴν στρατηγίαν, διότι αὐτῆς ἡγεῖτο ἡ θέλῃσις ἐνὸς βασιλέως, ὑπηρετουμένου παρ' ἐμπειροτάτων πειθαρχούντων στρατηγῶν, ἐπεζητεῖτο δὲ ἡ ἐκτέλεσις μεμελετημένου σχεδίου, ἐνῶ οἱ σύμμαχοι ἐφρόντιζαν μόνον ν' ἀντιταχθῶσι κατὰ τοῦ ἐπιτεθεμένου ἐχθροῦ, ἔλειπε δὲ ἔξοχος στρατηγὸς δυνάμενος νὰ χρησιμοποιοῖσῃ τὸ ἀριστον ὑλικόν, ὅπερ εἶχε καὶ νὰ ματαιώσῃ τὰ σχέδια τοῦ ἀντιπάλου.

Καὶ κατὰ μὲν τὸ πρῶτον σιάδιον τῆς μάχης τὰ πράγματα ἔβαινον ὑπὲρ τῶν συμμάχων. Ὁ Φίλιππος ἠναγκάσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ ὁ Στρατοκλῆς ἠκούσθη κραυγάζων νὰ ἐκδιωχθῆ ἢ ἐχθρὸς μέχρι Μακεδονίας. Εἰς τὸ δεξιὸν μέρος οἱ Θηβαῖοι ἔμμενον ἀκλόνητοι, καίτοι ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ δεκαοκταετῆς υἱὸς τοῦ Φιλίππου, μετὰ πρωτοφανοῦς ὀρημητικότητος προσέβαλλεν αὐτούς. Καὶ καθ' ὅλην τὴν πρῶταν οἱ Βοιωτοὶ ἐκράτουν γενναίως τὰς θέσεις ἰων, οἱ δὲ νικῶντες Ἀθηναῖοι ἀντὶ νὰ προσβάλωσι τὴν μαχομένην φάλαγγα τῶν Μακεδόνων, ἐξηκολούθουν νὰ καταδιώκωσι τὴν τραπέισαν εἰς φυγὴν πτέρυγα. Τέλος τῶν Θηβαίων αἱ τάξεις ὑπὸ τὰ πλήγματα τῶν μακεδονικῶν σαρισῶν ἠραιώθησαν τόσοσ πολλί, ὥστε ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τῶν πτωμάτων αὐτῶν διαβαίνων ἔφθασεν εἰς τὸ μέσον τῶν πολεμίων, οἵτινες ἐκάμ-

(1) Κούρ. Λάμ. Ε' 542. 543.

φύησαν, μὴ δυνηθέντες ν' ἀντιτάξωσι ἀποτελεσματικὴν ἀντίστασιν. Τότε ὁ Φίλιππος ἐστράφη ἐναντίον τῶν διωκόντων αὐτὸν Ἀθηναίων, οἵτινες ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς διώξεως εἶχον προχωρήσει ὑπὲρ τὸ δέον καὶ ἀνεγατίσεν αὐτούς, ἔπειτα προσέβαλεν αὐτούς διὰ τοῦ Ἰππικοῦ. Μὴ δυνάμενοι ν' ἀντιστῶσιν εἰς σύμπασαν τὴν

Φίλιππος

δύναμιν τῶν πολεμίων ἐπερχομένην ἤδη καθ' αὐτῶν ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἔπεσαν χίλιοι Ἀθηναῖοι, δισχίλιοι δὲ ἠχμαλωτίσθησαν, αἱ δὲ τῶν Θηβαίων ἀπώλειαι ὑπῆρξαν μεγαλείτεραι. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἔπεσε τὸ ἄνθος τῶν Θηβῶν καὶ ὁ στρατηγὸς αὐτῶν Θεαγένης.

Ἐν Χαιρωνείᾳ οἱ Θηβαῖοι δὲν ἠττήθησαν, ἀλλὰ κατεκόπησαν, ὁ Ἰερὸς Λόχος δὲν ἠττήθη ἀλλ' ἐθερσίθη καὶ στοιχηδὸν κατέπεσε μηδενὸς τῶν 300 ἐκείνων νέων μετακινήθεντος ἐκ τῆς θέσεώς του. Τὸ γεγονός τοῦτο πρωτοφανὲς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου, παραμένει καὶ σήμερον ἀκόμη ἄνευ ὁμοίου. Ὁ Φίλιππος ἐπιθεωρῶν τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ τοὺς νεκρούς, μετὰ τὴν νίκην, ἔστη πρὸ τοῦ θεάματος τῶν πεσόντων ἱερολοχιτῶν, καὶ θαυμάζων τὴν πρὸ τῶν ὀμμάτων του ἐμφανιζομένην ἀγρίως τραγικὴν εἰκόνα ἀνέκραξε δακρῦων «ἀπόλοιτο κακῶς οἱ τούτοις τε ποιεῖν ἢ πάσχειν αἰσχρὸν ὑπονοοῦντες». Ἡ κατάρα αὕτη τοῦ Φιλίππου

ἀπευθυνομένη προφανῶς κατὰ τῶν συκοφαντιῶν τῆς τιμῆς τῶν ἱερολογιτῶν ἀποτελεῖ ἀψευδῆ μαρτυρίαν τοῦ ἡθικοῦ συνδέσμου τῶν ἀνδρείων ἐκείνων νέων (1).

Ὁ Φίλιππος ἐν Θήβαις

Διὰ τῆς μεγάλης ταύτης νίκης ὁ Φίλιππος κατέστη κύριος τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Καὶ τὰς μὲν Θήβας ἐτιμώρησε σκληρῶς θανατώσας τοὺς πρωταίτους τῆς ἀντιστάσεως καὶ ἐξορίσας πολλοὺς τῶν ἀρχηγῶν, ὧν τὰ κτήματα ἐδήμευσε. Ἐγκαταστήσας δὲ ἰδίαν κυβερνήσιν καὶ ἐμβαλὼν μακεδονικὴν φρουρὰν εἰς τὴν Καδμείαν, διέλυσε τὴν βιωτικὴν ὁμοσπονδίαν καὶ αἱ Θῆβαι περιέστησαν εἰς κατάστασιν δουλείας, ὃ δὲ Ὀρχομενός, αἱ Θεσπιαὶ καὶ αἱ Πλαταιαὶ συνφκίσθησαν καὶ πάλιν, ὃ δὲ Ὀρωπὸς ἐδόθη εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Ὁ Φίλιππος σκληρῶς τὰς Θήβας τιμωρήσας ἐδείχθη ἀδικος καὶ ἀγγῶμων. Ἄδικος μὲν, διότι ψευδῶς διασχυρίσθη ὅτι αἱ Θῆβαι διέρρηξαν ἐνόρκους συνθήκας, διότι αἱ συνθήκαι, ὡς εἶχον συνομολογήσει οἱ Θηβαῖοι μετὰ Φιλίππου, δὲν ὑπεχρέουν τούτους νὰ βοηθήσωσι τὸν Φίλιππον νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἐὰν οἱ Θηβαῖοι ἐβοήθουν τὸν Φίλιππον ἐν τῷ κατ' Ἀθηναίων ἀγῶνι ἢ ἐὰν ἔμενον οὐδέτεροι, θὰ ἔπραττον νέον μηδισμὸν καὶ θὰ κατεκρίνοντο ὑπὸ τῆς ἱστορίας, ὡς ἀπὸ φύσεως προδότηι τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος. Ἠδίκησεν ὅθεν τοὺς Θηβαίους τιμωρήσας αὐτοὺς ἐπὶ ἀπιστία καὶ ἀγνωμοσύνη. Τούναντίον αὐτὸς ἐδείχθη ἀπιστος καὶ δόλιος, διότι ἐπὶ συνθηκῶν ἐπ' ἄλλῳ σκοπῷ γενομένων ἔθετεν πόλεις εἰς τὸ δίλημμα νὰ ρήξωσι τὰς συνθήκας ἢ νὰ γίνωσιν ὄργανα τῶν κατακτητικῶν του σχεδίων. Ὁ Πausanias βεβαίῳ ὅτι κατελάτησεν αἰέποτε τοὺς πρὸς τοὺς «θεοὺς ὄρκους, ὅτι ἠτίμασε τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους πίστιν καὶ ὅτι τὸ ἐν Χαιρωνείᾳ ἀτύχημα ἐπήγαγε τὴν δουλείαν ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος». Ὁ Θεόπομπος ἀγανακτῶν διὰ τὴν βάρβαρον συμπεριφορὰν τοῦ Φιλίππου καταστρέφοντος πόλεις καὶ ἀνδραποδίζοντος τοὺς κατοίκους ἀποκαλεῖ τὴν αὐτῆς αὐτοῦ ἐστὶν πάσης κακουργίας καὶ ἀνηθικότητος, αὐτὸν δὲ ἀδικώτατον καὶ κακοπραγιμονέστατον (2).

(1) Πλουτάρχου β. Πισολίδου.

(2) Παπαφ. Β' 64.

Ὅτι ὁ Φίλιππος ὑπῆρξεν ἀγνώμων πρὸς τὰς Θήβας μαρτυροῦσι πάντες οἱ ἱστορικοί. Ἴδου τί λέγει ὁ Κούρτιος ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ τόμ. Ε'. σ. 51. «Τρία ἔτη παραμονῆς αὐτοῦ ἐν Θήβαις (368 - 365) ὑπῆρξαν δι' αὐτὸν σχολεῖον, εἰς ὃ οὐδεὶς ἄλλος ἡγεμῶν εἶχε φοιτήσει. Αἱ Θῆβαι τότε ἦσαν τὸ κέντρον τῆς συγχρόνου ἱστορίας, ἔδρα πασῶν τῶν τεχνῶν τοῦ πολέμου καὶ τῆς εἰρήνης, πόλις ἔμπλεως φρονήματος εὐγενοῦς, ἣτις εἶχε μεγαλοργήσει ἀπὸ ἀφορμῶν μικρῶν. Ἐν Θήβαις ὁ Φίλιππος εἶχεν ἀποβῆ Ἕλληνα. Διαιτώμενος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ στρατηγοῦ Παμμένους ἐνὸς τῶν κυριωτάτων πολεμικῶν ἀνδρῶν τῶν Θηβῶν καὶ ἐπικοινωνῶν μετὰ Ἐπαμεινώνδου, Πελοπίδου καὶ ἄλλων, εἶχεν ἀποβῆ θαναμαστῆς τοῦ Ἐπαμεινῶδου καὶ εἶχε μυηθῆ πάντα τὰ μυστήρια τῆς πολεμικῆς καὶ πολιτικῆς τέχνης αὐτοῦ. Ἐν Θήβαις ἐδιδάχθη τὴν παρασκευὴν πυρῆνος μεγάλης στρατιᾶς, διὸ ἠδυνήθη νὰ ἐμφανισθῆ ἀφηνιδίως μετὰ μεγάλου καὶ ἡσυχμένου στρατοῦ καὶ ἐν Θήβαις ἔτυχεν καὶ ἀνωτέρας παιδείσεως».

Τοιαύτας ἔχων ὑποχρεώσεις πρὸς τὰς Θήβας ὁ Φίλιππος δὲν ἔπρεπε νὰ φανῆ σκληρὸς πρὸς αὐτάς, ἀφοῦ καὶ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους συνωμολόγησεν εἰρήνην ἐπιεικῆ καὶ πρὸς ὅλους τοὺς Ἕλληνας προσηνέχθη μετὰ πραότητος καὶ εὐμενείας. Τοὺς ἐν Χαιρωνείᾳ αἰχμαλώτους ἀπέλυσεν ἄνευ λύτρων καὶ εἰς τὰς πόλεις, αἵτινες τῷ ἀνεγνώρισαν τὴν ἡγεμονίαν ἐπέτρεψεν τὴν αὐτονομίαν. Μὴ ἀρκούμενος ὁμως εἰς τὴν κατὰ πόλεις ἀναγνώρισιν, συνεκάλεσε κοινὴν τῶν Ἑλλήνων σύνοδον ἐν Κορίνθῳ, ὅπου ἀνηγορεύθη παμψηφεὶ στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Θηβαῖοι παρὰ τὴν δεινὴν συμφορὰν, ἣν ὑπέστησαν, ἠδυνήθησαν νὰ ἰδρῦσωσι μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον ἐν Χαιρωνείᾳ πρὸς τιμὴν τῶν αὐτόθι γενναίως πεσόντων Θηβαίων καὶ ἐπὶ τοῦ πολυανδρίου τούτου, ἀκοίμητον φρουρὸν ἐπέστησαν κολοσσαῖον μαρμάρινον λέοντα, ὅστις καθήμενος ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν καὶ ἀνορθῶν τὴν κεφαλὴν ἔτι καὶ νῦν φρουρεῖ τῶν ἡρώων ἐκείνων τὸν κοινὸν τάφον, διαιωνίζων οὕτω τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνην τῆς πατρίδος. Ἡ γνώμη ἐνίων ὅτι τὸν λέοντα ἔστησεν ὁ Φίλιππος θεωρεῖται σήμερον ὡς ὄλως ἐσφαλμένη. Ὁ Φίλιππος δὲν παρεκώλυσε τὴν ἰδρυσιν τοῦ μνημεῖου, διότι τοῦτο εἶχε χαρακτῆρα θρησκευτικόν. Θεωροῦμεν πιθανὸν ὅτι ὁ λέων εἶχε στηθῆ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ τάφου τῶν ἱερολογιτῶν, διότι τὸ ἀποκαλυφθὲν πολυάνδριον κατὰ τὴν ἀναστήλωσιν τοῦ λέοντος κατὰ τὸ

ἔτος 1904 περιεῖχε ὅσα 300 περίπου ἀνδρῶν, ἐνῶ οἱ πεσόντες ἐν Χαιρωνεῖα Ἰθηβαῖοι ἀνήρχοντο εἰς 2 περίπου χιλιάδας.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐν Θήβαις

Τὸν Φίλιππον δολοφονηθέντα τῷ 336 διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος. Οὗτος γνωρίζων ὅτι πάντα τὰ ὑπὸ τὸ σκήπτρον τοῦ πατρὸς του ἔθνη ἦσαν ἔτοιμα νὰ ἐπαναστατήσωσι, ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἔσπευσε νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ στρατοῦ φοβεροῦ, δύο μῆνας μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ πατρὸς του. Οἱ Θεσσαλοὶ ὑπεδέχθησαν αὐτὸν εὐμενῶς καὶ ἀνεγνώρισαν τὴν ἡγεμονίαν του. Εἶτα ἐχώρησεν εὐθέως πρὸς τὰς Θήβας, ἐνθα ἔφθασε μετὰ μεγάλης πομπῆς καὶ ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τῶν μακεδονιζόντων Ἰθηβαίων, οἱ ὅποιοι ἤρχον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἐν Καδμεῖα μακεδονικῆς φρουρᾶς, ἣν ὁ Φίλιππος εἶχεν ἐγκαταστήσει ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς ἐν Χαιρωνεῖα νίκης, καίτοι εἶχεν ἀνακηρύξει τὴν ἐλευθερίαν ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος.

Ἐφ' Ἰθηβαίς διατρέψων ὁ Ἀλέξανδρος ἐδέχθη πρεσβείας πολλὰς, ἐν αἷς τὴν τῶν Ἀθηναίων, ἣτις ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπένειμεν αὐτῷ θείας τιμᾶς, ἐνῶ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἠπειλοῦν καὶ ὕβριζον αὐτὸν δι' ὕβρεων χυδαιοτήτων. Ἐκ Ἰθηβῶν ὁ Ἀλέξανδρος, διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ μετέβη εἰς Πελοπόννησον, ὅπου οὐδεμίαν συνήντησεν ἀντίστασιν. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς Κόρινθον συνεκάλεσε κοινὴν τῶν Ἑλλήνων σύνοδον, ἣτις ἀνεκήρυξεν αὐτὸν στρατηγὸν αὐτοκράτορα, ἡγεμόνα τῆς κατ' Ἀσίαν στρατείας. Κατὰ τὴν ἐν Κόρινθῳ ὑπογραφεῖσαν συνθήκην μεταξὺ Ἀλεξάνδρου καὶ ἀντιπροσώπων τῶν Ἑλλήνων, ἅπαντες οἱ Ἕλληνες ἀνεκηρύσσοντο ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι. Παρὰ ταῦτα ὅμως μακεδονικὴ φρουρὰ ἐξηκολούθει νὰ ἐδρεύῃ εἰς Θήβας. Ρυθμίσας οὕτω τὰ πράγματα ἐν Ἑλλάδι, ἐπέστρεψεν ἀρχῇ τοῦ 335 εἰς Μακεδονίαν. Πρὶν δ' ἐκστρατεῦσαι εἰς Ἀσίαν, ἐζήτησε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐπὶ τῶν Ἰλλυριῶν καὶ Θρακῶν ἀρχὴν αὐτοῦ. Ἐνῶ δ' ἐπολέμει τούτους ἔλαβεν ἀγγελίαν ἐξ Ἑλλάδος, κατ' ἣν οἱ Ἰθηβαῖοι ἐπαναστατήσαντες, ἐπολιόρχουν τὴν ἐν Καδμεῖα μακεδονικὴν φρουράν.

Ἐπανάστασις Ἰθηβαίων

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχε διαδοθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέθανεν. Ἡ εἶδησις αὕτη συνετάραξεν ὀλόκληρον τὴν

Ἑλλάδα καὶ μάλιστα τὰς Θήβας, αἵτινες κατεχόμεναι ὑπὸ μακεδονικῆς φρουρᾶς καὶ κυβερνώμεναι ὑπὸ μακεδονιστῶν ἔπασχον περισσότερο τῶν ἄλλων Ἑλληνίδων πόλεων. Πιστεύσαντες οἱ Θηβαῖοι εἰς τὴν φήμην τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ βοηθούμενοι καὶ ἐξωθούμενοι ὑπὸ μερίδος τινὸς Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν Δημοσθένην, συνεκρότησαν ἐκκλησίαν καὶ ἐξέδωκαν ψήφισμα, δι' οὗ ἀνεκήρυττον τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀποστασίαν καὶ χειροτονήσαντες νέους βιοωτάρχας ἀνέθεσαν εἰς αὐτοὺς τὴν ταχίστην τῆς Καδμείας ἐκπόρθησιν. Συγχρόνως δ' ἐζήτησαν τὴν συνδρομὴν ὄλων τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ ἰδίως τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλὰ παρὰ τοὺς ἀγῶνας τοῦ Δημοσθένους καὶ τῶν ἄλλων ρητόρων οἱ Ἀθηναῖοι οὐδεμίαν παρέσχον συνδρομὴν εἰς τοὺς Θηβαίους, οἵτινες ἐγκαταλειφθέντες εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν δυνάμεις, οὐδενὸς ἄλλου παρασχόντος βοήθειάν τινα ἐξηκολούθουν νὰ πολιορκῶσι τὴν ἐν Καδμείᾳ φρουράν, ὅτε αἴφνης ἐνέσκηψεν εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν ὡς κεραυνὸς ἢ εἰδησις ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἔφθασεν εἰς Ὀρχηστὸν τῆς Βοιωτίας μετὰ τῆς νικηφόρου στρατιᾶς του (1).

Οἱ Θηβαῖοι μαθόντες τότε διὰ πρώτην φορὰν ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ζῆ κατεπλάγησαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐπροτίμων μᾶλλον νὰ πιστεύσωσι τὴν κυκλοφοροῦσαν διάδοσιν ὅτι ὁ ἐπερχόμενος δὲν ἦτο βασιλεὺς, ἀλλ' ἄλλος τις Ἀλέξανδρος υἱὸς τοῦ Ἀερόπου. Δυστυχῶς ὁμοίως διὰ τοὺς Θηβαίους ὁ κατ' αὐτῶν ἐπελαύνων ἦτο ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, ὅστις μετὰ δύο ἡμέρας ἦγαγε τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς Θήβας καὶ ἐστρατοπέδευσεν πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως «κατὰ τὸ Ἰολάου τέμενος», ἵνα δώσῃ καιρὸν εἰς τοὺς Θηβαίους πρὸς συνδιαλλαγὴν. (2)

Λέγεται, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος μὴ ἐπιθυμῶν τὴν καταστροφὴν τῶν Θηβῶν, οὐδὲ θέλων νὰ φανῆ ὅτι διὰ τῆς βίας ἄρχει τῶν Ἑλλήνων, οὐδὲ ν' ἀναλώσῃ μέρος τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ εἰς ἐμφυλίους ἀγῶνας, προεκήρυξε γενικὴν τῶν Θηβαίων ἀμνηστειάν, ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς παραδόσεως εἰς αὐτὸν τῶν δύο ἀρχηγῶν τῆς ἀνιμακεδονικῆς μερίδος τοῦ Φοίνικος καὶ τοῦ Προθύτου· ὅτι οἱ Θηβαῖοι οὐ μόνον ἠρνήθησαν νὰ παραδώσωσι τοὺς ρηθέντας ἀρχηγούς, ἀλλὰ καὶ ἐξύβρισαν αὐτόν, κηρύξαντες ἀπὸ πύργου ὑψηλοῦ ὅτι ἀπαιτοῦσι τὴν εἰς αὐτοὺς παράδοσιν τῶν στρατηγῶν Φι-

(1) Ἑλλ. ἱστ. Παπαρρ. τόμ. Β'. 79—80.

(2) Ἀρριανὸς I. 7. 4.

λώτα και Ἀντιπάτρου και προκαλοῦσι «τὸν βουλούμενον μετὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως και Θηβαίων ἐλευθεροῦν τοὺς Ἕλληνας και καταλύειν τὸν τῆς Ἑλλάδος τύραννον», νὰ προσέλθῃ και συμπράξῃ μετ' αὐτῶν, και ὅτι μετὰ τὴν ἀπάντησιν ταύτην ὁ Ἀλέξανδρος ὀργισθεὶς διέταξε τὴν ἐκπόρθῃσιν τῆς πόλεως, ἥτις κατὰ τὸν Ἀρριανὸν 1. 8. ἐγένετο ὡς ἐξῆς :

Ὁ Ἀλέξανδρος φθάσας εἰς Θήβας ἐστρατοπέδευσε πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως κατὰ τὸ τέμενος τοῦ Ἰολαίου, ἥτοι παρὰ τὸν νῦν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Θηβῶν. Δὲν προσέβη δὲ εἰς οὐδεμίαν πολεμικὴν πρᾶξιν διότι ἤθελε νὰ δώσῃ καιρὸν εἰς τοὺς Θηβαίους νὰ μετανοήσωσι και νὰ ὑποταχθῶσιν. Ἄλλ' οὗτοι οὐ μόνον δὲν ἔδειξαν διάθεσιν μετανοίας και συνεννοήσεως ἀλλὰ και προσέβαλλον διὰ τοῦ ἱππικοῦ και τῶν ψιλῶν τὰς προφυλακὰς τῶν Μακεδόνων ἐξ ὧν ἐφόνευσάν τινας. Ὁ Ἀλέξανδρος ὡς εἶδεν ὅτι οὐδεμία ἐγένετο αὐτῷ πρότασις ὑποταγῆς μετεκίνησε τὴν στρατιάν του πρὸς νότον και διελθὼν παρὰ τὰς πύλας τὰς ἀγούσας εἰς Ἐλευθεράς και Ἀτρικὴν ἐστρατοπέδευσεν οὐ πολὺ μακρὰν τῆς Καδμείας, διότι ἤθελε νὰ εἶναι πλησίον αὐτῆς, ὥστε ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως νὰ τύχῃ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν ἐν Καδμείᾳ πολιορκουμένων Μακεδόνων, οἵτινες ἤθελον προσβάλλει τοὺς Θηβαίους ἀπὸ τῶν νότων. Οἱ δὲ Θηβαῖοι, ἐπειδὴ κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ πόλις ὑπεστήριξεν ἀσθενῶς, διότι τὰ τεῖχη αὐτῆς συνέπιπτον ἐπὶ τινα ἔκτασιν μετὰ τῶν τῆς Καδμείας, εἶχον κατασκευάσει τάφρους βαθείας δι' ὧν ἐκράτουν τοὺς πολιορκητὰς Μακεδόνας μακρὰν τῆς Καδμείας, ἐπομένως και τῆς ἐν αὐτῇ πολιορκημένης μακεδονικῆς φρουρᾶς, ἣν εἶχον ἀπομονώσει, ὥστε νὰ μὴ δύναται αὕτη νὰ προσβάλλῃ ἐκ τῶν νότων τοὺς Θηβαίους ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ ἐσωτερικὴ τάφρος ἢ τὸ ἐσωτερικὸν χάραγμα, φαίνεται ὅτι ἦτο παρὰ τοὺς νοτίους πρόποδας τῆς Καδμείας, ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς παρὰ τὰς πύλας Ἠλέκτρας κοίτης ὁδοῦ μέχρι Δίρκης, πρὸς βορρᾶν τοῦ γυμναστηρίου, ἐνθα και σήμερον παρατηρεῖται εὐρεία ἐπιμήκης ζώνη διήκουσα ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς, κατέχουσα τὸν λαχανόκηπον Πάσπαλη, διακοπτομένη ὑπὸ τῆς ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ Ἀθηνῶν—Κριεκουκίου—Θηβῶν και ἐκτεινομένη πέραν πρὸς δυσμᾶς μέχρι τῆς κοίτης τῆς Δίρκης. Ἡ ἐξωτερικὴ τάφρος θεωρεῖται ὅτι ἔπρεπε νὰ ἦτο νοτίως τοῦ Ἡρακλείου, ἢ μᾶλλον ὅτι αὕτη θὰ ἐξετεινετο ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Ἰσιμηνοῦ μέχρι τῆς Δίρκης και θὰ διήρχετο διὰ τῶν μεταξὺ τούτων βαθύων ρευμάτων.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐλπίζων εἰσέτι εἰς εἰρηνικὴν λύσιν παρέμενεν ἐστρατοπεδευμένος χωρὶς νὰ προσβάλλῃ τοὺς Θηβαίους. Ἀλλ' ὁ Περδίκας, ὡς λέγει Πτολεμαῖος ὁ Λάγου (1), προτεταγμένος τῆς στρατιᾶς τῶν Μακεδόνων καὶ ἐν ἐπαφῇ πρὸς τὸ χαράκωμα τῶν Θηβαίων εὐρισκόμενος χωρὶς ν' ἀναμείνῃ τὸ σύνθημα τῆς μάχης παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου προσέβαλε πρῶτος τὸ χαράκωμα καὶ διασπάσας αὐτὸ εἰσέβαλεν εἰς τὴν προφυλακὴν τῶν Θηβαίων, οἷς ᾔθει πρὸς τὴν πόλιν. Τὸν Περδικαν χωρήσαντα ἔσω τοῦ ἔξωτερικοῦ χαράκωματος καὶ ἀγωνιζόμενον πρὸς τοὺς Θηβαίους ἀμυνομένους τοῦ πατρῆος ἐδάφους μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτοῦ γενναιότητος καὶ τόλμης ἠκολούθησεν ἀμέσως ἔσω τοῦ καταληφθέντος χαράκωματος ἡ Ἀμύντας μετὰ τοῦ σώματός του. Τοῦτο ἰδὼν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἵνα μὴ ἀφήσῃ τούτους κινδυνεύοντας διέταξε τὸ ἄλλο στράτευμα νὰ μετάσχη τῆς μάχης. Τότε ὁ Περδίκας βιαζόμενος νὰ καταλάβῃ καὶ τὸ δεύτερον χαράκωμα ἐκτίθεται ὑπὲρ τὸ δέον καὶ τραυματισθεὶς ἀποκομίζεται εἰς τὸ στρατόπεδον κακῶς ἔχων καὶ δυσκόλως σώζεται ἀπὸ τοῦ τραύματος.

Οἱ Θηβαῖοι ἐγκεκλεισμένοι εἰς τὴν κοίλῃν ὁδὸν τὴν φέρουσαν κατὰ τὸ Ἡράκλειον ἀνεθάρρησαν ἐπὶ τῷ τραυματισμῷ τοῦ Περδίκκα καὶ ἐνεργήσαντες σφοδρὰν ἀντεπίθεσιν μετὰ βοῆς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς Μακεδόνας, οἵτινες ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε παραμείνει ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τοῦ ἐπιτελείου καὶ τῆς φρουρᾶς του. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος ἰδὼν ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἐδίωκον ἀτάκτως ἐπιτίθεται μετὰ τῆς συντεταγμένης φάλαγγος, ἣν εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του καὶ τρέπει αὐτοὺς εἰς ἄτακτον φυγὴν. Τόσον δὲ φοβερὰ ἦτο ἡ καταδίωξις, ὥστε οἱ σπεύδοντες νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν Θηβαῖοι δὲν ἐπρόφθασαν νὰ κλείσωσι τὰς πύλας τοῦ τείχους. Καὶ οὕτω εἰσῆλθον ἐντὸς αὐτοῦ οἱ καταδιώκοντες Μακεδόνες καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Καδμείαν. Ἐκεῖ ἐνωθέντες μετὰ τῆς ἐν αὐτῇ μακεδονικῆς φρουρᾶς ἐξῆλθον διὰ τῆς πρὸς βορρᾶν πύλης τῆς Καδμείας πρὸς τὸ Ἀμφεῖον· ἄλλοι βαδίσαντες δεξιᾷ τῶν ἐπ' Ἐλευθερᾶς πυλῶν, παρὰ τὸ νῦν νεκροταφεῖον ἀγίου Λουκᾶ ὑπερέβησαν αὐτόθι διὰ κλιμάκων τὰ τελεχῆ καὶ ἐκεῖθεν ἔσπευδον δρομέως πρὸς τὴν ἀγορᾶν. Οἱ Θηβαῖοι ἠμύνθησαν γενναίως παρὰ τὸ Ἀμφεῖον, ἀλλ' ὅταν εἶδον ὅτι περιεκυκλώθησαν καὶ ἐβάλλοντο πανταχόθεν ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐξήτησαν ὁδὸν σωτηρίας. Καὶ οἱ μὲν ἱππεῖς ἐξελ-

(1) Συγγράμας εὐς πράξεις τοῦ Ἀλεξάνδρου.

θόντες τῆς πόλεως ἔφυγον διὰ τῆς πεδιάδος, οἱ δὲ πεζοὶ κατέφυγον ἕκαστος ὅπου ἠδύνατο νὰ σωθῆ. Ἄλλ' οὐδαμοῦ ἠδυνήθησαν νὰ εὕρωσι σωτηρίαν, διότι καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν Μακεδόνων καὶ ἰδίως ὑπὸ τῶν Φωκέων, Ὀρχομενίων, Θεσπιέων καὶ Πλαταιέων ἐφρονεῦοντο ἀσπλάχνως ἐντὸς τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ναῶν, ἔνθα εἶχον καταφύγει ὡς ἰκέται. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀγριότης τῶν νικητῶν, ὥστε οὔτε τῶν γυναικῶν οὔτε τῶν παιδίων ἐφείδοντο.

Οὕτω ἠλώθη, κατὰ τὸν Ἀρριανόν (1), ἡ πόλις, μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν, καθ' ἣν οἱ Θηβαῖοι βαλλόμενοι καὶ ἐκ τῶν νώτων ὑπὸ τῆς ἐν Καδμείᾳ μακεδονικῆς φρουρᾶς ἐπολέμησαν, ὡς πάντοτε ἀνδρείως, ἀλλ' ὑπέκυψαν εἰς τὴν ἀκατάσχετον ὁρμὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν μεγάλην ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν τοῦ Μακεδονικοῦ στρατοῦ παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ὁποῖου λυσσῶδῶς ἐμάχοντο οἱ Φωκεῖς, οἱ Ὀρχομενιοὶ, οἱ Θεσπιεῖς, οἱ Πλαταιεῖς καὶ ἄλλοι Ἕλληνες, οἵτινες ἐκδικούμενοι τοὺς Θηβαίους, δι' ὅσα ἄλλοτε εἶχον πάθει ἠγωνίσθησαν μετὰ λύσσης κατ' αὐτῶν. Τὴν ἄλωσιν τῶν Θηβῶν ἐπικολούθησεν ἀνηλεὴς σφαγὴ τῶν ἡττηθέντων, ἐξ ὧν ^{εἴκοσι} χιλιάδες ἐσφάγησαν, ὑπερτριάκοντα δὲ χιλιάδες ἠχμαλωτίσθησαν.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς συμπολεμιστὰς αὐτοῦ Θεσπιεῖς, Πλαταιεῖς, Ὀρχομενίους καὶ Φωκεῖς νὰ κορέσωσιν ἐν αἵματι τὸ παλαιὸν κατὰ τῶν Θηβαίων μῖσος. Εἰς αὐτοὺς ἐπίσης ἐπέτρεψε ν' ἀποφασίσωσι περὶ τῆς τύχης τῶν αἰχμαλώτων καὶ αὐτῆς τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν. Οὗτοι δ' ἐψήφισαν α') ὅτι ἡ πόλις θέλει καταστραφῆ πλὴν τῆς Καδμείας ἔνθα θὰ ἐδρεύῃ πάντοτε μακεδονικὴ φρουρά. β') "Ὅτι ἡ χώρα θέλει διανεμηθῆ ὑπὸ τῶν συμμάχων. γ') "Ὅτι ὅλοι οἱ αἰχμάλωτοι Θηβαῖοι ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά, θέλουσιν ἐκποιηθῆ ὡς δοῦλοι, πλὴν τῶν ἱερέων, ἱερειῶν καὶ ἐκείνων, ὅσοι διετελέσαν φίλοι τῶν Μακεδόνων καὶ ἰδίως τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου καὶ δ') ὅτι οἱ φυγάδες Θηβαῖοι θέλουσι καταδιωχθῆ καὶ συλληφθῆ ὅπουδήποτε καὶ ἂν εὕρισκωνται, ἵνα φονευθῶσιν, ἀπαγορεύεται δὲ εἰς πᾶσαν Ἑλληνικὴν πόλιν νὰ δώσῃ ἄσυλον εἰς αὐτούς. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπικυρώσας τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ἐξετέλεσεν αὐτὴν κατὰ γράμμα, διατάξας μόνον νὰ φεισθῶσι τῆς οἰκίας τοῦ μεγάλου ποιητοῦ Πινδάρου καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ. Λαφυραγωγῆσας δὲ τὰς Θήβας ἠθροισε 440 ἀργυρίου τάλαντα. (Λιόδ. Σικελιώτης 17. 14).

(1) Ἀρριανός 1. 8. 7. 8.

Μακεδονικὴ φάλαγξ

Οἱ ὄροι οὗτοι, τοὺς ὁποίους ἀποφεύγω νὰ χαρακτηρίσω, διότι οὐδεμίαν λέξις γνωστὴ εἶναι ἱκανὴ νὰ σημάνη τὸ μέγεθος τῆς κολοσσαίας ταύτης κακουργίας, γνωσθέντες εἰς τὸν τότε γνωστὸν κόσμον ἐπροκάλεσαν τὸν φόβον καὶ τὸν τρόμον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀποτροπιασμὸν καὶ τὴν ἀπέχθειαν διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον ὅστις βραδύτερον ἀπεκλήθη μέγας. Ἡ σφαγὴ ὑπερξακισχιλίων νεαρῶν ἀνδρῶν, ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας καὶ ἐλευθερίας τῆς πατρίδος των, ὁ ἀνδραποδισμὸς ὑπερτριακοντακισχιλίων καὶ ἡ ἀπηνῆς καταδίωξις τῶν ὑπολοίπων ἦσαν πράξεις βαρβάρου καὶ οὐχὶ μεγάλου ἀνδρός. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐκ τούτου παραχθεῖσα ἐντύπωσις εἰς τὸν τότε κόσμον ἦτο φρικωδῶς ἀλγεινὴ, οὗτος ἠναγκάσθη νὰ δικαιολογηθῆ καὶ πρὸς τοῦτο, αὐτὸς ἢ οἱ περὶ αὐτὸν ἀνεκοίνωσαν διὰ τῆς ἐφημερίδος τὴν ὁποίαν ἐξέδιδον καὶ ἵτις ἦτο εἶδος ἡμερολογίου (1), τὴν ψευδῆ ἐκείνην ἔκδοσιν, ἣν ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, καθ' ἣν δῆθεν οἱ Θηβαῖοι ἀρνηθέντες τὴν προσφερθεῖσαν ἀμνηστειαν ἐξύβρισαν αὐτὸν καὶ ἐπὶ πλέον ἐξήτησαν τὴν παράδοσιν τῶν στρατηγῶν Φιλῶτα καὶ Ἀντιπάτρου. Καὶ ἀτυχῶς ἐγένοντο πιστευτοὶ μέχρι σήμερον.

Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ μῦθος οὗτος ἐπλάσθη ὑπὸ τῶν

(1) Πλουτ. βίος Ἀλεξάνδρου περιγραφὴ ἀσθενίας αὐτοῦ.

περὶ τὸν Ἀλέξανδρον, ἵνα μετριάζῃ τὴν φρικώδη ἐντύπωσιν, τὴν ἀνὰ σύμπαντα τὸν τότε κόσμον παραχθεῖσαν ἐκ τῆς θηριώδους ὠμότητος, ἣν οὗτος ἐπεδείξατο πρὸς τοὺς Θηβαίους. Ἀποροῦμεν δὲ καὶ θαυμάζομεν πῶς σοβαροὶ καὶ ἀξιόπιστοι συγγραφεῖς ἐπίστευσαν εἰς τὸν ἄτεχνον καὶ ἀπίθανον τοῦτον μῦθον, καὶ ἀναγράφουσι αὐτὸν στερεοτύπως. Ἐὰν ἐσκέπτοντο καὶ ἐνεβάθυνον ὀλίγον κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ κατασκευάσματος τούτου, θὰ ἔβλεπον ὅτι εἶναι πλάσμα ἀσύνδετον καὶ ἀσύνετον μὴ δυνάμενον ν' ἀντιστη εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς στοιχειωδεστάτης λογικῆς. Ὅπως πάντες οἱ τύραννοι, οὕτω καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἔπρεπε νὰ δικαιολογήσῃ τὸ ἀνοσιούργημα, ὅπερ κατὰ 5 ἢ 6 ὀλοκλήρων μυριάδων ἀνθρώπων ὑπάρξεων διέπραξε. Ἐπρόκειτο περὶ ἐγκλήματος ὁμοῖον τοῦ ὁποίου μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ τότε κόσμος—καίτοι βάρβαρος—δὲν εἶχεν ἴδει καὶ ἐπλασσε τὸν μῦθον τῆς ἐξυβρίσεώς του καὶ τῆς παραδόσεως τῶν στρατηγῶν του. Καὶ δυστυχῶς ὁ μῦθος οὗτος ἐγένετο πιστευτός, διότι οὐδεὶς ἐκ τῶν Θηβαίων ἐσώθη, ἵνα τὸν διαψεύσῃ, ἀφοῦ πάντες μὲν οἱ προέχοντες ἐφρονεύθησαν, οἱ δὲ ἄλλοι ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι ἢ ἐκρύπτοντο, ἵν' ἀποφύγωσιν τὸν θάνατον. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, τὶς ἐγνώριζεν ὅτι ἦτο μῦθος, ἢ ἂν ἐγνώριζεν τὶς ἐτόλμα νὰ τὸν διαψεύσῃ ἀφοῦ ὀλοκλήρης ἢ Ἑλλάς διετέλει ὑπὸ τὸ πέλμα τοῦ Ἀλεξάνδρου ;

Ὅπως τὸ ψεῦδος τοῦτο διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐφθασε μέχρις ἡμῶν. Ἦδη νομίζομεν ὅτι εἶναι καιρὸς νὰ ἐξέλθῃ ἡ ἀλήθεια ἐκ τοῦ σκότους ἔνθα ἐπὶ 24 αἰῶνας ἔχει καθιερῶθῃ. Καὶ τοῦτο δὲν θὰ εἶναι δύσκολον, εἰάν τις σκεφθῇ ἡρέμως, ψυχραίμως καὶ ἀπροκαταλήπτως. Οἱ Θηβαῖοι ἐπανεστάτησαν, διότι ἔμαθον ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέθανεν, ἀρα δὲν ἐπανεστάτησαν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Μαθόντες ὅτι ἐπέρχεται κατ' αὐτῶν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπὶ τοσοῦτον ἐταράχθησαν, ὥστε δὲν ἤθελον, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ, νὰ πιστεύσωσιν εἰς τὴν εἶδησιν ταύτην καὶ διὰ νὰ ἐνθαρρυνθῶσιν ἐπίστευον εἰς τὴν ψευδῇ διάδοσιν ὅτι ὁ κατ' αὐτῶν ἐλαύνων ἦτο ἄλλος τις Ἀλέξανδρος. Ἐκ τούτου βεβαιοῦται ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἤθελον νὰ ἔλθωσιν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον. Καὶ βεβαίως δὲν ἤθελον ἀφοῦ οὔτε οἱ Ἀθηναῖοι, οὔτε οἱ Πελοποννήσιοι, οὔτε ἄλλος τις ἀπέστειλεν εἰς αὐτοὺς βοήθειάν τινα, τὸ τρίτον δὲ τῆς Βοιωτίας, οἱ Πλαταιεῖς, οἱ Θεσπιεῖς καὶ οἱ Ὀρχομένιοι καὶ πάντες οἱ Φωκεῖς εἶχον κηρυχθῆναι κατ' αὐτῶν καὶ ἀνέμενον τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἵνα ταχθῶσι παρὰ τὸ πλευρόν του. Ἐν τοιαύτῃ δεινῇ καὶ ἀπελπιστικῇ

καταστάσει εὐρίσκοντο οἱ Θηβαῖοι, ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος ἔφθασε περὶ τὰς Θήβας καὶ ἐστρατοπέδευσε πρὸς βορρᾶν αὐτῶν, ἦτοι ὀλίγον βορειότερον τοῦ νῦν σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Θηβῶν, ἄγων πολυαρίθμην καὶ καλῶς συγκεκροτημένην στρατιάν, ἐπικουρουμένην ὑπὸ Θεσσαλῶν, Φωκέων, Ὀρχομενίων, Θεσπιέων καὶ Πλαταιέων καὶ πολυαρίθμων πολιορκητικῶν μηχανῶν. Ἐπιτρέπεται λοιπὸν νὰ πιστεῦσωμεν ὅτι ἐν τοιαύτῃ θλιβερᾷ καὶ ἀξιοθρηνήτῳ καταστάσει εὐρισκόμενοι οἱ Θηβαῖοι ἠρνήθησαν προσφερθεῖσαν ἀμνηστειάν; Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ὅτι ἐξώργιζον τὸν Ἀλέξανδρον ὑβρίζοντες καὶ προκαλοῦντες αὐτόν; Ἐπιτρέπεται νὰ πιστεῦσωμεν ὅτι ἠλπίζον νίκην, ὅταν αὐτοὶ μὲν εἶχον ἐγκαταλειφθῆ παρὰ πάντων καὶ εὐρίσκοντο ἐν πλήρει μονώσει, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐπολιόρκει αὐτούς μετὰ 3 ἢ 4 μυριάδων ἐμπειροπολέμου στρατοῦ; Τί ἐσκέπτοντο λοιπὸν οἱ Θηβαῖοι, ὅταν ἠρνοῦντο τὴν ἀμνηστειάν καὶ ἐξώργιζον καὶ ὑβρίζον τὸν Ἀλέξανδρον; Πόθεν καὶ ποίαν ἀνέμενον βοήθειαν;

Εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα μία μόνη ἀπάντησις λογικὴ καὶ ἀληθινῆς δύναται νὰ δοθῆ. Ὅτι οἱ Θηβαῖοι οὐδεμίαν πρότασιν ἀμνηστειᾶς ἔλαβον καὶ ὅτι ἐὰν ἐλάμβανον τοιαύτην, θὰ ἔσπευδον νὰ τὴν ἀποδεχθῶσιν, ὡς θεόπεμπτον σανίδα σωτηρίας. Οἱ Θηβαῖοι εἰς ὁμοίαν περιπτώσιν εὐρεθέντες μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην, παρέδωκαν τοὺς πρωταιτίους τοῦ μηδισμοῦ. Μάλιστα ὁ πρωτεργάτης αὐτοῦ Τιμηγενίδης καὶ οἱ λοιποὶ ζητηθέντες πρωταίτιοι παρέδωκαν ἑαυτοὺς αὐτοβούλως εἰς τὸν Πausανίαν καὶ οὕτω ἐσώθη ἡ πόλις. Τοιοῦτόν τι ἤθελε καὶ ἤδη συμβῆ, ἐὰν εἶχε δοθῆ ἀμνηστειὰ ὑπὸ τὸν ὕρον τῆς παραδόσεως τῶν πρωταιτίων. Ἄλλ' οὐδεμία ἀμνηστειὰ ἐδόθη εἰς τοὺς Θηβαίους, οὐδὲ ἄλλη τις πρότασις ἐγένετο εἰς αὐτούς. Ὁ Ἀλέξανδρος βέβαιος ὢν περὶ τῆς νίκης, ἐδράξατο τῆς εὐκαιρίας νὰ συγκρουσθῆ πρὸς τοὺς Θηβαίους, ἵνα διὰ μιᾶς νίκης κατὰ πόλεως ἰσχυρᾶς καὶ ὀνομαστῆς καταπλήξῃ καὶ τρομοκρατήσῃ τὸ πανελλήνιον, τοῦθ' ὕπερ καὶ ἐπέτυχεν. Ὁ Ἀλέξανδρος εὐθύς ὡς ἔφθασεν εἰς Θήβας, ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν καὶ προσαγαῶν περὶ τὰ τεῖχη τὰς πολιορκητικὰς μηχανὰς ἤρξατο σφοδρῶν καὶ ἀκαταπαύστων ἐπιθέσεων κατ' αὐτῶν. Οἱ Θηβαῖοι εὐρεθέντες μόνοι εἰς ἀγῶνα ἄνισον δὲν παρεδόθησαν ἀμαχητί, ἀλλ' ἐπολέμησαν γενναίως ὡς πάντοτε καὶ ἀπώλοντο ὅσοι ἔφερον ὄπλα, κατὰ τὴν μάχην φονευθέντες ἢ μετ' αὐτὴν σφαγέντες, οἵτινες λέγεται ὅτι ἦσαν ὑπερξεκασιχίλιοι. Οἱ ἀνδραποδισθέντες ἦσαν ὑπερτριακοντακισχίλιοι, τῶν δὲ μακεδονιζόντων καὶ τῶν διὰ

φυγῆς διασωθέντων δὲν ἐγνώσθη ὁ ἀριθμὸς. Ἐκ τούτων κρίνομεν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν ἐκυμαίνεται μεταξύ 60—70 χιλιάδων κατοίκων, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι ὁ μάλιστα πληθυσμὸς ἀποτελεῖ τὸ δέκατον τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ.

Ὁ Ἀλέξανδρος λέγεται καὶ ἐπαναλαμβάνεται κατὰ κόρον καὶ μετὰ στόμφου, ὅτι διέταξε νὰ φεισθῶσι μόνον τῆς οἰκίας τοῦ Πινδάρου καὶ τῶν ἀπογόνων του. Ἀλλὰ καὶ ἡ πράξις του αὕτη, ἥτις παρίσταται ὡς ἀγαθοεργία ἐξαιρετικῆς φύσεως, εἶναι μία ἀπὸ τὰς θεατρικὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου χειρονομίας, αἵτινες γίνονται, ἵνα προσενήσωσι ἐντύπωσιν παρὰ τῷ χύδην λαῷ καὶ νὰ μετριάσωσι τὴν στυγερότητα τῆς κατὰ τόσων μυριάδων ἀθῶου λαοῦ ἀπανθρώπου πράξεώς του. Διότι ἀμφισβάλλομεν ἐὰν τότε ὑπῆρχε οἰκία καὶ ἀπόγονοι τοῦ Πινδάρου, ὅστις εἶχεν ἀποθάνει πρὸ 107 ἐτῶν εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν, ὡς ἀμφισβάλλομεν καὶ περὶ τῶν φιλομούσων αἰσθημάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ ἐὰν πιστεύσωμεν εἰς τὴν ἀγαθοεργίαν καὶ μεγαλοεργίαν ταύτην, θὰ εὐφραθῶμεν πρὸ τῆς ἀπορίας, διατὶ δὲν διέταξε ταυτοχρόνως νὰ φεισθῶσι καὶ τῶν οἰκιῶν τοῦ Ἐπάμεινόνδου, τοῦ Πελοπίδου καὶ τοῦ Παρμένους, τῶν μεγάλων τούτων διδασκάλων καὶ εὐεργετῶν τοῦ πατρός του, ὧν τὰ ὀνόματα θὰ ἦσαν περισσότερον εἰς αὐτὸν γνωστὰ καὶ πρὸς τὰ ὅποια ἀφείλετο ὁμοία τοῦλάχιστον μεγαλοφυΐα καὶ ὁμοία τιμὴ τῆς πρὸς τὸν Πίνδαρον ἀποδοθείσης.

Ἀλλὰ καὶ διὰ μίαν ἄλλην μεγαλόφρονα πράξιν καλούμεθα νὰ θαυμάσωμεν τὸν Ἀλέξανδρον καὶ νὰ λησιμονήσωμεν τὴν θηριώδη κατὰ Θηβαίων πράξιν αὐτοῦ. Διὰ τὴν πρὸς τὴν Τιμόκλειαν, τὴν ἀδελφὴν τοῦ στρατηγοῦ Θεαγένους Ἰπποτικὴν αὐτοῦ συμπεριφορὰν. Κατὰ τὸ διάστημα, καθ' ὃ ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἐπιτρέψει εἰς τὰς ὁρδὰς αὐτοῦ τὴν ζωὴν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν τῶν ἀτυχῶν Θηβαίων, εἰς τῶν ἀξιοματικῶν αὐτοῦ κατέλυσε εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἀδελφῆς τοῦ Θεαγένους Τιμοκλείας. Ἀφοῦ δ' ἔκλειψε παρ' αὐτῆς, ὅ,τι εἰς χρῆμα καὶ τιμὴν εἶχε, ἐπέβη αὐτὴν, ἵνα τῷ παραδώσῃ τὰ οἰκογενειακὰ κειμήλια καὶ λοιπὰ πολυτίμητα εἶδη, τὰ ὅποια εἶχε κρύψει. Ἡ Τιμόκλεια, ἀφοῦ ἄλλως δὲν ἠδυνήθη ν' ἀπαλλαγῇ τῶν πιέσεων αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ εἰς τὸν κήπον τῆς οἰκίας τῆς, ἐνθα εἰς ξηρὸν φρέαρ εἶχε τοποθετήσῃ τ' ἀντικείμενα ταῦτα. Ἀνύποπτος ὁ Θεῶξ ἀξιοματικῶς ἠκολούθησε τὴν Τιμόκλειαν, ἥτις μόλις εὐρέθη πρὸ τοῦ φρέατος, εἶπεν εἰς τὸν ἀξιοματικὸν νὰ κύψῃ, ἵνα διακρίνῃ τὰ κεκρυμμένα

εἶδη. Καθ' ἣν δὲ στιγμήν οὗτος ἔκλινε ἀπὸ τοῦ χεῖλους πρὸς τὸ βάθος τοῦ φρέατος τὸ σῶμά του, ἵνα ἴδῃ, αἱ ἄβραι ἀλλὰ ἰσχυραὶ τῆς Τιμοκλείας χεῖρες ᾤθησαν αὐτὸν τόσον ταχέως καὶ σφοδρῶς, ὥστε ὁ ἀξιοματικὸς πάραυτα εὐρέθη εἰς τὸ βάθος τοῦ φρέατος, ὅπου ἀντὶ τῶν πολυτίμων ἀντικειμένων εὔρε τὸν θάνατόν· Τὸ γεγονός τοῦτο περιῆλθεν εἰς γνῶσιν τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς τῆς πόλεως, ἣτις ἤγαγε τὴν Τιμόκλειαν πρὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ Τιμόκλεια, ἡ ὑπέροχος αὐτῆ γυνή, ἡ ἀντοξία ἀδελφὴ τοῦ Θεαγένου, εὐθεθεῖσα πρὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, δὲν ἀπώλεσε τὸ θάρρος αὐτῆς, οὐδ' ἠρνήθη τὴν προῆξιν. Τὸ θάρρος τῆς καὶ τὸ ἡγεμονικὸν παρὰστημά της ἐπροξένησαν ἐντύπωσιν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις ἠρώτησεν αὐτὴν ποία εἶναι· ἀπαντῶσα τότε αὐτῆ, εἶπεν ὅτι ὀνομάζεται Τιμόκλεια καὶ εἶνε ἀδελφὴ τοῦ ἐν Χαιρωνείᾳ κατὰ Φιλίππου στρατηγήσαντος Θεαγένου.

Ὁ Ἀλέξανδρος, λέγεται, ὅτι θαυμάσας ἀπέλυσε αὐτὴν καὶ ἡμεῖς καλούμεθα νὰ θαυμάσωμεν τὸν Ἀλέξανδρον διὰ τὴν μεγάλην καὶ ἱπποτικὴν ταύτην προῆξιν του. Ἄλλ' ἐν τῇ προῆξει ταύτῃ οὐδὲν τὸ ἀξιοσημεῖωτον εὐρίσκομεν, διότι οὐδὲν ὑπὲρ αὐτῆς ἔπραξεν ἀφοῦ τὴν ἀπέστειλεν, ἵνα πωληθῇ καὶ αὐτῆ δοῦλη μεθ' ὄλων τῶν ἄλλων Θηβαίων.

Ἡ ἱστορία δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἄλλην προῆξιν τόσον ὀμῆν, τόσον στυγνὴν καὶ τόσον θηριώδη, ὅσον ἦτο ἡ προῆξις αὐτῆ τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν, ἣτις ἐνῶ ἀπὸ 40ετίας ἡγεμόνευεν τῆς Ἑλλάδος, ἦδη ἐκ θεμελίων ἀνεσκάφη, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς ἐσφάγησαν ἢ ἠνδραποδίσθησαν, ἢ διενεμήθησαν εἰς τοὺς περιοίκους τῆς Βοιωτίας καὶ ἐκαλλιέργουν ὡς δούλοι, τὰ εἰς αὐτοὺς διανεμηθέντα κτήματά των. Ἐν ἀρίε χειρότερον ἔπραξεν ὁ Ἀλάριχος, ἵνα ὀνομασθῇ μάλιστα τῆς ἀνθρωπότητος ἢ ὁ Ἀτίλας, ἵνα ὀνομασθῇ μάλιστα τοῦ Θεοῦ;

Οἱ ἐπιχειροῦντες νὰ δικαιολογήσωσι τὴν ἀπαισίαν ταύτην προῆξιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι οἱ Θηβαῖοι διετέλουν σύμμαχοι τῶν Μακεδόνων καὶ ὅτι ἐπανειλημμένως συνεχωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου διὰ τὴν κατ' αὐτοῦ παρασπονδίαν, εὐρίσκονται ἐν μεγάλῃ πλάνῃ. Διότι ὁ Φίλιππος οὐ μόνον δὲν συνεχώρησε τοὺς Θηβαίους, ἀλλὰ καὶ σκληρῶς ἐτιμώρησεν αὐτούς, φρονεύσας τοὺς πρωταιτίους καὶ ἔξορίας πολλοὺς ἄλλους, καθ' ἣν μάλιστα ἐποχὴν ἐδείχθη ἐπεικὴς καὶ προῆξιν πρὸς τε τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας. Καὶ τέλος κατέλαβε τὴν Καδμείαν καὶ ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῇ μακεδονικὴν φρουράν, ἣτις ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς

σημερινῆς στάσεως τῶν Θηβαίων. Τὸ γεγονός ὅτι σύμμαχοι ὄντες ἄλλοτε οἱ Θηβαῖοι τῶν Μακεδόνων ἐστάσασαν ἤδη, οὐ μόνον δὲν ἐδικαιολογεῖ ἀγρίαν κατ' αὐτῶν ἀπόφασιν, ἀλλὰ τοῦναντίον ὑπεχρέου τὸν Ἀλέξανδρον νὰ κρίνῃ ἐπιεικῶς τοὺς ἄλλοτε συμμάχους τῆς πατρίδος του.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἔκρινεν ἐπιεικῶς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἦσαν οἱ πρωτοεργοὶ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης, οἵτινες ἐξύβρισαν αὐτὸν διὰ τῶν χυδαιοτέρων ὕβρεων, οἵτινες συνεννοήθησαν μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν καὶ οἱ ὅποιοι ὑπῆρξαν οἱ ἠθικοὶ αὐτοεργοὶ τῆς στάσεως τῶν Θηβαίων ἐξωθήσαντες καὶ παρορμήσαντες αὐτοὺς εἰς ἐξέγερσιν καὶ ὁμῶς «ἐπιεικῆς ἔργον, κατὰ Πλούταρχον, ὁμοιότης καὶ σκυθρωποτάτης παραβαλεῖν βουλόμενος», περιορίσθη μόνον νὰ ζητήσῃ τὴν παράδοσιν τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἀντιμακεδονικῆς μερίδος, τέλος δὲ οὐ μόνον παρητήθη καὶ τῆς ἀξιώσεως ταύτης, ἀλλὰ καὶ φιλοφρονέστατος ἐφάνη πρὸς τὴν ὑπὸ τὸν Φωκίωνα σταλεῖσαν πρὸς αὐτὸν πρεσβείαν (1).

Ἐκ τῶν προειρημένων καταφαίνεται, κατὰ τρόπον διαυγῆ καὶ κατάδηλον ὅτι ἡ πρὸς τὰς Θήβας συμπεριφορὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὀφείλετο εἰς ἄλλο αἴτιον σπουδαιότερον τῆς «ἀπὸ τοῦ τείχους ἐξυβρίσεως αὐτοῦ». Καὶ τὸ αἴτιον τοῦτο καθ' ἡμᾶς ἦτο ὁ φόβος. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐξ ὄλων τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐφοβεῖτο περισσύτερον τοὺς Θηβαίους καὶ ἐδράξατο τῆς εὐκαιρίας νὰ ἐξολοθρεύσῃ αὐτοὺς μέχρις ἐνός. Ἡ ἀνά τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐπιδρομὴ αὐτοῦ, ἵνα ἐπιτύχῃ, ἔπρεπε νὰ μὴ ὑπάρξῃ ἐν Ἑλλάδι φωνὴ νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ καὶ τοῦ ἀνακόψῃ τὴν σπουδαίαν ταύτην ἐπιχείρησιν, ἥτις θὰ προσεπύριζεν αὐτῷ καὶ τοῖς συνεταίροις αὐτοῦ τόσα πλοῦτη, τόσην δύξαν, τόσας τέρφεις, τόσας ἡδονάς. Οἱ Θηβαῖοι ἠδύναντο νὰ τὸν ἀνακαλέσωσι ἐξ Ἀσίας, ὅπως πρὸ 60 ἐτῶν ἀνεκάλεσαν τὸν Ἀγησίλαον, διὸ ἐπωφελήθη τῆς περιστάσεως νὰ σφάξῃ πάντας τοὺς δυναμένους νὰ φέρωσιν ὅπλα Θηβαίους καὶ νὰ ἀνδραποδίσῃ τοὺς ὑπολοίπους, ἵνα ἐξασφαλίσῃ ἀνετον, μακροχρόνιον καὶ ἀπερίσπαστον εἰς Ἀσίαν παραμονήν. Περὶ τούτου μαρτυρεῖ αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις ἐν Ὀλυμπίᾳ παραστάς διέταξε νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς πατρίδας πάντες οἱ ἐξόριστοι ἢ φυγάδες Ἑλληνες πλὴν τῶν Θηβαίων. Ἐπὶ τούτῳ Εὐδαμίδας ὁ Ἀρχιδάμου, ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Ἀγίδος εἶπεν κακὸν τὸ διάταγμα, ὃ Θηβαῖοι, ἀλλ' ἔνδοξον, διότι μόνον ἡμᾶς φοβεῖται ὁ Ἀλέξανδρος. «Ἀλεξάνδρου κη-

(1) Παπαρρ. Β' 88. 84.

οὐκάντος ἐν Ὀλυμπίᾳ κατιέναι τοὺς φηγάδας ἅπαντας εἰς τὴν ἰδίαν πλὴν Θηβαίων, Εὐδαμίδας ὁ Ἀρχιδάμου εἶπεν ἄτυχές μὲν, ὦ Θηβαῖοι, τὸ κήρυγμα ἀλλ' ἔνδοξον, μόνον ὑμᾶς γὰρ φοβεῖται Ἀλέξανδρος (1)».

Ἐπὶ τῆς ἐπιπέδου πολλοὶ ἐγκριτοὶ ἱστορικοὶ, οἵτινες δὲν παραδέχονται ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος συνέλαβέ ποτε, τὸ συνήθως ἀποδιδόμενον αὐτῷ μέγα βούλευμα τῆς συγχωνεύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Ἀσιατικοῦ κόσμου καὶ τῆς ἐξοικειώσεως τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν, πρὸς τὰ ἀγαθὰ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ ἱστορικοὶ οὗτοι ἀξιοῦσιν ὅτι τὸ πολίτευμα αὐτοῦ ἔτεινεν ὄχι εἰς τὸ νὰ ἐξελληνίσῃ τὴν Ἀσίαν, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ νὰ ἐξασιάνῃ τὴν Ἑλλάδα, ὅτι ἡ διάδοσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς Ἀσίαν ἦτο ἔργον μόνον τῶν διαδόχων του καὶ ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος οὐδὲν ἄλλο ἐσκόπει, εἰμὴ νὰ ἐγκαταστήσῃ ἑαυτὸν εἰς τὴν θέσιν τοῦ μεγάλου βασιλέως, «φορολογῶν καὶ στρατολογῶν, ἕτερον μηδὲν πράττων, ἀλλ' ἀπλῶς ἀκολουθῶν τὰς παραδόσεις καὶ τὰς ἔξεις τῶν βασιλέων τῆς Περσίας, συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας καὶ οὗτος ἔζη» (2).

Τρομοκρατήσας καὶ ἀναστατώσας σύμπασαν τὴν Ἀσίαν ἐπὶ 12ετίαν, καθ' ἣν ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἀπώλεσαν καὶ ἡσυχίαν καὶ περιουσίαν καὶ ζωὴν, οὐδένα εἶχε σκοπὸν ἀλλ' ὡς ἵππος ἀποπτύσας τὸν χαλινὸν καὶ ἀποσεῖσας τὸν ἀναβάτην, περιήρατο τοὺς λειμῶνας τῆς Ἀσίας νεμόμενος πᾶσαν αὐτῶν ἀκμὴν ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν συντρόφων του.

Ἐνεκα τῆς τάσεως τοῦ νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν αὐτὴν τὰ περσικὰ ἔθνη καὶ τὴν περσικὴν γλιδὴν καὶ σπατάλην, ἦλθεν εἰς ὀψὶν πρὸς πολλοὺς τῶν στρατηγῶν καὶ φίλων του. Ἐφόνευσε τὸν στρατηγὸν Κλεῖτον, ὅστις τῷ εἶχε σώσει τὴν ζωὴν του ἐν Γρανικῷ, διότι τὸν ἠλεγξε, διὰ τὴν εἰσαγωγὴν περσικῶν ἐθιμῶν εἰπὼν αὐτῷ «μακάριοι οἱ ἦδη ἀποθανόντες, οἱ ὅποιοι δὲν εἶδον τοὺς Μακεδόνας διὰ μηδικῶν τιμωρουμένους ῥάβδων καὶ Περσῶν δεομένους, ἵνα προσέλθωσι τῷ βασιλεῖ (3)».

Τὸν στρατηγὸν Φιλῶταν βασανίσας ἐφόνευσε, λόγῳ μὲν ὅτι οὗτος ἠγεῖτο συνωμοσίας κατ' αὐτοῦ, πράγματι δὲ διότι κατέκρινε τιμῶντα ἐξ ἴσου τοὺς Πέρσας μεγιστᾶνας πρὸς τοὺς Μακεδόνας. Ἐπίσης ἐφόνευσε τὸν γηραιὸν Παρμενίωνα φοβούμενος

(1) Ἀποφθέγματα Λακωνικά. Πλουτάρχου.

(2) Παπαρ. Β'. 155.

(3) Πλουτ. Ἀλέξανδρος 51.

ἐκδίκησιν. Ἐπίσης στρεβλώσας ἐφρόνευσε τὸν φιλόσοφον Καλλισθένην, ἀνεπιθὸν τοῦ Ἀριστοτέλους, λόγῳ μὲν ὅτι καὶ οὗτος μετεῖχε συνωμοσίας κατ' αὐτοῦ, πράγματι δὲ διότι ἀντεπολιτεύετο τοὺς νέους τρόπους αὐτοῦ.

Ὁ θάνατος τοῦ Ἡφαιστίωνος ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ ἐκδηλωθῶσι καὶ ἄλλαι ἐξωφρενικαὶ ιδιότητες τοῦ Ἀλεξάνδρου ἄγνωστοι μέχρι τοῦδε. Ἴνα παρηγορηθῇ ἐκ τῆς λύπης, ἦν τῷ ἐπροξένησεν ὁ θάνατος τοῦ Ἡφαιστίωνος, διέταξε καὶ ἐγένετο αὐτῷ θυσία ὡς θεῷ καὶ ἡ τερατώδης ἐκείνη ταφή αὐτοῦ, ἣτις ἐστοίχισεν περὶ τὰ 60 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἐπειτα σταυρώσας ἀπέκτεινε τὸν ἱατρὸν τοῦ Ἡφαιστίωνος, τὸν ἀτυχῆ Γλαῦζον, διότι δὲν παρέμεινε παρ' αὐτῷ νοσοῦντι, ἵνα τὸν ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ καταβροχθίσῃ ἓνα ὀλόκληρον ἀλεκτρυόνα καὶ ἓνα ἀσκὸν μελιειδέος οἴνου, συνεπεῖα τῆς καταβροχθίσσεως τῶν ὁποίων ἀπέθανεν ὁ Ἡφαιστίων. Καὶ διὰ νὰ παρηγορηθῇ ἔτι πλέον, ἐξήρχετο εἰς κυνήγιον ἀνθρώπων, φρονεύων πάντα, ὃν συνήντα καὶ πρὸς ἐναγισμὸν τοῦ Ἡφαιστίωνος ἔσφαζε ἠβηδὸν τὸ ἀτυχὲς ἔθνος τῶν Κοσσαίων (1), «τοῦ δὲ πέψθους παρηγορία τῷ πολέμῳ χρώμενος, ὥσπερ ἐπὶ θήραν καὶ κυνηγεσίαν ἀνθρώπων ἐξήλθε, καὶ τὸ Κοσσαίων ἔθνος κατεστρέφετο πάντας ἠβηδὸν ἀποσφάττων. Τοῦτο δ' Ἡφαιστίωνος ἐναγισμὸς ἔκαλεῖτο».

Τῆσιούτους ἐξωφρενισμοὺς διέπρατε καὶ πλείστους ἄλλους, οἵτινες ὁμῶς οὐδόλως συνετέλεσαν νὰ λάβῃ τὸν προσήκοντα αὐτῷ χαρακτήρισμόν. Πᾶς ἄλλος μίαν τοιαύτην πράττων πράξιν ἠθελε κηρυχθῆναι φρενοπαθής, ἐκεῖνος ἀλείρους πράξας τοιαύτας ἀνεκηρύχθη μέγας.

Λέγεται ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος μετενόησε διὰ τὴν κατὰ τῶν Θηβαίων ὀμοιότητα αὐτοῦ διαγωγὴν καὶ ὅτι παρεῖχεν εἰς πάντα Θηβαίον πᾶν ὅ,τι ἐξήτει. Καὶ τοῦτο βεβαίωτ' καὶ ὁ Πλούταρχος λέγων «ἦν δὲ Θηβαίων οὐδεὶς τῶν περιγενομένων, ὃς ἐντυχὼν τι καὶ δεηθεὶς ὕστερον διεπράξατο παρ' αὐτοῦ». Ὁ ἀγαθὸς Πλούταρχος ἐπίστευσεν εἰς τὴν ψευδῆ ταύτην διάδοσιν καὶ ἐλησμόνησε ὅτι ἐν ὄσφ' ἔζη ὁ Ἀλέξανδρος ἐκεῖνος μὲν εὐρίσκατο ἐν Ἀσίᾳ, οἱ δὲ Θηβαῖοι ἦσαν πάντες δοῦλοι καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ εὕρῃ αὐτόν, ἵνα τῷ ζητήσῃ χάριν τινά. Ἐὰν ἐννοῇ τοὺς παρακολουθήσαντας αὐτόν εἰς Ἀσίαν Θηβαίους, τούτων ἐπιμελεῖτο ὁ Ἀλέξανδρος, οὐχὶ διότι ἦσαν Θηβαῖοι, ἀλλὰ διότι ἦσαν φίλοι του.

Ὁ Ἀλέξανδρος οὐδεμίαν μεταμέλειαν ἔδειξε διὰ τὸ κατὰ Θη-

(1) Πλουτ. β' Ἀλεξάνδρου 12.

βαίων ανοσιούργημα καὶ τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ἐσκεμμένως καὶ μεμελετημένως προέβη εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν Θηβῶν. Ἐὰν μετεμελείτο θὰ εἶχομεν ἔμπρακτον ἀπόδειξιν, καὶ ἀνόρθωσιν τῆς κα-

Ἀλέξανδρος

ταστραφείσης πόλεως. Διὰ τὸν Ἀλέξανδρον ἐν μόνον ἐλαφρυντικὸν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ὅπερ ὁμως οὐδεὶς ἐπικαλεῖται ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅτι τὴν κατὰ Θηβῶν ἐπίθεσιν δὲν διηύθυνεν αὐτός, ἀλλὰ οἱ περὶ αὐτόν. Περὶ τούτου ἔχομεν τὴν ὁμολογίαν τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου, ἣν ἀναφέρει ὁ Ἀρριανὸς 1. 8. καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Περδίκκας ἤρξατο τῆς κατὰ Θηβῶν ἐπιθέσεως ἄνευ τῆς διαταγῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἄγων τότε ἡλικίαν 21 ἐτῶν δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐπιβάλλῃται εἰς τοὺς στρατηγοὺς του, οἵτινες διὰ νὰ δύνανται νὰ ἄρξωνται τῆς μάχης ἄνευ τῆς διαταγῆς αὐτοῦ, θὰ

ἠδύναντο νὰ ρυθμίσωσι καὶ τὰ μετ' αὐτὴν κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν βούλησιν.

Ἡ ἡμέρα τῆς καταστροφῆς τῶν Θηβῶν, ἦτο ἡμέρα ἀποφράς, ἡμέρα ἐθνικοῦ πένθους διὰ σύμπαν τὸ Ἑλληνικόν. Λιότι τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἣτις ἀνέτειλε κατόπιν θείας ὀργῆς καὶ κατ' ἀπόφασιν ἀδυσωπῆτου μοῦρας, δὲν ἀνεσκάφησαν μόναι αἱ Θῆβαι, δὲν ἐσφάγησαν μόνοι οἱ Θηβαῖοι, ἀλλ' ὑπενομεύθη ἡ ἐλευθερία ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος. Λιότι τῆς δυνάμεως τῶν Θηβῶν ἐκλειψάσης καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος τρομοκρατηθείσης ἐπικολούθησε γενικὸς τῶν Ἑλλήνων ἀφοπλισμὸς, ἐξ οὗ τὸ ὅλον ἔθνος κατέστη ἀπόλεμον καὶ ἄμαχον. Καὶ ὅταν τῶν Μακεδόνων ἐπῆλθεν ἡ μοιραία

παρακμή ή Ἑλλάς ἀνίκανος οὐσα ν' ἀμυνθῆ περιῆλθεν ὑπὸ τὴν δουλείαν τῶν Ῥωμαίων. Τοιοῦτον ἀποτέλεσμα ἔσχεν ή καταστροφή και ὁ θάνατος τῶν Θηβῶν. Οὐδ' ἀπεξημιώθη ὁ Ἑλληνισμός ὡς τινες πιστεύουσιν ἐκ τῆς ἐξαπλώσεως αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν διὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, διότι και πρὸ αὐτοῦ και πρὸ τοῦ Ἀγσιλάου εἶχεν εἰσχωρήσει εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς.

Ἴδου τι γράφει ὁ Γεώργιος Κλεμανσὸν περὶ Δημοσθένους πραγματευόμενος. «Κατὰ πόσον ὁ Ἑλληνισμός ἀπεξημιώθη τοῦλάχιστον διὰ τὸν θάνατον και παρακμὴν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς μακεδονικῆς ἐπικρατήσεως και τῶν κατακτήσεων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἶναι ζήτημα διαφεύγον τὰ ὄρια τῆς παρουσίας μελέτης. Ἀπλῶς λέγομεν ἐνταῦθα ὅτι ή κατάκτησις τῆς Ἀνατολῆς και ή διάλυσις τοῦ περσικοῦ κράτους ἠδύνατο νὰ γίνῃ και ἄνευ αὐτοῦ. Καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ Ἑλληνισμός εἶχε διεισδύσει εἰς τὰ πέρατα τῆς περσικῆς αυτοκρατορίας. Ἕλληνες ἀνεβίβαζον και ἔρριπτον τοὺς Φαραῶ (βασιλεῖς) τῆς Αἰγύπτου. Ἕλληνες ἦσαν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων τοῦ μεγάλου βασιλέως. Οἱ ἰατροὶ τῆς περσικῆς αὐτῆς ἦσαν Ἕλληνες και Ἑλληνίδες ἑταῖροι τῶν σατραπῶν διεδραμάτιζον σπουδαῖον μέρος ἐν τῇ πολιτικῇ τοῦ Περσικοῦ κράτους, εἰς τὸ ὅποιον βιομήχανοι, ἐπιστήμονες και φιλόσοφοι κατεῖχον τὰ σκήπτρα, ἐνιαχοῦ δὲ τῆς αὐτῆς εἶχον ἀρχίσει νὰ σχηματίζονται Ἑλληνικαὶ ἡγεμονίαι».

Ὁ Ἀντίπατρος ἐν Καδμείᾳ 323 π. Χ.

Ἡ εἶδησις τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου συμβάντος τὸν Ἰούνιον τοῦ 323, ἦτοι δώδεκα ἔτη μετὰ τὴν καταστροφήν τῶν Θηβῶν ἐπροκάλεσε τὴν ἐκρηξὴν κινήματος ἀντιμακεδονικοῦ ἐν Ἑλλάδι. Οἱ Βοιωτοὶ κληθέντες ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων νὰ μετάρχωσιν αὐτοῦ ἠρνήθησαν φοβηθέντες τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Θηβαίων, διότι ἐν περιπτώσει ἀποτινάξεως τοῦ Μακεδονικοῦ ζυγοῦ θὰ ἦσαν ὑποχρεωμένοι ν' ἀποδώσωσιν εἰς αὐτοὺς τὴν χώραν αὐτῶν, ἣν εἶχον καταλάβει και ἐνέμοντο οὗτοι ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῶν Θηβῶν. Τοῦ ἐν Ἑλλάδι κινήματος ἐπεκράτησε τέλος ὁ Ἀντίπατρος, ὅστις μετὰ τὴν νίκην, ἣν ἤφατο κατὰ τῶν συμμάχων περὶ τὸν Κραννῶνα τῆς Θεσσαλίας εἰσήλασεν ἀκωλύτως εἰς Βοιωτίαν και ἐστρατοπέδευσε περὶ τὴν Καδμείαν (1). Ἐν ταύτῃ

(1) Παπαρ. Β' 181. 182.

διατρέβων ὁ Ἀντίπατρος ἐδέχθη τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων Φωκίωνα καὶ Δημάδην καὶ ὑπέγραψεν εὐνοικὴν διὰ τὰς Ἀθήνας εἰρήνην ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς παραδόσεως τοῦ Δημοσθένους καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἀντιμακεδονικῆς μερίδος. Μετὰ τοῦτο ὀλόκληρος ἡ Ἑλλάς ὑπετάγη καὶ διαρκεῖτο ὑπὸ ὀλιγαρχικῶν πολιτευμάτων ὑποστηριζομένων ὑπὸ μακεδονικῆς φρουρᾶς, ὁ δὲ Δημοσθένης, ὁ Ὑπερείδης καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχηγοὶ τῆς ἀντιμακεδονικῆς μερίδος συλληφθέντες ἐθανατώθησαν.

Ὁ Κάσσανδρος ἐν Θήβαις τῷ 316

Ἀνόρθωσις τῶν Θηβῶν

Τὸν Ἀντίπατρον θανόντα τῷ 319, διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κάσσανδρος. Οὗτος μετ' ἀγῶνας πολλοὺς γενόμενος κύριος τῆς Μακεδονίας, Ἠπείρου, Θεσσαλίας καὶ τοῦ πλείστου μέρους τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ διαβαίνων διὰ Βοιωτίας, ἵνα μεταβῇ εἰς Πελοπόννησον πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Πολυσπέροντος, διέταξε τὴν ἀνόρθωσιν τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν, ἣν πρὸ εἰκοσαετίας εἶχεν ἐκ θεμελιῶν καταστρέψει ὁ Ἀλέξανδρος, ἀνεκάλεσε δὲ πάντας τοὺς διασωζομένους Θηβαίους, οἵτινες ἔσπευσαν νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των.

Ὁ Κάσσανδρος διὰ τὴν δικαίαν καὶ φιλόανθρωπον ταύτην πρᾶξιν του, ἀπέκτησε τὴν ἐξαιρετικὴν εὐνοίαν τῆς ὅλης Ἑλλάδος, ἥτις σύμπασα, ὡς καὶ οἱ ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ Ἕλληνες συνέδραμον τὴν ἀνέγερσιν τῶν Θηβῶν «διὰ τὸν πρὸς τοὺς ἡτυχηκότας ἔλεον καὶ διὰ τὴν δόξαν τῆς πόλεως». Οἱ Ἀθηναῖοι τὸ πολὺ μέρος τοῦ τείχους ἀνέστησαν καὶ τῶν Ἑλλήνων οἱ μὲν ὠκοδόμησαν κατὰ δύναμιν, οἱ δὲ καὶ χρήματα πρὸς τὰς ἐπείγουσας χρείας ἀπέστειλαν». Δωρεὰς ἐπεμψαν πλὴν ἄλλων οἱ Ἐρετριεῖς, οἱ Κῶοι, οἱ Μιλήσιοι, οἱ Αἰγινῆται ἀκολουθήσαντες τὸ παράδειγμα τοῦ Λαγίδου Ἡτολεμαίου. Πλὴν τῶν Ἀθηναίων μετὰ μεγάλης προθυμίας ἐργασθέντων διὰ τὸν οἰκισμὸν τῶν Θηβῶν, μετέσχον τοῦ ἔργου τούτου καὶ οἱ Μεσσήνιοι καὶ οἱ Μεγαλοπολίται (1). Ἐν τῷ μουσεῖῳ Θηβῶν ὑπάρχει πλᾶξ ἐφ' ἧς ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων καὶ τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἐνίσχυσαν τὸ ἔργον τῆς ἀνορθώσεως.

Ὁ Κάσσανδρος ἀνορθώσας τὰς Θήβας κατεῖχεν αὐτὰς δι' ἰδίας φρουρᾶς. Ἡ δὲ Βοιωτικὴ συμπολιτεία, ἥτις μέχρι τοῦδε ἦτο

(1) Πaus. IX. 7.

σύμμαχος τῶν Μακεδόνων, ἐτάχθη μετὰ τῶν ἀντιπάλων τοῦ Κασσάνδρου, διότι δὲν ἠθελε τὴν ἀνορθωσιν τῶν Θηβῶν, διότι θὰ ὑπερρεῦτο νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτὰς τὰς χώρας, ἃς κατέλαβε καὶ ἐνέμετο ἀπὸ τοῦ ἐξανδραποδισμοῦ τῶν Θηβαίων.

Ἡ Βοιωτικὴ ὁμοσπονδία, ἣτις ἤδη ἀπετελεῖτο ἐξ 8 πόλεων Πλαταιῶν, Θεσπιῶν, Ὀρχομενοῦ, Χαιρωνείας, Λεβαδείας, Κορωνείας, Ἀλιάρτου, Κοπῶν, ἀφ' ὧν ἐξηροῦντο τὰ ἄλλα μικρότερα χωρία, διετέλει εἰς ἀδιάλλακτον ἐχθρότητα πρὸς τὰς ἀνορθωθείσας Θήβας, τὰς ὁποίας ὁ ἀνορθωτὴς αὐτῶν Κάσσανδρος κατεῖχε δι' ἰδίας δυνάμεις. Λόγῳ ὄθεν τῆς διενέξεως τῶν ἄλλων πόλεων πρὸς τὰς Θήβας ἡ Βοιωτικὴ ὁμοσπονδία ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἀπώλεσε τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, τὰς Θήβας δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποτελέσῃ αὐτόνομον κράτος, ἀλλὰ διετέλει ἢ σύμμαχος ἢ ὑπήκοος τῶν Μακεδόνων (1).

Δημήτριος ὁ πολιορκητὴς ἐν Θήβαις 293 καὶ 290 (2).

Δημήτριος ὁ Ἀντιγόνου, εἰς τῶν ἀμφισβητούντων τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου διαδοχὴν, ἀφοῦ κατέλαβε τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θεσσαλίαν, μέγα μέρος τῆς Πελοποννήσου καὶ τὴν Ἀττικὴν διεκήρυξε τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων. Ἐπὶ τούτῳ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τοσοῦτον ἐχώρησαν, ὥστε ἀπέδωκαν αὐτῷ τιμὰς Θεοῦ. Ὁ Δημήτριος μετὰ ταῦτα ἐπῆλθε κατὰ τῆς Βοιωτίας, ἣτις κατόπιν συμβάσεως προσεχώρησεν εἰς αὐτόν. Οἱ Βοιωτοὶ ὁμοῦς, εὐθύς ὡς εἶδον τὸν Σπαρτιάτην Κλεώνυμον φηιάσαντα μετὰ στρατιᾶς ἐπανεστάτησαν παρορηθέντες ὑπὸ τοῦ βοιωτάρχου Θεσπιέως Πίσιδος, ὅστις ἀπελάμβανε τότε μεγάλης δόξης καὶ τιμῆς ἐν ἀπάσῃ τῇ Βοιωτίᾳ, ἧς τὰς τύχας διηύθυνε. Ὁ Δημήτριος μαθὼν τὴν ἀποστασίαν τῶν Βοιωτῶν ἔσπευσε κατ' αὐτῶν μετὰ πολιορκητικῶν μηχανῶν καὶ στρατοπεδεύσας πρὸ τῶν Θηβῶν ἐπολιόρκει αὐτάς. Τότε ὁ Κλεώνυμος φοβηθεὶς ἀπῆλθεν κρυφίως ἐγκαταλείψας τὸν ἀγῶνα, οἱ δὲ Βοιωτοὶ ἀπογοητευθέντες παρεδόθησαν εἰς τὸν Δημήτριον, ὅστις προσηνέχθη πρὸς αὐτοὺς ἐπεικῶς, τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ἀντιστάσεως Πίσιν ἀνεκήρυξε πολέμαρχον Θεσπιῶν θανατάσας τὴν ἀνδρείαν καὶ εὐλικρίνειαν αὐτοῦ. Ἐπειτα καταλαβὼν ἀπάσας τὰς πόλεις τῆς Βοιωτίας ἐγκατέστησεν εἰς αὐτὰς φρουράς καὶ καταλιπὼν εἰς Θήβας ἀρμοστήν

(1) Παπαρ. Β'. 231.

(2) Πλουτ. Δημήτριος 39 - 40.

τὸν ἱστορικὸν Ἰερώνυμον ἀνεχώρησεν εἰς Θράκιαν. Ταχέως ὁμως ἐπέστρεψεν ἐκεῖθεν ὁ Δημήτριος, διότι τῷ ἀνηγγέλη νέα ἀποστασία τῶν Βοιωτῶν, ὅταν δ' ἔφθασεν εἰς Βοιωτίαν εὔρεν αὐτοὺς ἡττημένους ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, τοὺς δὲ Θηβαίους ἐγκεκλεισμένους ἐντὸς τῶν τειχῶν.

Ἐπειδὴ δὲ ἔμαθεν ὅτι ὁ Πύρρος ἐφθασεν εἰς Θερμοπύλας καταλιπὼν τὸν Ἀντίγονον νὰ πολιορκῇ τὰς Θήβας, ὤρμησε κατ' αὐτοῦ. Ἐπέστρεψεν ὁμως ταχέως καὶ προσαγαγὼν τὴν λεγομένην ἑλέπολιν, δυσκίνητον πολιορκητικὴν μηχανήν, ἣτις εἰς δύο μῆνας δύο στάδια διήνυεν, ἐξεπόρθησε τὰς Θήβας, πρὸς τὰς ὁποίας καὶ πάλιν προσηνέχθη ἐπιεικῶς φρονεύσας μόνον δεκατρεῖς ἐκ τῶν πρωταιτίων καὶ ἐξορίσας ὀλίγους, καίτοι κατὰ τὴν διόρκειαν τῆς μακρᾶς ταύτης πολιορκίας οἱ Θηβαῖοι ἀντέστησαν ἐρωμένως καὶ ἐπιτυχῶς, εἰς μίαν δὲ τῶν ἐφόδων συγκινδυνεύων μετὰ τῶν μαχομένων ἐτραυματίσθη, βαρέως κατὰ τὸν τράχηλον ὑπὸ ὀξέος βέλους. Ἐπραξε δὲ τοῦτο ἵνα δείξῃ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιγόνου παρατηρήσαντα αὐτὸν ὅτι ἐκθίβει τὴν ζωὴν τῶν στρατιωτῶν ἀνευ ἀνάγκης, ὅτι οὐ μόνον δὲν φείδεται τῆς ζωῆς τῶν ἄλλων, ἀλλὰ οὔτε τῆς ἰδίας ἐαυτοῦ ζωῆς, προκειμένου ν' ἀλώσῃ τὰς Θήβας. Οὕτω αἱ Θῆβαι ἐντὸς δεκαετίας ἀπὸ τῆς ὑπὸ Κασσάνδρου ἀνεγέρσεως δις ἐπανεστάτησαν καὶ δις ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τοῦ Δημητρίου, ἦτοι κατὰ τὰ ἔτη 293 καὶ 290. Βλέπομεν δὲ ὅτι εἰς ἀμφοτέρως τὰς περιπτώσεις ὁ Δημήτριος ἔδειξεν, ἐν σχέσει πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, διαγωγὴν εὐγενῆ καὶ φιλόανθρωπον, μὴ λησιμονήσας ὅτι αἱ Θῆβαι ἦσαν πόλις Ἑλληνικὴ καὶ ἠγωνίζετο ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας της καὶ ὅτι ὁ ἀγὼν οὗτος ἦτο ἱερός, ὃν ὤφειλε νὰ σεβασθῇ.

**Ἡ Βοιωτία κατὰ τὴν εἰσβολὴν
τοῦ Βρέννου εἰς Ἑλλάδα**

Ἐν ἔτει 280 π. Χ. νέος ἀπροσδόκητος ἐχθρὸς ἐνεφανίσθη ἀπειλῶν Μακεδονίαν καὶ Ἑλλάδα, οἱ Γαλάται ἢ Κελτοί. Κατὰ τούτων ἀντετάχθησαν οἱ Μακεδόνες, ἀλλ' ἡττήθησαν πεσόντος καὶ αὐτοῦ τοῦ Πτολεμαίου Κερανοῦ. Ἐν ἔτος βραδύτερον, ἄλλα ὑπὸ τὸν Βρέννον Γαλατικὰ σίφη, ἀποτελούμενα ἐξ 150 χιλ. πεζῶν καὶ 60 χιλ. ἰππέων, διήλθον διὰ Μακεδονίας καὶ ἐφθασαν εἰς τὰ νότια τῆς Θεσσαλίας. Ἡ εἰδησις αὕτη συνεκίνησε καὶ ἤνωσε πάντας τοὺς ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ Ἕλληνας. Ἡ Ἀττικὴ, ἡ Βοιωτία, ἡ Μεγαρίς,

ή Αιτωλία, ή Φωκίς, ή Λοκρίς συμμαχήσασαι ανέθεσαν τήν ήγεμονίαν του κατὰ Βρέννου πολέμου εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ 27 χιλιάδες ἄνδρες, ὧν ἐστρατήγει ὁ Ἀθηναῖος Κάλλιππος ὁ Μοιροκλέους κατέλαβον τὰς Θερμοπύλας. Ἡ Βοιωτία ἀπέστειλε δέκα χιλιάδας ὀπλίτας καὶ πεντακοσίους ἰππεῖς, ὑπὸ τοὺς βοιωτάρχας Κηφισόδωρον, Θεαρίδαν, Λιογένην καὶ Λύσανδρον (1). Ὁ Βρέννος εὐρῶν ἐνταῦθα ἀντίστασιν ἐστράφη πρὸς τοὺς Δελφοὺς σκοπῶν νὰ συλήσῃ τὸ ἱερόν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ συναθροισθέντες οἱ Ἕλληνες κατετρόπωσαν τοὺς Γαλάτας φονεύσαντες καὶ αὐτόν. Οὕτω ἐσώθη ἡ Ἑλλάς ἐκ τελείας καταστροφῆς, διότι δὲν ἐπρόκειτο περὶ ὑποδουλώσεως, ἀλλὰ περὶ καταστροφῆς.

Ἡ Μακεδονία ἔνεκα τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν ἐπακολουθησάντων τεσσαρακονταετῶν ἐμφυλίων πολέμων, τῶν πολλῶν ἀποικισμῶν καὶ τῶν Γαλατικῶν ἐπιδρομῶν ἐξηντλήθη μεγάλως καὶ ἡ ήγεμονία αὐτῆς ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἀπέβη ἀσθενής. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Πύρρος ἠγάλωσε τὰς δυνάμεις αὐτοῦ εἰς ματαίας ἐκστρατείας εἰς Ἰταλίαν, ἡ Ἑλλάς ἔμεινε ἤδη καὶ πάλιν, ὅπως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς ήγεμονίας τῶν Θηβῶν, ἀκέφαλος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, κατανοηθεῖσθαι τῆς ἀνάγκης τοῦ συνασπισμοῦ πολλῶν πολιτειῶν καὶ πόλεων πρὸς ἀπόκρουσιν ἐξωτερικῶν κινδύνων παρήχθησαν δύο Ὀμοσπονδίαί, αἵτινες ἐφαίνοντο προσωρισμέναι νὰ σώσωσι τὴν αὐτονομίαν τῆς Ἑλλάδος, ἡ Αἰτωλικὴ τῷ 323 καὶ ἡ ἀρχαιότεν ὑφισταμένη καὶ ὑπὸ Μ. Ἀλεξάνδρου διαλυθεῖσα Ἀχαϊκὴ, τῷ 280 π. Χ. Αἱ συμπολιτεῖαι αὗται ἐπεδίωξαν τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα ὅπως ἄλλοτε αἱ Ἀθῆναι, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Θῆβαι, ἐπὶ τῇ βίσει μάλιστα τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσοπολιτείας, ἣτις ἦτο ὀρθότερα τῆς κυριαρχικῆς ήγεμονίας τῶν ἀρχαιοτέρων καίτοι δὲ ἤριζον μετὰξὺ των καὶ ἐπολεμοῦντο ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας, περὶ τὰ 240 π. Χ. τοιαύτην ἀνάπτυξιν εἶχον λάβει, ὥστε ὀλόκληρος ἡ Ἑλλάς εἶχεν ἀποτινάξει τὴν μακεδονικὴν κυριαρχίαν καὶ εἶχεν ἐπανακτήσει τὴν ἐλευθερίαν πλὴν Εὐβοίας καὶ Ἀττικῆς. Ἡ Βοιωτία τῇ συνδρομῇ τῆς Αἰτωλικῆς ὀμοσπονδίας εἶχεν ἐκδιώξει ἐκ τοῦ ἐδάφους τῆς τοὺς Μακεδόνας καὶ εἶχε καταστῆ σύμμαχος αὐτῆς. Ἐνῶ δὲ τὰ πράγματα ἔβαινον καλῶς καὶ ἡ χώρα ἤρξατο νὰ αἰσθάνηται τ' ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας οἱ Αἰτωλοὶ περὶ τὰ 230 π. Χ. μετέβαλον πολιτικὴν καὶ ἤρξαντο νὰ μετα-

(1) Πανσ. Χ. 20. 3.

χειριζῶνται τὴν Βοιωτίαν ὡς χώραν ὑποτελή. Τότε οἱ Βοιωτοὶ μὴ δυνάμενοι ν' ἀνεχθῶσι τὰς μεγάλας βιαιοπραγίας καὶ τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας ληστείας τῶν Αἰτωλῶν ἐγκατέλιπον αὐτοὺς καὶ συνεμάχησαν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας (1).

Ἐμφάνσεις τῶν Ῥωμαίων

Ἐνῶ οὕτως εἶχον τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, νέος ἐχθρὸς ἀνεφάνη ἀπειλῶν τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς, οἱ Ῥωμαῖοι. Καὶ ἀντὶ ν' ἀντιδρῶσιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τούτου οἱ Ἕλληνες, ἔπραξαν ὅ,τι ἠδύνατο, ἵνα διευκολύνωσι τὸ κατακτητικὸν ἔργον τῶν Ῥωμαίων. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην μόνον ὁ Φίλιππος ὁ Γ' βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς ἐπαπειλούσης αὐτὴν ὑποδουλώσεως. Λυστυχῶς ὅμως οὗτος ἀντὶ νὰ ἐνώσῃ ἀπάσας τὰς δυνάμεις καὶ ἀντιτάξῃ ταύτας κατὰ τοῦ ἔπερχομένου κατακτητοῦ, ἔπραξεν ὅλως τὸ ἀντίθετον, κηρύξας πόλεμον κατὰ τῶν βασιλέων Αἰγύπτου καὶ Περσῶν καὶ κατὰ Ῥοδίων, Ἀθηναίων καὶ Αἰτωλῶν. Ἐκ τούτων οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ῥόδιοι ἐξήτησαν τὴν συνδρομὴν τῆς Ρώμης, ἣτις οὕτω ἔλαβε τὴν ἐκκαιρίαν νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τοῦ Φιλίππου. Οὗτος μετὰ τετραετῆς ἀγῶνας ἡττηθεὶς ἐν ἔτει 197 ἀνεγνώρισεν τὴν ἀνεξαρτησίαν ὅλων τῶν Ἑλλήνων, δηλαδὴ τὴν διάσπασιν τῆς ἐνότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Τότε ἡ Ρώμη ἤρξατο ν' ἀναμιγνύηται εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ῥωμαῖος στρατηγὸς Τίτος Κοϊντίος Φλαμινῖνος παραστὰς εἰς τὰ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο τελούμενα Ἴσθμια ἐκήρυξεν ἐν ὀνόματι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ τὴν ἐλευθερίαν ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Οὗτοι τὸ πολιτικὸν τοῦτο στρατήγημα ἐκλαβόντες ὡς ὑποσχόμενον αὐτοῖς ἀπαλλαγὴν τῶν δεινῶν τοῦ Μακεδονικοῦ ζυγοῦ ἐδέχθησαν καὶ ἐχαιρέτησαν μετ' ἀνεκφράστου ἐνθουσιασμοῦ. Βραδύτερον δὲ συγκροτήσας ἐθνικὴν σύνοδον ἐν Κορινθῷ συνέστησεν ὁμόνοιαν εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἔχυσαν δάκρυα χαρᾶς συγκινηθέντες ἐκ τοῦ ἐνδιαφέροντος, ὅπερ οὗτος ἐδείκνυε διὰ τὴν Ἑλλάδα! Οἱ Ῥωμαῖοι ἀφοῦ ἀπέσπασαν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ἀπεφάσισαν πλέον νὰ κηρύξωσιν κατ' αὐτῆς ἀπροκάλυπτον πόλεμον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου συμβάντα ἐν ἔτει 179, παρέσχον εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Περσέα ἀπατηλὰς τινὰς διαβεβαιώσεις φιλίας, τῷ δὲ 171 ἐκήρυξαν κατ' αὐ-

(1) Παπαρρ. Β'. 328, 341.

τοῦ πόλεμον καὶ μετὰ τριετείς ἀγῶνας ἡδυνήθησαν νὰ νικήσωσιν αὐτὸν καὶ νὰ καταστήσωσι τὴν Μακεδονίαν Ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν ἐν ἔτει 168. Πάντες δὲ οἱ διατελέσαντες εἰς τὴν μακεδονικὴν ὑπερηφάνῳ διετάχθησαν νὰ μεταναστεύσωσιν ἐπὶ ποινῇ θανάτου εἰς τὴν Ἰταλίαν, διότι ἡ παρουσία αὐτῶν δὲν συνεβιβάζετο πρὸς τὸ εἰσαχθῆν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ δημοκρατικὸν πολίτευμα!

Εἰς τὴν Ἑλλάδα διατελοῦσαν εἰς ἀδιάκοπον κλονισμὸν λόγῳ ἀντιζηλίας τῶν πόλεων καὶ τῆς κακοηθείας πολλῶν πολιτῶν, οἵτινες ἐδράττοντο τῆς ευκαιρίας νὰ αἰσχροκερδήσωσιν ἐκ τῆς δυστυχίας τῆς πατρίδος, οἱ Ρωμαῖοι ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ ἐπεμβάινωσιν καθ' ἑκάστην. Εἰς τὴν Βοιωτίαν ἐπὶ τῇ ἀπλῇ μηνύσει κακοήθων ἀνθρώπων συνελήφθησαν πολλοὶ τῶν ἐγκριτωτέρων πολιτῶν ὡς διατελέσαντες δῆθεν ὁπαδοὶ τοῦ Περσέως. Οὗτοι ἀπήχθησαν εἰς Ἰταλίαν ὁπόθεν ἄγνωστον εἶναι ἂν ἐπανήλθόν ποτε. Πόσοι ἦσαν οὗτοι δὲν εἶναι γνωστόν, φαίνεται ὅμως ὅτι ἦσαν πολλοί, πάντες δηλαδὴ οἱ ἐξέχοντες Βοιωτοὶ εἰς πλοῦτον καὶ ἀξίαν, ἀφοῦ ἐκ τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας ἀπήχθησαν χίλιοι διακεκριμένοι πολῖται, ἐν οἷς ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος καὶ οἱ στρατηγοὶ Δάιος καὶ Κριτόλαος, κρατηθέντες ἐκεῖ ὡς ὄμηροι ἐπὶ 17 ὁλόκληρα ἔτη.

Παρ' ὅλα ταῦτα οἱ Ἕλληνας δὲν ἔπαυον νὰ δίδωσιν εὐλόγους ἀφορμὰς ἐπεμβάσεως εἰς τοὺς Ρωμαίους. Ὁ ἐκλεγείς τότε στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν Κριτόλαος πείσας τὴν ἐν Κορίνθῳ σύνοδον ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης. Συμμαχήσας δὲ μετὰ τῶν Βοιωτῶν καὶ Χαλκιδέων ἐπολιόρησε τὴν παρὰ τὴν Οἶτην Ἡράκλειαν ἀποστατήσασαν τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Τότε ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ στρατηγὸς Μέτελλος, ἀνὴρ εὐγενῆς καὶ ἐπεικῆς, ὅστις προσεπάθησε ν' ἀποτρέψῃ τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ Βοιωτοὺς ἀπὸ τῶν ἐχθροπραξιῶν τούτων, ἃς ἡ Ρώμη ἐθεώρει ὡς κατ' αὐτῆς στρεφομένας. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἰσηκούσθη, προσέβαλε τὸν Κριτόλαον, ὃν ἐνίκησε κατὰ κράτος. Εἶτα εἰσβαλὼν εἰς Βοιωτίαν ἐστρατοπέδευσε πρὸ τῶν Θηβῶν, ὧν οἱ κάτοικοι εἶχον καταφύγει εἰς τὰ ὄρη. Δειχθεὶς πρὸς τοὺς ἐπανελθόντας κατοίκους ἐπεικῆς ἀπῆλθεν εἰς Ἴσθμόν. Ἀπορηφθεισῶν τῶν ἐπεικῶν προτάσεων, ἃς ἔκαμε πρὸς τοὺς ἐκεῖ συνηγμένους Ἕλληνας ἀπῆλθε τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Μόμμιος ἀνέλαβε νὰ καταστήσῃ αἰσθητὴν τὴν κυριαρχίαν τῆς Ρώμης ἐπὶ τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας καὶ τῆς ἐπὶ Βοιωτίας.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ